

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

NYPL RESEARCH LIBRARIES

3 3433 06819098 6

1

1

1

7

ECCLESIA

MILITANS

REGNUM CHRISTI

IN TERRIS

IN SUIS FATIS REPRESENTATA

A MARTINO GERBERTO,

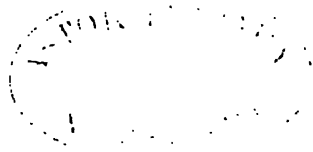
MONASTERII ET CONGREG. S. BLASII IN NIGRA

SILVA ABBATE S. Q. R. I. P.

T O M U S I.

TYPIS RIUSDEM MONASTERII
MDCCLXXXIX.

**Cum ergo videritis abominationem desolationis, quæ d
est a Daniele propheta, stantem in loco sancto, qui legi
telligat. Matth. XXIV. 15.**

CAROLO. THEODORO

IN. S. SEDE. MOGVNTINA. ET
WORMATIENS. ELECTO. SVCCESSORI

FRIDERICI CAROLI

S. R. I. ELECTORIS. PRIMARI
HAQ. EADEM. DIGNITATE. ANNIS
AB. HINC. CC. ORNATVS. FVIT.

WOLFGANGVS

EX. EADEM. CVM

CAROLO. THEODORO

NOBILISSIMA. VANGIONVM
STIRPE. DE. DALBERG. VNDE

HERIBERTVS

OTTONIS. III. IMP. CANCEL
LARIVS. ARCHIEP. COLONIENSIS

SANCTORVM. ALBO

ADSCRIPTVS. EST. PROSAPIA
CAMERARIOR. DE. WORMATIA

SEDE. EPISCOPALI

ANNIS. ANTE. CCC

IOANNIS. DE. DALBERG

MAXIMI. SVO. AEVO. IN. SACRA
ET. PROFANA. REP. ORNAMENTI

LITERATORIS. ET. LITERA
TORVM. MAECENATIS. CELE
BRATISSIMI. PARIBVS

C A R O L O

NOSTRO. RE. ET. NOMINE

T H E O D O R O

IN. SPEM. MAXIMAM. PROXIME

SEC. MERITIS. AC. STVDIIS

ISTHIS. ANIMATVS

TENVE. HOC. PRAESENS. OPVS

FVTVRO. SVO. EPISCOPO

IN. SEDE. CONSTANTIENSI

D. D. D.

DEVOTISSIMVS. CVM. SVIS

DIOECESANVS

MARTINVS. GERBERTVS

ABBAS. MONASTERII ET

CONGREGATIONIS. S. BLASII

IN. NIGRA. SILVA.

PRÆ-

PRÆFATIO.

gloriosissimam Civitatem Dei, sive in hoc
temporum cursu, cum inter impios pere-
atur ex fide vivens, sive in illa stabilitate
æternæ, quam nunc expectat per patien-
tiam, quoad usque iustitia convertatur in iudi-
cium, deinceps adeptura per excellentiam, vi-
ciâ ultimâ et pace perfecta, quam nobis S.
Iustinus (his verbis auspicatus) ob ocu-
ponit in præcellenti opere de CIVITATE
animusque mihi adiecit, differendi de
eclesia militante regno Christi in terris. Est
regnum illud theocraticum, ac civitas
quam sibi in ipsa mundi creatione con-
stituit in genere humano, regnum unigenito
filio suo ad gloriam suam, rerum omnium
regnum unicum. Præparata civitas illa in para-
diso, indeque detrusis protoparentibus no-
stris, in populo Dei propagata fuit et con-
firmata per fidem in Salvatorem generis hu-
mani Christum, promissum Messiam ex gen-
tibus, firmato in ea natione regno iux-
ta prophetiam patriarchæ Iacob Gen. XLIX.
*Non auferetur sceptrum de Iuda et dux de
semine eius, donec veniat, qui mittendus est,
et erit expectatio gentium:* ad quas nimi-
us misit Christus apostolos suos in univer-
sum mundum ad prædicandum evangelium
omni creaturæ, unice ad gloriam suam condi-

PRÆFATIO.

tz, finem ultimum rerum omnium prosequendum in Ecclesia militante regno Christi in terris, absorpturo veluti, quod ad hunc finem attinet, iuxta prophetiam Danielis reliqua mundi regna: totumque genus humanum ad finem suum ultimum gloriam Dei, intime cum felicitate nostra in regno Christi hic et in æternum coniunctam, revocatur: a quo fine, qui desleat in regno Christi theocratico, quisquis ille sit, civitate Dei excidat, atque extorris sit, quam ex S. Augustino descripsimus: describemusque hoc opere regnum Christi in terris in universo mundo constitutum, instructumque, vicaria illius potestate, *Qui dicit regi, apostata, qui vocat duces impios; qui non accipit personas principum; nec cognovit tyrannum, cum disceptaret contra pauperem.* Job. XXXIV. 18. Pertinent hæc ad alteram illam civitatem terrenam de qua lib. I. c. 1. et 2. S. Augustinus, „ cum (ait) dominari appetit, etsi populi serviant, ipsa ei „ dominandi libido dominatur.... Ex hac „ nempe existunt inimici, adversus quos defendenda est Dei civitas: quorum tamen „ multi correcto impietatis errore, cives in „ ea fiunt satis idonei „

Occasionem S. Augustinus, hortante Marcellino comite, scribendi arripuit ex calumniis gentilium, qui calamitates publicas christianismo tribuebant, ut palam sit ex epistola 136. Marcellini, et 138. T. II. p. 400. - 410. responsoria S. Augustini; nobis vero ob oculos

1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.

1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.

1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.

PRÆFATIO.

occasionem narrans S. Lucas, *eoquod esset*, inquit, *prope Ierusalem: et quia existimarent, quod confestim regnum Dei manifestaretur. Dixit ergo: Homo quidam nobilis abiit in regionem longinquam, accipere sibi regnum et reverti: nempe princeps regum terræ (Apoc. I. 5.) qui dilexit nos, et lavit nos a peccatis nostris in sanguine suo, et fecit nos regnum, et sacerdotes Deo et Patri suo. Cuius regni se confortem mox S. Ioannes declarans, Ego, ait, Ioannes frater vester, et particeps in tribulatione, et regno, et patientia in Christo Iesu. Est hæc ECCLESIA MILITANS REGNUM CHRISTI IN TERRIS in præsentis vitæ tribulatione et patientia Christi passionum particeps: veluti tunc S. Ioannes fuit pro fide Christi, postquam e ferventis olei dolio immunis exiisset, in Pathmos relegatus; fuerunt vero Apoc. IV. 4. iam tunc in cælo *super thronos viginti quatuor seniores sedentes*, qui Apoc. V. 9. procidentes coram agno, cantant canticum novum dicentes: *Quoniam occisus es, et redemisti nos Deo in sanguine tuo ex omni tribu, et lingua, et populo, et natione: et fecisti nos Deo nostro regnum, et sacerdotes: et regnabimus super terram. Redemisti nos Deo*, canunt in libertatem nimirum filiorum vindicati, ac cœlestis cum Christo vitæ cohæredes.*

Palam hinc fit arctissima civitatis Dei, militantis Ecclesiæ in terris cum civitate Dei triumphante Ecclesia in cœlis coniunctio, quam idem dilectus Christi discipulus Apoc. XX. 2. aper-

PRÆFATIO.

apertius declaravit, videns *animas decollatorum* (apud S. Cyprianum legitur *de exhortatione martyrii* n. 12. Ed. Oxon. p. 127. *occisorum*) propter nomen Iesu et sermonem Dei, id est, martyrum. Et cum, pergit S. Cyprianus, primo loco posuisset occisos, addidit, dicens: Et quicumque imaginem bestię non adoraverunt, nec acceperunt inscriptionem in fronte, aut in manu: quos universos a se in eodem loco simul visos coniungit, et dicit: et vixerunt, et regnarunt cum Christo. Vivere omnes, dicit, et regnare cum Christo non tantum, qui occisi fuerint, sed et quicumque in fidei suę firmitate, et Dei timore perstantes imaginem bestię non adoraverint, neque ad funesta eius, et sacrilega edicta consenserint.

Dicuntur vero l. c. Apoc. vixisse et regnasse cum Christo *mille annis*: quod utique, explosis Chiliastarum somniis, de civitate Dei in hoc temporum cursu intelligendum est, quam consequetur illa, qua, in vita æterna, beati cum Christo regnant in cœlis, aliquando etiam cum suis corporibus post resurrectionem mortuorum; a qua resurrectione paulo post distinguit S. Ioannes resurrectionem primam, animarum scilicet, ut suo loco explicabimus, de qua v. 6. *Beatus, inquit, et sanctus, qui habet partem in resurrectione prima: in his secunda mors non habet potestatem: sed erunt sacerdotes Dei et Christi, et regnabunt cum illo mille annis.* Tempore quidem indefinito usque ad ea ante consummationem seculi tem

PRÆFATIO.

pōra, quibus solvendus mox dicitur satan, de quo prius dicit Ioannes V. 1. et 2. vidisse se *angelum descendantem de cœlo, habentem clavem abyssi, et catenam magnam in manu sua. Et apprehendit draconem, serpentem antiquum, qui est diabolus, et satanas, et ligavit eum per mille annos.* Nempe, „ ut (sunt ver- „ ba S. Augustini l. XX. de civ. Dei c. 7. n. 3.) „ iam non seducat gentes, ex quibus constat „ Ecclesia, quas antea seductas tenebat, ante- „ quam esset Ecclesia. Nec enim dictum est, „ ut non seduceret aliquem; *sed ut non seduce- „ ret*, inquit, *gentes*, in quibus Ecclesiam pro- „ cul dubio voluit intelligi „. Et postea c. 8. n. 1. „ Alligatio diaboli est non permitti exercere „ totam tentationem, quam potest vel vi vel „ dolo ad seducendos homines in partem suam „ cogendo violenter, fraudulenterque fal- „ lendo. Quod si permetteretur in tam lon- „ go tempore, et tanta infirmitate multorum, „ plurimos tales, quales Deus id perpeti non „ vult, et fideles deiiceret, et ne crederent „ impediret: quod ne faceret, alligatus est. „ Sic etiam diabolus princeps huius mundi eie- „ ctus foras dicitur, ut non pro sua libidine, „ nec nisi veluti vibratis telis, quæ D. Paulus Ephes. VI. 16. vocat *tela nequissimi ignea*, nos „ aggredi ac incessere possit. Propterea idem „ iam monuerat 13. *Accipite armaturam Dei, „ ut possitis resistere in die malo, et in omnibus „ perfecti stare. State ergo succincti lumbos ve- „ stros in veritate, et induti lorica iustitiæ, et „ calceati pedes in præparatione Evangelii pacis:*
in

PRÆFATIO.

in omnibus sumentes scutum fidei, in quo possitis omnia tela nequissimi ignea extinguere: et galeam salutis assumite, et gladium spiritus, quod est verbum Dei.

Hæc sunt arma, quibus instructa contra visibiles et invisibiles hostes invicta decertat Ecclesia militans, regnum Christi in terris: *Oportet enim illum regnare, donec ponat omnes inimicos sub pedibus eius.* I. Cor. XV. 25. Postrema hæc verba desumpta sunt ex psalmo CIX. quem de se dictum Christus Iudæis demonstravit Matth. XXII. existimantibus Christum solum hominem ex semine David esse. Id quod quidem de generatione Christi temporali mox etiam in laudato psalmo his verbis explicatur: *Virgam virtutis emittet Dominus ex Sion; dominare in medio inimicorum tuorum;* ut tamen statim iterum divina Christi origo et nativitas ab æterno ex Patre declaretur: *Tecum principium in die virtutis tuæ in splendoribus Sanctorum, ex utero ante luciferum genui te.* Est hoc quod Hebræis ex eodem psalmo CIX. idem apostolus Hebr. I. 13. ob oculos ponit: *Ad quem autem angelorum dixit aliquando: sede a dextris meis donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum?* Et postea de Christo sacerdote agens, *qui unam pro peccatis offerens hostiam in sempiternum sedet in dextra Dei iuxta psalmum eundem: De cætero, subdit, expectans, donec ponantur inimici eius scabellum pedum eius.* Est hoc sacerdotium, secundum ordinem Melchisedech, de quo psalmus noster:

PRÆFATIO.

ster: Iuravit Dominus et non pœnitebit eum: Tu es sacerdos in æternum, secundum ordinem Melchisedech. Dominus a dextris tuis confregit in die iræ suæ reges. Iudicabit in nationibus, implebit ruinas, conquassabit capita in terra multorum. Quæ etiam suo loco explicatiora dabimus ex psalmo II. quo Ecclesiæ militantis regni Christi in terris triumphus canuntur a suis primordiis, quando fremuerunt gentes, et populi meditati sunt inania. Astiterunt reges terræ, et principes convenerunt in unum adversus Dominum, et adversus Christum eius

Præcipua quæ Ecclesiæ militanti sunt decertanda certamina in terris, donec confocietur Ecclesiæ triumphanti in cœlis, septem in Apocalypsi S. Ioannis resignantur sigillis, totidemque denunciantur tubis, quas totidem sequuntur phialæ iræ Dei ac vindictæ divinæ effusæ in eos, qui insurgentes in Ecclesiam, armaturam Dei contra hostes suos assumendi causam dederunt Ecclesiæ: quæ ad fortiter pugnandum vincendumque de victoria certa ac securo animatur septem epistolis, quæ prioribus Apocalypsis capitibus leguntur scriptæ Christi nomine ad septem ecclesias Asiæ; unde Ecclesia incipiens per apostolos a Ierusalem effloruit, partisque ab hostibus, quibus undique premebatur, victoriis, regni sui per orbem terrarum fines undique porrexit, constabilitque. Ipsa vero verba, quibus angeli, Ecclesiarum præpositi, ad pugnam certa victoria fiducia a Christo in illis epistolis excitantur,

PRÆFATIO.

tur, omnes et singulas Ecclesias demonstrant attingere: *Qui habet aurem audiat, quid Spiritus dicat Ecclesiis.* Apoc. II. 7. id quod per singulas repetitur epistolas.

Continentur porro his epistolis omnis generis exempla vigilantiae aut desidiae pastorum quae laudantur aut vituperantur; profectus aut defectus Ecclesiarum, quae commendantur aut redarguuntur: sive spectentur Ecclesiae cum suis angelis seu episcopis, qui fuerunt eo tempore, quo scripsit S. Ioannes, ad quod ævum sunt, qui perperam (nonnulli etiam exilium S. Ioannis in insulam Patmos ad Claudi imp. revocantes) in Apocalypsi describi facta Iudæorum volunt, excidiumque Hierosolymitanæ urbis; alii ad urbis Romanæ devastationem sec. V. restringunt septem sigilla, tubas, et phialas; alii hæc extendunt, dirigentque per epochas a prima Ecclesiae ætate usque ad consummationem sæculi. Nec obest, quin quisque ex Apocalypsi sibi colligat sive generatim sive singillatim per statas epochas, quæ sunt ad suum profectum aut Ecclesiae, prout mox in exordio deprædicatur: Apoc. I. 3. *Beatus qui legit, et audit verba prophetiæ huius, et servat ea, quæ in ea scripta sunt, tempus enim prope est.* Salubriter hoc imprimis ad suum terrorem facerent, qui in Ecclesiam iniurii sunt, dum cernunt singulis tubis persecutionum pedisequam esse phialam suam divinæ vindictæ in persecutores. Pastores Ecclesiae ac fideles monita cum primis attinet

P R Æ F A T I O.

nent ac comminationes in epistolis ad *septem* contentæ Ecclesias, quas, ut diximus, sunt, qui ad singulas Ecclesiæ ætates referant iuxta *septem* sigilla, tubas, et phialas mysterio numeri septenarii: quo modo etiam Apoc. V. 6. Agnum pro nobis occisum *habentem cornua septem* divinæ virtutis *et oculos septem* perpetuæ circa Ecclesiam suam providentiæ S. Ioannes repræsentat.

Sic, iuxta ac nos in hoc opere descriptionem historicam Ecclesiæ militantis, regni Christi in terris exhibemus, pia monita sibi dicta accipere possunt angeli seu pastores ecclesiarum sensu quem vocant, accomodatitio in *septem* epistolis illis (dum est pietas ad omnia utilis, et diligentibus Deum omnia cooperentur in bonum iuxta apostolum) sic vincenti, exemplo angeli Ephesi, ecclesiæ visibiles quoscunque et invisibiles hostes in prima epistola promittitur edere de ligno vitæ, quod est in paradiso Dei, quem in Adamo primo deperditum nobis restituit Adamus secundus, devictoque diaboli regno suum instituit in Ecclesia militante in terris, et triumphante in cælis. In epistola II. cautus redditur angelus Ecclesiæ, (monitus, ne timeat, quæ passurus est) a *synagoga satanæ*, uti in tertia *sede satanæ*, Iudæis nimirum et hæreticis Ecclesiæ hostibus, quorum antesignani erant tunc Nicolaitæ. Additur semper, quod quemvis exstimulet, victoriæ præmium. Sic *qui iuxta epistolam secundam vicerit, non lædetur a morte secunda*. In tertia epistola

P R Æ F A T I O.

stola promittit Christus vincenti manna absconditum et calculum candidum, et in calculo nomen novum, quod nemo scit, nisi, qui accipit. Nomen novum scilicet in regno Christi, qui est lapis ille, qui Dan. II. 34. abscissus est de monte sine manibus: et percussit statuam in pedibus eius ferreis et fictilibus, et comminuit eos: quartum nimirum regnum colossi illius Nabuchodonosoris, quæ est monarchia Romana: Lapis autem, qui percusserat statuam, factus est mons magnus, et implevit universam terram: Ib. 35. Est hic mons, ut per decursum huius operis patebit, Ecclesia militans, regnum Christi in terris: de quo epist. IV. Qui vicerit, et custodierit usque in finem opera mea, dabo illi potestatem super gentes, et reget eos in virga ferrea, et tanquam vas figuli confringentur. Id quod experti sunt omnes inde ab origine Ecclesiæ hostes, insidias ad exitium struentes primum Iudæi, ac machinas suas interius in ipsis visceribus adhibentes hæretici, exterius in viscera grassantes gentiles, et quicumque alii Ecclesiæ persecutores, incassum omnia: dum mox excisa urbe Hierosolyma Iudæi in dispersionem eunt, frustra ad hodiernum usque diem restaurationem rerum præstolantes: destruitur deinde regnum idololatricum cum imperio Romano gentili: dispereunt Christo inimica per orbem nomina, pereunt tyranni Ecclesiæ hostes: dumque identidem contaminata hæresibus florentissima ecclesia Orientalis schisma facit, perit. Accidit enim, ut christianis inter se digladiantibus de præcipuis fidei

PRÆFATIO.

dei mysteriis Mahumet inde occasionem arriperet, ea funditus evertendi cum ipso christiano nomine, atque Ecclesiam per Orientem latissime patentem pessumdaret pestilens secta cum ipso imperio, quod hodieque tenet gens Scythica illa Turcarum Gog et Magog, de quibus post Ezechiel. XXXVIII. et XXXIX. S. Ioannes Apoc. XX. 7. quid timendum sit Ecclesiæ militanti regno Christi in terris exposuit, posteaquam revelatus fuerit, *iniquus ille, quem Dominus Iesus interficiet spiritu oris sui, et destruet illustratione adventus sui.*

De Antichristo hic agit apostolus, cuius antesignanum Neronem his verbis indigitat proxime antecedentibus: *Nam mysterium iam operatur iniquitatis: tantum, ut, qui tenet nunc, teneat, donec de medio fiat.* Vel hinc atrocissima illa retunditur criminatio eorum, qui non verentur Christi in terris vicarium Romanum pontificem antichristum dicere, D. Petri successorem: quem utique ipsum (horret scribere calamus) apostolorum principem, super quem Christus ædificavit Ecclesiam suam, attineret, dum dicit apostolus: *Ut qui tenet nunc, teneat, donec de medio fiat,* quod de Romani imperii principatu intellexit continua Ecclesiæ traditione omnis retro ætas: dum post gentiles passim etiam principes christiani ferebant tutelam et patrocinium emergentibus tunc undique ex inferis hæresibus, quibus fides de divinitate Christi, mysteriumque Incarnationis impetebatur, dicente S. Ioanne epist.

PRÆFATIO.

II. c. IV. 3. *Omnis spiritus, qui solvit Iesum ex Deo non est, et hic est antichristus, de quo audistis, quoniam venit, et nunc iam in mundo est, prout modo ex S. Paulo audivimus.*

Ecclesiæ autem schismatica per Orientem dispersæ convenit, quod angelo ecclesiæ Sardis Apoc. III. 1. scribitur. Scio opera tua, quia nomen habes, quod vivas, et mortuus es. Unde merito timeant ecclesiarum angeli, illud sibi, quod additur, dictum accipientes: Esto vigilans, et confirma cetera, quæ moritura erant. Non enim invenio opera tua placita coram Deo meo. In mente ergo habe, qualiter acciperis, et audieris, et serva, et pœnitentiam age, si ergo non vigilaveris veniam ad te tanquam fur, et nescies, qua hora veniam ad te.

Dum Orientalis ecclesia paulatim ruit cum imperio, efflorescit Ecclesia interim, et dilatatur per Europam: dumque sic credi poterat, evangelium per universum mundum fuisse prædicatum, ecce se novus aperit Americæ orbis: id quod congruit ex parte cum eo, quod est angelo Philadelphię scriptum ep. VI. Hæc dicit sanctus, et verus, qui habet clavem David: qui aperit, et nemo claudit: claudit et nemo aperit. Scio opera tua. Ecce dedi coram te ostium apertum, quod nemo potest claudere: quia modicam habes virtutem, et servasti verbum meum, et non negasti nomen meum. Ecce dabo de synagoga satanæ, qui dicunt, se Iudeos esse, et non sunt, sed mentiuntur: Ecce faciam illos, ut veniant, et adorent ante pedes tuos: et scient, quia

* *

ego

PRÆFATIO.

ego dilexi te. Possunt hæc ad futuram aliquando Iudæorum referri conversionem in novissimis illis periculosissimis temporibus, de quibus sibi merito quisque timeat in tantis seductionum periculis, laxatis undique licentiæ sentiendi habenis, ingravescente in dies malo in ipso etiam sinu Ecclesiæ languescente obsequio fidei ad irreligionem usque atque apostasiam illam, de qua Christus: *Filius hominis*, ait, Luc. XVIII. 8. *veniens putas inveniet fidem in terris?* Præsentissimo periculo, ut, dum Ecclesiæ militantis, regni Christi in terris, nervi ac potestas a Christo collata depressa succiditur, sinu illo deiiciamur, ac excidamus petra, super quam inconcussa usque ad consummationem sæculi stabit Ecclesia, in communi illa summorum Ecclesiæ pastorum, qui sunt ecclesiarum angeli cum successoribus D. Petri in sede Romana, quibus nempe illud dictum convenit: Apoc. III. 10. *Quoniam servasti verbum patientiæ meæ, et ego servabo te ab hora tentationis, quæ ventura est in orbem universum tentare habitantes in terra. Ecce venio cito: tene, quod habes, ut nemo accipiat coronam tuam: Qui vicerit, faciam illum columnam in templo Dei mei, et foras non egredietur amplius: et scribam super eum nomen Dei mei, et nomen civitatis Dei mei novæ Ierusalem, quæ descendit de cælo a Deo meo, et nomen meum novum.* Sed quem non terreant columnæ illæ, quæ identidem corruerunt, collapsis dudum integris orbis partibus Asia et Africa, ac magna

P R Æ F A T I O.

qua iam Europæ parte? Quis angelorum Ecclesiæ, qui sunt columnæ illæ in templo Dei, tibi non timeat illud, quod angelo Laodiciæ Apoc. III. 11. scribitur: *Quia neque frigidus es, neque calidus: sed quia tepidus es, et nec frigidus, nec calidus, incipiam te evomere ex ore meo. Quia dicis: quia dives sum, et locupletatus, et nullius egeo: et nescis, quia tu es miser, et miserabilis, et pauper, et cæcus et nudus. Suadeo tibi, emere a me aurum ignitum probatum, ut locuples fias, et vestimentis albis induaris, et non appareat confusio nuditatis tuæ, et collyrio inunge oculos tuos, ut videas. Ego, quos amo, arguo, et castigo. Emulare ergo, et penitentiam age. Ecce! sto ad ostium, et pulso, si quis audierit vocem meam, et aperuerit mihi ianuam, intrabo ad illum, et cœnabo cum illo, et ipse mecum. Qui vicerit, dabo ei, sedere mecum in throno meo: sicut et ego vici, et sedi cum patre meo in throno eius. QUI HABET AUREM, AUDIAT, QUID SPIRITUS DICAT ECCLESIIIS!*

SYLLABUS CAPITUM.

TOM. I.

CAPUT I.

De fatis ecclesiæ militantis, apocalypticis imprimis, ac regno
millenario. - - pag. 1.

CAPUT II.

Veterum hæreticorum ac etiam catholicorum hac de re di-
vinationes. - - pag. 2.

CAPUT III.

Protestantium impropria. - - pag. 4.

CAPUT IV.

Nostræ ætatis Chiliastræ. - - pag. 6.

CAPUT V.

Chiliastræ primorum Ecclesiæ seculorum. - pag. 11.

CAPUT VI.

Primorum Patrum interpretatio in nostram sententiam de Ec-
clesia militante regno Christi in terris. - pag. 13.

CAPUT VII.

Opinio de propinquo fine mundi. - - pag. 19.

CAPUT VIII.

De duratione mundi. - - pag. 26.

CAPUT IX.

Regnum Christi in terris usque ad consummationem seculi
perennans. - - pag. 37.

CAPUT X.

Ecclesia militans regnum Christi in terris communione in
cælo triumphantis. - - pag. 45.

CAPUT XI.

Diabolus ligatus. - - pag. 55.

CAPUT XII.

Romani imperii fata cum ecclesiæ novissimis coniuncta. pag. 57.

CAPUT XIII.

Meretrix apocalyptica, Roma gentilis. - pag. 66.

CAPUT XIV.

Babylon septicolis Roma. - - pag. 71.

CA-

SYLLABUS CAPITULI.

CAPUT XV.

Profana, non ecclesiastica Roma in apocalypsi notata. pag. 76.

CAPUT XVI.

Regnum Christi iuxta prophetiam Danielis II. et VII. pag. 78.

CAPUT XVII.

Evangelii de regno Christi doctrina. - pag. 95.

CAPUT XVIII.

Status ac Regimen Ecclesie primitivæ secundum acta apostolorum. - pag. 111.

CAPUT XIX.

Hierarchia ecclesie Christi iuxta doctrinam et sanctiones apostolicas. - pag. 121.

CAPUT XX.

Apocalypsis S. Ioannis de Ecclesia militante regno Christi in terra. - pag. 129.

CAPUT XXI.

Hierarchia primis militantis ecclesie seculis. - pag. 154.

CAPUT XXII.

Ecclesie status temporalis primis seculis. - pag. 164.

CAPUT XXIII.

Seculo IV. et V. sub imperatoribus christianis. - pag. 174.

CAPUT XXIV.

Status hierarchicus militantis ecclesie sub primis christianis imperatoribus. - pag. 182.

CAPUT XXV.

Oriens hæresibus contaminatus: schisma Donatistarum in Africa ope catholicorum principum oppressum, perinde ac hæreses legibus etiam impp. repressæ. - pag. 213.

CAPUT XXVI.

Roma, Occidensque moribus depravati. - pag. 220.

CAPUT XXVII.

Idololatriam adhuc gliscentem Iulianus apostata conatur restituere sec. IV. - pag. 224.

CAPUT XXVIII.

Barbarorum incursiones. - pag. 238.

CAPUT XXIX.

Capta Roma, apocalyptica Babylone et bestia, Roma sacra efflorescit. - pag. 248.

SYLLABUS CAPITULI.

CAPUT XXX.

Romanum imperium accisum: Ecclesia militans regnum Christi in terris, pręparatus mons domus Domini in vertice montium. - pag. 262.

CAPUT XXXI.

Status ecclesię militantis, Romanique imperii et urbis facta sec. VI. efflorescente in regno Francico, regno Christi in terris. - pag. 272.

CAPUT XXXII.

Status Ecclesię fideique orthodoxę in oriente collabescens, accisus per sectam Mahumetanam, in occidente accrescens sec. VII. - pag. 285.

CAPUT XXXIII.

Status ecclesię, in Germania pręsertim, efflorescens, et Ecclesię Romanę. Imperii epocha nova sec. VIII. - pag. 295.

CAPUT XXXIV.

Imperatores Gręci iconoclastę Ecclesię hostes. - pag. 302.

CAPUT XXXV.

Imperium Occidentis ablatum iconoclastis imp. Gręcis: Carolus M. imperator Romę salutatur, a Leone III. coronatus. - pag. 305.

CAPUT XXXVI.

Schisma orientale, Status regiminis ecclesiastici et imperii occidentalis sec. IX. - pag. 310.

CAPUT XXXVII.

Status ecclesiasticę hierarchię et imperii sec. X. - pag. 319.

CAPUT XXXVIII.

Sec. XI. Ecclesię militantis pericula fortiter profligata et constantę. - pag. 329.

CAPUT XXXIX.

Status Ecclesię et imperii inter se collisus sec. XII. ecclesiastico iure in tuto. - pag. 351.

TOM. II.

CAPUT XL.

Sec. XIII. vergente sub Rudolpho I. concordia sacerdotum inter et imperium restituta. Aliorum principum opera dein-

SYLLABUS CAPITUM.

deinceps, et contentio pro fide catholica. Officium inquisitionis hæreticæ. - pag. 1.

CAPUT XLI.

✓ Status utriusque reipublicæ sec. XIV. turbulentus. pag. 16.

CAPUT XLII.

Militia anceps ecclesiæ occidentalis, et fatum orientalis capta Cpoli sec. XV. - pag. 24.

CAPUT XLIII.

Mutata a Protestantibus sacra, et hierarchia Ecclesiæ militantis regni Christi in terris reiecta sec. XVI. - pag. 53.

CAPUT XLIV.

Varia circa hierarchiam contentio sec. XVII. - pag. 95.

CAPUT XLV.

Status hodiernus Ecclesiæ periclitans. - pag. 111.

CAPUT XLVI.

Nil sibi constans apud Protestantes. - pag. 194.

CAPUT XLVII.

Inconcussa usque ad consummationem seculi in unitate fidei Ecclesia militans regnum Christi in terris. - pag. 204.

CAPUT XLVIII.

Ecclesiæ militantis regni Christi in terris tempora novissima. - pag. 215.

CAPUT XLIX.

Iudæorum conversio. Duo testes.

CAPUT L.

De Antichristo generalior idea. - pag. 247.

CAPUT LI.

De Antichristo in fine mundi revelando antiquissimorum SS. PP. mens iuxta Danielelem. - pag. 261.

CAPUT LII.

Antichristus extraneus, atque adversus ordini hierarchico iuxta S. Cyprianum. - pag. 275.

CAPUT LIII.

S. Victorini de Antichristo Nerone et imperio Rom. opinio; Lactantii item. - pag. 283.

CAPUT LIV.

S. Cyrilli Hierosol. et S. Ephrem mens de Ecclesia novissimorum temporum tempore Antichristi. - pag. 285.

CA-

SYLLABUS CAPITUM.

CAPUT LV.

S. Chrysostomus in epistolam II. Thessal. II. - pag. 291.

CAPUT LVI.

S. Hieronymus eandem epistolam cum Daniele conciliat.
Item Theodoretus. - pag. 293.

CAPUT LVII.

S. Augustinus de Antichristo. - pag. 301.

CAPUT LVIII.

S. Gregorius M. de novissimis temporibus. - pag. 306.

CAPUT LIX.

Opiniones medii ævi de Antichristo. - pag. 308.

CAPUT LX.

Incertum consummationis seculi momentum, ut vigilemus,
semper parati. - pag. 318.

CAPUT LXI.

Ecclesiæ militantis regni Christi in terris, spe fretæ in illa
tribulatione conditio. - pag. 324.

CAPUT ULTIMUM.

Anacephaleosis. - pag. 339.

ECCLE-

ECCLESIA MILITANS

REGNUM CHRISTI IN TERRIS.

C A P U T I.

*De fatis Ecclesie militantis, apocalypticis
imprimis ac regno millenario.*

Nunquam equidem defuerunt, qui Apocalypsin S. Ioannis præ oculis habentes, varia variis temporibus fata sunt ominati Ecclesie, aut eius hostibus a crepundiis, ut ita dicam, eiusdem Ecclesie; moxque pluribus edisseram, quæ proximum priorum Ecclesie seculorum Chiliasmum attinent, quem dira illius fata primis Patribus expresserant, quique, Ecclesia statu presso eluctata, evanuit: dum per Evangelium idololatria exterminatur, efflorescitque regnum Christi in terris, everso nimirum gentilismo, ac constituta per orbem Christi Ecclesia, quod est argumentum Apocalypsis S. Ioannis iuxta prophetiam Dan. II. 34. *Donec abscissus est lapis de monte, & percussit statuum in pedibus eius ferreis & fictilibus*, monarchia nimirum quarta Romana obtinente; *Donec* (ut suo loco explicabimus) *a) venit antiquus dierum, & iudicium dedit sanctis Excelsi, & tempus*

a) Dan. VII. 22.

advenit, & regnum obtinuerunt sancti, non solum æternum in coelis, sed etiam hic in terris: quod est Ecclesia militans, regnum Christi in terris.

Hoc dum, inundantibus postea Saracenis orbem christianum, attentionem effugiebat: identidem inde a medio fuerunt ævo, qui nova spe ceu millenarii regni Christi in terris illis, quibus primum a Christo *Evangelium regni* prædicatum fuerat, restaurandi, fideles lactarent, animarentque ad Cruciatas, quas vocabant bella, mota a christianis ad recuperandam terram sanctam & alias provincias, quas Mahumedana secta, ad religionem armis propagandam nata, christiano orbi iam extorserat, ac porro videbatur detractura, nisi posterioribus his potissimum sæculis murum aheneum sese opposuissent Imperatores, Rudolphi I. progenies, qui quemadmodum diu turbatam concordiam Sacerdotium inter & Imperium, ut suo loco videbimus, redintegravit, conservavitque cum suis successoribus: ita eius feri posteri concussam undique apud nos etiam & dilaceratam Ecclesiam militantem *regnum Christi in terris* pro viribus sustentarunt.

C A P U T II.

*Veterum Hæreticorum ac etiam Catholicorum
hac de re divinationes.*

Fuit in Ecclesia ab eo tempore, quo summum apicem splendoris externi, dominata per orbem,

bem, affecuta fuisse visa est, gens invida non una, multiplicata successu temporis, & ampliata antesignanis Albigenſibus, Waldenſibus, Wicleſitis, Huſſitis, & eorum ſectatoribus, Eccleſiæ catholicæ interitum minantibus, atque apoſtaſiam improperantibus,

Ex noſtris viciffim non deerant, qui (ut Ioachimum abb. ſilentio præteream, cui ſuppoſita ſunt, quæ circumferuntur, vaticinia) proſpera ominabantur ad veterum Chiliaſtorum mentem: veluti Io. Viterbienſis præciſius ac ſignanter annum 1481. designabat, Sixto IV. P. *ſuper Apocal.* pollicitus victoriam a Turcis, omniumque eccleſiarum obedientiam ſub Romano Pontifice, atque inſignem Eccleſiæ formam mille annis duraturam. Auctor libri, cui titulus: *Onus Eccleſiæ*, in eandem ſententiam c. 62. triplicem diſtinguit Chriſti adventum: primum in carne, quando homo factus mundo apparuit; alterum ſtatuit in virtute & efficacia ſpirituali ad interficiendum Antichriſtum, regnumque Chriſti in terris inſtaurandum, quod ſtabit uſque ad tertium ipſius adventum in finali iudicio. Scripſit etiam, ut alios taceam, Nicolaus de Cuſa card. coniecturam eodem ſec. XV. de noviffimis diebus, victoriam de Antichriſto poſt annum 1700. ante an. 1734. collocans: poſt illud tempus autem aſcenſionem Eccleſiæ futuram eſſe Chriſto ſponſo adveniente ad iudicium, ſed neminem ſciturum adventum. Alios complures abb. Calmetus in diſſert. *de Antichriſto* T. VIII. *comment. in S. Script.* recenſet, qui Antichriſto & conſummationi ſeculi certum determinarunt tem-

pus, quod abhinc prope abest: veluti Petrus Aliacensis annum proximum 1789. statuit: longius abest Picus Mirandulanus, qui annum 1994. præstituit. Alii etiam annos constituerunt, qui dudum præteriere, sec. iam XVI. imprimis complendi. Sic fanatici quidam in Germania annum 1532. Franc. Meletius annum 1530. vel 1540. Ioannes Parisiensis annum 1560. ne quid de Arnoldo de Villa Nova dicam, qui adventui Antichristi fixerat annum 1326.

C A P U T III.

Protestantium impropria.

Qui antesignano Luthero tantopere paratragœdiati sunt de Papæ perinde ac Turcæ imminente ruina, post anabaptistas Monasterienses, eadem spe recuperandæ libertatis christianæ ac instaurandi regni Christi (creato etiam rege Ioanne Leidenſi, atque grassantibus ubique per Germaniam rebellibus rusticis) ausi sunt etiam tempus & annum figere: veluti, anabaptistico quodam rebellionis spiritu, tempore Lutheri in Saxonia Michael Stiffel, & postea Petrus Molinæus in Gallia, uti videre est apud Bossuetum ^{a)}, præsertim de Molinæi nepote Petro Iurieu, qui, duce imprimis celebri apud Anglos Ios. Mede, ubique in Apoc. sibi Papam effingente, singularem commentarium edidit ad novum stabiliendum chiliasmum,

a) Avertissement aux Protestans T. III. opp. p. 576. seqq.
Accomplissement des Prophetes.

mun, destructo Antichristo, ut calumniatur, Papæ imperio, ex sua sententia an. 1710. vel 1715. destruendo, ut tamen regnum millenarium elapso iamiam feliciter an. 1785. auspiciū habere debuerit. Regno papali non minus annis 1260. tribuunt; sic breve scilicet duorum & dimidii anni tempus Antichristi ampliando; quibus si 30. anni addantur ad consociandos in unam Ecclesiam Christianos, & 45. ad Iudæos convertendos, prodeunt anni 1335. computandi ab an. 450. regni papalis auspicio; in quo tamen ipso auspicio determinando alii mirum in modum variant, ut apud laudatum Bossuetum legere est.

Uti in Gallia superiore seculo occasione motuum Hugonoticorum varii huiusmodi prophetæ prodierunt, ita in Germania nostra tempore præsertim belli tricennalis. Talem Io. Crocius in Antiwigelio notat, qui initio eiusdem belli regem, seu anticæsaſarem Ferdinando II. Imp. (quem porro Io. Plausuarius Hussita Antichristum putavit) opposuit, ad abolendum penitus Roman. Imperium. Alium nobis novissimus auctor a) anonymus historiæ Chiliaſmi sistit, Paulum Felgenhauer, qui primi iudicii tempus an. 1618. & secundi an. 1651. quo electi ad nuptias Agni invitentur, statuit: anonymum item, qui anno 1655. annos mundi 6000. finem habuisse, somniavit ad inchoandum Sabbatismum Regni millenarii. Petr. Serarius item quidam annum 1664. conversioni Iudæorum destinaverat, ministerio Amstelodami ob chiliaſtica figmenta, quæ auditoribus proposuit, depositus.

a) T. III. P. I. p. 66. &c.

Apud nos ad finem seculi præteriti Petersen, Spenner, Lange, Comenius controversiam hanc apud Protestantes commoverunt inter Doctores, quos citatus anonymus nominat, ut Anglos Quakkeros *a)* fileam, qui mania hac vaticinandi detenti, passim quoque seculo præterito brevi adventurum Regnum in terris somniabant *b)* ad quos etiam inspirati illi pertinent, qui postquam in Gallia maximas turbas excitaverunt Elias Marian, Nicolaus Facio, Ioannes Allut, & Carolus Portales, Germaniam peragrati, eandem maniam passim inspiraverunt. Qui quidem in hoc conspiraverant cum Chiliaſtis cæteris, ut Ecclesiæ catholico-Romanæ eiusque capiti R. P. diris devoto, mala omnia ac interitum passim eiusmodi pseudoprophetae sint ominati, atque ad novas cruciatus contra Romanam Ecclesiam haud minus, quam contra Mahumedanos animarint, canente classicum iam memorato.

a) lb. p. 8. *b)* T. III. P. II.

C A P U T IV.

Nostra ætatis Chiliaſta.

Quod vero bene habet, epochas quidem constituunt non raro fanatici isti, sed annis, quos præfixerunt, iam præterlapsis, uti apud laudatum *a)* anonymum videre est exempla in recentioris ætatis etiam scriptoribus, e. g. Prædicante Berolinensi Seiz, qui anno 1720. vaticinari incipiens,

a) P. I. p. 121.

incipiens, cum ad peremptorium iam imminentem annum suo computo stringeretur; anno 1735. inducias pactus est. Ex computo Io. Schilteri *de fatis Ecclesiarum per Ioannem divinitus revelatarum* §. 32. seqq. Danielis etiam hebdomadis in subsidium vocatis; consummatio, quam posteriorem statuit, circa annum 1756 facienda fuisset. Sic aliae quoque aliorum epochae praeterierunt vergente iam ad finem hoc seculo: perinde etiam a) anonymi illius computus, qui quidem consummationem seculi ad annum 1830. vel 34. prorogat, Romani imperii nihilominus fatale tempus intra annos 1770. & 74. fixit. Chimonius vero an. 1777. temporis, poenitentiae spirituali Babyloni seu mysticae lezabelae concessio, finem ponit. Bengelii systema Apocalypticum, quo iam Protestantium plerique ipsimet mirantur, potuisse dementari homines emunctae naris, nil moramur: perinde ac pastorem illum vicinum beneficiarium, qui an. 1769. edito schediasmate nobis diem dixit. Maiores nobis inducias nuperrime G. Malus tribuit, ab anno 1783. tres adhuc omnino generationes statuens, quorum singulae annorum septuaginta sint.

Cuius sui computi epocham si loco suo constituisset, ad tempus nimirum conscriptae a S. Ioanne Apocalypsis (qui quae praedixit, fieri oportere cito, edixit, idque non semel repetit) palam invenisset post tres generationes eiusmodi a Christo adulescente Seculo IV. statu suo presso eludatam Ecclesiam militantem regnum Christi in terris: quod

a) Ibid. p. 137.

Alia recentiorum Chyliastrarum systemata laudatus anonymus Turicensis a) in historia critica Chiliafmi multa & varia recenset. Eorum alii ex vetustissima christianorum iudaizantium sententia urbem Hierosolymitanam, mirifice exornatam, ampliatamque instaurandam existimant potentissimo cum imperio, quale sibi iudæi a suo Messia sperabant, in quo ipsi iudæi, ad Christum conversi, rerum sint potituri (nec desunt, qui hoc regnum æternum fore ominentur) atque etiam theocratiam, qualis apud Israelitas obtinuit, in regno illo millenario obtenturam. Alii regale quoddam sacerdotium locum habiturum in eodem regno millenario putant, coniuncta regia cum sacerdotali potestate, ita ut illa huic, non hæc illi sit subiicienda cum plenissima utriusque sacri & politici status auctoritate (ut apud anonymum b) legere est) in decidendis etiam quibusvis religionis rebus, politiæ sacræ & fidei infallibili iudicio.

Postremam hanc nos a Christo apostolis datam potestatem in eorum successoribus reveremur perennem in ecclesia militante regno Christi in terris, experientia, in tanta hostium eiusdem ecclesiæ & adversariorum fidei colluvie, inde ab exordio religionis christianæ edocti, hac una auctoritate irrefragabili firmam ac inconcussam stetisse stareque rem Romano-catholicam apostolicam: nec aliter pro conditione humana stabile aliquid esse posse & inviolabile, certo tenemus.

C A-

CAPUT V.

Chiliaſta primorum Eccleſiæ ſeculorum.

Graviorum eſt novorum Chiliaſtarum, poſt tot eccleſiæ ſecula, error, quam veterum illorum primæ Eccleſiæ ætatis, quando inolita illa Iudaorum de regno Melliæ terreno perſuaſio non tam facile aboleri potuit; quique non ſolum veteris legis ac prophetarum de Chriſti regno vaticinia, verum etiam evangeliſta dicta ac parabolas Chriſti de regno ſuo præſentis eccleſiæ atque etiam Apocalypſin S. Ioannis præ oculis habebant: & ex apographis librum IV. Eſdræ, ut nihil de Rabbiniſ dicam, atque Apocalypſi Cerinſi, in qua is teſte Euſebio poſt reſurrexionem carnis demum terrenum regnum ſtatuit Hieroſolymis in carnalibus cupiditatibus & voluptatum illecebris, nuptiis &c. tranſigendum, circumciſionem etiam, viſtimas & Sabbata in deliciis ſummis reditura. Sunt etiam, qui Platonis de magno anno commentum materiam ſubmiſtraſſe ſuſpiciuntur: dum vult poſt triginta ſex demum annorum millia innovandum mundum; aureumque ſeculum futurum.

Paſſim in Prophetas commentans S. Hieronymus craſſos iudaizantium chriſtianorum errores chiliaſticos notat in Oſee cap. II. a) de circumciſione, & poſtea in cap. III. b) de rerum affluentia, de Hieruſalem, viſtimarum ſanguine, filiis, ac nepotibus, & deliciis incredibilibus, de portis gemmarum

a) T. III. p. 1250. b) Ib. p. 1254. c) Ibid. p. 1364.

marum varietate distinctis in Ioelis cap. III. c) & mox de Gog & Magog sævissimis gentibus, & iterum eodem loco, de Sionis a) & Hierosolymæ per inhabitantem Messiam sanctificatione: *Hæc inquit, Iudæi, & nostri, ut diximus quando putant Christum habitaturum in Sion, & in Ierusalem aurea atque gemmata, sanctorum populos congregandos: ut qui in isto seculo oppressi sunt ab universis gentibus in hoc eodem cunctis imperent gentibus.* Igitur cum Christo in terris carnale hoc post resurrectionem regnum futurum somniabant, sic accipiendo ea, quæ Christus de regno militantis Ecclesiæ dicit, & S. Ioannes Apoc. XX. expresse futura prænuntiat ante adventum Christi ad iudicium, seu, ut postea videbimus, in resurrectione prima, nunc usque ad resurrectionem carnis, quando fides nos docet, venturum esse Christum, iudicare vivos & mortuos, & seculum per ignem, moxque vitam æternam secuturam in cœlis: exploso duplici adventu, quem Chiliastæ, ut demonstravit supra citatus Bossuetus, contra omnem Scripturæ fidem statuere debent, docentes teste Philastro, *cum venerit Christus de cælo, mille anni illi erunt iterum nobis carnaliter ad vivendum, generandum, sicut fit nunc in hoc seculo quotidie, Ecclesia nimirum Christi militante in terris.*

a) Pag. 373.

b) De hazel. c. 31.

C A P U T VI.

Primorum Patrum interpretatio in nostram sententiam de Ecclesia militante regno Christi in terris.

Probe, quod iam notavimus, observandum est, doctrinam de regno Christi millenario, quæ tempore persecutionum primis Ecclesiæ seculis obtinuit, statu Ecclesiæ florente, cito disparuisse Sec. IV. Erat communis fere persuasio, finem huius mundi propinquum esse coniunctum cum excidio Romæ imperiique Romani. Ex hinc elucet veritas de regno Christi Ecclesiæ militantis statu suo presso eluctatæ, sed obfuscabatur veritas hæc iudaicis de regno Messiae opinionibus, ut iam crassos Cerinthi errores notavimus. A quibus quidem abhorentes, Papiam vero S. Ioannis discipulum secuti, mille annos illos, in quibus Christum regnaturum in terris Apoc. XX. dicit (cum, ut nos nunc, præ oculis non haberent primi sub Ecclesia pressa Patres ecclesiam ipsam militantem regnum Christi in terris) ex huius Papiæ fide sunt interpretati quidam solummodo, ut SS. martyres Iustinus & Irenæus præcipui huius sententiæ patroni fatentur: ille præprimis, qui in dialogo cum Tryphone hunc n. 80. a) dubitantem inducit, an ex animi sententia ita sentiret; quod quidem in responsione asserit, se & multos alios sentire, fatetur vero, multos rursus, eosque ex illo christianorum genere, quod piam & puram sequitur sententiam, id non agnoscere. Provocat post
Isaiam

a) p. 177.

Isaiam & Psalmistam ad S. Ioannis Apocalypsin, a) qui in revelatione ipsi facta, mille annos Ierosolymis traducturos prädixit eos, qui Christo nostro crediderint ac postea generalem, & ut ita dicam, æternam unanimiter simul omnium reformationem, & iudicium futurum b). Iam antea, ut ab editoribus S. Iustini San- Maurenſibus observatum est, secundum gloriosum statuit adventum, cum alii in iudicium & condemnationem ignis perpetuo cruciandi mittentur, alii vero perpeſſionis & corruptionis & doloris expertem statum atque immortalitatem consequentur. Neque vero medium agnoscit adventum inter primum illum ad redimendum genus humanum, & secundum ad iudicandum vivos & mortuos & seculum per ignem. Unde quidem suapte sequitur, regnum illud Christi millenarium ad intermedium illud tempus primum inter & secundum adventum, militantis adeoque Ecclesiæ, sed florentis ac regnum in orbe terrarum obtinentis pertinere. Luculentum sane huius rei testimonium in eodem dialogo cum Tryphone Iudæo habetur n. 110. postquam in præcedenti locum Michææ IV. c). de conversione gentium, quo Chiliaſtæ maxime abutuntur, attulisset, *Ex omnibus scripturis*, sunt S. Martyris verba: *demonstratum est, duos Christi adventus esse nuntiatos; alterum quidem, in quo perpeſſioni obnoxius, & inglorius, & ignominia affectus, & crucifixus predicatur; alterum vero. in quo cum gloria e cælis aderit, quando & defectionis homo grandia etiam adversus Altissimum in terris loquens nefanda audebit in*
nos

a) p. 179.

b) Præfat. P. II. p. LVI.

c) p. 203.

nos christianos, qui postquam ex lege & doctrina Ierosolymis egressa rationem colendi Dei per apostolos Iesu cognovimus, ad Deum Iacob & Deum Israel confugimus, & qui bello & mutuis cadibus & improbitate omni cumulati eramus in toto terrarum orbe, instrumenta quisque bellica enses in vomeres, hastas in agrestia arma mutavimus, armus pietatem, iustitiam, humanitatem, fidem, spem illam, quæ est ex Patre per eum, qui crucifixus est. Eundem sensum mysticum S. Irenæus (dum posterioribus quinque libri V. contra hæreses capp. qui passim tamen in Mss. atque etiam prioribus editionibus desiderantur, Papiam sequitur) lib. IV. c. 34. secutus notatur, perinde ac Tertullianus in libro adversus Iudæos c. 3. & alii circa Sanctam civitatem, Ierusalem novam descendentem de cælo, a Deo paratam, sicut sponsam ornata viro suo. Quod de Ecclesia Christi in terris accepimus regnante; eique novæ Ierusalem aliquando, etiam synagogam adiungendam speramus, non crasso illo Chiliastarum errore, ut vidimus. *Ne existimetis, a)* S. Iulianus Tryphonem Iudæum alloquitur in dialogo, *Esaïam aut ceteros Prophetas dicere sacrificia sanguinis aut libationum altari imponi, sed vera & spiritualia, laudes & gratiarum actiones.* Quæ sunt consentanea Ecclesiæ illi sanctorum in terris resurrectione prima *b)*, in quibus secunda mors non habet potestatem; sed erunt sacerdotes Dei, & Christi, & regnabunt cum illo mille annis, dum auream & gemmatam in terris Hierusalem fingunt Chiliastæ, Tertullianus etiam, nec tamen satis sibi constans, ut videtur ex sequenti loco *c)*: *De re-*
situ-

a) N. 118. p. 211. b) Apoc. XX. 6.

c) Adversus Marcionem lib. III. p. 411.

stitutione vera *Iudaea*, quam & ipsi *iudæi*, ita ut describitur, sperant, locorum & regionum nominibus inducti, quomodo allegorica interpretatio in Christum, & in Ecclesiam, & habitum & fructum eius spiritualiter competat, & longum est persequi, & in alio opere digestum, quod inscribimus, de spe Fidelium, & in presenti vel eo otiosum, quia non de terrena, sed de cœlesti promissione sit quaestio. Nam & confitemur in terra nobis regnum repromissum; sed ante cælum, sed alio statu; utpote post resurrectionem in mille annos, in civitate divini operis *Hierusalem* cælo delata, quam & apostolus matrem nostram sursum designat; & politeuma nostrum, id est mancipatum in cælis esse pronuntians, alicui utique cœlesti civitati eum deputat. Hanc & *Ezechiel* novit, & apostolus *Ioannes* vidit, & qui apud fidem nostram est, nova prophetiae sermo testatur, ut etiam effigiem civitatis ante representationem eius conspectui futuram in signum pradicarit. Agmen *Chiliastrarum* dici potest *Lactantius* Sec. IV. clausisse a) tunc, quando Ecclesia militans regnum Christi in terris statu presso, sub imperatoribus ethnicis, eluctata est. Neque enim ad veterem illum *Chiliastrum* pertinet regnum Christi, quod a regno Dei passim distinguit *S. Hilarius*, ut in præf. operum §. 6. editores *San-Maurenenses* demonstrant. Multo minus huc locus *S. Ambrosii* in *Psal.* I. pertinet, in quo duas resurrectiones distinguit n. 54. b) luculento potius ignis purgatorii documento, dum *S. Ioannes* beatum dicit, qui habet partem in prima resurrectione. *Isti enim*, sunt verba *S. Ambrosii*,

sine

a) Lib. VII. institut. c. 14. &c

b) T. I. p. 763.

sine iudicio veniunt ad gratiam: qui autem non veniant ad primam resurrectionem, sed ad secundam reservantur, isti urentur, donec impleant tempora inter primam et secundam resurrectionem: aut si non impleverint, diutius in supplicio permanent. Ideo ergo rogemus, ut in prima resurrectione partem habere mereamur. Qui nimirum regenerati sumus in spem vivam per resurrectionem Iesu Christi ex mortuis: in hereditatem incorruptibilem et incontaminatam et immarcescibilem conservatam in caelis in vobis. I. Petri I. 3. 4. Quam, ut in hunc locum commentatur Didymus Alexandrinus, a) dum dicit mansuram, perpetuitatem eius aperit: & dum probat meliorem, divinitatem reposita hereditatis ostendit. Si ergo in caelis fidelibus hac servatur hereditas, frivola quaedam et tepida proferunt aliqui, putantes eam se percipere in terrenam Hierusalem; mille annis existimant esse deliciarum præmia proprietate redepturos. Qui etiam interrogandi sunt, quomodo adstruant delicias corporales; cum dicatur, hanc hereditatem nec corrumpi posse, nec marcescere, maxime cum ipsi dicant, hac posse finire completo anno millesimo. His copulanda sunt illa verba, quibus dicatur, quo in regno caelorum sit hereditas constituta, et nequâquam corruat, eoquod sit intelligibilis, quando sensibilia cognoscuntur. Illa namque Spiritus sanctus dignissimis manifestat. Equidem Papias et eius sequaces, quos citavimus, Chiliaismum hunc a crassis et carnalibus Cérinthiorum hæreticorum idæis defœcarunt. Pro-

a) T. VI. Bibl. PP. edit. Venetæ p. 288.

miscue vero S. Hieronymus loquitur de Chilia-
stis in cap. 19. Ieremiæ, nec penitus damnare
audet: a) *Quamquam*, inquit, *sibi Iudæi uream*
atque gemmatam Ierusalem restituendam putent,
rursumque victimas et sacrificia, et coniugia sancto-
rum, et regnum in terra Domini Salvatoris, quæ
licet non sequamur, tamen damnare non possumus:
quia multi ecclesiasticorum virorum et martyres
istâ dixerunt; sed ut vidimus ab iis, quæ Iudaïs-
mum sapiunt defæcata.

Hoc si porro fiat de Hierusalem, ut veteri no-
va, nempe Ecclesia ac regnum Christi in terris
substituatur, prout post tempora illa persecutio-
num, in quibus martyres illi vixerunt, effloruit:
quid aliud, nisi militantis Ecclesiæ adumbratio-
nem habemus? quousque scilicet ligatus est sa-
tanus, rotundo illo, ut vocare solemus, anno-
rum mille numero, prout familiare est in Scri-
pturis prophetis præcipue, ac imprimis Apoca-
lypsi. Neque præcise unquam aliquid statuerunt
Patres illi ac martyres Chiliastæ Iustinus et Iræ-
næus sive de fine periodi illius, sive de exordio;
tantum communis illa persuasio de Antichristo
ex Romanis imperatoribus, desolatione abomina-
tionis stante in loco sancto, proximaque ruina
Romæ Romanique imperii eos necessitate con-
strinxit, regnum Christi in terris post hæc facta
statuere: sicuti revera contigit res, fueruntque
ex imperatoribus Antichristi multi Ecclesiam Dei
persequentes; sed verus ac unus ille homo peccati,
b) filius perditionis ex ipso fors Ecclesiæ gremio
refer-

a) T. III. p. 620.

b) II. Thes. II. 3.

reservatus est ultimis ante consummationem mundi temporibus: qui, iuxta Apostolum, *adversatur, et extollitur supra omne, quod dicitur Dei, aut quod colitur, ita ut in templo Dei sedeat, ostendens se, tanquam sit Deus.* Hæc futura proxime ante adventum secundum Christi, sequentia declarant: *Et tunc revelabitur ille iniquus, quem Dominus Iesus interficiet Spiritu oris sui, et destruet illustratione adventus sui eum.*

C A P U T VII.

Opinio de propinquo fine mundi.

Apostolo de extremis orbis temporibus ante consummationem mundi, atque adeo de Antichristo sermonem esse, dubium non relinquunt sequentia verba: *Et tunc revelabitur ille iniquus, quem Dominus Iesus interficiet spiritu oris sui, et destruet illustratione adventus sui eum.* Et licet ibi Thessalonicenses errorem dedoceat, quasi iam instaret dies Domini, novissima tamen tempora imo horam tunc denunciabant omnes, quorum epistolas habemus, Apostoli, et post illos etiam S. Ignatius; nec ut mox videbimus, abluat S. Barnabas. Et S. Iustinus M. Tryphoni Iudæo a) respondens Danielelem obiicienti, qui Messiae adventum gloriosum, mundi monarchias scilicet contrituri obiicit, dum duplicem distinguit Adventum, quem utrumque etiam David in psalmo prænnuntiavit: *ex quibus, inquit, Christi*

B 2

sum

a) Dialog. cum Tryph. n. 32. p. 129.

stum intelligetis a sancto prophetico spiritu Dominum etiam vocari, et a Patre omnium Domino e terris evocari, et ad ipsius dextram collocari, donec Pater ponat inimicos scabellum pedum eius. Quod quidem iam inde fit ex quo in cælum ascendit redivivus ex mortuis D. N. I. Ch. currentibus ad finem temporibus, iamque eo pro foribus adstante, qui impia et nefanda in Altissimum locuturus est. Ut iam alibi in stachyologia De sublimi in Evangelio Christi ex Patribus rem declaravi ad eam Christi intentionem, ut incertos nos et suspensos de suo terribili Adventu contineret.

Facile tunc sub ethnicis imperatoribus diras persecutiones, tormenta, et mortes perpessi fideles, calamitates et pericula novissimorum temporum in animum sibi inducebant; Nerones redivos, Caios &c. Antichristos ob oculos posuerunt: veluti Iudas Syrus, Eusebio testante, Severum imp. in christianos a) furentem coram habens, dum in Daniele commentatur, proximum sibi finxit Antichristum, quia, ut de eo loquitur S. Hieronymus in catal. Script. *magnitudo persecutionis præsentem mundi minabatur occasum*, ut iam Pamelius ad similem Tertulliani locum de *Antichristo iam instante, et in sanguinem, non pecunias hiantes Christianorum* annotavit ad cap. 13. *de fuga in persecutione*. Vicissim vero gentiles publicarum tunc calamitatum causam in christianos iactabant, quod est S. Cypriani contra Demetrianum argumentum, ubi ei senescentem
iam

a) Lib. VI. hist. c. 6.

iam mundum ob oculos ponit argumento ad hominem; a) ad Tibaritanos vero scribens, eos *scire vult, et pro certo tenere, occasum seculi, atque Antichristi tempus appropinquasse*; et ad Fortunatianum b) *in fine atque consummatione mundi Antichristi tempus appropinquare nunc capisse*. Alia S. martyris præciosa adhuc postea occurrent. De S. Hyppolyti M. supputatione, quæ differta quam maxime habetur in eiusdem Danielis interpretatione, quæ nuper primum Romæ in lucem prodiit, mox videbimus; parum item ab eius computatione abesse Iulium Hilarionem c) in lib. *de mundi duratione*, quem vergente sec. quarto scripsit, palam est. De Appollinari Laodicensi S. Hieronymus in cap. 9. Danielis testatur eum post annos 434. ab Claudii imp. tempore Eliæ, proximeque Antichristi adventum determinasse; alii statuerunt Christi adventum ad an. 365. In novissima Philastrii editione, d) in Bibl. PP. Veneta legitur, qui in omnibus editis deesse notatur, hæresis 79. eorum *quæ consummationem seculi secundum temporum definitionem a Deo Christo Salvatore fuisse statutam asserunt. Hincque certum esse numerum consummationis suspicantur, et non plus minus opinantur, cum propheta undique nuntiaverint circa 500. annum fieri consummationem seculi, et sic Dominum de cælis iterum advenire*. S. Augustinus e) eundem errorem notavit; alium item eorum, qui annos 400. vel 1000. ab ascensione Domini usque ad secundum eiusdem adventum numerabant.

B 3

Ab

a) Epist. 66. b) Epist. 53. c) T. VIII. Bibl. PP. p. 238
d) T. VII. p. 499. e) De civit. Dei lib. XVIII. c. 55

Ab hoc parum alieni sancti PP. qui eluctati tempora persecutionum imperatores christianos, sed hæreticis patrocinantes adversus se experiebantur, aliasque calamitates præ oculis habebant, perinde ac martyres illi, quos audivimus, loquebantur. S. Hilarius contra Auxentium Arianum, a) *Quid autem ait, illud sit, quod ignorandum ultra non sit, breviter exponam. Secundum placitam Deo plenitudinem coarctata sunt tempora. Circumscripta enim ratio eorum celestibus libris docetur: ac necesse est, in ipsam nos ætatem Antichristi incidisse &c.* S. Cyrillus Hieros. Arianis Antichristianis, Christum nempe verum Deum negantibus, Sabellianos, quos perinde attinet, quod S. Ioannes dicit: b) *hic est Antichristus, qui negat Patrem, et filium, iungens: Nunc vero, inquit, defectio est: defecerunt enim homines a recta fide, et alii quidem Filio paternitatem prædicant, alii vero Christum ex non extantibus ad esse productum dicere audent. Et prius quidem conspicui erant hæretici; nunc autem occultis hæreticis repleta est Ecclesia... Hæc igitur defectio est, et expectandus iam inimicus, et iam ex parte præcursores suos mittere coepit, ut ipse ad prædā paratus subsequatur.*

Haud ablucit S. Basilii Epist. 71: nec uno loco S. Chrysostomus et S. Ambrosius, ut passim alii prædicationem Evangelii per orbem, quam præcessuram secundo adventui suo Christus prædixit, in argumentum adducunt: ac S. I. Chrysostomus quidem hom. 21 in epist. ad Hebræos dixit, ait,

cum

a) n. 5. p. 1265. b) I. Io. H. 22. Cath. 15. n. 9. p. 228.

a) cum *pradicatum fuerit Evangelium omnibus gentibus*, tunc *finem esse venturum*. Ecce ad *finem iam pervenimus*; fuit enim *pradicatum maiori parti orbis terræ*. De cetero ergo *instat finis*. Certius adhuc passim designat alibi tempus, b) ut alias iam prodidimus de S. Ambrosio etiam, qui in Lucam: *Præcessit*, c) inquit, *in orbem terræ Evangelii pradicatio*, cui iam *Gothi, et Armenii crediderunt*, et ideo *mundi finem videmus*. Eadem d) apertius adhuc paulo ante de Barbarorum irruptionibus; quibus tunc conficiebatur Romanum imperium, quod signum inter plerosque alios, ut suo loco videbimus, S. Hieronymus in Ezech. c. 25. agnoscens, cum præsens tunc periculum obverfabatur, dicit, se *dierum miseras noctium studio compensare*. Pascitur, subdit, *animus*, et *obliviscitur seculi calamitatum*, quod in extremo *sine iam positum congemiscit*, et *parturit, donec qui tenet, de medio fiat*, et *pedes statuæ quondam ferrei fragilitate digitorum fictilium conterantur*. S. I. Chrysostomo, ut iam in stachyologia de sublimi in Evangelio Christi notavimus, visæ sunt iam ad fores esse res ipsæ seu signa interituri mundi hom. XX. in Matth. n. 6. *Nec scimus*, addit, *num forte in hac generatione omnia nostra finem habitura sint*, et *dies ille tremendus sit adventurus* &c. Hom. XXXV. al. XXXIV. in Ioan. (T. VIII. p. 200.) determinatius adhuc videtur initia sec. V. quo toties diruta fuit Roma, innuere. S. Augustinus in epist. d) ad Hefychium Salonitanum

B 4

de

a) T. XII. p. 198. b) T. VII. p. 267. T. VIII. p. 200.
c) T. I. p. 1507. a. 10. p. 1506. d) T. XII. p. 198.

de hac re interrogatus, contrarium quidem adstruit, perinde ac lib. XX. de *civitate Dei* a) contra eos, qui nimium afferte ac præcise tempus determinare sunt ausi. Ab eorum ipse sententia, qui non minus quam mille annos ab ascensione Domini usque ad consummationem seculi statuunt, non penitus abhorret libro XX. in millenariorum sententiam inquirens. Auctor sermonis inter eius opera de *tempore Barbarico*, b) haud remotus ab ætate S. Augustini, tempore grassantis hæresis Arianae præcise loquitur: *Advenit*, ait, *tempus illud, quod prædixit Dominus*: Putas, cum venerit filius hominis inveniet fidem in terra? &c. Eandem in rem hunc, aliaque Apostolicorum etiam virorum epistolarum et Apocalipseos loca Zachæus christianus in consultatione cum c) Apollonio Philosopho adolescente sec. V. postquam attulisset, ac pluribus expendisset, tandem concludens, *Percurre iam singula*, inquit, *atque ex his, quæ geruntur, aut gesta sunt, quid supersit, intellige: profecto id tantum, deesse perspicies, quod novissimis aut iam adscribi posset, aut iungi*. Et postquam longa serie recensuisset suæ ætatis mala, *astima quaso*, pergit, *utrum hoc fere diu esse seculum possit, quod eloqui humanus sermo vix audeat. Utrumne hæc diabolo otiante sic sæviant; quæ licet merito nostris sint reputanda peccatis, illius tamen opere testæ peraguntur, qui coram continuo congreffurus, ita supremorum urgetur angustiis, ut quod adimplendum Evangelia prædixerunt, agere orbis desertione iam caperit*.

S. Gre-

a) Opp. T. VIII. p. 200. b) T. VI. append. p. 608.
b) IX. Bibl. PP. p. 246. &c.

S. Gregorius M. haud obscure proximum mundi occasum ex calamitatibus sui ævi arguit, fidelesque, quod fugientem labentemque adhuc sequantur, reprehendit. Tota in hoc argumento versatur L. I. homil. I. in Evang. et homil. IV. n. 2. *Ruina a) namque, ait, illius voces eius sunt. Qui enim tot attritus percussionibus a gloria sua cecidit, quasi iam nobis e proximo regnum aliud, quod sequitur, ostendit. Ipsis iam et a quibus amatur, amarus est. Ipsæ eius ruina prædicant, quod amandus non est.* Breviter S. Pontifex L. I. ep. 11. ad Clementiam patriciam, eam ad contemptum mundi hortatus, cuius, scribit, *ruina in ipsis iam causarum effectibus comprobatur. Sed huic nos solerti decet conversionis cautela subducere, ne sua nos secum pariter ruina circumplicet.* Et lib. II. homil. XXVIII. *Ecce iam mundus, ait, in seipso aruit, et adhuc in cordibus nostris floret. Ubique mors, ubique luctus, ubique desolatio: undique percutimur, undique amaritudinibus complemur; et tamen cæca mente carnalis concupiscentiæ ipsas eius amaritudines amamus, fugientemque sequimur, labenti inbaremus. Et quia labentem retinere non possumus, cum ipso labimur, quem cadentem tenemus. Aliquando mundus delectatione sibi nos tenuit: nunc tantis plagis plenus est, ut ipse iam mundus mittat nos ad Deum.* Andreas Cæsariensis in commentario super Apocalypsin eorum sententiæ accedit, qui adventum Christi secundum mille post primum annis statuunt: quæ maxime pervagata opinio, completis mille annis Sec. XI. miros

a) T. I. p. 1436. &c. ib. p. 1446. &c.

miros effectus tunc habuit domi forisque, expeditionibus nimirum ad recuperandam terram sanctam: quarum insignis promotor S. Bernardus sec. XII. ex flagitiis etiam grassantibus mundi finem propinquum arguit. Etsi vero Paschalis II. in conc. Florent. an. 1105. damnaverit eos, qui Antichristum tunc natum dicerent: eodem tamen adhuc seculo Ioachimus abbas post sexaginta annos venturum putavit, quem aliosque, qui deinceps fixerunt orbis exterminium, apud Calmetum relatos invenies differt. de Antichristo art. 5.

C A P U T VIII.

De duratione mundi.

Antiquissima est opinio, quam etiam Iudæi in suo Talmude, ad convictionem propriam, Messiam iam venisse, adoptant et circumferunt, tenentque sex millium annorum mundum fore, postea destruendum: duo millia annorum inanimatis, id est, sine lege, duo millia legis, et duo millia Messæ ut ex Galatino lib. IV. *de arcanis* c. 20. refert Hugo Menardus edit. noviss. Cotelerii curante Io. Clerico, in notis ad epistolam S. Barnabæ, qui ipse opinionem illam persequitur his verbis: *advertite filii, quid dicat: consummavit in sex diebus: id ait; omnia consummabit Dominus Deus in sex millibus annorum. Nam apud illum dies æquiparatur mille annis, ut ipsemet testatur: Ecce hodiernus dies tanquam mille anni. Itaque, filii, in sex diebus, hoc est, in sex*
anno-

annorum millibus consummabuntur universa. Et requievit die septima. Hoc ait: quando veniens eius Filius tempus iniqui abolebit, ac iudicabit impios, et mutabit solem ac lunam, stellasque: tunc pulchre requiescet die septima. P. Hugoni Menardo videtur hæc innui doctrina cap. IV. epist. S. Pauli ad Hebræos: v. 3. &c. *Ingređimur-enim in requiem qui credimus: quemadmodum dixit; quibus iuravi in ira mea, si introibunt in requiem meam; et quidem operibus ab institutione mundi perfectis. Dixit enim in quodam loco de die septima sic: Et requievit Deus die septima ab omnibus operibus suis. Unde infra dicit: Nam si eis Iesus requiem prastitisset, nunquam de alia loqueretur posthac die. Itaque relinquitur sabbatismus populo Dei.* Requies nempe regni cœlestis, quæ diei septimæ succedit, ut Menardus adnotat. *Quia tamen, subdit, hæc interpretatio videtur nova, nolim eam pertinaciter defendere.* Probe vero pensanda sunt, quæ mox allata a nobis ex epistola S. Barnabæ verba sequuntur, pertinentque ad regnum Christi cum sanctis in terris, non quale Chiliastæ statuunt, deliciis affluens et otiosum, sed operosum in sanctitate et iustitia coram Deo, qua late patet regnum idipsum Christi, florens per orbem Ecclesia, pacata, sanctificans in Christo. Sed S. Barnabam audiamus: *Denique ait: sanctificabo eam in manibus mundis, et corde puro. Si ergo quam diem Deus sanctificavit, aliquis non potest sanctam efficere, nisi sit per omnia mundus corde, erravimus. Vide igitur; tunc pulchre requiescens sanctificabit illam, quando nos pote-*

rimus

rimus recepta iusta promissione, deleta iniquitate, renovatis vero cunctis a Domino: poterimus, inquam, tunc eundem diem reddere, ipsi prius sancti effecti. Demum illis dicit: Novilunia vestra, et Sabbata vestra non fero. Cernite qua ratione loquatur: Non mihi accepta sunt presentia Sabbata; sed illa, quæ feci: quando scilicet universis finem imponens, octavi diei faciam initium, hoc est initium alterius mundi. Idcirco et diem octavum in latitia agimus; in quo et Iesus resurrexit a mortuis, et cum apparuisset, ascendit in cælum. a) Quæ ad hunc locum inter alia Cotelarius adnotat ex libro Sacramentorum seu Liturgia S. Gregorii, rem omnem dilucidant. Sunt autem hæc: Quo sic in senarii numeri perfectione in hoc seculo vivatis; et in septenario inter beatorum Spirituum agmina requiescat, quatenus in octavo resurrectione renovati, iubilæi remissione ditati ad gaudia sine fine mansura perveniatis.

Congruit, cohæretque systema iuxta calculum Septuaginta interpretum, quem Iudæi hellenistæ, omnisque antiquitas ecclesiastica secuta est; quemque S. Hippolytus S. Irenæi discipulus sic explicat, ut Christum demum mundi quinquies millesimo quingentesimo anno natum existimet in libro de Antichristo (a Photio idcirco reprehensus) et interpretatione Danielis b) nuper Romæ in lucem protracta. S. Irenæus eodem modo loquitur de sex mille annis, quibus omnia consummanda sunt, c) ut S. Barnabas: cumque præcipuus sit regni millenarii assertor, explicationem de septenario et octena-

oſtenario ex S. Barnaba datam accipit, ut ille ad Sabbathum regni Chriſti in hac terra, hic ad vitam æternam in coelis pertineat. Germanus Conſtantinopolitanus Hippolyto tribuit, *fore anno ſexies milleſimo quingentefimo eum adventum, qui futurus eſt*, ut ad interpretationem Danielis adnotatur. Germanum in myſtica Theoria Hippolyto iungere Cyrillum et Chryſoſtomum: *Veteres enim*, additur, *ſextum et ſeptimum aſſumebant millenarium, ut rerum ſinis initio reſponderet, de quo legimus*: complevitque Deus die ſeptimo opus ſuum. Sic S. Barnabas et S. Irenæus accipiendi ſunt, quando dicunt omnia conſummaſſe Dominum Deum in ſex millibus annorum, ut luculenter rem modo memoratus S. Gregorius Niſſænus expoſitione in pſalm 6. explicat: *Cum enim*, ait, *Deus mundum, et omnia, quæ in eo ſunt, ſex diebus creaffet, et ſeptimo requieviſſet*: ſicque per revolutionem ſeptimanarum omnia decurrant uſque ad iudicii diem, finita ultima ſeptimana orietur oſtavus dies in ævum manſurus, ſine ulla dierum revolutione, ſine ulla noctis et lucis viciffitudine. Obſcurius de Sabbatho iſto, ac complexe S. Hieronymus in epiſt. ad Cyprianum: Ego, inquit, *arbitror ex hoc loco, et ex epiſtola, quæ nomine Petri. Apoſtoli inſcribitur, mille annos pro una die ſolitos appellari: ut ſcilicet, quia mundus in ſex diebus fabricatus eſt, ſex millibus annorum tantum credatur ſubſiſtere, et poſtea venire ſeptenarium numerum, et oſtenarium, in quo verus exercetur ſabbatiſmus, et circumciſionis puritas redditur*. Videtur hic reſurrectionem carnis reſpi-

cere

aliquos perdet, alii sub eius ditione remanebunt. Tunc revelabitur ille impius, filius perditionis, qui elatus est adversus omne, quod dicitur Deus, aut quod colitur, ita ut in templo Dei sedens ostendat se tanquam ipse Deus. Hic erit proprius Antichristus. Huic potentissimus ille draco, cui decem cesserunt reges, tradet vim et potestatem suam, et mirabuntur universi mortales. Et erunt Antichristi tempora (quæ tempora mortalia sint necesse est) qualia cum Antiochus, sub regno suo unum populum in Apostasia facere conabatur; cui (quia tempus non fuit) non talia evenerunt, qualia tentabit efficere Antichristus. Dum venerit, ad perditionem infidelium veniet: cuius tempus grave et nefandum erit, quem solus Dominus Christus interficiet spiritu oris sui, et evacuabit præsentia adventus sui. Superato igitur et interfecto Antichristo, summa completa annorum sex millium, fiet resurrectio omnium sanctorum adhuc superstitute mundo; decurrentibus etiam annis mille, in quibus draco ille antiquus diabolus et satanas ligatus in abyſſo, sequestratus erit, ne seducat quemquam, donec consummentur anni tres qui anni tres adnumerabuntur, qui sub signo Antichristi remanebunt, et hi omnes nubent et nubentur, et morientur; super hos et plagæ illæ descriptæ in Apocalypsi advenient, et partibus subinde ceditur hic mundus. Nam sanctis Dei, in resurrectione vivus erit dies, et tantum erit prolongatus in lucem dies iste sanctorum, quantum impiis illius in mundo cum pœna viventibus mille numerabuntur anni. Iste est dies septimus, et sabbatus æternus verus, cuius imaginem tenet sabbatus ille temporalis in Moſes lege conscriptus.

Reme-

Rememoranda hic sunt, quæ supra de veterum opinione diximus, finem mundi propinquum tunc existimantium, quem nos post tot secula intelligimus mundum esse tenebrarum harum, cuius iudicium Bossuetus in commentario super Apocalypsin ostendit seculo quinto factum secundum Hippolyti et Hilarionis computationem: qui ea videre ac nosse non potuerunt, quæ nos vidimus (ut non semel animadvertit laudatus Bossuetus) quod regnum illud in terris spectat Apoc. XX. Si ageretur, verba sunt Bossueti a) (de excidio Babylonis) *tantum de cœlesti gloria et regno, illud imperium sempiternum diceretur, non autem ad mille annos. Cum ergo dicitur, beatas animas cum Christo regnaturas, profecto intelligendum est de illo regno, seu de gloria sanctarum animarum in Ecclesia Christi usque ad seculi finem, ante resurrectionem ultimam.* Hoc supposito commodam interpretationem habet Chiliastarum illorum sententia, qui carnaliter non sapiebant.

Ex his Lactantius omnino calculum S. Hippolyti iuxta LXXII. secutus, b) *sciant igitur inquit, philosophi, qui ab exordio mundi seculorum millia enumerant, nondum sextum millesimum annum esse conclusum: quo numero expleto consummationem fieri necesse est, et humanarum rerum statum in melius reformari; cuius rei argumentum prius enarrandum est, quo ratio eluceat. Mundum Deus, et hoc rerum naturæ admirabile opus (sicut arcanis sacræ Scripturæ continetur) sex dierum spatio consummavit, diemque septimum, quo ab operibus*

a) T. III. opp. p. 789. b) lib. 7. c. 14.

suis requieverat, sanxit. Hic autem est dies Sabbati, qui lingua Hebræorum a numero nomen accepit, unde septenarius numerus legitimus ac plenus est. Et rursus, quoniam perfectis operibus requievit die septimo, eumque benedixit, necesse est, ut in fine sexti millesimi anni malitia omnis aboleatur e terra, et regnet per annos mille iustitia, sitque tranquillitas et requies a laboribus, quos mundus iamdiu perfert. Illi tunc, sec. III. finiente nimirum, omnis expectatio non amplius quam ducentorum visa est annorum. Iam propius tempus fidelibus S. Athanasius designabat in caput 65. Isaïæ, qui sex diebus, in quibus factus est mundus, transcendens et præteritis, festinant ad septimum diem, id est sabbatum, in quo vera est requies. Quæ vero de sex annorum millibus dicta sunt iuxta LXXII. etiam a S. Ambrosio fuerunt animadversa, non adæquare præsentis seculi tempora: Plures, inquit, a) quam sex millia computantur anni; et malumus sex dies per symbolum intelligere, quod sex diebus mundi opera sunt creata, ut per tempus operæ, per opera mundum intelligamus. Et ideo mundi temporibus impletis, resurrectio futura monstratur: aut quia is, qui supra mundum adscenderit, et huius seculi momenta transcendenterit, velut in sublimi locatus, futura resurrectionis fructum expectabit æternum. Videtur hic præ oculis habuisse communem illam prope modum veterum opinionem de sex millibus annorum, qua de re sæpius agit S. Augustinus eiusdem etiam aliquando, ut ex sermone 259. patet,
sen-

sententiæ, quam lib. XX. c. 7. de civitate Dei a) retractans in Apoc. XX. de resurrectione prima; regnoque Christi in terris mille annis, *Qui, inquit, propter hæc huius libri verba primam resurrectionem futuram suspicati sunt corporalem, inter cetera maxime numero annorum mille permoti sunt, tanquam oporteret in sanctis eo modo veluti tanti temporis fieri sabbatissimum, vocatione scilicet sancta post labores annorum sex millium, ex quo creatus est homo, et magni illius peccati merito in huius mortalitatis ærumna de paradisi felicitate dimissus est, ut quoniam scriptum est: unus dies apud Dominum sicut mille anni, et mille anni sicut dies unus, b) sex annorum millibus tanquam sex diebus impletis, sequatur veluti septimus in annis mille postremis, ad hoc scilicet sabbatum celebrandum resurgentibus sanctis. Quæ opinio esset utcunque tolerabilis, si aliqua delicia spirituales in illo sabbatho adfutura sanctis per Domini præsentiam crederentur. Nam etiam nos hoc opinati fuimus aliquando. Affert deinceps modum ac rationem, quo res accommodate accipi possit, sive in illo LXX. Int. calculo, sive etiam in alio quocunque, sensuque illo, quo mille illi postremi anni computantur inde ab efflorescente Christi in terris regno Ecclesia quidem militante, sed pacata degente in orbe christiano ac regnante.* „Mille autem anni, inquit, duobus modis possunt, quantum mihi occurrit, intelligi: aut quia in ultimis annis mille ista res agitur, id est, sexto annorum millenario tanquam sexto die, cuius

C 2

„ nunc

a) T. VII. p. 580. b) 1. Pet. III. 8.

„ nunc spacia posteriora volvuntur, secuturo dein-
 „ de sabbato, quod non habet vesperam, requie
 „ scilicet sanctorum, quæ non habet finem: ut
 „ huius milliarii tanquam diei novissimam partem,
 „ quæ remanebat usque ad terminum sæculi, mil-
 „ le annos appellaverit; eo loquendi modo, quo
 „ pars significatura toto: aut certe mille annos pro
 „ annis omnibus huius sæculi posuit, ut perfecto nu-
 „ mero notaretur ipsa temporis plenitudo. „ Idem
 S. Pater in expositione Psalmi sexti notat, qui
 septimo annorum milliario iudicii diem futurum
 putarint, successuram octavam tenuisse, quæ sit
 æternæ felicitatis initium. Nihil hæc opinio com-
 mune habet cum ea Chiliastarum, qui resurrectionem
 primam corporum iustorum statuebant, prout
 seculo X. Aretas Cretensis in cap. 20. Apoc.
 millenariorum mentem explicat, ut 6000. annis
 transactis iusti tantummodo sint resurrecturi, et
 post 1000. iterum annos omnes omnino homines.
 V. Beda comment: in Ps. LXXXIX. 10. „ sex
 „ ætates, *ait*, huius sæculi sunt: septima dormi-
 „ entium, id est illorum, qui adhuc expectant
 „ communem resurrectionem: octava vero resur-
 „ gentium: quando novissima mors destruetur,
 „ et quando duplici stolâ vestiemur, scilicet in ani-
 „ ma et corpore. „ Id quod commodè sententiam
 S. Barnabæ supra allatam de sabbato huius vitæ
 explicat. a) Sic S. Petro Damiani sabbatum „ illud
 „ est spacium, quod est a die, qua morimur,
 „ usque ad resurrectionis diem, quo videlicet ad
 „ tribunal æterni iudicis resumtis corporibus præ-
 „ sen-

a) lib. VI. epist. 33.

„sentamur: dies vero dominicus illa post indicium æternitas erit, quæ lucis et gloriæ terminum non habebit. In huius ergo defluentis temporis sabbato unusquisque nostrum suum corpus affligat, ut in illo postmodum suaviter requiescat.„ Igitur sanctissimus vir rigidissima, quam pro more seculi traduxit, vita, nequaquam existimavit sabbati requiem in præsentī seculo, regno Christi Ecclesia militante usque ad consummationem seculi, præsentis vitæ malis turbari.

C A P U T I X.

Regnum Christi in terris usque ad consummationem seculi perennans.

Sic recte se habet regnum illud millenarium Ecclesiæ Christi in terris, accipiturque ut modo ex S. Augustino a) audivimus; *pro annis omnibus huius seculi*. Atque postea de sanctis: *regnant*, inquit, *cum Christo etiam ipsi mille annis eisdem sine dubio, et eodem modo intelligendis, id est isto tempore prioris eius adventus. Excepto quippe illo regno, de quo in fine dicturus est: Venite benedicti Patris mei, possidete paratum vobis regnum, nisi alio aliquo modo longe quidem impari iam nunc regnarent cum illo sancti eius, quibus ait; Ecce ego vobiscum sum usque in consummationem seculi, profecto non etiam nunc diceretur Ecclesia regnum eius, regnumve calorum. Nam utique isto tempore in regno Dei eruditur scriba ille,*

C 3

qui

a) lib. XX. de civit. Dei c. 9. T. VII. p. 585.

qui profert de thesauro suo nova et vetera, de quo supra locuti sumus. Et de Ecclesia collecturi sunt zizania messores illi, quæ permisit cum tritico simul crescere usque ad messem &c. Quæ paulo ante ex eodem opere S. Patris de civitate Dei c. 7. in eandem sententiam attullimus, videntur ex S. Victorini ep. Petavionensis et M. circa finem sec. III. scholiis seu commentariis in Apocalypsin expressa: certe ad rem quæ habet S. Gregorius M lib. XVIII. moralium in lob. n. 67.

„ a) Millenario etenim, *inquit*, numero non
 „ quantitatem temporis, sed universitatem, qua
 „ regnat Ecclesia, designavit. Antiquus autem
 „ serpens ligatus catena in abyssum mittitur: quia
 „ religatus a bonorum cordibus apud reproborum
 „ mentes reclusus, eis atrocius dominatur &c.
 „ Iam S. Victorinum audiamus in caput XX. Apo.
 „ commentantem: b) „ Illi anni in quibus alligatus est
 „ Satanas, isti sunt in adventu primo Christi usque
 „ ad terminum sæculi, mille autem dicti, eo loquen-
 „ di modo, quo pars significatur a toto, sicut est
 „ illud: Verbi, quod mandavit in mille generatio-
 „ nes: cum non sint mille. Quod autem ait: *et mi-*
 „ *sit illum in abyssum*, hoc *inquit*, quia diabo-
 „ bolus exclusus est a credentium cordibus, cæpit
 „ impios possidere, in quorum quotidie cæcis cor-
 „ dibus tanquam in abyssi profundo inclusus est. Et
 „ clausit, *inquit*, et signavit super eum, ut non se-
 „ duceret gentes, donec finiantur mille anni. „ Clau-
 „ sit super eum, *dictum est*, id est, interdixit, at-
 „ que cohibuit, ne seducat pertinentes ad Chri-
 „ stum

a) T. I. p. 588. add. lib. IX c. 1. L. XXXII. c. 12. lib. XXXV. c. 20. b) T. IV. Bibl. PP. p. 61.

„stum. Signavit autem, quia occultum est, qui
 „pertineant ad partem diaboli, et qui ad Christi.
 „Nam et qui videntur stare, nescimus, si casuri
 „sunt; et qui iacent, si surgant incertum est.
 „Quod autem ait, ligatum et inclusum illum,
 „ut non seducat gentes: gentes Ecclesiam signi-
 „ficant, ex quibus ipsa constat, quas seductas
 „ante tenebat, *donec finiantur*, inquit, *mille an-*
 „*ni*, id est, quod reliquum est de sexto die, sci-
 „licet sexta ætate, quæ constat mille annis. „Lu-
 „culenta sane hæc est regni Christi Ecclesiæ de-
 „scriptio in adventu primo Christi velut ab infan-
 „tia sua crescentis „ad consummationem sanctorum
 „in opus ministerii, in ædificationem corporis
 „Christi: donec omnes occurramus in unitatem
 „fidei, et agnitionis filii Dei, in virum perfectum
 „in mensuram ætatis plenitudinis Christi. a)

Prioribus quoque mundi ætatibus theocratia
 quædam obtinuit per epochas patriarcharum, et
 post legem sub iudicibus usque ad reges, quos
 Deus in furore suo dedisse est contestatus: quos-
 que cum peterent, iratus I. Reg. VIII. 7. *Non*
enim, ad Samuelem dixit, *te abiccerunt, sed me,*
ne regnem super eos. Nihilominus placato Deo,
 semper aliqua conservata fuit theocratix ratio me-
 diantibus prophetis præsertim et sacerdotio levi-
 tico: penes quod etiam proximis ante Christum
 seculis post reditum a captivitate Babylonica in su-
 perstite tribu Iuda regalis potestas permanfit.

Quemadmodum vero in adventu Messix Christi
 Domini factus est principatus super humerum eius;

C 4

ita

a) Eph IV. 12. &c.

ita regnum Christi in terris nihil morantur prefuræ Ecclesiæ militantis: quæ prima ætate veluti puerascens ac imbellis paulatim adolevit; a quarto autem Ecclesiæ seculo in virilem ætatem succrevit, primo Christi millenario undique terrarum augmentis per orbis nationes accedentibus per temporum intervalla, non obstantibus internis sub principibus christianis hostibus hæreticis et schismaticis, aut etiam gentilibus reliquiis: quibus deinde Mahometani Saraceni accefferunt illa potissimum Arabiæ vicina in plaga, unde exorta religio christiana fuit a Ierusalem, qua recuperata completo primo milliaro cum terra sancta Ecclesia redintegrata, visa est summum attigisse fastigium novis identidem coloniis aucta: dum ecce in oriente obfirmato, successu temporum, schismate, quod iam sec. V. sedis Apostolicæ æmulatione cœpit, post mille annos secul. XV. penitus cum imperio, illuc ante mille etiam annos translato, concidit,

Occidentale vero Imperium dum ab eodem tempore barbararum gentium irruptione paulatim corruit ad octavum usque seculum. Ex tunc Francorum reges, Romæ Italiæque tyrannis Gothorum primum, deinde Longobardorum regibus subditæ succurrentes, sedisque Romanæ centri unitatis ecclesiasticæ dignitatem restituentes, exaltantesque Christi in terris regnum, in præmium veluti retulerunt Imperii occidentalis insignia, Carolo M. primum anno seculari 800. a Leone III. in imperatorem coronato, uti deinceps post Francos imperii Romani corona ornavit aliarum etiam Germanicarum nationum capita, quarum medio illo

quo præcipuæ sunt numeratæ præter Franciam Orientalem Saxonica, Bavarica, Alemannica, penes quam Alemannico-Austriacam aliquot iam seculis stetit imperii Romano Germanici prærogativa, tum Ecclesiæ etiam catholicæ est conservata dignitas, sacrumque regimen et regnum sanctorum cum Christo in terris: quod Orientis imperatores iconomachi eo ipso tempore destruere totis viribus sunt annisi, quando in Occidente, præsertim in Germania nostra S. Bonifacii et Sociorum Apostolorum Germaniæ opera est instauratum. In orbe vero catholico stat stabitque, quidquid contra portæ inferorum moliantur, regnum Christi in terris, orbeque terrarum senescente, seu etiam per temporum vicissitudines ac periodico quodam Chiliaismo commigrante, vera religio regnumque sanctorum perennat.

Id duraturum usque ad consummationem seculi affirmant antiqui et recentiores scriptores, qui ex professo in Apocalypsin sunt commentati, antesignano (ut vidimus) S. Victorino M. et Primasio post S. Augustinum. In Appendice operum S. Augustini legitur a) insignis in Apocalypsin expositio, quam cum Lovaniensibus theologis editores San - Maurenses in admonitione prævia habent pro annotationibus ex veterum commentationibus, Victorini præsertim, studiose collectis, et in homiliarum formam redactis, ubi hom. 18. in XX. Apoc. b) doctrina a nobis modo explicata de regno Christi in terris nequaquam ex sententia Chiliastarum ad mille annos restricta, sed

a) T. III. P. II. p. 159. b) p. 179.

buit, et si quis alius, utpote Henrici IV. nepos, quinti sororius, et Conradi III. frater uterinus, Friderici I. patruus, circumspicere funesta illa Imperio perinde ac Ecclesiæ tempora potuit, quæ tunc communi fere opinione sua atrocitate, ex collisione potissimum Sacerdotii et regni, orbis novissima credebantur. Is in libris *de rebus gestis Friderici I.* a) historiam nobis Arnaldi seu Arnaldi de Brixia eorum antesignani, describit, qui cum Albigenis, Waldensibus, Wicleffitis, Protestantibus altero Ecclesiæ Dei milliaro, veluti senescente iam mundo, cominus et ex adverso regno Christi Ecclesiæ ac hierarchiæ sacre sese opposuerunt, omnem machinam commoventes, et subvertere statum Ecclesiæ hierarchicum conati, quoad id usque tempus salvum; cæteri quippe hæretici fidem tantum Ecclesiæ, non ipsam Ecclesiam sunt aggressi. Est hoc etiam ac præcipuum quidem periodi cuiusdam milliaris specimen, de qua id singulari animadversione dignum est, quod alterum hoc milliarium sit complementum sexti ab orbe condito millenarii iuxta chronologiam textus Hebraici originalis S. Scripturæ, primum illud Ecclesiæ ab Hierosolymis (cuius urbis everio imago est ruituri orbis ac consummationis seculi) accipientis auspiciis, apostolis inde progressis per orbem ad constituendum regnum Christi in terris.

a) lib. II. c. 20.

CAPUT X.

Ecclesia militans regnum Christi in terris communionem in cælo triumphantis.

Memorat in sua historia Hegesippus antiquissimus scriptor, a) ex cognatis Christi quosdam, cum sub Domitiano imp. fidem christianam essent confessi, ad Traiani usque tempora vitam produxisse. *Adsumt, inquit, illi, et universa Ecclesia præsent, utpote martyres, et agnati Christi.* Id quod perinde est, sive de degentibus in hac adhuc vita, sive de sanctis cum Christo regnantibus in cœlis dicatur. Credimus enim sanctorum in cœlis cum militante Christi Ecclesia in terris communionem. Non proprie satis S. Irenæus loqui videtur de regno illo Christi in terris, quod S. Ioannes notat Apoc. XX. §. in resurrectione prima, diciturque *Beatus et Sanctus, qui habet partem in resurrectione prima: in his secunda mors non habet potestatem; sed erunt Sacerdotes Dei et Christi, et regnabunt cum eo mille annis.* Postquam vero S. Martyr posterioribus lib. V. contra hæreses capp. regnum Christi millenarium in terris exposuisset, sic caput ultimum concludit: *Diligenter ergo Ioannes prævidit primam iustorum resurrectionem. Hac enim et Dominus docuit, mixtionem calicis novam in regno cum discipulis habiturum se pollicitus. Et Apostolus autem, liberam futuram creaturam a servitute corruptelæ in libertatem gloriæ filiorum Dei,*

con-

a) lib. III. c. 32.

confessus est. Et in omnibus iis, et per omnia idem Deus Pater ostenditur, qui plasnavit hominem et hereditatem terræ promisit patribus, qui eduxit illam in resurrectione iustorum, et promissiones adimplet in filii sui regnum.

Supponere hæc videntur corporalem quamdam resurrectionem primam: alioquin libenter in sententiam Erasmi Roterodami concesserim, qui in argumento huius lib. V. ex verbis S. martyris: *Post recipientes corpora, et perfecte resurgentes*, subindicari putat, aliquam animarum resurrectionem imperfectam ante corporum resurrectionem. S. Victorinus martyr in scholiis in Apoc. XX. duas distinguens resurrectiones, generatim loquitur a) de prima electorum huius vitæ resurrectione: *Prima*, ait *resurrectio nunc est animarum per fidem, quæ non permittit homines transire ad mortem secundam. De hac resurrectione dicit Apostolus: Si resurrexistis cum Christo, quæ sursum sunt sapite. Additur ex Apocal. Beatus et Sanctus, qui habet in hac resurrectione partem; in istis secunda mors non habebit potestatem, sed erunt Sacerdotes Dei et Christi, et regnabunt cum illo mille annis. Corruptus mihi non videtur S. Victorini locus, qui in editis sequitur: *Mille annorum regnum non arbitror esse æternum.* Ubi Gallandus editor Bibl. PP. negativam delendam arbitratur, hoc autem prius de regno mille annorum Christi in terra ab illo dictis, a nobis paulo ante allatis, repugnaret. Id vero singulare videatur, quod de sacerdotibus Dei et Christi, quos passim hic Christi fideles intelli-*

a) T. IV. Bibl. PP. p. 63.

telligunt interpretes, subdit: *Qui enim, ait, virginitatis integrum servaverit propositum, et decalogi præcepta fideliter impleverit, et feros mores vel impuras cogitationes intra cordis cubiculum iuglaverit, ne dominantur ei, iste est verus sacerdos Christi, et millenarium numerum perficiens integre creditur regnare cum Christo, et recte apud eum ligatus est diabolus.* Puto S. martyrem hic singulariter ad illud respicere Apoc. XI. 4. *Hi sunt, qui cum mulieribus non sunt coinquinati, virgines enim sunt, et sequuntur agnum quocunque ierit; qui dici possunt Sacerdotes proprii corporis sui, se ipsos immaculatos in sacrificium offerentes Deo.* S. Iacobus Nisibenus ep. a) de regno spirituali christianorum Sermone V. illud Apocalypsi S. Ioannis analogum versans Dan. VII. 18. *Itaque, inquit, regnum seculorum hæreditat populus sanctus, qui loco et vice primi populi electus est. Provocavit illos in eo, qui non est populus, et in gente stulta irritavit illos. Et liberavit populum suum sanctum peculiarem. Nam omne quod fæderatum est cum Deo, exemptum est a tributis regum et principum. Quamvis aliquis idololatra, et ex gentibus servus sit, eadem hora, qua accedit ad fædus Dei, fit liber: contra illi permanent in servitute servientes inter gentes. At vero de sanctis sic ait: Hæreditabunt regnum, quod sub cælo est; si autem de illis hæc dicta sunt; quare serviunt inter gentes? Quodsi responderint nondum factum, sed fiet: Ecce Regnum quod accipit filius hominis, cæli et terræ regnum est. Iam scripti sunt*

sunt filii regni, et acceperunt eius pignus in hoc mundo: atque ideo interea nequaquam se alicui subdere vult exercitus regis, qui venturus est, et regnum suum recepturus, sed servat depositum eius cum honore, ne, cum venerit, qui abrogat regna, veniat super illos cum ira.

S. Ioanni in Apocalypsi amplitudinem etiam regni Christi in terris, quo hactenus gavisa est Ecclesia, statu presso eluctata, sub principibus christianis ob oculos verlatam, atque in considerationem venire quis dubitet? Conditionem nimirum ac statum externum illustrem in personis ac rebus, pollentem facultatibus, et honorificum, ut qui hæc propter Christum in mundo dimiserit, centum recipiat in hoc seculo. *Quod exponens quodammodo, sunt verba S. Augustini, Apostolus, ait, Quasi nihil habentes et omnia possidentes: quia et ante iam dictum erat: Fidelis hominis totus mundus divitiarum est. Prov. 17. Sed hæc indifferentia sunt et accessoria, quibus primum caruit Ecclesia efflorescens, videturque caritura novissimis temporibus. Patiuntur membra regni Christi iacturas in his rebus fortunæ perinde ac filii huius sæculi, qui etiam sunt in hoc statu viæ in ipsa Ecclesia mixti bonis, ut ubique mala malique bonis: ipsaque Ecclesia cum malis undique conficiatur intus et foris, militans in terris. De hoc ergo regno militiæ (ut cum S. Augustino loquar, dum quæstionem instituit lib. XX. de civit. Dei cap. 9. a) Quod sit regnum sanctorum cum Christo per mille annos, et in quo discernatur a regno æterno:) in quo adhuc cum hoste configitur,*
et

et aliquando repugnatur repugnantibus vitiis, aliquando cedentibus imperatur, donec veniatur ad illud pacatissimum regnum, ubi sine hoste regnabitur, et de hac prima resurrectione quæ nunc est, loquitur liber iste. Cum enim dixisset, alligari diabolum mille annis, et postea solvi brevi tempore, mox recapitulando quid in istis mille annis agat Ecclesia, vel agatur in ea, Et vidi, inquit, sedes, et sedentes super eas, et iudicium datum est. Non hoc putandum est de ultimo iudicio dici: sed sedes præpositorum, et ipsi præpositi intelligendi sunt, per quos Ecclesia nunc gubernatur; iudicium autem datum nullum melius accipiendum videtur, quam id quod dictum est; Quæ ligaveritis in terra, ligata erunt et in cœlo, et quæ solveritis in terra, soluta erunt et in cœlo. Unde Apostolus: Quid enim mihi est, inquit, de his qui foris sunt iudicare? Nonne de his, qui intus sunt vos iudicatis? Et animæ, inquit, occisorum propter testimonium Iesu, et propter verbum Dei: subauditur quod postea dicturus est, regnaverunt cum Iesu mille annis, animæ scilicet martyrum nondum sibi corporibus redditis. Neque enim piorum animæ mortuorum separantur ab Ecclesia, quæ etiam nunc est regnum Christi. Alioquin nec ad altare Dei fieret eorum memoria in communicatione corporis Christi; nec aliquid prodesset ad eius in periculis baptismum currere, ne sine illo finiatur hæc vita, nec ad reconciliationem, si forte per pœnitentiam malamque conscientiam quisque ab eodem corpore separatus est. Cur enim sunt ista, nisi quia fideles etiam defuncti, membra eius sunt. Quam-

vis ergo cum suis corporibus nondum, iam tamen eorum animæ regnant cum illo, dum isti mille anni decurrunt. Unde in hoc eodem libro et alibi legitur: Beati mortui, qui in Domino moriuntur, amodo iam dicit spiritus, ut requiescant a laboribus: nam opera eorum sequuntur illos. Regnat itaque cum Christo nunc primum Ecclesia in vivis et mortuis. Propterea enim, sicut dicit Apostolus, mortuus est Christus, ut et vivorum et mortuorum dominetur. Sed ideo tantum, modo martyrum animas commemoravit, quia ipsi præcipue regnant mortui, qui usque ad mortem pro veritate certaverunt. Sed a parte totum, etiam cæteros mortuos intelligimus pertinentes ad Ecclesiam, quod est regnum Christi.

S. Augustinum sequuntur Primasius, Beda, Rupertus, alii; recentioresque interpretes omnes, ut P. Lud. Alcafar in h. l. notat, generatim supponunt, neminem sanctorum ex prima hac resurrectione excipiendum. Ipse hic operosissimus in Apocalypsin commentator, cum sub nomine eorum, qui non adoraverunt bestiam, confessores Christi intelligit, subdit tamen, se in huiusmodi numerum non solum eos referre, qui pro religione persecutionem fortiter tolerarunt, sed eos etiam, qui in viva catholicæ religionis fide perstiterunt; eoquod illi omnes mysticum unum corpus conficiant, et ad vivum Christi corpus pertineant. Et demum postquam modum huius regni sanctorum explicasset, sive adhuc in vivis degant, sive iam mortui essent: *Illud demum, subdit, adiungo, ad sanctorum etiam regnum perti-*

nere,

nere, uti colantur in terris, ac suspiciantur ea ipsa publica religionis christiana professione. Et quidem eos veneratur Ecclesia (quidquid obstrepant et obloquantur hæretici) delubris, votis, imaginibus, et honorifica eorum tam in missæ sacrificio, quam in cæteris divinis officiis commemoratione. Et postea ad v. 6. Et erunt sacerdotes &c. sic commentatur. Porro esse sacerdotes, et cum Christo regnare mille annis idem est, atque esse regnum Sacerdotale. Quod elogium, quamvis Ecclesiæ etiam tempore persecutionis conveniat, frequentia tamen et celebritas Missarum et divinorum Officiorum, auctoritas item imperii, qua in animarum salutem incumbitur, totum id illius temporis est proprium, quo et publica religionis exercitatio, et tranquillum Ecclesiæ Romanæ imperium viget. Atque id innuitur verbis illis: Erunt Sacerdotes Dei et Christi, et regnabunt cum illo mille annis. In quibus verbis animabus martyrum refertur accepta omnis gloria et securitas Romanæ Ecclesiæ: sicut mortuo frumenti grano eleganter tribuitur fructus ex eo oriens. Atque ita de singulis martyrum animabus vere, sed mystice dicitur, eos esse, qui Sacerdotale munus ac regale exercent, quo Romana Ecclesia Deo imprimis decoratur. Quod ut verum sit, non opus est; fidelium singulos aut Sacerdotes, aut Ecclesiæ principes esse. Revocat deinceps huc illud Apocal. I. 6. Et fecit nos regnum et Sacerdotes i. e. Efficiens nos peculiare Dei regnum: et nos quasi Dei Sacerdotes divitiis regalibus et immunitate cumulans, quemadmodum in Apocalypsi indicatur. Non dubitat respici ad illud Ex. XIX. 6. Vos eri-

tis mihi in regnum Sacerdotale: ubi LXX. legunt Sacerdotium regale, uti expressit etiam S. Petrus I. ep. II. 9.

Blaf. Viega in h. l. huc etiam accipit illud Isaïæ LX. 6. &c. *Vos autem Sacerdotes Dei vocabimini* &c. de Ecclesiæ regno in terris super gentes, et Franc. Ribera in cap. II. illud Ps. *Exultabunt sancti in gloria, usque ut faciant in eis iudicium conscriptum, gloria hæc est omnibus sanctis eius, de potestate, quam Christus ut homo a Patre accepit, promittitque se dare vincentibus, ut eos iudicent, a quibus tentati, et iudicati sunt. Et in illud: Et regnaverunt cum Christo mille annis, interpretatur de animabus interfectorum propter nomen Christi, et reliquorum omnium, qui non acceperunt characterem bestię. Et ceteri mortuorum: Qui, ait, neque in Christo, neque ob Christum sunt mortui, reprobi scilicet, Non vixerunt, neque vita corporali neque spiritali vita, quia damnati. Alia ad rem collegimus De sublimi in Evangelio Christi.*

Martyres potissimum nominat S. Ioannes in Apoc. (quos S. Dionysius Alex. apud Eusebium a) assessores Iesu Christi, ac socios regni, participes iudicii, et cum ipso iudices appellat) ut ad martyrium suscipiendum et regnum animaret, statim in principio septem ecclesiis scribens, generatimque locutus principem regum terræ Christum deprædicans, *qui dilexit nos et lavit nos a peccatis nostris in sanguine et fecit nos regnum et sacerdotes Deo et Patri suo.* Mox cap. II. 6.

Qui

a) lib. 6. hist.

Qui vicerit, ait, et custodierit usque in finem opera mea, dabo illi potestatem super gentes. Et reget eus in virga ferrea, et tanquam vas figuli confringet eas. Et cap. VI. 10 inducuntur ipsi martyres, qui dum in hac vita patienter pro Christo sanguinem fuderunt, iam cum Deo in cœlesti gloria uniti, participes iustorum iudiciorum eius, ac ipsi iam iniustorum iudicum iusti iudices, clamant voce magna dicentes: usquequo Domine (sanctus et verus) non iudicas, et non vindicas sanguinem nostrum de iis, qui habitant in terra. Et datæ sunt illis singulæ stolæ albæ: et dictum est illis, ut requiescerent adhuc tempus modicum, donec compleantur conservi eorum, et fratres eorum, qui interficiendi sunt, sicut et illi. Est hoc, quo S. Gregorius Naz. Iulianum Apostatam terret, iudicium: a) Non tu victimas pro Christo casas, non magnos pugiles extimuisi, Ioannem Baptistam, Petrum, Paulum, Iacobum, Stephanum, Andream, Teclam, alios, qui et ante et post illos pro veritate, cum ferro, igni, bellisque ac tyrannis decertarunt.

Christus Dominus cum ipso iudice iniquitatis comparisonem instituens, de suis ad se clamantibus, *Deus autem, inquit, b) non faciet vindictam electorum suorum clamantium ad se die ac nocte, et patientiam habebit cum illis? Dico vobis, quia cito faciet vindictam illorum. Verumtamen Filius hominis veniens, putas, inveniet fidem in terris?* Est hoc fuitque semper in quibuscunque periculis militantis Ecclesiæ solatium, et robur, præsertim

D 3

etiam

a) Orat. III.

b) Luc. XVIII. 7. &c.

num suscipient regnum, qui non solum corpore virgines, sed et lingua et cogitatione pariter inviolabiliter se a nequitia tutaverunt, quos exsultaturos cum agno demonstrat permanere.

Unum est quod adhuc ex S. Augustino contra eos notem, qui aut dudum iam defecisse Ecclesiam, aut novissimis temporibus soluto diabolo defecturam clamant. *Abijt, ait ille, a) nunquam enim ab illo Ecclesia seducetur predestinata et electa ante mundi constitutionem, de qua dictum est: Novit Dominus qui sunt eius: et tamen hic erit etiam illo tempore, quo solvendus est diabolus, sicut ex quo est instituta, hic fuit et erit omni tempore in suis utique, qui succedunt morientibus. Nam paulo post dicit, quod solutus diabolus seductas gentes tota orbe terrarum attrahet in bellum adversus eam, quorum hostium numerus erit, ut arena maris. Et ascenderunt super terram &c. Apoc. XX. 8. &c. Sed hoc iam ad iudicium novissimum pertinet, quod nunc propterea commemorandum putavi, ne quis existimet, eo ipso parvo tempore, quo solvetur diabolus, in hac terra Ecclesiam non futuram. Quætionem hic movet vulgarem S. Augustinus; Dicet aliquis, ait, b) si alligatus est, quare adhuc tantum prævalet? verum est, fratres charissimi, quia multum prævalet, sed tepidis, et negligentibus, et Deum in veritate non timentibus dominatur. Alligatus est enim tanquam innexus canis catenis, et neminem potest mordere, nisi eum, qui se illi mortifera securitate coniunxerit. Iam videte fratres, quam stultus est*
homo

a) De civit. Dei lib. XX. c. 8. T. VII. p. 583.

b) Serm. 197. de tempore.

homo ille, quem canis in catenis positus mordet. Tu te illi per voluptates et cupiditates seculi noli coniungere, et ille ad te non praesumit accedere: latrare potest, mordere non potest, nisi volentem. Non enim cogendo, sed suadendo nocet: nec extorquet a nobis consensum, sed petit.

Passim hic S. Greg. in Iob, veluti lib. IV. c. 8. et 12. Leviatham singulariter inducit, quem Blas. Viegas in h. l. citans dicit, posse Luciferum esse ligatum, et alios daemones solutos. Et Franc. Ribera principem huius mundi Io. XII. et XIV. eiectum, ac ligatum Apoc. XX. eum phat, qui Evam seduxit: notatque; ideo nomen *diabolus* et *fatan* non dici in plurali. Citat etiam S. Gregorium et Andream Cæsar. in hanc rem. *Hic igitur, subdit, demonum princeps, qui ante Christi mortem vehementius sæviebat, et quasi triumphabat, post Christi mortem missus est in abyssum, quod daemones timebant.* Luc. VIII. Ludov. Alcasar contra sententiam S. August. fatan ligatum esse tempore passionis, id factum putat idololatria ab urbe et imperio Romano expulsa. Greg. Lopezius in h. l. cap. 20. ab ipso S. Silvestro P. ligatum esse dicit.

C A P U T XII.

Romani imperii fata cum Ecclesia novissimis coniuncta.

Vix ortaadolescere cœpit, dum iam erant, qui occasui propinquam existimarent Ecclesiam
D 5 Chri-

christianam, quos dedoceri necesse fuit a D. Paulo II. ad Thessal. II. 2. ubi, *ut non*, rogat fratres, *cito moveamini a vestro sensu, neque terreamini, neque per spiritum, neque per sermonem, neque per epistolam tanquam per nos missam, quasi inflet dies Domini.* Sed ipsa, quæ mox subdit de periculis novissimorum temporum atque de Antichristo verba, *quoniam nisi venerit discessio primum, et revelatus fuerit homo peccati, filius perditionis &c.* variis coniecturis materiam subministrarunt, non alienam præcise a scopo Salvatoris, ut incerti de fine vitæ et consummatione seculi semper vigilēs simul essemus, et ad iudicium parati. Quam proclive fuit proximum quemque ex persecutoribus Ecclesiæ in suspensionem venire, dicente Apostolo de homine illo peccati: *Nam mysterium iam operatur iniquitatis: tantum, ut qui tenet, nunc teneat, donec de medio fiat. Et tunc revelabitur ille iniquus.* Confundi solet in verbis Apostoli *homo peccati, filius perditionis, ille iniquus*, cum discessione *primum* ventura seu apostasia; ubi tamen in nonnullis exemplaribus, quibus S. Augustinus et Sedulius usi sunt, *refuga* habetur: quæ omnia defectionem seu apostasiam a fide significant, quam futuram ante secundum adventum suum prædicit Christus, et plerique interpretes teste Calmeto in h. l. eam discessionem hic agnoscunt.

S. Augustinus vero, et qui eum sequuntur interpretes, duplicem hic discessionem agnoscunt, apostasiam a fide et defectionem a Romano imperio, quæ cum iam seculo secundo visa sit auspi-

spiciunt habere, SS. Patribus locum dedit, iam propinquum (ut supra vidimus, pluribus autem in libro de *Sublimi in Evangelio Christi* ostendimus) denunciandi finem mundi. Idem observare licet, ubi de quatuor monarchiis apud Danielem res est, quarum quarta Romana atque adeo ultima est, eritque. *Ergo dicamus, sunt verba S. Hieronymi in cap. VII. Dan. quod omnes scriptores ecclesiastici tradiderunt: consummatione mundi, quando regnum destruendum est Romanorum, decem futuros reges, qui orbem Romanum inter se dividant: et undecimum surrecturum esse regem parvulum, qui tres reges de decem superaturus sit &c.* Quod Antichristum interpretatur cornu, et os loquens ingentia. Et iterum in illa verba: aspicebam propter vocem sermonum grandium, quod cornu illud loquebatur: *Dei iudicium*, inquit, venit propter humiliandam superbiam. Idcirco Romanum delebitur imperium: quia cornu illud loquebatur grandia. Et vidi, quoniam interfecta esset bestia, et periisset corpus illius. *In uno Romano imperio propter Antichristum blasphemantem omnia simul regna delenda sunt, et nequam terrenum imperium erit, sed sanctorum conversatio, et adventus Filii Dei triumphantis.* Hoc est, quod tunc timebatur. Tertullianus in Apologetico ad Romanos de more christiano orandi pro regibus et principibus iuxta præceptum Apostoli locutus, præter commune periculum: *Est*, inquit, *et alia maior necessitas nobis orandi pro Imperatoribus, etiam pro omni statu imperii, rebusque Romanis, quod vim maximam universo orbi im-*

minentem, ipsamque clausuram seculi acerbitates horrendas comminantem Romani imperii commeatu scimus retardari. Itaque nolumus experiri. Et paullo post: Oramus pro Imperatoribus, pro ministris eorum, et potestatibus seculi, pro rerum quiete, pro mora finis. Id quod in liturgia Alemannica explicavimus; quod vero præsens argumentum attinet, plura Tertulliani loca affert Fr. Balduinus in commentariis rerum ecclesiasticarum ad vexatum Optati Milevitani locum, quo dicit, non esse rempublicam in Ecclesia, sed Ecclesiam esse in republica, id est, in imperio Romano, ut nempe hoc collapsio, factaque simul defectione seu apostasia mundus ipse ad interitum proximus sit. „ Propinquante igitur huius seculi termino, „ ad rem verba facit Lactantius, a) humanarum „ rerum statum commutari necesse est, et in deterius nequitia invalescente prolabi; ut iam „ istra hæc tempora, quibus iniquitas et malitia „ usque ad summum gradum crevit, in illius tamen „ insanabilis mali comparatione, felicia, et prope aurea possint iudicari. Indigitat hic maximam illam novissimorum temporum defectionem, de qua postea c. 25. inscripto: *de postremis temporibus et Roma*, rem propius attingit. „ Quando tamen, inquit, compleatur hæc summa, „ docent ii, qui de temporibus scripserunt, colligentes ea ex litteris sanctis, et ex variis historiis, quantus sit numerus annorum ab exordio mundi: qui licet varient, et aliquantum numeri eorum summa dissentiat, omnis tamen expectatio non amplius, quam ducentorum videtur

a) hb. VII. Instit. div. c. 15.

» detur annorum. Etiam res ipsa declarat, lap-
 » sum, ruinamque rerum brevi fore: nisi quod
 » incolumi urbe Roma nihil istius modi videtur
 » esse metuendum. At vero cum caput illud or-
 » bis occiderit, *ῥύμη* (vicus) esse coeperit, quod
 » Sjbyllæ fore aiunt, quis dubitet venisse iam fi-
 » nem rebus humanis, orbique terrarum? Illa,
 » illa est civitas, quæ adhuc sustentat omnia;
 » precandusque nobis et adorandus est Deus cœ-
 » li, si tamen statuta eius et placita differri pos-
 » sunt, ne citius, quam putemus, tyrannus il-
 » le abominabilis veniat, qui tantum facinus mo-
 » liatur, ac lumen illud effodiat, cuius interitu
 » mundus ipse lapsurus est.

Id quod de ipso S. Paulo notarunt interpretes,
 cum non aperte propter ipsos, qui summas rerum
 tenebant, Romanos, fuisse locutum, id multo
 magis de aliis scriptoribus christianis sanctis Pa-
 tribus animadvertere est. Cuius rei specimen in
 S. Iacobo Nisibeno habetur, dum sermonem
 V. de Bello inscriptum a) sic auspicatur: *Teneb*
me nunc, ac sollicitat cogitatio mysterii de turbu-
lenta commotione, quæ prope est, ut his tempori-
bus fiat per exercitus congregatus ad interitum.
Tempora iam definita sunt a Deo. S. Iacobus ea
 circa tempora scripsit, quando Constantius occiso
 fratre, parte imperii eius occupata late domina-
 batur, atque Arianam tutabatur hæresin orthodo-
 xos persecutus in Oriente, dum in Persia perseque-
 retur christianos Sapor, ut uno Parasceves die cen-
 tum episcopi cum presbyteris, et clericis occide-
 ren-

a) T. V. Bibl. PP. p. XXX.

rentur. Nec cruenta deerant bella præter infestationes barbararum gentium inter imperatores et Saporem, qui provincias suo regno abstractas a Romanis repetebat obsessâ iterato Nisibe urbe, quam S. Iacobus episcopus precibus tutabat. De his calamitosiſ temporibus sermonem faciens copiose de quatuor monarchiis loquitur, sed quartam Romanam nomine compellare non audet, regnum filiorum Esau nominans, fata eius, et ruinam perlecutus. Sed ut res melius pateſcat atque ob oculos ponatur, legendus est sermo ille S. Iacobi.

Sic vero stante Romani imperii qualicunque parte inter spem metumque vivebant; timorem autem magis magisque crescere oportuit, quo magis occasui appropinquare videbatur; opportune equidem ad præſtitutum a Deo in militante Ecclēsia finem, ut incerti vigilemus, et oremus inter præſentanea semper huius vitæ pericula, de quibus nos cautos etiam Apostolus in Theſſalonicenſibus reddere voluit, *ut locum*, sunt verba Attonis Vercellenſis episc. in hunc Apostoli locum inter eius opera an. 1768. primum edita, *a) aut occasionem fallendi, quam se putat habere, non habeat impudentissimus satanas, tempus et signa adventus Domini designavit: quia non prius veniet Dominus, quam regni Romani defeſſio fiat, et apparcat Antichriſtus, qui interficiet sanctos red-dita Romanis libertate, sub suo tamen nomine. Sciens enim venturum Dominum ad se compriment-dum, nomen eius sibi usurpabit, ut et regnum eius*

de-

verum videatur, et trahat secum, qui simul cum eo pereant: ut in sede Domini, in sede sedeat Christi: ut ipsum Deum se adferat, non filium Dei, unde in Evangelio ad Iudæos Dominus ait: Ego veni in nomine Patris mei, et non me recepistis; si alius venerit in nomine suo, illum recipietis. Quæ quidem Christi verba sic videntur interpretanda, ut quem Christus alium venturum prædicit, nomine suo proprio id facturus sit, non Dei nomine: veluti ipse mox Atto mysterium iniquitatis in Nerone et antesignanis aliis Antichristi nobis sistit, qui quamdiu steterit regnum Romanum, non sit appariturus, ut alii etiam posteriores adhuc scriptores passim asserunt, moxque iterum Apostoli auctoritate confirmat Ven. Episcopus: Post defectum, ait, regni Romani adpariturum Antichristum dicit, sicut memoratum est. Novissimo enim tempore diabolus scit, imminere sibi interitum, deficiente autem regno Romano, et ille de cælis mittetur deorsum projectus in terram, sicut dictum est in Apocalypsi; subornabit sibi, in quo, et per quem signa quadam virtutis permissu iusti Dei faciens, se commendet, ut adoretur, quasi sit Deus.

Iterum hic monendum, Apostolum adorationis cultum in loco, quem hic præ oculis habet Atto, non præcise dicere, sibi arrogare Antichristum, qui adversatur, inquit, et extollitur super omne, quod dicitur Deus, aut quod colitur, ita ut in templo Dei sedeat, ostendens seipsum, quasi sit Deus. Id quod multi atque ex recentioribus etiam Hugo Grotius; lique potissimum, qui S. Paulum de

eversione proxima urbis Hierosolymitanæ interpretantur, de Caio Caligula accipiunt, qui in Hierosolymitano templo simulacrum suum collocari iussit. Adso Attoni coævus, ex monacho Luxoviensi abbas Dervensis in libello *de Antichristo* in novissima operum B. Alcuini editione suo auctori restituto, sanctos hic vel deos gentilium intelligit, vel adhuc significantius de regni Romanorum defectione S. Paulum interpretatur, nempe, *Antichristum non antea in mundum esse venturum, nisi venerit discessio primum, id est nisi omnia regna mundi discesserint a Romano imperio, cui prius subdita erant. Hoc autem, pergit, tempus nondum venit, quia licet videamus Romanorum regnum in maxima parte iam destructum, tamen quamdiu reges Francorum duraverint, qui Romanum imperium tenere debent, dignitas Romani imperii ex toto non peribit, quia stabit in regibus suis.*

Hæc ex scriptoribus medii ævi nunc primum in-
 clarescentibus afferre, visum est operæ pretium:
 quibus unum et alterum ex recentioribus iungamus. Ac primum quidem Hispanum, ne suspectum sit testimonium imperio Romano Germanico inquilinum. P. Blasius Viegas *Romanum imperium*, scribit, *ad hoc perdurat in Germania; nomenque atque successio imperatorum Romanorum. Nam cum defecit in Occidente Romanum imperium, permansit in Oriente; et iterum, quoniam imperium evertendum erat a Turcis, non sine divina providentia erectum est imperium in Occidente per Carolum M. regem Francorum: qui a Leo-*

ne III. fuit Romæ electus, et declaratus Romanus imperator, cui deinceps usque ad hodiernum diem successerunt imperatores in Germania. Enimvero ad utrumque imperium, Orientale nimirum et Occidentale adumbrandum, statua illa Nabuchodonosori ostensa Dan. II. in typum Romani imperii, quod Orientem et Occidentem sua amplitudine coercuit, duabus tibiis utebatur: ad idemque significandum in orbis descriptionibus magna aquila cum duplici capite depingitur, quæ insigne est Romani imperii: ut orbem universum bipartito Romano imperio Orientali videlicet et Occidentali subiectum intelligatur. Nec vero quidquam obeat, quod hodie Roma imperatori Romano non pareat, id enim ad imperium Romanum non pertinet: siquidem Arcadius et Theodosius iunior, et reliqui usque ad Iustinianum imperatores Romani fuerant, nec tamen Romanæ urbi imperabant. Hæc Blasius Viegas comment. in Apoc. p. 718. August. Calmetus in commentariis paullo ante citatis D. Thomam, et alios recentiores etiam interpretes, quos plurimos in eandem sententiam iuxta explanationem a) S. Augustini allatam citat, ipse sic loquitur: „Dici nequit, Romanum imperium iam interuisse, viget adhuc in imperio Germanico, licet maxime imminutum atque infirmatum. Catholica et Romana Ecclesia, licet tantam pertulerit iacturam ex secessione plurimorum filiorum suorum, eadem semper est: fides eadem, eadem morum disciplina, eadem Biblia, eadem capita: verbo viget adhuc, atque ad mundi us-

a) T. VIII. p. 459.

que finem vigebit. Verum aperte liquet, quod iam nunc mysterium iniquitatis operatur, quemadmodum infra V. 7. S. Paulus ait: et hinc quidem Romani imperii decrementum, inde vero tot populorum discessio, qui antea catholice Ecclesie membra erant, notae sunt apertissimae, quod terribilis ille iudicii dies gradu propero adventat. Adventat autem, quin sentiat, et certissime furis instar veniet, ubi minus expectabitur. *Sicut fur in nocte ita veniet.* I. Thess. V. 2. . . . „Totalis populorum a Romano imperio defectio, improborumque Christi fidelium ab Ecclesia secessio, essentialia signa sunt, quae Antichristi adventum praecedent. „Hæc Calmetus, quem meis adhuc oculis vidi adolescens, anteriori huius seculi scripsit parte, quid si revivisceret posteriori hac magis magisque irreligiosa huius seculi parte? quod dum luminosum dici amat, timeo de Christi monito: *vide ne lumen, quod in te est, tenebrae sint.* Potest vero, ut haud semel accidit, obtenebrata hac orbis parte, lux fidei relucescere in altera.

C A P U T XIII.

Meretrix Apocalyptica, Roma gentilis.

Sed Romam redeamus, Romam veterem illam idololatricam. Est hæc meretrix illa magna, quam vivis adeo coloribus adumbrat S. Ioannes in sua Apocalypsi, in hoc potissimam partem occupata. *Cum enim ea vox, meretricis nimirum*

magna: ut verbis utar Benigni Bossuet, qui eam suis in Apocalypsin commentationibus, quæ potissimam T. III. novissimæ San. Maur. edit. partem a) conficiunt, et certissime demonstravit, et ad vivum referavit, et graphice descripsit, ex scripturarum usu designat idolorum cultum; nam non solum suos, sed etiam omnium victarum gentium adoptabat deos tanquam amatores fædos. Nichil autem erat turpius, quam illud Romanæ dominationis arcanum: ut ad commendandam sui imperii maiestatem adorandos obtruderet impio cultu imperatores suos, quibus et gentes omnes et fæderati reges templa consecrabant, unde illud: cum qua fornicati sunt reges terræ. Et iterum! Babylon magna mater fornicationum, et abominationum terræ: quod antiqua regnatrice Babylone peior, idola sua omnibus populis et arte, et illecebris, et cruciatibus inculcaret. Ex quibus etiam illud: Vidi mulierem ebriam sanguine sanctorum, et de sanguine martyrum Iesu, cuius nulla unquam civitas sitientior fuit. Hæc Bossuetus in demonstrationibus de excidio Babylonis apud S. Ioanem, ubi ex professo iterum id assertum ivit, quod iam in commentatio super Apocalypsin invicte probavit præcipuum hoc Apocalypseos caput, sese in præfatione mōdeste excusans, vel veteres potius, qui ante complementum rerum prædictarum, ea tam clare et aperte præ oculis habere non potuerunt, aut exponere, ut illi qui iam completa et historiæ commendata intuentur. Et siquidem etiam S. Paulus, ut supra diximus, reverentia quadam supremarum potestatum detentus se in

verbis paucis illis quidem de eodem argumento, ut videmus, continuit, id multo magis veteribus illis scriptoribus sanctis Patribus faciendum in hac materia fuit, nec dum, ut ita dicam, eviscerata, variisque imaginibus stiloque prophetico involuta, ne quid temerarie, aut etiam acerbius de imperii illius fati ac imperatorum Romæ, sanguine christiano manantis, dixisse viderentur, illis præsertim temporibus persecutionum sub imperatoribus gentilibus ob christianam, vel etiam sub christianis hæreticorum causas agentibus, ob catholicam fidem, dum interim a barbaris nationibus Roma illa premitur, ac tandem oppressa succubuit, ut S. Ioannes aperte prædixit in sua Apocalypsi. Post hæc autem omnia Sanctos in cœlo Deum de hoc iudicio glorificantes inducit, et canentes *Alleluia. Salus, et Gloria, et virtus Deo nostro est: quia vera et iusta iudicia sunt eius, qui iudicavit de meretrice magna, quæ corripit terram in prostitutione sua, et vindicavit sanguinem servorum suorum de manibus eius.*

Supra audivimus clamantes: *Vindica sanguinem nostrum*, SS. Martyres sub throno Dei, iudices nempe in regno Dei et Christi; dum nos rei et peccatores adhuc in terra a longe stantes cum publicano non nisi propitium nobis Deum imploramus, ac ignari iudiciorum Dei (quod fecerunt adhuc in hac vita martyres quoque exemplo S. Stephani protomartyris) etiam pro persecutoribus orare debemus, et deplorare mala generis humani, prout exemplum habemus porro post Romæ vastationem in S. Hieronymo. Et si ipse etiam Ro-

mæ

mæ prius ibi male habitus fuerit, et diffamatus, sic tamen se consternatum in prologo explanationis in Ieremiam prophetam ad nuncium illum contestatur, ut nihil aliud *diebus ac noctibus*, nisi de salute omnium a) cogitaret: dum, addit, *inter spem et desperationem sollicitus pendeo*, aliorumque malis me crucio. Postquam vero clarissimum terrarum omnium lumen extinctum est, imo Romani imperii truncatum caput, et ut verius dicam, in una urbe totus orbis interiit, obmutui, et humiliatus sum &c. b) Et exordio lib. III. Ezech. Quis crederet, exclamat, ut totius orbis extructa vicariis Roma corrueret, ut ipsa suis populis et mater fieret, et sepulcrum? ut tota orientis, Ægypti, Africa littora olim dominatricis urbis, servorum et ancillarum numero complerentur &c. c) Sed postea in cap. VII. Danielis: *Dei iudicium*, scribit, *venit super humiliandam superbiam*. Idcirco Romanum delebitur imperium: quia cornu illud loquebatur grandia. Et vidi, quoniam interfecta esset bestia, et periisset corpus eius. In uno Romano imperio propter Antichristum blasphemantem omnia simul regna delenda sunt: et nequaquam terrenum imperium erit, sed sanctorum conversatio, et adventus filii Dei triumphantis. Habemus hic bestiam; alibi etiam ante ruinam Babylonem d) notat in cap. XXIV. Isaïæ: *Atteretur*, inquit, *civitas vanitatis Babylon, quæ sedet in septem montibus purpurata, cuius supplicia in Apocalypsi Ioannis legimus*. Add. eiusdem S. Patris Præfat.

E 3

in

a) T. III. p. 697. b) p. 746. c) Ib. p. 1102.
d) lib. VIII. p. 209.

in libr. Didymi de Spiritu S. et passim in epistola
30. 44. 47. 52.

Meretricem etiam Apocalypticam Romam a veteribus statutam esse, testem habemus Andream, et Aretham epp.⁹ Cæsarienses comment. in Apoc. Cum enim sententiam alteri minime adversantem, et passim etiam ab aliis assertam, mundum immundum esse hanc meretricem statuissent, *Quidam vero alii*, sequitur c. 53. *presentem revelationem discutientes, meretricem interpretati sunt veterem Romam aut universale regnum, quod ad secundum usque Domini adventum protenditur.* Utraque sententia paulo post iungitur: *Matrem vero fornicationum vocans rursus, quamcunque volueris, sive veterem Romam, sive novam, sive tempus vite Antichristi, a vero aberrare non poteris: eoquod singula imperium susceperunt aliarum civitatum, et unaquæque satiata est sanguine sanctorum martyrum.* Nova Roma Constantinopolis mox cap. sequenti indicatur. Auctor expositionis in Apoc. XVII. inter opera S. Ambrosii, postquam rem ex sententia etiam S. Hieronymi explicasset, a) decem cornua, quibus Romanum imperium destructum est, nominat. „ Partem namque, *inquit*, Asiæ Persæ primum abstulerunt: „ postea vero Saraceni abstulerunt: Vandali Africam sibi vindicaverunt, Gothi Hispaniam, Longobardi Italiam, Burgundiones Galliam, Franci Germaniam, Hunni Panoniam: Alani autem et „ Suevi multa loca depopulati sunt, quæ eorum „ subiiciebant ditioni. *In illa verba*: Et decem „ cor-

a) T. II. append p. 5. 64.

„ cornua, quæ vidisti in bestia, hi odient forni-
„ cariam: Fornicariam, *ait*, Romam vocat, quæ
„ pro defensione falforum deorum Deum creato-
„ rem suum persequebatur. Decem itaque cor-
„ nua odio habuerunt fornicariam, quando gen-
„ tes quæ per decem cornua designatæ sunt, ad
„ destruendum Romanum imperium arma sumpse-
„ runt. *Et mox de eisdem cornibus*; Deus dedit in
„ corda eorum, id est, permisit, ut faciant, quod
„ illi beneplacitum est, et quod prædictum est
„ a prophetis eius, et Apostolis, qui prædixerunt,
„ quod potestas Romani imperii ab eis gentibus
„ esset destruenda. *Tunc sibi obiicit*, Sed dicet
„ aliquis: Quomodo per mulierem meretricem
„ Romani designantur, cum illis temporibus,
„ quando hæ gentes diversas clades generi huma-
„ no intulerunt, Romani christiani extiterint?
„ Ad quod nos respondemus, quia per mulierem
„ meretricem non electi, qui ex eadem gente
„ fuerunt, intelliguntur, quique mundi gloriam
„ pro amore gloriæ cœlestis contemserunt, sed
„ reprobj, sive pagani, sive christiani fuerint. Il-
„ lorum ergo potestas ab illis gentibus destructa
„ est, qui impia dominatione genus humanum
„ erpmebant,

C A P U T XIV.

Babylon septicollis Roma.

Hec igitur est meretrix, ac Babylon in illa I.
Pet. V. filia Babylonis dicta prophetis et SS.

Patribus, cuius fata et interitum S. Ioannes in Apocalypsi describit, de qua Tertullianus iisdem omnino verbis, et in lib. contra Iudæos c. 9. et lib. III. contra Marcionem, *sic et Babylon etiam*, inquit a) *apud Ioannem nostrum Romana urbis figura est, proinde et magna, et regno superba, et sanctorum debellatrix.* Et S. Hieronymus in cap. XLVIII. Is. de ruina Babylonis, testatur ex aliorum etiam sententia, non ipsam Babylonem, sed Romanam intelligi urbem, *quæ*, inquit, *in Apocalypsi Ioannis et in epistola Petri Babylon specialiter appellatur, et cuncta, quæ nunc ad Babylonem dicuntur, illius ruinæ convenire testantur.* Id ipsum ominantem postea S. Hieronymum paulo ante audivimus, passimque legere est, eadem præsertim in Danielis VII. differentem. Convenientissime autem memorato Is. XLVIII. loco a S. Augustino libr. XVIII. de civit. Dei c. 22. dicitur b) *velut altera Babylon, et, velut prioris filia Babylonis appellatur civitas Roma*, de qua iam supra c. 2. idem S. Doctor, *Babylonia quasi prima Roma*, ait, *Roma quasi secunda Babylonia.* Quam utriusque civitatis comparisonem explicatius edisserit Orosius S. Augustini discipulus in sua historia c) non uno tantum in loco, atque ex ipsis etiam Protestantibus Bullingerus Zwinglii discipulus, Grotius item, et Hamondus in Apocalypsin rem satis demonstrarunt, ut iam est a B. Bosuet annotatum in præfatione commentarii in Apocalypsin, ubi hoc ipsum imprimis agit P. II. quæ est de prædictionibus d) Apocalypsis, cap. III. et dein-

a) p. 139. et 404. &c. b) T. VII. p. 504. c) lib. II. 3. VII. 2. d) T. III. app. p. 312.

deinceps usque ad cap. XIX. in quo triumphum de casu Babylonis ac meretricis magnæ sancti in coelis canunt: quod Bossuetus de victoria barbararum gentium excidioque Romæ urbis per Alaricum præsertim interpretatur, ut infra suo loco videbimus.

Sequitur p. 505. recapitulatio a cap. IV. usque ad XX. ubi potissimum explicat tria *væ*, quæ Apocalypsin ad caput usque XX. partiuntur, eiusque omnes partes inter se vincas tenent, ut alibi notat. Primum occurrit cap. VIII. 13. secundum cap. XI. &c. tertium cap. XVIII. 10. 16. 19. idque ultimum, ubi nempe Romæ casus describi vult: ita ut primi initium a Severo, finem in Valerio statuatur: unde secundum exorsum progreditur ad Maxentii aliorumque persecutorum interitum, quando idololatria destructa, regnum Ecclesiæ contabilium est; tertium vero complectatur quævis a resuscitata idololatria per Iulianum apostatam attentata usque ad finem seu punitionem. Ita autem Bossueto hac clave omnia plana sunt visa, *a*) ut historiam quis sibi præ oculis habere ac legere videri queat. Sequuntur in nova editione *de Excidio Babylonis apud S. Ioannem demonstrationes*. Quarum *b*) prima id agit, ut ostendat Babyloni Ioannis nullum esse inditum Romanæ, seu cuiuscunque aliæ christianæ Ecclesiæ characterem; qua de re mox; nunc id propositum est, quod secunda demonstratione conficit Bossuetus de urbe Roma, qualem modo ex Tertulliano audivimus, magnam, regno superbam, et sanctorum debellatricem, militantis nimi-

E 5

rum

a) T. III. p. 701. *b*) p. 704

num Ecclesiæ. Sic autem procedit a) Bossueti demonstratio: „ Quam urbem S. Ioannes cum suo
 „ imperio interituram prævidit, cuius fata cecinit,
 „ cui horrendum illud atque omnibus historiis
 „ pervulgatum protendit exitium; ea profecto
 „ urbs est, cuius et ipse et christiani omnes vim
 „ atrociter sævientem sustinebant; ea autem urbs
 „ est Roma, tunc gentium domina, sub qua et
 „ ipse Ioannes passus est, ac post alia supplicia
 „ pro testimonio Iesu ad Patmos insulam, ut idem
 „ ipse memorat, deportatus. Ergo urbs ea,
 „ cuius fata cecinit, cuius interitum nuntiavit,
 „ erat ipsa tum domina gentium Roma. Omnia
 „ hic clara sunt: primum enim oportebat, ut
 „ quam urbem sancti crudeliter imperantem sentie-
 „ bant, eius immane et ineluctabile exitium
 „ Deo ipso auctore perdiscerent. Is enim omni-
 „ no erat prophetarum usus.

Laudat Bossuetus in præfatione sui commentarii Greg. Lopelii coment. qui in præfat. edit. Rom. an. 1756 dicitur Bernardino Membrive, iussu regis Hispan. spatio octo dierum perfecisse commentarium, homo litterarum expertus, ut approbator Rom. Ioh. Catalanus perhibet. Hic tamen notitia non vulgari persecutiones Ecclesiæ a decem Impp. persequitur post scriptam Apoc. inde a Traiano centum post Christum annis: quæ Ioannes habet a cap. 6, usque ad 19. quo sancti triumphum canunt *alleluia* de Babylonis Romanæque superstitionis ruina, quæ cap. 18. denuntiatur, postquam cap. 17. aperte manifestata est meretrix

ac

ac bestia septem capitum , seu collium , quæ septem montes sunt , super quos mulier sedet Apoc. XVII. 9. et V. 18. „ Mulier , quam vidisti est „ civitas magna , quæ habet regnum super reges „ terræ. *Qua in verba commentatus Bossuet* , La „ destinée , *scribit* , en est donc marquée tres distinctement dans ce chapitre &c. Pour moi , „ en lisant celle (prophetie) de S. Iean , je vois „ le caractere de toutes les autres predictions prophetiques : je m' y sens conduire insensiblement du „ plus obscur au plus clair : des idées les plus generales et les plus confuses aux plus nettes et „ aux plus distinctes. C'est ainsi qu'on trouve „ les verites decouvertes peu a peu , et de plus „ en plus dans Isaïe , dans Jeremie , dans Daniel. „ S. Iean par la même voie , mais d'une maniere , „ je l'oserai dire , encore plus nette , plus précis „ et plus ordonnée est conduit au grand evenement , qu'il devoit annoncer ; sur tout depuis „ le chapitre XI. ou il commence à y entrer , on „ va de lumiere en lumiere. Là paroissent les „ persecutions , les victoires , les chatimens , et „ toutes ces choses avec les grands traits , qui les „ rendent reconnoissables. Ces grands traits , „ sont des faites importants , des faites uniques „ telles que ceux que nous avons remarqués dans „ toute la suite des ces predictions ; et les caracteres marqués se decouvrent a mesure qu'on avance. Quand on vient par tous ces progres au „ chapitre XVII. on croit voir les cieux ouverts „ et tout le secret de la destinée de Rome révélé ; „ et en ramassant ensemble tous les traits et toute

„ la suite , ce n'est plus une prophétie , mais une
 „ histoire &c.

C A P U T XV.

*Profana, non ecclesiastica Roma in Apocalypsi
 notata.*

Hoc vero passim agit Bossuet mox in præfatione commentarii in Apoc. n. 9. &c. studiose, tum passim in commentario, et quæ eum sequuntur in novissima Paris. edit. *Avertissement aux Protestans*, et *Recapitulation sur Apocalypse* et mox memorata demonstratione de *excidio Babylonis*, ut ostendat Babylonem Apocalypticæ nullum omnino affigi christianæ Ecclesiæ characterem, sed apertis verbis Romam profanam ac civile Romanum imperium præferre, quod vel ipsi adversarii diffiteri non possunt, qualem recentissimum notavi Io. Dav. Michaelis in *introductione vernacula in divinas scripturas novi testamenti*. a) Sed qua fronte hic talis sese coniungat iis, qui superiore seculo Lutheri in Ecclesiam Dei blasphemiam recoxerunt, ut quidquid in Apocalypsi de Babylone, bestia, meretrice, Antichristo etiam idque imprimis quidem, diceretur, Romanæ Ecclesiæ inaudita calumnia adscriberent, totum systema Apocalypticum susque deque vertentes ac tempora; maxime postremam illam ante consummationem seculi Antichristi persecutionem, quæ futura est, cum illa confundentes, quæ dudum præteritæ be-

bestiæ et meretricis in Babylone Romana debellatrice sanctorum, non attento regno Christi in terris mille annis seu toto illo tempore, quod intercedit inter interitum Babylonis, bestiæ et meretricis, quove ligatus est Satan, post mille demum, qualescunque illi sint, solvendus annos.

Postquam ultra seculum puduisset Protestantes impudentiæ illius, classicum iterum cecinit superiore sæculo Petrus Iurii, reges et populos animans ad persequendam bestiam ac Babylonem, cuius propinquus esset interitus, Romanæ scilicet Ecclesiæ ac Romani pontificis Antichristi, uti iam supra novorum Chiliastarum varia ac inter se pugnantia retulimus systemata. Nec maior est concordia circa epocham Antichristici regni, maior vero impudentia ac calumniandi libido, cum Iurii post Ioh. Medum non vereatur a sanctissimo pontifice Leone I. auspiciis sumere: quem omnis reverita est Ecclesia, tam insigni totius synodi Chalcedonensis præconio ornatum, omniumque temporum testimonio celebratum. Perinde est, quod alii S. Gregorium M. caput huius regni Antichristici statunt, alii alios eorum ante complura iam secula successores, per quæ durasse hoc necesse fuit asseverare regnum (id quod iam S. Iustinus M. in dial. cum Tryphone n. 32. p. 129. redarguit in Iudæis Daniele interpretantibus) durareque, quod breve futurum paucorum annorum aperte Ioannes in Apocalypsi prodit, designatque Antichristum unam personam ac hominem, isti vero seriem pontificum, a mille etiam et amplius annis hodieque pulcre stantem, et usque ad

con-

consummationem sæculi perseveraturam iuxta factam Apostolis promissionem: *Ecce ego vobiscum sum usque ad consummationem sæculi*, quæ tam insigniter in perenni successione D. Petri, i. e. in eius sede, Romana Ecclesia, dum cæteræ Ecclesiæ omnes Apostolicæ cum Orientali ecclesia conciderunt, apparet: quippe quæ semper immota perstitit sedes inter fata illa, quæ in Apocalypsi prædicta manserunt bestiam ac meretricem Babylonem Romam, persequentem in suis mœniis ac visceribus imperii per orbem Ecclesiam militantem quidem, atque cum hostibus internis etiam ac externis conflantem, sed invictam ac perennantem; dum contra Roma illa, quæ se æternam iactabat, corrui, imperiumque collapsum ac dissipatum est, Ecclesiæ per orbem, et in urbe, quidquid eius residuum mansit, constabilito regno.

Sedes Roma Petri, quæ pastoralis honoris
Facta caput mundi, quicquid non obtinet armis,
Religione tenet. S. Prosper in Heroic.

Quamvis enim, Romam alloquitur S. Leo Serm. I. in Nat. Apost. Petri et Pauli, multis antea victoriis, ius imperii tui terra marique protuleris, minus tamen est, quod tibi bellicus labor subdidit, quam quod pax christiana subiecit.

C A P U T XVI.

Regnum Christi iuxta prophetiam Danielis II. et VII.

Clavis sunt, quæ hætenus diximus, ad Danielis prophetiam, quo teste Hieronymo in præmio

mio ad eandem prophetiam, nullus apertior dixit de Christo, qui ipsemet eidem prophetæ Math. XXIV. 15. testimonium reddit; sanctusque Ioannes in Apocalypsi eundem præ oculis habuit; eius vero discipulus S. Barnabas in priori illa suæ epistolæ parte, quæ ex solo vetere interprete latine habetur, quod ad rem potissimum est, sic expressit: *a) Consummata enim tentatio, sicut scriptum est, sicut Daniel dixit, appropinquavit. Propter hoc enim Dominus interdicit tempori et diei, ut acceleret dilectus illius hereditatem suam. Dicit sic propheta: Regna in terris decem regnabunt, et resurget retro pusillus. De regnis similiter. De hoc ipso dicit iterum Daniel: Et vidi quartam bestiam nequam, et fortem, et sæviorem cæteris bestiis marinis, et apparuerunt illi decem cornua: et ascendit aliud cornu breve in medio illorum: et deiecit cornua tria de maioribus cornibus. Totum contextum hunc Dan. VII. S. Iustinus M. in dialogo cum Tryphone in medium affert, b) ubi explicatio simul addita est de regno et potestate, quæ data est populo sancto altissimi. S. Irenæus simul respicit ad visionem Nabuchodonosor de iisdem quatuor regnis Danielis II. explicatam, in qua repræsentatur, Christus ceu lapis a monte abscissus sine manibus, et percutiens, sunt S. Irenæi verba, c) temporalia regna, et ventilans ea, et ipse replens universam terram. Rursum hic idem videtur quasi Filius hominis in nubibus cæli veniens, et appropinquans ad veterem dierum, et sumens ab eo universam potestatem, et gloriam, et regnum.*

Et

a) Apud Cotelæ. PP. AA. T. I. p. 58. b) n. 31.
c) lib. IV. c. 20. p. 256.

Et infra lib. V. cap. 26. a) *Si ergo Deus magnus significavit per Danielelem futura, et per filium confirmavit, et Christus est lapis, qui præcisus est sine manibus, qui destruet temporalia regna, et æternum inducet, quæ est iustorum resurrectio. Resuscitavit, ait, Deus cœli regnum, quod in æternum nunquam corrumpetur; confutati resipiscant, qui Demiurgum respuunt.*

Tertullianus prophetiæ Daniellæ II. b) *Isaiam Iungit prædicantem, quod in novissimis diebus manifestus futurus esset mons Domini, et Domus Dei super vertices montium, et exaltabitur, inquit, super colles, venient super illum omnes gentes, et ambulabunt multi, et dicent: venite ascenda-
mus in montem Domini, et in domum Dei Iacob, non in Esau prioris filii, sed in Iacob sequentis, id est, populi nostri, cuius mons Christus est sine manibus concidentium præcisus, implens omnem terram, apud Danielelem ostensus. Videtur hic Tertullianus ad Iudæorum loquendi modum attendere, qui gentem suam Israeliticam ex patriarcha Iacob distinguentes, Romanos progeniem Edom seu Esau compellant, ut iam supra etiam S. Iacobum Nisibenum de quatuor monarchiis differentem audivimus, quas alibi Tertullianus generatim tangit, Christum nobis sistens primum lapidem offensionis in primo adventu, nempe a Iudæis reprobatum lapidem angularem, qui factus est in caput anguli: tam, sunt eadem prorsus, ut alias passim et in lib. contra Iudæos c. 14. et lib. III. c) adversus Marcionem c. 7. Tertul-*

a) Ib. p. 114. b) Adversus Iudæos c. 3. p. 186.

c) p. 200. &c. p. 400.

tulliani verba, non lapis offensionis, nec petra scandalali, sed lapis summus angularis post reprobationem assumptus, et sublimatus in consummationem templi Ecclesia scilicet: et petra sane illa apud Daniele de monte præcisa, quæ imaginem secularium regnorum comminuet, et conteret. Et postea lib. IV. c. 35. a) illa evangelii verba: regnum Dei intra vos est, verians, ne argumentetur, ait, audacia hæretica de regno creatoris, de quo consulebatur, non de suo respondisse eis Dominum, sequentia obsistunt. Dicens enim filium hominis ante multa pati, et reprobari oportere, ante adventum suum, in quo et regnum substantialiter revelabitur, suum ostendit regnum, de quo responderat, quod passiones et reprobationes ipsius expectabat. Reprobari autem habens, et postea agnoscere, et assumi, et extolli etiam ipsum Verbum, reprobari, inde decerpit ubi in lapidis anigmate utraque revelatio eius apud David canebatur, prima recusabilis, secunda honorabilis: Lapis, inquit, quem reprobaverunt ædificantes, hic factus est in caput anguli. A Domino factum est hoc. Vanum enim, si credidimus Deum de contumelia aut gloria scilicet alicuius prædicasse, ut non etiam portenderet, quem et in lapidis, et in petra, et in montis figura portenderet. Iterum hic ad supra memoratas Isaïæ et Danielis prophetias respicit de monte domus Domini, ac lapide, qui de monte abscissus est, sine manibus et comminuit testam &c. b) quod nempe quartum est regnorum monarchia Romana, de quibus altera est sub figura quatuor

a) p. 452. b) Dan. II. 45.

Tom. L

F

bc

bestiarum visio Dan. VII. 17. *Hæ quatuor bestia magna, quatuor sunt regna, quæ consurgent de terra. Suscipient autem regnum sancti Dei Altissimi: et obtinebunt regnum usque in seculum, et seculum seculorum.* Ubi distinguere quidem licet regnum Christi in terris militantis Ecclesiæ ac triumphantis, ut verba illa *usque in seculum* pertineant ad præsentis temporis Ecclesiæ regnum, illa *et in seculum seculorum* ad Ecclesiam regnantem seu triumphantem æternum in cœlis. Perinde est de iis, quæ mox sequuntur apud Danielelem, dum propheta a) voluit diligentius discere de bestia quarta, *et de decem cornibus, quæ habebat in capite, et de alio, quod ortum fuerat, ante quod ceciderant tria cornua, et de cornu illo, quod habebat oculos, et os loquens grandia, et maius erat cæteris. Aspiciebam et ecce cornu illud faciebat bellum adversus sanctos, et prævalebat eis. Donec venit antiquus dierum, et iudicium dedit sanctis Excelsi, et tempus advenit, et regnum obtinuerunt sancti.*

Mira hic est sanctorum Patrum consensio, quos supra vidimus magno numero prope instantem diem Domini statuere, atque hæc potissimum de ultimo certamine cum Antichristo interpretari *cornu illo, quod habebat oculos et os loquens grandia.* Quod nequaquam a scopo illo aberrat, quo antiquus dierum iudicium dedit sanctis Excelsi, et tempus advenit, quo Ecclesia militans paulatim statu suo presso eluctata regnum suum cum sanctis extulit in terra, *et regnum obtinuerunt sancti.*
Et

a) Dan. VII. 19.

Et infra versu 26. *Et iudicium sedebit, ut auferatur potentia, et conteratur, et dispereat usque in finem. Regnum autem et potestas, et magnitudo regni, quæ est subter omne cælum, detur populo sanctorum Altissimi: cuius regnum, regnum sempiternum est, et omnes reges servient ei, et obedient.* Quæ posteriora verba regnum Ecclesiæ militantis in terra designant, uti antecedentia verba regnum sempiternum in cœlis, quod utrumque regnum sanctorum Altissimi est in Christo, et cum Christo, sæpe in evangelio regnum in terris designatum legitur, regnumque etiam cœlorum dicitur, atque eiusdem Ecclesiæ militantis regimen constituitur, et tribunal regni, ut mox videbimus. Quod vero S. Ioannes Apoc. XX. 4. sic expressit: *Et vidi sedes, et sederunt super eas, et iudicium datum est illi: et animas decollatorum propter testimonium Iesu, et propter verbum Dei, et qui non adoraverunt bestiam, neque imaginem illius, nec acceperunt characterem illius in frontibus, aut in manibus suis, et vixerunt et regnaverunt cum Christo mille annis.* Ubi, ut paulo post suo loco rem explicabimus, aperte iudicium hoc distinguitur ab extremo illo, quo ipse Christus venturus est iudicare vivos et mortuos, resurgentes cum corporibus suis. Nec alii sunt mille anni hi, quam illi de quibus mox: *Ceteri mortui non vixerunt, donec consummentur mille anni. Hac est resurrectio prima. Beatus et sanctus, qui habet partem in resurrectione prima: in his secunda mors non habet potestatem: sed erunt sacerdotes Dei et Christi, et regnabunt cum illo mille annis. Et cum consummati fuerint mille anni, solvetur Satanæ &c.*

Hoc igitur est regnum Christi in terris, Ecclesia militans, quod nos tanto iam tempore præ oculis habentes, cernimus, quæ antiquis SS. Patribus tam pervia, plana, et perspicua esse non potuerunt. Iam supra audivimus S. Hippolytum M. cuius interpretatio in Daniele nuperrime primum edita ex cod. Rom. ut est ab editore p. 98. annotatum, palam facit, tam librum eiusdem S. Martyris de *Antichristo*, quam etiam de *consummatione seculi* interpolatum quidem, eiusdem tamen esse auctoris, cum in singulis his tribus libris eadem habeatur explicatio somnii de quatuor monarchiis, recte quidem in sua ultimata completionem ad Antichristum relata, post quam Christus e coelo veniens iudicium mundo est illaturus. Sed quæ sequuntur in interpretatione Danielis de bestia quarta, quæ *quingentis annis regnatura sit*, post Christum natum nempe, congruit tempori illi, quo monarchia Romana ipsaque Roma *debellatrix sanctorum* iuxta Tertullianum, ut iam diximus, ac deinceps suo loco porro explicabimus, corruiet secul. V. ut tamen eius reliquæ servatæ in Oriente imperio Constantinopolitano et postea ex parte restaurato in Occidente imperio, regno Christi dignitatem maiestatemque contulerint iuxta illud Isaïæ: *et erunt reges nutritii tui* &c. Hactenus experti sumus quod de lapide Christo Iesu prædictum est Danielis II. 35. *Qui percusserat stutiam: factus est mons magnus, et implevit universam terram.* Vidimus id iam ante mille, et quod excedit annos, et adhuc decurrit ævum, donec perdurat præsens seculum, tempus-

que

que dominationis terrenæ ac regnorum, quos lapis ille comminuit in eorum quarti singillatim reliquiis: *In iis vero*, inquit a) S. Iacobus Nisibenus, *quæ postea ibidem subiiciuntur, nempe, quod una simul conterebantur et comminuebantur, fer- rum et æs et argentum et aurum præmonstratur regnum Christi, qui humiliat regnum quartum ac proinde totam statuam brevi tempore commi- nit.... At lapis, qui percutiebat statuam, et comminuebat, et a quo implebatur omnis terra, est regnum Christi regis, qui facit ut transeat re- gnum illud, et ipse regat in secula seculorum.* Si- ve igitur textus sic generatim accipitur, siue spe- ciatim de fatis illis regni terreni, et incrementis regni Christi in terris, cuius decursus numero, ut vocamus, rotundo, mille annorum Apoc. XX. describitur (utrinque autem variæ epochæ inde a primis Ecclesiæ temporibus determinantur a SS. Patribus, et S. Scripturæ interpretibus) recte de- currit authentica S. Scripturæ per traditionem ec- clesiasticam interpretatio: nec obest de tempore mille annorum regni Christi in terris opinionum diversitas; imo non potuit non ita contingere, quandoquidem sic occultam voluit esse novissimam horam, ut de ea incerti essemus, prout suspen- sos omni tempore reddebant fideles ipsæ illæ Monarchiæ quartæ vicissitudines. Unde Theodo- retus in Danielis II. eos redarguit, qui impe- rium illud b) periisse contendebant in priore Chri- sti adventu. *Regnum igitur, inquit, Romanorum, quod illo obtinente viguit, usque adhuc per-*

F 3

man-

a) T. V. Bibl. PP. p. XXXVIII. b) T. II. p. 569.

mansit. Igitur si Domini prior natiuitas Romanorum haud evertit imperium, relinquatur sane, ut secundum illius intelligamus adventum. Nam lapis, qui prius excisus est sine manibus, quique evasit in montem magnum, et orbem terrarum cooperuit, hic in secunda adventu percutiet imaginem super pedes fictiles, hoc est, in ipso fine ferrei regni, quod factum fuerit imbecille, adveniet, et omnia regna demoliens cuidam tradet oblivioni, sempiternumque suum regnum dignis communicabit.

S. Cyrillus Hierosolymitanus necdum tot dira Romæ debellatricis sanctorum fata vidit, qualia præ oculis habuit Theodoretus, ea nihilominus cum cæteris fere SS. PP., quos supra audivimus, prospexisse censendus est, ac palam edixisse in homilia quadam, quam citat catechesi XII. de Christo incarnato n. 18. a) ad illa Pl. II. 9. verba: *Reges eos in virga ferrea, et tanquam vas figuli confringes eos.* Ubi iuxta textum græcum legit: *pasces eos in virga ferrea.* Dixi iam prius, ait, quod virga ferrea manifeste vocatur Romanum imperium, de quo id quod reliquum est, ex Daniele commemoremus. Enarrans enim et interpretans Nabuchodonosori imaginem statuae, omnem quoque illi edisserit de statua visionem, lapidemque sine manibus de monte excisum, nimirum humana opera non productum, universo orbi dominaturum edicit, et apertissime loquitur in hunc modum: Et in diebus regnorum illorum excitabit Deus coeli regnum, quod in æternum non dissipabitur, et

re-

regnum illius alteri populo non *relinquetur*. Quod autem dicit, Propheta: *in diebus regnorum illorum*, de Romano quod postremum reliqua absorpsit, intelligendum est, quo summo in flore sub Augusto constituto natus est Christus lapis ille, factus in montem magnum.

Est hic Is. II. 2. &c. Os. IV. 1. &c. *preparatus mons domus Domini in vertice montium, et elevabitur super colles, et confluent ad eum omnes gentes. Exibunt populi multi, et dicent: Venite ascendamus ad montem Domini et ad domum Dei Iacob, et docebit nos vias suas, et ambulabimus in semitis eius; quia de Sion exhibit lex, et verbum Domini de Ierusalem. Et iudicabit gentes, et arguet populos multos. Idem est Ps. LXVI. 17. &c. Mons Dei mons pinguis. Mons coagulatus mons pinguis. Ut quid suspicamini montes coagulatos? Mons in quo beneplacitum est Deo habitare in eo: etenim Dominus habitabit in finem.* Psalmum hunc ad Christum referimus duce D. Paulo, qui ex eo Eph. IV. 8. de Christi ascensione accipit versum 19. alia paululum, sensu haud mutato, interpretatione: passimque differunt versiones Græcæ et latinæ huius psalmi a textu Hebraico etiam intt. LXX. quæ cum facta sit ante Christum, non pauca tamen explicatiora reddit in textu originali (maximis difficultatibus obsepta) in iis, quæ ad Christum eiusque Ecclesiam militantem triumphantemque de hostibus suis ad constituendum regnum Christi in terris, spectant quod in veteri testamento adumbratum in exitu Israel de Ægypto ac victoriis ad occupandam ab Israelitis

terram promissam, rogataque lege in monte Sinai, partim etiam deportata in montem Sion arca Domini; dum vicissim eum SS. Patres de Christi adventu, resurrectione et ascensione Christi, prædicatione evangelii ac conversione gentilium interpretantur. Quæ si simul omnia spectentur, discernanturque typus et antitypus, atque utrique quod suum est attribuat, accommodeturque, disparescent ut plurimum maximæ illæ difficultates, quæ posteriore ætate auctæ haud raro sunt ab hypercriticis illis non paucis, quos uni litteræ pertinacius inhærentes perplexiusque, mirum non est mente perturbatos spiritum non reperisse.

Sunt tamen ex recentioribus etiam interpretibus, qui Psalmo huic etiam ab explicata a nobis Danielis prophetia faciem accendunt, ex illis quoque, qui montem illum Ecclesiam catholicam totum orbem replentem abnegarunt, percutientem deiicientemque statuam illam regnorum, quæ Daniel. cap. VII. per quatuor bestias designat: psalmista vero uno veluti verbo utramque imaginem statuarum et bestiarum totamque rem ob oculos ponit: *Increpa*, ait, *feras arundinis*, hoc est statuarum seu colossi 4 regnorum Dan. II. quæ Dan. VII. tanquam totidem feræ seu bestiarum repræsentantur: *Increpa*, percutite feras arundinis instar, prout Ahas propheta de regno Israel dicit: *percutist Dominus Deus Israel, sicut moveri solet arundo in aqua*. Sic percutit Christus suo adventu feras, arundinis bestias, seu regna illa terræ ceu arundinem, in statua ac bestiis quatuor designata, in
pedi-

pedibus eius ferreis et fctilibus, et comminuit eos quartam nimirum monarchiam seu bestiam, terribilem, atque mirabilem et fortem nimis, totis viribus sese evangelio Christi opponentem, fitque, ut psalmista a) exoptans *Exsurgat Deus*, infit, *et dissipentur inimici eius, et fugiant qui oderunt eum a facie eius &c. Dominus*, nempe ut prævidens quod futurum erat vaticinatur psalmista, v. 12. *dabit virtutem evangelizantibus virtute multa. Rex virtutum dilecti dilecti*, quos interpretantur reges, qui Christo nomen dantes, *speciei domus seu pulchritudinis domus* ut S. Hilarius legit, ad decorem Ecclesiæ, *divisere spolia: dum*, nempe, *discernit celestis reges super eam*, fideles scilicet, ab infidelibus, *nive dealbabuntur in Selmon mons Dei, mons pinguis &c.* ut supra. Et si vero infra ea ad egressum triumphalem ex Ægypto v. 26. in terram promissam pertineant: *Viderunt ingressus tuos Deus, regis mei, qui est in sancto. Prævenērunt principes coniuncti psallentibus, in medio iuencularum tympanistriarum*, veluti in typo, ad antetypum tamen referenda sunt, quæ mox sequuntur: *In ecclesiis benedicite Domino de fontibus Israel*; unde nimirum per Christum, qui fecit utraque unum, venit, ut in ecclesiis benedicere Domino possimus. *Ibi*, sequitur, *Beniamin adolescentulus in mentis excessu*. Quod de D. Pauli conversione interpretantur. Qua de re quidquid sit, certe is non solum doctor gentium fuit, verum etiam regum gentium, quod Christus a) arguit, b) quos dominantur cum tyrannide, *κατακυριεύουσιν αὐτῶν, κατεξουσιάζουσιν αὐτῶν*. Quales fuerunt in

F 5

qua-

a) Pl. LXVII. 1. b) Matth. XX. 25.

quatuor illis monarchiis invicem sese conficientibus una concidente post alteram: expertæ illud Isaia: XXXIII. 1. *Va qui prædaris, nonne et ipso prædaberis? et qui spernis, nonne et ipse sperneris? cum consumaveris depredationem, depredaberis: cum fatigatus deseris contemnere, contemneris.* Expertæ, inquam, hoc sunt feræ illæ arundinis, a) *congregatio taurorum in vaccis populorum*, quibus nimirum vaccarum instar lac usque ad sanguinem exprimebant, secundum id Salomonis b) *Qui autem fortiter premit ubera ad eliciendum lac, exprimit butyrum: et qui vehementer emungit, elicit sanguinem: et qui provocat iras, producit discordias.* Quæ omnia mox Robam Salomonis filius expertus est.

Imprimis vero monarchiæ illæ lapide Christo de monte exciso sic sunt comminutæ; non equidem quod omnis potestas ac principatus sit destructus, sed in ordinem redactus, damnata a Christo regum gentium tyrannide, exemplo designato in suis discipulis quibus dixit: *Quicumque voluerit inter vos maior fieri, sit vester minister.* D. Paulus c) de præstanda principibus obedientia tractans principem Dei ministrum perinde etiam vocat, *tibi in bonum*, inquit, subditum allocutus: *si autem, addit, malum feceris time: non enim sine causa gladium portat. Dei enim minister est: vindex iu iram ei, qui malum agit. Ideo necessitate subditi estote, non solum propter iram, sed etiam propter conscientiam. Ideo enim et tributa præstatis: minister enim Dei est, in hoc ipsum servientes.* Id ob oculos ponens ipsis

a) Ps. VXXVII. 31. b) Prov. XXX. 33. c) Rom. XIII. 1.

ipsis regibus Sapiens a) *Audite ergo, inquit, reges, et intelligite, discite iudices finium terræ. Præbete aures vos, qui continetis multitudinem, et placetis vobis in turbis nationum, quoniam data est a Domino potestas vobis, et virtus ab Altissimo, qui interrogabit opera vestra, et cogitationes scrutabitur. Quoniam cum essetis ministri regni illius; non recte iudicastis, nec custodistis legem iustitiæ, neque secundum voluntatem Dei ambulastis. Horrende, et cito apparebit vobis; quoniam iudicium durissimum his, qui præsumunt, fiet. Exiguo enim conceditur misericordia; potentes autem potenter tormenta patientur. Non enim subtrahet personam cuiusquam Deus, nec verebitur magnitudinem cuiusquam: quoniam pusillum, et magnum ipse fecit, et æqualiter cura est illi de omnibus. Fortioribus autem fortior instat cruciatio. Ad vos ergo reges sunt hi sermones mei, ut discatis sapientiam, et non excidatis. Accidit hoc, ut diximus, feris illis arundinis statuæ Nabuchodonosoris, quatuor illis monarchiis sub imagine bestiarum apud Danielelem, ferarum instar grassantibus, perinde intus crudeles in suos, quam foris in hostes, hinc Psalmista b) sermonem prosecutus: *Dissipa gentes, quæ bella volunt. Venient legati ex Ægypto: Æthiopia præveniet manus eius Deo.* Quod de primitiis militantis Ecclesiæ regni Christi in terris interpretantur in illis terris, quibus deinceps reliqua regna in Romano imperio et ultra per orbem in Christum accepta fide accesserunt, quæ singula deinceps hortatur psalmista: *Regna terræ**

can.

a) Sap. VI. 2. b) Ps. LXVII. 31.

cantate Deo, psallite Domino: psallite Deo. Qui ascendit super cælum cæli ad orientem. Ecce dabit voci suæ vocem virtutis. Date gloriam Deo super Israel, magnificentia eius, et virtus eius in nubibus. Mirabilis Deus in sanctis suis. Deus Israel ipse dabit virtutem, et fortitudinem plebi suæ: Benedictus Deus. Cum primum Deus populum Israeliticum a servitute Ægyptiaca ereptum in terra promissa sibi peculiarem elegerit, eius regimini prospiciens, si, inquit, a) difficile et ambiguum apud te iudicium esse perspexeris inter sanguinem et sanguinem, causam et causam, lepram et lepram, et iudicium intra portas tuas videris verba variari: surge et ascende ad locum, quem elegerit Dominus Deus tuus. Veniesque ad sacerdotes levitici generis, et ad iudicem, qui fuerit illo tempore: quaresque ab eis, qui iudicabunt tibi iudicii veritatem. Et facies quodcunque dixerint, qui præsumt loco, quem elegerit Dominus, et docuerint te, iuxta legem eius, sequerisque sententiam eorum. Nec declinabis ad dexteram, neque ad sinistram. Qui autem superbierit, nolens obedire sacerdotis imperio, qui eo tempore ministrat Deo tuo, et decreto iudicis, moriatur homo ille, et auferes malum de Israel: cunctusque populus audiens timebit, ut nullus deinceps intumescat superbia. Cum ingressus fueris in terram, quam Dominus Deus dabit tibi, et possederis eam, habitaverisque in illa, et dixeris: Constituam super me regem, sicut habent omnes per circuitum nationes: eum constitues quem Dominus Deus tuus elegerit de numero fratrum tuorum. Dum postea, Deo inqon-

a) Deut. XVII. 8.

inconsulto, qui hanc in populo suo statuerat theocratiam, a) a Samuele peterent constitui sibi regem, indignatus Dominus, *Non te*, ait ad Samuelem, *abiecerunt, sed me, ne regnem super eos*. In memoriam hoc revocans, exprobansque identidem Israelitis ingratis Deum suum relinquentibus et in pristinas relapsis abominationes: *ubi est*, inquit Os. XIII. 10. *rex tuus? Maxime nunc salvet te in omnibus urbibus tuis: et iudices tui, de quibus dixisti: Da mihi regem et principes. Dabo tibi regem in furore meo, et auferam in indignatione mea*. Quale nimirum illæ feræ arundinis in statua Nabuchodonosori visa subierunt fatum regna, per bestias, ut sæpe alias in sacra scriptura, designata. Iam vero audiamus quales Deus in theocratia instituerit reges I. c. Deut. XVII. 18. *Postquam autem federit in solio regni sui, describet sibi deuteronomium legis huius in volumine, accipiens exemplar a sacerdotibus leviticæ tribus, et habebit secum, legetque illud omnibus diebus vitæ suæ, ut discat time-re Dominam Deum suum, et custodire verba et caeremonias eius, quæ in lege præcepta sunt. Nec elevetur cor eius in superbiam, super fratres suos, neque declinet in partem dexteram vel sinistram, ut longo tempore regnet ipse, et filii eius super Israel*. At vero dum elapso ordine hoc et successione regum, ablatoque sceptro de Iuda venit Dominus in Sion, advenitque tempus illud, quod eminus prospiciens psalmista, *Tu exurgens, exclamat, misereberis Sion, quia tempus miserendi eius, quia venit tempus*. Quoniam placuerunt ser-

vis

a) I. Reg. VIII.

vis tuis lapides eius, et terra eius miserebuntur. Et timebunt gentes nomen tuum Domine et omnes reges terra gloriam eius. Dum ipse in adventu suo Christus regnum sibi in terris instituit civitatemque illam, de qua Apoc. XXI. 23. dicitur: civitas non eget sole, neque luna, ut luceant in ea: nam claritas Dei illuminavit eam, et lucerna eius est agnus. Et ambulabunt gentes in lumine eius: et reges terra offerent gloriam suam et honorem in illam. Lux illa lux Evangelii est in civitate Dei in monte sancto eius, qui delecta statua superbi regiminis ferisque rapacibus implevit universam terram: in conveniendo populos in unum, et reges, ut serviant Domino. Deus in loco sancto suo, Deus qui inhabitare facit unius moris in domo, Ecclesia Christi de cuius magisterio S. Augustinus, tu, inquit, lib. 1. de moribus Eccl. c. 30. cives civibus, gentes gentibus, et prorsus homines, primorum parentum recordatione, non societate tantum, sed quadam etiam fraternitate coniungis. Doces reges prospicere populis, mones populos se subicere regibus. Quibus honor debeatur, quibus affectus, quibus reverentia, quibus timor, quibus consolatio, quibus admonitio, quibus cohortatio, quibus et disciplina, quibus obiurgatio, quibus supplicium sedulo doces: ostendens, quemadmodum et nos omnibus omnia, et omnibus charitas et nulli debeatur iniuria. Nec unquam dirissimis persecutionum quoque temporibus christiani defuerunt officio erga gentiles etiam principes et magistratus: quod post alios sæpius cum primis Tertullianus contestatur, postquam iam undique sanguine Christiano in-

undavit imperium Romanum , nec tormentis nec mortibus fatigati , *Nos* , inquit Apol. c. 30. ille , *iudicium Dei suspicimus in Imperatoribus , qui gentibus illos prafecit. Id in eis scimus esse , quod Deus voluit. Scilicet edocti a Christo reddere quæ sunt casaris casari , et quæ sunt Dei Deo.* Sic S. Augustinus de Iuliano Apostata locutus : *Milites* , inquit Enarr. in Ps. 123. n. 7. *Christiani servierunt Imperatori infideli , ubi veniebat ad causam Christi , non agnoscebant nisi illum , qui in cælo erat.* Interim Roma , dum hæc aguntur , quarta Danielis bestia feraque arundinis in Nabuchodonosoris colosso comminuitur , consumens deprædationem et ipsa deprædata iuxta Isaïam. Etenim *remota iustitia* , sunt verba S. Augustini , lib. IV. de civ. Dei. 4. *quid sunt regna nisi magna latrocinia ? quia et ipsa latrocinia quid sunt nisi parva regna ?* Affert post alia ad rem S. Pater illud piratæ responsum Alexandro M. datum interroganti : *quid ei videretur , ut mare haberet infestum ? Ille libera contumacia , quod tibi , inquit , ut orbem terrarum : sed quia id exiguu navigio facio , latro vocor , quia tu magna classe , Imperator.*

C A P U T XVII.

Evangelii de regno Christi doctrina.

Apud S. Cyrillum Hierosol. sequitur l. c. argumentum de Verbi divini Incarnatione ex Ps. II. qui de evangelio Christi citatur in Act. Apo-

stol.

stol. c. IV. *Rursus, inquit, quaris et aliud temporis testimonium: Dominus dixit ad me: Filius meus es tu, ego hodie genui te. Et post pauca: Pasces eos in virga ferrea. Est nempe totus ille psalmus compositus adversus frementes gentes et populos, regesque terræ, et principes convenientes in unum adversus Dominum et adversus Christum eius; Dirumpamus vincula eorum, et proiciamus a nobis iugum ipsorum, iugum scilicet Evangelii, Ecclesiæ militantis, regni Christi in terris: Ego autem constitutus sum rex ab eo super Sion montem sanctum eius, pradicans preceptum eius. Dominus dixit ad me: Filius meus es tu, ego hodie genui te. Postula a me, et dabo tibi gentes hereditatem tuam et possessionem tuam terminos terræ. Reges eos in virga ferrea &c.* Perinde ac psalmo CIX. quem Christus ipse de se interpretatur Matt. XXII. dicitur: *Virgam virtutis tue emittet Dominus ex Sion, dominare in medio inimicorum tuorum.* Quod tam insigniter factum conspiciamus in constituendo regno Christi Ecclesia ringentibus licet, et frementibus gentibus et populis meditantibus inania, in vanum cedentibus omnibus consiliis, moliminibus, et machinationibus omnium gentium et populorum Universi: *Astiterunt reges terræ, et principes convenerunt in unum adversus Dominum et adversus Christum eius.*

Hunc Iudæi tam avide expectarunt regem suum Messiam accepta promissione, non auferendum sceptrum de Iuda, donec is veniret. Sic iam Christus Rex ab angelo Mariæ virgini denuntiatur: a) *Hic erit magnus et filius Altissimi voca-*

bi.

a) Luc. I. 32.

bitur, et dabit illi dominus Deus sedem David Patris sui, et regnabit in Domò Jacob in æternum, et regni eius non erit finis. Sic magi nato Domino venientes Hierosolymam quærunt: a) ubi est, qui natus est rex Iudaorum? Sic Nathanaë Christo testimonium reddit: b) Tu es filius Dei: tu es Rex Israel. Sic interrogatus à Phariseis: c) Quando venit regnum Dei? Respondens eis dixit: Non venit regnum Dei cum observatione: neque dicent, ecce hic aut ecce illic. Ecce enim regnum Dei intra vos est. Hæc quia non capiebant, quæ dixit Christus, ablatum est ab eis regnum Dei. At vero turbæ discipulorum clamant: d) Benedictus, qui venit rex in nomine Domini, dum Christus Ierosolymam ingreditur iuxta prophetam a Math. XXI. v. 5. relatam: Ecce Rex tuus venit tibi mansuetus, sedens super asinam. Erat hoc accusationis caput apud Pilatū: e) Hunc invenimus subvertentem gentem nostram, et prohibentem tributa dare Cæsari, et dicentem se esse Christum regem.

Ipsum Christi seu uncti nomen in veteri testamento regibus proprium erat κατ' ἐξοχὴν Messiae maximo ex stirpe David regi æterno attributum. Pilatus autem interrogavit eum dicens: Tu es rex Iudaorum? at ille respondens ait: tu dicis. Quæ est affirmantis seu interroganti consentientis responsio. Quod aperte Christus iterato interrogatus respondit Pilato: f) Tu dicis quia rex sum ego. Iudæi vero Pilato quærenti Iesum dimittere, dum dicunt: si hunc dimittis, non es amicus Cæsaris.

TOM. I.

G

sa-

a) Math. II. 2. b) Io. II. 49. c) Luc. XVI. 20.

d) Luc. XIX. 38. e) Math. XXII. 2.

f) Io. XVIII. 37.

saris: omnis enim, qui se regem facit, contradicit Casari; Et iterum iam pro tribunali sedenti, ac dicenti: Ecce Rex vester; Et, regem vestrum crucifigam? a) respondentes: non habemus regem, nisi Cæsarem, contra se ipsos testimonium dicunt, declarantque impletam esse prophetiam, dum fatentur, se regem non habere, nisi Cæsarem. Ut se extricaret Pilatus, dicit eis: b) accipite eum vos, et crucifigite: Responderunt ei Iudaei: Nos legem habemus, et secundum legem debet mori.

Adhuc hæret Pilatus, et magis timuit. Et ingressus est pratorium iterum, et dixit ad Iesum: Unde es tu? Iesus autem responsum non dedit ei. Ac si silentio suo incompetentem iudicem perhorresceret; Pilatus vero, qui antea mirabatur vehementer, quod Christus ad accusationes Iudæorum non responderet, mihi, ait, non loqueris? Nescis, quia potestatem habeo crucifigere te, et potestatem habeo dimittere te. Quæ vero est hæc potestas, nisi illa, de qua Christus cum caperetur: Hac est, ait, hora vestra, et potestas tenebrarum; qua deinceps, ut hic Pilatus contra Christum, abusi sunt potentes huius sæculi contra corpus Christi Ecclesiam in suis membris, illis præsertim, quibus regendam post se Ecclesiam usque ad consummationem sæculi commisit Christus, ut se suo exemplo, si quando iniqua inferretur violentia, solarentur, erigerentque, perinde in illis, ac in se, Christo id permittente, non legitimam agnoscere potestatem: prout intelligenda sunt Christi verba: Non haberes potestatem in me, nisi tibi da-

a) Io. XIX. b) Ioan. XIX. 6. v. 2. &c.

datum esset desuper : propterea qui me tradidit tibi , maius peccatum habet. Et exinde peccatum perhorrescens , quod ei ultimato Christi pietas ob oculos ponit , a) quarebat Pilatus dimittere eum : Iudaei autem clamabant dicentes : si hunc dimittis non es amicus Caesaris.

Sic quidem Pilatum timore incusso inducunt , ut condemnaret Christum , ut tamen adhuc Christum tanquam regem proponeret : Ecce rex vester , vociferantibus illis iterum : Crucifige eum. Regem vestrum , respondet , crucifigam ? Et sic tandem Iesum tradidit eis , ut crucifigeretur , causa tamen simul inscripta : IESUS NAZARENUS REX IUDAEORUM : nec induci potuit Pilatus , ut mutaret titulum , palam a Christo confessione accepta , se esse regem , respondens quaesitus , an rex esset : Tu dicis , quia rex sum ego.

Cum iam esset affixus cruci , milites , qui antea exuentes eum , chlamydem coccineam circumdederunt ei : et plectentes coronam de spinis , posuerunt super caput eius , et arundinem in dextera eius , et genu flexo ante eum , illudebant ei dicentes : ave rex Iudaeorum ! Matth. 27 , 28. iam etiam pendenti in cruce illudunt accedentes , et acetum offerentes ei , et dicentes : Si tu es rex Iudaeorum , salvum te fac. Luc. 23 , 36. Similiter et principes sacerdotum illudentes cum scribis et senioribus dicebant : Christus rex Israel descendat nunc de cruce , ut videamus , et credamus. Et qui cum eo crucifixi erant , convitiabantur ei b). Alter ta-

G 2

men

a) Io. XIX. 12. v. 14. v. 15. b) Matth. 27 , 41. Marc. 15 , 31.

men ex eis convēsus, increpans postea socium, dicebat ad Iesum: *Domine! memento mei, cum veneris in regnum tuum.* Quod vero insignius esse potuit exemplum Christi pro discipulis, nobisque christianis omnibus? Quale præstantius argumentum regni Christi militantis Ecclesiæ in terris, in hoc mundo? Ecce! medias inter cruces, mortes, tormenta et persecutiones regnum hoc Christi, Ecclesia militans, dilatatur per orbem; consistit in orbe catholico: consistet usque ad sæculi consummationem, spectantibus Iudæis, sua de restituendo per Messiam regno Israel delusis opinione; qua adhuc detentos legimus ipsos Christi discipulos, mox ante ascensionem suam in cælos interrogantes Christum: *Domine, si in tempore hoc restitues regnum Israel?* Act. I. 6. Regnum nimirum, quale tunc maxime sub iugo Romano prætolabantur Iudæi: volebantque aliquando, saturati in deserto panibus, Iesum facere regem Io. 6, 15. qualis etiam proclamabatur adhuc a turba multa, quæ venerat ad diem festum paschæ Io. 12, 15. *Benedictus, qui venit in nomine Domini, rex Israel!* qua ex turba haud dubie fuerunt, qui paucis post diebus clamabant, ut crucifigeretur, infirmitate passionis eius in transversum acti: stulti et tardi, solumque in promisso Messia, rege Israel, filio David, attendentes ea, quæ de eius regni gloria sunt prædicta in prophetis, non vero ea, quæ oportuit pati Christum, et ita intrare in gloriam suam: Luc. 24. nec miraculis eius convicti, quibus se promissum regem Messiam demonstrabat, ad instaurandum regnum suum destructo

regno diaboli, quo se fortiorem toties in vita ostendebat, eos expellendo, maxime in morte regnum eius evertendo. Sed cum esset sua mors Iudæis scandalum, proficere illis non poterat, tantopere instantibus, ut crucifigeretur, atque contra seipsum sententiam dicentibus clamore isto: *Sanguis eius super nos, et super filios nostros!* Matth. 27, 25. Atque hoc ipso exciderunt regno, quod non nisi terrenum, in hac vita perennaturum, sperabant, Israeliticum ex semine Abrahæ, in quo benedicendæ erant gentes omnes *quasi in uno*, ut ad Gal. VII. Paulus loquitur, *et semini tuo, qui est Christus.* Et Gal. IV. *Non, qui filii carnis, hi filii Dei: sed qui filii sunt promissionis, æstimantur in semine;* secus enim nec Abrahæ ac aliis ante et post ipsum profuisset promissio, nec post Christum illis, qui ad eius regnum pertinuissent, nisi in hac mortali vita, cuiusmodi sunt regna huius mundi, identidem post mortem successionē propaganda: dum de suo dicit Christus Pilato; *regnum meum non est de hoc mundo.*

Affirmat regnum suum esse *in* hoc mundo, sed negat, esse *de* hoc mundo: ut scilicet non invicem adversantia loqueretur, qui de se, suoque regno dicebat: *regnum Dei intra vos est;* prædicabatque in terris *Evangelium regni.* Verum ubi Iudæi crucifixo Domino actum de eius regno existimabant clamantes: *Si rex Israel est, descendit &c.* ibi regnum Christi instaurabatur, post resurrectionem apostolis Iudæis primum Iesum crucifixum principem et Salvatorem annuntiantibus, iisque incredulis per universum mundum iuxta

promissionem; filiis promissionis factam in hoc mundo de regno, quod non esset, quale sperabant Iudæi, de hoc mundo: quemadmodum etiam Christus de apostolis, ad suum in universo mundo constituendum regnum relictis in mundo, dicit, eos non esse de mundo.

Sed et dum apostoli ambitione seculi, vulgarique Iudæorum opinione de regno Messie terreno ac monarchico, cetera absorbente mundi regna detenti, non semel inter se contenderent, quis eorum videretur esse maior; *Reges gentium, inquit a) dominantur eorum, et qui potestatem habent super eos, benefici vocantur: vos autem non sic, sed qui maior est in vobis, fiat sicut minor, et qui praeceptor est, sicut ministrator.* Ubi, palam est, primatum et subordinationem non excludi, sed excessum illius fastuosi et præpotentis dominatus, quo reges gentium amant premere subditos, et suppressere populos, quod manifeste declarat vox κατακυριεύειν αὐτῶν, qua usus est Christus. Rem succincte declarat S. Chrysostom. in cap. XX. Matth. hom. 36. „Principes mundi (inquit) ita se gerunt, ut dominantur minoribus, et eos servituti subiiciant, ut spolient, et ad mortem usque eis utantur ad suam utilitatem et gloriam. Principes autem Ecclesie fiunt, ut serviant minoribus suis, et ministrent eis, quaecunque acceperunt a Christo, ut suas utilitates negligant, et illorum procurent; ut, si opus fuerit, neque mori recusent pro salute inferiorum suorum. Ipse vero Deus Samue-

li I.

li I. Reg. 8, 9. præcepit, ut Israelitis male sibi regem expetentibus ob oculos poneret *ius regis, qui regnaturus est super eos*. Quod explicatur deinceps ius regis non solum eiusmodi excessivum, quod de Ecclesia sua excludit Christus, verum etiam secus, ac Deus in lege Moïsis præscripsit, modum (quem vix optimi regum Iudaicorum servarunt) ad amissum Deuter. XVII. 16. *Cumque fuerit constitutus, non multiplicabit sibi equos, non reducet populum in Ægyptum, equitatus numero sublevatus &c.* Quanto igitur magis fastum hunc et prædominatum ab Ecclesia sua exclusum voluit magister humilitatis? Nam *Quis maior est, qui recumbit, an qui ministrat? Nonne qui recumbit?* Ego autem in medio vestrum sum, sicut qui ministrat. Vos autem estis, qui permansistis mecum in tentationibus meis. Et ego dispono vobis, sicut disposuit mihi Pater meus regnum, ut edatis et bibatis super mensam meam in regno meo; et sedeatis super thronos, iudicantes duodecim tribus Israel. Luc. 22, 29. Hanc Christus apostolis sponſionem dat proxime ante passionem suam et mortem, quam in se ipso erat devicturus in cruce, in statu exinanitionis: resurgens autem a mortuis in statu exaltationis regnum suum instituturus per apostolos in universo mundo. Est hoc, quod Christus respondet apostolis quærentibus, si in tempore hoc esset restitutus regnum Israel: *Accipietis virtutem supervenientis Spiritus S. in vos, et eritis mihi testes in Ierusalem, et in omni Iudæa et Samaria, et usque ad ultimum terra.* Id quod ad regnum Christi in terris adinet, de

quo Christus sæpe alias in suis sermonibus et parabolis, e. g. zizaniorum, in qua dicit, colligenda esse *de regno eius omnia scandala*: quod utique de regno Christi in terris accipiendum; uti ibidem Matth. 13. in parabola de seminante, fermento: thesauro abscondito; et Luc. 19, 14. in parabola de homine quodam nobili abeunte in terram longinquam, accipere sibi regnum, et reverti, dicitur: *Cives autem eius oderant eum, et legationem miserunt post illum, dicentes: Nolumus, hunc regnare super nos*; ut factum vidimus. Subdit evangelista post parabolam: *Et his dictis præcedebat ascendens Ierosolymam, ad passionem nempe, mortemque suam.*

Abiturus autem iamjam ad Patrem (Matth. c. ult. v. 18.) Iesus locutus est apostolis dicens: *Data est mihi omnis potestas in cælo et in terra: euntes ergo docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, et Filii, et Spiritus S. docentes eos, servare omnia, quacunque mandavi vobis. Et ecce, ego vobiscum sum omnibus diebus, usque ad consummationem sæculi.*

Iudæi sibi imaginabantur, Messia quidem dandam omnem potestatem, sed in terra solum constituto regno; Christus autem profitetur, datam sibi esse omnem potestatem in cælo et in terra: heic constituto sibi regno Ecclesia militante, suo per vitam, passionem et mortem exemplo; illic æternum triumphante in coelis,

Regnum hoc est illud cælorum, a quo increduli cieciti sunt *filii regni*, Iudæi Matth. 8, 12.

dum

dum frustra apud eos circuibat Iesus omnes civitates et castella, docens in synagogis eorum et prædicans evangelium regni, Matth. 9, 35, ut audirent quidem verbum regni, ibid. 13, 19, sed nollent intelligere. Hinc eis denuntiatur Christus 21, 14. *quia auferetur a vobis regnum Dei, et dabitur genti facienti fructus eius.* Est hoc, quod apud eundem evangelistam c. 24, 14. dicitur: *Et prædicabitur hoc evangelium regni in universa orbe, in testimonium omnibus gentibus, et tunc veniet consummatio.* Christus non se missum testatur Matth. 15, 29. *nisi ad oves, quæ perierant, domus Israel;* apostolis etiam, dum primum eos electos misit, præcepit: *In viam gentium ne abieritis, et in civitates Samaritanorum ne intraveritis, sed potius ite ad oves, quæ perierant, domus Israel.* Matth. 10, 5. Non, quod ad universum genus humanum haud pertineret Christi regnum ac redemptio; sed quod, ut D. Paulus Iudæos alloquitur Act. 13, 46. *Vobis oportebat primum loqui verbum Dei, sed quoniam repellitis illud, et indignos vos iudicatis æternæ vitæ, ecce convertimur ad gentes. Sic enim præcepit nobis Dominus: Posui te in lucem gentium, ut sis in salutem usque ad extremum terræ. Audientes autem gentes gavisæ sunt, et glorificabant verbum Dei.* Sic ergo ablatum est a Iudæis regnum Dei, et datum genti facienti fructus eius.

Ad hoc igitur Christus apostolos, eorumque in Ecclesia successores usque ad consummationem sæculi constituit, ac participes reddidit potestatis sibi datæ in cælo et in terra, eodem in ultimo

sermone (Marc. ult. 15.) præmium aut poenam obedientiæ vel inobedientiæ constituens, dum dicit : *Euntes in mundum universum predicate evangelium omni creaturae. Qui crediderit, et baptizatus fuerit, salvus erit: qui vero non crediderit, condemnabitur.* Id, quod ipsum Luc. ult. 47. est, *prædicari in nomine eius poenitentiam in remissionem peccatorum in omnes gentes, incipientibus ab Hierosolyma.* Et Ioan. 20, 21. *Dixit ergo eis iterum: Pax vobis! sicut misit me Pater, et ego mitto vos. Hac cum dixisset, insufflavit, et dixit eis: accipite Spiritum S. quorum remisieritis peccata, remittuntur eis, et quorum retinueritis, retenta sunt.*

Hæc est eximia illa, quacunque potestatum huius seculi superior, potestas retinendi aut remittendi peccata quæcunque; quam potestatem primum Christus Matth. 16. singulariter Petro dedit speciali quodam modo, uti eidem Io. 21, 15. testimonio amoris præcipui pascendas oves commisit; illic vero ad confessionem Divinitatis eum veluti Ecclesiæ fundamentum posuit, clavesque regni cælorum specialiter tribuit: *Beatus es, inquit, Simon Bar-Iona, quia caro et sanguis non revelavit tibi, sed Pater meus, qui in cælis est. Et ego dico: quia tu es Petrus, et super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, et portæ inferi non prævalebunt adversus eam. Et tibi dabo claves regni cælorum. Et quodcunque ligaveris super terram, erit ligatum et in cælis, et quodcunque solveris super terram, erit solutum et in cælis.* Matth. 16, 17. Universim apostolis Matth. 18, 18. dicitur: *Amen dico vobis, quacunque alliga-*
ve-

veritis super terram, erunt ligata et in calo, et quaecunque solveritis super terram, erunt soluta et in calo; habenturque hæc immediate post ordinem correptionis fraternæ stabilitum, quo nil proficiente ad Ecclesiæ iudicium procedendum sit. *Si autem peccaverit in te frater tuus, vade et corripe eum inter te et ipsum solum; si te audierit, lucratus es fratrem tuum: si autem te non audierit; adhibe tecum adhuc unum solum vel duos, ut in ore duorum vel trium testium stet omne verbum.* Matth. 18, 15. Est hæc genuina iudicii ecclesiastici auctoritas, sacrumque tribunal ac forum, a quo nulla dignitas aut potestas alia eximit quemcumque christiano nomine censitum.

Nec ullum aliud tribunal in Evangelio a Christo pro suo in terris regno, Ecclesia, institutum legitur, aut ab ecclesiastico hoc diversum, aut cum hoc sacro tribunali coniunctum, semper a christianis, summis etiam potestatibus reveritum, ab apostolis vero non obstante monarchia Romana, refragante etiam Synagoga, instauratum strenue et potenter. Atque ad hoc quoque a Christo animos apostolis adiectos dici potest his verbis: *Nolite timere pusillus grex, quia complacuit Patri vestro, dare vobis regnum.* Frustra fremuerunt gentes, et populi meditati sunt inania. *Adstiterunt reges terra, et principes convenerunt in unum adversus Dominum, et adversus Christum eius.* Hæc ad hostes christiani nominis, regnique Christi in terris extorres ethnicos pertinent; quæ sequuntur, ad refractarios in ipso Ecclesiæ gremio quoscumque, ac dicentes: *Diximus tibi vincula eo-*
rum,

rum, et proiciamus a nobis iugum ipsorum. Qui habitat in cælis, irridebit eos, et Dominus substantiabit eos. Tunc loquetur ad eos in ira, et in furore suo conturbabit eos. Eiusdem argumenti est Ps. 109. quo Christus Iudæis Divinitatem suam demonstravit.

Primus pro christiana lege testis S. Stephanus, quem accusabant Iudæi, loqui verba *adversus locum sanctum* (urbem nimirum et templum Hierosolymitanum destruendum) *et legem*, Act. 7. vidit Iesum stantem a dextris Dei, qui scilicet Deus ac Dominus dixit Domino nostro Iesu Christo: *Sede a dextris meis, donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum. Virgam virtutis tue emittet Dominus ex Sion: domitare in medio inimicorum tuorum. Tecum principium in die virtutis tue in splendoribus sanctorum*, quos nempe regnatos prædixit Ioannes Apoc. 20. *Et erunt sacerdotes Dei et Agni, et regnabunt cum eo mille annis; quousque videlicet Christus, cum Ecclesia sua se usque ad consummationem seculi futuram, promisit. Iuravit Dominus, et non pœnitebit eum, tu es sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech.*

Sacerdotium hoc Christi secundum ordinem Melchisedech antequam in epistola ad Hebræos pluribus inciperet edisserere Paulus, ait: *de quo nobis grandis sermo, et ininterpretabilis ad dicendum: quoniam imbecilles facti estis ad audiendum; cap. 5, 11. quippe qui de Messia suo nisi terrena non sapiebant, eum sibi fingentes domitorem orbis, destructis cæteris regnis ac monarchiis illis,*
qua-

quarum de interitu ac ruina per Messiam tam aperta habetur apud Danielelem prophetia. Hic etenim est lapis ille abscissus de monte sine manibus: qui percussit statuam in pedibus eius ferreis et fictilibus, et comminuit eos... Lapis autem, qui percussit statuam, factus est mons magnus, et implevit universam terram. Dan. 11, 34. Id quod nos in Ecclesia catholica diffusa per totum orbem tam manifeste impletum coram cernimus, regno Christi in hoc mundo, sed non de hoc mundo, quale præstolabantur Iudæi monarchiam nimirum quintam, quam mirum est potuisse etiam somniasse aliquando christianos principes; dum quatuor tantum nobis sistit Daniel monarchias, easque sub imagine primum statuæ deinde sub imagine quatuor bestiarum: a) *donec venit antiquus dierum et iudicium dedit sanctis Excelsi et tempus advenit, et regnum obtinuerunt sancti*, ut iam supra Danielelem exposuimus de theocratia illa Ecclesiæ militantis regni Christi in terris cuius regnum, iuxta Danielelem, *regnum sempiternum est, et omnes reges servient ei et obedient*. Quæ vero finire omnia de Messia suo interpretabantur Iudæi, ut sæpe diximus, et modo apostolum audivimus arguentem Iudæos quod imbecilles essent facti ad audiendum, penes quos tamen erant prophetiæ illæ de regno Christi, sed in transversum acceptæ; b) *Etenim cum deberetis magistri esse propter tempus, rursus indigetis, ut vos doceamini, quæ sint elementa exordii sermonum Dei*. Agit de sacerdotio Christi secundum ordinem Melchisedech, quod deinde capite VII. explicat, non semel ad

psal.

a) Dan. VII. 22. v. 27. b) Hebr. V. 12.

psalmum CIX. provocans, quo Christus sacerdos in æternum dicitur, secundum ordinem Melchisedech. Terribilis cæterum totus est psalmus iste contra Iudæos et quosquos alios Ecclesiæ militantis regni Christi in terris hostes regale Sacerdotium, quod psalmista, postquam sacerdotium Christi æternum iuxta ordinem Melchisedech asseruisset, animans, *Dominus*, inquit, *a dextris tuis confregit in die iræ suæ reges. Iudicavit in nationibus, implebit ruinas, conquassabit capita in terra multorum.* Quod iam in exordio paucis dictum erat dum Christus ad dextram suam sedere a Patre iubetur: *Donec ponam, inimicos tuos scabellum pedum tuorum*, quod hodie vagantes per orbem Iudæi experiuntur, urbe excisa ac gente dispersa: dum interim, virgam virtutis suæ emisit Dominus ex Sion, unde, Ierosolymis nimirum, progressi apostoli Ecclesiam militantem regnum Christi in terris constituerunt, ut dominaretur in medio inimicorum suorum gentilium Ecclesiam persequentium: quorum, ut postea in Roma debellatrice sanctorum videbimus, *confregit in die iræ suæ reges*: constanterque Ecclesia militans regnum Christi in terris *iudicabit in nationibus, implebit ruinas* anteriorum persecutorum, *conquassabit capita de terra multorum* quorumcunque quocunque tempore adversantium prout Ecclesia promissionis divinæ secura Deum contra persecutores rogat: *Hostium nostrorum, quæsumus Domine elide superbiam, et eorum contumaciam dextera tuâ virtute prosterne*, per Dominum nostrum Iesum Christum &c. Pia ma-

ter Ecclesia non nisi vitiorum monstra superbiam orat elidi, et contumaciam prosterni in salutem exemplo in D. Paulo tam conspicuo.

C A P U T XVIII.

Status ac Regimen Ecclesiæ primitivæ secundum Acta Apostolorum.

Psalum hunc CIX. ut iam meminimus, ipse Christus de se Matth. XXII. 40. citat, et S. Petrus cum primum post acceptum spiritum S. Iudæis evangelium prædicaret, Christi resurrectionem etiam ex psal. XV. 10. verbis: *Quoniam non derelinques aniam meam in inferno, nec dabis sanctum tuum videre corruptionem*, antithesin illustrans, quæ hic est inter David, qui mortuus et sepultus corruptioni datus est, et Christum ex eius semine natum, demonstratque inde, hunc esse Dominum et Christum seu Messiam a Deo promissum: *Viri fratres liceat audenter dicere ad vos de patriarcha David, quoniam defunctus est, et sepultus: et sepulcrum eius est apud nos usque in hodiernum diem. Propheta igitur cum esset, et sciret, quia iureiurando iurasset illi Deus de fructu lumbi eius sedere super sedem eius providens locutus est de resurrectione Christi, quia neque derelictus est in inferno, neque caro eius vidit corruptionem. Hunc Iesum resuscitavit Deus, cuius nos testes sumus. Dextera igitur Dei exaltatus, et promissione spiritus sancti accepta a Patre, effudit hunc, quem vos videtis, et auditis.*

Non

Non enim David ascendit in cælum; dixit autem ipse: dixit Dominus Domino meo: sede a dextris meis, donec ponam inimicos tuos scabellam pedum tuorum. Certissime ergo sciat omnis domus Israel, quia et Dominum eum Christum fecit Deus, hunc Iesum, quem vos crucifixistis. Eodem argumento usus est Paulus Act. XIII. de David, cuius Deus ex semine secundum promissionem eduxit Israel salvatorem Iesum &c. Et infra: Et nos vobis annuntiamus eam, quæ ad Patres nostros repromissio facta est. Quoniam hanc Deus adimplevit filiis nostris, resuscitans Iesum, sicut et in psalmo secundo scriptum est: Filius meus es tu, ego hodie genui te, quod autem suscitavit eum a mortuis iam non moritur amplius, iam non reversurum in corruptionem. Psalmus secundo, cuius testimonium hic adhibet D. Paulus, ubi leguntur Act. IV. 24 apostoli in oratione ad Deum: Domine tu es, qui fecisti cælum et terram, mare et omnia, quæ in eis sunt. Qui spiritu sancto per os patris nostri David pueri tui dixisti: Quare fremuerunt gentes, et populi meditati sunt inania? Asiterunt reges terra, et principes convenerunt in unum, adversus Dominum, et adversus Christum eius. Convenerunt enim vere in civitate ista adversus sanctum puerum tuum Iesum, quem unxisti, Herodes, et Pontius Pilatus, cum gentibus et populis Israel, facere, quæ manus tua et consilium tuum decreverunt fieri. Et nunc Domine respice in minas eorum, et da servis tuis, cum omni fiducia loqui verbum tuum &c. Hæc precati apostoli postquam in eos sacerdotes et magistratus templi et Sadu-

cæi iniecissent manus, prohiberentque, a) *ne loquerentur, neque docerent in nomine Iesu. Petrus vero et Ioannes respondentes, dixerunt ad eos: si iustum est in conspectu Dei vos potius audire, quam Deum, iudicate.* Iustitiam responsi huius Deus non multo post miraculo voluit declarare: b) dum iterum, et quidem ipsemet „ exurgens princeps „ sacerdotum, et omnes, qui cum illo erant, „ *penes quos ius erat sacrorum, repleti Zelo iniecerunt manus in apostolos, et posuerunt eos in custodia publica.* Angelus autem Domini per „ noctem aperiens ianuas carceris, et educens eos „ dixit: *Ite: et stantes loquimini in templo plebi omnia verba vitæ huius.* Qui cum audissent, „ intraverunt diluculo in templum, et docebant. „ *Audito hoc abiit magistratus cum ministris, et adduxit illos sine vi.* Et interrogavit eos „ princeps Sacerdotum dicens: *Præcipiendo præcepimus vobis, ne doceretis in nomine isto: et ecce replestis Ierusalem doctrina vestra, et vultis inducere super nos sanguinem hominis istius.* Respondens autem Petrus, et Apostoli „ dixerunt: *obedire oportet Deo magis quam hominibus.* Deus patrum nostrorum suscitavit „ Iesum, quem vos interemistis, suspendentes in „ ligno. Hunc Principem et Salvatorem Deus „ exaltavit dextera sua, ad dandam poenitentiam „ Israeli, et remissionem peccatorum. „ Principem hic Petrus Iudæis Christum sistit et Salvatorem, non qualem illi sibi fingeant Messiam, qui regnum Israel restitueret, aut Salvatorem, qui gentem a iugo Romano vindicaret; sed qualem

TOM. I.

H

mo-

a) Act. IV. 17. b) Act. V.

modo Christum regem, Christique regnum ex evangelio intelleximus, ipseque Christus nobis denunciavit Marci l. 15. *pradicans Evangelium Dei, et dicens: Quoniam impletum est tempus, poenite-mini, et credite Evangelio.* Quod dum obsecrati Iudaei ab apostolis perinde ac a Christo suscipere detrectant; campus aperitur primitivae Ecclesiae militanti, ut a regno Christi constituendo in terris quemquam cohiberi non posse ab ulla potestate aut vi adversa, pateret luculenter. „ Et convocantes Apostolos; caelis denunciabant, ne omnino loquerentur in nomine Iesu. Et dimiserunt eos. „ Et illi quidem ibant gaudentes a conspectu concilii, quoniam digni habiti sunt pro nomine contumeliam pati. Omni autem die non cessabant in templo; et circa domos docentes, „ et evangelizantes Iesum. „ Vides quomodo omnia ordinatim procedant:

Habent, quibus Evangelium commissum est, exemplum apostolorum, eorum successores imprimis, quid sibi agendum sit; contra vim omnem ac potestatem, spretis minis, et quibusvis periculis. a) Cum primum sacerdotes, et magistratus templi iniicientes in Apostolos manus, prohiberent; *ne omnino loquerentur, aut docerent in nomine Iesu, comminantes...* dimissi venerunt ad suos; et annuntiaverunt eis, quanta ad eos principes sacerdotum et seniores dixissent. Qui cum audissent, unanimiter levaverunt vocem ad Deum; et dixerunt: *Domine tu es; qui fecisti caelum et terram; mare et omnia, quae in eis sunt: Qui spi-*

*spiritu sancto, per os patris nostri David pueri tui, dixisti: Quare fremuerunt gentes &c. Con-
venērunt enim verē in civitatē ista adversus sanctum
puerum tuum Iesum, quem unxisti, Herodes, et
Pontius Pilatus cum gentibus et populis Israel.
Surdæ tunc omnium aures etant ad ea; quæ in
eodem psalmo lequuntur: Et nunc reges intelligi-
te; erudimini, qui iudicatis terram. Servite Do-
mino in timore, et exultate ei cum tremore. Ap-
prehendite disciplinam, ne quando irascatur Do-
minus, et pereatis de via iusta, cum exarserit in
brevis ira eius.* Non cessarunt apostoli post re-
surrectionem Christi arguere, obsecrare, increpa-
re Iudæos, ad quos facta est promissio de Chri-
sto nascituro ex sua gente, prout ab angelo virgi-
ni matri futurum denunciatur: *Dabit illi Dominus
Deus sedem David patris eius.* Quod illi de ter-
reno et matrescibili regno per generationem unius
et corruptionem alterius intellexerunt in solio Da-
vid, qui mortuus est: apostolis vero ex ipso eo-
rum propheta et rege David psalmista denuncian-
tibus, Christum non derelinquendum in inferno,
nec visurum corruptionem, non crediderunt,
Petro et Paulo ad psalmum illum XV. provocan-
tibus ut audivimus, Petrum Act. II. 31: et Paulum
Act. XIII. qui, Ideoque, subdit, et alias di-
cit. *Non dabis sanctum tuum videre corruptio-*
nem. David enim in sua generatione cum ad-
ministrasset voluntati Dei dormivit, et apposi-
tus est ad patres suos, et vidit corruptionem.
Quem vero Deus suscitavit, non vidit corru-
ptionem. Notum igitur vobis sit viri fratres,

» quia per hunc vobis remissio peccatorum annuntiatur, et ab omnibus, quibus non potuistis in lege iustificari. » At Iudæi Christum secum in vivis degentem in humili et abiecta familia despexerunt. Quid vero Maria mater Iesu, cui ab angelo facta est annunciatio? *Magnificat*, læta canit, *anima mea Dominum, et exultavit spiritus meus in Deo salutari meo: quia respexit humilitatem ancilla sua etc. Fecit potentiam in brachio suo, dispersit superbos mente cordis sui. Deposuit potentes de sede, et exaltavit humiles. Esurientes implevit bonis, et divites dimisit inanes.* Accidit hoc quibus Christi crucifixi humilitas factus est lapis offensionis et petra scandali: prout dicit apostolus I. Cor. I. 23. *Nos autem predicamus Christum crucifixum Iudæis quidem scandalum, gentibus autem stultitiam:* at in suam perniciem et interitum. Quod quidem post annos 40. experti sunt Iudæi diruta a Romanis urbe, genteque dispersa; post quadringentos vero annos Roma *debellatrix*, ut Tertullianus vocat, *sanctorum* toties a barbaris nationibus vastata, imperiumque Romanum concisum in partes; dum interim Ecclesia Christi, superior his omnibus, eiusque regnum in terra per orbem, qua late putet, dilatatum crescit ab Hierosolyminis tunc incipiens, et usque ad consummationem seculi mille illos indefinitos annos complens, quos Christum cum sanctis regnaturum Ioannes Apoc. XX. est vaticinatus.

Erat tunc in ortu suo ac velut nascens in infantia prima regni Christi epocha; nihilominus regalis Sacerdotii sui prærogativas ostentabat in
sta-

statu suo preffo. Quale quidem ipsi novi Chilia-
stæ regnum Ecclesiæ futurum in regno suo mille-
nario non diffitentur. Iuriosius notanter similem
illi, quæ nunc in Ecclesia Romana conspicua est,
futuram statuit Hierarchiam in regno Christi mille-
nario; nos vero eandem iam in primitiva Ecclesia
ab apostolis (quos nemo dixerit, in aliena involasse
iura, ac illegitimè usurpasse) exercitam fuisse
legimus in Actis Apostolorum, cum primum post
ascensionem Domini accepto spiritu sancto pro-
dissent, a) *stans autem Petrus cum undecim levaret*
vocem, Christum Messiam denuntiaturus tanta
quidem virtute, ut, Iudæis compunctis, tria
millia ad fidem converterentur: Erant autem per-
severantes in doctrina apostolorum, et communi-
catione fractionis panis, et orationibus. Et postea:
erant unanimiter omnes in porticu Salomonis. Ca-
terorum autem nemo audebat se coniungere illis.

Nec solum habitu hoc cultuque religionis pecu-
liarem iam veluti statum religiosum efformabant,
verum etiam in re familiari ac statu temporali,
quippe qui habebant omnia communia. *Possessio-*
nes et substantias vendebant, et dividebant illa
omnibus, prout cuique opus erat. Iam audivimus, b)
quid Petrus responderit sacerdotibus et magistra-
tui templi, quæ potestas adhuc penes Iudæos erat,
comminantibus: *si iustum est in conspectu Dei, vos*
potius audire, quam Deum, iudicate. Atque illi
nec quidquam remittebant, aut quoad statum
suum non solum religiosum, sed etiam tempora-
lem mutabant. *Multitudinis autem credentium*

H 3

erat

a) Act. II. 14. &c. 42. 45. b) Act. III. 19. 32.

erat cor unum et anima una. Nec quisquam eorum, quæ possidebat, aliquid suum esse dicebat, sed erant illis omnia communia. Nihil vero infestissimi licet iudaici magistratus, ac præses Romanus statui huic tam singulari opponebant, a) dum quotquot erant possessores agrorum aut domorum erant, vendentes afferebant pretia eorum quæ vendebant, et ponebant ante pedes apostolorum. Dividebatur autem singulis prout cuique opus erat. Quod absolutius dominium cogitari potest? Quæ amplior auctoritas, maiorque potestas, quam quæ a D. Petro, apostolorum principe exercita est erga Ananiam, eiulque uxorem Saphiram, partem pretii ex agro divendito defraudantes, morte subitanea punitos, uti etiam Act. XIII. 8. &c. Elymas magus cæcitate usque ad tempus, Paulo et Barnabæ resistens, percussus est, poena utique temporali, vindictivæ potestatis effectû. Crescente autem indies credentium numero, pro ministerio rei familiaris septem eliguntur Diaconi. Fideles autem dum disperguntur postea, b) facta persecutione magna in Ecclesia, per Samariam etiam divulgatur evangelium, unde oriundus erat Simon magus graviter correptus a Petro, qui ubique primas agit iam ante acceptum Spiritum sanctum Act. I. 16. perorans ad primum fidelium coetum de sufficiendo in locum proditoris Iudæ Matthia apostolo, accipere locum ministerii huius et apostolatus.

Quod vero deinceps in munere apostolatus caput rei erat, uni Petro fit denuntiatio, per visum admonito, gentes ad evangelium admittendas esse,

a) Act. IV. 34. b) Act. VIII.

se, a) quarum primitiæ Cornelius centurio cum domo sua fuit, disceptantibus quidem adversus illum, qui erant ex circumcissione. Dum vero postea ab Herode carceri mancipatur Petrus, *oratio fiebat sine intermissione ad Deum pro eo*. Cumque iam producturus esset eum Herodes, nocte liberatur ab angelo. Effervescente autem contentione inter conversos etiam ad fidem gentiles et Iudæos, orta que ea de causa seditione, b) Antiochiæ Paulus et Barnabas, rem ut Hierosolymam ad Apostolorum tribunal referrent, mittuntur. Factaque magna conquisitione surgens Petrus frequenti in concilio sententiam pronuntiat, quam, silentium tenente omni multitudine et audiente Barnabam et Paulum, resumens Iacobus apostolus, postquam ex S. Script. confirmasset, plena auctoritatis, cui nulla alia accedere, nec augustior esse potest, fit decisio, mittiturque Antiochiam in hæc verba: *Visum est Spiritui sancto et nobis &c.* Quod temerarium, ne quid gravius dicam, videri poterat, ut suam cum divina coniungerent sententiam, auctoritatemque, nisi hanc tam expressis verbis a Christo accepissent, ut paulo ante ex ore omnium evangelistarum audivimus. Additur porro l. c. *tunc placuisse apostolis et senioribus cum omni Ecclesia, eligere viros ex eis, et mittere Antiochiam cum Paulo et Barnaba, Iudam, qui cognominabatur Barsabas, et Silam, primos ex fratribus, scribentes per manus ipsorum, quod decretum ab ipsis fuerat (data de legalibus nominatim lege) nihil ultra imponere, nisi hac necessa-*

H 4

ria,

a) Act. X. XI. 2. b) Act. XV.

ria, ut abstineatis vos ab immolatis simulacrorum, et sanguine, ac suffocato, et fornicatione. Paulus etiam paulo post l. c. perambulasse narratur Syriam et Ciliciam, confirmans ecclesias, precipiens custodire praecepta Apostolorum et Seniorum. Plena vigoris apostolicæque auctoritatis est eiusdem gentium Apostoli oratio ad maiores natu ecclesiæ, quos Ephesum evocavit: Attendite, inter alia ait, a) vobis et universo gregi, in quo vos Spiritus sanctus posuit episcopos, regere Ecclesiam Dei, quam acquisivit sanguine suo.

Vides hic a spiritu sancto positos episcopos regere Ecclesiam Dei, quam Christus filius Dei ~~Θεοῦ υἱός~~ acquisivit sanguine suo, perfectam in Patre, Filio, et Spiritu sancto theocratiam cum qua nulla anthropocratia in comparisonem venire possit, quæ, dum quacunque summa potestate decernit, dicere queat: *visum est Spiritui sancto et nobis*. Cuius quidem umbra tantum fuit veteris Testamenti theocratia in sede David, et domo Iacob, quam per successionem tunc tantum tenuerunt donec ablatum esset sceptrum de Iuda, veniretque, qui mittendus erat Christus Domini regnaturus *in domo Iacob in aeternum, et regni eius non erit finis*: qui se regem cum iudicaretur, ut audivimus, in statu exinanitionis palam professus est usque ad mortem, mortem autem crucis, in qua titulus inscriptus erat: IESUS NAZARENUS REX IUDÆORUM; ad invidiam quidem et propriam condemnationem eorum, qui, dum eum regem sibi promissum agnoscere detrectant,

, eius

eius regni confortio exciderunt ultra professi:
a) Nos regem non habemus nisi Cæsarem: urgentesque Pilatum ac clamantes: si hunc dimittis, non es amicus Cæsaris. Omnis enim qui se regem facit, contradicit Cæsari. Quam cavillationem facere haud destiterunt Iudæi, dum eis postea ab apostolis Evangelium prædicaretur, Paulum imprimis et eius socium Silam in iudicium vocatos criminantes Act. XVII. 7. Et hi omnes contra decreta Cæsaris faciunt, regem alium dicentes esse Iesum. Nec cessarunt calumniari etiam post dirutam civitatem, et dispersam gentem; dum ad ultimum usque apicem impleta est prophetia Dan. IX. 26. Et civitatem et sanctuarium dissipabit populus cum Duce venturo; et finis eius vastitas; et post finem belli statuta desolatio. Confirmabit aut pactum multis hebdomada una, et in dimidio hebdomadæ deficiet hostia et sacrificium: et erit in templo abominatio desolationis, et usque ad consummationem et finem perseverabit desolatio, ut coram cernimus.

C A P U T XIX.

Hierarchia Ecclesiæ Christi iuxta doctrinam et sanctiones apostolicas.

Antiquato itaque, ut modo ex Daniele intelleximus, veteri sacerdotio cum regno successit novum, quod D. Paulus explicat in epistola ad Hebræos *b)* iuxta Ps. CIX. 4. secundum ordinem

H §

Mel.

a) Io. XIX. *b)* Capp. V. VI. et VII.

Melchisedech, qui rex simul ac sacerdos erat: *Ubi, sunt verba D. Pauli Cap. VI. 29. &c. praeursor pro nobis introivit Iesus secundum ordinem Melchisedech pontifex factus in aeternum. Hic enim Melchisedech rex Salem sacerdos Dei summi &c. Idem cap. X. 13. In saeculatum, ait de Christo loquens, sedet in dextra Dei, de cetero expectans donec ponantur inimici eius scabellum pedum eius.* Est hoc argumentum Psalmi CIX. a Christo in evangelio et Psalmi II. in Actis apostolorum memorati, ut iam vidimus, mox etiam videbimus in Apocalypsi S. Ioannis, quae est prophetia de Ecclesia militante ac cum hostibus confligente atque triumphante per Christum, ut D. Paulus I. Cor. XV. 25. *Oportet autem, inquit, illum regnare donec ponat omnes inimicos sub pedibus eius. Novissima autem inimica destruetur mors: omnia enim subiecit sub pedibus eius.* Unde manifestum omnino fit, esse regnum hoc Christi in terris usque ad consumationem saeculi (quando in resurrectione corporum mors destruetur) militantem nimirum Ecclesiam regnum Christi in terris, prout idem apostolus Coloss. I. 18. iterum de Christo *Et ipse est, inquit, caput corporis Ecclesiae, qui est principium, primogenitus ex mortuis: ut sit in omnibus ipse primatum tenens.* Primogenitum ex mortuis ait, quem nos alii sequamur deum in consumatione saeculi, militantisque Ecclesiae regni Christi in terris. Id quod explicatius habetur Apoc. I. 5. de Christo: *Qui est testis fidelis primogenitus mortuorum, et princeps regum terra: qui dilexit nos, et lavit nos a peccatis no-*

stris in sanguine suo, et fecit nos regnum, et Sacerdotes Deo et Patri suo. Veluti mox Ecclesiam militantem militias suas hostibus suis semper superius regnum Christi in terris sistemus.

Sic nos D. Petrus epistola I. cap. II. vocat: *Vos autem genus electum, regale sacerdotium, gens sancta, populus acquisitionis*, qui huius sacerdotii Christi sumus participes et regni, quod iam explicavimus, quomodo sit in hoc mundo, non de hoc mundo, ne inter se potestas sacra et politica huius mundi utraque in suo genere summa, committi videatur: unde idem apostolorum princeps mox v. 13. &c. „ Subiecti igitur „ estote omni humanæ creaturæ propter Deum: „ sive regi, quasi præcellenti, sive ducibus tan- „ quam ab eo missis ad vindictam malefactorum, „ laudem autem bonorum. Quia sic est volun- „ tas Dei, ut beneficientes obmutescere faciatis „ imprudentium hominum ignorantiam: quasi li- „ beri et non quasi velamen habentes malitiæ li- „ bertatem, sed sicut servi Dei; omnes honora- „ te: fraternitatem diligite: Deum timete: regem „ honorificate: servi subditi estote in omni timo- „ re dominis, non tantum bonis et modestis, „ sed etiam discolis. Hæc est enim gratia, si propter „ conscientiam sustinet quis tristitias, patiens in- „ iuste. „ D. Paulus dum in epistola ad Rom. I. XIII. 1. universim pronuntiat: *Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit. Non est enim potestas nisi a Deo. Quæ autem sunt, a Deo ordinatæ sunt.* Ubi tamen potestates huius seculi verba Christi ad Pilatum semper præ oculis habere de-

debent dicentis : *Non haberes potestatem in me, nisi tibi data esset desuper.* Quis vero non exhorrescat potestatem a Pilato in damnatione Christi exercitam? Quod quidem nisi Deo permittente facere non potuisset, ut quivis alius peccator; sed hi, qui potestate pollent, longe maioribus periculis peccandi expositi sunt, si, uti non habent hominem, quem revereantur, ita Deum non timeant a) a quo quæ sunt, ordinatæ sunt potestates, iuxta apostolum. Quem locum sic verti posse Calmetus existimat: *quæ sunt veræ potestates*, ut a latronum piratarumque potestatibus distinguantur, a Deo sunt ~~terrenarum~~ constitutæ, atque adeo subordinatæ illi, quam apostolus tunc cum cæteris Evangelii præconibus exerebat summam in constituenda per orbem Ecclesia, non solum independentem a sublimioribus quibusvis sæculi potestatibus, verum etiam adversantibus atque intensissimis christiani nominis hostibus, et persecutoribus. Oportebat enim Deo magis obediri quam hominibus secundum datam apostolis a Christo potestatem, acceptam, ut iam audivimus, immediate a Deo: *Data est mihi omnis potestas. Sicut me misit Pater; ita ego mitto vos.* Ita accipiendum est, quod idem declarat Corinthiis: b) *Sic nos existimet homo, ut ministros Christi*, eos corripiens, qui sese de suis extollebant ministris, c) quos venturus ipse in ordinem erat redacturus (quos tamen postea laudat, quod præcepta sua teneant) d) *veniam autem ad vos, si Dominus voluerit. Et cognoscam non sermonem eorum, sed*
vir-

a) Luc. XVIII. 2. b) I. Cor. IV. 1. c) I. Cor. XI. 2.

d) I. Cor. IV. 19.

virtutem δὲναμις. Non enim in sermone est regnum Dei, sed in virtute. Quid vultis; In virga veniam ad vos, an in cbaritate et mansuetudine? Experimentum mox dedit apostolus δὲναμις seu potestatis suæ in censura incestuosi, quem absens quidem corpore, a) prælens autem spiritu iam iudicavit, *tradere huiusmodi sathanae in interitum carnis.* Mox iterum eos cap. VI. 1. arguit, quod iudicio coram iudice ethnico (nihil moratus, si forte in eorum manus inciderent scriptæ literæ) contenderent: „Audet aliquis vestrum negotium adversus alterum iudicari apud iniquos, et non apud sanctos? an nescitis, quoniam sancti de hoc mundo iudicabunt? Et si in vobis iudicabitur mundus, indigni estis, qui de minimis iudicetis? Nescitis, quoniam angelos iudicabimus? Quanto magis sæcularia? sæcularia igitur iudicia si habueritis, contemptibiles, qui sunt in Ecclesia, illos constituite ad iudicandum. „ Epist. II. ad Cor. cap. II. dum, ut in gratiam recipiant fornicarium, præcipit, ne forte abundantiori tristitia absorbeatur, ita se egisse scribit, b) *ut cognoscam experimentum vestrum, an in omnibus obedientes sitis.* Erant Corinthi pseudoapostoli, qui ei detrahentes fructus prædicationis impediebant, quos incessens, quæve sit apostolica potestas aperiens „ Nam, ait, arma militiæ nostræ non carnalia sunt, sed potentia Deo ad destructionem munitionum, consilia destruentes et omnem altitudinem extollentem se adversus scientiam Dei in obsequium Christi. Et in promissa

„ tu

a) I. Cor. V. 3. b) II. Cor. II. 9. X. 4.

„ tu habentes ulcisci omnem inobedientiam; cum
 „ impleta fuerit vestra obedientia &c. „

Qualeni autem hic, eundem sese deinceps exhibet, atque etiam aliis in epistolis a) ad ecclesias, quas similiter ad obedientiam obstringit, nec solum præceptis instruit, sed etiam factis, et exemplo sui vigoris apostolici erga ipsum quoque apostolorum principem et alios argumenta præbet. Quos vero præfecit ecclesiis Timotheum et Titum, ea auctoritate instruit, prout Hebræis præcipit: *b) Obédite præpositis vestris, et subiaccete eis. Ipsi enim pervigilant, quasi rationem pro animabus vestris reddituri, ut cum gaudio hoc faciant, et non gementes: hoc enim non expedit vobis.* De quibus autem præpositis sermo sit, iam prius v. 7. monuerat: *mementote præpositorum vestrorum, qui vobis locuti sunt verbum Dei.* Tales erant Timotheus et Titus, ad quos etiam scripsit epistolas.

Primo statim epistolæ primæ ad Timotheum capite in memoriam revocat, quid coram eo egerit Ephesi de quibusdam, ne aliter docerent; erantque pseudoapostoli tunc maxime timendi, *Ex quibus, ait, c) est, Hymenæus et Alexander, quos tradidi satanæ, ut discant non blasphemare.* Deinceps descripto ordine cultus publici declarat, quales episcopi, alique tam ex ordine clericorum, quam laicorum esse debeant, ac iudicari. Demum *adversus presbyterum, præcipit, d) accusationem noli respere, nisi sub duobus aut tribus testibus.*

Pec-

a) I. Thess. III. 2. II. Thess. III. 4. b) Hebr. XIII. 17. c) I. Tim. I. 20. d) I. Tim. V. 26.

Peccantes coram omnibus argue: ut ceteri timorem habeant. Et cum II. Tim. initio statim, qualis esse debeat apostolus, docuisset, cap. III. dicit omnem scripturam divinitus inspiratam utilem esse ad docendum, ad arguendum, ad corripiendum, ad erudiendum in omni iustitia; mox: Prædica verbum, pergit, in ista opportune, importune: argue, obsecra, increpa in omni patientia et doctrina. Titum vero instruens, postquam initio statim epistolæ dixisset, huius rei gratia reliquisse se eum Cretæ, ut ea, quæ defunt, corrigat, variaque dedisset pro conditione personarum præcepta; et adhuc daturus esset: a) Hæc, inquit, loquere et exhortare, et argue cum omni imperio.

Seniores S. Petrus ipse consenior obsecrat; b) *Pasce, qui in vobis est, gregem Dei, providentes non coacte, sed spontanee secundum Deum; neque turpis lucri gratia, sed voluntarie: neque ut dominantes in cleris, sed forma facti gregis ex animo. Et cum apparuerit princeps pastorum, percipietis immarcescibilem coronam gloriæ. Posterioribus his verbis satis obviatur, et diluitur, quod hic ex voce pascere ποιμαίνειν contra legitimam apostolicam potestatem dici queat. Quam tamen vocem iam supra notavimus in textu Græco Psalmi II. congruitque etiam textus hebraicus; ubi nos canimus: reges eos in virga ferrea, passimque in veteri Testamento apud prophetas Isaiam, Ieremiam, et Ezechielem eo sensu accipitur, qui omnia ea complectitur, quæ ad perfectum regimen pertinent sub principatu pastorum, de quo Iac. IV.*

12.

a) Tit. II. 15. b) Pet. V.

12. dicitur: *unus est legislator, et iudex, qui potest perdere, et liberare.* Quod cum verissimum sit, re probe spectata, tantum abest, ut officiat, ut contra constabiliat eorum auctoritatem, de quibus dicit Christus: *qui vos audit, me audit, et qui vos spernit, me spernit; et qui me spernit, spernit eum, qui misit me:* convenienter omnino Christi sententiæ iam supra allatæ: *sicut me misit Pater, et ego mitto vos.*

Quam quidem missionem, et ut ita dicam, exclusivam potestatem quomodo apostoli acceperint, a nobis iam supra est explicatum, ostenditque ipse Christus clarissimis verbis illis: *Ecce vobiscum sum usque ad consummationem seculi:* unde palam elucescit, qua ratione superædificati simus super fundamentum apostolorum, ac constitutam per orbem Ecclesiam: nec dubitandum de mediis ad obtinendum finem in regimine Ecclesiæ Dei, quæ tribus primis seculis non tantum sibi relicta substitit, sed et contra dira ac inania quarumvis potestatum adversarum huius seculi molimina, undique per orbem dilatata effloruit, semperque secundum promissionem acceptam virtute ex alto accepta suapte subsistet, qualescunque etiam forent mundi potestates, ut novissimis temporibus desperatas res fore, prænunciatum est.

Primus autem fuit superiore sæculo Hobbessius, qui ipsis etiam apostolis auctoritatem legislatariam negavit teste Laur. Mosheimio, a) qui adversam in hac re Theologorum et Iurisconsultorum Protestantium opinionem recenset, ipse in histor. eccl.

sec.

a) Allgemeines Kirchenr. der Protest. p. 41. et 221.

sec. I. b) veniam veluti præfatus, affirmativæ accedens sententiæ: „Potestatem, *inquit*, leges fecendi, quod apostolis adscripsimus, id considerate, iustisque de causis fecimus. Scio magnos hodie viros hoc illis ius abrogare, sed forte solis verbis dissident. „ Quo de quidquid sit, res ipsa quotidie magis loquitur; nec de luri-consultis tantum Protestantibus iam res est, de qua piæ equidem abhorrent catholicæ aures, stupentque, consueque progredi Christianos potuisse.

C A P U T XX.

Apocalypsis S. Ioannis de Ecclesia militante regno Christi in terris.

Haud censuimus, D. Ioannis epistolas ad Asiæ ecclesias, quæ leguntur Apoc. II. et III. referendas in censum aliarum Apostolicarum epistolarum earum, quæ quidem etiam Deo inspirante sunt editæ, sed tamen ipsorum apostolorum nomine sunt exaratæ; septem autem illæ epistolæ apocalypticæ ipso Christo loquente ac ipso divino numine verba fundente verbisque divinæ auctoritatem maiestatis conciliante sunt scriptæ. Id quod ipsum iam ad dignitatem Ecclesiarum confert, et excellentiam eorum, qui præsunt ecclesiis, ostendit. Principio statim salutatur S. Ioannes generatim septem ecclesias Apoc. I. 4. Dei nomine ac Iesu Christi: *Qui est testis fidelis, primogenitus mortuorum et princeps regum terra; qui dilexit nos,*
Tom. I. I et

a) P. II. c. II. v. 3.

et lavit nos a peccatis nostris in sanguine suo. Et fecit nos regnum, et Sacerdotes Deo, et Patri suo. Est hoc Sacerdotium sanctum, de quo a) D. Petrus in prima epist. Fideles compellans, vos autem, inquit, genus electum, regale sacerdotium, gens sancta, populus acquisitionis: ut virtutes annuntietis eius, qui de tenebris vos vocavit in admirabile lumen suum, participes nimirum virtutis eius in regno illius, de quo Apoc. III. 21. Qui vicerit, dabo ei sedere mecum in throno meo: sicut et ego vici, et sedi cum Patre meo in throno eius. Hæc a Christo homine dicuntur, ut habetur Io. v. 27. Potestatem dedit ei iudicium facere, quia filius hominis est. Hanc cum apostolis communicans potestatem, Data est mihi, inquit, b) omnis potestas in cælo et in terra. Euntes ergo docete omnes gentes: baptizantes eos in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti. Docentes eos servare omnia, quaecunque mandavi vobis: et ecce ego vobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem seculi. Hæc Apocalypsis veluti argumentum sunt, quo animandi fuerant fideles ac eorum pastores imprimis, contra ea, quæ perferenda erant a seculi huius potestatibus, ut scirent, Christum testem fidelem evangelii auctorem, primogenitum mortuorum ex resurrectione sua a mortuis, principem regum terræ, qui nos iam sanguine suo redemerat: et fecit nos regnum, et sacerdotes Deo et Patri suo. Ipsi gloria et imperium in secula, seculorum. Amen.

Iu-

a) I. Pet. II. 5. 9. b) Matth. XXVIII. 18.

Iubetur postea Ioannes, quæ viderat, scribere in libro, et mittere septem ecclesiis. Conversus vero, ut videret vocem, quæ loquebatur, vidit „ septem candelabra aurea: et in medio septem „ candelabrorum aureorum similem filio hominis „ vestitum podere &c. Et habebat in dextera sua „ stellas septem, et de ore eius gladius utraque „ parte acutus exibat. Et facies eius sicut sol lucet „ in virtute sua. „ Panditur apostolo mox sacramentum septem stellarum in dextera et septem candelabrorum aureorum: „ Septem stellæ angeli sunt „ septem ecclesiarum, et septem candelabra septem ecclesiæ. *Prima epistola scribitur Angelo Ephesi*: a) Hæc dicit, qui tenet septem stellas in dextera sua, qui ambulat in medio septem candelabrorum aureorum. Scio opera tua, et laborem, et patientiam tuam, et quia non potes sustinere malos: et tentasti eos, qui se dicunt apostolos esse, et non sunt: et invenisti eos mendaces: et patientiam habes, et sustinisti propter nomen meum, et non defecisti. Quæ sunt munia Angelorum seu præsulum Ecclesiæ, a quibus laudatur S. Timotheus, quod strenue ea obierit. Et dum arguitur etiam, quod primam charitatem reliquerit, potest referri ad ecclesiam Ephesinam, mox vero additur: „ sed „ unum hoc habes, quia odisti facta Nicolaitarum, quæ et ego odi. *Econtra autem Angelo Pergami ecclesiæ scribitur*: Hæc dicit, qui habet romphæam utraque parte acutam. Scio, ubi habitas, ubi sedes est satanæ: et tenes nomen meum, et non negasti fidem meam. Et

» in diebus illis Antipas testis meus fidelis (*passus*
 » *sub Domitiano*) qui occisus est apud vos, ubi
 » satanas habitat. Sed habeo adversus te pauca:
 » quia habes illic tenentem doctrinam Balaam,
 » qui docebat Balac mittere scandalum coram fi-
 » liis Israel, edere et fornicari. Ita et habes tu
 » tenentes doctrinam Nicolaitarum. Innuitur hæ-
 » resis Nicolaitarum a Nicolao uno ex septem pri-
 » mis Diaconis, qui aut solo exemplo uxorem,
 » ad liberandum se Zelotypiæ suspicione, exponen-
 » do, aut doctrina sua vel discipulorum de com-
 » munionem mulierum ac idolothyti promiscue co-
 » medendis aberraverit: quod apertius infra v. 20.
 » angelo Thiatyræ ecclesiæ exprobratur, quod per-
 » mittat mulierem Iezabel, quæ se dicit prophe-
 » ten docere, et seducere, fornicari et manducare
 » de idolothyti &c. *Tamen id*, additur, *quod*
habetis, tenete donec veniam. Et qui vicerit, et
custodierit usque in finem opera mea, dabo illi po-
testatem super gentes. Et reget eas in virga fer-
rea, et tanquam vas figuli confringentur. Sicut
et ego accepi a Patre meo: et dabo illi stellam ma-
tutinam. Parallelus est hic locus a) Danielis illi de
 abscisso lapide de monte sine manibus, qui percus-
 sit statuam in pedibus ferreis, et fictilibus, et com-
 minuit eos. Continentur porro hic veluti in compen-
 dio, quæ a nobis sunt exposita supra in psalmum II.
 et CIX. (ubi modo notata habetur phrasim, uti
 etiam Apoc. XII. 5. de Christo, qui recturus erat
 omnes gentes in virga ferrea. Add. Ap. XIX. 15.)
 de sumenda ab hostibus Ecclesiæ vindicta, atque
 Ecclesiæ constituendo regno; quæ est totius Apo-

ca-

a) Dan. II. 34. &c. 44. &c.

calypsis clavis epistola hac, et sequentium epistolarum epilogo notata: *b) Qui vicerit, sic vestietur vestimentis albis &c. Et; Qui vicerit, faciam illum columnam in templo Dei mei, et foras non egredietur amplius, et scribam super eum nomen Dei mei, et nomen civitatis Dei mei nova Ierusalem, qua descendit de caelo a Deo meo, et nomen meum novum. Et demum: Qui vicerit dabo ei sedere in throno meo: sicut et ego vici, et sedi cum Patre meo in throno eius. Qui habet aurem, audiat, quid spiritus dicat ecclesiis.*

Singulae hae vincentibus factae promissiones ad Ecclesiam militantem revocantur, posterior etiam ad triumphantem de se pertinens: prout omnia deinceps in Apocalypsi a capite 4. sic prophetice explicantur, ut simul veluti historica narratione ob oculos ponantur nobis iam plura post septemdecim secula pervia a Ben. Bossueto postrema hac ætate solide explanata cum primis et operose, et post eum nuper a Pastorinio catholico Angliæ presbytero: qui excitante ad hoc ipso Bossueto, et alios passim excitat, animumque addit ad reliqua cum tempore edisserenda, quæ adhuc involuta sunt prophetiæ peplo, dum paulatim fese, quæ adhuc restant, evolvunt tempora apocalyptica.

Ex Zwinglii sectatoribus Bullingerum secum Romani Imperii interitum in Apocalypsi statuentem Bossuetus sistit, nos Sebastianum Meyer Zwinglii discipulum ecclesiastem Bernensem, cuius commentarius in Apocalypsin veluti complementum annotationum Zwinglii in Evangelia et epi-

stolas aliquot D. Pauli ed. Tigurinæ an. 1539. subiicitur. Qui in proœmio de libri Apoc. dignitate et usu recte primarium scopum Ioannis fuisse statuit, ut Christi divinitatem, cum regnum tum sacerdotium adversus Iudæos et hæreticos vindicaret. Porro, inquit, *regnum illius convincunt illud; Princeps regum terræ; præterea totus ille habitus, quo describitur cap. 1, regem ac iudicem indicant. Item: Fecisti nos Deo nostro regnum et sacerdotes, et regnabimus super terram. Cap. 5, Item: Facta sunt regna huius mundi Domini nostri et Christi eius, et regnabit in secula seculorum amen. c. 11.* Sic mulier
 „ amicta solē sub cuius pedibus lunā, et in capi-
 „ te eius corona stellarum duodecim regnum
 „ Christi, quod est Ecclesia, commōstrat c. 12.
 „ Item victoriam illius de adversariis potestatibus
 „ et carmen victorale totius regni c. 14. Sic et
 „ in aliis cap. consequenter videre est. „ Sic Meyerus ubique regnum Christi in Apoc. perspexit, conspicuum; visibile autem illud toto orbe terrarum in Ecclesia militante videre non potuit. Mox initio cap. IV. 1. in verbis illis, *et vox prima, quam audiivi tanquam tubæ* agnoscit iudiciariam Christi potestatem a Patre coelesti collatam, qua suam Ecclesiam ab adversaria potestate vindicat, magnificentissime descriptam. In illis vero: *et de throno procedebant fulgura*, apostolicam prædicationem fulguri et tonitruo comparatam, *quod per hanc annuntiatur terror iudiciorum Dei, quæ manent incredulos, quæ sunt ineluctabilia.* Et quem vidit Ioannes Apoc. V. 6.

Agnus stantem habentem cornua septem, eminentiam potestatis, qua universis dominatur, intelligit, et *oculos septem*, scientiæ plenitudinem. Ibi tantum, ubi nos legimus: *Et regnabimus super terram*, vetustiores se codices secutum dicit: *regnabunt*, quasi modestiæ causa personam mutant. In caput VI. eorum primum explicat sententiam, qui septem sigillis statum Ecclesiæ sub initium, apostolorum nimirum tempore, describi volunt: dum alii secundum sigillum intelligunt statum Ecclesiæ, quæ est regnum Christi tempore martyrum sub Cæsaribus Romanis a Stephano protomartyre usque ad Constantinum Magnum. Tertium autem sigillum ipsi Meyero verisimile est, esse de iis malis, quæ inflicta sunt cum Iudæis, tum gentibus salutarem Evangelii sermonem de poenitentia contempnentibus et discipulos persequentibus, quod ostendit: posteaque eorum sententiam exponit, qui per quartum sigillum intelligunt quartum Ecclesiæ statum, postquam a Constantino pax Ecclesiæ facta, et sic deinceps.

Non desunt vero, ut mox videbimus, etiam ex recentioribus, qui in ipsis septem ecclesiis septem Ecclesiæ ad consummationem usque seculi status sibi repræsentant, quæ est e diametro opposita sententia illis, qui ad tempora apostolica totam Apocalypsin restringunt. Editores operum S. Augustini ex congregatione S. Mauri ad calcem T. III. P. II. expositionem in Apocal. afferunt ex veteribus potissimum interpretibus in formam homiliarum redactam. Quarum tamen primæ exordium in vetustissimo abbatiæ S. Petri

Carnutenſis codice diverſum repererunt. In hoc eorum etiam opinio notatur, qui potiffimum noviffima orbis in Apocalypſi adumbrari volunt. Sic vero habent verba: „ Ea, quæ in Apocalyp- „ ſi Ioannis continentur, fratres chariffimi, ali- „ quibus ex antiquis Patribus hoc viſum eſt, „ quod aut tota, aut certe maxima pars ex ip- „ ſa lectione iudicii diem, vel adventum Antichri- „ ſti ſignificare videatur. Illi autem, qui diligen- „ tius tractaverunt, quod ea, quæ in ipla reve- „ latione continentur, ſtatim poſt paſſionem Do- „ mini ſalvatoris noſtri fuerunt inchoata, et ita „ ſunt uſque ad diem iudicii conſummanda, „ ut parva portio temporibus Antichriſti remanere vi- deatur.

Alia eſt ſententia in procemio commentarii Are- tæ Cæſareæ Cappad. epiſc. ad calcem T. II. ed. Pariſ. an. 1631. explicata, ſecundum quam Apo- calypſis quadrifariam dividitur, ita, ut complectatur ab exordio ad ſextum uſque caput inſtructiones eccleſiarum Aſiæ, intermiſcens et prophetica de variis hæreſibus; a ſexto capite uſque ad duodecimum Synagogæ abrogationem, a duodecimo uſque ad decimum nonum excidium gentiliſmi ſub typo potiffimum Babylonis ac Romæ, quæ habebat ſeptem colles, qui hic dicuntur eſſe cornua beſtiæ ſuper quam meretrix, ſive idolatria, aut gentiliſmus ſedet; hic enim præcipue vige- bat gentiliſmus: a decimo nono uſque in finem iuxta eundem agitur de regno Chriſti in præſenti Eccleſia, addita cap. 20. ultima de ipſius inimicis victo- ria. Alia recentiorum ſyſtemata Calmetuſ in præſ.

Act.

Act. 2. explicat, ipse eos secutus, qui in tres partes dividentes Apocalypsim, ad secundam adhuc cap. 18. vel 19. revocant: ubi Christus glorioso admodum habitu descriptus, ut tamen de ore eius procedat gladius ex utraque parte acutus: „ ut in ipso percutiat gentes: et ipse reget eas in virga ferrea: et ipse calcet torcular „ vini furoris iræ Dei omnipotentis. Et habet „ in vestimento suo scriptum: Rex regum, et Dominus dominantium. „

Sunt hæc iuxta psalmos II. et CIX. a nobis iam explicatos, quorum primo Pater Filio gentes subiicit, quas reget, rebelles scilicet, virga ferrea; altero autem sedere iubetur a dextris, donec ponat inimicos scabellum pedum suorum.

Tractavimus de hac re supra, fata persecuti Babylonis ac meretricis apocalypticæ Romæ veteris iuxta mentem Ben. Bossuet ad ea revocantis Apocalypsin cum Calmeto, ut modo diximus: dum aliis in *Apocalypsi ordo temporum sternitur* iuxta phrasin Tertulliani: qua hoc innuit Apocalypsin prophetiam eorum, quæ a Christo usque ad consumationem seculi futura sint, in Ecclesia comprehendere. Quod systema ad finem seculi præteriti Chetardus Parisiis ad S. Sulpitium parochus, nuperque Pastorinus catholicus in Anglia presbyter secuti, septem epochas statuerunt, quarum tertia illa est, in qua substitere Bossuetus et Calmetus: ut tamen in eo conveniant, quod victorias regni Christi in terris militantis Ecclesiæ de hostibus suis describi statuunt; unde se solari in adversitatibus quibusvis ac persecutionibus, animumque erigere

debeat: quæ, ut nunquam defuerunt, deeruntque novissimis præsertim temporibus, ita etiam tuta fuit semper eritque ac certa de divina assistentia usque ad consummationem seculi, quouque se cum suis futurum esse Christus promisit. Atqui vero hoc solatium hancque securitatem præstat Apocalypsis, dum singulis tubis, quæ instantem adversitatem persecutionemque sonant, etiam singulas subiungit phialas iræ Dei in persecutores, et adversarios, atque adeo post certamen triumphum Ecclesiæ militantis regni Christi in terris, quod semper inconcussum stabit. Quod dum præ oculis habetur, cuivis fidei christiano utilis et proficua est Apocalypsis lectio, docto et indocto seu idiotæ, quin curiositatem suam exercere necesse sit in figendis epochis sigillorum, tubarum, ac phialarum, aut determinandis metaphoricis imaginibus, quibus militantis Ecclesiæ eiusque hostium designantur fata. Eiusdem omnino cum Apocalypsi psalmus secundus, et centesimus nonus sunt argumenti: quorum ille non semel adducitur in actis Apostolorum, hic ab ipso Christo apud Matthæum, tum in iisdem actis Apostolorum ac epistolis D. Pauli, uti iam supra, quando ob oculos posuimus ex Evangelio, actis et epistolis Apostolorum, Ecclesiam militantem regnum Christi in terris: de quo quidquid nobis Apocalypsis articulatim exponit, duo primi statim psalmi CIX. versiculi totum compendio complectuntur: *Dixit Dominus Domino meo sede a dextris meis, donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum*: deinceps vero vaticinatur psaltes, quomodo Christus domi-

naturus in medio inimicorum suorum, confringens in die iræ suæ reges, iudicaturus sit in nationibus, in quo ipso totus versatur psalmus secundus, serio ad reges, iudices terræ addito monito, ut serviant Domino in timore, ad quem incutiendum facta est Apocalypsis, seriatim describens Ecclesiæ fata a suis hostibus perferenda, simulque vindictam de iisdem sumendam, victoriasque Ecclesiæ militantis regni Christi in terris, aliquando cum Christo æternum triumphaturæ in cœlis. Qua cynosura disparet difficultas de obscuritate Apocalypsis, cum tam vivis coloribus ac imaginibus certamina et victoriæ militantis Ecclesiæ regni Christi in terris sint adumbratæ, unde quivis ad eius lectionem animari exstimularique debeat, ut in militante Ecclesia strenue decertans eorundem se participem reddat, sicut mox in exordio dicitur Apoc. I. 3. *Beatus, qui legit, et audit verba prophetiæ huius, et servat ea, quæ in ea scripta sunt, tempus enim breve est.* Huo etiam epistolæ faciunt ad septem ecclesias tribus

prioribus capitibus singulæ non solum cum verbis illis adhortatoriis ad auscultandum, verum etiam ad vincendum militando strenue; *qui habet aures, audiat, quid spiritus dicat ecclesiis*, verum etiam ad pugnam ac vincendum excitando; a) *Qui habet aures audiendi, audiat, quid spiritus dicat ecclesiis: vincenti dabo edere de ligno vitæ, quod est in paradiso Dei mei. Et: Qui vicerit, non ladetur a morte secunda. Et: Vincenti dabo manna absconditum* &c. &c.

Cui

a) Ap. I. 7. 11. 17.

Cui vero dicta hæc septem ecclesiis Asiæ non ad alias omnes omnium temporum ecclesias accommodata esse videantur, regnum Christi in terris? quæ Ecclesia militans dicitur, ex victoriis reportatis aliquando triumphatura in coelis, quia *qui iuxta Apostolum legitime non certaverit, non coronabitur*. Neque vero sine hoste pugna, sine pugna victoria: unde illæ septem tubæ quasi ad classicum canendum: perinde ac septem phialæ divinæ in hostes Ecclesiæ militantis regni Christi in terris vindictæ singulæ singulis sunt, quarum sigillis resignantur per septem Ecclesiæ epochas ab eius exordio usque ad finem in consummatione sæculi iuxta memoratos illos scriptores Chetardium et Pastorinium, qui nuper systema istud magis excoluit tribus voluminibus, atque in eo quam maxime faciem accendit ad dispellendas obscuritatis nebulas, nexum inter septem sigilla, tubas, et phialas ostendendo: unde suapte partitio in septem ætates seu epochas historiæ Ecclesiæ militantis regni Christi in terris consequitur, ut nonnisi facta et fata tum Ecclesiæ cum eius hostium ex serie temporum colligenda fuerint atque suis quæque locis iuxta ordinem septem sigillorum, tubarum, phialarum coaptanda, et accomodanda narrationibus et imaginibus prophetici Apocalypsis, in illis ætatibus seu epochis temporum, quæ iam præterita oculis nostris obversantur: unde, ut iam monuimus, posterioribus his temporibus facilior expeditiorque est reddita interpretatio, quam antiquis fuerit, sanctis Patribus impræmis, quo aliorum eorum surgit ætas, atque adeo remo-

tior

tior ab evolutione révolutioneque rerum, quæ prophetice sunt prædicta. Idcirco etiam Pastorinio in posterioribus epochis, quæ necdum ex parte vel ex toto evolutæ sunt, recurrendum fuit ad prophetias veteris testamenti, ac novi, in quo tam a Christo, quam Apostolis multa sunt prædicta quoad novissima imprimis, quæ instant tempora, omnino cum Apocalypsi conspirantia: perinde ac in ipsa Apocalypsi septem sigilla, tubæ, et phialæ mirum in modum sibi respondent mutuo secundum septem Ecclesiæ ætates: ita ut apertioni cuiusvis sigilli per agnum ipsum Christum Dominum sua respondeat per successionem temporum epocha seu ætas; sigillis autem singulis, singulæ per ordinem tubæ per angelos septem inflatæ veluti ad classicum canendum, militantemque Ecclesiam instante novo certamine ad certamen excitandam, dum vicissim cuivis tubæ, seu iis, quæ per clangorem tubæ Ecclesiæ militanti denunciantur nova certamina ac luctæ, sua pedisequa est phiala in illos effusa, qui in regnum Christi in terris, Ecclesiam insurgentes, auctores eorum malorum fuerunt.

Ex admiranda vero convenientia tubarum singularum cum singulis insequentibus phialis vel maxime harmonia huius adeo sibi cohærentis systematis, quod merito clavis apocalyptica dici potest, demonstratur. Ad hoc, ut minus attenderetur, in causa fuit, quod S. Ioannes septem sigilla, tubas, et phialas non singula singulis coniungat, sed postquam cap. 6. et 7. aperta essent septem sigilla, initio c. 8. dicitur factum esse silentium

in

in coelo, quasi media hora, tum datas esse septem angelis septem tubas, qui cum praeparassent se, *ut tuba canerent, primus angelus tuba cecinit et facta est grandis, et ignis missa in sanguine et missum est in terram.* Sic etiam post quam iussi sunt septem angeli effundere septem phialas irae Dei in tetram Apoc. VIII. 8. dum secundus angelus cecinit; *tanquam mons magnus igne ardens missus est in mare.* Sic etiam secundus angelus Apoc. XVI. 3. *effudit phialam suam in mare.* Tercio angelo canente *cecidit de coelo stella in tertiam partem fluminum et in fontes aquarum.* Sic tertius angelus effudit phialam suam *super flumina et super fontes aquarum.* Quarto angelo canente percussa est tertia pars solis, lunae, et stellarum. Sic quartus angelus phialam suam effudit super solem. Quinto angelo canente Apoc. IX. 1. *visa est stella de coelo cecidisse in terram, et data est ei clavis putei abyssi, et aperuit puteum abyssi et ascendit fumus putei, sicut fumus fornacis magnae, et obscuratus est sol, et aer de fumo putei, et de fumo putei exierunt locustae.* a) Sic quintus angelus effudit phialam suam super sedem bestiae, horribilis illius; ac tam variae, quales Apoc. IX. 7. &c. describuntur locustae, quae *habebant super se regem angelum abyssi, cui nomen hebraice abaddon, graece autem apollyon, latine exterminans.* Effusa autem phiala factum est *regnum eius tenebrosum.* Bestiarum in sacra scriptura nomen et omen habent regna sive monarchiae, veluti quatuor illa Dan. VII. ex quibus bestia quarta *terribilis, atque mirabilis, et fortis nimis* &c.

ad

a) Apoc. XVI. 10.

ad instar locustarum Apoc. IX. Sextus angelus dum tuba cecinit, iubetur solvere quatuor angelos, qui ligati sunt in flumine magno Euphrate. Sic sextus angelus effudit phialam suam in Euphratem. Septimo angelo canente Apoc. XI. 15. *factæ sunt voces magnæ in cælo dicentes: factum est regnum huius mundi Domini nostri Christi eius et regnabit in secula seculorum amen.* Sic septimus angelus effudit phialam suam in aërem, et exiit vox magna de templo a throno dicens: a) *factum est.* Hic abrupto sermone non adduntur quæ modo retulimus, factum est *regnum huius mundi &c.* dum angelus tuba canens iam non nova certamina Ecclesiæ militanti denuntiat, sed conjunctionem illius cum Ecclesia triumphante in cœlis, *et regnabit in secula seculorum amen.* Id vero perinde de singulis tubis et phialis est notandum, dum aliud illæ sonant, certamina nimirum Ecclesiæ militantis, hæ autem iram Dei effundunt in hostes in illam insurgentes atque bella inferentes. Observat vero Pastorinius in sua introductione ad historiam Ecclesiæ apocalypticam, prophetam (uti is multa Ecclesiam militantem, civitatem Dei concernentia interferit, quæ ad primam, tertiam, sextam, et septimam epocham attinent, quæ sunt potiores) antequam ad phialas progreditur, atque etiam ab initio cap. XVII. ubi incipit phialarum effusio ad cap. XVIII. 10. multa ad rem inferere, quæ civitatem diaboli attinent ac eosdem periodos seu epochas quatuor potiores: uti quoque postea a capite XIX. 11. usque ad finem capituli vigesimi.

Sic

a) Apoc. XVI. 17.

Sic autem septem periodos historię christianę dispertit, ut primam ætatem sub Imp. ethnicis usque ad tempora Constantini M. producat, quę capp. VI, et VII. Apoc. explicatur, in quibus etiam sigilla aperiuntur. Secundam ætatem arianismo tribuit a tempore Constantini M. per centum annos. Tertiam ruinę Romę tributam incipit ab an. 406. deductam per 220. annos. Quartam a Mahomete cœptam prorogat ab an. 620. usque 1520. tempora nimirum Protestantium, qui quintam epocham adhuc decurrentem constituunt usque ad sextam epocham militantis Ecclesię postremam in novissimis temporibus antichristi: unde in consummatione seculi succedit septima ætas Ecclesię triumphantis æternum in cœlis.

Dum vero S. Ioannes a) factus in spiritu sedem positam videt et supra sedem sedentem, atque in medio throni agnum stantem tanquam occisum, habentem cornua septem et oculos septem, perinde interpretatus Pastorinius de septem illis ætatibus, quibus Christus Ecclesiam regit et hic militantem in tempore atque illic æternum triumphantem in cœlis, solus dignus qui solveret librum et septem signacula eius seu sigilla. *Et vidi, b) quod aperuisset agnus unum de septem sigillis... Et ecce equus albus, et qui sedebat super illum habebat arcum, et data est ei corona, et exivit vincens ut vinceret*, Christus nimirum succurrens militanti Ecclesię regno suo in terris, dum primus angelus tuba cecinit, et c) *facta est grando et ignis mixta in sanguine et missum est in terram* &c.

Su-

a) Apoc. IV. 2. b) Apoc. VI. 1. c) Apoc. VIII. 7.

Super christianos scilicet tempore persecutionum a primis temporibus in Ecclesiam sævientium. At vidit etiam postea S. Ioannes a) *aliud signum in cælo magnum et mirabile, angelos septem, habentes plagas septem novissimas: quoniam in illis consummata est ira Dei. Et b) abiit primus et effudit phialam suam in terram, et factum est vulnus sævum et pessimum in homines, qui habebant characterem bestia, et in eos, qui adoraverunt imaginem eius: Imperatores primum persecutores Ecclesiæ (ut vel ex Lactantio discimus in libro de mortibus persecutorum) tum etiam in Romanum imperium maximis plagis affectum: quæ illi quidem tunc religioni christianæ imputabant, ut ex S. Cypriani libro de mortalitate discimus, eiusdemque epistola apologetica ad Demetrium. Aperto sigillo dum equus rufus comparet, c) et qui sedebat super illum, datum est ei, ut sumeret pacem de terra, Ecclesia nimirum per Arium, ut Pastorinius interpretatur, potestque de reliqua etiam caterva hæreticorum accipi, qui pacem Ecclesiæ turbaverunt; imo etiam de ludæis primarum persecutionum inventoribus, ut invicem se interficiant, et datus est ei gladius magnus; quod Pastorinius de Imperatoribus, aliisque huius seculi potentibus Ariarum patronis intelligit. Tertiam vero epocham constituit in Romæ Romanique imperii depopulatione et dismembratione sec. V. et VI. per gentes barbaras facta, interpretatus equum rufum, quem S. Ioannes vidit aperto sigillo tertio, Alaricum Gothorum regem, in quo Ben. Bossuet subsistit, exhaustis veluti septem iræ Dei phialis,*

Tom. I. K ac

a) Apoc. XV. b) Apoc. XVI. 2. c) Apoc. VI.

ac tribus ~~de~~ apocalypticis in Romæ veteris profanæ ruina, meretricis ac Babylonis apocalypticæ: cui Pastorinius geminam iungit Cpolin, Romam novam dictam, ubi Romanum imperium substitit destructum demum sec. XV. a Mahumete II. Turcarum imp. phialæ quartæ instar, epocha quarta effusa super imperium Ecclesiamque orientalem schismaticam, super Romam nempe Babylonemque novam Cpolin per Mahumedanos: ex quibus etiam Antichristum oriturum sciscit Pastorinius epocha sexta iam propinqua, epocha quinta suo termino, quem satis præcise definit post annos 50. futurum, Protestantium scilicet, cum pluribus ante ipsum scriptoribus sumum illum putei, de quo exierunt locustæ in terram a) angelo quinto tuba canente, huc interpretatus; dum contra Protestantes antesignano Luthero Romanam Ecclesiam antichristianam passim statuunt ac Romam christianam Babylonem, meretricemque apocalypticam: qua tamen in urbe hæcenus non interrupta a D. Petro successio palam se ostendit in communione Ecclesiæ ab Apostolis satæ, cum quibus b) se futurum usque ad consummationem seculi promisit: dum constanter Romana sedes in mente habuit, quod c) Christus commonuit angelum Sardicensem, *qualiter*, ait, *acceperis, et audieris et serva*, depositum scilicet, quod ab Apostolorum principibus accepit.

Frustra vero proximam ruinam Ecclesiæ illius fundatæ supra firmam petram in sede Petri omnantur hodie iterum, veluti instante consummatione seculi: cuius nos periodi temporum in apertione si-

a) Apoc. IX. b) Matth. XXVIII. 19. c) Apoc. II. 3.

figilli VL a) asserta prorsus habemus argumenta verbis S. Ioannis omnino conspirantibus cum verbis Christi de consummatione seculi apud Matthæum, Marcum et Lucam. Postquam enim Christus suos de pseudochristis et pseudopphetis commonuisset novissimorum illorum calamitosissimorum temporum, eadem (additis illis, quæ suum ad iudicium adventum attinent) habet, quæ S. Ioannes quartus evangelista in Apocalypsi in apertione sexti sigilli hic e regione posita:

<p><i>Et vidi cum aperuis-</i>
 <i>set sigillum septimum et</i>
 <i>ecce terra motus magnus</i>
 <i>factus est, et sol factus est</i>
 <i>niger tanquam saccus ci-</i>
 <i>licinus, et luna tota facta</i>
 <i>est sicut sanguis. Et stel-</i>
 <i>la cæli ceciderunt super</i>
 <i>terram, sicut ficus emit-</i>
 <i>tit grossos suos cum a</i>
 <i>vento magno movetur.</i>
 <i>Et cælum recessit sicut</i>
 <i>liber involutus, omnis</i>
 <i>mons et insula de suis</i>
 <i>locis mota sunt.</i></p> | <p><i>Statim autem post tri-</i>
 <i>bulationem dierum illo-</i>
 <i>rum sol obscurabitur;</i>
 <i>et luna non dabit lumen</i>
 <i>suum, et stellæ cadent de</i>
 <i>cælo, et virtutes cælo-</i>
 <i>rum commovebuntur. Et</i>
 <i>tunc parebit signum filii</i>
 <i>hominis in cælo, et tunc</i>
 <i>plangent omnes tribus</i>
 <i>terræ: et videbunt filium</i>
 <i>hominis venientem in nu-</i>
 <i>bibus cæli cum virtute</i>
 <i>multa et maiestate. Et</i>
 <i>mittet angelos suos cum</i>
 <i>tuba et voce magna &c.</i></p> |
|--|---|

Omnia hic plana sunt et aperta, nihil obscurum aut abstrusum: cessant, dum ad caput rei ventum, sublimes ac reconditæ imagines metaphoricae ac allegoriæ sparsæ per Apocalypsin, divinitus tamen ad utilitatem legentium selectæ ac

K 2

di-

a) Apoc. VI.

diversimode acceptæ sine periculo maledictionis in fine a) a S. Ioanne positæ. *Quod enim*, ait S. August. L. II. b) *contra Maxim. ad exercendas mentes fidelium in sanctis scripturis obscure ponitur, gratulandum est, si diversis modis, non tamen insipienter, exponitur.* Sic conciliandæ sunt cum scopo prophetiæ huius diversæ interpretationum explicationes, quas modo strictim notavimus, suntque aliæ et possunt tot statui temporum, ac rerum catastrophæ, quot Ecclesia militans a suo exordio experta est, experitur, et experietur usque ad consummationem seculi hostium notabiliores insultus. Sic qui Apocalypsin ad tempora apostolica restringunt, habent ultionem de gente Iudaica in everfione urbis Hierosolymitanæ et dispersione gentis: alii Romæ debellatricis ac gentilismi destructionem: alii præstolantur Mahumedanismi ruinam, aut in eo sibi cavent ab Antichristi præstigiis ac tyrannide: fuitque nullo non tempore, ac semper erit Ecclesia militans victrix hæreticorum, libertinorum, *Freygeister*, id genus irreligiosorum, qui hodie maxime non iam occulte grassantur licentia libertatis conscientiæ, christianamque religionem suffodiunt, donec tandem etiam in fine Christus Antichristum destruet spiritu oris sui.

Sic autem, ut diximus, Ioannes in Apocalypsi Ecclesiæ militantis fata adumbrat, prout ea breviter Christus in Evangelio attingit Matth. XXIV. et Luc. XXI. interrogatus ab Apostolis, qui propediem regnum Christi gloriosum opinione Iuda-

daica præstolabantur, quando hæc erunt, et quod signum adventus tui, et consummationis sæculi? Christus autem responsionem suam ita temperat, utramque illam consummationem everfionemque urbis et orbis veluti confundendo, ut incertos nos ac suspensos, paratosque semper et vigiles detineat. Unde tam sæpe Christus palam, et in parabolis ad vigilandum hortatur, *quia qua hora non putatis, filius hominis venturus est.* Apostoli vero ad unum omnes in suis epistolis, esse iam novissimam horam, denunciant. A S. Ioanne sic inchoatur: *Apocalypsis Iesu Christi, quam dedit illi Deus palam facere servis suis, quæ oportet fieri cito;* finit autem post alia in eandem sententiam, *qui testimonium perhibet istorum: etiam venio cito: amen. Veni Domine Iesu.* Hinc Chiliastræ illi primorum Ecclesiæ seculorum, qui primum ruinam urbis Hierosolymitanæ præ oculis habentes, disperfamque per orbem gentem ludaicam, deinceps dissipationem vastationemque Romani imperii ex diris, quibuscum a suis primordiis conflictari coeperat, fatis eminus prospicientes, atque cum consummatione sæculi coniunctam rati, non poterant non regnum mille annorum Christi in terris, quod Apoc. XX. explicatur, retro collocare procul a fatis illis, atque exemptum malis omnibus, quibus nos infestam iugiter Ecclesiam militantem iam mille septingentis et ultra annis conspiciamus, regnum illud Christi in terris. Quod etiam Christus regnum cœlorum vocat in suis parabolis, in quibus boni cum malis, zizania cum tritico, fætux cum pru-

dentibus virginibus, commixti sistuntur, aut invitatus ad nuptias, sine veste nuptiali detrudendus in tenebras exteriores, quæ de illo regno beatitudinis dici omnino non possunt. Porro animadvertere licet in tanta ætate totque seculorum decursu, millenarias quasdam catastrophas tam in ipsis imperiis, Romano profano gentili primum, dein in occidentali, et orientali Christiano, Mahumedano item, quam etiam in ipsa ecclesia a suis incunabulis Hierosolymitanis, quando imbellis primum paulatim adolevit, ringentibus inferi portis, totoque terrarum orbe cum omnibus seculi potestatibus adversante.

Eo autem collimat Apocalypsis S. Ioannis, ut, postquam primis quatuor capitibus in septem Ecclesiarum Asiæ angelis ad regnum Christi in terris militantem Ecclesiam hierarchas instituisse, sexdecim proximis capitibus fata eiusdem Ecclesiæ referat et certamina, victorias et triumphos medias inter concertationes cum hæreticis et schismaticis, persecutiones, tormenta et mortes, a christiani nominis hostibus illatas, in hoc sibi nequaquam adversantibus Pastorinii, et Bossueti, quæ sunt præcipua systematibus: nec illud huic derogat, quod tam insigniter nobis Ecclesiam militantem regnum Christi in terris repræsentat, eiusque victorias, quibus devicta Roma domina mundi, suscepto Evangelio facta est caput regni Christi in terris, imperiumque Romanum sedes religionis christianæ, catholicæ Ecclesiæ militantis per orbem in communionem Ecclesiæ Sanctorum triumphantis in cœlo, ut supra cap. X. exposui-

mus

secundum illud Apocal. XX. 4. &c. dum vidit S. Ioannes sedes, et sederunt super eas, et iudicium datum est illis: et animas decollatorum propter testimonium Iesu, et propter verbum Dei: et qui non adoraverunt bestiam &c. Id quod est regnum illud triumphantis simul et militantis Ecclesie. Vidit itaque sedes, et iudicium datum Ecclesie, regno Christi in terris: vidit et animas decollatorum, martyrum scilicet et aliorum quorumcumque sanctorum, qui non adoraverunt bestiam neque imaginem eius, nec acceperunt characterem eius in frontibus aut in manibus suis, et vixerunt, et regnaverunt cum Christo mille annis. Vivere omnes dicit, sunt verba S. Cypriani de exhort. Martyrum, et regnare cum Christo, non tantum Martyres &c. Et S. Augustinus a) „Neque enim piorum animæ mortuorum separantur ab Ecclesia, quæ etiam nunc est regnum Christi. Alioquin nec ad altare Dei fieret eorum memoria in communicatione corporis Christi. Sic sacerdotes Ecclesie militantis communicantes cum Sanctis constituunt regnum sacerdotale. Et erunt sacerdotes Dei et Christi, et regnabunt cum eo mille annis, ad consummationem nempe seculi usque, ut ostendimus cap. IX.

Hactenus in liturgiæ Romanæ canone, quæ est potior sacrificii incruenti pars, excepta B. V. Maria soli Apostoli et Martyres memorantur, veluti etiam illi effuso suo sanguine proprie magis cruentum Christi in passione ac morte sacrificium repræsentarunt; per plura tamen secula in anti-

K 4

quioribus

a) lib. XX. de civ. Dei c. 9.

quoribus codicibus alii etiam quidam nominantur **Sancti** in liturgia Romana, Gallicana, et Græca; **generatim** quoque in canone Romano censentur **quævis Sancti** his verbis ante consecrationem: *Et omnium Sanctorum tuorum.* Et post consecrationem: *cum omnibus sanctis tuis.* In antiquis Sacramentariis *a)* nonnunquam (quod scriptores antiqui liturgici passim a Gregorio III. P. institutum medio seculo VIII. perhibent) additur generalis memoria Sanctorum, quorum festa aguntur, in eorum memoriam missæ celebrantur, et commemorationes fiunt; passimque commentatores in Apocalypsim cum sanctis Patribus **cultum Sancto-**rum quoque et honores eorum etiam **reliquiis de-**latos, nec non miracula ipsorum **referunt ad re-**gnum Christi in terris.

Ipsa vero hæc communio sanctorum Ecclesiæ triumphantis cum Ecclesia militante non solum nobis uno ob oculos ponit obtutu totum complexum Apocalypsis, atque adeo regni Christi sive sine fine gloriosi in cœlis, sive hic laboriosi, aliquando finem habituri in terris inter vicissitudines ærumnas et pericula huius vitæ: illic in sua perfectione atque consummatione in felicitate æterna, hic in suis initiis et profectu. Cuius quidem regni auspicia a Christo sunt, et quæ ad illud pertinent recapitulantur omnia in promisso in veteri testamento Messia, qui regnum diaboli, quo per protoparentis nostri lapsum tenebamur obstricti, destrueret, atque nos creatori nostro, redintegrata in nobis imagine Dei per peccatum foedata, vin-

a) vid. vetus liturg. Alemana. T. I. p. 357. &c.

vindicaret, instauraretque regnum in redemptore nostro ex semine Abraham (in quo benedicendæ erant omnes gentes) et stirpe David, regnatura in domo Iacob in æternum: prout hæc mystice sunt dicta et typice præfigurata in theocratia illa veteris testamenti apud electam tunc Hebraicam ex Abrahamo gentem; per Christum autem in suis Apostolis et eorum successoribus instituta hierarchia, prorogatoque regno theocratico ad omnes gentes, universumque genus humanum, quotquot etiam ante Christum participes sunt eius redemptionis ac regni, in veteri testamento promissi, et in novo in sanguine Christi per mortem et resurrectionem suam constituti in Ecclesia militante in terris et triumphante æternum in coelis: si tamen hic in agone contenderimus, ac legitime certaverimus futuri consortes et cohæredes eius regni, ac participes aliquando etiam resurrectionis eiusdem in carne post consummatum illud regnum Ecclesiæ militantis in terris in communione sanctorum Ecclesiæ triumphantis in coelis, de quo S. Ioannes Apoc. cap. XX. ut notavimus. Perperam vero sunt, qui illud adhuc in terris instaurandum sperant ex sententia Chiliastarum priorum seculorum; sed procliviori lapsu temporibus illis pressæ Ecclesiæ, plerisque etiam ex primis SS. Patribus, ut iam observavimus, potius regnum Ecclesiæ militantis, prout in libertatem vindicatum hactenus decurrit, præ oculis habentibus.

CAPUT XXI.

Hierarchia primis militantis Ecclesie seculis.

Mirum cum primis est, quomodo indaizantibus christianis illis, quos S. Hieronymus passim commentatus in prophetas incessit, quique maxime abusi sunt Apocalypsi S. Ioannis, in mentem venire tunc temporis potuerit monarchia illa seu regnum super omnia regna, quod in Messia suo tunc potissimum temporis præstolabantur Iudæi, ita ut fama atque opinio illa ad Romanos etiam, quorum tempore Christi summo in fastigio erat monarchia, pervaserit. Suetonius in vita Neronis de mathematicis sermonem facit, qui eum aliquando destituendum, alii vero summa rerum deinceps potiturum prædixerant; unde persuasio illa apud christianos, Neronem antichristum rediturum; alii vero Messiae Iudæorum imperium summum somniabant. „Sponderunt quidam, „(sunt verba Suetonii,) destituto ei dominationem „Orientis, nonnulli nominatim regnum urbis „Hierosolymorum, plures omnis pristinae fortunæ restitutionem: cui spei prior Britannia et „Armenia, qua amissa, ac rursus utraque recepta, defunctum se fatalibus malis existimabat „Primus is in christianos desæviera, fata etiam, quæ Lactantius de mortibus persecutorum describit, primus expertus: erantque deinceps omnia perturbata tam in constituendis, quam in desti-

tu-

is magno numero morte violenta imperato-

Maximæ porro Romanæ reipublicæ erant itates, quibus, quod christianos affligeret, ibatur ad lentum veluti interitum, præeunte æ gentis fatali casu. Hæc Pastorinius perur ad effusam phialam primam Apoc. XVI.

Romanos imperatores, Ecclesiam persequen-
imulque ex cap. XII. Ecclesiam primis illis
in dolore parturientem, atque in solitudi-
ugientem sistit: atque etiam persecutionem
iæ in Persia sub Sapore rege eiusque suc-
ibus iungit: nec non ex cap. XX. diabo-
igatum, regnatosque cum Christo sanctos
annis, usque ad consummationem seculi; a
eto autem, qui totam Apocalypsin ad Ro-
debellatricem sanctorum revocat, huc omnia
ica quadam serie a cap. IV. usque XVIII. et

Apoc. describuntur, commentario in Apo-
sin luculenter exposita, demonstrata porro De-
oro BABYLONIS, atque etiam ab Hën. Bullin-
asserta, Zwinglii apud Tigurinos successore,
men uterque hic in Romanam Ecclesiam
chiamque paratragœdiaretur, quod in illum
etus animadvertit; Zwinglio autem in II.

ad Theff. II. a primis Ecclesiæ temporibus
visa est tentatio, tanta satanæ operatio,
iam sanctissimis, et doctissimis episcopis im-
erit.

ousque temeritatis processum est, ut haud
rint, sintque, qui iura sacrorum ethnicis
s principibus adscribenda putent, quam suc-
ibus apostolorum, quos iam supra vi-
dimus

dimus in totum a Christo missos orbem ad constituendum regnum suum in terra militantem Ecclesiam, datam sibi a Patre potestatem in coelo et in terra participantem: ut adeo distinctum prorsus utrumque imperium sacrum et profanum independensque omnino (quod catholici omnes agnoscunt) demonstret, ecclesiasticum scilicet a civili is ipse primitivæ Ecclesiæ status non solum dissociatus penitus, quod regimen spectat, sed etiam invicem adversus: dum potestas seculi cum inferni portis coniuncta Ecclesiam ad internecionem ulque persequitur; Ecclesia autem Dei, Deo potius quam hominibus obediendum esse edocta exemplo Apostolorum, et verbis, quæ magistratibus Iudæorum dicta supra audivimus ab Apostolis, dum primis veluti ab accepto Spiritu sancto in die Pentecostes momentis, evangelii prædicationem auspicarentur, Iudæis in sua perveracia ac cæcitare permanentibus; gentilibus vero suis superstitionibus deditis, toto orbe densissimis gentilibus tenebris sepulto, ac inimicissimo lucis.

His vero omnibus nihil obstantibus, dum divino numini placuit, oriri lucem Evangelii et eximplendescere, quis non videt, voluisse divinam providentiam, suum solum hoc opus esse, suam solam esse sponsam Ecclesiam, ac suapte subsistere, potestate propria ad sese constabiliendam conservandamque instructam, antequam vel ullos potestate aliqua pollens ad sacra christiana converteret animum, plerique vero hostilem gererent. Et licet eam ipsam ob causam, omni sibi adversante mundi dominatu, foris tunc prodire, ac
veluti

stentare se publico religionis cultu, ut potest imperatoribus christianis, non potuerit; cum tamen eam acceptam, a divino magister regum et domino dominantium ubique in *avroparum* (quin vel uno apice in illo totoque novo Testamento demonstrari nullam extraneae potestati in ipso regimine politico datam fuisse partem) a primo institutionis momento sine ullo alterius potestatis iussu, semper exercuit, in suis pastoribus suam. Cuius modi sunt, quos ipse D. praeceptis instituit, Timotheus, et Titus, in epistolis, et S. Ioannes in Apoc. angelos seu episcopos, alios autem iam numero suppeditat historia inde ab apostolorum temporibus sec. I. et II. quando Christus suam Ecclesiam militantem dilatavit non in Oriente, ubi originem suam accepit in Asia vicinaque Syria, Aegypto, Asia minore, verum etiam in longissime distitis nationibus quaquaversum per orbem etiam ultra illius latissimos fines imperii: qui ut paulatim credebantur, termini christiani orbis ex adverso credebantur, amplificabanturque; sacrorum praeparationes instituebantur ubique, in iisque sacerdos et ordo hierarchicus mutuo inter se vinculo ordinatione colligatus tam singillatim per loca, quam etiam universim per orbem eundem: ubi statim primum inter auctores apostolicos S. Clementem Romanum a D. Paulo commendatum habemus Phil. IV. 3. cum cæteris

coadiu-

coadiutoribus suis, *quorum*, inquit, *nomina sunt in libro vite.*

Is deinceps in Romana sede constitutus, quod sui muneris erat, in cathedra Petri apostolorum principis studiose est prosecutus in ecclesiam Corinthiensem, ad quam iam a S. Paulo institutam nas dedit litteras, cum in ea essent, qui tarent, posthabita debita erga ἡγεμένους subnatione, non a) ut prius ambulantes „in Deimis, subiecti præpositis vestris, et honorem debitum tribuentes presbyteris vestris „ Quod vero rei caput est divina nimirum missio, radix omnis potestatis legitimæ, *non est enim*, ut Apostolus dicit, *potestas b) nisi a Deo*, adeoque in Ecclesia Dei nemini, nisi cui a Deo data est, competere potest; hanc S. Clemens ipsis Christi Domini verbis: *Sicut me misit Pater, ita ego mitto vos*, præ oculis habitis, atque veluti fundamento positis, ita n. 42. declarat: „ Missus „ est Christus a Deo, et apostoli a Christo. „ Itaque acceptis mandatis, et confirmati per „ verbum Dei cum Spiritus S. plenitudine egressi „ sunt. Prædicantes igitur per regiones ac urbes „ primitias eorum, quos in Spiritu probarunt, „ in episcopos et*diaconos eorum, qui incipiebant credere, constituerunt „ Quid plura? cum totum epistolæ argumentum in contentione fedanda componendaque de nomine et auctoritate episcopatus adversus æmulos versetur, memoriam refricans, ad eam, quam Christus suis apostolis dedit doctrinam, cum non semel inter eos orta fuerat

a) S. Clemens ep. ad Cor. n. 2. b) Rom. XIII. 2.

fuerat contentio, quis eorum videretur esse maior.
 „ Et quidem, (ait postea,) cognoverunt per Do-
 „ minum nostrum Iesum Christum, quod futura
 „ esset contentio de nomine episcopatus: ob eam
 „ ergo causam, n. 44. accepta perfecta præcog-
 „ nitione constituerunt supradictos, et deinceps
 „ futuræ successionis regulam tradiderunt, ut cum
 „ illi decederent, ministerium eorum ac munus
 „ alii viri probati exciperent „.

Ex S. Ignatii M. epistolis difficile est, selectum
 facere, cum omnes sint ad hierarchiæ sacræ eiusque
 capitis episcopi auctoritatem a Patre acceptam per
 Christum (modo iam dicto) adstruendam, atque
 ex sua origine ac missione ut divinam firmandam
 compositæ. S. Martyr brevibus a) rem explicat,
 inquit: „ Christus Patris est sententia, ut etiam
 „ episcopi Christi sunt sententia „ γνώμη, regula
 nimirum ac norma, quam sequi oportet, ut
 postea exponit ac monet n. 5.: „ Studeamus
 „ episcopo non resistere, ut simus subiecti Deo „.
 Et mox n. 6. iterum: „ Manifestum est, quod
 „ episcopum respicere oportet ut ipsum Domi-
 „ num „. Magnesianos inter alia monet, subie-
 ctos esse episcopo, *ut Christus Patri, et apostoli*
Christo. Ad Trallenses n. 2. in eandem senten-
 tiam scribit: „ Cum episcopo subiecti estis ut
 „ Iesu Christo, videmini mihi non secundum
 „ homines, sed secundum Iesum Christum vivere.
 „ Ad Philadelphenses n. 2. Quotquot Dei et Iesu
 „ Christi sunt, hi sunt cum episcopo „. Semper
 gradus ordinis hierarchici distinguit, imprimis vero
 in-

a) S. Ign. M. ep. ad Ephes. n. 3.

infra in eadem epistola n. 9. „ Boni quidem, ait,
 „ sunt sacerdotes, melior vero est archisacerdos,
 „ cui credita sunt sancta sanctorum, cui soli secre-
 „ ta Dei sunt concredita: ipse est ianua Patris,
 „ per quam ingrediuntur Abrahamus, et apostoli,
 „ et ecclesia „ Singula simul complexus in epist.
 ad Smyrnenfes n. 9. „ Omnes Iesum Christum
 „ sequimini, ut Iesus Christus Patrem, et pres-
 „ byterium ut apostolos. Sine episcopo nec quic-
 „ quam faciat is eorum, quæ ad ecclesiam spectant.
 „ Rata eucharistia habeatur, illa, quæ sub epi-
 „ scopo fuerit, vel cui ipse concesserit. Ubi com-
 „ paruerit episcopus, ibi et multitudo sit, quem-
 „ admodum ubi fuerit Christus Iesus, ibi catholica
 „ Ecclesia „ Vacasse dicitur sedes, dum ad Ro-
 manam ecclesiam, quam in ipsa epigraphe extollit,
 insignem illam dedit S. Martyr epistolam. „ Ig-
 „ natius, qui et Theophorus, misericordiam con-
 secutæ in magnificentia Patris altissimi et Iesu
 „ Christi filii eius unici, Ecclesiæ dilectæ, et
 „ illuminatæ in voluntate eius, qui vult omnia,
 „ quæ sunt secundum charitatem Iesu Christi Dei
 „ nostri: quæ etiam præsidet in loco regionis
 „ Romanorum, digna Deo, digna decore, digna
 „ quæ beata prædicetur, digna laude, digna quæ
 „ voti compos fiat, digne casta, caritate præcel-
 „ lens, Christi et Patris nomine insignita, quam
 „ et amplector in nomine Iesu Christi Filii Patris:
 „ secundum carnem et spiritum coniunctis omni ip-
 „ sius præcepto, gratia Dei indivisim repletis et ab
 „ omnibus alieno colore expurgatis, plurimum in
 „ Iesu Christo Deo nostro incontaminate gaudere „

Quæ

Quæ ex ceteris illius epistolis pauca loca selecta dedimus, satis manifeste declarant, omnia veluti recapitulari in divina illa a Christo missione et ab apostolis successione personarum simul ac doctrinæ capita in communione Ecclesiæ catholicæ,

quam S. Irenæus *traditionem* vocat, a) *apostolorum in toto mundo manifestatam in omni ecclesia*, contra hæreticorum nempe novitates &c. „Habemus, subdit, annumerare eos, qui ab apostolis instituti sunt episcopi in ecclesiis, et successores eorum usque ad nos, qui nihil tale docuerunt. Sed quoniam valde longum est, omnium ecclesiarum enumerare successiones: Ecclesiæ a Petro et Paulo Romæ fundatæ fidem per successiones episcoporum perveniendam usque ad nos indicantes confundimus omnes. „ Cum clerus et confessores Lugdunenses partim in Asiam, et Phrygiam ac Romam ad conciliandam pacem epistolas in causa paschatis mitterent, rogarunt Irenæum, ut eas ipse ad Eleutherium P. R. deferret. Qua de re etiam ad Victorem facta est relatio, in causa baptismi hæreticorum ad Stephanum, in causa mœchorum ad Zepherinum, semperque penes Romanæ sedis sententiam stetit apostolicæ traditionis veritas, a qua suo periculo viri etiam summi secessionem fecerunt, veluti Tertullianus; qui tamen in aureo de PRÆSCRIPTIONIBUS libro ex instituto eandem regulam illam traditionis apostolicæ, ex S. Irenæo modo allatam, explanat ac urget contra hæreticos, quos compellans, „Edant ergo, ait c. 32. originem ecclesiarum suarum ita per successiones ab initio decurrentem, ut primus

TOM. I.

L

ille

a) lib. III. contra hæres. c. 3.

„ ille episcopus aliquem ex apostolis vel apostoli-
 „ cis viris, qui tamen cum apostolis persevera-
 „ runt, habuerit authorem et antecessorem. Hoc
 „ modo Ecclesiae apostolicae census suos deferant. „
 Et libro IV. adversus Marcionem sic scribit:
 „ Habemus et Ioannis alumnos ecclesias. Nam
 „ et si Apocalypsin eius Marcion respuit: ordo
 „ tamen episcoporum ad originem recensitus, in
 „ Ioannem stabit auctorem. „

Divinam cum laudatis Patribus apostolicis
 missionem pastorum Ecclesiae, ut brevi et efficaci
 oratione S. Cyprianus ostenderet epist. 3. „ epi-
 „ scopos et praepositos elegisse (dicit) nihilque
 „ audendum contra Deum, qui episcopos facit. „
 Epist. 66. definit Ecclesiam esse plebem sacerdoti
 coadunatam, et gregem pastori suo adhærentem.
 „ Unde scire debes, episcopum in Ecclesia esse
 „ et Ecclesiam in Episcopo, et si qui cum Epi-
 „ scopo non sint, in Ecclesia non esse. „ Id vero
 ex professo tractat in libro DE UNITATE ECCLE-
 SIAE ad constabiliendum praepriis centrum illud
 unitatis in cathedra Petri, ac primatum, quem
 in S. scriptura fundatum agnovit, et affirmavit
 tum primitivae tum subsequentis Ecclesiae unani-
 mis consensio, non quasi novum fidei articulum
 condens, sed servans et declarans eum, quem a
 verbo Dei scripto acceperat, ut loquitur I. Feb-
 ronius abbreviatus et emendatus ab ipso auctore
 Honthemio, assertque p. 103. locum ex libro S.
 Cypriani citato, in quo etiam ad divinam missio-
 nem provocatur ipso ore divino prolata: „Quam-
 vis apostolis omnibus post resurrectionem suam

„ parem potestatem tribuat, et dicat: sicut me
 „ misit Pater, ita ego mitto vos; tamen, ut uni-
 „ tatem manifestaret, unitatis eiusdem originem
 „ ab uno incipientem sua auctoritate disposuit.
 „ Hoc erant utique et ceteri apostoli, quod
 „ fuit Petrus, pari consortio præditi et honoris
 „ et potestatis, sed exordium ab unitate profici-
 „ scitur; et primatus Petro datur, ut una Christi
 „ Ecclesia, et cathedra una monstretur. „ Compa-
 „ gem vero illam in Ecclesiæ unitate et ecclesiasticæ
 „ hierarchiæ communione in epist. ad Florentium
 „ Pupianum ob oculos ponens S. Cyp. „ *Etsi, scribit,*
 „ contumax ac superba obaudire nolentium mul-
 „ tudo discedat, Ecclesia tamen a Christo non
 „ recedit: et illi sunt Ecclesia, plebs sacerdotum
 „ adunata, et pastori suo grex adhærens. Unde
 „ scire debes, episcopum in ecclesia esse, et eccle-
 „ siam in episcopo: et si quis cum episcopo non
 „ sit, in Ecclesia non esse: et frustra sibi blan-
 „ diri eos, qui pacem cum sacerdotibus Dei non
 „ habentes obrepunt, et latenter apud quosdam
 „ communicare se credunt: quando Ecclesia,
 „ quæ catholica et una est, scissa non sit, neque
 „ divisa; sed sit utique connexa, et cohærentium
 „ sibi invicem sacerdotum glutino copulata. „ Est
 „ hæc communio illa potestatis ecclesiasticæ a nobis
 „ alibi ex instituto asserta et explicata, inter sum-
 „ mos Ecclesiæ pastores pontificem et episcopos
 „ identidem concussa, semper inconcussa *Ecclesia*
 „ *militans regnum Christi in terris.* Qua de re S.
 „ Martyr epist. 27. ad Lapsos „ Dominus noster,
 „ ait, cuius præcepta metuere, et observare debe-

„ mus, episcopi honorem, et Ecclesiæ suæ rationem disponens in evangelio loquitur, et dicit „ Petro: *Ego dico tibi, quia tu es Petrus, et super hanc Petram adificabo Ecclesiam meam, et portæ inferorum non vincent eam, et tibi dabo claves regni cælorum, et quæ ligaveris super terram, erunt ligata in cælis, et quæcunque solveris super terram, erunt soluta et in cælis.* „ Inde per „ temporum et successionum vices episcoporum „ ordinatio, et Ecclesiæ ratio decurrit, ut Ecclesia super episcopos constituatur, et omnis actus „ Ecclesiæ per eosdem præpositos gubernetur. „ Ad Cornelium P. scribens, „ Non aliunde, *inquit,* „ hæreses abortæ sunt, aut schismata, quam inde, „ quod sacerdoti Dei non obtemperatur, nec „ unus in Ecclesia ad tempus index vice Christi „ cogitatur. „

C A P U T XXII.

Ecclesiæ status temporalis primis seculis.

Sic passim S. Martyr loquitur *de sublimi ac divina Ecclesiæ gubernandæ potestate*, quos Passius flosculos vocat, Zwinglius vero indignatur S. Cypriano, quod „ is et cæteri persuasi essent, „ utile futurum, si caput haberent Romanum „ pontificem ad extirpandas hæreses nimirum, et „ ad alendam concordiam. Sed iam actum erat, *ad-* „ *dit*, de Ecclesia et fenestra otio, et luxui aperta. „ Unus, quem sciam, ex illa sacrata ætate Paulus
Sa-

Samof. ep. hærefiarcha apud Eusebium a) notatur, *falsu et arrogantia supra modum elatus &c.* Adeo, ut inde incredibilis invidia odiumque multorum adversus fidem nostram conflatum sit. Zwinglius hic invidiam communem prodit illis omnibus, quibus dignitas hierarchici ordinis exosa est, atque continuo plenisque baccis vilium, et pauperum exemplum apostolorum ingeminant.

Quos Christus misit apostolos in universum mundum ad prædicandum Evangelium, eos utique exoneratos esse oportuit rerum præsentis seculi sarcina, quas circumferre nequiverant; sed non consequitur, eos idcirco mendicare victum, aut egenos esse debuisse, quos nihil sollicitos omnino de his rebus esse voluit. *Quarite primum regnum b) Dei, ait, et iustitiam eius: et hæc omnia adiicientur.* Illis quoque, qui sua reliquerint, centuplum in hoc etiam adhuc seculo, et in futuro vitam æternam solito suo adiecto iuramento, *Amen dico vobis &c.* promisit, quærente c) Petro, quo emolumento cuncta relinquentibus, seque sequentibus iacturam omnium sui causa faciendam refarciret? In prima apostolorum missione d) iussit quidem: *Nolite possidere aurum, neque argentum, neque pecuniam in zonis vestris: neque peram in via, neque duas tunicas, neque calceamenta, neque virgam: dignus est enim operarius cibo suo.* Sic igitur eos promptos reddere et alacres voluit ituros aliquando in universum mundum omni cura temporali liberos et securos, prout eisdem rem in memoriam revocavit e) ante

L 3

pas-

a) H. E. lib. VII. c. 30. b) Matth. VI. c) Marc. X. 28.

d) Matth. X. 9. e) Luc. XXII. 35.

passionem suam: Quando misi vos sine sacco et pera, et calceamentis, nunquid aliquid defuit vobis? at illi dixerunt: nihil. Id D. Paulus in hoc argumento versatus 1. Cor. IX. dum hanc Christi pro suis providentiam attingit, etiam ad vetus Testamentum provocat: *nescitis, ait a), quoniam qui in sacrario operantur, quæ de sacrario sunt, edunt, et qui altari deserviunt, cum altari participant? ita et Dominus ordinavit iis, qui evangelium denuntiant, de evangelio vivere.* Iam vero harum rerum, quas in utroque Testamento sibi servantibus debitas esse decernit Deus, proprietatem aut legitimum usum possessionemque in controversiam quis vocet? contra ac suum cuique ius ipsum naturæ adscribit: quod ibidem etiam Apostolus b) iam antea attigerat: *Quis militat suis stipendiis unquam? Quis plantat vineam, et de fructu eius non edit? Quis pascit gregem, et de lacte gregis non manducat?* De fructu et legitimo usu iure exposcendarum atque adeo propriarum rerum ac possessionum exemplum, ex veteri Testamento porro deinceps firmatum: *Scriptum est enim in lege Moyse: Non alligabis os bovi trituranti. Nunquid de bobus cura est Deo? an propter nos utique hoc dicit? Nam propter nos scripta sunt. Quoniam debet in spe, qui arat, arare: et qui triturat, in spe fructus percipiendi. Si vobis spiritualia feminavimus, magnum est, si nos carnalia vestra metamus? Omnia colligens* 1. Tim. v. 17. *Qui bene præsunt presbyteri, ait, duplici honore digni habeantur: maxime qui laborant in verbo, et doctrina. Dicit enim scri-*
ptura.

a) Deut. XVIII. 1. b) v. 7.

ptura: Non alligabis os bovi trituranti. „Et:
„ dignus est operarius mercede sua. „ Ubi probe
notandum, hæc ad constitutum a se in Ecclesia
antistitem dici, quem instruit; allatæ autem alle-
gationes produunt, duplicem honorem eum esse,
quem tum in reverentia debita pastor animarum
exposcat, cum etiam quod decentem vitæ cultum
attinet; ne forte eum ex humilitate respueret
Timotheus, in victu, vestitu, reliquoque habitu
quoad statum externum etiam honorabilem a mini-
sterio sacro haud alienum, nec respuendum ab hie-
rarchis; non quidem qualem damnatum in Paulo
Samosateno legimus, resputum vero a sanctissimo
Africæ antistite Cypriano, de quo Pontius eius
diaconus in illius vita testatur: „ Non illum su-
„ perbia sæcularis inflaverat, nec tamen prorsus
„ affectata penuria sordidarat: quia hoc vestitus
„ genus a iactantia minus non est, quam offen-
„ tata taliter ambitiosa frugalitas. „ Teste S.
Augustino a) S. Cyprianus, „ collegas suos fundos
„ insidiosis fraudibus rapientes, usuris multipli-
„ cantibus fœnus augentes, quorum avaritiam,
„ non leve aliquod vitium, sed esse idolatriam
„ secundum apostolum intellexit, pro unitatis
„ vinculo pertulit tales, nec eorum contagio
„ factus est talis: discessit ab eis dissimilitudine
„ morum, non divisione sacramentorum, et im-
„ mundum non tetigit, sed a factis eorum ab-
„ horrendo, non seorsum populos colligendo. „
Quod si vero non semper eandem moderationem
omnes sacrorum antistites tenuerunt, aut ambitio-
ne elati, aut avaritia seducti; an ideo actum fuisse

L 4

de

a) L. II. contræ Gaudent. Donat. n. 10. T. IX. p. 678.

de Ecclesia dici debet? Perinde est, dicere; actum fuisse de collegio apostolorum, quod Iudas loculos habuerit, quam: actum esse de Ecclesia, quod in ea præpositi etiam luxui dediti sint, ac avaritiæ studeant; quales quidem episcopos carpit S. Cyprianus, qui nihil vehementius concupiscerent, quam ut eleemosynis et oblationibus fidelium faginentur, et ditescerent. Idem nihilominus S. Cyprianus acerrime invehitur in divites, qui nihil in pauperes erogabant, nihil offerebant ad altare.

Exemplo etiam primævæ ecclesiæ Hierosolymitanæ exstimulat fideles S. Martyr, et D. Pauli, cum frequentes postea pro eadem ipsa ecclesia collectas faceret. De fidelium oblationibus S. Iustinus M. in apol. II. „ Qui autem, *inquit*, „ per facultates possunt, et volunt pro arbitrio „ quisque suo, quod lubet, conferunt, et quæ „ collecta fuerunt, apud præpositum sive antistitem deponunt. „ S. Irenæus *a)* inter fidelium oblationes etiam primitias connumerat, et iam antea (cap. 18.) decimarum Iudaicarum mentionem faciens, fidelium largitatem longe ampliorem deprædicat. Origenes *b)* eodem exemplo fidelium præstationem ea lege faciendam vult. Decimarum passim meminerunt SS. Patres quarti et quinti seculi. Antiquissimum conc. Antiochenum inter ordinarios redditus clericorum c. 25. fructus etiam ex agris Ecclesiæ recenset.

Præcipuarum urbium, Romanæ imprimis, amplas admodum facultates fuisse necesse est, quod eas etiam per orientalem ecclesiam diffundere posset,

a) lib. IV. capp. 32. 34. *b)* Hom. XI. in Num.

set, ac elargiri, ut palam fit ex epistola Dionysii Corinthi episc. ad Soterem P. apud Eusebium *a*): consuetudinem hanc „ iam inde ab ipso „ religionis exordio fuisse: ut, *pergit*, fratres „ omnes vario beneficiorum genere afficiatis, et „ ecclesiis quam plurimis, quæ in singulis urbibus constitutæ sunt, necessaria vitæ subsidia „ transmittatis, et hac ratione tum gentium inopiam sublevetis, tum fratribus, qui in metallis „ opus faciunt, necessaria suppeditetis.„ Dionysius Alexandrinus apud Eusebium *b*) testatur, eas largitiones ecclesiæ Romanæ in Syriam usque et Arabiam permanasse.

Obligat Cæcilius apud Minutium paupertatem christianis, quam tamen christiani alii divites sublevare poterant. Arcæ in apologetico Tertullianus meminit, in qua „ modicam unusquisque stipem menstrua die, vel cum velit, etsi modo „ possit, apponit: nam nemo compellitur, sed „ sponte confert. Hæc quasi deposita pietatis „ sunt; nam inde non epulis, non potaculis, „ nec ingratis voratrinis dispensatur, sed egenis „ alendis.„

Ecclesiam primis quoque seculis sub statu presso mobiles non solum res, et facultates, sed et immobiles habuisse, vel inde constat, quod ab inimicis et persecutoribus imperatoribus fisco addictæ sint; quæ aliorum tamen imperatorum indulgentia erant permixtæ. Veluti Alexander Severus quem etiam in larario suo Christum coluisse Lampridius

L §

fcri-

a) lib. IV. c. 23. *b*) lb. l. VII. c. 4

scriptor ethnicus perhibet. Eodem teste n. 22. cum christiani quemdam locum, qui publicus fuerat, accepissent, contra popinarii dicerent, sibi eum deberi, rescripsit imperator: melius esse, ut quomodocunque illic Deus colatur, quam popinariis daretur. Idem narrat Lampridius, Alexandro animum fuisse, Christo dicare templum; cohibitum autem fuisse eodem, quod antea Hadriano datum fuit, accepto responso; fore, facto hoc claudenda esse reliqua omnium deorum templa. Memorat Eusebius lib. VI. 21. (ut silentio præteream, quæ idem postea c. 34. perhibet de Philippo imp. christiano etiam inter pœnitentes, ritu christiano, relato) familiaria Mammeæ matris Alexandri colloquia cum Origene de christianis rebus, eius rei causa Antiochiam accitato. Celebratur porro potissimum matronarum liberalitas in ecclesiam Romanam imprimis: ubi iam Paulus potuit salutem referre Philipp. IV. 22. *maxime, qui de casaris domo sunt*, Neronis scilicet: qui vero primus edicta contra christianos dedit, ac Dômitianus. Neque tamen defunt exempla, ut uxores sævissimorum persecutorum christianæ essent, ut Prisca Diocletiani, eiusque filia Valeria Maximini uxor, teste Lactantio. Aliquando Deus etiam gentilium imperatorum inclinavit animos, ut ordini hierarchico a Christo instituto deferrent, relinquerentque ex æquo et iusto causas ecclesiasticarum possessionum. Sic cum, Eusebio teste a) Paulus Samosatenus detrectaret domo ecclesiæ excedere, qua decreto concilii Antiocheni cedere debebat, Aurelianus imp. sævus postea christianis,

iuf-

a) lib. IX. c. 10.

1. *instit* eam ecclesiæ illi addici, ad quam episcopi
r *italiæ*, et Romanus rescripissent.

Inter canones apostolicos, quos Beveregius et alii collectos ex conciliis secundi et tertii seculi, atque Ecclesiæ primitivæ disciplinam ex iis administratam fuisse tenent (antequam dividerentur bona ecclesiastica, et singillatim in proprietatem adscriberentur) quadragesimus primus præcipit „ ut in „ potestate sua episcopus ecclesiæ res habeat. Si „ enim animæ hominum pretiosæ illi sunt creditæ, multo magis oportet eum curam pecuniarum gerere, ita ut potestate eius indigentibus „ omnia dispenſentur per presbyteros et diaconos, „ et cum timore omnique sollicitudine ministrentur. „ Ex iis autem, quibus indiget, si tamen indiget, „ suas necessitates et peregrinorum fratrum usus „ ipse percipiat, ut nihil possit eis omnino deesse. „ Lex enim Dei præcipit, ut qui altari deservit, „ de altari pascatur: quia nec miles stipendiis „ propriis hostes et arma sustulit. „ Quæ de largis oblationibus fidelium, atque ex iisdem amplissimis eleemosynis, Romanæ ecclesiæ nominatim, in remotissimas usque provincias diximus, facile persuadent, stimulasse rem persecutorum invidiam, avaritiamque; veluti fidem legitur dedisse Prætextatus vir consularis: futurum se, si Romanus pontifex foret; christianum.

Nec mirum videbitur, diaconos præprimis, penes quos rerum administratio erat, tam atrocibus tormentis cruciatos fuisse. „ Armatur itaque, „ ut de S. Laurentio S. Leo a) loquitur, gemina
sa-

a) Serm. 83.

„ face homo pecuniæ cupidus, et veritatis inimicus:
 „ avaritia, ut rapiat aurum; impietate, ut auferat
 „ Christum. „ Nihil crudelius immaniusque exco-
 gitari potuit, quam quibus S. Vincentius Cæsar-
 augustanus diaconus affectus est cruciatibus: dum
 episcopus suus Valerius simul cum Vincentio
 comprehensus, nihil corpore passus, tantum in
 exilium fuit missus, ut in actis sinceris apud Rui-
 nartum legere est. Mirari vero desinet auri sitim
 in imperatoribus ethnicis eorumque per provincias
 procuratoribus, qui exactionum publicarum im-
 manitatem perspexerit vergente præsertim iam se-
 culo tertio, cum barbari per provincias undique
 irruerent, essentque creberrima bella, veluti sub
 Diocletiano simul in Galliis, Britannia, Oriente,
 Ægypto, et Africa: isque cum tres præterea
 regni sui fecisset consortes, inter quos reditus
 erant partiendi, sævissimus christianorum hostis,
 Lactantio^{a)}, orbem terræ simul *et avaritia, et*
timiditate subvertisse dicitur, „ multiplicatis, ut
 „ ait, exercitibus, cum singuli eorum longe
 „ maiorem numerum militum habere contende-
 „ rent, quam priores principes habuerant, cum
 „ soli rempublicam gererent. Adeo maior esse
 „ coeperat numerus accipientium quam dantium,
 „ ut enormitate indictionum, consumtis viribus
 „ colonorum defererentur agri, et culturæ verte-
 „ rentur in silvam. Et ut omnia terrore com-
 „ plerentur, provinciæ quoque in frustra concisæ,
 „ multi præsides et plura officia singulis regioni-
 „ bus, ac pene iam civitatibus incubare, item
 „ rationales multi, et magistri, et vicarii præ-
 fe-

^{a)} de mort. perseæ. p. 191.

» fectorum, quibus omnibus civiles actus admo-
» dum rari, sed condemnationes tantum et præ-
» scriptiones frequentes, exactiones rerum innu-
» merabilium, non dicam crebræ, sed perpetuæ,
» et in exactionibus iniuriæ non ferendæ. Ne-
» que quoque tolerari possunt, quæ ad exhiben-
» dos milites spectant. Idem insatiabili avaritia
» thesauros nunquam minui volebat; sed semper
» extraordinarias opes ac largitiones congregabat,
» ut ea quæ recondebat, integra ac inviolata
» servaret. Idem cum variis iniquitatibus im-
» mensam faceret caritatem, legem pretiis rerum
» venalium statuere conatus est. Tunc ob exi-
» gua, et vilia multus sanguis effusus, nec
» venale quidquam metu apparebat, et caritas
» multo deterius exarsit, donec lex necessitate
» ipsa post multorum exitium solveretur. Huc
» accedebat infinita quædam cupiditas ædificandi,
» non minor provinciarum exactio in exhibendis
» operariis, et artificibus, et plaustris omnibus,
» quæcunque sint fabricandis operibus necessaria.
» Hic basilicæ, hic circus, hic moneta, hic
» armorum fabrica, hic uxori domus, hic filiæ.
» Repente pars civitatis exceditur. Migrabant
» omnes cum coniugibus ac liberis, quasi urbe
» ab hostibus capta. Silet hic thermas immen-
» si pene operis, quibus construendis christianos
» damnatos confecturum se, sperabat.

CAPUT XXIII.

Seculo IV. et V. sub Impp. christianis.

Dum interim ineunte sec. IV. non minus exactionibus per provincias (ut porro Lactantius n. 23. p. 214. memorat) quam persecutione in christianos sæviunt Diocletiani in imperio socii Maximinianus, dictus Hercules, Maximinianus Galerius, et reliqui augusti ad complendum septenarium numerum *a)* designatum a Ioanne; ultima omnium atrocissima persecutione Ecclesia prosperatur et accrescit, mediis etiam, veluti Israelitæ in Ægypto, in pressuris, ut vel ex rebus illis Ecclesiæ coniicere licet, quas fisco addictas non solum restitui quamprimum iussit Constantinus, devictis demum omnibus christiani nominis hostibus suis antecessoribus, et collegis; verum etiam res et personas ecclesiasticas immunitate donavit. „ Fuit hoc argumentum vel maximum „ reverentiæ, quam pius princeps, *ut b)* Sozomenus „ loquitur, erga religionem gerebat. Nam et omnes „ ubique clericos immunitate donavit, lege „ hac de re specialiter data: illisque, qui erant „ in iudicium vocati, dedit potestatem, si vellent „ magistratus civiles reiicere, ad episcoporum „ iudicium provocandi: eorum autem sententia „ rata esset, et aliorum iudicum sententiis plus „ habere auctoritatis, tanquam ab ipso imperatore „ prolatam, statuit; utque magistratus res ab
epi-

a) vid. Bossuet in c. XVII. Apoc. *b)* lib. I. hist. c. 9.

„ episcopo iudicatas exequerentur, militesque eorum voluntati deservirent: postremo, ut conciliorum decreta firma et inconcussa essent. „
 „ Taceo aliam, quam ibidem affert Sozomenus legem, qua continentibus facultatem facit testandi, foeminis et maribus in virginitate et continentia viventibus, etiam impuberibus: „ De omnibus
 „ enim rebus, *addit*, recte consulere, ac dispo-
 „ nere censuit eos, quibus id unum opus studium-
 „ que esset, ut Deum assidue colerent, et phi-
 „ losophiæ (christianæ, in monastica speciatim
 „ vita, asceseos) vacarent. „

Constantini pietatem certatim eius successores in imperio sunt persecuti, dumque postea Iulianus apostata „ uberius omnem immunitatem, „ ut idem Sozomenus a) loquitur, honorem et „ annonas ipsis a Constantino præbitas ademit; „ quæ mox iterum Iovinianus Iulianum secutus in integrum restituit. Iulianum præterea ecclesias votivis donis, et pecuniis, vasisque sacris spoliasse paulo post ex S. Gregorio Nazianz. videbimus: qui, utinam verifiko in omne ævum effato subdit, non iam fore, qui *sacrilega manu votiva dona diripient, et profanabunt, impietatem avaritia cumulantes.*

Accidit porro, ut imperii nova regia, quam velut in reverentiam Romanæ sedis Cpolim transtulit Constantinus, divinitus (ut ipse apud Eusebium testatur) admonitus, ibidem firmata, paulatim dilaberetur Roma illa, quam æternam de-
 prædicarunt, sitque ex profana religiosa, ex
 fa-

a) lib. V. c. 5

Ecclesia militans

facrilegi sacra, orbis christiani caput: dumque
vetus illa orbis domina decedit suo splendore,
ac ad interitum vergit, ex eius ruinis exsurgit
nova, veluti lapide ex monte deciso conterente
colossus, illudque II. XLIX. 23. vaticinium

*impletur: Et erunt reges nutritii tui, et regine
matrices tue: cultu in terram demisso adorabunt
te, et pulverem pedum tuorum lingent. Et scies,
quia ego Dominus, super quo non confundentur,
qui expectant eum.*

Nemo equidem mirabitur, invisam hanc fuisse
felicem sortem scriptori ecclesiastico Ammiano Marcelli-
no, qui a) Romanos pontifices carpit de fastu quo-
dam ac profusione, quam tamen laudatissimam su-
pra prodidimus. Nec malevolentia caret idem, dum
alios solos laudat, quos „tenuitas, *ut ait*, edendi po-
„ tandique parcissime, vilitas etiam indumentorum,
„ et supercilia humum spectantia perpetuo numi-
„ ni verisque eius cultoribus, ut puros commen-
„ dant, et verecundos. „ Quis hæc non lau-
dibus celebret præ Ammiano gentili christianus
quisque? Quis vero hanc vivendi rationem ceu
legem impositam statuatur hierarchis, aut cuicum-
que demum alteri ordinis cuiuscunque ecclesia-
stici, aut etiam religiosi? In S. Augustino, qui
episcopus monasticam simul vitam cum suo clero
ectatus est, mediam in victu, vestitu, ac sup-
pellectili rationem cum Possidio ep. eius familiari
æquus quisque probet, commendetque, prout
etiam S. Hieronymus Nepotiano suo epist. I. sua-
det, ut ornatus ac sordes parimodo fugiat: *quia,*
al-

a) hist. lib. XXVII.

alterum, addit, delicias, alterum gloriam redolet. Sic vero Possidius in vita S. Augustini caput 22. huius argumenti auspicatur: „ Vestes eius, et „ calceamenta, vel /lectualia ex moderato, et „ competenti habitu erant, nec nitida nimium, „ nec abiecta plurimum: quia his plerumque „ vel iactare se insolenter homines solent, vel „ abiicere; ex utroque non quæ Iesu Christi, sed „ quæ sua sunt, iidem quærentes. At iste, ut „ dixi, medium tenebat, neque in dextram, „ neque in sinistram declinans.„ S. Hilarius Arelatensis in S. Honorato ex monacho Lirinensi archiepiscopo Arelatensi antecessore suo rigidissimæ alias vitæ, quam monachus secutus fuerat, semper observantissimo omnium nimietatum, et cognati nimietatibus gloriæ appetitus fugam c. VIII. n. 37. deprædicat. Socratem hæreticum Novatianum non moramur, dum Cyrillo Alexandrino sanctissimo pontifici, doctori ac orthodoxæ fidei propugnatori maximo invidiam creare velle videtur; narrans a), eum in sede episcopali collocatum maiorem principatum, quam unquam Theophilus habuisset, pariter sibi assumpsisse. *Etenim, pergit, ex illo tempore episcopus Alexandrinus præter sacri cleri dominatum, rerum præterea secularium principatum acquisivit.* S. Ilidorus Pelusiota ep. 408. Ecclesiæ hic fata alia, quod in administratione bonorum fieri solet, attingit, non quidem statum eius florentem incessans, quod faciunt invidi, qui Ecclesiam honore et opibus spoliata volunt et egenam, prout Christus apostolos suos misit *sicut oves in medio luporum, persecutorum scilicet.*

TOM. I.

M

cet.

a) H. E. lib. VII. c. 7.

cet. „Ornamentorum enim suorum thecas et
 „arculas habet, opibus autem spoliata est: non
 „ob eius, qui eam primo exornavit inertiam,
 „sed ob eorum, qui non ut convenit, res ad-
 „ministrant, improbitatem: „ut scribit Isidorus. In
 œcumenica synodo Ephesina patriarcha Antio-
 chenus monet Patres, „ut ne sanctorum Patrum
 „canones prætereantur, neque sub specie admi-
 „nistrationis rerum sacrarum potentia secularis
 „typhus irrepat, sensimque imprudentes eam li-
 „bertatem amittamus, quam nobis proprio san-
 „guine D. N. I. Ch. omnium hominum libe-
 „rator largitus est.„

Ea tunc erant tempora, de quibus mox ser-
 monem iniiciemus, Ecclesiæ hierarchis, ne in
 transversum agerentur, periculosa; dum etiam
 ex altera parte erant scopuli, quos cavendos
 Patres Africani Cælestinum P. monent, dum
 aiunt; „Nolite concedere, ut fumosum typhum
 „seculi in Ecclesiam Christi, quæ lucem simpli-
 „citatis et humilitatis diem, Deum videre cu-
 „pientibus præfert, videamur inducere.„ Pii
 imperatores (ut iam attigimus) tribunal seu iudi-
 cium episcopi in causis quoque civilibus consti-
 tuerunt, quorum arbitrium, cuique liberum esset,
 amplecti: quibus rebus sese tantopere distendi, tam
 sæpe queruntur SS. pontifices Ambrosius, Augu-
 stinus et alii: unde etiam proclive fuit ad ea
 officia nimium ferri animum, et, quæ potiora
 sunt, posthaberi. Unde de quacunque demum
 re, „Cæterum, inquit S. Chrysostomus a), quan-
 tum

a) Hom. IX. in cap. II. ad Phil. T. XI. p. 269. n. 4.

» tum video , plus apud nos hominum metus
» potest, quam gehennæ, et futurorum supplicio-
» rum. Propterea sane omnia contra, quam
» deceat, se habent: ut civilia quidem negotia
» singulo quoque die diligentissime administran-
» tur, neque illa unquam omitti videas; spiri-
» tualium vero nulla nobis ratio habeatur. » Lo-
quitur de bonorum temporalium administratione,
atque deinceps in eos invehitur, qui ea sacerdo-
tibus invident, singula rei utrinque capita per
integram illam homiliam perstringens, in Evan-
gelia *a)* item Iudæ proditoris graviter incessens
avaritiam, simulque in principibus sacerdotum
perversitatem, qui se religiosum officium præsti-
tisse censebant, quod ex triginta argenteis agrum
in sepulturam peregrinorum emissent. Sunt hæc
ea circiter tempora, quæ iam supra ab Ottone
Frisingensi *b)* notata intelleximus: anno etiam
præcise notato 388. quo, Gratiano interfecto,
Theodosius imperium solus obtinuit, quibus *ait*,
» diebus civitas Christi sopitis tam forensibus,
» quam civilibus malis, plenum gaudium pacem-
» que perfectam habere cœpit. »

Attamen non fuit omnium imperatorum,
quæ Theodosii M. pietas, in sacra etiam, ut
mox videbimus, involantium. Nec leges defunt
in cod. Theodosii iunioris, quibus Ecclesiæ etiam
possessiones vectigalibus subiiciuntur. *Si tributum*
petit, sunt *c)* verba S. Ambrosii in serm. contra
Auxentium de Basilicis tradendis, *non negamus.*

M 2

Ag-

a) Hom. LXXXIII. al. LXXXIV. et LXXXVI. in Matt.
T. VII. p. 793. et p. 807. &c. *b)* lib. IV. hist. prol.
c. 18. *c)* T. II. p. 872.

Agri Ecclesia solvunt tributum. S. Gregorii Nazianz. orat. XIX. pars posterior a) est ad Iulianum tributorum exæquatorem directa suum amicum et contubernalem aliquando, ut exæquandis tunc tributis præfectum ad misericordiam et benignitatem flectat erga pauperes, *totum sacerdotum chorum ac philosophorum* i. e. monachorum, cætum.

Non unus Ammianus Marcellinus, aut Libanius, aut Zosimus sec. IV. et V. scriptores ethnici de christianorum etiam imperatorum nobis testes sunt despotismo ac crudelitate, imprimis etiam in exigendis tributis, ac fisci obligationibus. Totus in hoc est liber V. Salviani Masiliensis *de gubernatione Dei*, ita ut Romanorum in hoc sævitatem longe maiorem quam barbararum gentium palam edicat: en verba! „Iam
 „vero illud quale, quam sævum, quam ex hac
 „ipsa impietate descendens, quam alienum a
 „barbaris, quam familiare Romanis, quod se
 „invicem exactione proscribunt; imo non invicem; nam hoc tolerabilius ferme esset, si pateretur quisque, quod plurimi proscribuntur
 „a paucis, quibus exactio publica peculiaris est præda, qui fiscalis debiti titulos faciunt quæstus esse privatos, et hoc non summi tantum, sed pene infimi: non iudices solum, sed etiam iudicibus obsequentes. Quæ enim sunt non modo urbes, sed etiam municipia atque vici, ubi non, quot curiales fuerint, tot tyranni sint? Quamquam forte hoc nomine sibi gratulentur, quia potens et honoratum esse videatur. Nam
 et

a) T. I. edit. San- Maur. p. 373 &c.

„ et latrones ferme omnes gaudent et gloriantur, si atrociores admodum, quam sunt, esse dicantur. Quis ergo, ut dixi, locus est, ubi non a principalibus civitatum viduarum et pupillorum viscera devorentur, et cum his ferme sanctorum omnium. *Et postea:* Veniunt plerumque novi nuncii, novi epistolarii a summis sublimitatibus missi, qui commendantur illustribus paucis ad exitia plurimorum. Decernuntur novæ indictiones . . . Et putamus quod poena divinæ severitatis indigni sumus, cum sic nos semper pauperes puniamus; aut credimus, cum iniqui nos iugiter simus, quod Deus iustus in nos omnino esse non debeat? Ubi enim aut in quibus sunt, nisi in Romanis tantum hæc mala? Quorum iniustitia tanta, nisi nostra? Franci enim hoc scelus nesciunt. Chuni ab his sceleribus immunes sunt. Nihil horum est apud Wandalos, nihil horum apud Gothos. Tam longe enim est, ut hæc inter Gothos barbari tolerant, ut ne Romani quidem, qui inter eos vivunt, ista patiantur. Itaque unum illic Romanorum omnium votum est, ne unquam eos necesse sit in ius transire Romanorum. Una et consentiens illic Romanæ plebis oratio, ut liceat eis vitam, quam agunt, agere cum barbaris. Et miramur, si non vincuntur a nostris partibus Gothi, cum malint apud eos esse, quam apud nos Romani. Hæc Salvianus, cum iam adolescente sec. V. undique Romanum imperium inundassent nationes barbaræ. Nec est hoc maximum Romæ profanæ erimen, sunt alia longe graviora Romæ iam

christianæ, ut Romæ debellatricis sanctorum fata maturaret, post illa, quibus iam defuncti fuerunt persecutores Ecclesiæ imperatores idololatræ, quæ singulari libro persequitur Lactantius.

CAPUT XXIV.

*Status hierarchicus militantis Ecclesiæ sub
primis christianis Imperatoribus.*

Vidimus iam Ecclesiam militantem sec. IV. statu suo pressa eluctatam, velutique in libertatem vindicatum regnum Christi in terris, dum Constantinus Imp. anno Christi 323. devicto Licinio persecutorum Ecclesiæ ac Constantini æmulo postremo pro construendis ecclesiis, sacrificiis profanis interdicens, legem dedit: haud equidem, quod non Ecclesia Hierosolymis post ascensionem Domini, et missum in apóstolos Spiritum S. progressa sese regnum Christi per orbem propagata ostentaverit, eo magnificentius, quo potentius contra omnes seculi potestates, infernalesque stetit, stetissetque suapte inconcussa per divinam providentiam promissionemque a Christo acceptam; nisi etiam Deus non tam Ecclesiæ tranquillitati, quæ semper in hac terra militat, quam ipsorum principum consulisset saluti simul ac Ecclesiæ suæ dignitati, dum sub christianis principibus regnum Christi in terris sec. IV. suum accepit lustrum ac publicam securitatem, quando
et

et quousque suis finibus utraque sacra et profana sese continuit potestas.

Non Constantinus equidem solum, sed eius etiam successores usque ad Gratianum retinuerunt, quod solemne erat a Cæsare usque imperatoribus gentilibus, nomen pontificis maximi; sed hoc ad superstitionem gentilem pertinebat. De pontificatu hoc gentili ipse Pet. de Marca (De concord. S. et l. lib. II. c. X. n. 7.) interpretatur eiusdem Constantini verba, dum teste Eusebio, se *extra Ecclesiam τῶν ἁγίων* episcopum aliquando in convivio dixit, quod fori incompetentis foret quaecunque dictum: recte tamen sic intelligitur, ut episcopos rerum ecclesiasticarum, imperatorem vero civilium curam gerere significet, quæ ad Ecclesiam non spectat, perinde ac ecclesiasticarum rerum cura non ad imperatorem. Sic Constantinus in Nicæna synodo episcopos affatus, *Deus vos constituit, ait, sacerdotes, et potestatem dedit, de nobis quoque iudicandi.* De eodem Eusebius in eius vita lib. III. c. 20. refert sequens dictum: „ Quidquid in sanctis episcoporum conciliis geritur, id omne ad divinam referendum est voluntatem „ In epist. ad episcopos post concilium Arelat. scribit; „ Dico enim, ut se veritas habet, „ sacerdotum iudicium ita debet haberi, ac si „ ipse Dominus residens iudicet. Quid igitur „ sentiant Donatistæ perquirunt secularia „ relinquentes cœlestia. „ Dum in eadem causa Donatistarum, teste Oprato Milevit. lib. I. contra Parmen. Donatistæ ab eo peterent iudices, *Petitis a me, respondit, in seculo iudicium, cum ego ipse Christi iudicium expectem.*

Frustra Protestantes vociferantur, veluti alienam tunc hierarchas sibi usurpasse iuris dicendi facultatem, quam connatam esse Ecclesiæ, utique tempora illa ipsa pressæ primitivæ Ecclesiæ per sese manifestarunt. *Quibusnam*, sunt verba S. Hilarii a) *suffragiis ad prædicandum Evangelium apostoli usi sunt? Quibus adiuti potestatibus Christum prædicaverunt?* Non detrectavit Ecclesia, imo ultro requisivit brachii secularis opem ac tutelam a christianis principibus, sed iudicium in rebus ecclesiasticis non agnovit; ut nec ultro etiam causis civilibus sese ingessit. *Tibi*, imperatorem alloquitur magnus Osius, *Imperium commisit Deus, nobis, quæ Ecclesiæ sunt, credidit: et quemadmodum qui tuum imperium malignis oculis carpit, contradicit ordinationi divinæ; ita et tu, quæ Ecclesiæ sunt, ad te trahens, magno crimini obnoxius fies.* S. Ambrosius dum, ut Arianis Ecclesiam traderet, urgeretur, negaretque - ait; „Accipiant obedientiæ magisterium, cui „nos b) inhæremus, dicentes iis, qui nobis de „imperatore invidiam faciunt: solvimus, quæ „sunt cæsaris, cæsari, et, quæ sunt Dei, Deo. „Tributum cæsaris est; non negatur. Ecclesia „Dei est; cæsari utique non debet addici: quia „ius cæsaris non potest esse Dei templum. „Quod cum honorificentia imperatoris dictum „nemo potest negare. Quid enim honorificentius, quam ut imperator Ecclesiæ filius esse „dicatur? Quod cum dicitur, sine peccato „dicitur, cum gratia dicitur. Imperator enim „intra Ecclesiam est, non supra Ecclesiam est:

bo-

a) Adversus Auxent. n. 3. b) T. II. p. 873.

„ bonus enim imperator quærit auxilium Eccle-
 „ siæ, non refutat. „ Legendæ sunt eiusdem S.
 Patris epistolæ sequentes class. I. 40. ad Theo-
 dosium imp. de synagoga Iudæis restauranda et
 41. in eadem causa ad fororem. Dedit in hanc
 sententiam, de competente fori ecclesiastici iudi-
 ce, Theodosius ad Optatum Ægypti præfectum
 legem, quæ habetur apud Sirmondum in append.
 cod. Theodof. a) cui legi occasionem dedisse,
 credunt editores San- Maur. opp. S. Gregorii
 Nazianz. b) eius epistolam ad Nectarium Cpol.
 de episc. Bosphorio. Idem S. Pater orat. XVII.
 ita n. 6. ad obedientiam hortatur. „ Submitta-
 „ mus nos, tum Deo, tum alii aliis, tum iis,
 „ qui in terris imperium gerunt: Deo quidem
 „ omnibus de causis, alii autem aliis propter
 „ charitatis fœdus: principibus denique, propter
 „ ordinem publicæque disciplinæ rationem: id-
 „ que tanto etiam magis, quanto facilioribus
 „ illis ac benignioribus utimur. „ Coram vero
 præfectum provinciæ allocutus est his verbis:
 „ Vos quoque imperio meo ac throno lex Chri-
 „ sti subiicit. Imperium enim nos quoque geri-
 „ mus; addo etiam præstantius ac perfectius; nisi
 „ vero æquum sit spiritum carni, et cœlestia ter-
 „ renis cedere. „

Verfantur in hoc argumento duæ S. I. Chry-
 sostomi homiliæ c) in Oziam regem, ubi in ean-
 dem sententiam loquutus, causam etiam notat et
 occasionem, ob quam optimus, quisque ac reli-
 giosissimus rex induci ad involandum alienum ius

M 5 fa-

a) T. I. opp. Varr. p. 720. b) Præfat. p. LXXII.

c) Hom. IV. et V. in illud; *Vidi Dominum*. T. VI. p. 127.

facile queat. „ Hic Ozias, *inquit*, cum esset rex
 „ diademate redimitus, quoniam erat iustus, elatus
 „ est animo, maiore spiritu concepto, quam pro di-
 „ gnitate ingressus est templum... Rex cum sit,
 „ Sacerdotii principatum usurpat. Volo, *inquit*,
 „ adolere incensum, quia iustus sum. Sed mane
 „ intra tuos terminos: alii sunt termini regni, alii
 „ termini sacerdotii, verum hoc illo maius est &c. „
 Pro principum potestate est eiusdem hom. XXIII.
 in illud D. Pauli ad Rom. XIII. 1. *Omnis ani-*
ma potestatibus sublimioribus subdita sit. Ad
 concordiam autem sacerdotium inter et imperium
 ineundam præclara omnino est eiusdem Hom.
 IX. in cap. II. ep. ad Philipp. a) et Hom. XV.
 in ep. II. ad Cor. b) ubi illud imprimis osten-
 dit, quod sacrum hoc civili quidem imperio
 sublimius sit; illud nempe potius solique Eccle-
 siæ proprium tribunal *gruve et venerandum;*
nec corpus solum, sed animam etiam corrigit,
 conscientiæ nimirum divinum iudicium; quando
 tunc temporis plerumque forum externum cum
 interno coniunctum erat; quod postea separatum,
 externum illud in Ecclesia minus augustum red-
 didit, ac religiosum.

Ipsa etiam solemnia illa Ecclesiæ, in con-
 ciliis præsertim œcumenicis congregatæ iudi-
 cia fuerunt tunc ab illis quoque ipsis impedita,
 qui civilem inter se in republica christiana par-
 tiuntur potestatem: quæ vero ipsa concilia studio-
 se olim tuiti sunt ac prosecuti imperatores, ne-
 quaquam, quamdiu eorum iudicio steterunt, in
 devia (ut mox videbimus) abducti, ab ipsis porro
 Pa-

a) T. XI. p. 271. b) T. X. p. 542.

Patribus implorati, ut iis, quæ sancita sunt, ro-
bur adderent, susciperentque tutelam. Ingenua
simul ac alteram potestatem reverentia verba sunt
epistolæ synodi Cpol. I. ad Theodosium imp.: „Fi-
„ dem Patrum confirmavimus, et exortas adver-
„ sus eam, hæreses improbavimus. Postremo
„ etiam pro recta ecclesiarum institutione certos
„ canones fecimus, quos et valere volumus,
„ Cupimus igitur abs te humanissime ac piissime
„ imperator, diplomate tuo, synodi sententi-
„ am confirmari, ut quemadmodum litteris,
„ quibus nos convocasti, Ecclesiam honorasti,
„ ita etiam placita synodi ad finem subscriptio-
„ ne tua munias. „ Eodem ordine synodi Ephe-
sina et Chalcedonenſis postea processerunt, qua-
rum alteri præſens imperator sic Patres mox actione
I. est allocutus: *Nos ad fidem confirmandam, non
ad potentiam exercendam exemplo religiosissimi
Constantini interesse volumus, ne ulterius pravis
suasionibus separentur.*

Iam tunc vero semina iacta sunt schismatis
illius, quod hætenus orientalem, olim tam il-
lustrem, ab occidentali ecclesia scindit. Hæreses
etiam, ob quas potissimum omnia illa œcumeni-
ca concilia celebrata sunt, in ea ipsa Ecclesia
orientali sunt ortæ, ac seculari potentia (ut
videbimus) fortæ ab imperatoribus: qui dum ni-
mium sese negotiis religionis distendunt, impe-
rium ipsum neglectum, magis magisque barba-
rorum irruptionibus expositum, paulatim disperiit.
Dum vicissim hæreses in Occidente vix natæ ple-
rumque auctoritate Romanæ sedis disparuerunt; non
ita

ita in Oriente, ubi inferi portæ omnes exercuerunt ad concutiendam Ecclesiam machinas, sub primis christianis Impp. sicque Ecclesia militiæ genus mutavit; esse militans non desit.

Est hæc Pastorinio (supra ut vidimus) secunda Apoc. VIII. 8. tuba hæreticorum, quos ille Arianos notat: iam vero S. Cyprianus hanc diaboli astutiam incessit *a*) aiens: „Ut Christi adventu detectus et prostratus inimicus (postquam lux gentibus venit, et sospitandis hominibus salutare lumen efulsit, ut surdi auditum gratiæ spiritualis admitterent, aperirent ad Deum oculos suos cæci, infirmi æterna sanitate revalescerent, claudi ad Ecclesiam current, muti claris vocibus et precibus orarent) videns ille idola derelicta, et per nimium credentium populum sedes suas, ac templa deserta, excogitaverit novam fraudem, ut sub christiani nominis titulo fallat incautos; hæreses invenit, et schismata, quibus subverteret fidem, veritatem corrumperet, scinderet unitatem &c. „ S. Hieronymus *b*) apposite omnino ad mentem Pastorinii de gladio magno, in sigilli secundi apertione Apoc. VI. 4. considerandum relinquit, „ quod multi reges christiani, qui persecuti sunt Ecclesiam Dei, et Arianam impietatem in toto orbe fundare conati sunt, vincant in scelere Ieroboam regem Israel. Ille enim falsi sacerdotis mandata despexit, nec ad suggestionem eius quidquam voluit respondere; isti autem cum multis Amaliis sacerdotibus suis fame et penu-

a) De unit. Dei p. 76. *b*) in c. VI. Amos.

„ penuria, carceribus et exiliis Amos prophetam
„ et sacerdotes Domini necaverunt., Orosius a)
scribit: „Maligna semper adversus Deum verum
„ infectatio diaboli, quæ ab initio mundi usque
„ nunc a sincero fidei religionisque tramite, of-
„ fusis errorum nebulis, lubrica hominum corda
„ perturbat, postquam christianis imperatoribus
„ summam regię potestatis in meliora vertenti-
„ bus, Ecclesiam Christi zelo idololatrię persecui
„ destitit, aliud machinamentum, quo per eosdem
„ christianos imperatores Christi Ecclesiam vexaret,
„ invenit., Agit vero de hæresi Ariana Orosius.

*Constantinus M. ab Arianis in transversum
actus.*

Postquam Constantinus an. 311. christianum
nomen professus, editis an. 323. edictis eius
patrocinium ac tutelam susceperat, Arius iam an.
320. in synodo Alexandrina damnatus ex Palæsti-
na Nicomediam ad Eusebium episc. se confert,
eiusque opera Constantini sororem sibi conciliat.
Idem etiam Eusebius flamen curialis Constantino
auctor fuisse creditur, ut Alexandro episc. Alex.
et Ario simul litteras scriberet, in utrumque pari-
ter invecus, quod tantam movissent quæstionem
levi de re, ut ipse sibi quidem persuaserat. „Quod
„ tu (sunt epistolæ apud Eusebium verba) Pater
„ Alexander a presbyteris de loco quodam in
„ sacris litteris scripto quærebas, imo vero in
„ inani quadam quæstionis particula sciscitabaris,
„ quod quisque illorum sentiret. Tu quoque
Ari,

a) Hist. lib. VII. c. 29.

„ o Ari, istud, quod nec initio complecti animo
 „ oportuit, aut si fuisses complexus, silentio
 „ præterire oportuit, inconsiderate effutivisti:
 „ unde discordia inter vos concitata. „ Excuse-
 mus interim, divino relictam iudicio, blasphemiam in imperatore rudi adhuc, plus tranquillitatis publicæ quam integritatis fidei studioso.

Constantinus tamen postea, cum Osi in synodo Alexandrina opera frustra esset ad Arii conversionem, de eius protervia et impietate edoctus, quum etiam auderet Arius ad ipsum imperatorem litteras dare, rescribens, eius adversam in Christum et Ecclesiam doctrinam coarguit, pertinacisque causam legitimo Ecclesiæ iudicio in synodo Nicæna, Patribus ad pacem et concordiam admonitis, relinquit, prout rem enarrat a) Socrates:
 „ Tunc igitur cum de pace et concordia abunde
 „ differuisset, deinceps ut de religionis nostræ
 „ dogmatibus accuratius disquirerent, eorum arbitrio potestatique relinquit. „

Hic iam subsistendum fuisset orthodoxo, et catholico principi, atque iudicio synodi œcumenicæ standum. Sed is postea Eusebianorum artibus delusus, Arium recipi in Ecclesiam Alexandrinam iubet, recusantem vero interea temporis in sedem Alexandrinam evectum S. Athanasium, variis calumniis accusatum in exilium ire, Alexandrinis pro restituendo Athanasio rogantibus, posthabito concilii Nicæni decreto, rescribit, non posse revocare se hominem seditiosum et ecclesiastico iudicio condemnatum, ut Eusebianorum

a) Lib. I. c. 22.

rum pseudosynodum, et conventicula male iudicium ecclesiasticum vocat: et sic etiam S. Antonio rescribit, non licere sibi sententiam synodi despiciere. Sic fallitur princeps, dum fidem, quam Ecclesiæ debet, fallit, obsequiumque legitimo eius iudicio: dum fidem non revocat in animum, quam in œcumenica synodo Nicæna assertam S. Athanasius propugnabat, nimis eius obrectatoribus credulus Constantinus.

Id nihilominus, ne in sectam coirent Ariani aliique, hæretici cohibuit interdicto, ut Sozomenus *a)* narrat, *ne extra ecclesiarum septa, aut privatim aut palam convenirent, sed sese catholicorum iungerent catibus.* Templâ etiam postea eis sustulit, unde factum, ut plerique se Ecclesiæ catholicæ coniungerent, alii sine successoribus morentur, cum tanto suo periculo nec docere nec discipulos aggregare possent. Hæc l. c. alioque de Constantino laudatus Sozomenus. Unde etiam, licet a Lucifero Calaritano, atque in chronico Hieronym. ab hæretico Eusebio baptizatus hæreticus obiisse dicatur, ab ipso tamen S. Athanasio in epistola *ad solitarios*, et a Patribus catholicis concilii Ariminensis, Constantinus, cum fidem Nicænam teneret baptizatus, *ad quietem Dei* commigrasse dicitur.

Hanc fidem orthodoxam Patris filio Constantio S. Hilarius exprobrans *b)* inquit: „ Ipse quoque pridem iam mortuus anathema tibi pater tuus est, cui Nicæna synodus fuit curæ, quam
tu

a) Lib. II. c. 29. *b)* lib. contra Constantinum Imp. n. 27. p. 1257.

„ tu falsis opinionibus infamatam perturbas, et
 „ contra humanum divinumque iudicium cum
 „ paucis profanis impugnas. Sed non licet tibi
 „ nunc regno potenti in posterum præiudicare.
 „ Extant enim litteræ, quibus id quod tu crimi-
 „ nosum putas, pie tunc esse susceptum doce-
 „ tur. „ Sic etiam S. Ambrosius, qui in oratio-
 „ ne *de obitu Theodosii* Constantini fidem laudat n.
 40 in epist. ad Valentinianum imp. iudicii
 ecclesiastici dignitatem vindicat et auctoritatem,
 ad consistorium venire detrectans, Valentiniano
 iuniori Valentiniani patris in memoriam revocat
 a) legem, et exemplum Constantini imp. „ Si
 „ tractandum est, tractare in Ecclesia didici,
 „ quod maiores fecerunt mei. Si conferendum
 „ de fide, sacerdotum debet esse ista collatio,
 „ sicut factum est sub Constantino augustæ me-
 „ moriæ principe: qui nullas leges ante præmi-
 „ sit, sed liberum dedit iudicium sacerdotibus.
 „ Factum est etiam sub Constantio augustæ me-
 „ moriæ imperatore, paternæ dignitatis hærede;
 „ sed quod bene cœpit, aliter consummatum est.
 „ Nam episcopi sinceram primo scripserant fidem,
 „ sed dum volunt quidam de fide intra palatium
 „ iudicare, id egerunt, ut circumscriptionibus
 „ illa episcoporum iudicia mutarentur. Qui ta-
 „ men inflexam statim revocavere sententiam. „

Constantius ab Arianorum partibus.

Mox S. Ambrosius concilium iterum Ariminen-
 se nominat, cui ut priora eius a nobis relata
 di-

a) Classe I. ep. 21. n. 2. et 15. T. II. p. 860. et 862.

dicta conveniunt, ita non sunt in pugnum contrahenda illa tempora postrema Constantii, quibus, dum vixit, pro orthodoxa fide decertandum fuit S. Athanasio, Ecclesiaeque militans gravissima suscepit exantlanda praelia. Post mortem Constantini patris, imperium nece consanguineorum auspicatus Constantius, facile etiam consceleratis aurem praebeat, ab Eusebio Arianorum antesignano, iam in sedem Cpolitanam intruso incitatus contra S. Athanasium. Vix is Paulum Cpolitanum sede deturbaverat, cum factione sua Ariana etiam in Alexandrinam S. Athanasii sedem Pium primum intrusit, deinde, Eusebio Emisseno detrectante, Gregorium. S. Athanasius vero inter truculentos impiosque motus sese proripit, encyclicamque Romam transmittit, atque etiam intrusus Gregorius oratores: sed S. Athanasii in synodo Romana innocentia agnita fuit, isque restitutus cum aliis exulibus in synodo etiam Mediolanensi et Sardicensi: Arianique episcopi damnati, missis ad Constantium synodi nomine oratoribus; qui etiam tunc revocavit exules, Athanasiumque ad audientiam admisit, et in eius gratiam epistolam ad episcopos et presbyteros dedit; sed Arianorum iterum calumniis praeventus multo quam antea magis in sanctum virum sanctamque Ecclesiam catholicam furit: per vim omnia, tum in conciliis, tum privatim ac coram tentat episcopos, ut contra S. Athanasium suffragium ferant, detrectantesque in exilium mittit. Hos litteris solatur confessores Liberius P.; quem vero ut a proposito dimoveat, nihil non agit Constantius.

ad se etiam per vim tractum, neque tamen tunc eius constantiam, quidquid moliretur, frangere potuit, neque etiam Osi. Cessit tamen tandem, uti etiam Liberius P. ac senecio magnus Osius, olim sub Maximiano pro Christi nomine passus; sed infractus stetit S. Athanasius, eique succenturiatus S. Hilarius: de quo anceps quis hæreat, plusne orthodoxæ fidei in exilio, an in patria profuerit?

Scripsit S. Hilarius libros ad Constantium præsentiae suæ in exilio opportunitate Cpoli, ut eum ab errore revocaret; sed frustra, Arianis animum Constantii non solum præoccupantibus, sed etiam imperatorem in aula occupantibus, ne Hilarium audiret. Igitur cum in Oriente nihil proficeret, ad occidentales suos se convertit. Occidentem cumprimis fraudes concilii Ariminensis conturbaverant. Laudaverant primum Patres in epistola synodica ad Constantium imp. ut apud Theodoretum legitur *a)* studium Constantini patris circa orthodoxam fidem Nicænam; hortanturque Constantium, ut vestigiis patris insistendo, non patiatur, quid in fide illius concilii alterari. Poterat Constantium ipsius Constantini periculum cautum reddere. Simplicitate autem Constantii, quam in eo notat S. Gregorius Nazianz. factum est, ut multo amplius irretiretur quam parens perfidia magnatum, qui animam simplicem, pietate minus firmatam, ut idem S. Doctor perhibet orat. III. præcipitarunt. Hoc eo proclivius erat, quod episcopi in aula cæsarea quasi flamines curiales tantorum Ecclesiæ causa illis temporibus malorum erant, qui

a) lib. II. c. 19.

qui technas struerent: ut sub Constantino Eusebius potissimum, ita sub Constantio imprimis Ursacius et Valens, qui etiam patres Ariminenses suis fraudibus irretierunt. Factum id specioso (ut fit) unitatis et communionis ecclesiasticæ prætextu, ut S. Hieronymus a) perhibet: „ Sub nomine unitatis, et fidei infidelitas scripta est, ut nunc agnoscitur. Nam illo tempore nihil tam pium, nihil tam conveniens servo Dei videbatur, quam unitatem sequi, et a totius mundi communione non scindi „. Scriptura etiam, S. fidei Reformatorum solito more, prætendebatur: atque, ut idem S. Hieronymus habet „ de Ursæ nomine abiciendo, veri similis ratio præbebatur: quia in scripturis, aiebant, non invenitur, et multos simpliciores novitate sua scandalizat. Placuit auferri, non erat curæ episcopis de vocabulo, cum sensus esset in salvo „. Detecta vero ultro ab Ursacio et Valente fraude confessi sunt Patres: *se nihil mali in sua fide suspicatos: sicque Ariminensibus dolis irretiti, sine conscientia hæretici ferebantur*, ut idem S. Hieronymus habet, totamque complexus rem: *Tunc, inquit, Ursæ nomen abolitum est, tunc Nicænæ fidei damnatio conclamata est. Ingemuit totus orbis, et Ariannum se esse miratus est. Eadem, qua in Occidente Arimini perfidia, in Oriente Seleuciæ in conciliabulo res eodem tempore acta est. Prospiciens S. Hilarius periculum ex Ariminensis et Seleuciensis pseudo-synodi auctoritate, earum historiam iam Cpoli inchoavit, sed postea cum a Constantii editis, minis, ac violentia periculum maius immineret,*

N 2

neret,

a) Dialog. contra Lucifer.

neret, palam adversus eum calamus strinxit, dum teste etiam a) Sozomeno, „omnes ubique „ecclesias quædam quasi persecutio occupavit, „cuiusmodi olim sub ethnicis imperatoribus grassata fuerat. Etsi hæc, quod quidem ad cruciatus attinet, remissior videbatur, prudentibus tamen viris propter infamiam visa est acerbior. Utrique enim, et is qui persequebatur, et ille, qui persecutionem sustinebat, ex Ecclesia „erant „. His permotus malis, cum non successisset consilium, Constantium alio flectendi, modo iam palam calamus strinxit Hilarius, scripto libro uno contra Constantium, cum nihil profecisset duobus ad eundem: quorum primo, postquam mox in exordio pag. 1217. catholicorum votis, *non solum verbis, sed etiam lacrymis* deprecatus esset cæsarem obstinatum, „ne diutius „catholicæ Ecclesiæ gravissimis iniuriis afficiantur, et intolerabiles sustineant persecutiones et „contumelias, et (quod nefarium est) a fratribus nostris, „coepiscopis videlicet, qui avitæ fidei, in concilio Nicæno firmatæ, substituentes novam, potestate seculari abutebantur ad opprimendos catholicæ veritatis defensores. Id deinceps potissima ex parte apud imperatorem S. Hilarius agit, ut ii, „ad quos sola cura et sollicitudo publicorum negotiorum pertinere debet „(per provincias) a religiosa se observantia abstineant; neque posthac præsumant, atque usurpent, et putent, se causas cognoscere clericorum „. Libro II. n. 4. b) autem Constantio fidem in animum revocat, *quam olim, inquit, ab episcopis*

a) lib. IV. c. 25. b) p. 1226.

scopis optas audire, et non audis: aurem præbens illis nimirum, qui convulsa avita, Nicææ stabilita, fide aliam inducebant. Funestas dein a) sequelas deplorat sic: „Innovandæ fidei exinde
„usus inolevit: qui, postquam nova potius cæpit condere, quam accepta retinere, nec veterata defendit, nec innovata formavit: et facta est fides temporum potius, quam evangeliorum, dum et secundum annos describitur, et secundum confessionem baptismi non tenetur. Periculosum nobis admodum, atque etiam miserabile est, tot nunc fides existeret, quot voluntates „. Nempe dum sprete Ecclesiæ auctoritate infallibili, eiusque posthabitis decretis, quisque se arbitrum fidei facit, atque arbitrium sibi interpretandæ ad lubitum S. Scripturæ arrogat. Deinceps n. 9. b) imperatorem alloquitur sequentibus: „Memento tamen, neminem hæreticorum esse, qui se nunc non secundum scripturas prædicare ea, quibus blasphematur, mentitur. Hinc enim Marcellus Verbum Dei, cum legit, nescit: hinc Photinus hominem Iesum Christum cum loquitur, ignorat: hinc Sabellius, dum quod: *ego et Pater unum sumus*; non intelligit, sine Deo Patre, et sine Deo Filio est „. Librum *contra Constantium* exhortatione c) ad certandum pro fide exorsus, priora persecutionum tempora d) præoptat: „Pugaremus enim (inquit) palam et cum fiducia contra negantes, contra torquentes, contra iugulantes; et nos populi tui tanquam duces suos ad confessionis religionem intelligentia persecutionis publicæ

N 3

„ co-

a) p. 1227. b) p. 1230. c) p. 1237. d) n. 4. &c. p. 1240.

„ comitarentur. At nunc pugnamus contra per-
 „ secutorem fallentem, contra hostem blandien-
 „ tem, contra Constantium antichristum: qui
 „ non dorsa cædit, sed ventrem palpat; non pro-
 „ scribit ad vitam, sed ditat ad mortem &c. „
 Tuitus postea se, quod Constantium antichristum
 appellarit eundem mox cum Nerone, Decio et
 Maximiano comparat a) aiens: „ contra Deum,
 „ pugnas, contra Ecclesiam sævis, sanctos perse-
 „ queris, prædicatores Christi odis, religionem
 „ tollis, tyrannus non iam humanorum sed divi-
 „ norum es. *Et paulo post:* At tu omnium cru-
 „ delium crudelissime damno maiore in nos, et
 „ venia minore desævis. Subrepis nomine, blan-
 „ dimento occidis, specie religionis impietatem
 „ peragis, Christi mendax prædicator occidis.
 „ Non relinquis saltem miseris excusationes, ut
 „ æterno iudici suo poenas et aliquas laniatorum
 „ corporum preferant cicatrices, ut infirmitas de-
 „ fendat necessitatem. Scelestissime mortalium!
 „ omnia persecutionis mala ita temperas, ut ex-
 „ cludas et in peccato veniam, et in confessione
 „ martyrium „.

Non minus vehementer ac graviter Constan-
 tium imp. inçessit Lucifer Calaritanus episcopus
 variis opusculis ad eundem imperatorem directis,
 quæ novissime sunt edita T. VI. Bibl. PP. studio
And. Gallandi, ac primum quidem pro S. Atha-
 nasio sic b) auspicaur: „ Cogis, Constanti, ab-
 „ sentem damnare consacerdotem nostrum reli-
 „ giosum Athanasium; sed divina id facere pro-
 „ hi-

a) a. 7. p. 1248. b) p. 155.

„hibemur lege: impellis auctoritate latius regali
„Domini sacerdotes ad effundendum cruorem,
„ignorans iura iustitiæ tradita nobis divinitus, te
„conatum ex nostris auferre mentibus „. Et po-
„stea, quod caput est rei, attingens, David rege in
„exemplum adducto, faciente iudicium et iustitiam
„in toto populo suo pergit; „Te vero esse cerni-
„mus iniustum iudicem, cultorum Dei interfe-
„ctorem. Cur nos persequeris? Nempe quia
„noluerimus, ut tu es, fieri apostata: quia no-
„luerimus unicum Dei negare filium &c. Noli,
„Constanti, cum Arianis pugnare contra Dei
„domum: noli idololatriam Arii introducere in
„Ecclesiam, noli negare unicum filium Dei, de-
„sine persequi apostolicam atque evangelicam fi-
„dem. Hæc quia dicimus, videmur esse tibi
„inimici: sicut fuerunt regi vera sibi dicentes ini-
„mici „. Post duos libros pro S. Athanasio se-
„quitur *de regibus apostaticis* liber unus: *de non*
conveniundo cum hæreticis liber ad eundem Con-
stantium imp. iterumque *de non parcendo in De-*
um delinquentibus, ubi eum a) palam hæreticum
vocat, quem repererit operibus suis esse unum ex
illis, de quibus beatus Ioannes: *audistis, quia*
antichristus venit: nunc autem antichristi multi
sunt. b) Et postea de quatuor bestiis Daniel. VII.
quatuor regna designantibus „cæterum (inquit)
„quartæ illius bestię te gerere similitudinem, te
„hæc implere esse cupientem, quæ de illa præ-
„dicta sunt, quod esset impletura, manifestum
„est. Scriptum est enim de antichristo, cui tu
„assimilaris, aut ipse esse iudicaris: verba adver-

N 4

fus.

a) n. 17. p. 230. b) n. 18. p. 231.

„ sus altissimum Dominum loquetur, et sanctos
 „ altissimi Dei inveterabit, et cogitabit mutare
 „ tempora et legem: et dabitur in manu eius „
 Libello proximo inscripto: *Moriendum esse pro*
Filio Dei, novissima etiam ex apostolo ingeminat
 tempora Tim III. et IV. „ De te (inquit) ac tibi
 „ dilectissimis comperditis tuis spiritus autem ma-
 „ nifeste dicit, quia in novissimis temporibus re-
 „ cedent quidam a fide &c. „ Hæc vero nimio
 zelo abreptus auctor etiam schismatis de suo no-
 mine dicti.

S. Gregorius Nazianz. orat. IV. et V. in *Iu-
 lianum apostat.* in huius tyranni comparatione
 omnes eloquentiæ vires colligit a) ad excusandum
 Constantium, crimenque *importunitati procerum*
fideique eorum pravitati tribuendum, edicit. Orat.
 XXI. in laudem magni Athanasii b) de Grego-
 rio, eius loco Alexandrinæ sedi intruso, locutus:
 „ Quin etiam (ait) imperatoris simplicitatem si-
 „ bi conciliat: sic enim ego levitatem appello,
 „ pietatem venerans. Nam si vere dicendum
 „ est, zelum habebat, verum non secundum
 „ scientiam „ Et postea c) de Constantii morte:
 „ Hic vitam cum morte commutat adversarij
 „ pastoris confirmator et patronus, qui malum
 „ haud malo animo imperio præfecerat, (Iu-
 „ lianum) atque inutili ut ferunt, poenitentia
 „ in extremo vitæ spiritu affectus, cum ni-
 „ mirum ob alterius seculi tribunal æquus re-
 „ rum sacrarum unusquisque iudex est. Tria
 „ enim hæc esse aiunt, ob quæ tanquam im-

„ perio

a) Orat. IV. n. 37. p. 94.

b) n. 21. p. 399

c) n. 26. p. 402

perio suo indigna poenitentia ductus fuerit :
primum quod propinquis suis necem intulisset :
alterum, quod Julianum apostatam Cæsarem
nominasset : postremum quod novis fidei dog-
matibus studuisset : simulque cum his vocibus ,
e vita discessisse fertur „ At vero rem, prout
erat, breviter describens orat. XXV. in laudem
Heronis philos. sic (de hæresi Ariana agens) de
Constantio imp. a) loquitur „ Rursus malum impe-
rium, et rursus malum reviviscit, ac velut
subputridum maleque obductum vulnus aperi-
tur, et erumpit: gravesque lupi, alii aliunde
nos intercipientes Ecclesiam discerpunt. Arman-
tur sacerdotes adversus sacerdotes, plebs adver-
sus plebem furibundo impetu fertur; imperator
ipso impietati auctoritatem præbet, atque adver-
sus orthodoxam doctrinam leges instituit: ii-
que præterea, qui nec in virorum nec in mu-
lierum numero censendi sunt, quorum magna
erat apud eum potentia. Quis vero temporis
illius mala pro dignitate deplorare queat? Exi-
lia, bonorum proscriptiones, ignominia no-
tas &c. „

*Valens Arianus Orthodoxorum persecutor; et
religionum omnium fautor.*

Id vero est animadvertendum, S. Gregorium res
Constantii hic coniungere cum persecutione
Juliani, qua tamen perbrevis mox Valentis (quem
pius Iovianus imprudens in societatem imperii
adoptaverat) persecutionem acerbioram dicit b)

N 1

ut-

a) n. 9. p. 460. b) lb. p. 461.

utpote „ quæ christianorum patrociniū ad de-
 „ fensionem impietatis suæ prætexens , viros
 „ christianos aggreditur „. Sicque Ecclesiæ mili-
 tanti congregiendum iterum in gremio suo fuit ,
 piæ matri cum impiis filiis , gementibus fidelibus
 atque conquerentibus cum propheta , pastoribus
 præsertim dira perpeſſis pro fide : *Filii matris meæ
 pugnaverunt contra me.* Hos persecutus congres-
 ſus , ipse etiam pugnæ cum S. Basilio particeps
 S. Gregorius , dum S. Athanasium laudat , Lu-
 cium atris coloribus depingit , sedis Alexandrinæ
 ab Arianis destinatum inuaforem , atque Palladii
 præfecti in orthodoxos immanitatem describit ,
 cruciatus mulierum etiam et virginum pudendos ,
 sacra profanis pedibus conculcata , altaria fœdata .
*Hanc tragœdiam , subdit , Oriens quidem vidit ,
 at Occidens quoque deflevit , cuius immanitatis
 huius signa fugitivus antistes (Athanasius) publi-
 ce spectanda proposuit.* Revocatus tamen S. Atha-
 nasius a Valente imp. seditionem Alexandrinorum
 formidante an. 368. synodum Alexandriæ ha-
 buit , ut anno præcedente pro confirmanda fide
 Nicæna , Damasus P. Romæ , iterumque S. Atha-
 nasii aliorumque episcoporum hortatu an. 370 ,
 contra Auxentium.

Nihilominus vero anno sequenti Valens com-
 posita cum Gothis pace , ad impugnandam ca-
 tholicam fidem imperii vires convertit , Cappa-
 dociam , atque S. Basilium imprimis petens , hæ-
 reticorum agmine cinctus . Nazianzum quoque
 transiens frustra confectum senio Gregorium epi-
 scopum aggressus est , ut ex S. Gregorii filii , et
 in

in Ecclesia Nazianzena successoris orat. XVIII. constat. Qui ipse etiam triumphus illius particeps, ac S. Basilii in huiusmodi contra Valentem, Arianorum hyperaspisten, praeliis socius fuit, quemadmodum elucescit ex eiusdem orat. XLIII. funebri in laudem Basilii magni Casarea in Capadocia episcopi. Ubi postquam communia utriusque a prima iuventute studia, Athenis primum, dein in monachatu et clericatu a) item commemorasset, prosequitur: „Cum in his studiis ver-
„ saremur, ingruit subito nubes grandinis plena,
„ et exitiose stridens, quæ obtrivit ecclesias om-
„ nes, in quas cecidit, et quasunque invasit;
„ imperatorem dico auri amantissimum, et Chri-
„ sti inimicissimum, ac duabus his gravissimis
„ morbis, inexplibili nimirum avaritia, et
„ blasphemia laborantem: qui post persecutorem
„ persecutor extitit, et post apostatam, non qui-
„ dem apostata, sed nihilo tamen melior chri-
„ stianis, vel ut rectius loquar, christianorum
„ piissimæ, et purissimæ parti ac Trinitatis cul-
„ trici, quam quidem solam pietatem ac saluta-
„ rem doctrinam appello „ Barbaricam postea
hanc incurSIONem vocat, quam una cum Valente
susceperit „ exercitus ipso dignus, improbi ec-
„ clesiarum gubernatores, sævi atque immanes
„ orbis illius, qui ipsius imperio et ditioni sub-
„ iectus erat, tetrarchæ. „

Tunc nobis magnum S. Basilium sistit ex ere-
mo ad subsidium fidei accurrentem: qui tam
scriptis, quam etiam coram congressus primum
cum

a) Orat. XLIII. n. 30. p. 796

cum præfecto, deinde cum ipso Valente, utrumque vicit, ac divina etiam virtute sibi devinctos reddidit, ut ibidem solita eloquentia prosequitur Gregorius Nazianzenus. Gregorius vero Nissenus dum immensa, quibus omnes ecclesias afflixit persecutio illa, enarrasset mala, enumerassetque provincias orbis christiani a) subdit: „Quæ
 „ ex his omnibus provinciis calamitatis huius ex-
 „ pers fuit, nisi forte illa, quæ antea hoc malo
 „ tenebatur? Solus ex omnibus populus Cappa-
 „ dox, communem cladem et ærumnam non
 „ sensit, quem magnus noster propugnator ex
 „ omnibus tentationibus eripuit. Hanc ille in
 prima statim agressionem, quam memoravimus, celebrat victoriam: quam eodem robore intrepidus cum ipso imperatore Valente (ne quid de conflictu ob eandem Nicænæ fidei causam cum eoquorum præfecto, qui tantum non præcipuo erat apud imperatorem loco, dicam) congressus reportavit, ab ipsis his laudatus demum, ob libertatem et constantiam episcopo dignam, hostibus, et reveritus ab imperatore, etiam dum iterato eum ab altari removeret.

Nescio an Valens hac in fidem orthodoxam inhumanitate plus Ecclesiæ catholicæ nocuerit, quam eo quod Gothos, gentem, quæ deinceps Orientem ac Occidentem cum Africa inundavit, a fide catholica, cui hætenus addicti erant, ad hæresin Arianam destexerit, Ulphila eorum episcopo illecebris, et muneribus Eudoxiæ uxoris Valentis in errorem abducto, atque Gothis, ut

co-

a) I. contr. Eunom. p. 326.

communicarent in fide cum Valente et Eudoxia, persuadente: ac si nihil interesset, quod rem spectat, inter utramque doctrinam, Arianam ac catholicam, nisi in vocibus quibusdam, ut pluribus rem Theodoretus a) enarrat.

Accessit ad cumulum impietatis, quod vicissim sibi Valens persuaderi sit passus a Themistio philosopho gentili, quasvis sibi adversas sectas eandem honorare, suo quælibet ritu, divinitatem; cumque Deus omnes, illas perinde sustineat, argumentum esse, quod earum nullam despiciere, ac proinde æque singulas tolerare queat imperator. Quam in rem prostat Themistii oratio, narrantque rem Socrates et alii historici: teste quoque Paulo diacono b) „Valens in Antiochia „ plurimo tempore commoratus, omnibus licentiam dedit, sua sacra celebrandi, gentilibus scilicet, atque ludæis, nec non omnibus hæreticis „. Eodem porro, quo Themistius argumento de indifferentia cultus divini, usus est postea sub Valentiniano iuniore Symmachus urbis præfectus, supplicans nomine senatus Romani, ut restitueretur ara victoriæ, ut in eius relatione c) legere est.

*Valentinianus sen. in exordio imperii circa
dammum veræ religionis indifferens, iunior
instinctu matris defraudator.*

Ad Valentinianum sen. Valentis fratrem provocatur in mox memorata relatione Symmachii.

a) lib. IV. c. 32. b) lib. XII. hist. misc.

c) S. Ambrosii opp. T. II. p. 328.

machî, iuniorem n. 17. ita alloquentis: „ Fa-
 „ veant clementiæ vestræ sectarum omnium arca-
 „ na præsidia: et hoc maxime, quo maiores ve-
 „ stros aliquando iuverunt, vos defendant, a no-
 „ bis colantur. Eum religionum statum petimus,
 „ qui divo parenti culminis vestri servavit impe-
 „ rium, qui fortunato principi legitimos suffecit
 „ hæredes „ De eodem Ammianus Marcellin.
 narrat, eo moderamine principatus ipsum incla-
 ruisse; „ quod inter religionum diversitates me-
 „ dius stetit, nec quemquam inquietavit; nec,
 „ ut hoc coleretur, aut illud, imperavit; nec
 „ interdictis minacibus subiectorum cervicem ad
 „ id, quod ipse coluit, inclinabat: sed inteme-
 „ ratas reliquit has partes, ut reperit „ Hæc
 scriptor gentilis post paganismum iam a Constan-
 tino et eius filiis impp. christianis ubique pro-
 scriptum, nimiam quoque exaggerando hic in-
 dulgentiam Valentiniani: cuius quidem extat a)
 haruspiciæ indulgentior lex, eodem titulo, quo
 habetur Constantini et Constantii filii contra au-
 gures inter tot eiusdem codicis gravissimas leges
 contra paganam superstitionem. Nec in sua, a
 nobis memorata, lege Valentinianus aliquam
præter concessam a maioribus, religionem indul-
 gere, videri posset, ni demum ad leges provoca-
 ret in exordio sui regiminis datas, *quibus uni-*
cuique, quod animo imbibisset, colendi, libera
facultas tributa est. Procul vero ab hac Valen-
 tiniani indulgentia abfuit cognominis filius, dele-
 gatione ad eum (ut ex S. Ambrosio b) discimus)
 ite-

a) Cod. Theod. L. IX. tit. 16. c. 9. b) T. II. p. 1179.
 de obitu Valent. n. 19.

iterato a Romanis gentilibus facta pro restitutione
sacrorum profanorum, quæ recens iterum inhi-
buit Gratianus frater huius Valentiniani iun.
quem sic loquentem S. Ambrosius inducit: „ Quod
„ pius frater eripuit, quomodo a me putatis, esse
„ reddendum? Cum in eo et religio lædatur, et
„ frater, a quo se, nollet, pietate vinci. Et
„ cum paterno conveniretur exemplo, quod sub
„ patre suo ea nullus abstulerat, respondit: Pa-
„ trem meum laudatis, quia non abstulit, nec
„ ego abstuli. Numquid pater meus reddidit, ut,
„ me debere reddere, postuletis? Postremo etiam,
„ si pater reddidisset, frater abstulerat; imitato-
„ rem in ea parte fratris esse me, mallet. Aut
„ numquid meus pater Augustus fuit, et frater
„ non fuit? Par utrique debetur reverentia, et
„ par utriusque est circa rempublicam gratia.
„ Utrumque imitabor: ut et non reddam, quod
„ pater reddere non potuit, quia nullus abstule-
„ rat; et servem, quod a fratre est constitutum.
„ Postulet parens Roma, alia quæcunque deside-
„ ret: debeo affectum parenti, sed magis obse-
„ quium debeo salutis auctori. „ Hæc S. Ambro-
sius, postea in eodem sermone a) specimina tamen
sinceræ religionis Valentiniani patris, a Socrate
b) etiam, Sozomeno, c) et Theodoretto d)
memorata, refert; qui, inquit, *militiam sub Ju-
liano, et tribunatus honores fidei amore contemp-
nit*. Qui idem alias se obsequentem S. Ambrosio
et devotum præbuit, his etiam (ut perhibet e)
Theodoretus) eum verbis obtestatus: *Sicut divi-*
na-

a) n. 55. p. 1188. b) Hist. lib. I. c. 1. c) Hist. lib.
VI. c. 6. d) Hist. lib. III. c. 16. e) lib. IV. c. 6.

na præscribit lex, nostrorum animorum erratis medicinam facito. Factum hinc, ut Valentinianus aliam indueret mentem, quam memorata lege in imperii primordiis præsetulerat, strenuus orthodoxæ fidei Nicænæ propugnator. Quippe (quod narrat Theodoretus) comperto, esse in Asia et Phrygia convellentes eam fidem, convocat in Illyrico concilium, ibi fidem Nicænam constabilit, edicto per totum imperium promulgato, communicatis etiam litteris, ea de causa in Orientem missis Valenti fratri, frustra communito, atque fidem modis omnibus sufflaminanti.

Interea dum hæc in Oriente designabantur a Valente contra orthodoxam, fidem prælia, Occidentis Ecclesia vero auspiciis et auctoritate sedis apostolicæ apostolicorumque virorum Hilarii, Ambrosii ac cæterorum pastorum vigilantia orthodoxam fidem, strenue decertans, eminus cominusque, tueretur, Gratianus Valentis ex fratre nepos S. Ambrosium rogat, ut sibi commentationem, qua Filii Dei divinitas adstrueretur, elucubraret: quo scilicet, patruo a Gothis maximis cladibus affecto suppetias in Oriente laturus, et regiones Ariarum contagione infectas aditurus, alexipharmacum præsto haberet. Valens autem Gratiano invidens, sociumque quasi victoriæ detrectans, funestissimum illud prælium præproperavit, in quo cum omnibus orientalis imperii viribus profligatus, ipse agresti tuguriolo vivus combustus est an. 378. Lactantio, si revivisceret, novum *de mortibus persecutorum* argumentum præbiturus.

Gratianus imp. haud dubie cautior factus fuit Valentiniani patris periculo, qui sibi ab Auxentii, Mediolanensis episcopi Ariani ante S. Ambrosium, technis non satis caverat, postquam Mediolani S. Hilarius cum eo congressus fuerat. Qua de re extat inter opera eius *contra Arianos, vel Auxentium Mediolanensem* liber unus, *dilectissimis fratribus in fide paterna manentibus, et Arianam haeresin detestantibus, episcopis, et omnibus fidelibus* a) inscriptus. Parcit S. Hilarius Valentiniano non solum in eo libro, sed et comitibus aliisque, quos Auxentius deluserat, in hunc unum calammum stringens.

Digressus Mediolano atque Italia, ubi per unum alterumque annum fuerat, in Gallias, suamque ad ecclesiam Pictaviensem S. Hilarius, ut in orthodoxa fide firmaret patriam, victor rediit; post se consecutus in Italia ac Mediolani imprimis, sede iam plerumque imperiali, parem sibi pugilem pro fide S. Ambrosium, cui post decem, et quod excedit, annos cum iisdem Auxentio et Valentiniano iuniore in arenam descendendum fuit, instigante filium matre Iustina Ariana, quæ pace tandem cum Maximo conciliata pro filio, ab Ambrosio an. 358. instante Resurrectionis Dominicæ festo pro Arianis ecclesiam portianam extra urbem quidem postulavit; S. Ambrosius vero cum populo Mediolanensi invicte ac constanter, etsi pro imperatore peteretur, detrectavit. „ Quid enim (ait b) sermone contra Auxentium) de basilicis tradendis timeamus pro

Tom. I.

O

„ Chri

a) p. 1263. b) T. II. p. 872.

„ Christi nomine? Nisi forte illud *movere me*
 „ *debet, quod aiunt: ergo non debet imperator*
 „ *unam basilicam accipere, ad quam procedat:*
 „ *et plus vult Ambrosius posse, quam imperator,*
 „ *ut imperatori prodeundi facultatem neget?* „
 At initio statim sermonis declarat athleta, deserenda ecclesiae sibi voluntatem subesse non posse: *quia, ait a) plus Dominum mundi quam seculi huius imperatorem timerem.* Sic etiam vasa sacra tradere eadem de causa paulo post detrectat, contestatus *b) se „ templo Dei nihil posse decerpere,*
 „ *nec tradere illud quod custodiendum, non tradendum acceperim.* Deinde (addit) consulere me etiam imperatoris saluti, quia nec mihi expediret tradere, nec illi accipere: accipiat enim vocem liberi sacerdotis, si vult sibi esse consultum, recedat a Christi iniuria. Hæc plena humilitatis sunt, et ut arbitror plena affectus eius, quem imperatori debeo. „ Nec etiam adduci potuit, ut vocatus huius rei causa, palatium accederet, „ Utinam (aiebat) essem securus, quod ecclesia hæreticis minime traderetur, ad palatium imperatoris irem libenter, si hoc congrueret sacerdotis officio, ut in palatio magis certarem, quam in ecclesia. Sed in consistorio non reus solet Christus esse, sed iudex. Causam fidei in ecclesia agendam quis abnuat? „ In epistola de hac re ad ipsum Valentinianum provocat ad hoc Auxentio datum responsum, simulque Valentiniano huic iuniori revocat in memoriam responsum quod parens illius Valentinianus senior (qui etiam Mediolani omnia tem-

a) n. 2. p. 864. b) n. 5. p. 865.

templa catholicis restitui iusserat, dum filius contra lege data libertatem postea fecit, sese congregandi, iis omnibus, quibus eandem Constantius dedit post concilium Ariminense, teste a) Sozomeno: „ Mihi quidem in laicorum ordine con-
 „ stituto fas non est, huiusmodi negotia curiosius
 „ scrutari: Sacerdotes vero, quibus id curæ est,
 „ seorsim ubicunque voluerint, conveniant „. Hoc præ oculis posito S. Ambrosius respondens b) ait:
 „ ut arbitror competenter. Nec quisquam con-
 „ tumacem me iudicare debet, cum hoc adferam,
 „ quod augustæ memoriæ pater tuus non solum
 „ sermone respondit, sed etiam legibus suis san-
 „ xit: in causâ fidei vel ecclesiastici alicuius or-
 „ dinis eum iudicare debere, qui nec munere
 „ impar sit, nec iure dissimilis; hæc enim verba
 „ rescripti sunt, hoc est, sacerdotes de sacerdo-
 „ tibus voluit iudicare. Quin etiam si alias quo-
 „ que argueretur episcopus, et morum esset exa-
 „ minanda causa, etiam hæc voluit ad episcopale
 „ iudicium pertinere „. Mox ipsissimis fere S. Athanasii verbis utitur, quæ Patres San- Mauren-
 ses adnotarunt: *Quando a condito ævo auditum est? Quando iudicium Ecclesiæ auctoritatem suam accepit?* Enimvero cavet in eo sermone, nequid contra honoris imperatori debiti veniam proferat, studiose tamen ad finem usque insistens c) Ecclesiam Dei esse, cæsari eam non debere addici:
 „ Quia, (subdit) ius cæsaris esse non potest Dei
 „ templum. Quod cum honorificentia impera-
 „ toris dictum nemo potest negare. Quid enim

O 2

„ ho-

a) Lib. VI. c. 7. b) Ep. XXI. Cl. I. T. II. p. 860.
 c) n. 35. et 36. circa finem p. 873,

„ honorificentius, quam ut imperator Ecclesiæ
 „ filius esse dicatur? Quod cum dicitur, sine
 „ peccato dicitur, cum gratia dicitur: imperator
 „ enim intra Ecclesiam, non supra Ecclesiam est.
 „ Bonus enim imperator quærit auxilium Eccle-
 „ siæ, non refutat. Hæc ut humiliter dicimus,
 „ ita constanter exponimus. Sed incendia aliqui,
 „ gladium, deportationem minantur. Didicimus
 „ Christi servuli non timere. Non timentibus
 „ nunquam est gravis terror„

Cum occiso Gratiano Maximus imperium Oc-
 cidentis invasisset, diu tergiversatus est S. Mar-
 tinus Turon. eius mensam accedere, Treviris fi-
 dei causa commoratus, Priscilliano hæretico Gno-
 sticorum obscænitates revocante ac maleficiis de-
 dito, ne in synodo damnaretur, ad cæsarem
 provocante, nec constanter satis Ithacio et aliis
 synodi Burdegalensis sese opponentibus. Tunc
 S. Martinus, ut in historia sacra a) rem narrat
 Sulp. Severus, „ non desinebat increpare Itha-
 „ cium, ut ab accusatione desisteret, Maximum
 „ orare, ut sanguine infelicium abstineret, satis
 „ superque sufficere, ut episcopali sententia hære-
 „ tici iudicati ecclesiis pellerentur: novum esse,
 „ et inauditum nefas, ut causam Ecclesiæ iudex
 „ seculi iudicaret„. Interfectus est 388. Maxi-
 mus in prælio a Valentiniano, non semel prius
 devicto. Cumque iterato ab insidiante Maximo
 fugiendum esset Valentiniano, hæc sibi mala ob-
 venire ob propugnatam hæresin Arianam, divexa-
 tamque Ecclesiam, eum commonuit Theodosius
 Thef-

a) lib. II. c. 50.

Theſſalonicæ; ubi ipſe hic Theodoſius ſtrage 7000. hominum facta, morigerum ſeſe exhibuit ad pœnitentiam, a S. Ambroſio redux Mediolanum abſtentus iuxta ordinem eccleſiæ, a) „ et eccleſia-
„ ſtica coercitus diſciplina, ſic egit pœnitentiam,
„ ut imperatoriam pro illo celſitudinem popu-
„ lus orans magis fleret videndo proſtratam, quam
„ peccando timeret iratam. Hæc ille ſecum, et
„ ſi qua ſimilia, quæ commemorare longum eſt,
„ bona opera tulit, ex iſto temporali vapore
„ cuiuſlibet culminis, et ſublimitatis humanæ,
„ quorum operum merces eſt æterna felicitas,
„ cuius dator et Deus ſolis veraciter piis &c. „

C A P U T XXV.

*Oriens hæreſibus contaminatus: Schiſma Donatiſta-
rum in Africa demum ope catholicorum prin-
cipum oppreſſum, perinde ac hæreſes legi-
bus etiam impp. repreſſæ.*

Religione nihil antiquius habuit pius Theodo-
ſius „ex ipſo imperii ſui exordio non quievit,
„ iuſtiſſimis et miſericordiſſimis legibus adverſus
„ impios laboranti eccleſiæ ſubvenire, quam
„ Valens hæreticus favens Ariani vehementer af-
„ fluxerat, cuius Eccleſiæ ſe membrum eſſe magis,
„ quam in terris regnare gaudebat „ b) Ad Ni-
cænam fidem confirmandam an. 381. generale
Cpoli concilium convocavit, reſtitutis iam antea
eccleſiis, quas Ariani occupaverant ſub Conſtan-
tio et Valente impp. Sed nimis altas radices egit

O 3

error,

a) S. Auguſtin. lib. V. de civit. Dei c. 26. b) Id. l. c.

error, Vertumni instar variam induens faciem, plerisque ex ordine ecclesiastico episcopis hæreticorum antesignanis. Nec Ariana solum lues Cpoli grassabatur, Arianorumque secta pessima Eunomianorum, verum etiam præter veteres hæreses Novatianorum, Sabellianorum, Photinianorum, Marcellianorum, recens Apollinaristarum et Macedonianorum caput erigebant, hæcque potissimum coriphæo Macedonio episc. Cpolitano, contra quem eiusque sectatores pneumatomachos, potissimum curandum fuit Patribus concilii Cpolitani I. ut tunc exulari quasi Cpoli saltem videri potuisset Ariana hæresis, nisi fuisset iterum a Gothis Arianis confota.

Quamobrem ineunte sec. V. eadem constantia, quam modo in S. Ambrosio vidimus Mediolani in ecclesia occidentali, agendum fuit S. Chrysostomo Cpoli in Oriente, ne ecclesia Arianis concederetur, quam Gainas Gothus, ab Arcadio magister militiæ constitutus, Arianus sibi suisque constituerat. a) Advocavit S. Chrysostomum imperator, quid Gainas postularet, exponit, eiusque potentiam ac tyrannidem, quam haud obscure meditetur. At nihil his motus S. Præsul respondet, imperatoris non esse talia polliceri, nec danda esse sancta canibus: se catholicos ecclesia eiicere non posse, ut Arianis hæreticis pateat. Nec minori constantia ipsi Gainæ rem negavit, eumque postea, ut porro narrat Theodoretus c. 33. tyrannidem molitum, ipse suscepto in Thraciam itinere adit, benigne quidem susceptus; bella vero ille, quæ
nihil-

a) Theodoret. lib. V. c. 32.

nihilominus profecutus est, morte postea luit. Lectu dignissimum est S. Chrysostomi vigoris plenum apud Theodoretum colloquium in medium prolata etiam Theodosii lege, qua Cpoli quasvis sectas a fide catholica alienas exesse iussit, cum ante Theodosium nec unam haberent ecclesiam catholici, quam agente Greg. Nazianzeno reddens Theodosius hinc Anatasiam in testimonium resuscitatae orthodoxae fidei vocari iussit teste Sozomeno. a)

Per maiorem quidem seculi V. partem imperatores, Theodosii vestigiis insistentes, religiosi fuerunt et observantes erga Ecclesiam eiusque decreta, quæ promoventibus illis contra hæreses Nestorianam et Eutychianam in conciliis œcumenicis Ephesino et Chalcedonenſi emanarunt: prævaluit tunc, quod ineunte seculo Honorius ad Arcadium rescripsit: *Si quid de causa religionis inter antistes ageretur, episcopale oportuerit esse iudicium: ad illos enim divinarum rerum interpretatio, ad nos religionis spectat obsequium.*

At vero inquit, Græcorum ingenium ac philosophandi prurigo novos hæresiarchas protulit, qui ut superiore seculo mysterium Trinitatis, ita iam sec. V. conati sunt evertere mysterium Incarnationis, dum favent iterum seculi principes, suisque edictis patrocinantur erroribus, et quæ legitime in senatu conciliorum ab Ecclesia iam sunt irrefragabiliter ac infallibiliter constituta, sufflamant, seseque religionis negotiis ultra tutelæ et patrocinii modum (quod semper male cessit) in-

O 4

gerunt,

a) Lib. VII. c. 5.

gerunt, ac tribunal ad versus tribunal erigunt. Eiusmodi est famosum in Eutychniana hæresi Zenonis imp. henoticum ad eludendum Chalcedon. concilium. Eius nobis malam indolem, atque infrunitam licentiam Evagrius, Zonaras, Theophanes, Cedrenus loquuntur, eo progressam, ut ethnica etiam consuleret oracula. Henotici Zenoni imp. idem auctor fuit Acacius, qui etiam schismatis occidentalem inter et orientalem ecclesiam æmulatione quadam Romæ (quam veterem dicebant) ac novæ, Cpolis nimirum; quæ sec. V. conciso a barbaris imperio, Romaque toties direpta, et a Gothis (novo genere hostium militantis ecclesiæ ubique gentium diffuso) occupata, una fuit imperatorum sedes ac regia.

Grassabatur adhuc sec. V. Donatistarum in Africa schisma, quod levi de causa sub primo christiano principe Constantino ortum, Ecclesiam discidit, genio omnium retro seculorum schismaticorum, qui a) „non habentes Dei dilectionem suamque utilitatem potius considerantes, „quam unitatem Ecclesiæ propter modicas et „quaslibet causas magnum et gloriosum corpus „Christi conscindunt, et dividunt. Nulla ab eis tanta fieri potest correptio, quanta est schismatis „perniciës. Iudicabit eos omnes Deus, qui sunt „extra veritatem, hoc est extra Ecclesiam. &c.,

Perfugium Donatistæ primum apud imperatorem quærebant patrociniūque perfidiæ suæ erga Ecclesiam, quod, dum postea a religiosis imperato-

a) Irenæ. contra hæres. lib. IV. c. 62.

ratoribus impensum ad eisdem unitati Ecclesiæ restituendos, indignabantur, ut illis S. Augustinus a) exprobrat: „ Quod (inquit) in nobis modo reprehendunt, ut decipiant imperitos, dicentes: non debere christianos contra inimicos Christi aliquid a christianis imperatoribus postulare, ipsi priores fecerunt. Quod etiam in collatione, quam simul apud Carthaginem habuimus, negare non sunt ausi: imo et gloriari ausi sunt, quam apud imperatorem maiores eorum criminaliter Cæcilianum fuerint insecuti, insuper addentes mendacium, quod eum illic vicerint, fecerintque damnari„. Memorabilis est apologetica illa epistola pro Ecclesiæ simul pastoribus principum contra hæreticos et schismaticos auxilium implorantibus, ac principibus illud impendentibus; ubi de reo statuit illa: „ Aliter enim servit, quia homo est, aliter quia et rex est. Quia vero etiam rex est, servit, leges iusta præcipientes, et contraria prohibentes, convenienti vigore fanciendo, sicut servivit Ezechias. Et: posteaquam cœpit impleri, quod scriptum est: et adorabunt eum omnes reges terræ, et omnes gentes servient illi: quis mente sobrius regibus dicat: nolite curare in regno vestro, a quo tueatur, vel oppugnetur Ecclesia Domini vestri „.

Eiusdem argumenti est S. Augustini epistola XCIII. *ad Vincentium* b) e schismate Rogatiano reversum episcopum, in qua testatur, sibi visum olim, cum hæreticis non nisi verbo Dei et ratione agendum, verum sententiis aliorum, exem-

O 5

plif-

a) Epist. CLXXXV. ad Bonifacium. b) Tom. II. p. 230.

plisque superatum mutasse sententiam, et arbitrari, leges principum recte implorari adversus hostes fidei, modo id fiat animo corrigendi, non studio vindicandi. Momenta S. Patrem, ut in aliorum mentem concederet, impellentia passim ipse depromit, ubi in hoc versatur argumento. Sic Donatistas ex voce religionis stringens *a)* inquit:

„ Profecto religio est, qua te ad nostram communionem præceptum imperatoris impellit. Unde
 „ fit consequens, ut religio sit etiam, qua christianus imperator ad curam suam, iudicat, pertinere, ne in res divinas impune peccetur „
 Ingeminabant illud apostoli: *mibi vindicta et ego retribuam*, quos incessans S. Augustinus sic retundit: „ Clamate, si audetis, puniantur homicidia, puniantur adulteria, puniantur cætera,
 „ quantalibet, sceleris sive libidinis facinora, sive flagitia, sola sacrilegia volumus a regnantium
 „ legibus impunita. . . . Hæc dicentes quid aliud dicitis, nisi nulla hominis potestas contradicat,
 „ atque obstrepat nostro libero arbitrio, quando iniuriam facimus Deo. O dolor! fraudata sunt
 „ tali magisterio tempora antiqua, quando sanctus Moses iniurias suas levissime perculit, Dei
 „ vero severissime vindicavit „ Religiosi principes quique, inde a primo imperatore christiano Constantino leges contra hæreticos, sub hoc titulo collectas in codice iussu Theodosii iun. confecto sanxerunt, leniores hi, illi severiores, etiam sanguinarias, veluti ex condito (ut observat *b)* P. Lud.

a) Lib. II. contra Gaudent. n. 13. T. IX. p. 674.

b) Traité dogmatique et hist. des edits et des autres mo-

Lud. Thomassinus) cum episcopis, qui, apud principes interveniendo, oves errantes suaviter ad Christi gregem, unitatemque catholicam revocarent, testante Sozomeno *a)* de Theodosio M. eum contra omnes ab Ecclesia catholica alienas sectas „ graves quidem legibus adscripsisse poenas, sed „ ut metum incuteret subditis suis, studebat, ut „ sibi in divinis concordessent; siquidem et „ illos laudabat, qui sua sponte convertebantur „ Ruffinus quoque *b)* de eodem narrat hæc: „ Ad „ Orientem regressus, ibique, ab exordio principatus sui summa cura, summoque studio pulsis hæreticis, ecclesias catholicis tradere, idque „ ea moderatione agere, ut, ultione contempta, „ tantum catholicis de ecclesiarum restitutione „ consulere, quo fides recta absque prædicationis impedimento proficeret. „ Alia aliorum imperatorum christianorum a Constantino M. inde in eandem sententiam dicta, atque eiusdem tenoris vigorisque leges et edicta laudatus Thomassinus in medium profert passim per decursum operis, Valentiniani etiam senioris et Maximi, qui interrogatus de sua fide a Siricio P. id sibi animi et voluntatis esse professus est, „ ut fides catholica procul „ omni dissensione submota, concordantibus universis sacerdotibus, et unanimiter Deo servientibus, illæsa et inviolabilis perseveret. „

CA-

iens spirituel. et temporel. dont on s'est servi dans tous les tems pour etabli, et pour maintenir l'unité de l'Eglise cath. T. I. p. 469.

a) L. VII. c. 12. *b)* Lib. I. c. 19.

CAPUT XXVI.

Roma Occidensque moribus depravati.

Attamen auctoritate Romanæ Ecclesiæ in Oriente perinde in conciliis oecumenicis, quam in Occidente absque conciliis pontificum Romanorum, a primordio seculi V. usque ad finem, a S. Anastasio primo usque ad secundum, summorum virorum, nec non maximorum doctorum SS. Hieronymi et Augustini imprimis opera hæreses sunt prostratæ, fidesque orthodoxa aut servata est, aut saltem obex positus, ne torrentis instar uti in Oriente grassaretur error præsertim Arianus, serpensque Manichæismus.

— Deterior vero in tanta barbararum gentium colluvie Romani imperii status fuit, politiam quod spectat et mores: quem non solum in suis sermonibus, sed aliis etiam operibus passim perstringunt SS. Patres, S. Hieronymus imprimis Romanorum præcipue, ac Romani imperii *in quo uno*, ut iam supra c. 13. ex eodem S. Patre meminimus, *propter anticristum blasphemantem omnia simul regna delenda sunt*. De ipsa Roma vera sub Paulæ et Eustochii nomine ad Marcellam scribens a) hortansque, ut spreta Roma ad Bethlehæm terramque sanctam commigret. „Et hic (ait) „puto locus sanctior est rupe Tarpeia, quæ de „cœlo sæpius fulminata ostendit, quod Domino „displiceret. Lege Apocalypsim Ioannis, et „quid de muliere purpurata, et scripta in eius fron-

a) Ep. XLIV. T. IV. p. 551.

» fronte blasphemia, septem montibus, aquis
 » multis, et Babylonis cantetur exitu, contue-
 » re. *Exite inquit Dominus, de illa populus
 meus, et ne participes sitis delictorum eius, et de
 plagis eius non accipiatis.* » Ad Ieremiam quo-
 » que regrediens scriptum pariter attende. *Fa-
 gite de medio Babylonis, et salvate unusquisque
 animam suam. Cecidit enim, cecidit Babylon ma-
 gna, et facta est habitatio demonum, et custodia
 spiritus immundi.* » Est quidem ibi sancta Ec-
 » clesia, sunt trophæa apostolorum et martyrum,
 » est Christi vera confessio, est ab apostolo præ-
 » dicata fides, et gentilitate calcata in sublime
 » se quotidie erigens vocabulum christianum, sed
 » ipsa ambitio, potentia, magnitudo urbis, vide-
 » ri et videre, salutari et salutare, laudare, et
 » detrahere, vel audire vel proloqui, et tantam
 » frequentiam hominum saltem invitum videre,
 » a proposito monachorum, et quiete aliena
 » sunt. » Integrum necesse fuit recensere locum,
 ut in Roma tunc quamvis haud integra (ut mox
 videbimus) christiana, pium ab impio, religio-
 sum ab irreligioso, rectum a perverso discrimine-
 tur. Idem a) in illa Isa. c. XXIV. verba *attrita
 est civitas vanitatis* &c. » Ingeramus (inquit)
 » hoc testimonium his, qui in conviviis non so-
 » lum gula et ebrietate, sed et auribus luxuriant,
 » ut per omnes sensus animæ fortitudo mollescat.
 » Atteretur civitas, vel spiritualis Babylon, quæ
 » sedet in septem montibus purpurata, cuius sup-
 » plicia in apocalypsi Iohannis legimus. Pulcre-
 » que dixit urbem vanitatis, si enim de-cælo et

» terra

a) Comment. lib. VIII. T. III. p. 209.

„ terra et de omnibus quæ terrena sunt dicitur :
 „ vanitas vanitatum et omnia vanitas , quanto ma-
 „ gis hoc de una urbe dicendum est , quæ orbis
 „ pars modica est ? „ Palam hinc est , Romam
 profanam non cessasse Babylonem esse , postquam
 christianos accepit imperatores ; quo temporis in-
 tervallo S. Hieronymus se Romæ in *Babylone ver-*
satum , et purpuratæ meretricis fuisse colonum , te-
 statur : a) nec etiam post excidium . Qua de re
 S. Augustinus singulari capite in opere *de civitate*
Dei b) agens de vitiis Romanorum , quos patria
 non correxit everſio , exclamat : „ O mentes amen-
 „ tes , quis est hic tantus non error , sed furor ,
 „ ut exitium vestrum (sicut audivimus) plangen-
 „ tibus orientalibus populis , et maximis civita-
 „ tibus in remotissimis terris publicum luctum
 „ mœroremque ducentibus vos theatra quærere-
 „ tis , intraretis , impleretis , et multo infamiora ,
 „ quam fuerant antea , faceretis ? „ Postquam de-
 inde Scipionem laudasset , hanc probitatis in Ro-
 manis et honestatis everſionem metuentem subdit :
 „ Sed in vobis plus valuit , quod dæmones impii
 „ seduxerunt , quam quod homines providi præ-
 „ caverunt . Hinc est quod mala quæ facitis , vo-
 „ bis imputari non vultis ; mala vero ; quæ pati-
 „ mini , christianis temporibus imputatis . Neque
 „ enim in vestra securitate pacatam rempublicam ,
 „ sed luxuriam quæritis impunitam , qui depra-
 „ vatis rebus prosperis , nec corrigi potuistis ad-
 „ versis . Volebat vos ille Scipio terreri ab ho-
 „ ste , ne in luxuriam flueretis : vos nec contriti
 ab

a) Præfat. in lib. Didymi de Spiritu S. Opp. T. IV. p. 494.

b) Lib. I. c. 33. T. VII. p. 29.

„ ab hoste luxuriam repressistis: perdidistis utili-
 „ tatem calamitatis, et miserrimi facti estis, et
 „ pessimi permanistis. Ne hæc solos idololatrias
 attinere viderentur, agit mox cap. 35. etiam *de*
falsis intra Ecclesiam christianis, qui ad civitatem
 alteram huius mundi scilicet pertinent, *qui etiam*
cum ipsis, inquit, *inimicis adversus Deum mur-*
murare non dubitant. Ad quos omnes revincen-
 dos compositum est insigne illud *de civitate Dei*
 opus S. Augustini, libris XXII. de quibus in lib.
Retractat. c. 43. *cum sint*, inquit, *de utraque ci-*
vitate conscripti, titulum tamen de meliore acce-
perunt. Huc faciunt conscripti eodem suafore libri
 VII. historiarum Pauli Orosii, ubi perhibet esse, *qui*
malint inter barbaros pauperem libertatem, quam
inter Romanos tributariam sollicitudinem sustinere:
 quos Salvianus pene omnes *maioris reatus et cri-*
minosioris vitæ esse, quam barbaros, palam a) edi-
 cit, eas nimirum gentes, quæ tunc Romano im-
 perio parebant intra Italiam, Galliam, Hispanias,
 Africam &c. Neque enim Romani populi appel-
 latio apud Salvianum coercenda est ad urbem,
 quam dicunt Romam, postquam universus orbis
 iure Romanæ civitatis donatus est, ut Baluzius
 adnotat ad citatum Salviani locum. *Vita enim,*
 ibidem pergit Salvianus, *ut dixi, et peccatis su-*
mus deteriores, lege autem catholica sine compa-
ratione meliores. Prætereo, quam mox cap. 14.
 comparisonem singulatim instituit: quæve lib. V.
 præsertim ad rem velut ex professo differit, hæ-
 reticorum in Romano imperio, qua late nimirum
 per Orientem præsertim patebat, facta exceptio-
 ne:

a) De gubernat. Dei lib. IV. c. 13.

ne: „ Nam (inquit a) de Romanis hæreticis , quo-
 „ rum innumera multitudo est , nihil dicimus , ne-
 „ que aut Romanis eos aut barbaris comparamus :
 „ quia et infidelitate Romanis sunt deteriores ,
 „ et fœditate vitæ barbaris turpiores . Sed hoc
 „ nos non solum non iuvat , sed etiam supra id ,
 „ quod a nobis ipsis gravamur , gravat : quia et
 „ ii , quos tales causamur esse , Romani sunt .
 „ Unde intelligere possumus , quid mereatur om-
 „ nis respublica , cum pars Romanorum offen-
 „ dat Deum vita , pars et infidelitate pariter et
 „ vita . Salvo eo , quod etiam ipsæ quondam
 „ hæreses barbarorum de Romani magisterii pra-
 „ vitate fluxerunt , ac perinde etiam hoc nostrum
 „ est , quod populi barbarorum hæretici esse cœ-
 „ perunt . „

C A P U T XXVII.

*Idolatriam adhuc gliscentem Iulianus
 apostata conatus restituere. sæc. IV.*

Hæc Salvianus libro V. de gubernatione Dei ,
 et passim etiam deinceps libb. VI. et VII. per-
 sequitur ; quorum priore tamen maxime in idolo-
 latricam sui adhuc temporis circa medium sæc. V.
 invehitur , eiusque reliquias in ludis , in quos gen-
 tilissimi spurcitiis contaminatos passim invehuntur
 SS. Patres : nec genus hoc hostium deinceps pe-
 nitus debellavit , et deiecit militans in terris Ec-
 clesie . „ Colitur namque , et honoratur (ait c. 11 .

Salvianus) Minerva in gymnasiis , Venus in thea-

„ tris ,

a) Lib. V. c. 3 .

„ tris, Mars in arenis, Mercurius in palæstris;
„ et ideo pro qualitate auctorum cultus est su-
„ perstitionum. Quidquid immunditiarum est,
„ hoc exercetur in theatris; quidquid luxuriarum
„ in palæstris; quidquid immoderationis in cir-
„ cis; quidquid furoris in caveis. Alibi est im-
„ pudicitia, alibi lascivia, alibi intemperantia,
„ alibi insania, ubique dæmon, imo per singula
„ ludicrorum loca, universa dæmonum monstra.
„ Præsident enim sedibus suo cultui dedicatis. Ac
„ per hoc in spectaculis istius modi non sola est
„ illecebra, nec sola vitiositas. Admisceri enim
„ huic christianum hominem superstitioni, genus
„ est sacrilegii, quia eorum cultibus comunicat,
„ quorum festivitibus delectatur. „ Sunt hæc
reliquiæ superstitionum paganicarum, quas sæpe
iam antea inceserat, atque initio statim libri ad-
huc peiora in medium profert: „ Quid enim?
„ Nunquid non consulibus et pulli adhuc genti-
„ lium sacrilegiorum more pascuntur, et volantis
„ pennæ auguria quæruntur &c. „ Sed hæc eo
minus mira videri debent, quod post seculum
adhuc in ipsa Italia cultus idololatricus hinc inde
obtinuisse legatur.

Porro dum Iulianus apostata idolorum cultum
ab inferis post medium sec. IV. revocavit, passim
mox eius cultores prodierunt, licet ex lege Constan-
tis Constantini filii a) constet, illum sacrificia celebra-
re vetasse, Constantius etiam templa gentilium clau-
di iusserit, et Romæ clandestina sacrificia nocturna,
ac universum cultum simulacrorum sub poena ca-
Tom. I. P pitis

a) Cod. Theod. L. XVI. de paganis. Ib. LL. 4. §. 6.

pitius vetuerit, ut etiam apud Sozomenum a) legere est. Lex, qua quidem Constantius imp. 342. omnem superstitionem penitus erudendam censuerat, tamen vetat dirui ædes templorum ethnicorum extra muros, quæ serviebant postea ad instaurandam idololatriam Iuliano apostatæ, quem, qualis futurus esset, S. Gregorius Naz. cum Iuliano iuvene studiorum causa Athenis versatus ex corporis habitu et sermonibus divinavit; oratione vero IV. b) quæ est in Iulianum prima, qua ratione animi pravitatem sub modestiæ larva texerit, narrat, in clerum etiam cum Gallo adscriptus: „ adeo, ut divinos quoque libros plebi legerent: „ non minus sibi amplum et honorificum esse „ existimantes, quam aliud quidvis, imo omnium „ ornamentorum maximum præstantissimumque „ pietatis esse censentes. Iam sumtuosissimis quoque martyrum monumentis et votivorum donorum munificentis, omnibusque aliis rebus, quibus divinus timor insignitur, sapientiæ studium Christi que amorem declarabant; alter quidem vere et serio pietatem profitens &c. „

Versipellem vero animum Iulianus (tanto periculosior hostis militantis Ecclesiæ, quæ iam regnum suum in terris in tuto posuisse visa est) semper, etiam cum aperte in persecutionem erumperet, ostendit, dum „ eum quoque (ut idem postea eadem in oratione c) et amplius orat. XXI. d) narrat) „ quo martyres affici solent, honorem „ athletis invidit. Ac proinde id molitur, ut ipse „ qui-

a) Lib. III. c. 16.

b) n. 24. p. 88.

c) lb. n. 58. p. 103.

d) p. 407.

„ quidem et vim afferat, et interim afferre non
„ videatur; nos contra et supplicia perferamus,
„ et eo interim honore, qui pro Christi nomine
„ patientibus haberi solet, careamus „. Quo-
do vero id effectum iverit, postea S. Pater decla-
rat, „ ut quod inhumanius erat, hoc est vim et
„ tyrannidem populari turbæ, civitatibusque per-
„ mitteret „. Id quod postea Alexandrino-
rum exemplo demonstrat, dum Iuliani edicta a)
commemorat „ quæ adversus sacras ædes dum pu-
„ blice proponebantur, tum privatim expleban-
„ tur, et votivorum donorum ac pecuniarum
„ expilationem non magis ab impietate, quam
„ ab avaritia manantem, et sacrorum vasorum,
„ quæ profanis manibus petulanter et contume-
„ liose tractabantur, direptionem &c. „ Oratio-
ne V. quæ est investiva in Iulianum secunda, eius
immanitatem persecutus, qua indies ille adversus
christianos furebat vehementius: „ Cum autem,
„ inquit: b) per alia omnia esset grassatus, atque
„ omne tyrannidis in nos et crudelitatis genus,
„ ut leve et abiectum contempsisset (nec enim
„ ulla unquam natura ad malorum inventionem
„ illius natura foecundior et uberior fuit) ad ex-
„ tremum Iudæorum quoque nationem in nos im-
„ misit . . . ipsis nimirum in patriam redire, ac
„ templum instaurare, patriorumque rituum vi-
„ gorem renovare, ex ipsorum scilicet libris et
„ arcanis fatale esse affirmans, ac benevolentiae
„ specie commentum hoc occultans „. Ipse ni-
mirum utpote idololatriæ deditus, perinde a iu-
daicis quam christianis ritibus abhorrens, hoc fa-

P 2

cti-

a) n. 86. p. 120.

b) n. 3. p. 149.

aitabat, sperans sese, falsi prædictionem Domini convicturum esse, ut Theodoretus ^{a)} loquitur; cum tamen, ut San- Maureses editores iam notarunt, stultus potius ac invitus ad eam Christi prædictionem penitus adimplendam (quod cum S. Cyrillus Hieros. cathechesin XV. habebat, necdum penitus factum fuerat) contulerit, ut deinceps consensu omnium scriptorum, Ammiani etiam Marcellini Iuliani adulatoris, ac ipsorum Iudæorum S. Gregorius exponit: tum post enarrata Iuliani, Deo vindice, in bello Persico fata, summatim, quæ sub eo christiani a gentilibus perpassi sunt, mortuo iam Iuliano, ad fidelium animos erigendos complexus „ Non iam, (ait:) in sacras nostras aedes „ pravos oculos iniicient. Non iam aras, a purissimo et incruento sacrificio nomen habentes, „ scelesto sanguine contaminabunt: nec loca sacra „ per impia altaria probro ac dedecore afficient. „ Non iam sacrilega manu votiva dona diripient, „ et profanabunt, impietatem avaritia cumulantes. „ Non iam sacerdotum canitiem, diaconorum „ sanctitatem, virginum pudorem contumelia perfundent. Non iam in sanctorum incisorum viscera foedos et impuros porcos immittent, ut „ simul et pabulo et visceribus saturarentur. Non „ iam martyrum sepulcris ignem admovebunt, ut „ per eorum ignominiam alios a certamine deterreant. Non iam sanctorum reliquias cum vilissimis ossibus per contemptum permixtas flammis absumunt, et in ventos spargent: ut eo honore, „ qui eiusmodi hominibus debetur, ipsos privent. „ Non iam cathedram pestilentiae construentes, „ maledicta et convitia adversus episcopos, et pres-

^{a)} Lib. III. hist. c. 17.

„ byteros, atque etiam prophetas, et apostolos,
„ Christumque adeo ipsum coniecta pro deliciis
„ habebunt. Non iam adversum nos festos ac
„ lætos dies agent, legis interdicto ab adulterina
„ doctrina nos excludentes, perinde atque eadem.
„ opera linguas quoque nostras obstruunt. „ Hæc
Gregorius Nazianz. altero post mortem Iuliani
anno 364. quo eodem a successoribus eius noctur-
norum temporum nefariæ preces, aut magici ap-
paratus, quibus quam maxime addictus erat Iuli-
anus, aut sacrificia sunt vetita.

Sacrorum christianorum præsoles exterrebat re-
cens christianæ religionis periculum a Iuliano apo-
stata, ut cautos circumspectosque redderent chri-
stianos principes; qui tamen adhuc quidem augu-
rum et flaminum privilegia, non ipsa penitus mu-
nia sustulerunt, ipsa templa anno adhuc 424. nume-
rabantur, passimque circa urbem christiani sacrifi-
ciorum fumore obnubilabantur. Neque vero novas
iterum radices capiens idololatria poterat tam cito
ac facile evelli; cum non deessent, qui Romanos
idolorum cultu deliniverunt, detinueruntque. Is
quo loco fuerit anno Christi 384. ex Libanii oratio-
ne eo anno habita palam fit. Quo eodem tempore
Symmachus præfectus urbis annonæ caritatem alias-
que calamitates consueta gentilium calumnia chri-
stianis imputavit, quod videlicet puellis Vestæ at-
que idolorum sacerdotibus privilegia essent ablata,
ausus etiam, profanarum religionum, altaris Victo-
riæ ac privilegiorum restitutionem repetere a Va-
lentiniano imp. ut patet ex epistola S. Ambrosii ad
Valentinianum a) ubi vel hoc a christiano principe

P 3

peti

a) Cl. I. ep. 17. n. 9. p. 826.

peti potuisse vehementer incessit in hæc verba:
„ Te imperatore hoc petitur, et postulatur, ut
„ aram iubeas elevari, sumtum sacrificiis profanis
„ dari? Sed hoc non potest sine sacrilegio decerni:
„ unde rogo te, ne id decernas, statuas, vel in
„ eiusmodi decreta subscribas. Convenio fidem
„ tuam, Christi sacerdos: omnes conveniremus
„ episcopi, nisi incredibile hoc et repentinum ad
„ aures pervenisset hominum, quod tale aliquid
„ esset vel in consistorio suggestum tuo, vel a senatu
„ petitum. Sed absit, ut hoc senatus petiisse dica-
„ tur: pauci gentiles communi utuntur nomine. „
Et mox causam religionis esse protestatus, impera-
torem se tanquam episcopum convenire, addit:
„ Certe, si aliud statuitur, episcopi hoc æquo ani-
„ mo pati et dissimulare non possumus: licebit tibi
„ ad ecclesiam convenire; sed illic non invenes
„ sacerdotem, aut invenes resistentem. Quid re-
„ spondebis sacerdoti dicenti tibi: munera tua non
„ querit Ecclesia, quia templa gentilium muni-
„ bus adornasti? Ara Christi dona tua respuit,
„ quoniam aram simulacris vestisti: vox enim tua
„ manus tua: et subscriptio tua, opus est tuum.
„ Obsequium tuum Dominus Iesus recusat, et re-
„ spuit, quoniam idolis obsecutus es, dixit enim
„ tibi: *non potestis duobus dominis servire.*
„ Privilegia tua sacratæ Deo virgines non habent,
„ et vindicant virgines Vestæ. Cur sacerdotes Dei
„ requiris, quibus petitiones profanas gentilium
„ prætulisti, societatem suscipere non possumus.
Conquestos gentiles *de dispendiis* retundit iis, quæ
proxime sub Iuliano acciderunt, „ Petunt etiam
„ (inquit,) ut illis privilegia deferas, qui loquendi

„ et

„ et docendi nostris communem usum Iuliani lege
„ proxima denegarunt: et privilegia illa quibus
„ sæpe decepti sunt etiam christiani. „ Sequitur a)
ipsa Symmachi præfecti senatus nomine ad imperato-
rem facta relatio, in qua haud veretur, provocare
ad priores imperatores ethnicos, proximum etiam
Iulianum, Valentinianum quoque seniore. „ Re-
„ petimus (inquit) igitur religionum statum, qui
„ reipublicæ diu profuit. Certe numerentur prin-
„ cipes utriusque sectæ, utriusque sententiæ:
„ proximus eorum (Iulianus) cæremonias patrum
„ coluit, recentior (Valentinianus) non removit.
„ Si exemplum non fuit religio veterum, faciat
„ dissimulatio proximorum. „ Ubi simul Valens
etiam indigitatur; quem ultra dissimulationem pro-
cessisse iam notavimus; Zenonem item ad finem sec.
V. oracula consulentem gentilium iam per secula
muta. Relationem Symmachi apud S. Ambrosium
sequitur mox ad eam S. Ambrosii responsio; de
qua re iterum agitur in epistola S. Ambrosii ad Eu-
genium illum quondam Grammaticum, quem Arbo-
gastes Valentiniani parricida purpura induit: isque
(ut etiam an. 388. Maximus, ad quem susceptæ
legationis suæ rationem reddit S. Ambrosius Cl.
I. ep. 25. capta Roma, ad captandam civium bene-
volentiam fecerat) cum bis gentilium preces reiecisset,
tandem tertio interpellatus „ a Flaviano præ-
„ secto et Arbogaste comite aram Victoriæ, et
„ sumtus cæremoniarum, oblitus fidei suæ, con-
„ cessit, „ ut Paulinus in vita S. Ambrosii loquitur,
et S. Ambrosius b) in epist. 57. Cl. I. ubi postquam
commemorasset, incassum petitionem ean-

P 4

dem

a) p. 328. b) T. II. p. 1011.

dem factam Valentiniano legatione missa in Gal-
 liam, pergit: „Sed ubi clementia tua imperii
 „suscepit gubernacula, compertum est, postea
 „donata illa esse præcellentibus in republica,
 „sed gentilis observantiæ viris: et fortasse dica-
 „tur; imperator Auguste, quia ipse non tem-
 „plis reddideris, sed bene meritis de te dona-
 „veris. Verum nosti, pro Dei timore agendum
 „esse constanter, quod etiam pro libertate fre-
 „quenter fit non solum a sacerdotibus, sed etiam
 „ab his, qui vobis militant, aut in numero ha-
 „bentur provincialium. Te imperante petierunt
 „legati, ut templis redderes, non fecisti: iterum
 „alteri postulaverunt, renisus es; et postea ipsis,
 „qui petierunt, donandum putasti. Etiam impera-
 „toria potestas magna est, tamen considera, im-
 „perator, quantus sit Deus? &c. „Excusans se
 postea, quod scribenti in primordiis imperii sui
 non rescripserit, rationem a) pandit: „Quia istud
 „prævidebam futurum. Denique reposcenti litte-
 „ras, cum ipse non rescriberem, dixi: hæc cau-
 „sa est, quod extorquendum ei arbitror. Tamen
 „ubi causa emerfit officii mei, pro his, qui sol-
 „licitudinem sui gerebant, et scripsi et rogavi,
 „ut ostenderem in causis Dei timorem mihi iu-
 „stum esse, nec pluris facere adulationem, quam
 „animam meam. „

Refertur hæc epistola ad an. 393. quando iam
 senatus etiam Romani consulto senatoribus qui-
 dem non paucis gentilibus, sed Symmachi fato ab-
 sterritis, cultus profanus fuit proscriptus ac plu-
 res

a) R. II. p. 1012.

res deinceps quoque ad finem quarti huius, ac initium quinti seculi a Theodosio, Arcadio, et Honorio datæ sunt leges, quibus cultus ethnicus prohibetur, quæ habentur lib. X. cod. Theod. *de paganis*. Postea quam Theodosius renovasset proscriptionis decretum Cynesio præfecto prætorii in Oriente, Ioanni item et Gaudenzio comitibus in Occidente id negotii commisit, ut templa idolorum clauderent, privilegia sacerdotalia, et quidquid ad nefandum cultum attineret, tollerent. Non deerant suo officio hac in re episcopi: ex quibus Marcellus in Syria, cum splendidum Apameæ templum everteret, paganorum concursu in frustra concisus est. Diutius steterat Alexandriæ Serapis templum, ita ut etiam christiani infamarentur, ac si eius religione tenerentur inolita salutaris Nili superstitione, qua irritatus Theophylus Alex. illud obsidens, cum duce Olympio philosopho Serapidis cultores illud obvallarent, occupatum funditus evertit. Circa eadem labentis seculi IV. tempora S. Martinus in Gallia similiter fanum diruturus, antistitem cæteramque gentilium turbam obsistentem primum habuit: cum teste Sulp. Severo in eius vita c. 13. „pæne nulli in „illis regionibus Christi nomen receperant: quod „adeo (subdit) virtutibus illius exemploque con- „valuit, ut iam ibi nullus locus sit, qui non aut „ecclesiis frequentissimis, aut monasteriis sit re- „pletus. Nam ubi fana destruxerat, statim ibi „aut ecclesias aut monasteria construebat„. Constat ex S. Io. Chrysostomi epistolis a) in Oriente, Arabia, Phœnicia præsertim plures adhuc fuisse

P 5

paga-

a) Epist. 13. &c.

paganos, quibus convertendis sedulam operam dabat missis presbyteris monachis præsertim, quos itentidem ad constantiam corroboravit ob maximas obiectas difficultates, ac ærumnas, quas sustinere debebant Evangelii præcones a gentilibus in furorem actis, atque in monachos insurgentibus. Hæc ad initia sec. V. pertinent, quo progrediente ex decreto concilii Carthagine celebrati ad Honorium an. 408. legati sunt missi, præsidium opemque postulaturi contra paganos et hæreticos, qui leges in se promulgatas, Stilichone extincto, cessare contendebant, quos quidem tunc dedocuit errorem lege 46. cod. Theod. de hæret. an. 409. data. At vero ex concilio Carthaginensi an. 410. a) constat, id temporis cautum ab imperatore esse, *ne quis nisi libera voluntate christianæ religionis cultum amplecteretur*. Quod quidem, ut observant auctores vitæ S. Augustini b) ad calcem opp. *non aliud erat, quam cuius religionem quamlibet sequendi optionem relinquere, nec non eadem opera, quidquid ad eam diem contra hæreticos paganosve constitutum fuerat, antiquare*. Afferunt ibidem Baronii coniecturam, legem eam latam esse, ne Donatistas et gentiles priorum legum severitate afflictos illis temporibus abalienari ab Honorio, atque ad Attali partes traduci contingeret, qui ab Alarico an. 409. imperator proclamatus fuerat. Qua de re quidquid sit, legem eam Honorius anno sequenti instinctu Patrum Africanorum cassavit. S. Augustinus vero, contra paganos temporum illorum calamitates christianæ religionis cultui adscribentes, non solum ipse libros de civitate Dei scripsit, verum

a) Cod. Can. Afric. 107. b) lib. VI. c. 7.

verum etiam Orosio, ut eandem ob causam historiam suam scriberet, auctor fuit. Exstat S. Augustini epist. 232. T. II. p. 841. ad Madaurense idoloratras, quos nihilominus fratres, imo parentes suos appellat, quia apud eos literaturam et oratoriam artem didicerat, ut lib. II. c. 3. confess. meminit: quosve ad fidem allicit ob oculos positus fatis ludæorum et gentilismi, quæ *scriptura divina . . . ante longissima tempora futura esse testata sunt.* Quod idem hic nobis est propositum argumentum, ex parte demonstrandi Ecclesiam militantem regnum Christi in terris ex fatis monarchiæ Romanæ in scripturis V. et N. Testamenti prænuntiatis, mox persecuturi ea, quæ Romam proprius attinent. Divinam vero, quam præmatura et tragica morte singuli experti sunt ultionem Ecclesiæ persecutores Romæ debellatrici sanctorum, singulari libro persecutus est Lactantius *de mortibus persecutorum.* Quibus Iulianum iungit, breviter eorum nomina saltem recensens S. Hieronymus, in illa Zachar. XIV. verba: *et hæc erit plaga, qua percutiet Dominus omnes gentes, quæ pugnaverunt adversus Ierusalem,* ita commentando: „Hæc passos non esse Romanos, a) qui Ierusalem subverterunt, cunctis perspicuum est: nisi forte ludæi illas nationes asserunt perpeffuras, quæ contra auream et gemmatam Ierusalem sunt dimicaturæ: nos autem dicemus, omnes persecutores; qui afflixerunt Ecclesiam Domini, ut taceamus de futuris cruciatibus, etiam in præfenti seculo recepiſſe, quæ fecerint. Legamus ecclesiasticas historias: quid Valerianus, quid Decius, quid
„ Dio-

a) T. III. p. 1798.

„ Diocletianus, quid Maximianus, quid sævissi-
 „ mus omnium Maximinus: et nuper Iulianus
 „ passi sunt; et tunc rebus probabimus, etiam iux-
 „ ta litteram prophetiæ veritatem esse completam:
 „ quod computruerint carnes eorum, et oculi
 „ contabuerint, et lingua in pedorem et saniem
 „ dissoluta sit. Porro si ex hoc dicto hæreticis cru-
 „ delitas Dei videtur ostendi, audiant hæc univer-
 „ sa fieri, ut deficientibus malis succrescerent
 „ bona „. Manichæos hæc postrema attinent, qui
 tunc latenter in Oriente et Occidente serpebant, aper-
 te vero grassabatur Ariana præ cæteris hæresis aucto-
 ritate velut prætoria ab imperatoribus, crudelibus
 non raro (ut modo vidimus) orthodoxorum præ-
 fertim præfulum persecutoribus, de quibus modo
 relatus S. Hieronymus a) in cap. VI. Amos proph.
 „ Omnia (inquit) quæ de Amasia et Ieroboam in-
 „ terpretati sumus, τροπολογικῶς ad hæreticos re-
 „ ferenda sunt: quorum sacerdos Amasias solet
 „ interdum mittere ad Ieroboam regem hæreti-
 „ cum, atque hæreticorum patronum: et san-
 „ ctos viros ac præcones fidei accusare apud eum;
 „ et iubere doctoribus, ne prædicent in Israel,
 „ ne contra regis faciant voluntatem: quia Be-
 „ thel, hoc est domus Dei, et falsa ecclesia sancti-
 „ ficatio regis sit, et domus regni. Solent enim
 „ dicere: imperator nobis communicat; et si quis
 „ eis restiterit, statim calumniantur: ergo tu
 „ contra imperatorem facis? Augusti mandata
 „ contemnis? Et tamen consideremus, quod multi
 „ reges christiani, qui persecuti sunt Ecclesiam
 „ Dei, et Arianam impietatem in toto orbe fun-
 „ dare

a) T. III. p. 1437.

„ dare conati sunt, vincant in scelere Ieroboam
„ regem Israel „. Idem S. Hieronymus a) in epi-
taphio Nepotiani ad Heliodorum tragicum fere
exitum tum Iuliani apostatae cum aliorum sui ævi
imperatorum, qui plerique Ecclesiae infesti fue-
runt hæresum aut etiam idololatriæ fautores indul-
gentiores, aut tyranni, recensens: „ Constantius
„ (inquit,) Arianæ fautor hæreseos, dum contra ini-
„ micum paratur, et concitus fertur ad pugnam, in
„ Mopsi viculo moriens, magno dolore hosti reli-
„ quit imperium. Iulianus proditor animæ suæ,
„ et christiani iugulator exercitus, Christum sensit
„ in Media, quem primum in Gallia denegarat,
„ dumque Romanos vult propagare fines, perdit
„ propagatos. Iovianus gustatis tantum regalibus
„ bonis, foedore prunarum suffocatus interiit, osten-
„ dens omnibus, quid sit humana potentia. Va-
„ lentinianus vastato genitali solo, et inultam pa-
„ triam derelinquens, vomitu sanguinis extinctus
„ est. Huius germanus Valens Gothico bello victus
„ in Thracia eundem locum et mortis habuit et
„ sepulchri. Gratianus ab exercitu suo proditus, et
„ ab obviis urbibus non receptus, ludibrio hosti
„ fuit, cruentæque manus vestigia parietes tui, Lug-
„ dune! testantur. Adolefcens Valentianus et pene
„ puer post fugam, post exilia, post recuperatum
„ multo sanguine imperium, haud procul ab urbe
„ fraternæ mortis conscia, necatus est: et cadaver
„ exanime suspendio infamatum. Quid loquar de
„ Procopio, Maximo, Eugenio, qui utique dum
„ rerum potirentur, terrori gentibus erant? Omnes
„ capti steterunt ante ora victorum et, (quod po-

„ ten-

a) Epist. 35. T. IV. p. 373.

„tentissimis quondam, miserrimum est) prius igno-
 „minia servitutis, quam hostili mucrone confossi
 „sunt. „

C A P U T XXVIII.

Barbarorum incursiones.

Observavimus supra suo loco intestina Romani imperii mala, cum Roma debellatrix sanctorum esset. Invalescabant iterum vergente seculo III. dum novas veluti vires colligunt inferi portæ contra militantem Ecclesiam: atque tunc etiam a diversis orbis plagis barbaræ gentes ingruiebant. Burgundiones, Alemanni, Gothi Rhenum et Danubium infestabant, Orientem Scythæ et Persæ invaserunt, capto etiam Valeriano, qui fuit crudelissimus christianorum persecutor, perinde ac filius eius Gallienus, dum a triginta tyrannis imperium occupatur; ex quibus præcipuus Odenatus Palmyræ rex Orientem vindicatum occupat, victa tandem a Domitio Aureliano eius uxore Zenobia.

Accidit id, dum iam cum aliis Germaniæ gentibus Franci prodeunt, Gallias invadentes vergente sec. III. Deinceps varia sorte cum barbaris nationibus conflictum est, ac ancipiti sub christianis etiam imperatoribus, qui, ut vidimus, plerique erant Arianæ et deinceps aliarum hæresum contra mysteria SS. Trinitatis aut Incarnationis defensores ac orthodoxorum hostes. Sic, dum nova insurgunt contra militantem in terris Christi Eccle-

Ecclesiam ac intestina sub ipsis christianis imperatoribus mala, vetera vicissim contra rempublicam, urbemque Romam invalescunt, emergentibus undique barbaris, pericula.

De calamitosis his temporibus scribit a) S. Hieronymus; „ Horret animus, temporum nostrorum ruinas persequi. Viginti et eo amplius anni sunt, quod inter Constantinopolim, et alpes Iulias, quotidie Romanus sanguis funditur. Scythiam, Thraciam, Macedoniam, Dardaniam, Daciam, Thessalonicam, Achaiam, Epiros, Dalmatiam, cunctasque Pannonias, Gothus, Sarmata, Quadus, Alanus, Hunni, Wandalis, Marcomanni vastant, trahunt, rapiunt. Quot matronæ, quot virgines Dei, et ingenua nobilia corpora, his belluis fuere ludibrio? Capti episcopi, interfecti presbyteri, et diversorum officia clericorum. Subversæ ecclesiæ, ad altaria Christi stabulati equi, martyrum effossæ reliquiæ. Ubique luctus, ubique gemitus, et plurima mortis imago. Quid putas nunc animi habere Corinthios, Athenienses, Lacædæmonios, Arcadas, cunctamque Græciam, quibus imperant barbari? Et certe paucas urbes nominavi, in quibus olim fuere regna non modica. Immunis ab his malis videbatur Oriens, et tantum nunciis consternatus. Ecce tibi anno præterito (395) ex ultimis Caucasii rupibus immissi in nos, non iam Arabiæ, sed Septentrionis lupi, tantas brevi provincias percurrerunt. Quot monasteria capta? Quantæ
„ fluvio-

a) Epist. XXXV. T. IV. p. 274

„ fluviorum aquæ humano cruore mutatæ sunt?
 „ Obsessa Antiochia et urbes reliquæ, quas Ha-
 „ lis, Cydnus, Orontes, Euphratesque præter-
 „ fluunt. Tracti greges captivorum: Arabia,
 „ Phœnice, Palæstina, Ægyptus, timore captivæ.
 „ Non mihi si linguæ centum sint oraque centum,
 „ ferrea vox, omnia pœnarum percurrere nomi-
 „ na possim „. Ingentia sũnt hæc, sed parva in
 comparatione eorum malorum, ac calamitatum,
 quibus imperium Romanum affectum atque con-
 fectum est sub christianis imperatoribus, qui ut
 modo singillatim memoravimus, in gremio Eccle-
 siæ indebitam sibi haud raro circa sacra christiana
 arrogantes potestatem, in viscera eius, aut im-
 prudentes manus iniecerunt, aut impii sævierunt;
 vicissim barbaros, quos evocarunt ipsi, conductiti-
 os milites, facti paulatim iisdem obnoxii, experti
 deinceps sunt truculentissimos hostes ad perniciem
 ac interitum imperii, occidentalis primum, ut
 mox videbimus, et post mille annos, ut in de-
 cursu tractatus patebit, etiam orientalis, adhuc
 in ruina iacentis, occidentali per Francos restau-
 rato.

Erant iam in aula Constantini barbari, mere-
 baturque exercitus ad minus dimidia pars. Eis Con-
 stantius auxit stipendia tum ob intestinas turbas,
 cum ob Persas in Oriente superiores (quo perti-
 net S. Iacobi Nisib. sermo *de bello a*) notabilis ad-
 modum) irruentesque undique barbaras alias gen-
 tes ethnicas, quales etiam Franci, Mauri, Alani
 et Hunni erant. Dum Salvianus *b*) omnes barba-

ros

a) T. V. Bibl. PP. p. XXXIII. *b*) lib. IV. c. 13.

ros, aut ethnicos, aut hæreticos esse dicit, de suo tempore loquitur adolescente nimirum sec. V. quo plerique erant Ariani: nempe ex commercio cum Arianis Romanis sub imperatoribus, quos notavimus, Arianismi patronis, seu ut idem Salvianus a) loquitur *de Romani magisterii pravitate*, agens de Wandalis et Gothis: de quibus his Isidorus in chronico „GOTHŪ, (ait,) ad Istrum „ bifarie in Fridigerno et Athalarico divisi sunt „ regibus. Sed Fridigernus Athalaricum Valen- „ tis Ariani imperatoris auxilio superans, suaden- „ te eodem in huius beneficii gratiam ex catholi- „ co Arianus cum omni gente Gothorum effectus, „ errorem secutus est eorum „. De his S. Gre- „ gorius Nazianzenus b) locutus „ qui nos, (in- „ quit) bello laceſſunt, barbari, quos Trinitas „ ſoluta coniunxit. Quin hoc quoque nomine „ ſcleratiores ſumus, quod non exteros exteri, „ nec ignotos ignoti (quæ res nonnihil etiam „ calamitatem levat) verum nos ipſos mutuo, „ et quaſi domeſtici domeſticos populamur, et „ inceſſimus, aut ſi mavis, eiſdem corporis „ membra conſumimus invicem, atque conſumi- „ mur „. Immania ſunt, quæ deinceps perfequi- „ tur Arianorum facinora atque crudelitatis genera, ſub Valentis nimirum imperio, poſtquam Gothi an. 377. in ſolutæ pacis poenam Thraciam popu- lati ſunt, poſtea a Theodoſio deviſti, ſed identi- dem ipſi in imperii viſcera etiam acciti.

Qua de re memorabilis admodum eſt S. Am- broſii epiſtola c) ad Valentinianum imp., qua ei
Tom. I. Q legatio-

a) lib. V. c. 3. b) Orat. 33. n. 2. p. 664. c) T. 2. p. 888

legationis successum narrat, eius nomine Treviros ad Maximum imperatorem an. 386. susceptæ: dum illi, quasi cum Bautone colludenti, Maximus barbaros immisos exprobrat a Bautone nimirum hoc focero Arcadii imperatoris, sub quo postea teste Prospero in chron. Radagarius rex Gothorum Italiæ limitem vastaturus ingressus est. *Ex hoc, subdit, Ariani, qui Romano procul orbe fugati, barbararum nationum, ad quas se contulere, praesidio erigi cœpere.* Bauto vero, cuius filiam Arcadio nupsisse Philostorgius perhibet, idem est, ut Sammaurani editores S. Ambrosii coniiciunt, Romanus consul, cui S. Augustinus Mediolani panegyricum dixit; quem vero Maximus ibidem regnum sub specie pueri, Valentiniani nimirum, vendicare voluisse memorat: *Quasi ego, sunt a) Maximi verba, non habeam, quos possim adducere, cum mihi tot millia barbarorum militent, et annonas a me accipiant.* Quærit in responsione S. Ambrosius n. 7. & 8. quos immiserit barbaros Bauto? „Et quid mirum, (pergit) si hoc Bauto fecisset transrhenanus genere, cum tu miniteris „imperio Romano barbarorum auxilia, et turmas „translimitanas, quibus commeatus provincialium tributa solvebant? Vide autem, quid intersit „inter tuas minitationes, et Valentiniani augusti „pueri mansuetudinem! Tu flagitabas, quod barbarorum stipatus agminibus Italiæ te infunderes: „Valentinianus Hunnos atque Alanos appropinquantes Galliæ per Alemanniæ terras reflexit. „Quid habet invidiæ, si Bauto barbaros cum barbaris fecit decernere? Quoniam dum tu militem

a) lb. n. 4. p. 889.

„ litem Romanum occupas, dum is adversum se
„ utrinque prætendit, in medio Romani imperii
„ sinu Iuthungi populabuntur Rhetias, et ideo
„ adversus Iuthungum Hunnus accitus est. Idem
„ tamen, quia de finitimo proterebat Alemanniam,
„ et iam de vicinia mali urgebat Gallias, coactus
„ est, triumphos suos deferere. Confer utrius-
„ que factum. Tu fecisti incurfari Rhetias, Va-
„ lentinianus suo tibi auro pacem redemit „ Non
est hic locus, commentarium pro illustranda patria
historia scribere in hæc S. Ambrosii verba.

Ea tamen in memoriam revocant, quæ sunt
sub Valentiniano seniore cum Alemannis, ab eo
ad Nicrum cæsis, ne se mutuo deinceps invade-
rent, tractata, quibus non obstantibus Romani
eorum ditiones invadentes, castella passim extru-
xerunt ad Nicrum, quorum hodie vestigia super-
sunt, quædam etiam proximis annis recens ad
vicum Kungen in Wirtembergia detecta.

Sed, ut ad nos redeamus, Romani præterea,
corrupto milite principem nationis Alemanniæ
captum trucidarunt. Hoc, et atrociorē adhuc
proditionem in Saxones ex Cuniano referens
Tillemontius *a)* subdit, mirum iam videri non de-
bere post tantam christianorum imperatorum per-
fidiam, Deum casum Romani imperii permisisse,
iisque gentibus illud tradidisse, adversus quas fractæ
fidei eiusmodi facinora designaverant; quibus par
est scelus eiusdem Valentiniani in Gabinium Qua-
dorum regem, ad mensam proditorie occisum
teste Ammiano. Atrociorē adhuc perfidia eodem

Q 2

teste

a) Hist. des Emp. an. 371.

teste Ammiano Valentiniani frater Valens imp. (de quo similem perfidiam in Gothos paulo ante audivimus) non semel insidias struxit Paræ Armeniæ regi, cuius fœderati auxilio in bello Persico adiutus fuerat. Quæ idem Ammianus et Iordanus, vulgo Iornandes, perhibent Gothorum gesta cum utriusque imperii orientalis et occidentalis sive principibus sive iis, quorum arbitrio principes illi regebantur, eadem perfidiæ specimina præbent.

Sed omnium atrocissima sunt illa, quod hi ipsi barbarorum horumce opera ad principum suorum proditione, et imperii perditionem usi sunt. Acciderunt hæc Honorii et Arcadii tempore imbecillorum principum, quorum ille Stiliconis, hic Ruffini, hocque ab exercitu trucidato, Eutropii eunuchi consilio regebatur. Ruffinus in orientem Hunnos; in Thraciam Gothos accersivit: utque Alaricum ad depopulandam Græciam circa finem sec. IV. sic Stilico eundem postea impulit, ut Arcadio bellum indiceret; Alaricus vero contra Honorium revertitur cum trecentis millibus, Radericum alii cum ducentis, alii cum quadringentis millibus militum processisse dicunt; Attilam postea Hunnorum regem, cum quingentis millibus: contra quos, quod armis confici non potuit, iterum perfidia tentatum est etiam sub Theodosio iuniore, contra Attilam frustra quidem et in perniciem propriam, incassum tentato Edecone legato, ut Attilæ necem inferret. Erant Hunni gentiles, nihilominus apud Attilam, ne Roma deprædaretur, plus potuit S. Leo P.

Leo P. quam Aetii virtus bellica, qui, ut contra Francos primum feliciter decertavit, ita etiam Attilam in Gallia prælio vicerat; sed quoque Aetius hic, ut sub Honorio Stilico, invidorum similitate neci datus est a Valentiniano iuniore: qui ipse quoque violentam mortem subiit a patricio, dum, interim Maximō trucidato, iterum S. Leo intercessit, ne a Genferico Roma præda militum fieret, paulatim concidente occidentali imperio, ac demum in Augustulo extincto, deiciente eundem solio Odoacre Herulorum rege, quos vero Theodoricus Gothorum rex Roma brevi expulit, regnumque Italicum constituit. Sic, ait Iornandes Gothus *lib. de regn. success.* „Hesperidum „regnum Romanique populi principatus, quod „DCCIX. V. C. anno primus Augustorum Octavianus Augustus tenere coepit, cum hoc Augustulo periit; Gothorum dein regibus Romanis tenentibus „Orientale imperium sub Theodosio iuniore Attilæ tributarium, sub Marciano respirasse, visum est. Post eum Leo Thrax imperium opera Asparis iurati Ariani obtinuit, qui cum Leonem postea non ad vota haberet, Vandalos advocavit: dumque apud populum ob hæresim exosus esset, concurrentes etiam ex suis eremis monachi imperatorem adiurarunt pro fide adversus Asparem Arianum; quem eiusque familiam Zeno occulto Leonis iussu cum trucidasset, in præmium Ariadnem Leonis filiam in matrimonium accepit et postea imperium, ut tamen teste Prospero in chron. *Infandum Arianorum hæresis, quæ se nationibus barbaris miscuit, catholica nomen fidei toto orbe diffusa præsumeret.*

Hinc Visigothorum regnum in Hispania et Gallia, Vandalorum in Africa, Ostrogothorum in Italia, devicto Odoacre Herulorum rege a Theoderico Ostrogothorum rege.

Sub Theoderico Ariano quidem catholica pa-
 cior fuit Ecclesia, nec infelix reipublicæ status,
 ut universum Salvianus iam sæpe citatus de bar-
 baris quibusvis, sive paganis sive hæreticis melius,
 quam de Romanis sentit. Is postquam lib. IV.
 de paganis egisset, Romanam reipublicam vel
 iam mortuam, vel certe extremum spiritum agen-
 tem luget. Lib. V. de hæreticis idem agit, ultra mo-
 dum quidem, etiam de errore excusans illos: „Nos
 „ (inquit. c. 2) eos iniuriam divinæ generationi
 „ facere certi sumus, quod minorem Patre filium di-
 „ cant. Illi nos iniuriosos Patri existimant, quia
 „ æquales esse credamus. Veritas apud nos est; sed
 „ illi apud se esse præsumunt. Honor Dei apud nos
 „ est; sed illi hoc arbitrantur honorem divinitatis
 „ esse, quod credunt. Inofficiosi sunt; sed illis
 „ hoc est summum religionis officium. Impii
 „ sunt, sed hoc putant, veram esse pietatem.
 „ Errant ergo, sed bono animo errant, non odio,
 „ sed affectu Dei, honorare se Dominum, at-
 „ que amare credentes. Quamvis non habeant
 „ rectam fidem, illi tamen hoc perfectam Dei
 „ æstiment charitatem. Qualiter pro hoc ipso
 „ falsæ opinionis errore in die iudicii puniendi
 „ sint, nullus potest scire, nisi iudex. Interim
 „ idcirco eis, ut reor, patientiam Deus commodat,
 „ quia videt eos, etsi non recte credere, affectu
 „ tamen piæ opinionis errare: maxime cum
 „ sciat

„ sciat, eos ea facere, quæ nesciunt, nostros au-
 „ tem negligere, quod credunt, ac per hoc il-
 „ los magistrorum peccare vitio, nostros suo;
 „ illos ignorantes, nostros scientes; illos id fa-
 „ cere; quod putent rectum, nostros quod sciant
 „ esse perversum. Et ideo iusto iudicio illos pa-
 „ tientia Dei sustinet, et nos animadversione ca-
 „ stigmat: quia ignosci aliquatenus ignorantia po-
 „ test, contemptus veniam non meretur. Sic enim
 „ scriptum est: „ *Servus, qui nescit voluntatem*
Domini sui, et non facit eam; vapulabit paucis.
Qui autem scit eam, et non facit eam, vapulabit
multis. „ Non ergo miremur, quod multis cæ-
 „ dimur, quia non inscientia, sed rebellione
 „ peccamus. „ Deinceps, quantum ad vitam et
 conversationem pertinet, per totum illum librum
 dissertationem instituturus, *Quid est*, orditur, *in*
quo eis aut præponere nos, aut etiam comparare pos-
simus? Idque per singula capita deinceps discrimen
 ostendit, atque epist. IX. ad Salonium episc. cui libros
 de gubern. Dei inscripsit, de illis eandem reddit
 rationem, et pandit occasionem operis, *multipli-*
ces christianorum pene omnium morbos, atque
a cunctis in Ecclesia positos, non solum non post-
poni omnia Deo, sed prope cuncta præponi. Nam
et ebriosi in ebrietatibus Deum spernere viden-
tur, et cupidi in cupiditate, et impudici in li-
bidine, et cruenti in crudelitate, et in his omnes
penes omnes &c. Sic in his aliisque omnibus bar-
 baros cum Romanis contendens, hos illis dete-
 riores describit.

CAPUT XXIX.

*Capta Roma, Apocalyptica Babylone et bestia,
Roma sacra efflorescit.*

Totus in eo est B. Bossuet tum in commentario, cum in aliis scriptis super Apocalypsin S. Ioannis, ut a capite 4. usque ad decimum nonum veluti serie quadam historica descripta, demonstrat fata urbis septicollis Romæ sub nomine Babylonis, imperiique Romani bestię apocalypticę (prout alias sub bestiarum nomine regna in prophetis designantur) usque ad captam ab Alarico Gothorum rege urbem; ita etiam tria illa vę, de quibus cap. IX. 12. *Vę unum abiit, et ecce veniunt duo Vę, et* cap. XI. 14. *Vę unum abiit, et ecce vę tertium veniet*, perinde omnes Apocalypsis partes usque ad caput XX. inter se vinctas partitur. Id quod succinctius in demonstrationibus *de excidio Babylonis* a) apud S. Ioannem corollario demonstrationis secundę, deinceps articulatim demonstratione tertia per capita manifeste ob oculos ponit, et declarat. De excidio autem Romę Babylonis apocalypticę in Alarico potissimum subsistendum ratus, eidem Radagaisum, de quo supra, iungit, qui tertio post Alaricum anno Italiam ingressus est, dum ab anno sequenti deinceps imperium Romanum invaderent Vandali, Hunni, Franci, Burgundiones, Suevi, Alani, Herules, quibus successerunt Longobardi, Alemanni, Saxones, quos decem illos reges seu cornua Apoc. XVII. 12. interpretatur, non

a) T. III. opp. p. 744. seqq.

non computatis Gothis, qui urbis excidio singulariter deputati sunt, Alaricus nempe et Radagaisus, quorum ille hæreticus, hic gentilis erat; gentilissimumque, dum Alaricus primum an. 410. urbem aggressus est, in urbe obtinuisse ac recens iterum dominari cœpisse ex Orosio catholico lib. VII. et Zozimo (adde Sozomenum L. IX. c. 5.) ethnico scriptore lib. V. &c. hist. c. 41. ostendit. a)

Q 4

Qui

a) Radagaise marchoit avec deux cents mille hommes, et selon la coutume des barbares il avoit voué à ses Dieux le sang des Romains. Les Païens publioient à Rome, qu'il venoit un ennemi vraiment redoutable, que le culte des dieux rendroit puissant contre Rome, où leurs autels étoient méprisés; et ils disoient que les sacrifices de ce roi Païen étoient plus à craindre, que ses troupes, quoiqu'innombrables et victorieuses. Les blasphèmes se multiplioient dans toute la ville. dit un historien du temps (Orose) et le nom de Jesus Christ étoit regardé plus que jamais comme la cause de tous les maux. Si Dieu, résolu à la vengeance eût livré la ville à ce Païen, ceux de la même religion n'auroient pas manqué d'attribuer la victoire aux dieux, qu'il adoroit. Mais son Armée fut taillée en pièces, sans qu'il en restât un seul, pas même le roi. Dans le même tems Alaric, l'autre Roi des Goths, s'étoit rendu redoutable aux Romains: tantôt reçu dans leur alliance, et combattant avec eux, tantôt indignement traité, enfin il assiegea Rome. On y chercha de vains secours, en appelant des divines Toscans, selon l'ancienne coutume; et on se portoit avec tant d'ardeur aux ceremonies païennes, qu'un Païen a bien osé écrire, que le Pape S. Innocent fut obligé d'y consentir. Personne n'en a cru Zozime, un si grand calomniateur des chrétiens: mais son récit ne laisse pas de faire sentir dans Rome un prodigieux attachement à l'idolâtrie. Car il est bien constant par tous les auteurs, que les Etruriens, ou Toscans furent appelés. C'est ainsi, que Rome assiégée vouloit recourir à ses anciens dieux. Approchant le temps de sa perte, on a établi pour empereur Attale, Païen d'inclination, qui aussi faisoit espérer le rétablissement du Paganisme. En effet, dans la propre année que Rome fut prise, le tyran créa consul un Tertullus, zélé idolâtre, qui commença la magistrature, selon la coutume des gentils par les vains

Qui S. Innocentio tum Rom. sedis episcopo hic invidiam concitare nititur; econtra vero Orosius profitetur, accidisse, „quo magis illa urbis irruptio „indignatione Dei acta, quam hostis fortitudine „probaretur, ut beatus Innocentius, Romanæ Ecclesiæ episcopus tanquam iustus Lot subtractus a „Sodomis, occulta providentia Dei apud Raven- „nam tunc positus peccatoris populi non videret „interitum. „Tum operis ab Orosio suscepti (monitu S. Augustini ad calumnias idololatrarum calamitates temporum illorum neglectui cultus idolorum tribuentium) institutum prodit, præsertim autem lib. II. c. 3. quo respiciens hoc Romæ excidium, similemque Babylonis ortum et Romæ, similia bona et mala, sed non similem exitum et defectum ob oculos ponens gentiles incessit Orosius. „Intelligent, (inquit) hi, qui insipienter utique de „temporibus christianis murmurant, unum De- „um disposuisse tempora, et in principio Baby- „loniis, et in fine Romanis; illius clementiæ esse, „quod vivimus, quod autem misere vivimus, „intemperantiæ nostræ. Ecce similis Babylonis „ortus et Romæ, similis potentia, similis ma- „gnitudo, similia tempora, similia bona, similia „mala, tamen non similis exitus, similisve de- „fectus. Illa enim regnum amisit, hæc retinet; „illa

prefages des oiseaux, et qui faisant valoir dans le senat la qualité de Pontife, qu'il eseroit bientôt avoir, vouloit revivre avec elle toute la religion païenne. Ainsi l'idololatrie étoit encore une fois devenue dans Rome la religion dominante, Dieu l'ayant ainsi permis pour ne point laisser douteux le sujet des ses justes vengeances. Cette grande ville hâtoit son supplice, les propositions qu'on faisoit à l'Empereur, furent inutiles; Rome fut prise par Alaric, et tout y fut desolé par le fer, et par le feu.

„ illa interfectione regis orbata , hæc incolumi
„ imperatore secura est, et hoc quare? Quoniam
„ ibi in rege libidinum turptudo punita, hic chri-
„ stianæ religionis continentissima æquitas in rege
„ servata est: ibi absque religionis reverentia,
„ aviditatem voluptatis licentia furoris implevit:
„ hic et christiani fuere, qui parcerent, et chri-
„ stiani, quibus parcerent, et christiani propter
„ quorum memoriam, et in quorum memoria
„ parceretur. Quapropter desinant religionem la-
„ cerare, et laceßere patientiam Dei: propter
„ quam habent, uti et hoc quoque impunitum
„ habeant, si aliquando desistant „. Infra a) rem
idem Orosius aperte omnino ob oculos ponit
exemplo Radagaisi regis Gothorum pagani et Scy-
thæ: „ Qui, ut mos est barbaris huiusmodi gen-
„ tibus, omnem Romani generis sanguinem diis
„ suis propinare devoverat. Hoc igitur Romanis
„ arcibus imminente, fit omnium paganorum in
„ urbe concursus, hostem adesse, cum utique
„ virium copia, tum maxime præsidio deorum
„ potentem: urbem autem ideo destitutam, et
„ mature perituram, quia deos et sacra perdide-
„ rit. Magnis querelis ubique agitur, et conti-
„ nuo de repetendis sacris celebrandisque tracta-
„ tur. Fervent tota urbe blasphemix, vulgo no-
„ men Christi tamquam lues aliqua præsentium
„ temporum opprobriis gravatur. Itaque ineffa-
„ bili iudicio Dei factum est, uti quoniam in per-
„ mixto populo piis gratia, impiis poena debeba-
„ tur, oportebatque permitti hostes, qui insuadi-
„ bilem in plurimis, et contradicentem civitatem
„ seve-

a) lib. VII. c. 37.

„ severioribus solito flagris coarguerent, non ta-
„ men eos, qui indiscrete evectos intemperata
„ cæde delerent, duo tunc Gothorum populi
„ cum duobus potentissimis regibus suis per Roma-
„ nas provincias bacharentur: quorum unus chri-
„ stianus propiorque Romano, et (ut res docuit)
„ timore Dei mitis in cæde, alius paganus, bar-
„ barus et vere Scythia, qui non tantum gloriam
„ aut prædam, quantum inextinguibili crudelitate
„ ipsam cædem amaret in cæde: et hic iam sinu
„ receptus Italiæ, Romam e proximo trementem
„ terrore quassabat. Itaque si huic ultionis po-
„ testas permitteretur, quem Romani ob hoc
„ præcipue timendum arbitrabantur, quia deorum
„ favorem sacrificiorum obsequiis invitaret; et ini-
„ moderatior cædes sine fructu emendationis arsis-
„ set, et error novissimus peior priore crevisset:
„ quandoquidem in pagani, et idololatræ manus in-
„ cidisse, non solum paganis residuis de instauran-
„ do cultu idolorum esset indubitata persuasio,
„ sed etiam christianis periculosa confusio, cum et
„ hi terrerentur præiudicio, et illi confirmarentur
„ exemplo. Quamobrem iustus dispensator humani
„ generis Deus perire paganum hostem voluit, et
„ christianum prævalere permisit, ut pagani blasphemantesque Romani, et illo confunderentur per-
„ dito, et hoc punirentur immisso: maxime cum
„ imperatoris Honorii admiranda in rege conti-
„ nentia, et sanctissima fides non parum divinæ
„ misericordiæ mereretur „. Infra l. c. idem Oro-
„ sius omnia brevi complexus: „ Igitur (inquit) in-
„ grata Roma, quæ sicut nunc sensit, non ad re-
„ mittendam, sed ad reprimendam idololatriæ
„ præ-

„ præsumtionem , iudicis Dei obliquam misericor-
„ diam , ita continuo propter vivorum mortuo-
„ rumque sanctorum piam recordationem Dei
„ iram passura non plenam , si forte confusa pœ-
„ niteat , et per experientiam fidem discat , ab in-
„ cursu Alarici regis , et hostis , sed christiani ali-
„ quantulo ad tempus spacio differtur „ Quæ
hic dilata dicuntur , acciderunt hæc nono Kal. Iul.
eiusdem anni , quo in conc. Carthag. ad Honorium
imp. decreta est legatio , de qua supra locuti
sumus , ad obtinendam retractationem legis , ne-
quis nisi libera voluntate christianæ religionis cul-
tum amplecteretur. Quam ethnicos illius ætatis
pro omnimoda libertate conscientie accepisse , ex
Zozimo colligere licet , dum lib. V. tradit , con-
cessum aditum ad dignitates tum forenses , tum
militares ab Honorio omnibus , retenta sua cuiusque
religione , atque adeo legem an. 408. 18. Kal. Dec.
antiquatam , et quidem ob Generidum gentilem ab
imperatore Dalmaticis legionibus præfectum.

Tunc maxime blasphemiam illam ingenina-
bant gentiles , mala hæc et calamitates nonnisi ab
iratis ob religionem christianam diis immisas.
Quam ob rem Victorianus ep. 111. S. Augustinum
rogat , sibi proponi , quæ ad calumnias has
reponeret , quod copiose fecit S. Doctor alias in
suis etiam sermonibus : et postea absens ep. 122.
ad Hipponenses suos tangit hanc rem , estque ar-
gumentum sermonis *de urbis excidio* , ubi inter
alia : a) „ Horrenda (ait) nobis , nuntiata sunt , stra-
„ ges facta , incendia , rapinæ , interfectiones ,
„ excruciationes hominum. Verum est , multa
„ audivi-

a) T. VI. p. 623. n. 3. p. 624.

„ audivimus, omnia genuimus, sæpe flevimus,
 „ vix consolati sumus; non abnuo, non nego,
 „ multa nos audisse, multa in illa urbe esse com-
 „ missa „. Solatur tamen postea suos auditores
 ob iustos in ea urbe et sanctos, eos etiam, qui
 in bello eo mortui sunt; tunc vero illorum partem
 recenset a) „ quæ ante hostile incendium in mul-
 „ tis ex multa parte migraverat. Migrarunt, qui
 „ fugerunt, migrarunt qui de corpore exierunt:
 „ multi præsentis utcumque latuerunt, multi in
 „ locis sanctis vivi salvique servati sunt. Manu
 „ ergo emendantis Dei correpta potius civitas illa,
 „ quam perditâ, tanquam servus sciens volun-
 „ tatem domini sui, et faciens digna plagis, vapu-
 „ lavit multis „. Sic in memorata illa ad Victori-
 anum epistola nihil melius tam ethnicis, quam chri-
 stianis reponi posse, declarat, quam gravioribus pæ-
 nis dignos esse, qui Domini voluntatem, quam
 ignorare non possunt, aspernantur, ac ii, qui
 eam ignorant. In sermone autem illo *de urbis*
excidio inter illos, qui salvi evaserunt, initio ita-
 tim b) n. 2. censentur *multi, qui in locis sanctis*
ne tangi potuerunt. Quod hic paucis habet, edis-
 serit mox in exordio lib. 1. *de civit Dei* c. 1. quos
 libros, ut iam indicavimus, edidit, aliquot post
 annos ob memoratam paganorum calumniam
 scriptos; utque etiam Orosius in proœmio histo-
 „ riæ suæ, „ quod pagani neque futura meditan-
 „ tes, neque recolentes præterita ex urbis expu-
 „ gnatione, nec non aliis Romani imperii cala-
 „ mitatibus ansam arriperent blasphemandi &c. „
 præceptum sibi memorat a S. Augustino „ tragi-
 „ ca

a) n. 8. p. 628. b) p. 624.

„ ca veluti , quæ posset colligere in monumentis
 „ historiarum , ut hinc intelligeretur , pluresne
 „ a christianis temporibus huiusmodi clades evenis-
 „ sent „. At multo ampliorem campum sibi vigin-
 ti duobus libris *de civitate Dei* S. Augustinus ape-
 riens , exordium tamen ac veluti argumentum
 operis eodem anno , quo Alaricus Romam depopu-
 latus est , coepti , hinc sumit , occasionemque
 defensionis suæ , ut ex ipsa inscriptione statim
 cap. 1. palam sit *de adversariis nominis Christi ,*
quibus in vastatione urbis propter Christum bar-
bari pepercerunt. Adversarios hic Romanos gen-
 tiles intelligit , quibus ipsis Alaricus eiusque exer-
 citus confugientibus ad loca sacra pepercit ; „ An
 „ non , (sunt a) verba S. Augustini) etiam illi
 „ Romano Christi nomini infesti sunt , quibus
 „ propter Christum barbari pepercerunt ? Testan-
 „ tur hoc martyrum loca et basilicæ Apostolorum ,
 „ quæ in illa vastatione urbis ad se confugientes
 „ suos , alienosque receperunt. Huc usque cruen-
 „ tus sæviebat inimicus ; ibi accipiebat limitem
 „ trucidatoris furor ; illo ducebantur a miseranti-
 „ bus hostibus , quibus etiam extra ipsa loca pe-
 „ percerant , ne in eos *incurrerent* , qui similem
 „ misericordiam non habebant. „ Huius ipsius rei
 iterum meminit b) ubi argumentum suum ex strage
 Radagaisi Gothorum regis gentilis urget , uno die
 cum exercitu divina erga suos suamque Ecclesiam
 in sede Petri providentia prostrati : „ Nam (in-
 „ quit) si ille tam impius cum tantis et tam impiis
 „ copiis Romam fuisset ingressus , cui pepercis-
 „ set ? Quibus honorem in locis martyrum de-
 „ tulisset ?

a) T. VII. p. 3. b) Ib. lib. V. c. 23. p. 140.

„ tulisset ? in qua persona Deum timeret ? „ Alaricus, quem confessum Socrates a) Sozomenus et alii testantur, se veluti invitum impelli a nescio quo, teste Orosio b) hoc præceptum suis dedit, ut si qui in sancta loca præcipue ad sanctorum Apostolorum Petri et Pauli basilicas confugissent, hos imprimis inviolatos securosque esse sinerent. Tum relatis illis, quæ paulo ante ex eodem Orosio de S. Innocentio P. memoravimus, pergit: „ Discurrentibus itaque per urbem barbaris, forte unus Gothorum, idemque potens et christianus, sacram Deo virginem iam ætate profectam in quadam ecclesiastica domo reperit: cumque ab ea aurum argentumque honeste exposceret, illa fidei constantia esse apud se plurimum, et mox proferendum spondit, ac protulit. Dumque expositis opibus, attonitum barbarum magnitudine, et pondere ac pulchritudine, ignota etiam vasorum qualitate intelligeret, virgo christi ad barbarum ait: Hæc Petri apostoli sacra ministeria sunt. Præsume, si audes, de facto tu videris! Ego quia defendere non valeo, neque tenere audeo. Barbarus vero ad reverentiam religionis timore Dei et fide virginis motus, ad Alaricum per nuntium hæc retulit, qui continuo reportari ad apostoli basilicam universa, ut erant, vasa imperavit. Narrat deinceps, qua id pompa factum fuerit, *hymnos Deo Romanis barbarisque concinentibus*. Demum subdit, „ mysterium hoc, quod in transferendis vasis, dicendis hymnis, ducendis populis fuit, „ tanquam magnum cribrum fuisse arbitror, per „ quod

a) Socrat. lib. VII. c. 10. b) lib. VII. c. 39.

quod ex congregatione populi Romani tanquam ex magna massa frumenti per omnia ex universo ambitu civitatis latebrarum foramina effluxere grana viva, sive occasione sive veritate commota, omnia tamen de præsente salute crederentia, ex horreo dominicæ præparationis accepta sunt, reliqua vero sicut stercora, et velut paleæ, ipsa vel incredulitate vel inobedientia præiudicata, ad exterminium atque incidium remanserunt. S. Hieronymus, qui tam acerbe in procemio lib. I. et III. in Ezechielem, et alibi hanc Romanæ urbis vastationem deplorat, qua clarissimum terrarum omnium lumen extinctum, imo Romani imperii truncatum caput, perinde portio perversum, depravatumque moribus statum incessit, ut iam supra notavimus, hoc etiam agit cap. 26. epistola, quæ est inter Augustinianas 223. a) obscurius quidem gentiles æque ac christianos sugillans. „ Multi (ait) utroque claudicant pede, et ne fractis quidem cervicibus inclinantur, habentes affectum erroris pristini, cum prædicandi eundem non habeant libertatem. „ Erasmus Roterod. et Lovanienses theologi, ut editores Maurenenses adnotant, significari putant, captam a Gothis Romam non agnoscere manum Dei, sed accersitis copiis moliri rebellionem, ut notat etiam Baronius ad an. 410. quo capta est Roma: quoque referri possunt ultima hæc eiusdem epistolæ verba: „ capta „ Ierusalem tenetur a Nabuchodonosor, nec Ieremiæ vult audire consilia: quin potius Ægyptum desiderat, ut moriatur in Taphnis, et ibi ser-

Tom. I. R „ vitute

„ vitute pereat sempiterna „ Idem S. Doctor memorat de S. Innocentii P. antecessore S. Anastasio ep. 16. quod Roma illum diu possidere non potuerit, ne totius mundi caput sub tanto everteretur episcopo. Ep. 154. *Ad Principiam* exponit brevius a S. Augustino indicatam barbarorum humanitatem, eamque expertas esse Marcellam et filiam eius Principiam, quas in domo sua reperi-
tas ad basilicam S. Pauli deduxerunt extra urbem. De alia muliere ad S. Petri basilicam, ut eius pudicitiae confuleretur, deducta a milite testatur Sozom. lib. IX. c. 10. Capite nono autem asyllum memorans *in ade Petri*, quo, inquit, *qui refugerunt, urbem restaurarunt. Non iam* (ait ad hunc locum Bossuetus *de excidio Babylonis*) *re-
gno nobilem, sed totam Ecclesiam consecratam im-
minutam incredibilem in modum, sive civium mul-
titudinem, sive amplitudinem opum, atque operum
spectaveris.*

Lege eundem copiosius hæc alibi edifferentem in *historia religionis veteris et novi testamenti*, triumphum crucis nempe Domini et suæ sanctæ Ecclesiæ, quomodo veluti ex cineribus Romæ profanæ excisæ sacra effloruerit. Hoc laudatus Orosius, ut scriberet adversus vaniloquam pravitatem eorum, qui alieni a civitate Dei ex locorum agrettium compitis et pagis pagani vocantur, sive gentiles, in procæmio *hisor.* egisse se dicit, ac demonstrasse, „ regnasse mortem avidam sangui-
„ nis, dum ignoratur religio, quæ prohiberet a
„ sanguine: ista illucescente, illam constupuisse:
„ illam concludi, cum ista prævalet: illam peni-
„ tus

„tus nullam futuram, cum hæc sola regnabit : „
 Civitas Dei nempe supra montem posita, dum
Lapis ille qui percusserat statuam factus est mons
magnus, et implevit universam terram Dan. II. 35.
 Lapis ille de quo Matth. XX. 44. *Qui ceciderit*
super lapidem istum confringetur : super quem ve-
ro ceciderit, conteret illum. Quod experti sunt
 Iudæi et gentiles. Civitas hæc Dei in monte con-
 spicua est, in vertice montium septicolis Romæ :
 Ut, Romam serm. I. in nat. apost. Petri et Pauli,
 alloquitur S. Leo M. circa ipsa ea tempora, quæ
 eius fata plangimus, Vaticanam cathedram, solium-
 que tenens, *gens sancta, populus acquisitionis,*
civitas sacerdotalis, et regia per sacram beati Petri
sedem caput orbis effecta, latius præsideres religione
divina, quam dominatione terrena. &c. Nempe
 dum, collapsio imperio, hierarchia novo lustro
 instructa in sua arce sede Romana, throno cæsa-
 rum, pontificatu, quem summum illi gentili su-
 perstitutione sibi arrogarunt, ostentaruntque, in
 vera religione Ecclesia catholica splendorem acce-
 pit. „ In pontificatu (sunt verba Augustini Steu-
 „ chi Eugubini in Laurent. Valla lib. I. in princ.)
 „ etsi non illa veteris imperii magnitudo, species
 „ certe non longe dissimilis renata est, qua gentes
 „ omnes ab ortu et occasu haud secus Romanum
 „ pontificem venerantur, quam omnes nationes olim
 „ imperatoribus obtemperabant &c. Nisi Deus
 „ Romano imperio everso, pontificatum restituisset,
 „ in quo Romana maiestas renascetur, fu-
 „ turum erat, ut Roma nullo tempore excitata ac
 „ restituta, inhabitabilis posthac, foedissima boum,

» pecorumque futura esset habitatio ». D. Girau-
 deau, qui nuper sub tit. *l'Evangile médité, et di-*
stribué pour tous les jours de l'année en suivant la
concorde des quatres Evangelistes, insignem commen-
 tarium super quatuor evangelia edidit duodecim vo-
 luminibus, vol. VI. meditat. 153. eos incessit,
 qui hodie ingenti sane numero offenduntur florenti
 Ecclesiæ statu, ac livido oculo aspiciunt hono-
 rem, divitias et pompam, quibus circumdati sunt
 successeurs apostolorum: nec comprehendere vo-
 lunt, quomodo non obstante spiritu humilitatis,
 qui idem semper est, ac esse debet, locum habeat
 exterior hæc status mutatio; noluntque animadver-
 tere, quomodo ex suis crepundiis ac prima funda-
 tione sua eluctata in hunc præsentem statum Ecclesia,
 regnumque Christi in terris perficienda fuerit ac ele-
 vanda. Nec comparant præsentem gloriam Eccle-
 siæ cum mediis, quibus huc pervenit: ansamque
 scandali inde arripiunt, unde in admirationem rapi
 oportuisset. Vellent hodie caput Ecclesiæ in eadem
 abiectione externa, et penuria, qua fuerunt apost-
 li &c. a)

Salva

- a) Pour moi lorsque je vois le Chef des chrétiens, le Successeur
 de saint Pierre assis sur le trône des Césars, régner dans Ro-
 me, et de cette capitale du monde chrétien faire entendre sa
 voix pastorale à tous les peuples de l'univers; lorsque je
 réfléchis sur la manière, dont c'est opéré ce prodigieux chan-
 gement, je ne puis m'empêcher, de m'écrier: Le doigt de
 Dieu est ici: lorsque je compare la splendeur et la magni-
 ficence du Vatican avec l'obscurité et l'horreur des prisons
 Mammertines, lorsque je me dis à moi même: celui qui a
 gémi dans ces affreux cachots, est honoré dans cette superbe
 basilique, et son successeur habite ce somptueux palais;
 la même Religion que conduisoit en secret quelques fideles
 aux pieds du S. Apôtre humilié sous les fers, conduit publi-
 quement tous les peuples du monde aux pieds du S. Pere,

Salva non solum fuit semper Romanæ sedis dignitas, dum mox altero anno 411. post Alaricum crudelior avariorque Ataulphus defuncti Alarici successor Romam rebellare meditantem, ipsumque etiam Romanum nomen abolere in animo habuit; verum etiam, ut iam supra memini, salutem suam Roma S. Leoni M. P. in acceptis referre debuerat, cum ab Attila Hunnorum rege, qui se flagellum Dei nominarat, postea peteretur, armis in provincias Romanas conversis, sub eodem adhuc pontifice a Genferico etiam an. 455. depopulata, qua tandem Augustulus ab Odoacre Herulo expulsus, eam reliquit cum regno Theoderico Gotho, ab eius gentili Totila proximo seculo iterum incensam. „ Sic ceciderat (exclamat Bossuetus *a*) admonitione quarta et ultima,) „ Babylon, cuius figuram Roma in Occidente gessit. „ Et dudum ante Otto Frising. postquam de imperio Zenonis Isauri, de Augusto Romano, et irruptione in urbem Romam sub Odoacre esset locutus, pergit: *b*) „ Exclamare, contra rerum mutabilium misérias tempore et loco exigente cogimur. Ecce enim regnum illud maximum ac potentissimum, ac quod solo nomi-

R 3

„ ne

son successeur rayonnant sous sa tiare : un tel spectacle, je l'avoue, me ravit, me transporte, me penetre de respect, de joie, et de reconnaissance. Je ne crains pas d'appliquer à cet événement les paroles de la sainte Vierge dans son Cantique : Dieu a converti les tyrans de leur trône, et il y a placé ceux, qu'ils tenoient dans humiliation. Eglise sainte, triomphez; et que toute la gloire en soit à votre céleste époux, qui a opéré sur la terre de si grands prodiges, que vos vrais enfans s'en rejouissent, et en triomphent avec vous !

a) De excidio Babylonis T. III. p. 720. *b*) lib IV. c. 31.

„ ne gentes terrebat ante, orbem concutiebat, iam
 „ paulatim decrescendo, et ex prima irruptione,
 „ quæ sub Alarico facta est, dehonorum, post-
 „ modum in conculcationem barbaris patuit. Et ut
 „ apertiora, quæ diximus, fiant, misera urbs pri-
 „ mo ab Adalrico, secundo a Genserico capta tan-
 „ tum, ac populata, nunc vero ab Odoacre non
 „ solum capta, sed iure principis in potestatem ac
 „ imperium per XIV. annos lacrymabiliter subacta
 „ invenitur. Et inde quod, sicut superius dixi,
 „ non solum ortus eius, sed et finis Babylonico
 „ similis apparet imperio. „ Id cum pluribus expli-
 „ casset, ad Clodovei regnum Francicum delapsus,
 „ cuius soror Audefleda Theoderico regi nupta fuit,
 „ concludit: „ Sicut supra me dixisse memini, cum
 „ Roma parturiretur, Babylonia finem accepit; sic
 „ et modo cum regnum Francorum parturiretur,
 „ Roma sub Augustulo suo in ultima senectute a
 „ conditione sua MCCXXII. anno barbaris tradi-
 „ ta, occasum minatur. „

C A P U T XXX.

*Romanum imperium accisum: Ecclesia mili-
 tans regnum Christi in terris, præparatus
 mons domus Domini in vertice montium.*

Audiendus iam est, qui, dum hæc circa Romam,
 Romanumque imperium agerentur, vixit Sal-
 vianus, quem Gennadius tempore Gelasii R. P. adhuc
 vixisse refert, in senectute bona defunctum circa fi-
 nem sec. V. Baluzius in notis ad eundem Salvianum
 ex loco quodam lib. VII. c. 10. de Litorii calamitati-
 bus

bus colligit, non multo post annum 459. scripsisse
eum libros de gubernatione Dei, adeoque antequam
Italia, et tot aliæ gentes Attilam flagellum Dei,
Roma et Africa Gensericum, idem de se testatum,
aliæque provinciæ imperii Romani invasiones alias
expertæ essent. Sic vero lib. VI. c. 12. Salvianus ad
rem loquitur, „ Vastata est Italia tot iam cladibus: er-
„ go Italorum vitia destiterunt? Obsessa est urbs Ro-
„ ma, et expugnata: ergo desierunt blasphemi ac
„ furiosi esse Romani? Inundarunt Gallias gentes
„ barbaræ: ergo, quantum ad mores perditos spec-
„ tat, non eadem sunt Gallorum crimina, quæ
„ fuerunt? Transcenderunt in Hispaniæ terras po-
„ puli Wandalorum: mutata quidem est fors Hi-
„ spanorum, sed non mutata vitiositas. Postre-
„ mo, ne qua pars mundi exitiis malis esset
„ immunis, navigare per fluctus bella cœperunt,
„ quæ vastatis urbibus mari clausis, et eversis Sar-
„ dinia ac Sicilia, id est, fiscalibus horreis, atque
„ abscissis velut vitalibus venis, Africam ip-
„ sam, id est, quasi animam captivavere reipublicæ.
„ Ecquid! ingressis terram illam gentibus barbaris
„ forsitan vel metu vitia cessarunt! Aut sicut corrigi
„ ad præsens etiam nequissimi quique servorum
„ solent, modestiam saltem ac disciplinam terror
„ extorsit? Quis æstimare hoc malum possit? Cir-
„ cumsonabant armis muros Cirtæ, atque Cartha-
„ ginis populi barbarorum, et ecclesia Carthagi-
„ nensis insaniebat in circis, luxuriabat in theatris
„ &c „. Ipsum hoc S. Augustinus de Romanis in
Africam post captam urbem profugis perhibet,
„ quod (ait) incredibile forsitan erit, si a nostris
„ posteris audietur, Romana urbe vastata, quos

„ pestilentia ista (ludorum) possedit, atque inde
 „ fugientes Carthaginem pervenire potuerunt, in
 „ theatris quotidie certatim pro histrionibus insani-
 „ rent „ Hæc ille lib. I. de civit. Dei. c. 32. et
 „ mox c. 33. *de vitiis Romanorum, quos patria non*
correxit everfio, alia, quæ iam supra retulimus. Sal-
 „ vianus vero de municipiis etiam Romanis, quæ nos
 „ propius attingunt, isque suis oculis vidit, lamen-
 „ tatur. Ac quidem de ludis agens, sibi veluti obii-
 „ ciens: „ Sed videlicet, (ait *a*) responderi hoc potest,
 „ non in omnibus hæc Romanorum urbibus agi.
 „ Verum est. Etiam plus ego addo, ne quidem
 „ nunc agi, ubi semper acta sunt antea. Non enim
 „ hoc agitur iam in Moguntiacensium civitate; sed
 „ quia excisa atque deleta est. Non agitur Agrip-
 „ pinæ, sed quia hostibus plena. Non agitur Tre-
 „ virorum urbe excellentissima; sed quia quadrup-
 „ lici est everfione prostrata. Non agitur denique
 „ in plurimis Galliarum urbibus et Hispaniarum.
 „ Et ideo væ nobis, atque impuritatibus nostris,
 „ væ nobis atque iniquitatibus nostris! Quæ spes
 „ christianis plebibus ante Deum est, quando quidem
 „ ex illo tempore in urbibus Romanis hæc mala
 „ non sunt, ex quo in barbarorum iure esse cœ-
 „ perunt? Ac per hoc vitiositas, et impuritas, qua-
 „ si germanitas quædam est Romanorum hominum
 „ &c „ Cap. 14. de Trevirensi *summa urbe Gal-*
lorum agens, paucos nobiles, qui excidio superfue-
 „ rant, incessens, *quasi*, ait, *pro summo urbis dele-*
tæ remedio Circenses ab imperatoribus postulabant.
 „ Et iam antea *b*) „ Vidi siquidem (ait,) ego ipse
 „ apud Treviros domi nobiles, dignitate sublimes

„ licet

a) lib. VI. c. 7.

b) lib. VI. c. 13.

„ licet iam spoliatos atque vastatos, minus tamen
 „ everfos rebus fuisse, quam moribus. Quamvis
 „ enim depopulatis iam atque nudatis aliquid supe-
 „ rerat de substantia, nihil tamen de disciplina,
 „ adeo graviores in semet hostes externis hostibus
 „ erant, ut licet a barbaris iam everfi essent, a se
 „ tamen magis everterentur. Lugubre est referre,
 „ quæ vidimus, senes honoratos, decrepitos chri-
 „ stianos, imminente iam admodum civitatis
 „ excidio, gulæ et lasciviæ servientes „. Idem lib-
 „ rum VII. de GUBERNATIONE DEI exorsus, obiectionem
 „ illam solvendam suscipit, qua forte cuique
 „ in mentem veniat, „ hinc maxime probari, quod
 „ non respiciat res humanas Deus, quia cum Ro-
 „ mani quondam pagani et vicerint, et regnaverint,
 „ nunc christiani et vincantur, et serviant „. Et po-
 „ stea c. 8. de barbaris gentibus quæstionem instituens
 „ quærit: „ Quid est, quod Deus noster maximas
 „ reipublicæ opes et locupletissimos Romani nomi-
 „ nis populos in ius potissimum ignavissimorum
 „ quondam hostium dedit? Quid? nisi ut agnosce-
 „ remus scilicet, quod supra dixi, meritum hoc
 „ fuisse, non virium, utque ipsum hoc nobis in
 „ confusionem caderet et pœnam, quod ignavissi-
 „ mis traderemur &c. „ Et postea c. 12. „ ludi-
 „ camur itaque etiam præsentem iudicio a Deo; et
 „ ideo excitata est in perniciem ac dedecus nostrum
 „ gens, quæ de loco in locum pergens, de urbe
 „ in urbem transiens, universa vastaret. Ac pri-
 „ mum a solo patrio effusa est in Germaniam pri-
 „ mam, nomine barbaram, ditione Romanam:
 „ post cuius exitium arsit regio Belgarum, deinde
 „ opes Aquitanorum luxuriantium; et post hæc

„ corpus omnium Galliarum; sed paulatim, idipsum
 „ tamen, ut dum pars clade cæditur, pars exem-
 „ plo emendaretur. Sed ubi apud nos emendatio,
 „ aut quæ pars Romani orbis, utut afflicta corrigi-
 „ tur „? Fuit adhuc tunc pastoribus ampla in suis
 sermonibus de *Calendis Ianuarii* invehendi in pa-
 ganicas superstitiones materia. Ex quibus S. Petrus
 Chrysologus Ravennatensis episcopus Serm. CLV.
 a) „ Hodie, (inquit,) gentiles deos suos foeditatibus
 „ exquisitis, excogitato dedecore, et ipsa turpitu-
 „ dine turpiores videndos trahunt, distrahunt, per-
 „ trahunt, quos faciunt non videndos „. Pia ma-
 ter Ecclesia eo die singularem in liturgia habuit mis-
 sam *ad prohibendum ab idolis*, ac ieiunium illis die-
 bus indixit ad inveteratam illam adhuc per secula
 tollendam maniam, qua orbis Romanus iam chri-
 stianus tenebatur, de quo sæpe laudatus Salvianus
 lib. VI. *pene omnia*, inquit, *sunt, quæ etiam quon-
 dam pagani veteres frivola atque irridenda duxerunt.*

Liceat hic paululum obtutum convertere in
 divinum illum legis gratiæ profectum, atque ad-
 mirabile discrimen naturæ et gratiæ, salvo ac in-
 tegro mysterio illo, quod D Paulus in electione
 gentium et reiectione Iudæorum spectans b) ex-
 clamat: *O altitudo divitiarum scientiæ et sapien-
 tiæ Dei* &c. Quod hic etiam deprehendere est,
 ubi Romæ ruinam Romanique imperii provincia-
 rum ad barbaras gentes translationem præ oculis
 habemus. Dum in Romanis ingenio et discipli-
 nis veluti natura excultis tam *frivola atque irri-
 denda*, tantam vitæ et morum perversitatem de-
 prehen-

a) pag. 218. Edit. Aug. b) Rom. XI. 33.

prehendimus, malignitatem vero hanc naturæ in barbaris nationibus religionis christianæ cultura tam facile cicuratum conspicimus. Memorabilia cum primis sunt S. Remigii Remensis episcopi verba, quibus Clodoveum Francorum regem allocutus est, dum eum ipso Natali Domini an. 496. sacro baptismatis fonte abluit: *Mitis depone colla Sicamber.* Prævenisse veluti regem gens barbara est visa, ut enim S. Gregorius Turonensis testatur a) „conveniens cum suis, priusquam „ille loqueretur, præcurrente potentia Dei omnis „populus acclamabat: mortales deos abigimus pie „rex, et Deum, quem Remigius prædicat immortalē, sequi parati sumus „. Quis non obstupescat ad subitam illam barbaræ Francorum gentis, cum primum iugo Christi colla subdiderunt, mutationem, dum non solum ipsimet mitefcunt, verum etiam mansuefaciunt alias, in quas paulatim ditionem suam porrigunt, nationes, citoque formam Ecclesiæ, statumque ecclesiasticum, politiam sacram ac ordinem hierarchicum divinæ institutioni ac religionis christianæ dignitati consentaneam legitima potestate præcipue in suis conciliis exhibuerunt, ac liberrime per suorum principum pietatem exeruerunt. Id factum iuxta consilium a S. Remigio datum Clodoveo: *Sacerdotibus tuis honorem debebis deferre, et ad eorum consilia semper recurrere. Quod si bene tibi cum illis convenerit, provincia tua melius potest constare.* Secus dum imperatores, in Oriente præsertim, fecerunt, colluvies hæresum inundavit imperium, atque in causa fuit, ut status hierarchicus impotens

a) lib. II. c. 31.

impotens esset, fidem et mores fidelium integros præstare, quibus iratum divinum numen barbaras in poenam commeritam immisit nationes.

Attamen stetit, ac effloruit inter has Romani imperii ruinas christiana religio Ecclesiæque per orbem, dum iam Africam Vandali, Hispaniam Gothi, Galliam Franci, Italiam permixti Barbari occupassent sec. V. superabatque sua amplitudine regna mundi, ac factus mons magnus implevit terram.

Stetit cum primis, et enituit in arce sua Roma, ut ibi esset caput Ecclesiæ, ubi caput imperii fuerat. Semper fuit Romana Ecclesia invicta contra hostes quoscunque, sive eam persequentibus imperatoribus ethnicis, sive etiam, ut vidimus, christianis infestantibus; ornata semper pontificibus revera summis, ac plerisque sub Roma gentili quidem pro fide Christi profuso sanguine martyribus, redditaque postea Ecclesiæ pace pro eiusdem fidei integritate imperterritis pugilibus, plerisque omnibus ob singularem vitæ sanctitatem quinque prioribus seculis in sanctorum album relatis. Tales etiam nunquam iisdem temporibus per reliquum orbem catholicum defuerunt præpositi hierarchæ ac doctores Ecclesiæ, qui aut scriptis suis orthodoxam eiusdem doctrinam contra hæreticos quoscunque, ac eorum fautores etiam summos principes integram et illibatam conservarunt, aut contra eosdem legitimam Ecclesiæ potestatem sustentarunt sanctam tectamque, sive dispersi per orbem ecclesiis suis præsidentes, sive in concilia coacti: ubi summa auctoritate quævis fidei, morum ac disciplinæ capita definierunt exemplo apostolorum

rum

rum Act. XV. auctoritateque coelitus afflante (qua profecto nullus in humanis pollet legislatorum, utcumque sublimis sit ac potens, ut possit dicere: *visum est Spiritui sancto et nobis*) editis decretis seu canonibus communierunt; confluentibus gentibus, et dicentibus: *Venite ascendamus ad montem Domini, et ad domum Dei Iacob, et docebit nos vias suas* &c.

Extat canonum collectio sub ipso apostolorum nomine, quæ vel hinc saltem id nomen tuetur (nec ipsis æquioribus diffidentibus Protestantibus, quos studiose in hanc rem citavi in præfatione ad PRINCIPIA THEOLOGICÆ CANONICÆ) quod canones inde ab apostolicis temporibus in Ecclesia sancitos complectatur quoad priores saltem quinquaginta, cæteris deinceps superadditis, ut sit, factumque est imprimis in constitutionibus, quæ perinde ut illi canones dicuntur apostolicæ, admodum quidem interpolatæ, ut tamen iudicio doctorum, etiam Protestantium, multa contineant, quæ ad primitivam, Græcæ præsertim Ecclesiæ disciplinam spectent, sicut et canones apostolici. Ingens rerum copia continetur hisce canonibus quoad politiam ecclesiasticam, ritus sacros et disciplinam in oblatione sacrificii, ac Eucharistiæ communione, seiunia et abstinentiam ciborum, hierarchiam imprimis ac tribunal, iudiciumque ecclesiasticum apud hierarchas, et ipsorum mutuam communionem, litteras communicatorias, statas per annum synodos, subordinationem fixis alioquin sedibus, et limitibus diocesium ac parochiarum; quoad ordinationem item sacram, simoniacam, cœlibatum, varias irregularitates, vitam et honestatem clericorum sacro ministerio deputatorum; de severa porro quorumvis crimi-

criminum censura poënisque ecclesiasticis, laicorum excommunicatione maiori ac minori, depositione et suspensione clericorum aut communione laica: de bonis etiam ecclesiasticis, eorumque usu canonico et administratione, contra dilapidatores eorundem ac direptores; demum quicumque contumeliâ affecerit regem aut magistratum, quod poenas luat. Commemoratos canones apostolicos Guil. Beveregius contra Dallæum vindicavit, ediditque cum amplissimis notis sub tit. *CODEX CANONUM ECCLESIAE PRIMITIVÆ ILLUSTRATUS*, atque observavit, in antiquioribus monumentis ecclesiasticis, tum maxime conciliis œcumenicis ad hos canones respici, ac passim quidem in concilio Nicæno: cuius concilii canones solos cum Sardicensibus ceu complemento, ut ex causa Apiarii cum clero Africano palam sit, sec. V. Ecclesia Romana admisit, quemadmodum Innocentius I. ad Theophilum Alexandrinum testatur, et ad populum Constantinopolitanum: „ Canonibus porro, (scilicet) obsequendum „ esse, qui Nicææ sunt decreti, quos solos consec- „ tari decet Ecclesiam catholicam, et iuxta eos iu- „ dicare „. Sed res tum erat de canonibus synodi Constantinopolitanæ, quos detrectavit Ecclesia Romana cum Occidente, veluti antiquæ disciplinæ adversos, haud patiens, *ea robur accipere*, ut idem ait, *quæ adversus canones gesta sunt*, Ecclesia Romana in hac re cumprimis tenace: „ Apud nos enim, „ (Innocentii successor Zosimus inquit ep. 7.) in- „ convulsis radicibus vivit antiquitas, cui statuta „ Patrum sanxere reverentiam „. Agitur hic de primatu, quem ecclesiæ Arelateni pontifex Romanus adscripsit. Taceo, quæ de codice canonum Eccle-

Ecclesiæ Romanæ sub nomine S. Leonis M. Iustellus, Petrus de Marca, et Quesnellus in dissert. XII. ad opera S. Leonis disputant, suum quisque, quem edidit, efferendo.

De decretalibus summorum pontificum epistolis dicemus postea ad seculum octavum, quo primum comparuit collectio illa Isidoriana, in qua complures sunt sub nomine Romanorum pontificum primæ Ecclesiæ ætatis compilatæ ex monumentis ecclesiasticis, passim etiam illis, quæ ad primam hanc Ecclesiæ epocham, quam sec. V. concludimus, pertinent, ex scriptis scilicet SS. Patrum, pontificumque etiam Romanorum, qui inde ab apostolis pro cura regimineque Ecclesiæ catholicæ ipsis ceu successoribus D. Petri apostolorum principis incumbente competenteque, sollicitudinem auctoritatemque in quibusvis causis ecclesiasticis exeruerunt. Pertinent ad primam ætatem omnes illæ pontificum R. decretales, quas Dion. Exiguus suæ collectioni canonum inseruit a Siricio P. usque ad Anastasium II. habueruntque Romani pontifices iam hac etiam sub epocha vicarios suos per provincias, et legatos, divinumque primatum suum, contra quosvis refragarios, æmulos imprimis, urbe imperiali superbientes, Constantinopolitanos episcopos, non obstantibus Imperatorum in œcumenicis conciliis Constantino-politano I. et Chalcedonensi conatibus: quibus nec in aliis quibuscunque rebus ecclesiasticis cesserunt hierarchæ pro data sibi a Christo potestate, sive fidem, sive politiam, ac disciplinam Ecclesiæ attulerent, ac mores vitamque christianam apud tribunal

banal sacrum. Amplissima istud tribunal auctoritate non caruit ætate hac prima, quando cum interiore forum externum coniunctum fuit; quando impetita nunquam ab ullo principum ipsa ecclesiastica iurisdictio: quando iuxta canones poenitentiales, ab Ecclesia ex plena, nulli humanæ potentiae competente, ei vero a Christo concessa retinendi, remittendique potestate constitutos, imposita publica et privata poenitentia fuit, ac inflictae canonicae pro qualitate criminum poenae; licet Ecclesia sub ethnicis adhuc imperatoribus pressa gemuerit, ut Tertullianus testatur sec. II. sub Alex. Severo, „Ibidem etiam (ait) exhortationes, et castigationes, et censura divina. Nam „et iudicatur magno cum pondere, ut apud „certos de divino aspectu, summumque futuri iudicii præiudicium est, si quis ita deliquerit, „ut a communicatione orationis et conventus, „et omnis sancti commercii relegatur „.

C A P U T XXXI.

*Status Ecclesiae militantis, Romanique imperii et
urbis fata sec. VI. efflorescente in regno
Francico, regno Christi in terris.*

Posteaquam iam ad finem secul. V. Clodoveus Francorum rex late Burgundis, Westgothis, Boiis, Alemannis dominatus, Romanos Gallia expulisset, Theodoricus Gothorum rex Romam an. 499. ingressus, solemnī pompa regno Italiae potitus est, Vandalis, Alanis, Hunnis, Herulis reliquam

liquam fere Europam et Africam occupantibus, ple-
risque omnibus Arianæ hæresi, aut adhuc gentilif-
mo addictis; ita ut Clodoveus cum suis ad fidem
christianam conversus unus catholicus princeps in-
eunte sec. VI. haberetur; dum etiam in Oriente
Anastasius imp. perinde ac antecessor eius Zeno,
ac multo adhuc amplius hæresi Eutychianæ patro-
cinaretur: quippe qui non solum Henoticum Zeno-
nis, quo Semi-eutychianorum causa agebatur, re-
cepit, verum ultra etiam progressus est instigante
Io. Alexandrino, qui aperte concilium Chalcedo-
nense cum epistola S. Leonis P. reiecit, catholicis
episcopis in exilium eiectis. Perseverabat etiam tunc
schisma Acacianum Orientem inter et Occidentem.
Equidem pacis conciliandæ causa Hormisdas P. ab
Anastasio imp. interpellatus, legatos in Orientem
misit; sed cum formulæ articulis ad faciendam
unionem subscribere detrectaret, in irritum omnia
abierunt: donec postea sub Iustino Anastasii succes-
sore, nova legatione missâ, restituta est communio.

Maior vero fuit sedis apostolicæ dignitas, quan-
do Gothi Roma sunt potiti, quam postea ea iterum
imperatoribus restituta, ut vel Silverii et Vigillii PP.
fata demonstrant. Iustinianus imp. equidem
Iustino I. mortuo succedens, cum in confessione
fidei, quam mox an. 528. publicavit, concilii
Ephesini et subiectionis ad sedem Apostolicam men-
tione nulla facta, Nestorianismi se suspectum red-
deret, epistolis sese purgavit a) ad Patriarcham
Copolitanum et ipsum Ioannem P. datis: „Nec enim
„patimur, (ut in epistola ad patriarcham scribit,) ut
Tom. I. S quid-

a) L. cognoscere 7. de summa Trinitate.

„ quidquam eorum, quæ ad ecclesiasticum spectant
 „ statum, non etiam ad eiusdem (Rom. P.) re-
 „ feratur beatitudinem, cum ea sit caput omnium
 „ Dei sacerdotum, vel eo maxime, quod quoties
 „ in his locis hæretici pullularunt, sententia et rec-
 „ to iudicio illius venerabilis sedis coerciti sint. „
 In utraque epistola unitatis cum sede apostolica præ-
 cipuo studio significato, subdit in epistola ad papam;
 „ Ideoque omnes sacerdotes universi orientalis trac-
 „ tus et subiicere, et unire sedi vestræ sanctitatis
 „ properavimus. „ Jam antea declaraverat l. 5. „
 „ Cum recta utique irreprehensibilis fides, quam
 „ prædicat sancta Dei catholica et apostolica Eccle-
 „ sia, nullo modo innovationem recipiat, nos se-
 „ quentes sanctorum apostolorum, et eorum, qui
 „ post eos in sanctis Dei ecclesiis conversati sunt,
 „ dogmata, iustum fore existimavimus, cunctis
 „ manifestum facere, qualiter de fide, quæ in no-
 „ bis est, sentiamus, insistentes, et inhærentes
 „ traditioni et confessioni sanctæ Dei Ecclesiæ ca-
 „ tholicæ. „ Idem l. 6. sequenti contestatur.

Iustiniani successor Iustinus II. mox etiam or-
 thodoxam fidei professionem per totum publicavit
 imperium, in qua contestatur, pace, quam Chri-
 stus introiens mundum annuntiavit, obstringi se ad
 invitandum quosque, *ut omnes credentes in eum ad
 eandem Ecclesiam se conferant.* Faciendum hoc fuit,
 tum ob hæreses per Orientem imprimis grassan-
 tes, cum ob schisma, quod occidentalem quoque
 Ecclesiam distrahebat, cui ansam antecessor dede-
 rat, aliquando prævertens ecclesiastica iudicia. Un-
 de ei accidit, quod aliis ante eum impp. accidisse

vidimus,

vidimus, rebus hierarchicis sese miscuentibus, dum causam concilii Chalcedonensis agere se putat, novis turbis per tria, ut vocabant, capitula Occidentem pariter et Orientem commovit: re in apertum ac diuturnum schisma abeunte. Alias vero nimium Iustinianus sese negotiis religionis miscuisse, ab ipsis etiam Protestantibus arguitur, qui tamen, quoad politicam ecclesiasticam pertinet, principi tribuunt. In quibus vero quamvis multas leges dederit Iustinianus, contestatur tamen haud semel tantum, se in suis sanctionibus sequi *sacras per omnia regulas*, canones nempe ecclesiasticos: *Quod enim*, ut ait l. 45. c. de eccl. *sacri canones prohibent, id etiam et nos per nostras abolemus leges*. Id vero ei iam Procopius a) vitio dat, quod cum detrimento reipublicæ nimis sese religionis rebus dederit, neglectis, quæ ad bella gerenda pertinent; quæ tamen strenue quidem in Italia per Belisarium gessit, vindicata Africa quoque, in qua ineunte hoc sec. VI. gravissimam persecutionem Trasimundus Vandalorum rex Arianus movit catholicis, restituto in Italia per eundem Belisarium insuper imperio, recuperataque Roma, quam is strenue contra Vitigen propugnavit, obsidionemque altero anno nempe 538. solvere compulit, quæ vero iterato postea capta est a Totila Gothorum rege, iam an. 541. Italiam occupante et postea Neapolim, ubi dum in monte Cassino S. Benedictum accessit, ab eo percipit, Romam se ingressurum, ut S. Gregorius M. narrat b) lib. II. dial. c. 15. simulque prophetiam S. Patris, Romam a gentibus non fore exterminandam, sed tempestatibus coruscis, et turbinibus ac terræ

S 2

mbtu

a) Lib. III. de Bello Goth. c. 32. b) T. II. p. 240.

motu fatigatam in se ipsa marcituram. „ Cuius prophetae (subdit S. Gregorius) mysteria nobis iam facta sunt luce clariora, qui in hac urbe dissoluta moenia, everfas domus, destructas ecclesias turbine cernimus, eiusque aedificia longo senio lassata, quia ruinis crebrescentibus prosternantur, videmus „

De tempore loquitur S. Gregorius, postquam Narfes, qui Italiam Gothis, victo Totila, iterum eripuerat, irritatus, fatisque Belisarii territus Longobardos e Pannonia advocaverat sub Iustino imp. a Cosroe Persarum rege, (qui in religionem christianam dirum in modum savierat, aususque est Cosroe iste pro pacis conditione statuere Heraclio christiani nominis eirationem,) saepe devicto: dum praeterea Orientem Avari et Saraceni undique infestant, nec permittunt Occidenti succurrere, atque in Italia vix Roma servata est et Ravenna. Post Tiberiam tandem Iustini II. successorem cum Mauritius imperator de Persis assiduis Romani imperii hostibus multas reportaret victorias, ac Franci etiam Longobardos fatigarent in Italia, aliquamdiu respirasse Roma visa est, sed mox iterum a Longobardis Francorum devictorum timore solutis, premitur omni fere praesidio vacua; dum interim Exarchus Ravennas etsi bello gerendo impar, ut S. Gregorius a) queritur, lucrum ex publicis calamitatibus captans, paci toto nisu repugnat, atque ea, quam postea idem S. Pontifex cum Longobardis, Etruriam obtinentibus, fecerat, temere violata esset, ut amare deslet b) ipse ad Mauritium imp. scribens, atrocius

a) Lib. II. ep. 46. b) Lib. V. ep. 40.

atrocius ob perfidiam Exarchi bellum recruduit. Interim etiam Francia in tria regna divisa, inter se odiis præsertim duarum reginarum pugnat. In Oriente porro Mauritio regnante hæreticorum ora conticuerunt, et prava, quæ sentiebant, eloqui non præsumebant teste S. Gregorio *a)* qui interim in suis lucubrationibus assiduus ad formandos hierarchas hierarchiæque dignitatem, ac auctoritatem conservandam totus incumbit, id persæpe dolens, quod ad sæcularia negotia tantopere sit distractus; *b)* sæpe etiam quietem, qua ante pontificatum in monasterio fruitus esset, deperditam lugens *c)* pacem tandem Romanos inter et Longobardos, renitente quidem semper Exarcho, ad finem sæc. VI. pepigit, missis etiam ad Agilulfum Longobardorum regem legatis, cuius uxor Theodelinda catholicæ religioni addictissima erat.

Orthodoxa tamen fides, nullibi gentium integra ac incontaminata effloruit, præterquam in regno Francico, atque apud reges Franciæ post fata S. Sigismundi regis Burgundiæ, quem ab Ariana hæresi ad fidem catholicam convertit S. Avitus Viennensis, qui etiam Clodoveo gratulatur epist. 41. non solum quod religionem christianam, sed etiam fidem catholicam professus sit: id quod in epistola ad Childebertum Franciæ regem singulariter extollens ac deprædicans S. Gregorius: *Esse autem, (scribit d) regem, quia sunt et alii, non mirum est; sed esse catholicum, quod alii non merentur.*

In Hispania sub regno Gothico Ariana hæresis dominabatur, Arianis regibus omnibus hoc

S 3

seculo

a) Lib. XI. ep. 46. *b)* Prol. lib. I. dial. T. II. p. 151.

c) Lib. I. ep. 5. p. 491. seqq. *d)* Lib. VII. ep. 6

seculo ab Alarico an. 506. usque ad an. 586. Recaredo primo rege catholico post Leovigildum Arianum patrem et interfectorem S. Hermenegildi M. Hunc Mariana lib. III. c. 12. primum regem Hispaniæ catholicum dicit, a patre in consortium regni susceptum, postea vero ob fidem catholicam occisum. Statim sub Recaredo effloruit res catholica in Hispania, crebris celebratis conciliis, quibus aliquando etiam rex aderat religionis studiosissimus: pro qua re ut in concilio Toletano III. an. 589. c. 3. Patribus contestatur, „ quanto subditorum gloria regali excellimus, „ tanto providi esse debemus in his, quæ ad Deum „ sunt, vel nostram spem augere, vel gentibus „ a Deo nobis creditis consulere. Ita erit consum- „ matio iustitiæ, si eandem fidem intra univer- „ salem Ecclesiam teneamus, et apostolica moni- „ ta in apostolico positi fundamento servemus. „ Memorat postea Suevorum gentis infinitam mul- „ titudinem, „ quam (ait) præsidio cœlesti nostro „ regno subiecimus, alieno licet in hæresin de- „ ductam vitio, nostro tamen ad veritatis origi- „ nem studio revocavimus „ Perhibet laudatus Mariana lib. V. c. 14. contigisse Recaredo, „ quod „ (ait) haud scio, an regum ullis, ut in religione „ permutanda, quod propemodum necesse erat, „ motus existerent, sed neque diuturni admodum, „ neque graves: et severitas animadversionis „ non modo invidiosa non esset, quia necessario „ suscipiebatur, et cum bonis omnibus, tum in- „ timo cuique gratissima „ Paratissimos ad hoc habuit, quos ipse in laudato sermone in conc. To- let. III. habito allocutus est, sacrorum præules: qui
qua-

quales, quamque insignes pastores fuerint, acta conciliorum hoc seculo in Hispania celebratorum perhibent, ac præclaræ pro regno Christi in terris leges.

Ex actis concilii Bracarenfis I. constat sec. VI. in Hispania (ubi Martinus Bracarenfis concinno ordine collectionem canonum publicavit) extitisse codicem canonum, quibus Ecclesia regeretur, auctoritate legali præditum, cuius epitomen, sequenti sec. VII. factam ab Isidoro Hispalensi, ut censet C. de Aguirre, ipseque edidit T. III. concil. Hisp. Collectioni illi decretales pontificum adiectæ fuerunt exemplo Dionysii Exigui in sua collectione canonum Romæ eodem seculo facta, qui etiam eidem codicem Africanum sub titulo synodi apud Carthaginem Africanorum inseruit: ubi sec. V. codex ecclesiæ orientalis, auctus sec. VI. a Ioanne Scholastico patriarcha Constantinopolitano, auctoritate hierarchica pollebat, ampliatum deinceps canonibus Africanis.

In Africa porro sec. VI. Ferrandus diaconus breviarium canonum edidit, summaria tantum exhibens, et citans, quibus ex conciliis ac decretalibus quæque sint repetenda. Scripsit autem circa ea tempora, quibus Africa iterum in potestatem Romani imperii an. 533. est redacta, Belisario victum Constantinopolim abducente Gilimerum ultimum Vandalorum regem, qui vita et regno privaverat piissimum Hildericum, a quo exules ob fidem catholicam episcopi revocati fuerant, dirissime habiti in persecutione Vandalica ab Arianis, sub Trasimundo imprimis rege Hildericæ antecessore.

Locorum intercapedo ecclesiam Africanam tutam præstabat a novis illis periculis, quibus imperio ecclesiæque Orientali iuncti exponebantur ob varias illic grassantes hæreses, Eutychianam præprimis ac Monotheliticam, quas quavis vi, ut vidimus, sustentarunt imperatores ineunte adhuc sæculo VI. dum a superstite impio Anastasio an. 512. plus quam trecenti monachi Maronitæ, totidemque a Severo Acephalorum capite in Syria trucidati sunt pro fide synodi Chalcedonensis, nullo respectu habito theocratix illius ecclesiasticæ, nuspiam magis, quam in conciliis œcumenicis conspicuæ, repræsentantibus nempe collegium apostolorum, quibuscum Christus se in eorum successoribus futurum promisit usque ad consummationem sæculi, eadem, qua ipse a Patre missus erat, illos potestate mittens ad prædicandum evangelium. Neque etiam Vigilius P. in damnatione trium capitulorum, ut vocabantur scripta quædam Theodori Mopsuesteni, Theodoretæ et Ibæ, tergiversabatur, præterquam quod vereretur, concilium Chalcedonense peti: quo timore diu adhuc detenta fuit ecclesia occidentalis, non modicam partem schismate inter se disiuncta.

Iam meminimus frequentium conciliorum in regno Francico, inde ab eius exordio habitorum. Ad votum antistitum Ecclesiæ principes leges in conciliis de disciplina ecclesiastica latis, aut etiam pietate principum suggestas lege porro firmarunt: qualis extat *Præceptio* gloriosissimi regis Guntramni ad episcopos et iudices regni sui de observando die

Domini-

Domínico, et aliis, edita in confirmatione concilii II. Matisconensis anno 585. Pertinent huc, quæ S. Greg. Turonensis refert a) de legatione sua cum aliis episcopis ad Guntramnum R. an. 588. de suggesto a rege consilio congregandæ synodi nationalis, dum contra „ iuxta consuetudinem canonum (sunt verba Gregorii) placebat gloriosissimo nepoti vestro (Childeberto II.), ut unusquisque metropolita cum provincialibus suis coniungeretur: et tunc, quæ non rationabiliter in regione propria fiebant, sanctione sacerdotali emendarentur. Quæ enim causa extat, ut in unum tanta multitudo conveniat? Ecclesiæ si des periculo ullo non quatitur, hæresis nova non surgit. Quæ erit ista necessitas, ut tanti debeant in unum coniungi Domini Sacerdotes? Et ille (Guntramnus): Sunt multa, inquit, quæ debeant discerni, quæ iniuste gesta sunt, tam de incestis, quam de ipsis, quæ inter nos aguntur, causis. Sed præcipue illa Dei causa extat omnibus maior, ut inquirere debeatis, cur Prætextatus episcopus gladio in ecclesia fuerit interemtus. b) Sed et de iis, qui pro luxu-

a) Lib. IX, Hist. Franc. c. 20.

b) Quod de Prætextato Rotomagensi ep. hic notatur, palam facit, quo loco immunitas eccles. tunc fuerit. Quam causam ad synodum Paris. an. 577. deferens Chilpericus, sic Patres alloquitur: „ Quamvis venerandi pontifices, regia potestas reum maiestatis legibus condemnare possit: „ ego tamen hunc, qui falsum sibi nomen pastoris usurpat, coniurationis contra me factæ auctorem sacris non contradicens canonibus, vestræ audientiæ represento. Vid. Aimon lib. III. c. 26. add. conc. Matic. II. can. 9.

„ria accusantur, debet esse discussio, ut aut
 „victi sanctione sacerdotali debeant emendari,
 „aut certe si innocentes inveniuntur, publice
 „error criminis auferatur. Tunc iussit, ut in
 „calendis mensis quarti hæc synodus prolon-
 „garetur, „ Multa hæc continent ad discipli-
 nam ecclesiasticam illius ævi illustrandam, com-
 monstrandamque primum adolescentis tunc mo-
 narchiæ Francicæ pietatem. Ut vero nihil pro-
 clivius est, viribus ac potentia pollentes exce-
 dere, ac extra orbitam abripi, etiam dum reli-
 gione se ferri videntur, ac tunc maxime; ab hie-
 rarchis sui muneris gnaris intra sphæram revo-
 cati sunt reges Francorum, iugi evangelii haud
 impatientes. Sic dum Chilpericus indiculum
 quemdam errorum de SS. Trinitate misisset S. Gre-
 gorio Turonensi, respondit a) hic: „Hac credulitate
 „relicta pie rex, hoc te oportet sequi, quod nobis
 „post apostolos alii doctores Ecclesiæ relique-
 „runt. „ Narrat porro Gregorius, acerrime se
 regi restitisse unacum Salvio Albigeni episcopo re-
 liquaque tunc congregata synodo, rege sic ad sanio-
 ra revocato.

Extra regnum Franciæ S. Gregorius P. ut extir-
 pato gentilismo fidem catholicam sanam ac inte-
 gram in Anglia plantaret, Augustinum et socios
 misit; qui fidem a S. Patritio cumprimis finien-
 te sec. V. Britannicæ illatam, sed ab Anglo-saxo-
 nibus fere suffocatam restituerunt, atque gentem il-
 lam ad fidem christianam converterunt, ac sacram
 hierarchiam ordinarunt auctoritate apostolica, in-
 stitutis Londinensi, et Eboracensi metropolitibus.

Idem

a) Lib. V. hist. Franc. c. 44.

Idem sanctissimus pontifex sicubi adhuc alibi idolorum cultus obtineret, ad eum penitus extripandum tota contentione incubuit. Ex eodem S. Gregorio lib. II, dial. c. 8. constat, S. Benedictum in Cassinum commigrantem adolescente seculo hoc sexto invenisse ibi „ idolum, quod contrivit, sub-
„ vertit aram, succendit lucos, atque in ipso tem-
„ plo Apollinis oraculum beati Martini, ubi ve-
„ ro ara eiusdem Apollinis fuit, oraculum sancti
„ Ioannis construxit, et commorantem circum-
„ quaque multitudinem prædicatione continua ad
„ fidem vocabat. „ Promiscue tunc adhuc vixisse, inter christianos, paganos, ex Iustiniani l. 56. C. de episc. an. 533. data discimus, qua iubet, *ut nullus Iudeus, vel paganus, vel hæreticus servos christianos habeat.* Tempore S. Gregorii Sardiniae partem incolebant quidam populi, Barbarinici dicti, quos ipse a) scribit, ut insensata animalia vivere, Deum verum nescire, ligna autem et lapides adorare. Ad eos convertendos dum episcopum Felicem et Cyriacum servum Dei abbatem S. Andreæ misit, ab iis didicit non hos solum, sed rusticos fere omnes in Sardinia idololatriæ deditos. Hæc ad annum 593. et 594. referunt scriptores vitæ S. Gregorii San-Maurentis editores operum eiusdem: et ad an. 597. pontificatus Gregorii octavum Corforum conversionem, dum ad eum de hac re perscriberet Petrus Aleriensis episcopus, alium adhuc episcopum ordinavit ea in insula non procul a monte, quem plurimi adhuc idolorum cultores incolebant. Citant ibidem epistolam ad Agnellum Terracinensem ep. ex qua
constat,

a) Lib. IV. ep. 23. 24.

constat, hoc in pago quosdam tunc adhuc arbores coluisse. Biennio post Brunichildem reginam hortatus est, ut ab idolorum cultu sibi subditos populos coereret, cum multi christianum nomen professi et ad ecclesias concurrerent, et a cultu dæmonum non discederent, qui cultores nimirum arborum de capitibus animalium sacrificia exhibebant.

Eundem apostolicum zelum S. Gregorius in reducendis ad Ecclesiam catholicam hæreticis exeruit, ac severiorem quidem, ut nullo non tempore factum fuit, contra Manichæos, divinam maiestatem incomparabili blasphemia dividentes, secumque committentes. De quibus ad Cyprianum diaconum scribens a) patrimonii Ecclesiæ Romanæ in Sicilia curatorem, „ de Manichæis, (inquit) qui in possessionibus nostris sunt, frequenter dilectionem tuam admonui, „ ut eos persequi summopere debeat, atque ad fidem catholicam revocare: quod, si tempus exigat, „ per te; et si pro aliis causis non licet, per alios solenter inquire. „ Vicissim vero Iudæos remissione oneris pensionum allectare ad suscipiendam fidem studens, ad eundem perscribit: „ Nec hoc inutiliter „ facimus, si levandis pensionum oneribus eos ad „ Christi gratiam perducamus: quia etsi ipsi minus „ fideliter veniunt, hi tamen, qui de eis nati fuerint, fidelius baptizantur. Aut ipsos ergo, aut „ eorum filios lucratur. Et ideo non est grave, „ quidquid de pensione pro Christo dimittimus. „ Hinc etiam argumentum status temporalis Ecclesiæ habemus, qualis non minus alibi gentium effloruit pietate catholicorum principum, Franciæ imprimis a Clodovæo, in Hispania a Recaredo, in Anglia ab Eduino.

C A-

a) lib. IV. ep. 6.

C A P U T XXXII.

*Status Ecclesiae fideique orthodoxae in Oriente col-
labescens, accisus per sectam Mahumetanam,
in Occidente accrescens sec. VII.*

Ineunte sec. VII. S. Gregorium monuit Maximus Salonitanus ep. de Sclavis, per Histriam aditum sibi in Italiam parantibus. Ad eundem quoque annum Baronius refert, quæ Paulus diaconus narrat de irruptione in Venetam provinciam facta a Chagano Avarum rege, quibuscum semper fere pugnandum in Oriente fuit Mauritio imp. parum vero eidem Occidens (quod vehementer afflixit S. Gregorium, atque exoptulandi contra eum apud Phocam eius successorem fuit causa) curæ fuit, dum Longobardi, aliique barbari Italiam, Siciliam, Sardiniam, Dalmatiam depopulantur. *Qualiter quotidianis gladiis, et quantis Longobardorum incursionibus, ecce iam per triginta quinque annorum longitudinem premimur, nullis explere suggestionis vocibus valemus*, ad Phocam a) scribit, qui an. 602. Mauritium throno deiecit, cum filiis crudelissime trucidatum. Cum Mauritio dum ob vitam monasticam similitudinem habuisset, ut sancto huic instituto (quod superiore seculo S. Benedictus iam etiam extra Italiam in Sicilia per S. Placidum, et Gallia per S. Maurum propagaverat, ipse S. Gregorius b) in Anglia per S. Augustinum et socios) securitatem præstaret, concilium an. 601. celebravit.

Mortuus

a) Lib. XIII. ep. 33. b) T. V. ed. Labb. 1607. &c.

Mortuus S. Gregorius an. 604. successores paucis ultra annum mensibus habuit Sabinianum et Bonifacium III. quem octo non amplius mensium pontificem, fuerunt tamen ex Protestantibus, qui facerent caput Antichristicæ cathedræ S. Petri, quod eum Phocas imp. papam œcumenicum edixerit. Sedi Apostolicæ autem semper iam a seculis cum imp. Orientis (qui omnium hæresum in se patrocinium sumserunt, atque etiam schisma orientale ex arrogantia regiæ suæ Cpolis ceu novæ Romæ foverunt) fuit decertandum usque ad exilia, carceres, et mortem. A Christo repetunt prærogativam suam Romani pontifices D. Petri successores, cui Christus suam Ecclesiam, suæ fidei superædificatam, singulariter testimonio amoris præcipui præ cæteris agnos et oves, ex interpretum sententia pastores cum fidelibus populis commisit, singulariter etiam claves regni cœlorum concedidit. Quod vero Christus Petro demandavit, ut aliquando confirmaret fratres suos, id eius successoribus, si unquam, certe illis his faciendum fuit seculis, quibus imp. Græci pastores Ecclesiæ reliquos, quos sibi obnoxios habebant, in transversum egerunt, ac fidem, unitatemque Ecclesiæ, cuius centrum Romana sedes semper est agnita, et agnoscitur a catholicis omnibus, subvertere allaborarunt; quasi vero, inquam, sedes apostolica, quæ a Christo Domino acceptam apostolica successione semper tuita est integerrimam fidem, axioma aliquo loco haberet, a Phoca acceptum tyranno immanissimo, impiissimoque, cui quidquid observantiæ pontifices exemplo etiam S. Gregorii,

cen crudelem bestiam demulcentes ob rabiem, præstiterunt tunc imperium tenenti, mandante apostolo præstiterunt etsi discolor, omnia equidem in scelera profuso: qui ignavia sua et muliebri molliæ barbaris locum dedit invadendi, occupandique imperii provincias, capta etiam a Cosroe Persarum rege urbe Hierosolymitana, ab Heraclio tandem an. 628, insigni victoria, et deinceps pluribus præliis prostrato et effugato, compulsoque, et urbem et S. crucem Domini, quam abstulerat, restituere.

At dum iterum negotiis religionis se miscent imperatores, atque ipse etiam Heraclius a Sergio patriarcha inductus est edita Ecthesi in favorem Monothelitarum et errorem ipsorum, aut dissimulationem saltem veritatis catholicæ, in eam quidem se a Cyro et Sergio patriarchis pertrahi passus est etiam Honorius P.; attamen mox iterum Ioanne IV. pontifice in concilio Romæ apostolica fides firmata fuit contra conciliabulum Cyprianum, reiecta etiam Ecthesi Heraclii, et postea typo Constantis imp. quo silentium non ferendum in professione fidei est indictum. Idem porro Ioannes IV. P. epist. ad Constantinum imp. et in dialogo cum Pyrrho, atque etiam S. Maximus martyr fidem Honorii P. luculenta apologia vindicarunt. Unde potuit postea S. Agatho P. confidenter in Orientem ad Constantinum Pogonatum imp. scribere, facta D. Petri mentione: *Apostolica eius Ecclesia nunquam a via veritatis in qualibet erroris parte deflecta est: nec vel ad momentum ob Honorium communio Ecclesiæ catholicæ cum Roma-*

na sede interrupta est. Interim vero uti fidem catholicam invictè assertam diximus a Ioanne P. ita etiam factum Romæ in conciliis sub eius successoribus Theodoro et S. Martino, quem inter Martyres ecclesia (cum S. Maximo abbate sanguinem pro fide fundente) celebrat, qui nempe vi abductus Cpoli in carcerem detrusus, in Chersonesum relegatus, post quatuor menses ærumnis confectus obiit. Dum vero postea a S. Agathone P. reintegrata videri poterat fides in synodo œcumenica VI. an. 681. succedentibus eidem etiam sanctitate conspicuis pontificibus plerisque; schisma quidem exortum est an. 687. in ecclesia Romana, mox tamen sequenti anno sopitum electione S. Sergii P. qui toto, quod reliquum fuit, huius seculi tempore usque ad an. 701. sanctissime gubernavit ecclesiam Romanam.

At vero ecclesias patriarchales in Oriente plerumque obfederunt hæretici Eutychiani (Iacobitæ etiam postea dicti a Iacobo Syro) Alexandriae quidem post S. Eulogium, Antiochiæ autem post S. Anastasium ad finem usque sæc. XI. fere omnes, gemente Antiochia sub tyrannide Barbarorum: urbe etiam Hierosolymitana an. 637. sub S. Sophronio patriarcha in potestatem Saracenorum redacta: Armenis vero ab Ecclesia catholica scissis a septimo hoc usque proxime sequentibus seculis.

In Hispania, Wisigothis regibus ad fidem catholicam reversis, magnam licet partem sub Arabum dominatu degentem, compluribus celebratis conciliis Toletanis fides catholica contra Monothelitas stabilita, disciplina quoque ecclesiastica egregie

egregie stetit S. Isidoro Hispalensi præsertim et S. Ildephonso Toletano episcopis. Quanta seculo VII. fuerit sacerdotii et regni consensio, mutua declarant consilia in conventibus ac conciliis, ad ea etiam statuenda, quæ regis regnique ordinationem attinent. Secundum acta conc. Tolet. III. an. 633. postquam „rex cum magnificentissimis
„ viris ingressus, primum coram sacerdotibus Dei
„ humo prostratus, lacrymis et gemitibus pro se
„ interveniendum Dominum postulavit,“ electio regis statuitur, „ut defuncto in pace principe pri-
„ mates totius gentis cum sacerdotibus successio-
„ nem regni consilio communi constituerent, ut
„ dum unitatis concordia retineretur, nullum pa-
„ tris gentis dissidium per vim atque ambitum
„ oriator. In Tolet VI. an. 636. postquam can.
2. cautum esset de custodia salutis regum, et de-
fensione prolis præsentium principum, canon. 3.
sequens legitur: „Sanctum concilium simul et
„ cum consensu christianissimi principis suorum-
„ que optimatum et illustrium virorum hanc pro-
„ mulgamus placituram Deo sententiam: ut quis
„ quis succedentium temporum regni sortitus sit
„ apicem, non ante conscendat regiam sedem,
„ quam inter reliqua conditionum sacramenta po-
„ licitus sit, nullum non catholicum in suo re-
„ gno degere; si vero postquam ad regni guber-
„ nacula accesserit, ipse temerator huius extiterit
„ promissi, ipse sit anathema Maranatha in con-
„ spectu sempiterni Dei, et pabulum efficiatur
„ ignis æterni, et omnes, qui cum eo consen-
„ serint.“

In Britannia cum essent plura regna, nec omnes reges christiani, peterentque nihilominus mutua connubia, V. Beda lib. I. c. 21. narrat de Penda rege, non potuisse filiam a rege Northumbriæ obtinere, *nisi fidem christianam, ac baptismum cum gente, cui præerat, acciperet.* Subdit vero V. Beda, regem Penda, audita prædicatione veritatis et promissione regni cœlestis speque resurrectionis et futuræ immortalitatis, libenter se christianum fieri velle, confessum esse, tametsi virginem non acciperet. Socer vero regis Penda fuit religiosus rex Ofviu, cui eodem teste Beda lib. III. c. 29. Vitalianus P. testimonium in literis dedit: „ Quia non solum Dei cultor extitit, sed etiam „ omnes subiectos suos, meditatur die ac nocte, ad „ fidem catholicam atque apostolicam pro suæ „ animæ redemptione convertere. „ Cuiusmodi modo in Hispania memoravimus utriusque ordinis conventus seu concilia pro causis utriusque status, talia etiam circa finem sæc. VII. quædam sub Ina rege concilia, et deinceps in Anglia, uti et in Gallia, fuerunt celebrata.

Ad finem fere sæculi Traiectis in Belgio est imprimis notabile habitum concilium de sanctis viris mittendis ad prædicandum evangelium: postquam iam S. Kilianus apostolus Franciæ orientalis et Thuringiæ cum duobus sociis, instigante Geila Gosberti Franconiæ ducis uxore, Herbipoli cæsi essent an. 689, dudum vero ante in Bavaria S. Emmeramus Ratisbonensis episcopus an. 653. martyrio coronatus. Saxones occidentales a Berino, quem Honorius P. illuc ad prædicandum evangelium

lium miserat, cum suo rege Cunegildo baptismum susceperunt; ad finem quoque seculi in Frisia et Saxonia SS. Wilibrordus ac Suibertus evangelii præcones extitere; in Anglia vero Eduinus rex cum plurimis suorum a S. Paulino episc. e S. Augustini sociis, eo a S. Gregorio M. missis, ad fidem conversus est, ut apud vener. Bedam in historia Angl. lib. II. legere est. Ad nos SS. Columbanus, Magnus et Gallus, eius socii, diverterunt, (instituto passim monastico ordine ad dilatandum Christi evangelium) Bataviam, Westphalam, Frisiam, Franconiam, Helvetiam, Sueviam obeuntes. Sic Ecclesia militans regnum Christi in terris dum in Oriente decrescit, in Occidente incrementa accipit, armatura apostolica; cum illic novus armatur hostis, nova armatura, gladio nempe religionem christianam persequens, eaque profligata suam inducturus Mahometes.

Dum nempe imperatores in Oriente, neglecto imperio, religionis se rebus miscent, atque omnia in Ecclesia perturbant, super omnes alios imminentes in Oriente hostes Saracenorum Arabum gens caput effert Mahomede duce, sectam suam christianæ religioni opponente, quæ hodieque totum imperium Ecclesiamque orientalem olim florentissimam tenet, per Europam, Asiam, et Africam diffusa, epochamque suam ab Hegira, quam vocant, anno Christi 622. repetit.

Missum se a Deo venditans primum Mahomed ad idololatriam in Arabia patria sua exterminandam, non nisi patriarcharum in vet. Test. restituere religionem prætulit: unde circumcisionem indu-

xit, ac polygamiam indulgit. Nec Christo honorem magni prophetæ negavit; offensus vero tot de eo inter christianos controversiis, sibi in animum induxit, Christi divinitatem, doctrinamque de SS. Trinitate adversam esse Deo, quem unum summum, ac verum colendum ab omnibus, de-
prædicabat; ingenio, facundiæ, enthusiasmo fraudes iungens, atque arma contra adversantes quosque; probitatem etiam morum statuens inter suos, ac humanitatem seu erga egenos liberalitatem congruenter præcepto christiano charitatis, sectam celeriter provexit seculo VII. pervasitque potiore orbis tunc cogniti partem in Asia et Africa, brevi etiam contigua Europæ plaga infecta: quippe quæ se analogia quadam iudæis quoque commendabat, et christianis, de præcipuis fidei capitibus inter se dissidentibus: quibus accedebat simplicitas quædam dogmatis, utpote brevissimi argumenti, captui etiam vulgari accomodata. Mortuo Mahomede an. 633. Omar tertius, quem nominant, Califa capta an. 636. Hierosolyma, securitatem tamen christianis dedit rebusque ecclesiæ, concesso quoque libero religionis christianæ exercitio, ita: a lege, ne religionis causa vis inferretur, etsi secta in hoc tota sit, ut armis sese prorogaret, tam rapido cursu progressa, ut an. 674. Cpolin obsidione cinctam non uno anno tenuerit; at frustra, imperatore tunc Constantino Pogonato.

Is orthodoxam fidem in conc. Cpolitano III. generali VI. assertam suscepit, prout iam Romæ præformata omnia erant in concilio, legatis epistola insigni instructis, in qua luculenta erat fidei confessio,

confesso, cui acclamatum a concilii Patribus. Multo tamen postea seorsim in Trullo addiderunt orientales episcopi canones, quos, quidquid moliretur imperator, confirmandos non existimavit, aut suscipiendos occidentalis Ecclesia; quæ quoad rem suam in fide catholica consentiens, solo alibi ob tria capitula secum commissum est dissensu. Quod disciplinam attinet, in conciliis provincialibus egit in Gallia, Hispania, Anglia; unde iam in Germaniam nostram colonie tum monachorum, tum etiam fidei præconum, ut iam meminimus, felicissimo omine sunt deductæ, faventibus sæculi principibus, imprimis vero Ecclesiam militantem regnum Christi ornare gestientibus regibus plerisque Francorum.

Quos inter prius in hoc sæculo Clotarius M. Childebertum secutus, qui an. 595. edicto cavet: „ Qui episcopum suum noluerit audire, et „ excommunicatus fuerit, perennem condemnationem apud Deum sustineat, et de palatio „ nostro sit omnino extraneus, et omnes facultates suas parentibus legitimis remittat. „ Clotarius vero an. 615. statuit, „ ut canonum statuta in omnibus conserventur, et quod per „ tempora ex hoc prætermisum est, dehinc perpetualiter observetur. „ Tunc singillatim immunitates ecclesiasticas tam personalem, quam realem concordantibus legibus Boioariorum, Alemannorum et Ripuariorum communiens generatim constituit: „ Quidquid parentes nostri, anteriores principes, vel nos per iustitiam visi su-

„ mus concessisse, et confirmasse, in omnibus de-
 „ beat confirmari. „

Habebantur iam tunc conventus illi in regno Francico tam celebres utriusque ordinis tam ecclesiastici, quam civilis, tum seorsim pro rerum argumentis et materia, cum etiam coniunctim in concordia sacerdotii et imperii, ad utrumque reipublicæ statum rite et ordinatim in una consociatione, pro cuiusque status politia et iuribus, conformandum conciliandumque: quam in rem est eiusdem Clotarii dicti an. 615. constitut. c. 24.

„ Quicumque hanc deliberationem, quam cum
 „ pontificibus aut fidelibus nostris in synodali concilio instituimus, temerare præsumserit, in
 „ ipsum capitali sententia iudicetur, qualiter non
 „ debeat similia perpetrare „. Iam in ipsa præfatione harumce legum declaraverat, quæ sit ipsi mens, et præstitutus finis: „ Felicitatem regni
 „ nostri in hoc magis magisque divino intercedente suffragio succrescere non dubium est, si
 „ quæ in regno, Deo propitio, nostro acta, statuta, atque decreta sunt, inviolabiliter nostro
 „ studuerimus tempore custodire, et quæ contra rationis ordinem acta vel ordinata sunt, ne
 „ ut antea contingant, disposuerimus „. His vestigiis Sigebertus rex insistens an. 650. in epist. ad Desiderium archiep. Caduricensem edita a Baluzio T. I. epist. 78. Capitular. Nos, inquit, *statuta canonum et ecclesiasticas regulas, sicut parentes nostri in Dei nomen conservaverunt, ita et nos conservare optamus.* Agit porro de conciliis suo cum præscitu celebrandis. Notatu imprimis digna

digna ad concordiam sacerdotium inter et imperium impp. Francorum lib. V. cap. 222. ad episcopos verba: „ Volumus vos scire voluntatem „ nostram, quod nos parati sumus vos adiuvere, „ ubicunque necesse est, ut ministerium vestrum „ adimplere valeatis: simulque vos admonemus, „ ut propter humilitatem nostram et obedientiam, „ quam monitis vestris propter Dei timorem exhibemus honorem a Deo nobis concessum conservetis, sicut antecessores vestri nostris antecessoribus fecerunt: „

C A P U T XXXIII.

Status Ecclesiæ, in Germania præsertim, efflorescens, et Ecclesiæ Romana. Imperii epocha nova Sec. VIII.

Enatum hinc est ius Capitularium regum Francorum, quorum collectio edita a Stephano Baluzio prostat, corpus vero concinnatum est tum ex synodorum episcopaliū decretis, cum etiam ex conventibus illis seu synodis huiusmodi optimatum utriusque reipublicæ, episcopis, et abbatibus una ex parte, ex altera ducibus et comitibus primoribus regni, quæ magna celebritate sub stirpe Carolingica fuerunt institutæ, auctoritate etiam apostolica, præsentibus pontificiis legatis, ac postea ab ipsis pontificibus roboratæ, veluti Isaac episc. Lingonensis in præfatione suæ collectionis testatur, capitularia Karlomanni, quibus cudentis interfuit sanctæ Romanæ et apostolicæ ecclesiæ

legatus Bonifacius archiepiscopus Moguntinus, confirmata fuisse auctoritate apostolica an. 742. a papa Zacharia, qui illa omnibus Ecclesiae Dei fidelibus irrefragabiliter observanda constituit.

Ad finem circiter huius seculi VIII. primum comparuerunt iam in vulgus notæ pseudonymæ epistolæ decretales Isidorianæ, quas hodie passim ad invidiam pontificiæ auctoritati, quæ ei iure primatus in Ecclesiae catholicæ per orbem regimine competit, conciliandam ingeminant, quibus forte eæ non nisi ex nomine innotuerunt, nec oculos unquam subierunt. Accidit hoc novissimis hiis annis potissimum, postquam ab iisdem Febronius secutus doctores Gallos nonnullos præteriti imprimis seculi, ius pontificium novum velut in axi verti existimavit, iniuria sane ex eorum ipsorummet Protestantium maxime confessione, qui dum illas falso antiquissimorum Romanorum pontificum nomina præferre ostenderunt, simul etiam fontes ipsarum haud ignobiles, anteriores pontifices et doctores sec. IV. V. ac VI. Damasum, Leonem et Gregorium M. Hieronymum, Augustinum, imperatores etiam Theodosium atque Iustinianum indicarunt.

Et siquidem res ipsa spectetur, in eo, quod maxime criminantur circa pontificis Romani in Ecclesia potestatem, ne quid de ipso iure dicam primatus, quem a Christo in D. Petro acceptum eius successores semper ex sententia omnium doctorum catholicorum obtinent, ad anteriora etiam ac prima Ecclesiae secula assurgere licet; cum nunquam non ad Romanam sedem et pontifices pertinuerint

timuerint causarum ecclesiasticarum cognitiones ac iudicia rerum personarumque, et quidem hierarcharum cumprimis, si forte ipsi deessent muneri suo, aut turbarentur in officio vel personis, iniurias vel facientes, vel ipsi perpeffi ab aliis, maxime post frequentationem conciliorum, postquam Constantinus pacem Ecclesiæ reddidit: ut passim id accidisse nemo ignorat sub ipso iam Constantino, et deinceps in Oriente præsertim; qui tamen minus pontifici Romano fuit obnoxius, quam Occidens, ubi Romana sedes ius etiam patriarchate exercet.

Atqui vero hoc ipsum sibi se proposuisse, Isidorus compilator statim in præmio declarat, ut pressis oppressisque hierarchis, imprimis episcopis, præsidium præsto sit: *Multi enim, inquit, pravitate et cupiditate depressi, accusantes sacerdotes oppresserunt.* Idque potissimum ipso suo opere agit, ut non tam hierarchicum ordinem deprimat, aut episcoporum auctoritati quidquam detractum velit, quam ut eos tutos a violentia et oppressione præstet apostolicæ sedis auctoritate, ad quam gravati, aut condemnati refugiant, ut iam canone Sardicensi cautum fuerat.

Nolim ego, aut iam in superioribus dicta ad rem repetere, aut dictis exempla ubique obvia hic recoquere. Silentio etiam prætereo, quo vigore pontifices Romani hoc, in quo nunc versamur, sec. VIII. auctoritatem suam in orientali præsertim Ecclesia exercuerint, detrectantes, quidquid Iustinianus imp. moliretur, synodum Quinisextam, quam vocant, canonesque Trullanos,

repudiando etiam synodum, quæ illic œcumenica credebatur in causâ imaginum, in qua intrepide et constanter imperatoribus iconoclastis, quibus tamen Romæ adhuc imperantibus obnoxii erant, sese opposuerunt, Gregorio II. in epist. dogmatica Leoni Isaurico maiorum exempla in memoriam revocante: *imperatores, qui pie in Christo vixerunt, ecclesiarum pontificibus obedire minime recusarunt, nec eos vexarunt.* Solemne hoc etiamnum seculo fuit in Oriente, ut imperatores thronum adepti, professionem fidei Romam mitterent. Sicque E. m. r. C. in t. in arca sua stetit.

Pietatem regum Francorum, quam iam testatam reddidimus, in Ecclesiam, ordinem hierarchicum, Romanum præsertim pontificem, etiam Baviaræ duces, qui Germaniam cum Francis, Alemannis et Saxonibus partiebantur, haud pridem ad fidem conversi æmulati sunt, missionem illuc a Gregorio II. Romano pontifice accipiente S. Corbiniano, atque mox post S. Corbinianum, S. Bonifacio Germaniæ apostolo, ordinato quidem Romæ ab eodem pontifice, sed nulli sedi affixo episcopo, cum facultate constituendi episcopos ac sedem metropolitancam, quam Colonia antea erectam, Moguntiam transtulit auctoritate apostolica, accepto pallio a pontifice; idemque etiam S. Bonifacius Bavariam in quatuor divisit diœceses. Extant porro ad S. Bonifacium Gregorii II. et III. nec non Zachariæ PP. decretales epistolæ ad ordinanda quævis tam circa fidem, quam disciplinam Ecclesiæ. Sunt hæc omnia anteriora decretalibus Hadrianis fictitiis usque ad Siricium P. a quo et eius

eius successoribus genuinæ prostant ad omnes per orbem cath. ecclesias.

Est hic S. Bonifacius M. qui ex Anglia profectus Romæ a Gregorio II. P. episcopus inauguratus in Germaniam, præstito obedientiæ iuramento, remissus est: cum iam prius presbyter Saxoniam adiisset cum Evaldo et altero socio, quibus submersis Rheno S. Bonifacius evadens, ut rediret, haud absteritus est, acceptis a Gregorio litteris inscriptis: *Universo populo provincie Altsaxonum*. Altsaxones passim cum Baronio dictos putant, quod, qui ab his propagati erant in Angliam etiam, adhuc Saxones vocarentur. Io. Schikero autem lib. II. *de reb. eccl. germ. c. 8.* simpliciter sic dicti videntur Saxones trans Albim vicini Thuringis. „Vetus enim (ait) Saxonia ab „Albi versus septentrionem, ad oceanum protensa, Thuringia vero usque ad Albim, quæ „postea a Saxonibus occupata discrimen dedit Saxonie veteri et novæ. Et nescio an vox Hol- „satorum veteres Saxones innuat „? Cæterum S. Bonifacius ab an. DCCXVI. usque DCCLV. labores apostolicos indetesse persecutus est per Hassiam, Eichsfeldiam, Thuringiam, Frisiam, Gal- liam, Sueviam, Bavariam: ecclesias et episcopatus constituendo, dividendo opportune iam institutos: iuxta antiquissimam Ecclesiæ formam binas per annum synodos celebrando &c. Demum futuro- rum prælagus, constituto sibi prius in sede Mo- guntina successore laborum apostolicorum socio Lullo, ultimam missionem ad Frisios suscipiens, oc- cibus ab illis muneri apostolico glorioso martyrio

coro-

coronidem imposuit. Commendatus etiam est S. Bonifacius, mortuo iam Pipino seniore Maior-domus, Carolo Martello, ab hoc vero, ut a S. Willibaldo in eius vita refertur, „ dominis sanctis, „ et apostolicis in Christo Patribus, episcopis, „ ducibus, comitibus, vicariis, domesticis, seu „ omnibus agentibus iunioribus nostris, seu mis- „ sis decurrentibus et amicis nostris, „ potissima Germaniæ parte regno Franciæ subiecta, quod reiecta tunc regia Merovingica stirpe, Pipinum, qui iam Maior-domus regni gubernacula modera- batur, regem accepit Caroli Martelli filium, ma- gni patrem a S. Bonifacio inauguratum, consilian- te quoque Zacharia P. sede Romana a Longobar- dis circumdata, qui tunc maxima parte Italiæ, exarchatu etiam iam erant potiti, quem recupe- ratum Pipinus Romanæ sedi cum pentapoli ad- scripsit, urbis Ravennæ clavibus ad sepulcrum S. Petri depositis.

Donationem postea eius filius Carolus M. capto Desiderio, extinctoque Longobardorum sibi- que vendicato Italiæ regno, ampliatam confirmavit. Instantibus porro apud Pipinum legatis imperato- ris Græci, ut, quæ eripuerit Longobardis, resti- tueret, respondit Pipinus teste Anastasio, sese suscepiſſe hosce labores, et sumtus tantos fecisse, non ut imperium defenderet, sed ut, si quid Lon- gobardis eriperet, De Petro acquireret. Non fit in donatione Pipini speciatim Romæ mentio, ob Romanos, ut coniicitur, libertatis avidos. Eo tamen attinet, quod Hadrianus P. epist. 35. Ca- rolo insinuat, petitque, ne quid iuris, quod pa- ter

ter Pipinus concesserat, decerperet: „Quæsumus
„ (ait,) vestram regalem potentiam, nullam no-
„ vitatem in holocaustum, quod B. Petro S. re-
„ cordationis genitor vester detulit, et vestra ex-
„ cellentia amplius confirmavit, imponere sata-
„ gat &c „. Sic S. P. Q. R. epist. 36. et alibi iux-
ta Pipini monita profitentur, se fideles servos esse
Romanæ ecclesiæ et Pauli papæ. Ut patrio ve-
ro et advocato ecclesiæ R. Leo III. an. 795. *mis-
sis legatis ad piæ regem Carolum claves confes-
sionis S. Petri simul et vexillum Romanæ urbis di-
rexit*: uti iam ante quinquennium patriarcha
Hierosolymitanus claves sacri sepulcri cum vexil-
lo transmiserat.

C A P I T U L U M XXXIV.

Imperatores Græci iconoclastæ Ecclesiæ hostes.

Una disparuit, Roma fere sola excepta, Roma-
num imperium in Occidente, quod hætenus
in quodam tractu Italiæ adhuc cum orientali im-
perio cohærebat, ipsa etiam Roma frustra a Lom-
bardis tentata et oblecta. Imminebant porro im-
perio Græcorum imperatorum in Oriente Sarace-
ni, unam post alteram diripientes provinciam.
Forte ad conciliandos in tanto periculo Mahume-
danorum animos, qui omnem divinitatis sub qui-
buscunque imaginibus cultum abhorrebant, Græci
imperatores, iam assueti, magisterium sibi religio-
nis arrogare et usurpare, deferre in hoc sectæ Ma-
homedanæ voluerunt, ad implendam mensuram
patrum suorum, ut bellum imaginibus indice-
rent,

rent, atque adeo sanctis ipsis in coelis cum Christo regnantibus, et in terris, gaudente nimirum Ecclesia militante communione ecclesiae triumphantis iuxta apostolam dicentem Eph. II. 19. *Iam non estis hospites et advenæ, sed estis cives sanctorum, et domestici Dei, superædificati super fundamentum apostolorum et prophetarum ipso summo angulari lapide Christo Iesu.* In quo etiam, et propter quem in sacrificio eodem incruento, quod Christus in cruce cruentum Patri obtulit, communicamus; et memoriam facimus imprimis gloriosæ virginis genitricis Dei, nec non beatorum apostolorum et aliorum, quos Dei amicos sanctos colimus, et in eorum etiam imaginibus veneramur, „ ut cum illis sanctis, (sunt verba S. Augustini ^{a)}) qui in hac, quam suscepimus, fide de- „ functi sunt, societate, et spei communione te- „ neamur. „ Ut nempe iuxta symbolum apostolorum, *credamus et sanctorum communionem*, sicut articulum hunc symboli Eusebius Gallicanus interpretatur, *sed sanctos non tam pro Dei parte, quam pro Dei honore veneramur.*

Hanc iam sanctorum communionem atque in eorum etiam imaginibus cultum, qui ubique in Ecclesia catholica orientali et occidentali obtinuerat, imprudens non minus, quam impius, Asiatico fastu et tyrannide apud imperatores Græcos, aggressus est Leo Isauricus primus in hoc debellator sanctorum; nequaquam apud se reputans, dum iam undique ab hostibus circumdaretur premereturque, se concitaturum orthodoxos omnes,

commu-

^{a)} Serm. 181. de temp.

communione sanctorum professos: atque etiam coelum irritaturum, et ad vindictam de sanctis suis provocaturum divinum numen. Frustra is monitus et deterritus fuerat pro officio a S. Germano Cpolit. patriarcha, contumeliose, inflicta etiam alapa, habito, ac deposito postea.

Gregorius II. P. gravissimas ad eundem, quæ exstant aët. IV. synodi VII. pro cultu imaginum habitæ, dedit literas; opportune etiam neglectum imperii imperatori exprobrans, quem hactenus apud Græcos imperatores notavimus, quod posthabuerint imperii undique laceßiti curam, negotiis religionis distenti. Sed nil nisi minas retulit pro salutaribus monitis Gregorius II. Nec est veritus Leo characterem bestię in impudentia frontis manusque scribentis gerens, se in literis ad Gregorium P. *αρχιερα και βασιλεα* pontificem et imperatorem nominare, comminatus, missurum se Romam satellites, qui S. Petri imaginem confringerent, ipsumque Gregorium in exilium deportarent, sicut a Constantio factum meminimus S. Martino P. Cpolin vi abducto, ibique in carcere per annum integrum detento: quod etiam legatis Gregorii III. successoris secundi accidit ad Leonem hunc Isauricum in causa imaginum missis, nulla synodorum ratione habita Romæ celebratarum, commota hic in Occidente illicque in Oriente orthodoxa plebe, quæ Anconæ etiam et alibi statuam imperatoris deiecit.

Strenue tunc imprimis pro sanctis S. Io. Damascenus pugnabat in suis operibus, ac orationibus, inductus in imperatorem, palamque edicens, non ad eam pertinere rem, legitima ecclesiastica potestate

testate decidendam: *Penes imperatores non est, inquit orat. II. de imaginibus, ut ecclesiis leges sanciant. Attende, quid dicat apostolus: Quosdam quidem posuit Deus in Ecclesia primum apostolos, dein prophetas, tertio pastores ad perfectionem Ecclesiæ: non adiecit: imperatores. Verbum loquuti non sunt reges, sed apostoli et propheta pastoresque et doctores &c.* Sic etiam pro honore sanctorum missis undique litteris laborabat cum aliis monachis, quos idcirco Constantinus Copronymus Leonis filius præprimis persecutus est, iustos ab obviis quibusvis lapidibus impeti post pseudosynodum Cpoli an. 752. habitam a pseudopatriarcha Constantino, quem olim monachum, eiurare monachatum voluit. De præfecto Thraciæ refertur, imperatoris iussu monachos et sanctimoniales omnes Ephesum vocasse, quibus conditionem proposuit, ut eadem hora uxores ducerent, qui recusaverit, erutis oculis Cyprum deportandum. Quod et executioni mandatum.

Bellum in imagines dum vixit, continuavit Copronymus, an. 775. divinam ultionem in morte expertus. Reliquit filium Leonem, qui impietatis avitæ hæres aliquamdiu quidem a persecutione abstinuit, postea vero aut morte aut verberibus affectus in carcerem deiectus, qui adfuerunt piis Irene uxoris suæ studiis, quæ postea cum filio Constantino imaginum cultum restituit, litteris ad Adrianum P. a Tharasio etiam patriarcha datis pro convocanda synodo, cui Adriani legati prælederunt, Cpoli celebratæ an. 787. In Occidente quidem vox προσκύνησις scrupulum movit,

vit, ne latriæ cultus, adoratioque soli Deo debita sanctis deferri videretur, Patribus in conc. Francofordiæ an. 794. Ipseque Carolus M. libros de hac re, quos Carolinos vocant, ad Hadrianum cum legatis misit: quibus respondens pontifex quod satisfecerit Carolo, dubitare non sinunt pia huius studia, quæ persecutus est erga orthodoxam fidem, catholicam Ecclesiam, eiusque caput Romanum pontificem.

C A P U T XXXV.

Imperium Occidentis ablatum iconoclastis imp. Græcis: Carolus M. Imperator Roma salutatur, a Leone III. coronatus.

Sic imperatoribus Græcis, dum quæ Dei Christianique Ecclesiæ in communione sanctorum regnantibus in terra, usurpant et turbant, auferuntur ea, quæ sunt Cæsaris. Videbantur sibi illi zelo unius Dei cultus abduci: ac si vero honor ac veneratio sanctis, Deo intime coniunctis, atque ipso Deo in coelesti gloria beatis impensa in eorum imaginibus divino quidquam detraheret cultui: dumque agnoscere nolunt cum Ecclesia Romana, regnare sanctos cum Christo in terris Apoc. VI. Romanum amittunt imperium.

Implere scilicet festinabant mensuram patrum suorum, quos paulo ante intelleximus ab Euty-
chianorum ac Monothelitarum partibus persecu-
tores Ecclesiæ Dei, imprimisque iniurios in Chri-
sti vicarios pontifices Romanos, eorum impia re-
Tom. I. U scripta

scripta, æthesin et typum, reiicientes, damnante demum eadem cum Monothelitis in concilio Lateranensi S. Martino, qui ob carceres, omnisque generis calamitates et exilium, in quo ærumnis confectus defunctus est, Christi confessor gloriosus fieri meruit cum agminibus martyrum, quos notavimus, præsertim monachorum.

Perseveravit adhuc eadem persecutio ineunte sec. VIII. sed eadem constantia resistentibus summis pontificibus, Constantino imprimis antecessore Gregorii II. quem eiusque successorem cognominem modo percepimus, Leoni Isaacico iconoclastæ fortiter sese opposuisse: uti postea murum tanquam aheneum se obiecere pro domo Dei (quæ est Ecclesia militans regnum Christi cum sanctis in terris) Constantino Copronymo Stephanus III. et Paulus I. damnato Cpolitano conciliabulo, in quo sacrarum imaginum cultus fuerat reprobatus: dum iterum sub utroque tyranno gloriosam martyrii coronam reportarunt athletæ viri ac complures sanctæ mulieres, monachi vero sub Constantino Copronymo simul cum Stephano, Basilio, Petro, Andrea trecenti triginta novem. Sub Leone IV. item Copronymi filio, ipsa eandem ob rem matre Irene despecta degeneri filio et odiosa, proceres aulæ flagris cæsi, ac in monasteria detrusi sunt; ex illis vero Theophanes sub flagris martyr occubuit.

Qui igitur omnes hi iuncti sunt animabus interfectorum subtus altare, quos Apoc. VI. 10. &c. S. Ioannes memorat clamantes voce magna et dicentes: *Usquequo Domine, sanctus et verus non iudi-*

iudicas, et non vindicas sanguinem nostrum de iis, qui habitant in terra? Et data sunt illis singulis stolæ albæ: et dictum est illis, ut requiescerent adhuc tempus modicum, donec compleantur conservi eorum, et fratres eorum, qui interficiendi sunt, sicut et illi. Commentatores huc interpretantur illud, quod generatim dicitur Apoc. II. 26. *Qui vicerit, et custodierit usque in finem opera mea, dabo illi potestatem super gentes, et reget eas in virga ferrea, et tanquam vas figuli confringentur; sicut et ego accepi a Patre meo.* Adhuc nempe Christo veluti assessores Sancti, astituri imprimis aliquando venturo iudici, de quo Apoc. XII. 5. *Qui venturus erat omnes gentes in virga ferrea* Deus, cuius ore Apoc. XIX. 15. *perhibetur procedere gladius ex utraque parte acutus, ut in ipso percutiat gentes, et ipse reget eas in virga ferrea &c.* Prout nimirum psalmus II. habet contra reges terræ et principes, qui *astiterunt, et convenerunt in unum adversus Dominum et adversus Christum eius, dicentes: Dirumpamus vincula eorum, et proiciamus a nobis iugum ipsorum:* quos nempe vicarios in terris constituit constitutus a Patre rex super Sion montem sanctum eius &c. Christus Dei filius, idem qui mox prosequitur: *Dominus dixit ad me: Filius meus es tu; ego hodie genui te. Postula a me, et dabo tibi gentes hereditatem tuam, et possessionem tuam terminos terræ. Reges eos in virga ferrea, et tanquam vas figuli confringes eos. Et nunc reges intelligite: erudimini, qui iudicatis terram. Servite Domino in timore, et exultate ei cum tremore. Apprehendite disciplinam, ne quando irascatur Dominus, et pe-*

reatis de via iusta. Id quod contigit imperatoribus illis, de quibus haecenus locuti sumus, tandem etiam imperio deiectis; uti olim pariter experti sunt imperantes Romæ debellatricis sanctorum: quod est Apocalypsis S. Ioannis, ut vidimus, argumentum. Refert S. Gregorius Turon. lib. II. c. 38. iam Clodovæum ab Anastasio imp. codicillos de consularu accepisse, in basilica S. Martini tunica et balteo indutum, qui *ab ea die tanquam consul et Augustus vocitatus sit.* Anastasius bibl. vero narrat, Gregorium II. (qui in epist. ad Leonem imp. veluti parietem quemdam intergerinum se nominat, Romæ eo consilio constituta pontificis sede, ut pacem Orientis et Occidentis conciliet) compescuisse consilium Italorum, ut sibi eligerent imperatorem, et Cpolim ducerent. Oblatus tamen Carolo Martello consularus Rom. fertur; certe Patricii Romani dignitas postea Pipino et Carolo M. fuit delata a pontificibus Romanis.

At demum Romæ anno seculari 800. Carolus M. imperator salutatur, et coronatur non apud Iovem capitolinum, sed ad sepulcrum D. Petri in Vaticano a Leone III. P. M. in sede apostolica successore eiusdem apostolorum principis, ubi Ecclesiam, adversus quam portæ inferi non prævalerunt, sanguine suo fundavit, a Roma debellatrice sanctorum in crucem instar magistri sui actus sub Nerone antesignano persecutorum Ecclesiæ Christi eiusque sanctorum, quos dum in eorum imaginibus inhonorant iconoclastæ imperatores, Nerōnis Romanorum imperatoris successores, Romanam

nam perdunt cum Romani imperii reliquiis illis, quas necdum perdididerant horum etiam antecessores christiani, perinde ac ethnici christianæ orthodoxæ fidei hostes æmulique in persecutendis sanctis, qui sub throno Dei clamant quotidie: *usquequo non vindicas sanguinem nostrum &c.*

Non diu in Oriente conservatus est honor imaginibus sanctorum deferendus, an. 818. a Leone Armeno Michaelis Curopalatis successore iconomachiae addictissimo sublatus: iterumque in monachos præsertim conversa est persecutio: in qua insignia imprimis trophæa invictissimus abbas Theodorus Studita, alios etiam fidei confessores literis ad constantiam animans, ipsumque imperatorem, spreto, ob dogma iam sententia concilii œcum. extra controversiam positum, indicto congressu, S. Ioannis Damasceni fere verbis paulo antea allatis allocutus: „ Ne tentes o imperator! ecclesiasticum statum dissolvere. Ait enim apostolus: „ Quosdam quidem posuit apostolos, deinde prophetas, tertio pastores et doctores ad perfectionem sanctorum. Non dixit, reges. Tibi quidem o! imperator, civilis status et exercitus commissus est: hæc igitur cura; Ecclesiam autem pastoribus et doctoribus, ut ait apostolus, derelinque. At si non vis hoc facere: si quis pervertendæ fidei nostræ causa aliquid de cœlo nobis annuntiaverit, ipsum non audiemus; tantum abest, ut te audituri simus „. Necato an. 820. Leoni Armeno successit Michael Balbus, qui (mox Leone sævior futurus uti etiam filius eius Theophilus, renitentes quoque exquisitissi-

mis tormentis afficiendo) dissimulavit aliquanto animum, persecutionemque stitit, ac revocatis exulibus et vocatis episcopis orthodoxis collationem instituit, quam tamen detrectarunt catholici per epistolam, quæ est inter Theodori Studitæ lib. II. 86. imperatori suggerentes; „iubeat magna ipsius et a Deo confirmata manus ad communem utilitatem a vetere Roma suscipi declarationem, prout olim et ab initio paterna traditio transmissus mos fuit. Hæc enim suprema est ecclesiarum Dei, in qua Petrus sedem primus tenuit, ad quem Dominus dixit: Tu es Petrus, et super hanc petram ædificabo ecclesiam meam, et portæ inferi non prævalebunt adversus eam. „

C A P U T XXXVI.

Schisma orientale; Status regiminis ecclesiastici et imperii occidentalis Sec. IX.

Sed hæc surdis tunc auribus dicebantur in Oriente; non solum enim his nihil profectum est, verum etiam, qui post Theophilum adhuc infans, agente matre Theodora religiosissima fœmina Theophili coniuge, imaginum cultum restituit Michael Porphyrogenitus, iunior dictus seu tertius, Ecclesiæ postea adhuc maius vulnus inflixit deposito S. Ignatio, et in eius locum Photio successo. Quod tunc certatim faciebant imperatores Græci, quasi pila ludentes cum patriarchis Cpolitanis, quos tamen, ceu novæ Romæ pontifices sedis imperialis, veteri Romæ obtendebant, ac præfer-

re videri volebant; ut tamen ipsi sibi sacrilege legitimam ecclesiasticam potestatem arrogantes, usurpantesque, episcopos ad nutum suum esse vellent.

Photius Nicolao I. per legatos subrepere conatus est, dum ipse pontifex Cpolin illos mitteret, iique violenter inducī permetterent, ut S. Ignatius in conciliabulo exauctoraretur, publice detractis sacris veltibus. Qua de re Nicolaus P. certior factus ex actis conciliabuli ad se per Leonem secretarium imperatoris delatis, eadem acta et legatorum suorum rescidit in concilio Romæ: cumque nihilominus Photius potentia imperatoris suffultus sedem teneret, Nicolaus, ex pluribus provinciis convocato iterum concilio, eundem depositum excommunicavit; quod vero vicissim Photius Cpoli Nicolao P. iterato intentavit.

Licet vero Michaelē mortuo successor Basilius S. Ignatium restituerit, hoc tamen pariter defuncto, in eius locum Photium revocari curavit in concilio Cpoli, quod Græci schismatici pro octavo generali habent, sublata e symbolo particula *Filioque* ob processionem nimirum Spiritus S. a Patre Filioque in concilio Cpolitano I. necdum symbolo addita; quæ iam superiore seculo VIII. sed sine violatione pacis rursus in controversiam mota est quæstio, missis etiam a Constantino tunc imper. ad Pipinum regem legatis; veluti etiam hoc seculo IX. in causa imaginum a Michaelē et Theophilo impp. ad Ludovicum Pium legatio missa est, quæ scriptam professionem fidei simul attulit, integerrimam cæteroquin, atque etiam circa imaginum cultum multa moderatione temperatam. Epi-

scopi tunc a Ludovico Parisios eam ob causam vocati a Nicænæ II. synodi fide non dissentiebant quidem, eam tamen non admittendam existimarent. Re ad Eugenium II. delata, missi a Ludovico Ieremias Senonensis, et Ionas Aurelianensis epp. a pontifice impetrare non potuerunt, ut aliquid per œconomiam indulgeretur Græcis, quod septimæ synodi decretis non consentiret. Iam sub Pipino an. 767. reiecta fuit Græcorum de processione Spiritus S. doctrina a conciliis etiam in Galliis, quæ diversa erant in rebus huiusmodi religionem propius attinentibus a conventibus illis regni Francici.

Conventus illi ex utroque statu ecclesiastico et politico sic quidem constabant, ut ecclesiastica ab ecclesiasticis seorsim, atque sic etiam monastica a monachis separatim, negotia vero regni a principibus regni, ducibus et comitibus tractarentur; quibus vero ob terras ac feuda, quæ possidebant, accensebantur etiam episcopi et abbates, inde ab efflorescente regno Francico regalibus huiuscemodi potiti: querulante solo Chilperico, ut apud Gregorium Turon. a) legere est, de divitiis ad ecclesias, honoreque suo ad episcopos translatis. De Carolo M. idoneus cumprimis in hac re testis est Eginhardus cœvus scriptor vitæ eiusdem c. 32. et alibi. Guilielm. Malmesburiensis b) de Germania nominatim agens, „Carolus magnus, (scribit,) „ pro contundenda gentium illarum ferocia omnes pene terras ecclesiis contulerat: consilio sissime perpendens, nolle sacri ordinis homines

» tam

a) lib. VI. c. 66. b) lib. VI.

» tam facile, quam laicos fidelitatem domini reiice-
» re. Præterea si laici rebellarent, illos posse ex-
» communicationis auctoritate et potentia severi-
» tate compescere „ De Caroli M. filio ac suc-
» cessore Helmoldus a) testatur: » Ludovicus Pius,
» paternis per omnia votis concordans episcopos
» principes effecit regni „ Constat apud omnes,
» primas in aula principum sub regno Francico ac
» præcipuas episcopos et abbates obiisse functiones et
» munia, ad legationes etiam apud externos, domi
» vero ad maxima adhibitos negotia: immunitates
» vero, quas Ecclesiæ ecclesiasticisque ac religiosis
» personis perinde ac rebus certatim contulerunt
» pii quique, ex quo religionem christianam su-
» sciperunt, excolueruntque principes imperatores-
» que Romani, eas reges imperatoresque stirpis
» Francicæ auxerunt potius, quam ut quidquam iis
» diminui paterentur, Carolingica imprimis stirps
» religione ac pietate ad imperium Occidentis evecta,
» atque adeo Carolus M. ille hostium Ecclesiæ, im-
» primis Romanæ sedis incubantium Longobardorum
» regni everfor, infidelium Saracenorum in Hispa-
» niam etiam excurrentium terror, ac Hunnorum in
» Pannonia (contra eos movit, dum perfidos Boiari-
» os ad officium revocat) religionis christianæ apud
» Saxones gentiles stator, quos toties rebelles invic-
» ta perinde constantia, ac christiana patientia, ite-
» rum iterumque in arma proruentes iam ab anno
» 772. ipse aliquando Saxoniam etiam cum Ludo-
» vico octenni filio accedens, ineunte tandem sec.
» IX. perdomitos in fidem recepit, et Christo obse-
» quentes reddidit. Iam Gregorius Turonensis et

U 5

Marius

a) Chr. lib. I. c. 43.

Marius episc. Avent. apud Duchesne T. I. p. 214. 310. &c. in continuat. chronici S. Prosp. praelia memorat, quibus Saxones Clotario rege ad officium fuerint revocati. Meminit etiam Fredegarius, eos, quos *paganissimos* vocat, a Carolo Martello iterum subactos fuisse: dumque iterum rebellarent, a Pipino fufos, plurimos eorum christianos effectos baptizatos fuisse, „ videntes se (addit) contra impetum Francorum rebellare non posse; pro priis viribus destituti, petierunt, sibi christianitatis sacramenta conferri„. Integra tamen gentis conversio Carolo M. in acceptis referenda est post bellum triginta trium annorum teste Eginhardo in vita Caroli M. translatis illis, qui erant cis Albim trans fluvium ad litus Francicum an. 805. Testatur tamen idem Eginhardus, plus regis pietatem et munificentiam fecisse in eiusmodi conversionibus, quam terrorem: „ Nam, (addit) se quisquis commiserat eius egregiae fidei, ritus spernendo profanos, hunc opibus ditans, ornabat honoribus amplis„. Exemplum in hoc secutus fuit Pipini patris, de quo Beda a) in sua histor. „ Ipse quoque (scribit) imperiali auctoritate iuvans, ne quis praedicantibus quidquam molestiae inferret, multisque eos, qui fidem suscipere vellent, beneficiis attollens; unde factum est, ut multos opitulante gratia divina in brevi ab idololatria ad fidem converteret„. Teste Eginhardo post bellum Saxonicum maximum fuit, quo Hunnos et Avaros in Pannonia expugnavit Carolus, atque duras eorum cervices ad suscipiendam religionem christianam inflexit: cui Alcuinus apud Guil.

a) lib. V. c. 11.

Guil. Malmesbur. testimonium reddit, „ docu-
„ mentum ingens (inquit) magnanimitatis , et
„ fortitudinis Caroli , qui omnem ætatem triverit
„ in bellis contra paganos Deo rebelles „. Præ-
ter Avaros et Hunnos etiam Sclavorum apostolus
dici potest , his per Pipinum filium subiugatis.
Adam Bremensis in historia ecclesiarum septentr.
meminit , Carolum M. quidem Hamburgum con-
stituisse Sclavorum Danorumque metropolim , sed
cum obstacula obmoverentur , sub Ludovico Pio
Caroli filio ex fundata ab illo Corbeia nova An-
scharium inde apostolum Danorum progressum
esse, Eginhardus *consilio imperatoris et Romani pon-*
tificis auctoritate Ebbonem Remensem archiep. evan-
gelium Danis prædicasse, memorans subdit: Ludovi-
cum Pium concilii ordinatione Anscharium Hambur-
gensis archiepiscopum ecclesiis septentrionalibus
regendis præfecisse auctoritate Paschalis P. *legatum*
in omnibus partibus unacum Ebbone Remensi archie-
piscopo , qui legationem ante susceperat. Sub Lu-
dovico II. imp. Anscharii sedes ex urbe Hambur-
gensi in Bremensem est translata. Messuit augu-
sta gens Carolingica pietatis suæ in Deum eiusque
Ecclesiam militantem , regnum Christi in terris ,
fructum in concordia sacerdotii et imperii , quo
aucta cumprimis fuit in Carolo M.

Utinam vero pares sibi Carolus seros nepotes ha-
buisset, necque vero dispares imperio, impares in-
genio Carolos Calvos, Craßos, Simples, Ludo-
vicos Balbos, Infantes, quorum aut discordia, aut
ignavia ac imbecillitate augusta res disperiit dissi-
pata. Carolus Calvus Romæ coronam imperialem
Ludovici

Ludovici Germanici posteris extortam teste Regi-
none vi auri comparavit; post obitum vero Ca-
roli Crassi Romæ deliberatum est, de eligendo im-
posterum, aliquo Italiæ regulo cum imperatorio
titulo, teste Sigonio: prodieruntque sic in scenam
Guido et Lambertus filius eius, dum contra ex-
pulso Roma Guidone Arnulphus, iam an. 887.
Carolo Crasso patruo a proceribus Germaniæ in
conventu Francoford. in consortium imperii datus,
Romæ an. 889. coronatur a papa.

Meminimus ad seculum superius VIII. pseu-
donymarum epistolarum decretalium priorum
pontificum Romanorum, quas alii probabilius
ad initia huius seculi IX. a Riculpho archiep.
Moguntino ex Hispania allatas, ut scribit Hinc-
marus Rhemensis in opusculo contra nepotem c.
54. atque in lucem productas existimant; hæ ip-
sæ decurrente eodem seculo IX. sub Nicolao I. P.
in controversiam, non vero ipsa R. P. in Ec-
clesiæ regimine auctoritas, deductæ sunt ab eo-
dem Hincmaro Rhemensi archiep. et aliis episco-
pis Gallicanis in celebri causa Rothadi Sueffionen-
sis episcopi, ut adeo causandi tantopere ratio non
sit, quasi, nemine suppositionem advertente, ad
nostra usque tempora sese insinuaverint in poli-
tiam ecclesiasticam. Id porro, quidquid sit, cer-
to Ecclesiæ Romanæ nequaquam fraudi esse, aut
dari culpæ potest: ut enim nihil dicam de Dio-
nysii Exigui codice canonum Ecclesiæ Romanæ,
quem nonnisi genuinis decretalibus auctum Hadria-
nus I. P. Carolo M. regi transmissit, Leo IV. cir-
ca medium sec. IX. consultus ab episcopis Angliæ
de

de his decretalibus (fuit igitur et illic gentium de illarum fide facta disquisitio) pontifex earumdem nullam rationem habens, respondit, sedem apostolicam admittere regulas *præsulum Romanorum Silvestri, Siricii, Innocentii, Zozimi, Cælestini, Leonis, Gelasii, Hilarii, Symmachi, Hormisdæ, Simplicii, et Gregorii iunioris, qui omnino sunt, et per quos iudicant episcopi, et per quos episcopi simul iudicantur.* Ut adeo iniuria dicat Dupinius a) Isidorianas illas statim epistolas summos pontifices, in quorum gratiam confictæ fuerint, avide arripuisse, et ubique promulgare conatos esse. Potius, ut pluribus demonstrat Pet. Ballerinius in dissertatione singulari de hac re, inserta parti tertiæ tractatus, *de antiquis collectionibus et collectoribus canonum*, eo potissimum spectabat prædicta decretalium collectio, ut episcopis, qui accusabantur, prospiceret. „ Id quidem, (inquit de illorum compilatore Ballerinius, b) in apocryphis, quæ con- „ flavit, documentis multo clarius elucet „. Et postquam quædam, quæ ipse compilator de hoc suo scopo in præfatione dicit, attulisset, „ Ean- „ dem enim (pergit) semper de accusatis epi- „ scopis curam ac sollicitudinem præferret; cum- „ que apostolicæ sedis auctoritatem prædicat, eo

a) De antiqua Ecclesiæ disciplina dissert. II. p. 154. &c.

b) Idem in Vindiciis auctoritatis pontificiæ contra Febronium demonstrat c. 5. eas neque in gratiam solum Romanorum pontificum ob ipsorum potestatem augendam fuisse confictas: neque ea, quæ pro eadem potestate in iisdem decretalibus traduntur, novi aliquid induxisse: neque, si quid ex præsumta illarum auctoritate facilius propagatum, usque receptum, ius falsum constituisse.

„ semper

„ semper omnia refert, ut episcopi accusationi-
 „ bus impetiti, et condemnati, si se gravatos sen-
 „ tiant, ad illam confugiant, quæ synodorum sen-
 „ tentias retractare, et si iustum putaverit, irri-
 „ tas reddere potest „. Addit, idem quoque con-
 „ silium maxime perspicui in capitulis Hadriano P.
 „ tributis, a) quæ ex his decretalibus Isidorianis
 „ præsertim decerpta, earumdem veluti compen-
 „ dium dici queant. „ Pleraque enim, (subdit,) „
 „ illorum capitulorum eo spectant, ut ne episco-
 „ pi accusari a quibuslibet possint: nec, si accu-
 „ sentur, accusatoribus facile deferatur, sed ex
 „ multis causis tum accusatores repellere, cum
 „ iudices liceat recusare: ut synodorum retracten-
 „ tur iudicia, et alia eiusmodi generis in apocry-
 „ phis (decretalibus Isidorianis) similiter ingesta,
 „ ex quibus, si omnia ad episcoporum, qui ac-
 „ cusantur, expoliantur, deponuntur, patrocini-
 „ um, defensionem, atque præsidium collata,
 „ atque conficta credantur, nemo iure possit re-
 „ vincere „. Variis hæc dicta comprobantur ap-
 „ pellationum ad sedem apostolicam occasionibus
 „ hoc seculo nono in Gallia adversus duriora syno-
 „ dorum iudicia, veluti in Theodulphum Aurelia-
 „ nensem, qui fuit in carcerem detrusus, perinde ac
 „ Rothadus Suessionensis episcopus: ubi primum
 „ decretalium Isidori iniecta est mentio, ac mota
 „ controversia sub Nicolao I. ab Hincmaro Rhemen-

a) Capitula hæc, quæ sub nomine Hadriani P. R. circumfe-
 runtur, rectius inscribuntur in cod. msc. biblioth. S. Victo-
 ris: *Capitula collecta ex diversis conciliis, sive decretis Ro-*
manorum pontificum ab Agilramno Metensi episcopo, et
Adriano papa oblata. Id quod is egit in propria appel-
 lationis ad Romanum pontificem causa.

si; paulo etiam post contra Hincmarum Laudunensem episcopum illius nepotem sub Hadriano II. Nicolai I. successore, Caroli etiam Calvi inventu, epistola eius nomine ad pontificem data Hincmari Rhemensis opera. Quam hodie, absque synodi apud nos provincialis spe, renovatam faciem, revocatamque scenam, quis non videt?

C A P U T XXXVII.

Status ecclesiasticae hierarchiae et imperii Sec. X.

Ineunte sec. X. ipso anno seculari Ludovicus Infans Arnulphi filius, ultimus stirpis Carolingicae a Germaniae proceribus pro imperatore agnoscitur; Lambertus vero ab Italis pro imperatore habetur, an. 910. interfectus. Porro anno 904. Berengarius filius Gislæ, filiae Ludovici Pii, a Ioanne X. imperator coronatur, cum iam an. 912. Ludovicus III. quem modo diximus ultimum ex Carolingis, mortuus esset, atque Guido Spoletanus, et Berengarius Foroiulienfis, alter Galliae, alter Germaniae regnum sibi dum despondent: „ se ipsos, „ (ut Sidonius initio L. VI. de regno Italiae) prorsus unacum Ecclesia perdiderunt, ea tempora „ in rempublicam inferentes, quibus nulla alia „ tetriora et foediora fuisse principum nequitia, „ vel populorum insania, in tota antiquitate reperiuntur. „ Sed et diremtum tunc fuit Italicum trans alpes (quas inde ab Arnulpho regum nullus amplius transgressus fuit) imperium a cisalpino. Ludovicum, Conradum et Henricum reges Hunga-

Hungarorum et Normannorum invasiones ac bella civilia domi continuerunt; neque hi Germaniæ reges titulum imperatoris gessisse, a diligentissimo Conringio notantur. Nec etiam aliarum præterquam imperii Germanici rerum omnes hi sategerunt.

Fuissent tunc feliciora orientalis Ecclesiæ schismate solutæ, quam occidentalis tempora sub Leone Sapiente imperatore, qui vero obiit an. 911. haud infelix legum Iustinianarum reformator, retractatorque eorum, quæ Iustinianus limites sui egressus statuit, miratus in sua Novella secunda constitutione, „ cum sacrosancti divinique cano-
 „ nes, et quicunque alii de sacerdotio ac episco-
 „ porum creatione statuere, in optimum numeris-
 „ que omnibus plenum editi sint canones, quo-
 „ modo non veriti nonnulli sint, sacras divinas-
 „ que leges, tanquam illæ absolutæ non essent, pro-
 „ mulgatis aliis legibus abrogare „? Et Novella constit. 16. „ Vetus verbum (ait) quod de rebus
 „ suis dicenti aures esse aperiendas monet ...
 „ Dignum itaque, sacram legem de rebus suis
 „ præcipientem audire imperatoria nostra maiestas
 „ rata, et in eandem cum illa sententiam descen-
 „ dit, et statuit &c. „

In Occidente fuisse tunc communem usque ad Ottonum tempora Capitularium regum Francorum usum, pontificia auctoritate confirmatum, apud Baluzium legere est in præfatione, Romaque, eodem teste Baluzio in exordio præfationis ad suam collect. horum Capitularium, malis oppressa civilibus et diuturnis ac frequentibus discordiis seditionibusque vexata, cum tot malorum, quæ pertulerat, finem

finem braret, huc velut ad sacram anchoram confugit, ut a Lamberto imp. per Ioannem IX. pontificem peteret in synodo Ravennatenſi c. 1. et 5. uti Capitularium Caroli ac filiorum nepotumque eius auctoritas confirmaretur, et quæ perperam acta eſſent, legaliter, id eſt, ſecundum eadem Capitularia emendarentur &c.

Attamen Regino abbas Prumiensis, dum impuſus in monaſterio S. Maximini prope Treviros ineunte ſec. X. iuſſu Rathbodi archiepiſcopi libris duobus de eccleſiaſticis diſciplinis et religione chriſtiana collectionem canonum, quibus legibus regitur Eccleſia militans regnum Chriſti in terris, faceret, uſus quidem etiam eſt ſubinde Capitularibus regum Francorum, potiſſimum autem canonibus antiquis conciliorum ac ſinceris Romanorum pontificum decretis, rarius pſeud-epigraphis decretalibus ab Iſidoro collectis. Cum eſſet mileranda facies ſedis apoſtolicæ hoc ſeculo, facile fuit, ſubterfugere eius iudicium in cauſis præſertim epiſcoporum, ob quas, ad illud deferendas, ut proximis ſeculis vidimus, lis mota fuerat decretalibus Iſidori: fuitque quidem an. 941. in ſynodo Sueſſionenſi depoſito Arthaldo conſecratus Hugo Herberti comitis filius; at iterum an. 947. Arthaldus decreto ſynodi Verdunenſis reſtitutus; Hugone tamen ſedem invadere nitente, inter duos litigantes in ſynodo Meldenſi an. 962. epiſcopus conſtitutus Odalricus. Si fuiſſet tunc in Romana ſede vigor, vel ipſa decretalium Iſidori auctoritate viciffitudini iſti in Rhemenſi eccleſia proſpici facile potuiſſet; ſed nulla tunc earum mentio fuit

Tom. I. X iniecta;

iniecta; sicuti postea in concilio Rhemenſi an. 991. ubi Arnulphus archiepiſcopus, reus maiestatis læſæ agebatur, accuſantibus Hugone et Roberto regibus, ſubſtituto in illius locum Gerberto; cuius tamen electioni Ioannes XV. ſe opponens, miſſo legato Arnulphum reſtitui iubet, in carcere quidem detentum, ſed ab ipſo Gerberto factò pontifice demum in integrum reſtitutum. Provocarunt Patres concilii Rhemenſis an. 991. ad canones Africanos de iudicandis epiſcopis intra provincias: quod quidem ſec. hoc X. ſalva auctoritate pontificia fieri poterat per legatos ubique gentium diſperſos, qui conciliis adeſſe valebant; at cum vix iam haberentur concilia, vel hinc auctoramentum acceperunt deinceps decretales Iſidori, potuitque diſpoſitio earum Eccleſiæ eſſe utilis, ac magis ſucceſſu temporis opportuna, quam afflicto Romanæ ſedis ſtatu ſec. X.

Divina porro providentia alibi gentium reſ chriſtiana etiam incrementa accepit pietate principum complurium, inter ſanctos quoque relatorum, veluti S. Eduardi in Anglia, S. Haraldſi in Dania, S. Stephani in Hungaria, ac demum ad initia quidem ſec. XI. S. Henrici in imperio Germanico poſt pios ac felices tres Ottones, ſub quibus hierarchia apud nos pulcre ſtetit, ampliata inter imperii principes dignitate atque prærogativis, in præcipuis præſertim ſedibus Trevirenſi, Colonienſi, et Moguntina ab hoc tempore archicancellarii maiestate condecorata.

Eſt hæc vero luſtuoſiſſima illa Romanæ Eccleſiæ regnique Italiæ epocha, ob quam ipſe Baronius ſeculum

culum X. tam atris coloribus depingit a) vocatque *meretricum imperium*, ut pro arbitrio legitime creatos dimoverent pontifices, et violentos ac nefarios homines illis pulsus intruderent. Durarunt hæc mala per maiorem seculi X. partem, nec statim Otto M. imp. ea tollere potuit: dum an. 961. a Ioanne P. XII. multisque regni Italici proceribus contra Berengarii tyrannidem invitatus, in ordinem redacto Berengario cum filio, liberatoque pontifice ab eodem, anno sequenti imperator coronatus est, restituto etiam, quod per vim concisum et ablatum fuerat, D. Petri patrimonio seu Ecclesiæ Romanæ bonis, postquam iuramento se, ut apud Gratianum legitur dist. 63. iam prius obstrinxerat, in Romana urbe nullum placitum aut ordinationem se facturum de omnibus, quæ ad pontificem, aut ad Romanos pertinent, sine eius consilio.

In ecclesias munificentissimus, constituto in Germania fratre suo Brunone archiep. Colonienfi, eidem Lotharingiam addixit cum omni etiam gladii iure, uti Wilhelmo filio quoque Moguntino archiepiscopo Thuringia et Hassia obtigit teste Pfefinger b): quodque supra memoravimus de Carolingicis imp. apud se in aulis suis prælatos episcopos et abbates habuisse, qui negotia regni curarent, id eorum exemplum non solum secuti sunt ab in-eunte sec. X. Germaniæ reges et imperatores, verum etiam imperii cancellarios, et archicancellarios constituerunt, quod hodieque munus exercet elector archiepiscopus Moguntinus, prout illud Willigilus apud Ottonem II. iam antea, dum

X 2

a patre

a) Ad an. 908. b) Vitriar. illustr. lib. I. tit. 15. p. 1141.

a patre Ottone in consortiam regni adoptatus esset, exercuit, factus ex cancellario archiepiscopus, Ditmaro ep. Merseburg. teste a) qui „Mortuo quoque, (ait,) Roberto Moguntinæ sedis archipræsule imperator (Otto II.) cancellarium suimet nomine Willigisum, multis hoc ob vilitatem sui generis renuentibus, eidem Ecclesiæ præfecit. Sciebat enim, Petro attestante, quod non est personarum acceptor Dominus, sed omnes se ex corde diligentes præcæteris amat, incomprehensibili honore remunerans. „

Fuit Otto II. primi filius in urbibus etiam, aliisque regalibus concedendis erga personas ecclesiasticas et religiosas, episcopos nimirum et abbates perinde ac pater munificus, qui fuere feudis instructi imperii æque ac alii principes, comites, barones, prout hodie inter status imperii cum voto et sessione in comitiis circulisque illius connumerantur, ducum, principum, comitum prærogativa etiam hæreditaria simul cum secularibus imperii principibus ornati. Habetur in Labbei b) collectione concilium, quod Romæ an. 996. fuerit habitum, in eoque constitutum, ut imperator deinceps a septem electoribus Germaniæ principibus eligeretur. At serius est longe electorale collegium constitutum, ut est etiam a Pagio contra Binius et alios demonstratum. Perinde est, quod ibidem narratur in vita Gregorii V. eum patriam suam insigni aliqua dignitate ornare volentem, prævio synodali iudicio constituisse, ut
penes

a) L. III. b) T. IX. cona. p. 757.

penes solos Germanos esset ius eligendi regem Romanorum, qui post diadema a Rom. P. acceptum, imperator et augustus salutaretur.

Integro seculo nono ad initia usque sec. X. penes stirpem Carolingo - Francicam fuerat dignitas imperatoria. Cumque ea etiam an. 912. in Ludovico Infante esset extincta, nescio an non gentis saltem Francicæ in Conrado eligendo Germaniæ proceres rationem habuerint, de quo Luitprandus a): „Hac tempestate Ludovicus rex moritur:
„ Conradus ergo Francorum ex gente oriundus,
„ vir strenuus, bellorumque exercitio doctus ex
„ cunctis a populis ordinatur. Verum nisi pal-
„ lida mors eum citissime raperet, is esset, cuius
„ nomen multis mundi nationibus imperaret „
Eum quidem apud Witichindum Caroli Simplicis Galliarum regis ad Henricum aucupem an. 920. legatus Saxonem appellat. Cum etiam Carolus M. Saxoniam regno suo Francico subdidisset, ob-
soleto veluti cum stirpe Francica nominæ, sic locutus videri potest Witichindus de Conrado ex Francia oriundo orientali, (quæ etiamnum Franconia dicitur) Francorum sede, seu Francia occidentali simul et orientali totam fere Germaniam magnam cum Austrasia trans-Rhenana (præter Galliam et Neustriam) comprehendente, prout iam S. Hieronymus in vita S. Hilarionis, „inter Saxo-
„ nes quippe, (ait,) et Alemannos, gens non tam
„ lata, quam valida, apud historicos Germania,
„ nunc vero Francia vocatur „ Fuit autem ex Saxonia Henricus auceps, de quo idem Witi-

X 3.

chin-

a) L. H. c. 7.

chindus ad finem lib. I. Annal. Ungaros cæſos commemorans, „ deinde, (inquit,) Pater patriæ, „ rerum dominus imperator ab exercitu appellatus „ famam potentiæ, virtutiſque cunctis gentibus „ et regibus longe lateque diffudit. Unde et aliorum „ regnorum proceres eum adierunt, gratiam „ que in conſpectu eius invenire quærentes, ſi „ dem talis ac tanti viri probatam habentes dilerunt. Perdomitis itaque cunctis circumquaque „ gentibus, poſtremo Romam proficiſci ſtatuit, ſed infirmitate correptus intermiſit „. Dum ſic pacatis citra montes rebus Eccleſia etiam militans tranquillitate frui videretur, ea ultra montes in arce ſua Romana ſede maxime affligebatur; ubi anno ſtatim ſeculari Ludovicus Boſonis filius victor Berengarii, poſt triennium mox Ludovici victor Berengarius in imperatorem a Ioanne IX. coronatus mox iterum anno ſequenti Berengario abrogato, Lambertus pro imperatore declaratus eſt, eoque mortuo iterum Berengarius imperium invaſit, huncque an. 931. ſequutus eſt Hugo et eius filius Lotharius: Guidoneque et Hugone expulſis, Albericus marchio Tufciæ an. 933. Romam occupavit perturbatis rebus omnibus, ac maxime Romana ſede, ſatente Baronio, hoc tempore ad pontificatum perveniſſe *intruſos a tyrannis Tufciæ principibus homines monſtroſos, vita turpiſſimos, moribus perditifſimos, et undequaque ſædiſſimos.* Nec aliud his tam grandibus malis remedium tuit, niſi ab Ottonibus imperatoribus Germanis, firmata ad finem ſeculi ſub Ottone III. rege, quam iam attulimus, ut apud ſolos Germaniæ principes ius eligendi permaneret, qui mox a pontifice ſecra-

fecraretur imperator: prout frequenti in synodo fuit declaratum.

Rememoranda hic sunt, quæ supra cap. XVI. in caput II. et VII. Danielis de quatuor mundi monarchiis differuimus: imprimis autem de quarta Romana, cuius fata ex apocalypsi S. Ioannis supra cap. XX. explicavimus: quæ dum non attenduntur, tot diversis temporibus somnia somnati sunt reges terræ aliquando etiam, veluti seculo hoc, in quo nunc versamur, decimo interpretationem somnii Nabuchodonosoris a Daniele factam pro sua dominandi libidine accipientes, sed perperam omnino. Dicit equidem Daniel a) regnum quartum, id est Romanum, fore *velut ferrum: quomodo ferrum comminuit, et domat omnia, sic comminuet, et conteret omnia hæc*: anteriora nimirum regna seu monarchias, quarum aureo capite prima Assyriorum, argenteo pectore et brachiis Medorum et Persarum, æreo ventre et femoribus tertia græcorum fuit designata in statua Nabuchodonosoris, tibiis autem ferreis quarta Romana, duabus tibiis signanter in occidentali et orientali imperio: cuius pedum quædam pars ferrea, quædam autem fictilis, b) Id quod postea interpretatus propheta, Porro, inquit, quia vidisti pedum et digitorum partem testa figuli, et partem ferream: regnum divisum erit, quod tamen de plantario ferri orietur, secundum quod vidisti ferrum missum terræ ex luto: et digitos pedum ex parte ferreos, et ex parte fictiles: ex parte regnum erit solidum, et ex parte contritum. Quod autem vi-

X 4

disti

a) Dan. II. 40. b) Dan. II. 33. v. 41.

disti ferrum mistum testæ et luto, commiscebuntur quidem humano semine, sed non adhærebunt sibi, sicuti ferrum misceri non potest testæ. Explicatione hæc non indigent, quæ et quotidie coram cernimus, ac retro in historia Romana legimus tum de duobus pedibus eius, cum etiam de digitis pedum decem, qui in altera visione per decem cornua designantur seu reges, etiam in apocalypsi a) S. Ioannis, veluti iam supra vidimus, atque etiam coram intueri licuit iam inde a designatis a S. Ioanne divisi imperii Romani temporibus per gentes barbaras, quas supra capp. XXVIII. seqq. notavimus.

Itaque Otto I. alpes primum transcendens an. 951. postquam Bohemos bello quatuordecimano devicisset, Sclavos etiam tributarios factos ad fidem christianam adduxisset, uti et regem Daniæ Haraldum, constitutis in regno episcopis, postea devictis Longobardis Adelheiden viduam Lotharii regis Italiæ, ab ea accitus,eductam custodia, qua Canossæ detinebatur a Berengario, sibi sociatam in Germaniam adduxit, relicto tunc quidem Berengario in possessione regni Italici; donec eum postea iterum nova molientem a Ioanne XII. rursus evocatus in Italiam, secum in Germaniam abduxit, postquam an. 961. ab archiepiscopo Mediolani, et anno sequenti Romæ a papa coronatus fuisset: opinione iam quadam animo concepta, quam Prudentius sec. IV. florentè adhuc Roma, in hymno de passione S. Laurentii v. 413. &c. sequentem in modum expresserat:

O Chri-

a) Apoc. XII. 3. XIII. 1. XVII. 3. 7. 12. 16.

O Christe, numen unicum,
O splendor, o virtus Patris,
O factor orbis et poli,
Qui sceptrā Romæ in vertice
Rerum locasti, fanciens,
Mundum Quirinali togæ
Servire, et armis cedere,
Ut discrepantum gentium
Mores et observantiam,
Linguasque, et ingenia et sacra
Unis domares legibus!

æ Romam postea Romanumque imperium a
. V. secuta sint, manserintque fata, iam memora-
imus: constabitque semper vaticiniis propheta-
n a nobis itidem commemoratis veritas, quid-
id sibi in animum induxerint potentes huius se-
li, atque delirent, (ut verbis poetæ utar) reges,
mque alterum regnum surgit, alterum cadit re-
lutionibus temporum ac rerum vicissitudinibus,
od vero iuxta prophetam a) *in diebus regnorum
rum suscitavit Deus cæli regnum*, Ecclesia hic mi-
ns in terris, et illic triumphans in coelis, *in
ernum non dissipabitur: et regnum eius alteri po-
lo non tradetur. Comminuet autem, et consumet
iverfa regna hæc: et ipsum stabit in æternum.*

C A P U T XXXVIII.

*Sec. XI. Ecclesia militantis pericula fortiter
profligata et constanter.*

im meminimus ad tempora Ottonum usque sec.

X. Capitularium regum Francorum auctorita-

X §

tem

a) Dan. II. 44.

tem etiam in Germania obtinuisse, observante id Steph. Baluzio: tumque subdit, (quasi veterum quisquam prophetarum *onus verbi Domini* denuuncians) patres nostros Capitularium reverentiam exuisse tam manifesta divini numinis ira, ut res eorum deinceps paulatim dilacerarentur non sine magno religionis nostræ detrimento; adeo ut publica regni calamitas præter cæteras causas etiam ex neglectione disciplinæ in Capitularibus præscriptæ profecta iure videri possit. Hæc Baluzius nulla habita ratione collectionis canonum factæ a Reginone Prumiensi, quam tamen tanti alias fecit, ut eius editionem perinde ac Capitularium regum Francorum summa diligentia curaret; atque etiam in præfatione ad Antonii Augustini dialogos de emendatione Gratiani laudat Reginonem, usum „ præcipue canonibus antiquis, et sinceris Romanorum decretis, tum etiam, quamquam non „ admodum, pseudepigraphis epistolis ab Isidoro „ collectis, Capitularibus regum Francorum, et „ dictis sanctorum Patrum „ Siquidem manifesta fuit illa divini numinis ira, de qua Baluzius tam confidenter loquitur, his neglectis tam puris fontibus; tamen publicam regni calamitatem non ad tempora Ottonum sec. X. sed sequens XI. revocare debuisset.

Seculo hoc XI. utinam Burchardus Wormatiensis episc. in sua collectione quam circa an. 1020. fecit, plus vestigiis Reginonis insistendum existimasset, antequam ex ingenti illa collisione sacerdotii et imperii utraque respublicam tantopere afflictæ esset, cui obicem iam non posset ponere
S. Ansel-

S. Anselmus Lucensis sua collectione *ex toto canonum patrum sanctorum corpore* facta ad finem iam vergente seculo, et adhuc serius S. Ivo Carnotensis duobus ad rem operibus, Panormia scilicet, et decreto adhuc multo amplius, *in quo et causas tractaret abundantius, ac praterea excurreret ultra præfixos Panormia terminos*, ut Baluzius in mox laudata præfatione loquitur. De quo Baluzio nempe si iudicium ferendum sit ex propriis suis lucubrationibus, atque etiam inde, quod fidem sefellerit illustrissimo Petro de Marca, eiusdem amanuensis, a quo in extremis iam posito, eius scripta retractare, in mandatis accepit: aio, Baluzium male ominatum fuisse de manifesta illa divini numinis in patriam nostram ira ob neglectam Capitularium regum Francorum auctoritatem.

Ecclesia militans regnum Christi in terris, ut ringentibus huius seculi potestatibus propagata per orbem; ita deinceps stetisset suapte sanctissimis suis legibus, stabitque usque ad consummationem seculi inconcussa, fundata supra firmam petram. Capitularium dignitatem, utilitatemque, spectata illa sub imperio Carolingico concordia sacerdotii et imperii, ac modo, quo sacra et profana, ecclesiastica et civilia, quæque apud suum tribunal legitime tractabantur, mutuisque iuvabantur studiis ac opera, ultro agnosco; sed alium utinam Baluzius secutus esset ducem, rem nimium exaggerans, exulceransque, vadem dans Herm. Conringium ex illis, qui nomen Protestantium tenent, eoquod legitimam proiecerint ecclesiasticam potestatem. Conringius porro *de germa-*

Germanorum imperio Romano tractans, tum etiam in exercitatione de *imperatore Romano - Germanico* in alio, quam nunc nos, versatur argumento, Gregorio VII. P. quidem utroque in opere a) indignatus, quod imperium urbis Romæ eripuerit ab Otone M. acquisitum, de quo nobis nunc res non est.

A sec. XI. potissimum repetenda est imperatorum epocha, quos plerique omnes, qui sese summis pontificibus opposuerunt, Laurent. Moshemius b) auctor ex Protestantibus magni nominis et in historia versatissimus, testatur, fuisse infelices. Otto M. non æque, ut in aliis, quæ laudavimus, Ecclesiæ consuluit, dum Benedictum V. virum sanctum, a clero Romano substitutum, Ioanni XII. iuveni, pontificia dignitate opera episcoporum conductitiorum ex Germania spoliatum, captivum secum in Germaniam abduxit, vi intruso Leone, foedere cum eo inito, ut pontifices Romani deinceps ex consensu Germanorum impp. eligantur; qua auctoritate abusi ex successoribus non pauci a sæculo XI. imprimis Ecclesiam conturbaverunt. Radulphus Glaber scriptor synchronus S. Henrici II. imp. laudat c) eius „nimum decens et ad pacis „tutelam optimum decretum, ut ne quisquam auctor Romani imperii sceptrum præproperus gestare princeps appetat, seu imperator dici aut esse valeat, nisi quem papa sedis Romanæ morum probitate delegerit aptum reipublicæ, ei que commiserit insigne imperiale: cum videlicet „olim ubique terrarum quilibet tyranni sese pro- „caciter impellentes, sæpissime sint imperatores „creati,

a) p. 99. et 533. b) Allgemeines Kirchenrecht der Protestanten c. I. §. 10. p. III. c) L. I. hist. c. 5. ad an. 1012.

, creati, atque eo minus apti reipublicæ, quo
 , constat eos tyrannice potius, quam pietatis au-
 , thoritate processisse,, De eodem vero sancto
 imperatore ad S. Petrum Romæ an. 1014. coro-
 nato refert Ditmarus a) antequam in ecclesiam co-
 ronandus introduceretur, a papa interrogatum,
 „ si fidelis vellet Romanæ patronus esse et defen-
 „ sor Ecclesiæ, sibi autem suisque successoribus
 „ per omnia fidelis, devota professione respondi-
 „ se. Et tunc ab eodem inunctionem, et coro-
 „ nam cum contestali sua suscepit. Priorem au-
 „ tem coronam super altare principis apostolo-
 „ rum suspendi præcepit. „

Duo quæ attigimus capita, scaturigo et causa
 fuerunt tantorum malorum, quæ utramque rem-
 publicam secum collisam affligerunt, imperium et
 Ecclesiam, Romanam præsertim, quam supra intel-
 leximus horribiliter conquassatam perturbatamque
 ab illis regibus Italis, qui certatim usurpantes si-
 bi Romæ imperium pro lubitu et commodis suis
 pontifices constituerunt. Ingravescente indies, ac
 velut cancer serpente malo, labe simoniaca a ca-
 pite progressa tota pene infecta fuit Ecclesia. De
 sede Romana nullus nobis luculentior est testis ip-
 so papa S. Leone IX. qui ad Constantinum mona-
 chum sic scribit: *Abundante iniquitate, et refri-
 gescente charitate S. Rom. Ecclesia et apostolica
 sedes nimium diu obsessa fuit mercenariis, et non
 pastoribus, a quibus sua, et non quæ sunt Iesu
 Christi, querentibus devastata iacebat miserabiliter
 hæcenus.* Id quod de Italia omnium probatissi-
 mus

a) lib. VII. chron.

mus auctor S. Petrus Damiani in epistola apud Baronium ad an. 1047. relata testatur, ecclesias Dei in partibus Italiæ per malos episcopos et abbates omnino confusas esse: aliis innumeris eiusdem sancti viri testimoniis patet, potissimum Italos etiam hanc attinere simoniacam labem. Id vero luculenter Radulphus Glaber *a)* perhibet, „ per universam Galliam et Germaniam simoniæ philargiæ grassari cupiditatem „ Et mox: „ Non solum in Gallicanis episcopis hæc pessima pullulaverat nequitia, verum etiam multo amplius totam occupaverat Italiam: omnia quippe ministeria ecclesiastica ita eo tempore habebantur venalia, quasi in foro secularia mercimonia. „ De Henrico III. Radulpho est sermo, sub quo synodice in Germania edictum hac in re gravissimum emanavit, *ut nullus clericorum clericatum vel ministerium ecclesiasticum pretio aliquo conquireret, ac, si quis dare aut accipere præsumeret, omni honore destitutus anathemate multaretur.* Idem decretum fuit, dum negotium in concilio Romano an. 1047. præsentem eodem ageretur, attamen quod modo de Ottone M. notavimus, idem Henrico III. non mala intentione rem agente accidit; de quo quippe narrat, ut ipse Romæ rem audierit, Otto Frising. *b)* „ Cum tres essent Romæ „ invasores sedis apostolicæ, quos presbyter quidam Gratianus zelo pietatis matris suæ compatiendo, „ adierit, promissa potiori ex illis pecunia ex redditibus Angliæ, illum presbyterum vero cives tanquam Ecclesiæ Dei liberatorem in summum pontificem elegerint, quem Hentius III. imp.

a) lib. V. c. 5. *b)* lib. VI. chron. c. 32.

imp. adventans deposuit, in eius locum Suidgero Babenbergensi ep. Clementis nomine indito, substituto. Quod, (subdit) Hildebrando, qui semper in ecclesiastico rigore constantissimus fuit, semper displicuit. Ex hinc, (pergit,) Romana ecclesia in electione canonica pontificum in tantum infirmata invenitur, quod iste (Clemens) quatuorque sequentes ab imperatore ibi positi in catalogo inveniuntur. Qualiter autem industria et opera præfati Hildebrandi sub Leone iuniore libertatem suam ex parte, sub Alexandro vero pleno rehabuerit, sicut probatorum virorum relatu cognovimus, infra dicemus. Iuniorē Leonē nonum intelligit, qui an. 1049. Romæ in synodo Romana decretum Clementis renovavit contra simoniacos, uti postea in concilio Rhemenſi in Gallia, et Moguntino in Germania.

De S. Leonis huius electione auctoritate regia primum, legitima deinde Romæ agente Hildebrando, facta, aliorum item deinceps ipsiusque Gregorii VII. ortoque schismate inter regnum et sacerdotium, cum per suprema capita egisset, modo laudatus Otto Frising. claudit hunc librum excursu, qualiter intelligi possit, quod in Daniele legitur, lapidem excisum de monte sine manibus statuam in pedibus, qui ex parte ferrei, ex parte fictiles erant, percussisse, interpretaturque de Ecclesia Christi. „ Hoc nimirum (subdit) regnum circa finem suum, quem pedes significant, ferreum propter martem, fictilem propter conditionem, in ea parte, quæ infirmior fuit, percussit: dum regem orbis non tanquam orbis dominum

„ minum vereri, sed tanquam de limo per huma-
 „ nam conditionem factum fictilem, gladio ana-
 „ thematis ferire decuit. Ipsa vero, quæ antea
 „ parva fuit, et humilis, in quantum montem
 „ excreverit, ab omnibus iam videri potest. Quan-
 „ ta autem mala, quot bella bellorumque discrimi-
 „ na inde subsecuta sint, quoties misera Roma
 „ obsessa, capta, vastata, quod papa super pa-
 „ pam, sicut rex super regem positus fuerit, tæ-
 „ det memorare. Denique tot mala, tot schis-
 „ mata, tot tam animarum quam corporum pe-
 „ ricula huius tempestatis turbo involvit, ut so-
 „ lus ex persecutionis immanitate ac temporis di-
 „ uturnitate ad humanæ miseriæ infelicitatem suf-
 „ ficeret comprobendam „. Non desunt (post-
 „ quam dudum utrinque deferbuerunt animositates
 „ medii ævi male somniatæ) qui ex recentioribus
 „ etiam scriptoribus Protestantium ad ea, quæ Da-
 „ nielis II. de quatuor monarchiis leguntur, idem
 „ quoque ius, quod imperatores Romani veteres in
 „ orbe tenuerunt, iure quodammodo divino ad
 „ imperium Francorum et Germanorum translatum
 „ fuisse asserunt, saltem quoad Occidentem. Ex quibus
 „ Io. Schilterus *de libert. eccles. Germanicarum* et-
 „ iam Conringium excitavit in hoc argumento exer-
 „ citatissimum.

Maximum sec. XI. offendiculum fuit Henrici
 IV. abdicatio, de qua laudatus Otto Fris. proximo
 ante relata a) cap. 35. agens „ lego, (inquit)
 „ et relego Romanorum regum et imperatorum
 „ gesta, et nusquam invenio quemquam eorum
 „ ante

a) l. III. c. 12. c. 5. seqq.

, ante hunc a Romano pontifice excommunicatum vel regno privatum, nisi forte quis pro anathemate habendum ducat, quod Philippus, ad breve tempus a Romano pontifice inter poenitentes collocatus, et Theodosius a beato Ambrosio propter cruentam cædem a liminibus Ecclesiæ sequestratus sit „ Sunt, qui Henricum V. depositum tanquam ab *arbitro*, ut Amort in iudiciis iurisdic. eccl. vocat, *neccessario*, dicant. Aliter dici potest, Gregorium id fecisse tanquam expetitum arbitrum utrinque, ab ipso etiam Henrico, ultro acceptante procerum imperii in conventu Triburiensi an. 1076. eiusmodi condiciones, quas apud Lambertum Schaffnaburg. legere est, uti ostendi *de Rudolpho Suevico comite Rbinfeldensi duce et rege*, seu anticæfare, qui suffectus fuit a principibus imperii Germanici in Henrici locum: ubi etiam sparsum, quænam causæ tum principes, tum pontificem, conciliumque Romanum ad tantum facinus commoverint, attigi, ipsa etiam uxore Adelheide, ad an. 1095. ut Bertoldus Constant. narrat, multis iniuriis lacerata, multisque annis, ne elaberetur, custodita, tandem ad Welfonem ducem Italiæ aufugiente, quæ se tantas, tamque inauditas fornicationum spurcicias, et a tantis passam fuisse conquesta est, ut fugam suam excusaret. Dodechinus in append. ad Marianum Scottum ad annum 1096. memorat, ipsi etiam Conrado filio, ni matrem corrumperet novercam, minatum patrem, tanquam spurium filium se proclamaturum. Eius erat indolis, ut omnium quibus ab infantia traditus fuerat, curam falleret, piissimæ matris Agnetis primum, deinde Annonis

Tom. I. Y Co-

Colon. archiep. magni consilii, prudentiæ et auctoritatis viri, „ a quo respublica (ut Lambertus „ Schafnab. testatur ad an. 1072.) in pristinum „ statum dignitatemque reformari cœperat. Is, „ (pergit,) offensus his, quæ plurima præter æquum „ et bonum fiebant in palatio, petiit a rege, vacationem deinceps dari sibi a rerumpubl. administratione, causatus in senium iam vergentem „ ætatem, et laboriosis regni negotiis minus, minusque sufficientem. Quod rex haud difficulter annuit, quia pravis libidinibus suis et iuvenilibus ineptiis iam dudum animadverterat, eum „ graviter offendi, et plerumque quantum salva „ regia dignitate poterat, pro virili portione obniti. Is ergo ubi se in sua recepit, rex tanquam severissimo pædagogo liberatus, statim „ in omnia genera flagitiorum, ruptis omnibus „ modestiæ et temperantiæ frenis, præcipitem se „ dedit „. Quod vero pessimum erat, atque Ecclesiam propius attinebat, ob eiusmodi etiam aliaque crimina venales erant dignitates ecclesiasticæ propter feuda regalia obnoxie imperatori, nec nisi pretio comparandæ. Cui simoniacæ pravitati nisi obstitisset pontifex, quadraginta et amplius annis, quibus imperavit Henricus, totum imperium, quod tunc late præter Italiam per Bohemiam, Poloniam ultra Germaniæ fines protendebatur, ea infecta fuisset labe, quæ tunc pro hæresi habebatur.

Cum esset S. Pontifex libertatis ecclesiasticæ iuriumque pontificiorum vindex ac defensor acerrimus, morumque ac disciplinæ ecclesiasticæ reformator

mator zelosissimus, ac cerneret omnia susque deque verti, tribunalque Ecclesiæ eludi atque censuram, magis magisque diremto foro externo et interno poenitentiae, cui, amplissima a Christo in apostolis relicta Ecclesiæ clavium solvendique ac ligandi potestate, singuli fideles cuiuscunque conditionis ac status essent obnoxii ac obstricti, ut non semel in suis epistolis loquitur Gregorius: neminemque esse, qui non ob peccatum iudicio Ecclesiæ ac censuræ subiici deberet, suo se muneri deesse sibi videbatur, nisi depravatis desperatisque rebus omni se nisu imperterritus opponeret. Et sic ratione peccati sibi in animum induxit, siquidem a Deo Ecclesiæ data sit potestas iudicandi spiritualia, cur non et temporalia, quando in illis christiani ab officio iuxta leges normamque evangelicam ac Ecclesiæ sanctiones, cui æque omnes subessent, desciscerent: maxime autem si pertinaciter Ecclesiæ obedientiam detrectarent aut enormiter, censuris ecclesiasticis coercendi, ea excommunicationis lege, ut cum excommunicatis nullatenus communicare liceret fidelibus: atque illi, qui contumaces ac rebelles per annum in excommunicatione obsordescerent, per leges etiam palatinas (tanta erat apud laicos religionis reverentia,) civiliter mortui censerentur.

Erant porro tunc opiniones, quas adeoque innocenter secutus est pontifex, apud omnes extra controversiam positæ, veluti etiam decretales spuriae a nemine in dubium eo tempore erant vocatae. Quæ vero præcipue obiici Gregorio potest depositio Henrici IV. ea antea iam a principibus

pibus imperii facta fuit, atque constitutum contra quemque, qui toto anno in excommunicatione obfunderit, nec absolutus fuerit, ut iuxta palatinas leges indignus regio honore habeatur; id quod deinceps aliquot adhuc seculis fuit præiudicium. Si quod Canossæ tribus diebus sustinendum Henrico fuerit, se sponte subdidisse visus est publicæ pænitentiae ritui, prout tunc obtinuerat, quemque etiam Philippum Galliarum regem Parisiis haud invitum obiisse, ex actis concilii apud Dacherium constat. Ipse confitetur nihilominus Gregorius a) quod omnes equidem in eo facto *insolitam mentis duritiem admirarentur: nonnulli vero, addit, in nobis non apostolicae severitatis gravitatem, sed quasi tyrannicæ feritatis crudelitatem esse clamarent.* Ex historicis quoque illorum temporum, ne quid de hostibus eius ab Henrici partibus stantibus in tanta colluvie simoniacorum et concubinariorum dicam, non desunt, qui gravius adhuc, quam Otto Frisingensis, Henrici nepos, incessunt Gregorium: timebaturque eius rigor et severitas ab ingenio illius, animi robore et constantia, quam ante pontificatum haud profecta adhuc ætate e monastica vita, cuius tunc severissima rigidissimaque erat disciplina, protractus, gravissimis negotiis et legationibus variis in aulis etiam in Germania perfunctus, omnibus perspectam reddiderat; nec celari poterat tunc zelus pro domo Dei in tanta morum et disciplinæ corruptione, apud eos præsertim, penes quos censura ecclesiastica esse debebat, episcopos inquam, qui sibi timebant, „ ne vir vehementis ingenii, (ut Lam-
„ bertus

a) Tom. III. Monum. lib. IV. ep. 12.

„bertus Schafnaburg. ad an. 1073. loquitur) et
 „acris erga Deum fidei districtius eos pro negli-
 „gentiis suis quandoque percuteret. Sicut po-
 „pulus (sunt verba Guilielmi Tyrri a) tunc, ita
 „et sacerdos. Episcopi negligentes facti erant,
 „canes muti: non valentes latrare: simoniacam
 „non declinantes hæresin. „

Horrenda sunt et abominabilia, quæ gravissi-
 mus hic a Schardio, et Pistorio editus auctor, alii-
 que scriptores Germani, Itali, Galli, Angli de
 promiscua dignitatum ecclesiasticarum nundinatio-
 ne referunt. Eadem, ac multo adhuc abbatiarum
 deterior erat conditio, præsertim quando primum
 Henrici iuvenis curam Adalbertus Bremensis gessit,
 et Wernerus comes. *Ab his*, sunt mox laudati
 Lamberti Schafnaburgensis b) verba, *episcopatus et*
abbatiæ, ab his quidquid ecclesiasticarum, quid-
quid secularium dignitatum est, emebantur &c.
 Exemplum hoc non solum principes, sed episco-
 pi etiam et abbates sequebantur, ea quæ sic adepti
 erant, infidelissime administrantes, vendentes, di-
 strahentes: veluti de Humberto abb. XXI. Laures-
 hamensi legitur in chronico eius monast. aulico-
 rum studiis et patrociniis fulto: *quorum favorem*
sibi multa pecunia utpote ecclesiæ præpositus et pseu-
do-æconomus, diu conciliaverat; cognatis suis res
ecclesiæ exposuit distrabendas, villas monasterii sub
nomine beneficii distribuit. Quid si iam successor
 Petri severitate in tanta perverlitate usus est: quan-
 do ipso a S. Petro Ananias et Saphira in propria
 etiam substantia erga Ecclesiam infideles subita

Y 3

mor-

a) Gesta Dei l. 1. c. 3. b) ad an. 1062.

morte fuerunt sublati, et Simon magus, a quo simonia nomen habet, abiectus est, posteaque e sublimi in terram prostratus fertur?

Quid vero si testem omni exceptione maiorem in medium proferam, qui Gregorium indulgentius etiam egisse in hac re testatur? Est is Hugo Diensis episc. qui an. 1077. legatus constitutus Pictaviensi concilio, ac an. 1080. Lugdunensi praesedit, eodem anno factus huius sedis archiepiscopus. Is igitur ad Gregorium sic scripsit:

„ Provideat itaque sanctitas vestra, ne diutius tam
 „ opprobriose nobis impropereetur, quod simo-
 „ niaci, vel quicunque criminosi a nobis suspen-
 „ si, vel depositi, aut etiam damnati libenter
 „ Romam currunt, et ubi deberent sentire am-
 „ pliorem rigorem iustitiae, inde reportant quasi
 „ misericordiam pro voluntate „ Hæc ille ex
 Gallia, ubi nequaquam erat tanta perversitas sub
 Henrico I. rege iustitiam amante, quam sub Hen-
 rico IV. R. R. Quis vero abnuat, Christum Do-
 minum, qui cum Ecclesia sua usque ad consum-
 mationem seculi se futurum promisit, Grego-
 rium VII. quem virum sanctissimum etiam hostes
 agnoscunt, tunc zelo domus suæ animasse, quan-
 do alias salva esse non poterat res ecclesiastica, et
 ab interitu revocari hierarchia praesertim, a qua
 salus populi pendet, Ecclesiaeque gubernacula pe-
 nes illos, quos Christus sal terræ in suis aposto-
 lis constituit, et lucem mundi: *quod si sal infatua-
 tum fuerit, in quo salietur?* Quando lux mundi
 in suis pastoribus per orbem catholicum obtene-
 brata fuit, quis non divinam circa Ecclesiam suam

pro-

providentiam reveritus agnoscat, et adoret, quod super candelabrum Ecclesiæ in sede apostolica collocaverit pontificem maximum, zelo domus suæ succensum et ardentem, saleque apostolico corrupta iam et foetentia perfricantem membra? Quis non divinæ promissionis D. Petri apostolorum principi factæ manifestissimum videat, et admiretur argumentum, dum Christus super eum Ecclesiam promittit suam sese ædificaturum, adversus quam portæ inferi non essent prævalituræ? Unde tunc auxilium sperari poterat Ecclesiæ ac remedium in tantis malis, ubi malum apud eos erat, qui mederi debuissent, ex ordine ecclesiastico, nisi a capite incoraminato perinde ac imperterrito? Idque etiam ob undique grassantem contagionem, labemque incontinentiæ in clero, quam, erant ex impudentibus illis, qui Gregorio vel ob sanctam illam, et ab omni vel levissima suspicione remotam cum Mathilde amicitiam, aspergere sunt cogati: irati nimirum, quod apostolico restituere nitebatur vigore continentiam, quam semper in ordine sacro integram haberi voluit Ecclesia, *dum clerici teste Rogerio de Hoveden in annal. Wilhelm. Senior. p. 457. magis eligebant, anathemati subiacere, quam uxoribus carere.* Quam incontaminatæ igitur et illibatæ vitæ, ac imperterriti animi esse oportuit eum, cui omnia illa in ordine ecclesiastico obstacula erant superanda, tum prurientis naturæ ad conservandam, status ecclesiastici sanctitati congruam corporis castitatem, cum faventis blandientisque fortunæ in nundinationibus facultatum, Deo in Ecclesia consecratarum, et dignitatum ecclesiasticarum, quas ipsi summi principes nundinarii

faciebant, atque is imprimis, qui Ecclesiae tutor existere debebat, et advocatus esse prae tendebat Romanae Ecclesiae, caput imperii Romano-Germanici. Leg. Muratorius in hist. Ital. ad an. 1085. Calmet in historia univers. T. VIII. p. 663.

Quis nisi invicti animi et insuperabilis constantiae vir Hildebrandus, sanctus papa Gregorius VII. in vigore apostolico ad tuenda Ecclesiae iura ac legitimam potestatem compar esse poterat? æmulus S. Gregorii Magni illustrissimi Ecclesiae luminis, quo maxime post densas illas seculi X. tenebras opus erat seculo sequenti undecimo, quod teste saepe laudato Ottone Frisingensi, scriptore, generis nobilitate omnibus illius et subsequenter ævi principibus coniuncto, „ a quodam „ scriptore ecclesiastico densissimis Ægypti tenebris „ comparatur. Prædictus enim pontifex, (pergit „ a) extrema Gregorii persecutus fata,) Gregorius „ a rege urbe pellitur, Guibertusque Ravennatensis episcopus in locum eius subtruditur. Porro Gregorius Salerni manens, appropinquante vocationis suæ tempore dixisse fertur; *Dilexi iustitiam et odi iniquitatem, propterea morior in exilio.* Quia ergo in principe suo regnum ab Ecclesia præcisum graviter percussum fuit, Ecclesia quoque tanto pastore, qui inter omnes sacerdotes, et Romanos pontifices præcipui zeli et auctoritatis erat, orbata dolorem non modicum habuit. Tanta mutatione tantam quam a perfectione ad defectum vergente tempore, sexto operi finem imponamus, ut ad „ septe-

a) lib. VII. Chron. c. 36.

„ septenarium, requiemque animarum, quæ mi-
„ seriam præsentis vitæ subsequitur, Deo ducto-
„ re properemus „. Iterum hic ad Danielelem
prophetam alludit, usus chronologia veterum
sanctorum Patrum iuxta LXX. iuxta quam iam
sex millia annorum mundi completa erant, cum
primo milliario Christi. In isto versatus argumen-
to Bossuetus ad cap. XX. Apocalypsis a) brevi-
ter tangit ea, quæ Otto Frising. præ oculis ha-
bet, Ecclesiæ sub Henrico IV. fata, quibus arbi-
trio Sigeberti Gemblacensis nulla unquam fune-
stiora fuerunt, maioraque præ omnibus schisma-
tibus intulerunt Ecclesiæ mala. Legi inter alios
de hac re potest apud Eccardum corp. script.
medii ævi, chron. S. Pantaleonis vol. I. p. 909. et
Annalista Saxo ib. p. 576. apud Bouquet b) chro-
nic. Wilh. Godelli, et vita Abbonis. Passim etiam
in chartis leguntur hæc verba: *appropinquante*
mundi termino. Baronius ad an. 1001. observat,
tunc temporis adventum Antichristi imminere, com-
muniter creditum fuisse: „ Fuerant ista (scribit n.
„ 1.) in Galliis promulgata, ac primum prædica-
„ ta Parisiis, iamque vulgata per orbem, credita
„ a compluribus, accepta nimirum a simpliciori-
„ bus cum timore, a doctioribus vero improbata „.
Oculis tunc obversabantur perturbatissima sec. X.
tempora in ipsa arce militantis Ecclesiæ sede Ro-
mana, quæ exacerbatos aliunde aliquando sacro-
rum etiam præfules in transversum egerunt, ut
rerum per orbem iacturas. Sic Gallicani præsu-
les in causa Ecclesiæ Rhemensis inter Arnulphum

Y 5

et

a) T. III. opp. p. 524. b) Recueil des historiens de France
T. X. p. 232. 332.

et Gerbertum paratragediantur, ac lugent „om-
 „ nino infelicia tempora, quibus patrocínio toto
 „ frustrantur ecclesiæ. Ad quam deinceps urbium
 „ fugiemus, cum omnium gentium dominam hu-
 „ manis et divinis destitutam subsidiis videmus? Ut
 „ enim planius dicamus, palamque fateamur,
 „ post imperii occasum hæc urbs Alexandrinam
 „ perdidit ecclesiam, Antiochenam amisit, et, ut
 „ de Africa taceamus, ipsa iam Europa discedit.
 „ Nam Cpolitana ecclesia se subduxit. Interiora
 „ Hispaniæ eius iudicia nesciunt. Fit ergo discellio
 „ secundum apostolum non solummodo gentium,
 „ sed etiam ecclesiarum. Quoniam cuius mini-
 „ stri Gallias occupant, nos quoque totis viri-
 „ bus premunt, Antichristus instare videtur, et
 „ ut idem apostolus ait: Iam mysterium operatur,
 „ tantum, ut qui nunc tenet, teneat, donec de me-
 „ dio fiat, ut ille perditionis filius reveletur, qui ad-
 „ versatur, et extollitur supra Dei nomen, Deiquo
 „ culturam. Quod iam in aperto fit, ut Roma-
 „ na potentia conquassata, religione profligata,
 „ nomen Dei frequentibus iniuriis impune humi-
 „ lietur: ipsius divinæ religionis cultus etiam a
 „ summis sacerdotibus contemnatur. Ipsa insuper
 „ Roma iam pene sola a seipsa discedit, dum ne-
 „ que sibi neque aliis consultit. „ Hæc tunc ex
 ore Gerberti, postea Silvestri II. P.

Infelicissima illa nostris temporibus Bossuetus
 respiciens tempora, schisma Græcum sub Leone
 IX. ante Gregorium VII. mediumque seculum XI.
 a patriarcha Cpolitano Michaelē Cerulario (pa-
 triarcha Antiocheno, ut apud P. Le Quien in
Orient.

Orient. *Christ.* legere est, improbante) resuscitatum, latentesque per orientalem, et occidentalem Ecclesiam in scenam producit Manichæos, quales an. 1052. sub Henrico IV. diem Natalem Domini Goslaræ celebrante deprehensi patibuli suspendio necati sunt, ut Baronius refert: ne videlicet, si parceret eis, christianos catholicos hæresis eiusdem venenum inficeret, dum ceu cancer serpebat contagio ac pestis illa, iam sub Romanis Græcisque imp. ultimo supplicio multata: veluti etiam sub ortu hæresis Diocletianus et Maximianus capitali pœna in reos animadvertisse leguntur. Iam Bossuetum audire ad rem operæ pretium est: „Après l'an mil de notre Seigneur tout
„ alla manifestement en diminuant, et les scandales se multiplierent: la discipline se relâchoit visiblement: on en voyoit l'affoiblissement dans celui de la penitence canonique. Le refroidissement de la charité predit par notre Seigneur Matth. XXIV. 11. 12. paru par le schisme des Grecs, qui rompoient ouvertement avec l'Eglise Romaine en l'an 1050. sous le pape S. Leon IX. et le Patriarche Michael Cerularius, dans les guerres entre les papes et les empereurs: dans les jalousies de deux puissances et les entreprises des uns sur les autres, dans les oppositions entre le clergé et les religieux; dans les schismes fréquens de l'Eglise Romaine, et enfin dans le grand schisme arrivé après Gregoire XI. qui acheva de ruiner la discipline, et d'introduire la licence et la corruption dans le clergé: la foi même fut attaquée d'une manière plus couverte, et à cela plus pernicieuse que jamais
„ par

» par les Manichéens, qui vinrent de Bulgarie. Nous
» en avons fait l'histoire dans le livre XI. de Va-
» riations, où l'on peut voir la multitude effroya-
» ble, les artifices et la seduction de ces hereti-
» ques, qui reprimés souvent par S. Augustin,
» S. Leon, par S. Gelase, et les autres papes, se
» cantonnirent dans quelques provinces d'Orient,
» d'où ils se répandirent en Occident après l'an mil.
» Car on les voit paroître la première fois en 1017.
» sous le roi Robert, et au concile d'Orleans,
» où ils furent condamnés au feu par ce prince,
» autant pour leurs maléfices et leurs sacrilèges,
» que pour leurs erreurs. En même temps il s'en
» trouve une infinité en Italie, et en Allemagne.
» Le caractère particulier de ces heretiques étoit
» d'inspirer la haine contre l'Eglise Romaine. Ce-
» pendant les Manichéens sous mille noms dif-
» ferens de Petrobussiens, d'Henriciens, d'Albi-
» geois, de Patariens, de Poplicains, et de tant
» d'autres, gagnoient insensiblement. Le mari-
» age étoit défendu; les viandes, que Dieu avoit
» créées, étoient déclarées immondes par les ma-
» ximes de ces heretiques; et on y voyoit tous les
» caractères de cette hérésie des derniers temps,
» marquée si expressement dans S. Paul I. Tim.
» IV. 1. Cette peste de Manichéens étoit d'autant
» plus dangereuse qu'elle étoit cachée; ces here-
» tiques se mêlant parmi les fideles, et y repa-
» nant leur poison non seulement sous l'appa-
» rence du culte catholique, mais encore sous
» l'exterieur de la piété, et sous le masque de la
» plus fine hypocrisie, comme on le peut voir
» amplement dans le lieu déjà allegué des Varia-
» tions,

» tions , et par les sermons 65. et 66. de S. Ber-
» nard sur les cantiques. Il n'est donc pas ici
» question de chercher des violences exercées par
» ces nouveaux persecuteurs; c'est une affaire de
» séduction et d'artifice. Ces nouveaux Gog et
» Magog , cette nation ennemie du peuple de
» Dieu couvrit la face de la terre. Pour mieux
» porter le caractère de Gog , ils étoient origina-
» res de la Gogarenne , province d'Armenie où
» ils étoient cantonnés et ils venoient des Bulga-
» res nation Scythique , dont on fait que Magog
» a été la source. Par tout les Eglises et le camp
» des saints étoient assiegés et environnés par ces
» heretiques , et s'il faut des veritables combats ,
» les guerres sanglantes des Albigeois nous en
» fourniront assez : ça donc étoit un prodigieux de-
» chainement de satan. Rien n'empêche qu'il n'en
» arrive beaucoup des semblables , qui nous pre-
» parent au dernier „. *Acceptit vero christiana*
religio , Ecclesiæque catholica veluti in vicem tot
iacturarum , orientalis imprimis florentissimæ olim
Ecclesiæ , sec. XI. versus septentrionem incre-
menta , quæ nobis describit auctor coævus Adam
canonicus Bremensis. Is in dedicatione suæ histo-
riæ ecclesiarum septentrionalium suum antistitem
Liemarum archiepiscopum Bremensem allocutus ,
qui , ait , hereditariam prædicandi legationem pos-
sidet in totam Septentrionis Ecclesiam , auctoritate
nimirum , ut iam ad sec. X. notavimus , sedis
apostolicæ , quæ munus suum apostolicum tre-
nue prosequabatur seculo hoc XI. usq. etiam ip-
forum regum opera , veluti S. Olai Norwegiæ re-
gis , qui , ut laudatus Adam Brem. narrat , usus con-
filio

filio et opera fuerat episcoporum ex Anglia accitorum, quos etiam in Sueciam, Gothiam et vicinas insulas ad prædicandum evangelium misit: misso etiam legato ad Wan Hamburgensem archiep. cuius etiam opera ad destruendum paganismum usus est Olaph Sueciæ rex, ibique postea Adalbertus se strenuum in his laboribus apostolicis cumprimis præbuit, adeo ut, teste Adamo citato, *per totum Aquilonem, in quibus locis opportunum videbatur, sæpe invitis regibus episcopatus constituerit, ordinavitque episcopos, ex capella sua, quos vellet, electos.* Sic iam ante hos S. Adalbertus Pragensis, postquam in Hungariam digressus Geisam ducem, eiusque filium S. Stephanum, et ipsum postea Hungariæ apostolum, ad fidem convertisset, Polonorum et Borussia apostolus, apud hos demum multis vulneribus confossus martyr occubuit.

C A P U T XXXIX.

*Status Ecclesiæ et imperii inter se collisus
sec. XII. ecclesiastico iure in tuto.*

Quum sec. XI. ita omnia essent perturbata, ut finis regni Christi in terris millenarii, mundi-que adesse crederetur; videri poterat, capta an. 1099. Hierosolyma a Godefrido Bullonio, migraturam eo religionem christianam, unde exorsa est, constituta prima Ecclesia ab apostolis Hierosolymis; sed quidquid etiam tot ac tantis patratis miraculis S. Bernardus, quem mox
fui

a) apud Baron. ad an. 1067.

sui ævi oraculum sistam, ad animandos fideles in bellum sanctum egerit, urbem tamen Hierosolymitanam Saladinus irritatus principum latinorum perfidia an. 1187. recepit; aliaque qua data porta in Ecclesiam irruerunt inferi. Percepimus modo Manichæorum illorum colluviem, qui ex Bulgaria, gente Scythica, seculo undecimo Ecclesiam inundaverunt, ut odium in pontificem Romanum Ecclesiæ catholicæ caput, et unitatis centrum inspirarent. Estque hoc singulariter observandum, quod cum primo christiano milliario tot et tam diversa fidei capita in controversiam sint vocata, hæreses infinitæ propemodum deinceps iam ipsum Ecclesiæ fundamentum in Ecclesiæ capite, ordineque hierarchico ac ministerio ecclesiastico sint aggressæ.

Ineunte statim sec. XII. Tanchelinus quidam ministerium episcoporum et sacerdotum inane, nec a Christo institutum esse dictitabat. Fuit hic homo vanus et lautus, qui etsi cum fastu ad captandum plebeculæ favorem stipatus tribus hominum millibus incessisse dicatur, parum tamen proficere poterat; quod qui tunc rerum potiebantur, hæc quæ ipse Tanchelinus præseferebat, factitabatque, potius in iis, qui religionis satagebant, incesserent, et abhorrent. Omni profecto rerum proprietate spoliatum, solis decimis et oblationibus ordinem ecclesiasticum contentum vivere volebat Henricus V. qui ut an. 1105. in patrem rebellis vinciri, custodiri que eum fecit, ita etiam postea in Italiam adventans, ut investituram Paschali II. P. extorqueret, vincto summo pontifici mortem etiam
mina-

minatur; atque post mortem Mathildis bona invadit, quæ illa in patrimonium D. Petri legaverat: ac licet iam a Paschali coronatus, a Mauritio Burdino antipapa postea iterum coronari voluit, quem tamen, Saxonum rebellionem impeditus, pati debuit in monasterium detrudi.

Inter ea, quæ Calixtum II. P. inter et Henricum V. sunt acta, electiones præsulum Teutonici regni in præsentia cæsaris fieri posse, conventum est, exclusa ergo Italia; atque adeo electio Rom. P. libera est reddita. Lotharius tamen in locum Henrici electus, cum post Honorii mortem Romanorum factione Innocentio II. an. 1130. legitime electo Petrus Leonis opponeretur, Innocentium Romæ substituit an. 1133. ab eodem coronatus anno sequenti, pace inter Lotharium, et Conradum illius an. 1139. successorem conciliata opera S. Bernardi Clarevall. abbatis, cuius monitis parens Conradus, mitigatus atque ad saniora consilia adductus, nihil contra Romanam sedem attentavit: „ Legi (inter alia ad eum scribit a) S. Abbas,) „ Omnis anima sublimioribus potestatibus subdita sit, et qui potestati resistit, Dei ordinationi „ resistit; quam tamen sententiam cupio vos, et „ omnimodis moneo, custodire in exhibenda reverentia summæ et apostolicæ sedi, et B. Petri „ vicario, sicut ipsum vobis vultis ab universo ferre „ vari imperio „. Ad an. 1139. reponit hanc epistolam Mabillonius b). Notabilis vero est eiusdem ad Honorium II. P. iam anno 1128. scripta pro Henrico Senonensi archiepiscopo in Ludovicum regem

a) epist. 183. b) T. I. opp. p. 178.

regem Galliarum alioquin, ut Mabillonius adnotat, non malum; sed tunc prava consuetudine temporum proclive fuit in præceptum abduci. „ Rex „ Ludovicus (ut p. 57. scribit) non tam episcopus, quam in episcopis iustitiæ persequitur zelum, cultum, habitumque ipsum religionis. „ Quod vestræ quoque prudentia sanctitatis vel ex „ eo facile advertere potest, quod qui ante in habitu actuque seculari honorati sunt sublimes, „ iudicati fideles, habitus familiares; modo inimici facti sunt, digne suo sacerdotio conversantes, et per omnia honorificantes ministerium suum. Hinc gravibus contumeliis et iniuriis „ episcopi Parisiensis innocentia pulsata est, sed „ non quassata: quia Dominus supposituit manum „ suam, vestram opposuit. Hinc et nunc domini huius Senonensis constantiam concutere et „ labefactare conatur: ut metropolitano (quod „ absit) deiecto, facile prout voluerit, grassetur „ in suffraganeos. Postremo quis ambigit, non „ aliud eum quam oppugnare religionem, quam „ nimirum aperte sui regni destructionem, suæ „ coronæ pronuntiat inimicam? Et alter Herodes, „ Christum non iam in cunabulis habet suspectum; „ sed et in ecclesiis invidet exaltatum. Nec aliud „ sane credimus, eum habere adversus archiepiscopum, nisi quod spiritum in ipso, sicut in „ cæteris, laborat extinguere „.

Facit huc S. Bernardi epistola 198. ad episcopum Constantiensem p. 187. de Arnaldo Brixien-
si homine seditioso et hæretico scripta, postquam
iam is an. 1139. in synodo Lateranensi œcumeni-
Tom. I. Z ca

ca sub Innocentio II. damnatus, patriaque pulsus in Helvetiam se contulerat, urbem Turicensē diocesi Constantiensi subiectam: quem memorat, allicere sibi homines blandis sermonibus, et simulatione virtutum: in qua, „Denum cum fuerit
 „(pergit,) de illorum captata benevolentia et
 „familiaritate securus, videbitis hominem aperte
 „insurgere in clerum, fretum tyrannidi militari,
 „insurgere in ipsos episcopos, et in omnem passim ecclesiasticum ordinem desævire „. Extat de Arnaldo Guntheri Ligurini carmen, in quo de Tigurinis Arnaldi sermonibus captis sic canit:

Unde venenato dudum corrupta sapore,
 Et nimium falsi doctrinæ vatis inhærens,
 Servat adhuc uvæ gustum gens illa paternæ.

Episcopis regalia ac feuda, clericis et monachis bonorum quorumlibet proprietatem et possessionem Arnaldus negabat, perinde ac Waldenses eiusdem ætatis hæretici, qui omnem clericorum et laicorum distinctionem, ac subordinationem tollebant, prælatos scribas, et religiosos pharisæos appellantes, in episcopos Romanamque sedem imprimis iniuriosi, quam meretricem in apocalypsi descriptam dicebant, ut apud Reinerum et alios a Jac. Gretsero editos libros legere est.

Pervagata iterum erat ineunte iam sec. XII. de adventu Antichristi fama, ut Baronius ad an. 1106. ex actis de vita Paschalis II. P. animadvertit n. 25. qui dum in itinere in Galliam ad concilium positus, Florentiam pervenisset, de adventu Antichristi proxime futuro sparsam famam inveniens, Florentiæ substitit. At „cum audisset,

„(sub-

„ (subdit,) quæ ferrentur, ut nullius fidei, et
„ auctoritatis assertionem contempnit. Quod
idem ex S. Bernardi epistola ad Gaufridum Car-
not. ep. de S. Norberto affert n. 26. Antichristum
ea, quæ nunc est, generatione revelandum, æqui-
volum est, nec fidem S. Bernardi meruit. Quod
addit, ad summam hoc asseruisse, non visurum se
mortem, priusquam videret generalem in Ecclesia
persecutionem, id eo referri potest, quod tunc
actitabant neoterici Gilbertus Porretanus, Petrus
de Bruis, Albigenſes, Waldenſes, Henricus mo-
nachus, et qui se apostolicos dicebant, ut in invi-
diam trahentes hierarchiam, eiusque caput Roma-
nam sedem, sacerdotium et imperium inter se com-
mitterent, præprimis Arnaldus seu Arnoldus, ut
eum Otto Frisingensis a) vocat, testaturque, „ ex
„ ecclesiastici honoris invidia urbem Romam in-
„ gressum ac senatoriam dignitatem, equestrem-
„ que ordinem renovare ad instar antiquorum vo-
„ lentem, totam pene urbem ac præcipue popu-
„ lum adversus pontificem concitasse. Unde (sub-
„ dit,) et ad eorundem temeritatis vel potius fa-
„ tuitatis corroborationem ab eis ad principem
„ destinatum tale scriptum invenitur: Excellen-
„ tissimo atque præclaro urbis et orbis totius do-
„ mino Conrado Dei gratia Romanorum regi
„ semper Augusto senatus populusque Romanus
„ salutem et Romani imperii felicem et inclitam
„ gubernationem &c. Tali tenore perscripta
est illa epistola, quam Otto Fris. affert ibidem,
in qua Conrado aureos montes pollicetur senatus
populusque Romanus pontifici rebellis, ad finem

Z 2 .

salu-

a) lib. I. de gestis Friderici c. 27.

salutationis loco etiam verbis vota sua huiusce-
modi exprimendo:

Rex valeat, quidquid cupit, obtineat super hostes;
Imperium teneat, Romæ sedeat, regat orbem. &c.

Consultius vero duxit Conradus, piis obse-
cundare S. Bernardi præsertim votis ad suscipiendum
bellum in Oriente, et expeditionem in Palæsti-
nam: notandaque est eiusdem ad Ioannem Com-
nenum imp. Cyprianum epistola in testimonium,
quid imperatores Germanici animo gesserint, quod
attinet imperium Orientis: „ut parentes nostri,
„ (insit,) videlicet Romanorum imperatores, an-
„ tecessores nostri ad antecessores vestros, scilicet
„ regnum et populum Græcorum constituerunt,
„ constituo: et sicut servaverunt, servabo. Non
„ est gens, regnum, aut populus, qui non no-
„ verit, nostræ Romanæ reipublicæ vestram no-
„ vam Romam et dici, et fore filiam, ex huius
„ radice ramos et fructus eius processisse &c.,,
Vicissim vero S. P. Q. R. imaginati sibi statum Ro-
manæ reipublicæ florentis, cum orbi dominari vi-
deretur, legatione ad Fridericum Barbarossam Con-
radi successorem missa, dum arrogantius fasces
imperatori submitterent, in responsis tulerunt,
„ penes se esse senatum et milites. Principem
„ tuum, (pergit Fridericus,) militem meum fe-
„ ci, teque deinceps in meam ditionem transfudi.
„ Legitimus possessor sum, eripiat quis, si potest,
„ clavam de manu Herculis „ ut rem narrat Otto
Frisingensis, ipseque imperator in epistola huic
ipsi *dilecto patri suo* Ottoni Frisingensi episcopo
scripta, ab eoque ad calcem lib. VIII. chron. re-
lata:

lata; „ad nos miserunt, (inquit,) et maximam
„ pecuniam pro fidelitate eorum ac servitio, tria
„ quoque a nobis iuramenta exquisierunt. Inde
„ cum domino papa et cardinalibus consilio ini-
„ to, quia Imperium emere nolimus, et sacra-
„ menta vulgo præstare non debuimus, ut omnes
„ dolos et machinamenta eorum declinaremus,
„ Octaviano cardinale conducente, maxima pars
„ militiæ nostræ nocte per portam parvulam iux-
„ ta S. Petrum intravit, et sic monasterium sancti
„ Petri præoccupavit. Mane facto dominus papa
„ cum tota ecclesia ad basilicam S. Petri nos præ-
„ cessit, et ad gradus cum maxima processione
„ nos suscepit, et missa celebrata ad alta-
„ re SS. apostolorum Petri et Pauli in honore
„ S. Mariæ virginis, quia sabbathum erat, bene-
„ dictionem coronæ Romani imperii largiter sus-
„ per caput nostrum effudit. „ Narrat deinceps
Fridericus, quomodo Romani papam capere volue-
rint, a militibus, tota die cum Romanis confligen-
tibus, liberatum, sicque se cum triumpho victo-
rem discessisse, cum papa apud Albam familiariter
moratum. Hæc, quæve postea Otto lib. II.
de gestis Friderici, præsertim ad Arnaldum de
Brixia et legationem Romanorum attinentia plu-
ribus persequitur capp. 20. seqq. commemorat ip-
se Fridericus in epistola illa ad patruum suum Ot-
tonem Frisingensem perscripta, ut eum ad histo-
riam seu gesta sua scribenda animaret. Utinam in
iis nihil, quod concordiæ huic inter sacerdotium
et imperium dissonaret, deinceps occurreret! Uti-
nam cum Arnaldo de Brixia, quem tunc Romæ

anno 1155. Fridericus comburi iussit, omnia illa discordiæ semina flammis consumpta fuissent!

Paucis ante annis defunctus tunc erat, Friderico iam ad clavum sedente, Eugenius P. ad quem S. Bernardus libb. *de consideratione*, suum antea discipulum instructurus, scripserat a) cum literis ad Eugenium ipsum, tum ad omnem curiam Romanam, quando elegerunt abbatem hunc S. Anastasii in papam, eidem amice exprobrans, quod

» defuncto summo pontifice repente irruerent in
 » hominem rusticanum, latenti iniicerent manum
 » &c. Sic non erat inter vos sapiens et exercitatus, cui potius ista convenirent? Ridiculum profecto videtur, pannosum homuncionem assumi ad præsidendum principibus, ad regna et imperia disponenda. Ridiculum, an miraculum? Plane unum horum. Non nego, non diffido, posse fuisse hoc etiam opus Dei, qui facit mirabilia magna solus: præsertim cum audiam usquequaque ex ore multorum, quoniam a Domino factum est istud. Sed nec ego oblitus sum iudiciorum Dei antiquorum et scripturæ, plurimos recensentis, ex privata seu etiam rusticana vita olim assumptos in voluntate Domini ad regendum populum eius. Denique nonne (ut unum e pluribus memorem) tali quodam modo elegit David servum suum, et suscepit eum de gregibus ovium, et de post foetantes accepit eum? Ita, inquam, ita et de nostro Eugenio in beneplacito Domini potuit contingere. Non sum securus tamen, quoniam filius delicatus est, et tenera verecundia eius, assueta potius otio

» et

a) Ep. 237. p. 232.

et quieti, quam tractandis, quæ foris sunt: timendumque, ne non ea auctoritate, qua oportuerit, sui apostolatus officia exsequatur. Quid putatis gerere animi nunc hominem illum, qui de secreto internæ contemplationis, et amicæ solitudine cordis, tanquam infans e gremio et sinu matris subito perturbatus, tractum se ad medium videt, et quasi ovem ad victimam ductum ad tam insueta et insuavia? Nisi Dominus supponat manum suam, heu! necesse est, obruatur, et opprimatur onere insueto et nimio, quod et gigantinis (ut aiunt) vel ipsis quoque angelicis humeris formidabile videatur. Erant tunc tempora durissima sedis apostolicæ, ob continua fere sacerdotium inter et imperium dissidia, quæ quidem non est expertus Eugenius, antequam Fridericus in Italiam moveret, post paucos pontificatus annos defunctus morte, quam illi S. Bernardus mox in epistola *a)* ad eum data vivis adeo coloribus et exemplo antecessorum suorum ob oculos ponit, sic eam concludens: „O vox tonitruï, o vox magnificentiæ, et virtutis: ad cuius terrorem confundantur, et convertantur retrorsum omnes, qui oderunt Sion. Hoc vehementer expectat, et omnino expetit a te mater tua: hoc filii matris tuæ, pusilli cum maioribus desiderant, hoc suspirant: ut omnis plantatio, quam non plantavit Pater cælestis, tuis manibus eradicetur. Ad hoc enim constitutus es super gentes et regna, ut evellas, et destruas: et ædifices, et plantes. Multi audito hoc verbo dixerunt apud se: iam securis ad radicem posita

Z 4

„ est.

a) Ep. 238. p. 235.

est. Multi dicunt: Flores apparuerunt in terra nostra, tempus putationis advenit, in quo sarmenta sterilia recidentur, ut ea, quæ prævalent, uberiùs fructum afferant. Confortare igitur, et esto robustus: manus tuæ in cervicibus inimicorum tuorum. Vindica tibi animi constantia et vigore spiritus partem, quam dedit extra fratres tuos tibi omnipotens Pater, quain et tulit de manu Amorrhæi in gladio et arcu suo. In omnibus tamen operibus tuis memento, te esse hominem, et timor eius qui auferit spiritum principum, semper sit ante oculos tuos. Quantorum in brevi Romanorum pontificum mortes tuis oculis aspexisti. Ipsi te prædecessores tui tuæ certissimæ et citissimæ decessionis admoneant: et modicum tempus dominationis eorum paucitatem dierum tuorum nuntiet tibi. Iugi proin meditatione inter huius transeuntis gloriæ blandimenta, memorare novissima tua: quia quibus successisti in sede, ipsos sine dubio sequeris ad mortem. Scripsit idem ad Romanos epistolam 342. p. 240. qui Eugenium urbe pellentes an. 1146. Arnaldo hæretico factionem inflammante, antiquam, ut diximus, reipublicæ formam restituere nitebantur: sibi que senatus politicum Romæ imperium, relicto pontifici spirituali, arrogabant; perseverante ea contentione usque ad Clementem III. annumque 1187. quo pontifici certis conditionibus etiam politicum imperium fuit concessum: et non multo post Innocentio III. illimitatum Friderico iam mortuo: dum antea frustraneus fuisset sub Eugenio P. S. Bernardi conatus.

Nihil

Nihil vero mellifluo hoc doctore dignius, quam quod prodit concordiae utriusque legitimae potestatis desiderium, ac mutua ad conservationem utriusque reipublicae sacrae et profanae studia et officia: *Non veniat (ait) animus mea in consilium eorum, qui dicunt vel imperio pacem et libertatem ecclesiarum, vel ecclesiis exaltationem et prosperitatem imperii non profuturam. Non enim (utriusque institutor est Deus) in destructionem ea connectunt, sed in adificationem.* Intelleximus Hadriani post Anastasium IV. Eugenii successoris amica studia et officia in Friderici coronatione, Romanis adversantibus. At is non ad haec reflectebat, dum mox sequenti anno 1156. tam acerbè tulit verba illa epistolae pontificis, qua dicit, *insigne coronae beneficium* ipsi se contulisse: sic illa accipiens, ac si de feudo loqueretur pontifex imperatori collato, quod postea Hadrianus de corona, quam revera invitis Romanis, ut ipsis Friderici verbis audivimus, ei contulit, est interpretatus. Friderico istud in animum revocavit Hadrianus IV. P. litteris per legatum missis in Germaniam: „ Debes enim, (scribit,) gloriosissime fili, ante „ oculos mentis reducere, quam gratanter, et „ quam iucunde altero anno mater tua S. Romana Ecclesia te suscepit, quanta cordis affectione tractaverit, quantam tibi dignitatis plenitudinem contulerit et honoris, et qualiter imperialis insignis coronae libentissime conferens, benignissimo gremio tuae celsitudinis apicem stuerit confovere, nihil prorsus efficiens, quod „ regiae voluntati vel in minimo cognosceret obviare. Neque tamen pœnitet nos, desideria tuae

Z 1

volun-

„ voluntatis in omnibus implevisse; sed si maiora
 „ beneficia excellentia tua de manu nostra susce-
 „ pisset &c „. Memoratus porro legatus, ut ex
 „ fama Radevicus narrat in chron. „ dixisse fer-
 „ tur: a quo ergo habet, si a Domino papa non
 „ habet imperium? Ob quod, (pergit,) dictum
 „ eo processisse iracundiam, ut Otto Palatinus
 „ comes de Bavaria prope exerto gladio cervici
 „ illius mortem intentaret, nisi Fridericus imp.
 „ auctoritate præsentiæ suæ interposita tumultum
 „ compescens, legatos dimisisset „. Obversabatur
 adhuc animo pictura, quæ Romæ Lotharium of-
 fendit, ut idem perhibet Radevicus: qua impera-
 tor *Homo papæ* dicitur.

Intelleximus modo, quid Germanici autocra-
 tores de suo imperio, etiam quod Orientem
 spectat, senserint: simul etiam in eadem Conradi
 epistola mentione iniecta regnorum antiquo Rom.
 imp. subiectorum extra Germaniam, Lotharii por-
 ro successorem Conradum S. P. Q. R. urbis et or-
 bis dominum compellat. Vidimus proximis se-
 culis non tam imperatores Francicos rerum fate-
 gisse variorum regnorum, quam postea Germanicos
 ad Orientem, et Septentrionem, apud Ungariam,
 Poloniam, Daniam &c. Conradus in memorata
 epistola ad imperatorem Orientis Hispaniam no-
 minare ausus, Galliam et Angliam, ipsum Orien-
 tis imperium, ut apud Ottonem Fris. et Murato-
 rium legere est. a) Hoc sibi Fridericus in animum
 induxerat, sic epistolam ad Ottonem Frisingen-
 sem, quam is lib. II. c. 30. *de gestis Friderici* re-
 citat,

a) apud Urstif. De Frider. I. lib. I. c. 23. Murat. script.
 Ital. p. 657.

citat, pleno titulo auspicatus: „ Quia divinæ pro-
„ videntiae clementia urbis et orbis gubernacula
„ tenemus, iuxta diversos eventus rerum, et suc-
„ cessiones temporum sacro imperio et divæ rei-
„ publicæ consulere debemus „. Nos hic præte-
rimus, quæ Fridericus contraria his, toties a Me-
diolanensibus, quos capta urbe ac deinde etiam
excisa pessime habuit, victus, gessit in vastatione
tot urbium Italiæ, quod dominium imprimis af-
fectabat, utrique reipublicæ sacræ et profanæ, ac
utrique genti Italicæ et Germanicæ perniciosum.
Novum pomum eridos in sera tempora fuit Sici-
liæ regnum, cui maxime inhiabat etiam filius Fri-
derici Henricus VI. qui cum minus quam parens
præsumere videretur, conatus nihilominus fuerat,
imperium hæreditarium reddere. Id quod, ut
paulo post videbimus, tum imperium Germanicum
secum ad ruinam propemodum in magno inter-
regno præsertim commisit, cum etiam sacerdotium
et imperium: dum pontifices ipso huius hæredi-
tariæ successionis obtentu sese opponunt in Philip-
po et Friderico II. familiæ Hohenstaufficæ, Gi-
bellinæ, Rom. Ecclesiæ infestæ; incassâ spe in
Friderico I. matre Guelpha nato: frustra nimirum
ferro testæ misto Dan. II, 43. Etsi vero ipsa Ita-
lia scissâ esset Guelphica et Gibellina factione; hæc
tamen detestabilem se fecerat immensis exactionibus,
depopulatione ac violenta oppressione urbium, pro-
vinciarum et regnorum Longobardici et Siciliæ,
etiam sub Henrico VI.

Quod vero schisma attinet in Ecclesia Roma-
na a Friderico fotum, huius pertinaciæ id ipse tri-
buit

buit Otto Frisingensis eiusdem patruus a) qui iam tunc abdicato episcopatu Frisingensi Morimundum, ubi monachum Cisterciensem professus fuerat, redierat. Creditur, id tædio Friderici fecisse, qui non cessarit novos prioribus mortuis antipapas Alexandro III. quem verum pontificem ipse Otto agnoscit, opponere: fabulam vero illam, quis non explodat, quod Alexander III. iamiam reconciliatus pedem imperatori procumbenti superposuerit illa psalmistæ verba usurpando: *super aspidem et basiliscum ambulabis &c.*

Cæs. Bulæus in historia universitatis Parisiensis b) refert ad an. 1158. Friderici *authenticam*, ut vocat rescriptum ad regni sui fideles datum, ut scholasticos Italos et Germanos propositis præmiis ac privilegiis in sua patria retineret, qui peregre ad academiam Parisiensem eorum privilegiorum spe proficiscebantur. Ibi imperator se hoc beneficium indulgere, mox initio dicit, *maxime divinarum atque sacrarum legum professoribus*. Quod nempe ius canonicum ad regimen ecclesiasticum attinet, suam nactum propriam cathedram in universitate Bononiensi seculo XII. inter studia academica maxime efflorescens, dum post restitutam ab Irnerio in eadem academia Bononiensi iuris civilis professionem, (ut idem narrat Bulæus in dissert. I. p. 580. *de statu universitatis Paris.*) Gratianus monachus Bononiensis monasterii SS. Felicis et Naboris ord. S. Bened. corpus decretorum pontificiorum et canonum ecclesiasticorum digessit, quod Eugenius III. quemadmodum Pagius ad Baronium

an.

a) lib. VII. Chron. c. ult. b) T. II. p. 278.

an. 1151. refert, in universitatibus seu studiis generalibus, maxime vero Bononiæ prælegi iussit, publiceque illius professionem exerceri a theologia (maximo utriusque disciplinæ malo, rei christianæ detrimento, ac irrecoverabili damno) tunc distingui, ac seorsim in scholis tradi cœptam, ut Bulæus observat: qui „ itaque (subdit) veteres „ theologi tum fere decretistæ facti sunt: illi vero, „ quibus placuit theologia scholastica, et disputatrix, speciale studium in ea collocarunt, severisque tractatibus theologicis innumeras quæstiones, antea non auditas, et quæ plerisque videbantur inutiles, interseruerunt. „

Addit idem Bulæus, eodem tempore iuris utriusque disciplinam in scholis Parisiensibus exerceri cœpisse regnante Ludovico VII. circa annum 1150. affertque Io. Sarisberienſis testimonium (qui duodecim annos in scholis Parisiensibus consumſit) ex lib. II. Metalogici, ubi tres artes distinguens, post primam militarem, et secundam medicinalem, *tertiam*, subdit, *iuris civilis et Decretorum et totius Ethicæ perfectionem absolvat*. Superaddit et Petri Blesensis conformem responsionem epist. 16. ad amicum quemdam iuris canonici studiosum, a quo rogatus fuerat, ut ei nonnullas quæstiones enodaret.

Abhinc curiositas illa contentiositasque ex cathedris academicis, ac scholarum pulpitis in forum non civile tantum, sed etiam ecclesiasticum devenit; erectum est forum litigiosum, theatrum prætensionum: confusæ sunt iuris utriusque formulæ ex coniuncto utriusque studio, adoptataque praxi non in scholis tantum, sed etiam in foris eccle-

ecclesiasticis. Idem Bulæus p. 577. testatur, Petrum Blesensem confecto Parisiis studiorum liberalium curriculo Bononiam contendisse, ut ius civile addisceret. Suadet tamen is epist. 40. p. 578. amico, studium hoc a sacerdotibus omnino removeri; seque proinde deserto iure ad theologiam contulisse scribit. Et epist. 140. apud eundem Bulæum dehortatur memoratus Petrus Blesensis diaconum clericum regis Angliæ ab amplectenda iurisprudentia, ad theologiæ vero studium impellit, quod facile parari, et Parisiis comparari queat, nec etiam necesse sit, quemadmodum ad comparandam iurisprudentiam *transalpinare*, id est, in Italiam transire, ubi circa an. 1130. Irnerius Wemherus vel Guarnerus veteres iurisconsultos digerens, Bononiæ primus professionem iuris instituit: „ Ex cuius schola, (adiungit p. 577. Bulæus) postea prodierunt viri peritissimi, quorum alii eandem professionem in Italia conservant, alii in Galliam et Angliam, hoc est, Parisios et Oxoniam, ubi florebant academiarum studiorum, transplantarunt circa an. 1150 „ Hæc ius civile attinent, quod ne theologiæ et iuris canonici studium suffocaret, ostendit postea Bulæus p. 579. vigilantiam pontificum, notatque ex Msc. historia monasterii Petroburgensis a Benedicto abbate ab an. 1177. ad an. 1194. continuata, inter alios plurimos libros theologicos et iuridicos in iure canonico *Decreta Gratiani: item summam Ruffini de Decretis: summam Ioannis Faguntini de Decretis: Decretales epistolas: item Decretales ep. item Decretales ep. cum summa incipiente olim.*

Dein-

Deinceps vero seculo sequenti de Decretalibus optime meruit imprimis S. Raymundus de Penaforti Hispanus, cuius opera usus est Gregorius IX. P. ad digerendos libros V. Decretalium, non integras eas more præcedentium compilatorum sistens, sed selecta capita earundem et decisiones tantum. Quod exemplum secutis aliis deinceps pontificibus completum est corpus iuris canonici, quod a Luthero combustum quidem Witembergæ, in catholica Ecclesia vero auctoritatem habuit ad nostrum usque ævum. Novum tamen lustrum superiori seculo XVII. decretum Gratiani obtinuit per correctores Romanos, qui eodem tempore, quo Ant. Augustinus Gratiani emendationi sedulo incubuit, a Gregorio XIII. constituti quævis, quoad licuit, suis auctoribus asseruerunt. Corpori huic iuris canonici partim decreto Gratiani, partim etiam decretalibus PP. inserti sunt plerique eorum canonum lateranensium conciliorum generalium, quorum tria priora celebrata fuerunt seculo hoc XII. primum sub Calixto II. in causa Henrici V. tyrannidem patris in Ecclesiam Romanam imprimis prosequentis ob electionem investituramque beneficiorum ecclesiasticorum, vindicata Ecclesiæ earum libertate. Alterum sub Innocentio II. occasione schismatis in Ecclesia Rom. a rebellibus civibus inducti: cui sedando Lotharius imp. et Ludovicus VI. rex Galliæ strenuam operam impenderunt: tertium sub Alexandro III. post compositas quidem cum Friderico I. res, ad prospiciendum vero in futura tempora, ne hierarchia simili calamitate affligeretur, atque in libertatem vindicata Ecclesia militans regnum Christi in terris
legi-

legitima sua potestate, immunitate ac iuribus suis uti, fruique tranquille posset.

Libertatis immunitatisque huius ecclesiasticæ vindicem sese imprimis exhibuit S. Thomas archiep. Cantuariensis: quem prius ex archidiacono Cantuar. rex Henricus II. ut Rog. Hovedem *a)* perhibet „cancellarium suum in tantam dilectionem et „familiaritatem recepit, quod nullus par erat in „regno, excepto solo rege „. At factus archiepiscopus ac regni primas constanter contestatus est, „se male exulare, perpetuo proscribi, et „si Deus ita disposuit, pro iustitiæ defensione „mori „ *b)* quod et expertus est a sicariis interemtus, non iubente quidem rege, sed ansam dante parricidio cruenta querela: neminem esse, per quem a sacrificulo liberaretur. Eluit hanc indirectam necis sententiam rex publica poenitentia, papæ æquis dein conditionibus reconciliatus, suscepto etiam voto cruciatæ, i. e. expeditionis militaris in terram sanctam; quibus cruciatis hoc seculo in tota Europa, in conciliis imo ferventissime licet ageretur, nihilominus Solymæ an. 1187. cum plerisque provinciis antea ibi gentium possessis periëre.

a) Annal. P. posteriore script. rer. Angl. p. 491.

b) Ib. p. 517.

F I N I S

T O M I I.

ECCLESIA

MILITANS

REGNUM CHRISTI

IN TERRIS

IN SUI S F A T I S R E P R E S E N T A T A

A MARTINO GERBERTO.

MONASTERII ET CONGREG. S. BLASII IN NIGRA

SILVA ABBATE S. Q. R. L. P.

T O M U S I I .

**TYPIS EIU SDEM MONASTERII
MDCCLXXXIX.**

ECCLESIA MILITANS

REGNUM CHRISTI IN TERRIS.

A Sec. XIII. usque ad præsens tempus.

C A P U T X L.

Sec. XIII. sub Rudolpho I. vergente, concordia sacerdotium inter et imperium restituta. Aliorum principum opera deinceps et contentio pro fide catholica. Officium Inquisitionis hæretica.

Ex quo tempore Germania nostra princeps inde a seculo X. post emortuam Carolingicam Francorum regum et imperatorum stirpem, corona imperiali Romæ per summos pontifices imposita superbiit, per quatuor fere secula vicissitudinem schismatum, quibus modo imperium ac sacerdotium inter se collidebantur, deprehendere licet. Quæ cum essent ex discordia diffidiisque sacerdotii et imperii orta, utrinque perinde tempora inter se vicissim erant calamitosa et exitialia. Quot seculum X. habuit Romæ in suo gremio antipapas, tot seculum XI. numeravit anticæsaes in Germania. Fovit, nutritque Fridericus I. seculo XII. schisma ecclesiæ Romanæ, et quasi poenam talionis in Germania familiaque sua Hohenstaufica Sueviæ sustinere

Tom. II. A de-

debut seculo XIII. Fridericus II. dum Philippus, Friderici I. Ænobarbi seu Barbarossæ filius, patruus et tutor Friderici II. (quem Henricus VI. imp. filium infantem moriens an. 1197. reliquerat) posthabito pupillo nepote ex fratre, ipse imperium ambit, a procerum parte imperator renuntiatus; sed dum altera Ottonem Saxonem eligit, *Sic ergo divisio contra se regni principibus, regnum Cisalpinum contigit plurimum desolari*, sunt verba Ottonis de S. Blasio scriptoris coævi, quæ omnia fufius describit. Eadem luctuosa tempora præ oculis habens Conradus ep. in chron. Moguntino, „O „ altitudo (exclamat) et profunditas iudiciorum „ iusti iudicis Dei, terribilis in consiliis, super „ omnes filios hominum! Imperator obierat, et „ surgunt duo reges pro imperio litigantes: non „ est, qui a malis imminentibus se abscondat. „

Otto IV. imp. an. 1209. Innocentio III. eiusque catholicis successoribus, et ecclesiæ Romanæ *obedientiam, honorificentiam, et reverentiam* promittit; electiones liberas permittit, et appellationes ad apostolicam sedem: *Omnia vero, ut in fine habetur, spiritualia vobis et aliis ecclesiarum pralatis relinquimus libere disponenda, ut quæ sunt Cesaris Cesari, et quæ sunt Dei, Deo recta distributione reddantur.* Eadem ad verbum Fridericus II. an. 1213. Quibus utriusque potestatis finibus in tuto res esse potuissent, accedente mox anno 1215. concilii Lateranensis IV. œcumenici decreto, quo iurisdictio circa res, personas et causas ecclesiasticas intra limites iuris scripti et consuetudinis immemorabilis est restricta, hac salutari et
tune

tunc necessaria undequaque conditione can. 42. addita: „ sicut volumus, ut iura clericorum non „ usurpent laici, ita velle debemus, ne clerici iura sibi vendicent laicorum. Quocirca universis „ clericis interdiciamus, ne quis suam iurisdictionem extendat in praeiudicium iustitiae secularis, „ sed contentus existat constitutionibus scriptis, „ et consuetudinibus hactenus approbatis, ut quae „ sunt caesaris, caesari, et quae sunt Dei, Deo recta „ distributione reddantur „. Iterum Fridericus II. imper. an. 1220. ab Honorio III. Romae coronatus constitutionem edidit, qua irritat statuta quavis libertatibus Ecclesiae contraria, ut habetur C. De SS. ecclesiis l. 12. *Cassa et irrita*. Non diu servavit pacta Fridericus, mox altero anno ab Honorio et deinceps a Gregorio IX. excommunicatus, qui ut sese refragarium matri Ecclesiae exhibuit, ita etiam rebellem filium passus est.

Gregorius IX. interea, sed frustra, imperium Occidentis, quod Roma suo in arbitrio positum existimavit, ut olim senatus Romanus, Roberto fratri S. Ludovici IX. Francorum regis obtulit an. 1236. Frustra etiam Fridericus anno sequenti Romam aggressus est, Italia et Germania Guelforum et Gibellinorum factionibus undique concussis et conturbatis. Dum Gregorius IX. indicto iterum concilio moritur, qui ad illud Romam contendunt, episcopi capiuntur, et in vinculis detinentur. Coelestino IV. etiam brevi consumto, Innocentius IV. an. 1242. electus, ut de eo scribit a) monachus Paduanus lib. II. chron. „ quae

A 2

„ sivit

a) Apud Urstis. hist. Germ. illustr. P. II. p. 590.

„ fivit fere duobus annis, habere pacem cum im-
 „ peratore, volens finem imponere tantis malis,
 „ sed cum imperator fere totam Italiam possedisset,
 „ in superbiam elevatus, verba quidem blanda di-
 „ cebat; sed Romanam ecclesiam deprimere, mo-
 „ dis omnibus satagebat. Superbiæ quippe spi-
 „ ritu inflammatus proponebat, ædem eius auferre,
 „ iurisdictiones et possessiones villarum et castro-
 „ rum, quibus erat ab imperio prædotata, et ta-
 „ liter volebat humiliare superbiam clericorum.
 „ Et licet ipse versipellis esset plurimum et astu-
 „ tus, tamen quod ex abundantia cordis os loqui-
 „ tur, istam sacrilegam voluntatem non poterat
 „ occultare. Unde contra se odium prælatorum
 „ in toto imperio non modicum excitavit „. A
 principibus porro imperii in eius locum an.
 1245. Henricus Landgravius Hassiæ et Thuringiæ,
 eoque mortuo an. 1247. Guilielmus comes Hol-
 landiæ electus est imperator, anno sequenti Aquis-
 grani coronatus, et iterum anno 1250. confirma-
 tus mortuo Friderico II.

Hic se an. 1229. pro expeditione sacra pro-
 fectus in Syriam, perdita licet an. 1187. urbe, re-
 gem Hierosolymorum proclamari fecerat: cum ni-
 hil non ageretur (uti seculo præterito XII. a S.
 Bernardo imprimis, tot etiam ac tantis ab eo pa-
 tratis miraculis, est actum) ad animandos fideles
 pro recuperanda terra sancta hoc etiam seculo XIII.
 quo S. Ludovicus IX. Galliæ rex an. 1248. con-
 tra Saracenos profectus an. 1250. ab iisdem captus
 et in vincula detrusus est, postea etiam an. 1270.
 mortuus in Africa. Felicior in expeditione sacra

Fri-

Fridericus II. Hierosolymitanus an. 1229. rex coronatus, ea cum Soldano pacta conditione, ut suburbicariis Saracenis templum concederetur ceu Amalecitis.

Græci imp. obfirmato cum Romana ecclesia schismate, tulerunt sua in ditione promiscue Agarenos, Iudæos, Ismaelitas, Armenos excusati a Io. Cabasila Iur. Græco Rom. T. I. lib. V. p. 331. Erepta iam iterum erat Francis Cpolis an. 1261. quam annis 58. tenuerant, per Michaelen Palæologum Græcorum imp. non tamen fuit redintegratus imperii orientalis status, semper in peius ruentis, atque in seipso paulatim concidentis, quidquid imperatores Asiatico saltu agerent ad fimbrias auctoritatis suæ ac potestatis dilatandas etiam in sacra, ut eorum politiam ecclesiasticam eius ævi pluribus exponit anonymus auctor commentarii *de finibus utriusque potestatis ecclesiasticæ et laicæ* nuper Ratisbonæ an. 1781. recus. p. 45. ex Balsamone præsertim sec. XIII. Antiocheno patriarcha schismatico. Breviter vero videre est apud P. Le Quien in Oriente Christ. a) enormem illam *mutandi, atque innovandi potestatem* ex Demetrio Chonatenos, qui illud certo fieri asserit *ex sacrorum divinorumque canonum serie etc.* Atqui, pergit, *ut uno verbo dicam, solo sacrificandi excepto munere, reliqua pontificalia munia palam imperator repræsentat, et in illis legitime et canonice agit.* Quod eruditus ille, ut Le Quien per ironiam vocat, Bulgarorum archiepiscopus ut confirmet magis, ad hunc modum scribere non dubitat: „In-

A 3

„ veni-

a) De Patriarch. Cpol. c. 18. n. 14. T. I. p. 145.

» venit XIX. libro antiquitatum Flavii Iosephi
 » subscriptio imperialis sic habens: TIBERIUS
 » CLAUDIUS CÆSAR, AUGUSTUS, GERMANICUS.
 » PONTIFEX MAXIMUS, TRIBUNITIA POTESTA-
 » TE COS. II. Quoniam igitur unctus Domini est,
 » qui pro tempore imperator est, propter unctio-
 » nem imperii: Christus autem et Deus noster,
 » velut et alia, noster quoque pontifex est factus
 » et prædicatur, merito et in pontificalibus gra-
 » tiis decoratur „ Sic quemvis infimi etiam sub-
 » fellii theologum scholasticum sequioris huius ævi
 » pudere non debet suæ theologiæ; quam vero se-
 » culo XIII. non pauci, ante omnes vero S. Tho-
 » mas Aquinas doctor angelicus tam digne tractavit,
 » præcipuum sui ævi decus, mortuus, dum in pro-
 » cinctu erat ad concilium Lugdunense œcumeni-
 » cum, in quo concordia inter Ecclesiam occidenta-
 » lem et orientalem facta est an. 1274. P. Le Quien
 » in Oriente Christiano dicit T. I. p. 159. mansu-
 » ram forsitan fuisse concordiam, quæ in hoc Lug-
 » dunensi II. concilio Michaelis Palæologo imp. et
 » Gregorio X. P. sanctissimo inita est, nisi pactis
 » conventis quibusdam sub Nicolao III. illius paucis
 » post annis successore, Caroli Siciliæ regis instinctu,
 » aliorumque nonnullorum suggestionibus deroga-
 » tum esset. Quum enim a Patribus indultum es-
 » set Græcis, ut symbolum sacrum Copolitanum apud
 » se absque interiectione vocis *Filioque* de more suo
 » veteri recitarent (id quod eis etiam rursus Flo-
 » rentina synodus ultro concessit) hanc ipsam vocem
 » perinde ac Latini pronuntiare iussi sunt. Id quod
 » Græcorum animos adversus Romanos sic exaspera-
 » vit,

ravit, ut nulla deinceps via patuerit, qua ad sinceram nobiscum concordiam instaurandam adduci potuerunt.

Porro in synodo Lugdunenſi hac ſecunda Rudolphus I. etiam Rom. Rex per legatum ſuum Ottonem Spiræ ad S. Guidonem Præpoſitum, ut Bzovius ad hunc annum narrat, „ omnia iura, privilegia, „ immunitates, libertates, bona, poſſeſſiones, „ civitates, et provincias apoſtolicæ ſedi a prædeceſſoribus imperatoribus præſertim Ottone „ IV. et Friderico II. datas conceſſasque, nec non „ iuramentis et tabulis publicis confirmatas Gregorio X. pontifici confirmavit, et renovavit „ Apud Lunigium in continuatione ſpicilegii eccl. extat Rudolphi diploma, quo Fridericianam bullam auream ſuo etiam nomine publicavit an. 1275. pro clero Germanico Spiræ 3. Idus Martii. Aliud apud Raynaldum ad eundem annum legitur, quod incipit: *Ab eo ſolo, per quem reges regnant* &c. an. 1275. XII. Kal. Nov. datum Loſannæ, ubi Rudolphus eo anno cum Gregorio X. concordiam ſacerdotium inter et imperium eam eſt pactus, quæ ſacroſancta apud imperatores ſemper fuit, qui hucusque iam per plura ſecula non admodum interrupta ſec. XIV. et XV. ſerie ex Habſburgo-Auſtriaca ſtirpe ſolium imperiale gloriſſime tenuerunt Rudolphi exemplo, qui in litteris encyclicis, quas edidimus in cod. epiſt. Rudolph. paucis manifeſtat, quod „ ad id unice ſua ſuſpiraverit intentio, ſuſcepto divini diſpenſatione conſilii regii diademate principatus: ut pax eccleſiis, concordia plebibus, et ubilibet moribus

„ disciplina concreverent, reipublicæ universali
 „ statu pacifice refflorefcente „ Præter funeltif-
 „ fima, quæ animo obverfabantur, ac cruenta col-
 „ lifi inter fe ſacerdotii et imperii veftigia, et ter-
 „ ram ubique gentium ſanguine madentem, recens
 „ adhuc erat tragicus Conradini in expeditione Sici-
 „ la ultimi ſurculi infelicis Hohenſtauficæ gentis
 „ interitus an. 1269. publico in pegmate capite ple-
 „ xi cum Friderico Badenſi Auftriæ duce, dum iam
 „ a multis annis deplorandus ille magni interregni
 „ ſtatus utramque rempublicam horrendum in mo-
 „ dum affligeret. „ In utero (ut Rudolphum an.
 „ 1275. alloquitur a) Piſanorum orator) Gemini,
 „ et tandem in Hieruſalem malitia prævalet Hiſ-
 „ maelis, dum hoſtis amicum, alienus domeſti-
 „ cum, Guelfus perſequitur Gibellinum, filii fiunt
 „ exules, et in exilium, ſede digni, exilio exu-
 „ lantur. Luget Piſana civitas, inimicorum ho-
 „ ſtili gladio ſummi pontificis ac regii culminis
 „ vulnerata. Ad cuius protectionem tanto tene-
 „ ri creditur regia cellitudo, et ad repulſionem
 „ eius gravaminis ardentius anhelare, quanto a
 „ ſuis progenitoribus ipſi cellitudini inhæſit pu-
 „ ritate firmiore, et amplioris eſt ipſa gratiæ pri-
 „ vilegio ſublimata „ Piſani nimirum Conradi-
 „ num e Germania evocantes, pœnas aliquoties lue-
 „ runt bello petiti a Carolo Andegavenſi rege Sici-
 „ liæ, qui Conradinum capite plexit, ipſe poſtea
 „ a Petro Arragoniæ rege victus, capto eius filio Ca-
 „ rolo claudo an. 1284. dum iam biennio ante fa-
 „ moſæ illæ veſperæ Sicilianæ, ſeu Francorum in
 „ Sici-

a) Cod. Epiſt. Rudolph. p. 90.

Sicilia cædes effret perpetrata, ac anno 1287. demum, triennio post mortem patris, filius Carolus claudus liber effret dimissus, anno 1289. Romæ Siciliæ rex, cedente Dangiano rege Arragoniæ, coronatus; ubi nihil tunc magis agebatur, quam ut regnum hoc, pomum eridos inter pontificem et imperatorem, direptum regeretur ab imperio Germanico.

Nihil vero religiosius fuit Rudolpho, qui nihil antiquius habuit, quam concordiam sacerdotium inter et imperium, his verbis prima statim ad Gregorium X. epistola contestatus: „Confidentes, „et spiritum fortitudinis assumentes, et ad laudem „et gloriam Regis regum ob reverentiam sanctæ „Matris Ecclesiæ, et catholicæ fidei fulcimentum, tam laboriosæ sollicitudinis exercitio, et „tam onerosæ curæ regimini, ne quod superni „consilii altitudo decreverat, scissionis aut rupturæ dispendio contingeret infirmari, subiecimus humeros imbecilles, sperantes, quod nobis tam Dei, quam sacrosanctæ matris Ecclesiæ, „nec non apostolicæ gratiæ plenitudo, atque paterni vestri favoris clementia debeat non deesse „His animi sensibus turgent aliæ Rudolphi epistolæ, quas singulari opere edidi, quibus præmissi sunt FASTI RUDOLPHINI, in quibus pro modulo meo Rudolphi magnum nomen ac gesta pro utraque republica celebrare allaboravi. Rudolphi patris vestigia premens, seseque in Germaniæ imperio continens, concordiam sacerdotii et imperii conservavit Albertus filius, quem Austriæ ducatu investierat Rudolphus, obtinere tamen filium non

potuit proximum in imperio successorem, eo demum auctum, postquam Adolphum Nassoviæ comitem an. 1298. prælio prostravit.

Dici porro vix potest, quam ingenti zelo integritatis fidei detinerentur principes huius seculi; quove rigore leges ferrent contra hæreticos, ac vires omnes conferrent ad exterminandas hæreses, conspirante utraque et mutuas suppetias ferente utraque potestate ecclesiastica et politica. In codicem Iustinianæum (in quo perinde ac in cod. Theodosiano severæ veterum imperatorum contra hæreses et hæreticos insertæ, ut suis locis meminimus, leguntur magno numero leges) relata est Friderici II. constitutio contra Gazaros in Germania, Patarianos, Leonistas seu Waldenses, et pauperes de Lugduno, qui infames declarantur, ac hostes publici, fisco addictis eorum bonis, quin propinqui eorum unquam ad eorum successionem admitti possint: *Cum*, sunt verba legis, *longe gravius sit, æternam, quam temporalem offendere maiestatem.* Extant imperatoris eiusdem longe severiores adhuc contra quosvis hæreticos constitutiones, ut pertinaces extremo supplicio afficiantur, ac igne concrementur; exterriti vero suppliciorum atrocitate atque ad conversionem adducti perpetuo carceri mancipentur ad poenitentiam iuxta canonicas constitutiones: pro disciplina nimirum mediæ ævi, qua hæretici et schismatici in custodiam sunt detrusi. Extant etiam severæ S. Ludovici Galliarum et Alphonsti Arragoniæ in Hispania regis contra hæreticos leges, memoranturque ipsius etiam comitis Tolosani Albigensum antesignani,

gnani, quem S. Ludovicus rex non solum ad fidem catholicam, verum etiam ad eius defensionem collatis cum pontifice Romano operis adduxit. Alphonſi Arragoniæ regis in hanc rem leges apud Mariana leguntur, quibus se legibus et cænonibus adductum esse dicit, membris tamen et vita integra, exilii statuta pœna, adeoque minori quidem, quam in Germania et Gallia aut etiam veterum imperatorum constituta erat, severitate: quam unacum pœnis cænonicis adhibitam in decreto concilii Lateranensis IV. videmus præsentibus ibidem principum in id conspirantium legatis.

Sic etiam cruciatæ seu bella sacra, quæ superiore seculo XII. utriusque potestatis sacre et profanæ opera ac contentione sunt suscepta, seculo XIII. contra hæreticos geri cœperunt legitima principum vim vi repellentium, cum primi hæretici armati id agerent, quod iam in conc. Lateran. III. sub Alexandro III. can. 27. est notatum, *qui tantam in christianos immanitatem exercent, ut nec ecclesiis, nec monasteriis deferant: non viduis et pupillis, nec senibus et pueris, nec cuilibet parcant ætati, aut sexui; sed more paganorum omnia perdant, et vastent.* Utitur etiam id concilium ad excusandam tuendamque severitatem S. Leonis P. auctoritate de pœna mortis a Maximo imp. Priscilliano hæretico inflicta; mitius vero S. Martinus Turon. iudicavit. *Sicut ait Leo, sunt verba concilii, licet ecclesiastica disciplina sacerdotali contenta iudicio, cruentas non efficiat ultiones; catholicorum tamen principum constitutionibus adiuvatur, ut sæpe querant homines salutare reme-*

remedium, dum corporale super se metuunt evenire supplicium. Quod vero cruciatus seu bella contra hæreticos ineunte hoc seculo iniri cæpta, cum passim iam hæretici in arma ruissent, attinet, in historia Philippi Augusti Galliarum regis Rigordus memorat, Innocentium III. an. 1207. litteras ad regem et cunctos Galliæ seniores dynastas dedisse, ut ducto exercitu in terram Tolosanam et alias contiguas provincias moverent, ad profligandos, qui terras illas occupaverant, hæreticos: contra memoratum Raymundum comitem Tolosanum Albigensum ducem cum frustra omnia essent alia,

Dehinc quia nec papæ monitis, nec regis amico

Consilio comes ille ferus parere volebat,

Ut saltem reprobos cuivis exponeret hosti,

Aut per se puniret eos, ut iura iubebant.

Imo tuetur eos, et eorum prava per ipsum

Sectæ viget.

Ut Wilhelm. Breton in Philippiade canit.

Nec effectû caruit expeditio hæc, qua quippe territus comes Tolosanus cum suis baronibus et hæreticorum turma Ecclesiæ reconciliatus in concilio Montispefulano hæresin se in sua provincia extirpaturum spondit; eos autem Galliis exterminandi, gloria S. Ludovicum regem mansit, rebelles illos utrique tam sacræ quam profanæ potestati: quales notantur in conc. Tarracon. an. 1242. *Inzabattati tenentes, potestatibus ecclesiasticis et secularibus non esse obediendum, et pœnam corporalem non esse infligendam in aliquo casu: ut nempe impune ipsi grassarentur, atque susque deque verterent omnia; quod passim hoc secu-*

seculo contigit, necessitatemque coercendi licentiam imposuit. Ut sec. V. in Africa contra Circumcelliones fuit factum, approbante cum ecclesia Africana S. Augustino, a) veluti seculo hoc XIII. S. Thoma Aquinate. Ut porro Albigenes et Waldenses in hoc rebellionis spiritu conspirarunt, illi tamen longe deteriores erant, pessimi scilicet Manichæi, contra quos a primis Ecclesiæ seculis severissime poena etiam mortis fuit animadversum. Hæc aliaque sec. XIII. hæresum, superstitionum et sacrilegiorum monstra abominanda, horrendum est dictu, quæ in suis nocturnis conventiculis spurcitas exercuerint, sacraque christiana profanarint atque prostituerint pudendum in modum, ut apud Raynaldum ad an. 1204. n. 59. seqq. legere est. Quæ cum ita sint, quis non videat, huiusmodi scelerum portenta, quæ ad omnis humanitatis everisionem, nec in ecclesiasticæ tantum sed etiam politicæ reipublicæ tendebant perniciem, utriusque vindictam, collatis inter se operis, expostulasse, ut pro enormitate supplicia adderentur censuræ ecclesiasticæ seu poenis canonicis: quæ illis temporibus pro ratione poenitentiae publicæ etiam in disciplina flagellorum seu verberum, atque intrusionem in perpetuos quoque carceres consiltebant, *ut ibi salvent animas suas, et alios de cætero non corrumpant*, quæ sunt iam laudatæ synodi Tarraconensis verba, ubi de perpetuo carcere *iuxta canonica instituta* est sermo. Quod autem hæreticos in errore pertinaces attinget, *relinquantur curiæ secularis iudicio*, ex sententia eiusdem concilii. Et siquidem in con-

ven-

a) 2. 2. Quæst. 10. art. 2.

ventibus etiam ecclesiasticis eiusmodi pœnæ sunt constitutæ, ex consilio consensuque aut suggestionem principum id factum censeri debet, prout ex concilio Trident. sententia omnes domini temporales, etiam principes, reges et imperatores, qui duello christianorum suis in terris locum dant, non solum ipso facto excommunicati declarantur, verum etiam dominio loci, si ab Ecclesia habeant, privati, vel si feudalis sit, ad directum dominum reducto. Duellantes vero excommunicationem, bonorum confiscationem, et perpetuam infamiam incurrant, atque ut homicidæ plectantur.

Mentio adhuc facienda est de officio Inquisitionis sec. XIII. instituto, singulariterque tunc necessario ob occulte grassantes hæreses, quas notavimus, quibus detegendis non sufficiebat ordinaria pastorum, episcoporum imprimis (quibus ob concreditum fidei depositum ea maxime incumbit) cura. Refert Raynaldus ad an. 1204. n. 57. &c. Innocentii III. litteras, quibus archiepiscopo Narbonensi exprobrat negligentiam, sese Albigenfibus opponendi, mandatque, ut curas suas conferat in hac re cum Petro de Castello novo, monachisque aliis. Dedit porro eandem ob causam epistolam ad Arnoldum abbatem Cisterciensem, cui pontifex legationem ea de re commisit cum laudato Petro de Castello novo, et Radulpho suis monachis, quibus se (ut Petrus monachus eiusdem monasterii in historia Albigenfium narrat) episcopus Osmensis in Hispania iunxit; atque religiosos illos animavit *iniunctæ sibi legationi præ tadio renunciare volentes,*

*tes, eoquod nihil aut parum hæreticis prædicando proficere potuissent. At persuasu memorati, quem sibi in ducem acceperunt, episcopi resumpto animo, cum Cisterciensis abbas habito sui ordinis capitulo duodecim secum, apostolorum numero, abbates sui ordinis adduxisset cum aliis monachis, quaquaversum dispersi munus suum apostolicum obierunt ingenti zelo, memoratus imprimis Petrus de Castello novo Inquisitorum illorum seu missionariorum parricidio comitis Tolosani protomartyr. Hisce se postea S. Dominicus, qui centum millia hæreticorum ad veram fidem reduxisse dicitur, succenturiavit, cum novo suo instituto ordine, Prædicatorum indito hinc nomine, qui strenue profecto in hoc munere apostolico laborarunt. Fuit etiam an. 1229. celebratum Tolosæ concilium præsentem legato pontificio cum metropolitanis Narbonensi, Burdigalensi, et Augustano compluribusque episcopis, abbatibus, comitibus, baronibus, et magistratibus, in quo id primum constitutum fuit, *ut in singulis locis sacerdos unus, et tres laici constituantur, qui diligenter inquirent hæreticos.* Continuum fuit idem alibi etiam gentium officium sive missionariorum sive inquisitorum in montanis præsertim terris, ubi hætenus latuerunt Waldenses, Sabaudia, Delphinatu et Provincia.*

CAPUT XLI.

*Status utriusque reipublicæ Sec. XIV.
turbulentus.*

Hugo Grotius et nonnulli alii in cap. XX. Apoc. regni Christi cum sanctis in terra epocham ab anno 313. quo Constantinus pacem Ecclesiæ reddidit, persecutionibus in christianos sine imposito, auspicati, ad initium sec. XIV. mille annos Apocal. XX. determinant, quo ipso anno seculari 1300. Othman seu Osman regno Ottomanico seu Turcico, Turcarum satrapa, exordium fecerit, et finem Saracenico, quod exeunte demum seculo XIII. et Italiæ finibus et Nocera penitus fuit expulsum. Prima Turcarum in Europam irruptio notatur vergente iam seculo, occupata an. 1360. Adrianopli: in Hungaria cæso cum sociis Sigismundo rege an. 1396. In scenam etiam Grotius Wicleffum, Io. Hufs &c. profert; qui quidem bellum sanctis et eorum venerationi non indixerunt, observante in eundem locum Bosueto a) ut Albigeneses et Waldenses; quorum vero hæresis seculo etiam hoc decimo quarto et ultra perseveravit; cumque his ipsis præ cæteris caput suæ hæresis Wicleffus sec. XIV. constituit, ut hierarchiam, ministerium sanctum et potestatem sacram a Christo apostolis et eorum successoribus in ordine hierarchico relictam supprimeret, omnem Ecclesiæ in suis hierarchis potestatem ac iudicandi facultatem abiudicando: quos
ipsum

a) T. III. opp. p. 523.

plos sanctos etiam alibi sacra scriptura κατ' ἐξουσίαν
 vocat : veluti D. Paulus signanter I. Cor. VI. 1.
 arguit Corinthios, quod *habens aliquis negotium
 adversus alterum audeat iudicari apud iniquos, et
 non apud sanctos. An nescitis, quoniam sancti de
 hoc mundo iudicabunt ? et si in vobis iudicabitur
 mundus, an indigni estis, qui de minimis iudice-
 is ? Nescitis, quoniam angelos iudicabimus ? Quan-
 to magis secularia.* Ubi haud obscure in argu-
 nentum huius potestatis iudicandi ad illud respi-
 cit, quod Christus apostolis suis pollicitus, sessu-
 os eos super sedes duodecim, et iudicaturos duo-
 decim tribus Israel : quod passim de universitate fi-
 lelum interpretantur sancti Patres, argumento
 alterum erga eos, qui legitimam sacrae scripturae in-
 terpretationem secundum traditionem statuunt.
 Narrat Thomas Walsingham a) versipellem Wi-
 cleffum, ab episcopis ad examen revocatum „ fa-
 , vore et diligentia Londinensium delusisse suos
 , examinatores, episcopos derisisse, et evasisse „
 , ubiditque, quomodo gratiam captaverit laicorum,
 , qui libenter audiunt, quæ perversa sunt, præ-
 , cipue tamen de Ecclesia et personis ecclesiasti-
 , cis, et libenter impelluntur, ad damna et in-
 , iurias inferendas religiosi et clericis. — Domini
 , et magnates terræ, multique de populo ipsos
 , (Wicleffistas) in suis prædicationibus confo-
 , verunt, et faverunt prædicantibus hos errores,
 , eo nempe maxime, quia potestatem laicis tri-
 , buerunt suis assertionibus ad auferendum tem-
 , poralia a viris ecclesiasticis et religiosi „ Hæc
 ille ad an. 1377.

TOM. II.

B

Fuit

a) Angl. hist. p. 209.

Fuit vero ingens ineunte statim hoc seculo utriusque legitimæ potestatis sacræ et profanæ collisio non iam inter ecclesiam Romanam et imperium Romano-Germanicum seu pontificem et regem Romanorum, qui tunc fuerat Albertus I. Rudolphi I. filius, pietatis ac observantiæ erga Ecclesiam Romanam imprimis, sedem apostolicam, Ecclesiæque catholicæ caput, eximiæ. Bonifacius VIII. P. an. 1296. pacis inter Adolphum Romanorum, Philippum IV. Francorum, et Eduardum Angliæ reges arbiter extitit: dum biennio post ab ipso Philippo et Eduardo ad eam sancendam esset in ipsum compromissam: quam in rem publicas tabulas ex Bonifacii regesto exhibet Odoricus Raynaldus ad an. 1298. Nefastus vero fuit annus secularis 1300. dum Philippus pulcher Galliarum rex nonnullos episcopos carceri mancipat et Ascelinum archiep. Narbonnensem degradatum iudicio ultiori tradit, offensusque fuit Bonifacii VIII. bulla: *Ausculda fili*, ac si pontifex prophetæ locum: *constitui te super reges et regna* &c. ad literam acciperet, quo tamen loco etiam supra vidimus, S. Bernardum usum in epistola ad Eugenium III. eum vero in libris *de consideratione* ad eundem pontificem, limites potestatis pontificiæ nimis extendere, nemo dixerit. Cum rex Philippus in furore suo pontifici, publice igni data bulla, respondet; pontifex bulla altera: *UNAM SANCTAM* flammam magis accendere visus est, arrogantia veluti potestatis sacræ, seu spiritualis super temporalem et politicam. Duo nihilominus arbitri minime suspecti, Bossuet in defens. 4. propof. Cleri, et

Fleu-

Fleurius in histor. ecclesiast. ostendunt, non defineri, quod reges quoad temporalia dependeant a papa; sed hoc tantum, neminem fidelium non subesse papæ. Brevi vero non solum composita res est sub Bonifacii VIII. successore Benedicto; verum etiam, Benedicto post octo menses mortuo, eius successor Clemens sedem ob continua cum Romanis dissidia Avenionem transtulit, dumque anno 1377. Romam rediret Gregorius XI. magno illi schismati locus datus est, quod ægre seculo XV. demum extinctum.

Interim seculo etiam XIV. non deerant schismata tam in Ecclesia, quam imperio Germanico. Quid sibi tunc in animum induxerit S. P. Q. R. senatusconsultum prodit, quo se in Henricum VII. ius omne imperii conferre, testatum reddidit stilo asiatico plane huiusmodi: *Ego coronarum corona, mundique caput, confirmo principi potestatem, sibi-que subiicio civitates, gentiumque nationes. Tueantur aquila gloriam meam hac Roma.* Anonymus vero auctor vitæ Balduini Archiep. Trevirensis, *Henricum in imperatorem consecratum fuisse, et ab Ecclesia in monarcham dignissime approbatum esse*, dicit a) scilicet an. 1312. apud Lateranum, et anno sequenti in Italia. Henrico brevi in Italia extincto, uno die dissidentibus imperii electoribus 18. oct. an. 1314. Fridericus Austriacus et Ludovicus Bavarus, ambo reges salutati sunt Romani. Hic victo Friderico apud Amphingen in Bavaria an. 1323. Romam ingressus an. 1326. teste laudato Anonymo b) absque electorum consilio, et

B 2

non

a) Lib. II. c. 13. b) Lib. III. c. 5.

non ab Ecclesia, sed a senatu fuit coronatus; a Ioanne XXII. damnatus an. 1328. in Italia antipapam Nicolaum V. constituit perturbata utraque republica, persuadens sibi, quasi se supremum monarcham super alios æquales sibi in potestate, existere, cum nec nisi partem aliquam Germaniæ imperio suo teneret. Vicissim tamen negari nequit, multa sibi etiam aliquando pontifices arrogasse in imperium Romano-Germanicum, atque adeo ipsum imperatorem electum confirmandum, aut deiiciendum etiam folio imperiali, ad formulas iuris feudatarii, ut apud Aventinum *a)* legere est, rebus maxime exulceratis sub Ludovico Bavaro et Ioanne XXII. interposita ad bullam excommunicationis, quæ tunc temporis passim vibrabatur, appellatione ad concilium generale. Maxima autem invidia penes Curiam Romanam semper erat, quæ certe Benedictum XII. Ioannis XXII. successorem mitiora cogitantem in transversum egit fori contentiosi vitio ac studii iuris academici. Id tunc eiusmodi erat, ut sæpe locum haberet vulgatum illud: *summum ius, summa iniuria*. Studiose Ludovicus Bav. iurisconsultos in Germania, Anglia, Italia, et Gallia, in partes suas vocabat, Bononiensem præsertim et Parisiensem academiam; amplissimamque in utraque republica arrogabat sibi, adulatorum, calamorumque venalium iudicio, potestatem, existimans: „Christum (ut Bzovius loquitur ad an. 1327. num. 2.) adeoque etiam summum pontificem, et reliquos ecclesiasticos imperatori terreno subiectos: imperatorem papam
„ posse

a) Annal. Bois. lib. VIII.

„ posse instituere, et destituere: seu deponere.
 „ Papam et episcopos amplitudinem iurisdictionis
 „ non a Christo, sed ab imperatore obtinere; in
 „ imperatorem nullam potestatem habere. Uni-
 „ versam simul collectam Ecclesiam orthodoxam
 „ nullam potentiam coactivam ad castigandos pu-
 „ niendosque peccantes posse exercere. Beatum
 „ Petrum non plus, quam alios apostolos a Chri-
 „ sto accepisse. Omnes sacerdotes, quicumque
 „ illi fuerint, papam, patriarchas, archiepi-
 „ scopos, episcopos, et simplices presbyteros,
 „ æqualis iurisdictionis et auctoritatis esse, pa-
 „ pam nullum dominium in imperio in tempo-
 „ ralibus possidere: imperialem dignitatem imme-
 „ diate ab ipso solo Deo esse &c „. Quod ta-
 „ men ipsi præcipuo suo hyperaspistæ contrariatur
 „ Marfilio Paduano, qui totus aristotelicus, repu-
 „ blicanus nimirum, in libro, quem inscripsit: *De-*
 „ *fensor pacis*, in eo est, ut, a populo esse potesta-
 „ tem omnem, ostendat. „ Dicamus, (inquit,) „
 „ secundum veritatem atque consilium Aristotelis
 „ III. Polit. c. 6. legis effectivam primam et pro-
 „ priam esse populum, seu civium universitatem,
 „ aut eius valentiorē seu voluntatem, in gene-
 „ rali civium congregatione per sermonem ex-
 „ pressam, præcipientem seu determinantem al-
 „ quid fieri, vel omitti circa civiles actus huma-
 „ nos sub poena vel supplicio temporali . . . Am-
 „ plius, quo ab eadem auctoritate debent leges
 „ et alia, quæ per electionem statuuntur, susci-
 „ pere additionem vel diminutionem &c. Eadem
 „ auctoritate promulgari, seu proclamari leges

„ ratificationes , confirmationes et cætera omnia ,
 „ quæ olim assumerentur , sive post summis pon-
 „ tificibus reperirentur , præstitisse , fecisse , confir-
 „ masse &c „. Extat eius tenoris diploma Ca-
 roli IV. datum Pragæ an 1359. et confirmatum
 an. 1377. postquam iam anno 1368. imperator
 expeditione in Italiam refractarias urbes in papæ
 potestatem redegit : atque Gregorius XI. Ro-
 mam rediisset an. 1376. quo Wenceslaus Caroli
 filius Romanorum rex fuit electus , an. 1378. mor-
 tuo patri in imperio successus , S. Ioannis Nepomu-
 ceni parricida , an. 1400. imperio depositus.

C A P U T XLII.

*Militia anceps Ecclesiæ occidentalis , et fatum
 orientalis capta Cpoli Sec. XV.*

Id equidem ignavia Wenceslai factum est felici-
 ter , quod substituto ei Ruperto R. R. schisma
 in imperio non fuerit ortum , dum econtra inve-
 teratum illud in ecclesia Romana iam seculo præ-
 terito , nunc est confotum contentione illa a Christo
 in apostolis repressa : *Quis eorum videretur esse
 maior?* Controversiam illam de superioritate con-
 ciliî supra papam inter schismata natam , et ad
 fovenda in Ecclesia schismata factam , Ioannes Ger-
 son primus movisse creditur , zelo abreptus per-
 verso ad turbandum politicum regimen , perinde
 ac ecclesiasticum. Is dum in regulis moral. tit.
de decalogo , casum ultro dat , quo liceat , papam
 etiam occidere , idem quoque ipsum in opusculo

con-

contra adulatores confid. 7. de principe statuit, haud veritus ad Ciceronis auctoritatem provocare, ac Senecæ illud in Tragoediis, ad rem afferre: *Nulla Deo gratior victima, quam tyrannus*. Ausus est etiam, sensa illa sua proferre in sermone ad regem Galliarum nomine universitatis Paris. habito: quæ universitas, cuius ipse erat cancellarius, cristas tunc maxime extollebat, suæque auctoritate facile, Gallorum imprimis, in partes trahebat animos, commotos olim adeo in sedem Romanam ob dissidium inter Bonifacium VIII. et Philippum IV. qui iam animi motus recruderunt ob exactiones pontificum vicinorum Avenione residentium, reservationes præsertim beneficiorum aliaque onera ad sustentationem illorum, etiam schismaticorum, pontificum imposita. Accedebat scandalum et perturbatio in Ecclesiæ regimine ob schisma illud Avenionense, unde potestatem secularem principum in auxilium implorandi occasio enata, negotiaque pleraque ecclesiastica evocandi sub prætextu conservandæ libertatis, corrigendi abusus, tuendæ possessionis &c. Observat hoc Genebrardus a) in Clemente de translatione sedis pontificiæ; „ Denique, (ait,) hæc sedis apostolicæ translatio valde fœdavit antiquam Ecclesiæ faciem. Nam præter inauditas dispensationes, et sanctorum canonum enervationes periit illud divinum ius, secularia secularibus, et regularia regularibus tribuenda, maxime in Gallia, dum pontifices huius transmigrationis plusquam babilonicæ (nam observantiam regularem, disci-

B 5

„ pli-

a) Chron. lib. IV.

„plinam ecclesiasticam pene totam, iura denique
 „confudit, corripitque) patriæ et principibus
 „impie favere gestiunt. „

Hinc M. Charlas a) earum originem a tempore huius schismatis repetit, quando an. 1438. in conventu Bituricensi sanctio pragmatica promulgata est, „Ecclesiaque Gallicana, quæ, ut se a sum-
 „morum pontificum exactionibus et beneficio-
 „rum reservationibus liberam servaret, ad pote-
 „states seculares recurrit, potestatis secularis facta
 „est serva, et cum Romani pontificis iurisdictio-
 „nem moleste ac graviter tulit, suam a laica se-
 „re omnino absorptam gemuit „ Nec abludivit Ri-
 cherius, dum de appellationibus ab abusu agens
 dicit apud citatum M. Charlas, hanc rationem
 procedendi originem præbuisse ecclesiæ Gallicanæ
 libertatibus, quales nempe ipse sibi in antumum
 induxit. B. Bossuet in *defens. declarationis cleri
 Gall.* (cui M. Charlas idem imputat) non diffite-
 tur, acta ab eo allata docere, regios magistratus
 post pragmaticam sanctionem iura ecclesiastica ac-
 rius invasisse, inductis etiam illis appellationibus,
 quæ ab abusu vocantur: non quod pragmatica
 sanctio quidquam tale dixerit; sed quod magistra-
 tus regis pragmaticæ sanctionis tutelam, sibi com-
 missam, ad omnia ecclesiastica extenderent. Quod
 idem de declaratione cleri Gall. an. 1682. ut suo
 loco videbimus, abnuī omnino nequit.

Sed ad seculum XV. revertendum, quando
 mutata est identidem Prothei instar facies, malum-
 que

a) De libertat. Eccl. Gall. lib. I. c. 16.

que in caput recidit, exasperatis semper magis rebus, auctoque ac multiplicato schismate ab ineunte seculo XV. ut nec in conciliis Pisano et Constantiensi reintegrari potuerit. Illud acephalum fuit a cardinalibus convocatum, quorum pars erat ab obedientia Gregorii XII. pars autem steterat a Benedicto XIII. uterque vero concilio refragabatur: nec obtinere in concilio Constantiensi potuit Ioannes XXIII. Alexandri V. in Pisano electi successor, ut pro œcumenica synodo Pisanus conventus decerneretur, licet magna contentione concertationeque res ageretur.

Neque vero in concilio Constantiensi, pro constanti in Ecclesia usu, reique exigentia, viritum hierarcharum, penes quos legitima a Christo apostolis, et eorum successoribus data residet potestas, collecta sunt vota, sed insueto hactenus, et ut alia tunc, ad fovenda in Ecclesia Dei schismata apto more, per nationes quinque omnino, quarum una huic, alia alteri obediebat pontifici: et sic tandem novus prodiit pontifex Martinus V. depositio Ioanne XXIII. quem Germani cum Italis agnoscebant, depositis item Gregorio Gallico et Benedicto Hispano. Sed nisi spontanea pontificum cessione schisma non fuit extinctum; uno Benedicto detrectante, ab Hispanis tandem deserto. Seculo XIV. iam in Gallia agitabatur consilium de subtractione ab obedientia papis contententibus exhibenda, quod an. 1398. in synodo præsulum Gallicanorum conclusum, et imperatum, male etiam postea cessit, quando cardinales ab obedientia Benedicti et Gregorii se subtrahunt, Pisisque, aucto schif-

schismate, novum duobus an. 1409. addunt pontificem: quo anno etiam Francoforti eam ob causam conventus fuit habitus, fluctuante diu ex omni parte Germania, dum indifferens esse vult; mala vero præsentanea ex statu hoc indifferentiæ non poterant non sequi, nisi electoralis unio an. 1446. ostium redeundi ad positivam obedientiam aperuisset, abiecto neutralitatis monstro.

Quod de ecclesia Gallicana modo notavimus, idem longe gravius seculo mox sequenti experta est Germanica, quanto cum periculo ecclesiastica violetur auctoritas, lacessaturque regnum Christi Ecclesia militans in terris, atque obedientia detrectetur et obsequium fidei, quod ut primum vicario Christi in terris, ita etiam deinde denegatum est concilio œcumenico ab iis, quos hic indigitamus, illis gloriantes antesignanis, quorum hærelim abominata est Ecclesia, atque non obstante diro schismate, quo hæc ipsa Ecclesia militans inter se scissa erat, unanimi consensu, ut mox videbimus, redintegrata communione inter summos Ecclesiæ pastores, pontificem et episcopos, proscripserunt illi, quibuscum Christus in suis apostolis promisit se futurum usque ad consummationem seculi. damnaruntque inter alios Ioannem Hufs, qui Pragæ Wicleffi recoxit errores, et pertinax Constantiæ crematus fuit, ob fugam attentatam salvo conductu a Sigismundo imp. privatus, quin uspiam legatur, ut Io. Cochleus in historia Hussitica notavit, *de violata sibi fide publica adversus papam, regem aut concilium exposulasse*. Wicleffi errores iam ante concilium Constantiense damnas-

Ioan- .

Joannem XXIII. in concilio Rom. discimus ex eius
bulla edita a Labbeo: cui altera eiusdem Ioannis
XXIII. iungitur in bulla Martini V. confirmato-
a concilii Constantiensis, quam primus ex rege-
o authentico edidit Emmanuel Schelstrate inter ac-
et gesta Constantiensis concilii subnexa tractatui
e sensu et auctoritate decretorum Constantiensis
concilii sessione quarta et quinta circa potestatem
ecclesiasticam editorum: cuius nimirum potestatis
communio inter summos Ecclesiæ pastores ponti-
ficem et episcopos labefactabatur, visumque est
auctoramentum ex confirmatione Martini V. ac-
rescere illis, qui ex obliquo tunicam Christi in-
confutilem scindere, religioni sibi non ducunt,
collisionem inter summos Ecclesiæ pastores, pon-
tificem et episcopos faciunt, ac contentionum se-
mina spargunt, hierarchiam ecclesiasticam inter se
committendo in successoribus apostolorum, pro
quibus Christus in ultima sua oratione ante pas-
sionem et sacrificium crucis pro redemptione hu-
mana, ut *unam sanctam, catholicam et apostolicam*
Ecclesiam sibi sponsam assereret, tam ardentem roga-
vit Patrem: unum hoc specialiter orans; *ut sint*
unum, quod isti nunc unitatis vinculum susque
deque vertere contendunt, illos ipsos obvertentes
successores apostolorum, pro quibus facta est illa
Christi deprecatio, atque ad id quidem obtendunt
augustum illum hierarchicum confessum, in quo
vel maxime locum habere debet illa unitas, unio-
que hierarchici corporis in singulis suis membris
hierarchicis cum suo capite, centro unionis ec-
clesiasticæ, Romano pontifice. Nec veretur ad-

versa

versa pars, in partes vocare ipsum caput Ecclesiæ post extinctum demum feliciter magnum illud schisma ad novorum schismatum nutriendum fomitem; ac si papa rata habuerit, quæ tempore schismatis quando plura capita Ecclesiam acephalam reddiderunt, actitata sunt adversa huic unioni communio- nique inter summos Ecclesiæ pastores, pontificem et episcopos. At vero bulla Martini V. a Schellstratio auspicato in lucem atque apricum protracta articulatim de verbo ad verbum refert p. 295. quinque concilii Constantiensis decreta, quæ ille confirmanda censuit: nimirum damnationem 45. articulorum Wicleffi; secundum decretum est de communione sub unica specie: tertium continet damnationem 30. articulorum Ioannis Hufs: quartum declarationem synodi ac præcautionem, ne per saluum conductum hæreticis aut suspectis de hæresi datum iurisdictio ecclesiastica frustretur, impunitatque via aperiatur: quintum tenorem condemnationis Hieronymi de Praga. Sic etiam acta sess. XLV. p. 299. ex MSS. cod. ab eodem deinceps allata ostendunt, his se continere confirmationem pontificis, quæ ad fidem pertinent. „ Quod „ (declarat) omnia et singula determinata, con- „ clusa et decreta in materiis fidei per præsens „ sacrum generale concilium Constantiense conci- „ liariter tenere, et inviolabiliter observare vole- „ bat, et nunquam contravenire quoquo modo, „ ipsaque sic conciliariter facta approbat, et rati- „ ficat, et non aliter nec alio modo „. Ea nimirum, quæ in bulla confirmationis articulatim proposita modo audivimus. Observatque Schellstra-

tius

tius a) cum Patres sess. XL. ederent professionem fidei, quam Romani pontifices iuxta antiquam consuetudinem ante consecrationem emitterent, inter omnia concilia generalia, quæ decreta de fide ediderant, unum Constantiense omitti: quare Patres Constantienses innuere voluerint, se futurum pontificem adstringere non potuisse ad decreta fidei in concilio statuta, nisi sedis apostolicæ iudicio fuissent confirmata. Quod vero decreta sess. IV. et V. attinet, acta iam memorata b) sess. XLV. ostendunt, Patribus haud refragantibus pontificem repulisse, dum legi prohibuit appellationem regis Poloniæ ad futurum concilium: quo iam memoravimus germen licentiæ illius, quæ hæretici Ecclesiam inde a sec. XI. cœperunt in sua legitima potestate et facultatibus impetere: ultra omnem modum antiquissimorum schismaticorum Ecclesiam catholicam calumniis proscindendo: ordinem præsertim ecclesiasticum ac hierarchiam in divinis prærogativis suis, iuribus et facultatibus lacerando, ac veluti capite minuendo. Cum cæteris Wicleffitarum et Hussitarum erroribus in conc. Constantiensi sunt damnati illi etiam, qui statum et hierarchiam ecclesiasticam attinent. Sed ab eodem ipso concilio unitati ecclesiasticæ iuxta leges communionis potestatis sacræ inter summos Ecclesiæ pastores pontificem et episcopos apostolorum successores sess. IV. et V. nequaquam fuit consultum: quin imo novo schismati in concilio Basileensi occasio fuit præbita, locusque datus. Quod ipsum etiam nonnisi spontanea abdicatione Feli-

a) Dissert. III. c. 4. p. 198. b) Id. p. 301.

Felices V. fuit sublatum, agente Friderico III. imp. cum antea status imperii Germanici acephali nec Eugenio, nec Felici adhærerent, quod neutralitatem, palliatam schismatis obstetricem, appellabant novo in Ecclesia exemplo. Quale etiam Bohemorum erat, ut rebelles armis usum calicis extorquerent: frustra eorum in concilio Basileensi, paulatim dilapso, communione tentata.

Concilium Basileense cum, post lectas sess. I. Martini V. et Eugenii IV. bullas de transferendo Senis Basileam concilio, mox sess. II. concilii Constantiensis memoratos canones repetiisset, confirmassetque, Eugenius, quo res vergeret, intelligens, dissolutionem agitat: quod dum resciant Basileenses, mox sequentibus sessionibus non solum suis decretis obicem ponere conatibus papæ allaborant, verum is etiam sess. VI. de contumacia accusatur, quod intentatam dissolutionem revocare detrectet. Proximis sessionibus sub gravibus minis citatur, iteratoque ei dies condicatur: tum vero excommunicationis sententia in eos fertur, qui concilium transferre tentarent: etsi causam Eugenii sess. VI. singulari oratione, quæ in actis concilii a) legitur, episcopus Tarentinus egisset: tum etiam deinceps varii tractatus concordiae inter Eugenium et Basileenses haberentur, ab ipsoque Eugenio, instante apud eum Sigismundo imp. Romæ, dum a pontifice coronaretur, oblata concordia esset, reiecta a Basileensibus sess. XI. Tunc demum pontifex bullam edit, sess. XIII. lectam, qua omnia gesta Basileensia

revo-

a) Conc. Germ. T. V. p. 782. &c.

revocat. Nihilominus dum Sigismundus Basileæ adest, fit reconciliatio ea conditione, ut omnia contra Eugenium et cardinales R. E. pontifici adherentes decreta revocarentur, pontificisque præfides admitterentur. Factum id sess. XIV. dum mox sequenti quotannis concilium diocesenum, et singulis trienniis provinciale celebrandum statuitur: atque interim vices episcopo Tarentino committuntur ab Eugenio, usque dum legati pontificii advenirent, quod frequenti sessione XVII. præsentem Sigismundo imp. multisque principibus contigit. At dum non solum mox sequenti sessione XVIII. iterum decreta sess. IV. et V. concilii Constantiensis, frustrata pontificii præsidii auctoritate, innovarentur, proximisque sessionibus in præiudicium R. S. agere pergerent, ea de re pontifex per legatos Patres monet, ac ab illis vicissim monetur, ut revocet, quæ contra concilii decreta egisset; simulque annatas pro beneficiorum collatione, electionum confirmatione, postulationum admittance aut præsentatione datas tanquam simoniacas reprehendunt, abrogantque.

Dum interim pontifex, atque ipsi etiam Basileenses, agunt de Græca schismatica Ecclesiæ catholicæ reunienda, contentio iterum oboritur, atque ipsi Basileenses sess. XXV. in diversa abeunt de loco, pro futuro concilio, eligendo, aliis Basileeam aut Avenionem, aut aliquam Sabaudicæ urbem, urbem Italiæ Florentiam vel Utinam statuentibus aliis; sessione XXVI. per seditionem duo sibi contraria ea de re eduntur decreta. Hisce præfidentes novum addiderunt, statueruntque, bul-

Tom. II. C lam

iam concilii card. S. Petri ad Vincula, (qui erat unus ex legatis pontificiis, aucto tumultu mox discedentibus) archiepiscopo Panormitano, et episcopo Burgenfi esse credendam, qui litteras decretorum ab ipsis factorum signarent, et debitæ executioni mandarent. Miserunt quoque Basileenses legatos Cpolin, atque etiam naves. Ut porro pro advehendis 700. Græcis necessarios corraderent sumtus, indulgentias plenarias promulgarunt pro omnibus, qui tantum contribuerent, quantum pro victu unius septimanæ insumendum esset. At etiam pars altera, quæ urbem Italiæ cum pontifice pro concilio statuerat, suos quoque cum pontificiis concordēs misit nomine concilii legatos Nicolaum de Cusa ex Leodiensi archidiacono cardinalem, et Ioannem de Ragusa generalem Dominicanorum, cum legatis Eugenii amicissime exceptos ab imperatore: qui, repudiatis navibus, quas Basileensium pars adversa miserat, Eugenii naves conscendens cum patriarcha Iosepho, metropolitae et episcopis an. 1438. Venetiis appulsi inde Ferrariam concesserunt, destinatum concilio generali locum, præsentem iam ibi ipso Eugenio P. cum cardinalibus, magnoque episcoporum occidentalis Ecclesiæ numero, qualem orientalium simul et occidentalium concursum nulla retro ætas viderat: cum in prioribus œcumenicis conciliis, in Oriente celebratis, desideraretur copia Patrum occidentalium, et in occidentalibus paucis adessent orientales, ut iam augustior conventus esse non potuerit ipso præside summo pontifice primum Ferrariæ, urbem au-

tem

tem illam peste infestante, anno sequenti Florentiæ, facta illic felicissime utriusque ecclesiæ unione. Quibus auspiciatissime ita procedentibus, cum plerique etiam episcoporum, qui hactenus Basileenſibus adhæſerant, se coniungerent, relicta Baſilea, frequentissimo, celeberrimoque utriusque ecclesiæ concilio confociato ſuo capiti Romano pontifici, quem Græci ſine omni cunctatione concilii præſidem ante ipſam factam unionem venerati ſunt; reſidui nihilominus Baſileenſes ſuperos acherontaque moventes, nulla præſidii pontificii habita ratione, auſi ſunt Eugenium P. ſeſſ. XXVII. ad ſuum tribunal citare, ut intra ſexaginta dies compareat: ſeſſ. XXVIII. irritare creationem cardinalis, quam in perſona patriarchæ Alexandrini fecerat, quod eſſet contra ſuum decretum, quo id pontifici vetuerant, inſtaurato iterum decreto, non licere pontifici, a concilio abſenti id facere. Ulterius etiam progreſſi ſeſſ. XXIX. (cum Iuliano card. ſeceſſionem faciente, ſua ſibi auctoritate præſidem Lud. Alemannum card. Arelatenſem iuramento ſibi adſtrictum elegiſſent,) non dubitant, revocare decretum de Florentia vel Utino pro concilio generali, per ipſos præſidentes, Baſileæ factum, ac irritum declarare, et Eugenium contumacem: ſeſſioneque XXX. revocare Eugenii contra concilium geſta, et damnare Ferrarienſem ſynodum: ſeſſ. XXXI. Eugenium ab adminiſtratione pontificatus ſuſpendere: dum interim felix, fauſtumque Ferrariæ auſpicium accepiſſet celebrata IV. Id. Ianuarii A. S. MCCCCXXVIII. ſeſſione prima, in qua com-

muni decreto ante alia statutum est : „ factam per
 „ Eugenium P. ob causas iustas, et necessarias at-
 „ que urgentes , ad removenda impedimenta ,
 „ quæ unioni cum Græcis tractandæ interpone-
 „ bantur , propellendumque imminens schisma
 „ translationem legitimam et canonicam esse , ac
 „ proinde Ferrariense concilium œcumenicum le-
 „ gitime congregatum esse &c. Tum vero sess. II.
 „ Basileæ post translationem concilii legitime, et
 „ necessarie factam sub nomine generalis conci-
 „ lii remanentes , quoniam sanctissimam Græco-
 „ rum unionem omni studio perturbant, audent-
 „ que sua temeritate Romanum pontificem inique
 „ iudicare, omnes et singulos, etiamsi cardinales
 „ patriarchæ, archiepiscopi, episcopi et minoris
 „ dignitatis sint, cuiuscunque ordinis excommu-
 „ nicatos esse, ac beneficiis dignitatibusque omni-
 „ bus privatos esse &c.

Neque vero ex ordine episcoporum (qui iam
 inde, dum rumpi cœperat communio inter summos
 Ecclesiæ pastores, pontificem et episcopos, diffluent-
 tes, ad parvum numerum redacti fuerant) plures
 quam septem cum uno cardinali Basileæ reman-
 serant, ad quos pertinuit constanti Ecclesiæ ob-
 servantia ius suffragii in conciliis, succedente col-
 legio episcoporum collegio apostolorum, quibus
 Christus suam potestatem Ecclesiamque regendam
 commisit. Ex his ipsis vero episcopis Basileæ re-
 siduis plerique, ut mox videbimus, ad hoc ip-
 sum ius et prærogativam ordinis episcopalis pro-
 vocabant contra attentata eorum, qui ex mino-
 re ordine presbyterorum magno quidem numer-
 ade-

aderant, doctores graduati, alique prælati et canonici, atque auctoritatem sibi suffragii arrogabant, Basileæ. Ubi processum est, frustra intercedentibus principibus ipsis, ac eorum legatis, regis etiam Galliarum, Hispaniarum, item Angliæ et Portugalliæ per litteras et nuntios: legatis etiam Electorum Germaniæ Basileam missis, et regis Galliarum post celebratum Bituricis provincialium suorum conventum, rogantibus Basileenses, ut a processu contra Eugenium cessarent: Dominico demum card. Tarraconensi Basileam adventante. Nihilominus isti auctore cardinali Arelatensi rem maturandam statuunt: tametsi „ prælati Hispanicæ nationis asse-
„ rerent, se probationi criminationum contra Eu-
„ genium non assensuros: et Panormitanus præ-
„ sul, qui alias accelerationem iudicii persuadere
„ consueverat, nunc supersedendum omnino cen-
„ sebat: affirmabatque, Italicis et Hispanicis non
„ consentientibus, quasi media parte concilii,
„ nihil ab aliis statui posse: quod quidem a Gal-
„ licis et Germanicis non admittebatur: cum di-
„ cerent, eos nullo modo pares, sed vix quartam
„ partem, quibus respondebat Panormitanus,
„ non prælatos, quibus illi maxime abundarent,
„ non habere potestatem statuendi in conciliis, et
„ proinde se esse eis æquales, cum non essent
„ inferiores numero prælatorum. Fit tandem
„ congregatio generalis ad IV. Calendas Maias,
„ in qua cum proponeretur, an admittendæ es-
„ sent criminationes Eugenii, oratores regum
„ Hispaniæ et Arragoniæ, ducisque Mediolani,
„ et Barchinonensis episcopi nomine Ecclesiæ Hi-

spaniensis, archiepiscopus Mediolanensis nomine Italiae, cuius se primatem dicebat, intercedunt, prohibentque, ne id fiat. Quodsi fiat, attestantur, neque se, neque principes consensuros. Sed dum his non moverentur alii, iamque decretum admissionis articulorum, iubente praesidente legeretur, omnes praedicti e concione discesserunt „ Prout habent a) Augustini Patricii acta huius concilii. In iisdem postea b) actis memoratur legatio Basileensium ad conventum Francofordiensem procerum imperii, an. 1439. inde autem ob pestem Moguntiam translatum: cuius legationis princeps fuerat Ludovicus ex ducibus de Teck patriarcha Aquileiensis cum potestate et insignibus legati a latere. Totis viribus legati illi saepius cum principibus et legatis caesaris ac regum, unitatis restituendae studiosis, convenientes acriter petitionibus principum resistebant. Insuper, ut concilii decreta a caesare et principibus susciperentur, omnem moverunt lapidem, imprimis contra Eugenium P. „ At principes „ et legati caesaris paci et quieti studentes instabant, ut a iudicio contra pontificem supersederent, permitterentque Patres, concilium transferri, ut dictum erat „ Additur, tractatam per plures dies fuisse, disceptationem, et nihil tandem a Basileensibus potuisse obtineri. Memoratur mox iam laudatus Nicolaus de Cusa, qui *Eugenii causam tutabatur, ubique praedicans, Basileae non esse concilium generale.*

Perin-

a) T. IV. conc. Germ. p. 328. supplem.

b) p. 332.

Perinde etiam si antiquum constantem celebrandorum conventuum ecclesiasticorum seu conciliorum ordinem spectemus; is non magis in hoc conventu Moguntino conspicuus dici potuit: ubi præterquam, quod communio hierarchica auctoritasque inviolata haud fuerit; conventus is erat, seu comitia principum imperii Germanici procul a forma illa ac usu, qui sub regno Francico obtinuit, quando ecclesiastici et politici regni proceres simul convenerant, utrimque; quæ sui fori erant, pertractantes, ac suis in consensibus mutuis se consiliis et opera iuvantes. Erant tunc equidem Moguntia ex ordine hierarchico præter Basileensium legatos, quorum caput patriarcha Aquileiensis nobilitate generis quidem illustris, et cardinalem S. Petri ad Vincula, qui cum legatis cæsaris advenerat, Moguntinus, Trevirensis, Colonienfis, principes, electores et archiepiscopi. Triumviri isti, etsi variis tempestatibus pro temporum illorum iniquitate iactati, Colonienfis quoque et Trevirensis ob *neutralitatem* a Germaniæ principibus susceptam ab Eugenio exaudorati, reconciliati tamen iterum, perinde ac Moguntinus communionis inter summos Ecclesiæ pastores pontificem et episcopos, nec in hoc conventu immemores, studiosos se in tollendo schismate Feliciano commonstrarunt. Aderat porro conventui Moguntino Patavienfis, Lubecensis, et Augustensis episcopi, præter hos, qui cæsaris erant legati, Turonensis archipræsul, et Trecensis episcopi Gallorum, Conchenfis Hispanorum, Albigaunenfis, Mediolanenfis oratores, et aliorum

principum Germaniæ legati complures, qui cuius ordinis fuerint, non meminerunt a) acta concilii.

Tot vero hierarchas non numerabant Basileenses: quibus veritis (ut eadem acta habent,) ne criminationes Eugenio obiectæ sufficerent ad deiiciendum illum pontificatu, videbatur iugulandus uno fere syllogismo, conclusionibus videlicet octo per theologiæ professores excussis, quibus asserabatur, Eugenium hæreticum, atque in hæresin relapsum esse. Octo illas conclusiones, totidem veritates catholicæ fidei vocantes, multis argumentis munitas ad legatos suos Moguntiam miserunt: ubi, dum instantibus legatis conventus Germanorum suscepit quidem Basileensia decreta *præter ea, quæ ad iudicium contra papam quoquo modo spectarent* &c. eo ipso etiam Germanica natio reiecit duas illas primas, quas, contendebant, esse veritates fidei catholicæ, scilicet potestatem generalis concilii supra Romanum pontificem, et quemlibet alium esse. Pontifici item non licere dissolvere generale concilium præter eius consensum. Cuiusmodi vero habendum sit Basileense, vel illud declarat, quod postremum fuit, cum multis diebus pro rebus componendis frustra disceptatum esset, spemque facerent Basileenses legati consensus in translationem concilii: si iisdem legibus, consuetudinibus, atque ordinationibus continuandum foret, quibus Basileæ hætenus celebratum est: et siquidem non se dederet Eugenius, professus veritates, quas venditabant, desereretur. Ad hæc vero per Conchensem episcopum responsum est:

„ Pri-

a) L. c. p. 833.

„ Primum a pontifice non posse concedi: quoniam non liceret illi, præiudicium facere omnibus episcopis, quibus a Basileenfibus fit iniuria; cum inferioris ordinis viri voces habeant in concilio, quod solum ad episcopos spectat. Alterum vero principes nunquam concessuros, ut qui nihil magis cupiant, quam a iudicio contra pontificem abstineri. Tandem rebus infectis legati domum reversi sunt. „

Narratur deinceps a) magnas acerrimasque inter Basileenfes contentiones actas fuisse, cum illas octo veritates legitimo decreto approbare vellet, legatis omnium principum aperte contradicentibus, atque vehementer incensis. Erant ex his oratoribus plures episcopi, qui, dum aliter persuadere non posset Panormitanus præsul, secessione facta inter se concludere: „ non esse concludendum, et asserentes omne ius concilii apud eos esse, quoniam inferiores non haberent potestatem, ineundi suffragia in conciliis generalibus, et maxime in rebus fidei, neque vocem habere nisi consultivam tantum: atque in tantum exarsit, ut colluviem illam copistarum concilium appellaverit: affirmaveritque, flagitium fieri ab Arelatenfi, qui cum tribus episcopis titularibus contra omnes concilii prælatos vellet statuere „. Dum tandem instante Arelatenfi, et quibusdam ex suis, ferventeque multitudine tres primæ conclusiones in generali congregatione sunt approbatæ, non minor deinde concertatio

C §

fuit,

fuit, cum in publica sessione solemnī decreto illas sancire voluerunt.

Quæ hic atque hucusque retulimus, ex summa conciliorum Basileensis, et Florentini (quam Augustinus Patritius can. Senensis iussu Franc. Piccolominei card. an. 1480. conscripserat) apud Harzheimium *a)* edita hausimus. In actis porro sessionis XXXII. quod episcoporum in suffragiis ferendis prærogativam attinet, his conformia, at multo copiosius leguntur, atque articulatus apud Urstisium in *chronico Basileensi*, qua in urbe servantur Mss. acta huius concilii, unde Urstisio haurire facile fuit, nec homo Zwinglianus seu Calvinianus aliquid in favorem ordinis episcopalis interpolasse, censendus est. Is vero Panormitani de hac re sermonem latius deductum *b)* affert, et postquam consentientem ei Ludovicum Pontanum protonotarium Romanum laudasset, recenset conspirantem episcopi Catanensis ex Sicilia, et Bossanensis oratorum regis Arragoniæ, Dertofani item et Girondensis Panormitano succinentium sententiam, et mox prolixam eiusdem refutationem ab Arelatensi cardinale præside factam, contra Panormitanum singillatim; qua vero apologia perinde ac ea, quam de eadem re fecit sessione sequenti, in antiquitatibus rerum ecclesiasticarum admodum ignarum sese demonstrat. Dici vero non potest, quantus ad sermonem Arelatensis ortus fuerit tumultus: dumque memoratus Ludovicus Teccensis dux patriarcha Panormitanum

a) Supplem. T. V. conc. Germ. *b)* Lib. V. Bas. chron. c. 30.

mitanum et Pontanum protonotarium de timenda Germanorum animositate commonuit, clamant hi cum Mediolanensi archiepiscopo ad comitem de Thierstein concilii advocatum, libertatem sibi eripi. Instante nihilominus Arelatensi, ut conclusio duodecim virorum (deputatorum scilicet ex singulis nationibus) legeretur, Panormitanus cum Arragonensibus episcopis obstitit: contendens, rem hanc episcoporum esse, penes quos resideat potestas definiendi. Dum sese Alphonsus episcopus Burgenfis mediatorem interponit, Ludovicus vero Lausanensis, et Nicolaus Grosssetanus epp. apud Arelatensem conclusionem urgent, is undique constrictus litteras producit, quibus significaretur, Eugenii P. legatos in Galliis eo rem de superioritate papæ supra concilium deduxisse, ut nisi obex poneretur, facile prævalerent; unde tres ex octo, quas venditabat, veritates priores promulgare festinat. Agitur rursus generalis conventus: Lubecensis episcopus, orator cæsareus, cum principum legatis, magna ex parte episcopis, cumque concilii advocato seorsim consilia ineunt; et dum Arelatensis promulgatio veritatum prædictarum innotescit, illico re percepta promulgationi isti intercedunt episcopus Lubecensis, advocatus, archiepiscopus Turonensis regis Galliarum, et episcopus Conchenfis regis Castiliæ oratores; omnes indignati, legatos non expectatos, et insultatos prælatos esse posthabitos. Acerbius in Arelatensem invectus archiepiscopus Mediolanensis palam eum alterum Catilinam appellavit. Rem quoque pluribus Panormitanus, improbare se tan-

quam

quam archiepiscopum et legatum, est contestatus, concilii auctoritatem alias semper se verbis et operibus tuitum esse: sic autem vereri se, illud prolapsurum. Atque hinc ratio se manifestat duorum huius viri doctissimi sermonum, quos I. Dom. Mansi edidit a) quorum alter longus et verbosus habitus in conc. Basileensi pro honore et conservatione concilii; alterius fragmentum tantum superest b) *de suprema papæ auctoritate supra concilium*. Panormitanum Arelatenus in responsione maxime impetivit, et hierarcharum contradictionibus nihil obstantibus, proxima sessione XXXIII. tres illas, ceu de fide essent, declaravit primas conclusiones, videlicet: concilium generale legitime congregatum esse supra papam; illudque non posse a quocunque transferri, et pertinaciter has veritates impugnantes esse hæreticos, adeoque eas esse fidei catholicæ veritates ab omnibus affirmandas, cum frustra, ne id fieret, legati principum intercessissent, nullus etiam ex Hispanicis episcopis aut prælatis adesset, ex Italicis unus Grossietanus, et abbas Dunensis. Prævidens vero Arelatenus episcoporum absentiam, per presbyteros reliquiarum arcas ex urbe comportari curavit, ponique in eorum locum: haud reueritus etiam, mox proxima sessione Eugenium IV. P. M. papatu deponere, Amadeo Duce Sabaudia in Romanum pontificem postea electo: dum interim principes imperii Germanici, neutralitatem sex annis pro pallio schismatis amplexi, redeuntes ad obedientiam Eugenii, apud eum simul et Ba-

a) Supplem. concil. T. IV. 1352. edit. Labbe.

b) p. 1418.

Basileenses sub Friderico imp. pro novo concilio generali congregando instant. Qua de re edidi
a) habitam an. 1444. in concilio Basileensi sermonem Nicolai abbatis S. Blasii legatione imperatoris perfuncti, pro tollendo item schismate, restituendaque Eugenii IV. P. M. obedientia: quod feliciter factum Felice V. antipapa sponte cedente, diffuente vero nivis instar conciliabulo Basileensi, de quo iuvat hic rerum ordinem ex epologo summæ b) Augustini Patritii, qua potissimum usi sumus, adscribere, quod ad rem attinet: „ Post
„ primam, (scribit) cum Eugenio reconciliatio-
„ nem hoc concilium satis frequens fuit, ita ut
„ aliquando prælati circiter centum infulati ad-
„ essent, inter quos undecim cardinales Roma-
„ næ ecclesiæ connumerabantur, multaque sancta
„ et optima instituta sunt edita: sed crescente in
„ dies dissensione, cum apostolicæ sedis dignita-
„ tem omnino prostrernere conarentur, optimus
„ quisque discessit: ita ut cum iudicium contra
„ Eugenium intentarent, vix viginti, aut trigin-
„ ta ad summum infulati adessent, et in eius de-
„ positione septem tantum Episcopi interfuerunt.
„ Admittebantur siquidem ad definitiones, et san-
„ cienda decreta, non modo episcopi, et ab-
„ bates, sed theologiæ, iuris utriusque, et alia-
„ rum doctrinarum professores, quos graduatos
„ appellant: tum ecclesiarum canonici, et paro-
„ chialium rectores, iurati tamen omnes: ita
„ ut non minoris esset auctoritatis simplicis cano-
„ nici, quam episcopi cuiuspiam sanctissimi sus-

„ fra-

a) Cod. probat. hist. Silv. Nigr. p. 152.

b) Suppl. T. V. conc. Germ. p. 869.

„ fragium: cum numero, non dignitate, ex-
 „ penderentur sententiæ, contra antiquorum con-
 „ ciliarum consuetudinem: in quibus (ut aiunt)
 „ soli episcopi et abbates vocem deliberativam
 „ habebant, alii vero consultivam tantum. Hoc
 „ autem ordine res in concilio gerebatur. Mul-
 „ titudo omnis in quatuor nationes primum
 „ distincta erat; Italicam, Gallicam, Germanicam,
 „ et Hispaniensem. Ex his nationibus pari ex
 „ unaquaque numero quatuor conventus (quas
 „ sacras Deputationes appellabant) constituaban-
 „ tur: ita ut XX. interessent Itali, totidem ef-
 „ sent Galli, Germani, Hispani. Inter hos pro-
 „ portione, quantum fieri poterat, etiam pari
 „ numero, cum aderant, cardinales, patriarchæ,
 „ archiepiscopi, episcopi, abbates, magistri, docto-
 „ res connumerabantur. Hæc quatuor collegia
 „ diversa ac propria habebant tribunalia, variis-
 „ que nominibus censebantur. „

Notavimus iam in concilio Constantiensi in-
 fuetum hunc prorsus omnibus retro Ecclesiæ se-
 culis abusum, suffragia ferendi in conciliis per
 nationes, admissis etiam promiscue secundi ordi-
 nis clericis: ex quibus certe in concilio Constan-
 tiensi Io. Gerson fax et tuba fuit, ad fomitem dan-
 dum schismatibus inter summos Ecclesiæ pastores
 pontificem et episcopos, contra leges communio-
 nis potestatis a Christo in successoribus apostolo-
 rum usque ad præsens sæc. XV. conservatæ: et in
 concilio Tridentino tanta dignitate proximo secu-
 lo restitutæ, ut ne delegatis quidem episcoporum
 ius suffragii concederent: mota etiam de suffra-
 ganeis

ganeis charactere episcopali insignitis, ex quibus unus Eichstetensis aderat, disceptatione: quam prærogativam modo vidimus paucos illos, qui post inceptum concilium Ferrariense seu Florentinum residui erant in concilio Basileensi, pro viribus quidem instruere ac redintegrare contendisse, sed frustra, renitente turba illa ex minore ordine, quæ par sibi ius suffragii usurpabat auctoritate Arelatensis cardinalis; collegis suis episcopis perinde iniurii quam pontifici ecclesiæque Romanæ, cui ceu cardinalis obstrictus fuerat. Existimamus, egisse quidem illum rem animo zeloque (non quidem secundum scientiam, dum ante tempus de regno Dei omnia scandala auferre contendit) haud sinistro, ob eius vitæ integritatem ac sanctitatis famam, qua etiam miraculis inclaruisse dicitur. At vero exemplum Ecclesiæ luminis incomparabilis, sanctissimique episcopi et martyris Cypriani nos, cum similibus subsequendum temporum, docet, quanta reverentia, ac auctoritas danda et conservanda sit centro unitatis ecclesiasticæ, Romanæ sedi, si salva res Ecclesiæ, atque in tuto posita esse debeat una sancta, catholica et apostolica Ecclesia.

Accidit vero singulari divina providentia a Daniele notata de Ecclesia Christi orbem universum impletura, monte illo domus Domini in vertice montium, ut sedes Petri Romæ constituta ab omni imperio libera, neminique principum obnoxia esset: cuius immunitatis commoda non attendunt concilia illa huius seculi, in quibus per nationes suffragia sunt collecta. Cui rei plane extra-

traordinariæ, ac in Ecclesia prius inauditæ ansam primum præbuerunt tempore magni schismatis variaz illæ per nationes et regna obedientiaz, prout huic aut alteri pontifici paruerunt. Potuitque res esse salutaris ad unionem restituendam inutuis consiliis tempore schismatis; vicissim verò etiam perniciofa adversis regnorum ac regum principumque studiis sacra involantium, atque usurpantium sibi iura sacrorum, cuius rei tot in hoc opere occurrunt in detrimentum religionis, hierarchiæ quam maxime a Christo institutæ exempla, incentiva ad fovendas hæreses in Ecclesia et schismata, quorum exemplorum plena est historia ecclesiastica: ac quidem seculo hoc XV. contra communionem potestatis ecclesiasticæ inter summos Ecclesiæ pastores pontificem et episcopos, quorum utrorumque iura violata vidimus in concilio Basileensi, imprimis Ecclesiæ capitis Romani pontificis: cuius, exemplo inaudito ausuque incredibili omnem sibi, eoquod concilium sit supra papam, arrogavit iurisdictionem et in ipsum pontificem auctoritatem, quidquid luberet iubendi, prohibendi, coercendi, in ius vocandi, diem dicendi, in ordinem redigendi, suspendendi, deponendi, diris devovendi, atque adeo Ecclesiam veluti capite minuendi. Ut vel hinc constet, quam exitialis sit hoc demum seculo excogitata illa controversia inter schismata nata, et ad facienda fovendaque schismata vergens, non semel proscripfa facta illa inter apostolos contentione: *Quis eorum videretur esse maior. Vos autem non sic* o hierarchæ, quibus Christus unam suam dilectam sponsam concredi-

dit

dit Ecclesiam, quæ progreditur quasi aurora con-
surgens, pulcra ut luna, electa ut sol, terribilis
ut castrorum acies ordinata. Cant. VI. 9.

Felicius in concilio Florentino celsisse visa est
unio Græcorum schismaticorum ipso præsentem im-
peratorem, Armenorum item atque Iacobitarum et
Abissinorum Æthiopum, nisi florentissima illa olim
Ecclesia, atque etiam imperium orientale veluti
terminum suo totali seculo hoc XV. tandem pro-
pinquasset, superbiente iam et cum schismate con-
fliccente a sec. V. per suum milliarium quasi, regia
urbe Cpoli, veluti nova Roma a Constantino M.
extructa, dum a fine porro sec. IV. separatim ab oc-
cidentalibus latino imperium Græcum constitueretur.
Operæ pretium fuerit, excidium huius imperii
capta Cpoli verbis P. Le Quien in eruditissimo
opere, *Orbis christianus* a) inscripto hic referre:
„ Expugnata illa est a Sultano Machumete II. an-
„ no mundi, ut Græci numerant, sexies mille-
„ simo trecentesimo sexagesimo primo, vulgaris
„ vero æræ nostræ 1453. die vigesima nona men-
„ sis Maii, feriæ tertiæ post pentecostes hebdoma-
„ dem sacram initio. Muselmanni illi sine mora
„ in christianorum templâ impie more suo gra-
„ fati sunt; illudque imprimis, quod Dei Sapien-
„ tiæ æternæ dicatum erat, miserandum in mo-
„ dum directum, profanatumque est, ac deletis,
„ quotquot in eo erant christiani ritus vestigiis,
„ in suæ superstitionis delubrum, quod Moschi-
„ tam dicunt, sive adorationis domum, illud
„ converterunt. Ea vero interim fuit per civita-

TOM. II.

D

„ tem

a) T. I. c. 19. p. 145.

„ tem omnem christianorum incolarum strages,
 „ ut mox civibus penitus vacua appareret. Quam
 „ amplissimæ civitatis ruinam Sultanus ut sarciret,
 „ ex diversis provinciis, quas Turcica sua gens
 „ subiugarat, colonos undique, ipsosque christia-
 „ nos accersere non dubitavit, a quibus incole-
 „ retur „ Narrat porro, Mahometem post alias
 expeditiones Constantinopolin reversum, ut christi-
 anos sibi conciliaret, palam significasse, velle
 se, ut in urbe sacros conventus de more pristi-
 no agerent per ecclesias, quas illis adire conce-
 debat. Ubi vero rescisset, a multo iam tempore
 vacare sedem Cpolitanam, episcopis et clero
 permisit, patriarcham eligere. Cumque ordinatio-
 nis peracto ritu pontifices ad imperatoris audien-
 tiam novum patriarcham deduxissent, imperator
 illum solito gentis Turcicæ more pronus in ter-
 ram adoravit: pretioso etiam pro more pileo ve-
 loque, nec non mandya seu pallio donatum, ac
 baculo, quem *δικανικόν* vocant, in manus dato,
 argento deaurato undique tecto, ab aulæ pri-
 mariis per civitatem in equo egregie phalerato
 vectum, ad ecclesiam deduci iussit. Imprimis ve-
 ro eidem patriarchæ litteras immunitatis dedisse,
 memorat Le Quien subscriptionibus regis aucto-
 ritatis munitas, quibus illum ab omni exactione
 et calumnia tutum esse iubebat: „ ut nihil quid-
 „ quam ab ipso tributi exigereetur, nec ulla vis
 „ illi a quocunque adversario vel inimico afferre-
 „ tur: quin et a vectigalibus, publicisque con-
 „ tributionibus ipse, omnesque successores eius,
 „ christianæ legis antistites in perpetuum liberi et

„ immu-

„ immunes essent „. Itaque Gennadius, quem tunc vocatis a clero Cpolitano vicinarum metropolium præsulibus ex monasterio extractum (ut fere fit, factumque fuit in Oriente) patriarcham elegerunt, eiusque successores pristino more ecclesiastica negotia gesserunt: ac patriarchæ deinceps consuetas habere synodos cœperunt, vocatis a se, aut sede vacante a clero ad eas, ut olim, ditionis suæ metropolitae et episcopis, quorum consiliis, calculisque ecclesiæ totius suæ causas tractant, et finiunt. Quod vero electionem et promotionem patriarcharum attinet, res in dicto libertatis statu mansit sub Gennadio hoc II. Isidoro II. Ioasaph. I. et Marco patriarchis, dum Trapezuntinorum, quibus postea urbis portio incolenda data erat, factio Marco insidias struxit, oblataque Sultani filio pecunia mille aureorum impetrarunt, ut Marco eiectō, Simeon Trapezuntinorum in sedem Cpolititanam intruderetur: quo exemplo labes simoniaca in alias etiam sedes est illata. Ad extremum agens P. Le Quien c. 20. de Cpolitani patriarchatus decrementis, in Florentina synodo ideo nihil durabile, quod concordiam initam spectat, confectum esse dicit, quod ad eam nimirum Græci contentionis potius et vincendi animum attulerint, quam unitatis, pacisque christianæ stabiliendæ studium: ad hæc, novorum iurgiorum occasionem auxisse profana Gregorii Palamæ deliria, illudque imprimis fanatici illius Thessalonicensis archiepiscopi præcipuum doctrinæ caput, quo Deum lucem sibi cœvum, a suimet substantia diversam prorsus, inhabitare, eiusque

item operationem re ipsa ab ipsius essentia distinctam esse, sibi imaginabatur. Hanc in plenariis suis conciliis, Ioanne Cantacuzeno imp. acriter agente, ineptissimeque suo more urgente, approbatam, et sub anathematis poena tenendam definitam sententiam, Ioannes II. Palæologus imp. dum in Italiam ad synodum cum suis pergeret, voluit, ut studiose ipsi declinarent, unde novæ concordiæ, quam imperator vehementer optabat, obices iniicerentur, nova oblata disputandi materia, de qua nostri nondum satis audierant. Nec reticenda hic, quæ idem Le Quien ultimo ex Io. Gobellini commentario de Pii II. papæ gestis refert, illius pontificis tempore Moylen archidiaconum Antiochenum, virum Græcis et Syriacis litteris eruditum, magni apud orientales nominis ad ipsum pontificem Romanum a tribus patriarchis Antiocheno, Alexandrino, et Hierosolymitano, aliisque plurimis christianis missum, cuius legatio huiusmodi fuerit: venisse olim ad pontificem Eugenium imperatorem et patriarcham Cpolitanum, et in concilio Florentino, nomine orientalis ecclesiæ de unione cum occidentali, de processione spiritus sancti, de igne purgatorio, de pane azymo, de primatu Romanæ Ecclesiæ, et aliis plerisque, de quibus antea disceptaverant, convenisse. Decretum deinde factum, quod patriarchæ, qui miserant, non susceperunt, satore zizaniorum impediante. Deinde bono commotos spiritu, conventu subditorum habito, suscepto per omnia decreto, soli Romano pontifici se commississe, velleque illi tanquam Christi vicario

obtem-

obtemperare. Audivisse autem pontificem legationem, et privatim et publice: et collaudatis patriarchis, scripta, quæ Moyses attulerat, in latinum translata, in archivis Romanæ Ecclesiæ recondi iussisse, ipsumque legatum ad propria remississe &c. Quod hic Moyses indigitat, decretum satore zizaniorum concordiam impediens, patriarchas non suscepisse, contigit hoc haud dubie in pseudosynodo Cpolitana paucis post reditum Græcorum annis celebrata; in qua etiam Orientis patriarchæ Metrophanem Cpolitano, qui Florentinam synodum commendabat, et apud suos sancitam in ea concordiam propagare studebat, anathemate Arsenii Cæsariensis suggestionibus perculerunt; at nullas in eo decreto diras animadvertit Le Quien in Romanum pontificem, latinamque Ecclesiam intortas; ut quidam in vulgus sparserunt, quotannis etiam Græcos pontifices anathema in Romanam Ecclesiam in coena Domini palam pronuntiare.

C A P U T XLIII.

*Mutata a Protestantibus Sacra, et hierarchia
Ecclesiæ militantis regni Christi in terris
abiecta Sec. XVI.*

Cum ingente voluptate percipio, agitari de uolone Russicæ ecclesiæ saltem, Græcis schismaticis addictæ hætenus, cum Romano-catholica confilia, quod magnis semper votis optavi, atque SS. P. N. Pio VI. dum an. 1782. Germaniam adiisset,

supplex ea de re fui, quippe, quæ videatur non tantis difficultatibus exposita; nec tanto est discrimini obnoxia, quale hætenus toties iam, nostra etiam nuperrime non semel ætate, tentatus Protestantium ad gremium Ecclesiæ reditus subiit semper, ac subiturus est, nisi ante omnia de infallibili iudice, ac irrefragabili iudicio conveniatur, quo necessario standum sit: secus enim dum accedere, aut etiam recedere vel uno in capite liberum est, fides vacillat, nihilque durabile esse potest. Quod secum perpendens magni nostra memoria nominis vir Matth. Pfaffius a) „ cum ideæ „ (inquit) hominum circa religionem tam diver- „ sæ sint, et unus hanc, ille aliam religionem „ veram esse existimet, nec sit in his terris infal- „ libilis quidam iudex personalis, qui controver- „ sias decadat, nil restat aliud, quam ut mutua „ charitate nos invicem toleremus.,

Est hæc una apud Protestantes sacra anchora, tolerantia inquam, non politica tantum in mutua, salva lege suprema amoris Dei super omnia, charitate, sed theologica etiam in fide, secus ac se res habet apud nos, apud quos est una salvifica fides, una catholica Ecclesia magistra fidei, cuius fidei unitas nec cum libertate conscientiæ, quam depereunt, nec cum tolerantia consistere potest illa, quam cum dispendio veritatis requirunt. Eandem tamen tolerantiam nec ipsi Protestantes præstant aliis, ubi magistratum sive politicum sive ecclesiasticum agunt; ac principi (velint nolint fateri) contra libertatem conscientiæ, nisi promissue

a) Iur. eccles. l. V. c. 1. §. 6. p. 247.

cue omnium religionum licentiam dent, potestatem tribuunt illam omnem, qualem flagitat religio quæcunque dominans, quomodocunque determinant ius in sacra, seu circa sacra, quod iis negant, qui illud, ex ore divino in evangelio acceptum, tribus integris primis seculis, antequam ullus princeps Christo nomen daret, et deinceps sub christianis principibus usque ad sua Protestantium tempora in possessione tenentes exercuerunt, et contra refragarios quoscunque vindicarunt, in christianam religionem ac fidem catholicam ringentibus inferi portis, frementibus omnibus seculi potestatibus sub Roma debellatrice illa sanctorum, atque etiam, ut vidimus, ex parte sub christianis imp. donec fata illa subiit Roma, quæ S. Ioannes in Apocalypsi sua divina descripsit, capite XX. autem regnum illud Christi in terris militantis Ecclesiæ.

Cuius regni auspiciū, ut supra retulimus, cum Bossuetus in caput XX. Apoc. ab ipsis apostolis fecisset, et post mille annos terminum quemdam sec. XI. statuisset, (quo ex tempore, ut supra vidimus, fundamenta hierarchiæ a Christo instituta in suis apostolis concuti ab hæreticis cœperunt) addit tamen, nihil impedire, quominus alii similes statuantur, qui ad ultimum præparent, consummationis seculi nimirum. „L'apostasie, (subdit) „de Luther tient beaucoup de ce caractère, comme nous l'avons démontré ailleurs „Quam in rem, „ab anno 410. (ut in cap. XX. Apoc. „commentatur Calmetus) quo Roma ab Alarico „fuit capta, et quo, ut ita dicam, interiit super-

„ ba civitas et bestia, quæ illius symbolum erat,
 „ usque ad an. 540. pluribus vicibus oppugnata,
 „ expugnataque fuit. Inde vero ad annum 1540.
 „ mille circiter elapsi sunt anni, ac sub illud fer-
 „ me tempus novissimæ eruperunt hærefes, pro
 „ quibus tantum sanguinis Europa fudit, et quæ
 „ altissimum Ecclesiæ vulnus intulerunt. „

Classicum cecinit Lutherus, dum an. 1520. Wittenbergæ publico in foro ius canonicum concremavit. Eodem anno iam proscriptus ab imperatore, et citatus ab eodem Wormatiæ ad comitia comparens, doctrinam suam concilii generalis iudicio submittere visus est. Missus in Germaniam a pontifice legatus Hieronymus Aleander id apud imperatorem egit, ut nova hæresis, a pontifice damnata, imperio proscriberetur, quod et tunc a cæsare factum fuit Wormatiæ, consensu electorum, principum ac statuum imperii edito, atque mox etiam typis vulgato edicto contra Lutherum refragarium, a pontifice legitime damnatum, qui sparsas a diversis diversas, easque iam pridem ab Ecclesia damnatissimas hæreles in unam sentinam congestas suis etiam adauxerit. Sed Lutherus deinceps semper audacior totum Ecclesiæ systema, omnem hierarchicam potestatem abiiciendo, fusque deque vertere conatus est, quam Ecclesia semper eo usque in successione apostolica conservavit, conservabitque, prout contra ipsos Protestantes in conc. Trident. sess. XXIII. c. 6. est definitum: *siquis dixerit, in Ecclesia catholica non esse hierarchiam divini ordinatione institutam, quæ constat ex episcopis,*

scopis, presbyteris, et ministris, anathema sit. Existimarunt sese Protestantes expedire posse ab hac potestate hierarchica, in medium producta sacra scriptura ceu cynosura et iudice, sed quando ad arbitrium et decisionem res venit, aliter Lutherus, aliter Zwinglius, aliter Calvinus, et, ut rem palam edicam aliter principes, et arma deciderunt. Motus seditiosi rusticorum, Anabaptistarum, et a Carolo-stadio excitati, qui propius Lutherum attingebant, eiusque cum Zwinglio contentiones, multos tum principum cum etiam virorum doctorum avertabant a Lutheranismus: unde ordinum imperii, etiam novæ doctrinæ faventium, qui iam causas has ad comitia Norimbergæ an. 1524. trahebant, inter se discordiæ, quæ in comitiis Spirensibus an. 1526. sedatæ videbantur, atque cuiusque status (dum interim Ratisbonæ pontificius legatus card. Campegius id a cæsaris fratre Ferdinando ducibusque Baviaræ obtinet, ut WORMATIENSE decretum in suis ditionibus servandum statueretur) arbitrio in suo territorio reformatio relicta usque ad pleniorum cognitionem a concilio generali vel nationali, ab imperatore, nulla pontificis facta mentione, indicendo. Motibus nihilominus anabaptisticis, ac contentionibus cum Zwinglio ingravescens maior pars statuum censuit, libertatem reformandi esse restringendam, modumque ponendum, ne in infinitum cresceret licentia dogmatizandi. In comitiis Spirensibus an. 1529. a maiore parte procerum decretum fuit, ut edictum WORMATIENSE, prout alicubi vel sit, vel non sit iam receptum, sic ibi maneat ad futurum usque concilium.

Hoc cum ageretur in comitiis Spirensibus an. 1529. visumque esset, rem in statu, quo tunc erat, relinquendam esse usque ad concilium ab imperatore simul et pontifice convocandum, ab electore Saxoniae et Landgravio Hassiae interposita est protestatio, indeque Protestantium nomen coepit, novum profecto et ignobile, et, si res propius spectetur secundum nativum etymon, magis quam ipsum haeretici nomen averfandum. Quod vero qui ipsi sibi delegerunt, quei recusare possunt nomen? Nomen inquam, ut dici solet, et omen, in partes scilicet euntium sectariorum, quos latine dicimus. Porro in his comitiis Protestantibus dies 15. Aprilis anni sequentis dictus, praestolando, an velint ad futurum usque concilium cum catholicis in eadem fidei summa convenire, edictumque a caesare, ut ab omnibus anabaptistae pellantur et sacramentarii, ac ecclesiastica bona suis dominis restituantur, acceptare. Sed a Protestantibus non est acceptatum hoc edictum, postea etiam ab imperatore bellis constricto cum Wormatiensi edicto in comitiis Ratisbonensibus usque ad futurum concilium suspensum. Interim a Protestantibus confessio fidei cusa est per Philippum Melancthonem, atque in comitiis Augustanis an. 1530. proposita, *Confessio Augustana* dicta; Carolo V. ibidem *amicabilem dissidii compositionem diversis gradibus tentante*, ut apud card. Pallavicinum in hist. conc. Trident. lib. III. legere est. Secuta sunt an. 1532. comitia Norimbergæ, ubi Pax Religionis prima facta dici potest: nempe, ne quisquam alteri litem propter religionem moveret, contro-

versæ-

versæque cum Protestantibus, fidem concernentes, usque ad proximum concilium intra annum indicendum essent in suspenso.

Agitata deinceps ultro citroque de indicendo concilio consilia ; sed dum a comitiis Spirens. concilium iam a pontifice indictum non visum fuit esse præstolandum, tractatus vero de religione priores in comitiis ad finem eiusdem anni habendis reassumendos (concessa statibus utriusque partis libertate , formulam reformandæ fidei ad consultandum proponendi) pace interim Religiosa prorogata , siquidem conveniri non posset, usque ad generale vel nationale concilium, obnitebatur quidem pontifex , sed frustra, apud Carolum V. ne dissidia religionis in conventu nationali componerentur. Qui etiam, cum de concilio Tridentino Bononiam transferendo ageretur, donec Tridentum reduclum esset, famosum illud *Interim* an. 1548. protulit, Protestantibus et catholicis invisum , et ipsi componendæ rei tam studioso Melanchtoni, ut tamen inter fidei dogmata, a ritibus et adiaphoris distinguenda, liberalior esset. Qua in re in utramque impegit partem: natumque inde est certamen illud, inter Protestantes adiaphoristicum appellatum, Matth. Flaccio in Melanchtonem insurgente ; reiectumque in eorum conventibus habitis *Interim*, etiam quod temperamentum attinebat illud quoad adiaphora. Catholicis principibus, cum a Carolo V. imperatore in comitiis imperii proponeretur, displicere desit libellus , quod sibi in animum inducerent, mentem cæsaris non esse, quidquam inter catholicos

licos immutandi, sed tantum sectarios intra certos rerum credendarum limites cohibendi, ut a vera fide non longius, aut gravius aberrerent, ac deinde difficilius in viam rectam possint reduci per concilium generale, quod quidem semper pro cynosura ultimatoque in rebus fidei habuit catholicus princeps Carolus; nihilominus vero hic expertus est evangelicum illud: *Nemo potest duobus dominis servire: aut enim unum odio habebit, et alterum diligit: aut unum sustinebit, et alterum contemnet.* a) Quod ille tot cruentis contra Protestantes bellis demonstravit, frustranea quidem suscepta opera, controversa religionis capita in comitiis imperii componendi, atque adeo in palatio, in quo plerumque semper male cessisse, siquando ad illud religionis causæ essent revocata, hactenus vidimus: intelleximusque, nec eo adduci, iussu etiam ab imperatore, potuisse S. Ambrosium, cum de sola ecclesia hæreticis tradenda res esset; quanto magis detrectaturus id strenuus præful censendus est, si de fide actum fuisset Ecclesiæ, quod S. Martinus teste Sulpitio Severo b) palam Maximo imp. edixit: *novum esse et inauditum nefas, ut causam Ecclesiæ iudex seculi iudicaret.* Novum sane et inauditum erat usque ad seculum protestanticum, ut iurisdictio ecclesiastica hierarchiæ a Christo institutæ adempta, potestati seculari consignaretur, atque in causis fidei arbitrium iudicio privato committeretur, unde frustrari omnem operam, consequens fuit, in conciliandis tot circa religionem factionibus, quæ non
solum

a) Matth. VI. 24. b) Hist. Sacra I. II. c. 50.

solum Ecclesiæ catholicæ adversabantur, verum etiam mutuis inter sese factionibus, quales exordio statim se prodiderunt inter Lutherum et Zwinglium, de quibus incertum, quis eorum primus novandi suscepit studium: fuitque inter præcipuas causas dissensio inter ipsos Protestantes, cur concilio Tridentino præsentem se sistere detrectarent, aut comparentes ad unitatem fidei sinumque Ecclesiæ revocari non potuerint. Interim dum processu temporis concilium Trident. prospere ageret, atque Carolus V. magis iam, quam antea, ei patrocinaretur, non obstantibus inter ipsum et regem Galliarum atque adeo ipsum pontificem diffidiis, imperator a Protestantibus hostili animo petitur: suspicione etiam inter status orta de affectata successione imperii hæreditaria in sua familia; cum tamen sui deinceps successores a) neque coronari Romæ in imperatores (de alia monarchia universali res esse non potuit contra apertam prophetiam Dan. II. de 4. monarchiis: *donec abscissus est lapis de monte sine manibus, et percussit statuam in pedibus eius ferreis, et fictilibus, et comminuit eos*) voluerint. Ad Caroli V. qui imperium inscio ac invito Rom. Pont. deposuit, et ad Maximiliani I. (qui perperam dicitur titulum Pontificis Maximi, quem imperatores christiani ab antecessoribus gentilibus ad se transmissum aliquamdiu gesserunt, affectasse) exemplum provocarunt Maximiliani II. oratores, confirmationem suæ electionis a pontifice petere, et de obedientia iusiurandum præstare recusantis, ut Sarpus in hist.

a) Vid. Sarp. Hist. conc. Trid. lib. V.

hist. conc. Trident. narrat lib. VIII. contestatum quidem Maximilianum, sibi ad voluntatem papæ quidvis promittendum, et iurandum; sed ratione habita principum, et cæterorum Germaniæ Protestantium, ne ipsos ultro offenderet, velle sibi prius declarari, quibus verbis utendum esset; attamen cum inter se non convenirent, existimatum Romæ commodum temperamentum, ut de obedientia fidem daret, non qua imperator, sed qua rex Hungariæ et Bohemiæ.

Prosequitur hanc rem Io. Schilterus a) nihil non agens, ut ius sacrorum imperatori, statibusque imperii asserat, toties incassum in comitiis imperii ad concilianda religionis dissidia tentatum armis etiam ac cruentis bellis, quibus demum extortum est, quidquid contra avitam religionem obtentum, eiusmodi secuta pace, de qua, utut *pax religiosa* dicatur, quandoquidem in ea, nulla ratione habita Ecclesiæ militantis regni Christi in terris, fidei integritas in discrimen est vocata, iurisdicçãoque eccl. suspensa, merito illud Ierem. XIV. 19. ingeminatur: *Exspectavimus pacem, et non est bonum: et tempus curationis, et ecce turbatio*: post tot conventus tum statuum, cum etiam doctorum in mutuis colloquiis adversarum partium nobiscum ac etiam inter se exasperatis semper magis rebus, ut fatetur memoratus Schilterus, qui „ cum maxima spes esset (ait) fore, „ ut in colloquio Wormatiensi altero an. 1557. „ habito de controversiis religionis, inter pontificios et nostrates tandem conveniretur „ inter-

nam

a) De libert. Eccl. Germ. lib. VII.

nam tamen diffensionem cum Calvinistis spem frustraſſe.

Refert alias complures domesticas controversias ac colloquia, earum causa frustra habita etiam coram principibus, quibus ius sacrorum adscribunt, quique tamen illud non nisi armis et potentia asserere potuerunt sibi. Conati quidem sunt primo ius illud principum circa sacra ex scriptura probare; sed quidquid sit de veteris testamenti apud Israelitas theocratia, facile vel ipsi Protestantes perspexerunt, ad rem eam non esse: dumque nihil prorsus de hoc iure principum circa sacra in novo testamento, ut ipsi fatentur, reppererunt, ad iudicium cuiusque privatum, et corruptum dictamen iuris naturæ et rationis humanæ recurrere necesse fuit, cuius tamen lumen illi in statu naturæ lapsæ tantum non penitus extinctum statuerunt, atque oculos rationi ipsi clauſerunt, cum in sacris scripturis ius circa sacra tam aperte a Christo ordinatum in evangelio, et ab iis, quibus illud datum est, ab apostolis nimirum, et eorum successoribus exercitum (teste ipsa scriptura in Actibus nimirum apostolorum, et eorum epistolis) constanter quoque deinceps ad sua usque tempora, non viderant in Ecclesia militante regno Christi in terris.

Rem hanc Henr. Dodwellus ineunte hoc seculo graviter exprobravit a) *in paraneſi ad exteros tam reformatos quam etiam pontificios: qua iura episcoporum vetera, eorundemque a magistratu ſeculari*

a) De nupero Schismate Anglicano n. 45. p. 203.

culari independentia omnibus asserenda commendantur. Suos vero nominatim allocutus: „ Ad vos
„ ergo (ait) Ecclesiæ reformatæ procures, impri-
„ mis nostra sese convertit oratio, liceat, quæ-
„ so, vestrâ pace ea profiteri, quæ boni publici
„ pacisque studium extorsit etiam invitissimis.
„ Tyrannidis ecclesiasticæ profligandæ studium
„ in errorem contrarium potuit incautos impelle-
„ re. Ne rectoribus ecclesiasticis, quod æquum
„ erat, planeque necessarium, concederetis,
„ episcoporum cum potestate abolevistis plerum-
„ que nomen, quod tamen nos a Deo duc-
„ tum ostendimus. Etiam cum retinuistis nomen,
„ quod latine tantundem valeret, Superintenden-
„ tium. Vix puto, quicquam magis obstitisse,
„ quominus processerit pro voto reformatio. E-
„ rant enim sane multi admodum etiam ex ad-
„ versa parte, quibus necessaria videbatur refor-
„ matio, modo iusta fuisset reformantium aucto-
„ ritas. Id tamen intelligebant, quanto corporis
„ politici periculo futurum erat, si zelo ma-
„ gis quam sano consilio incitatus quisque po-
„ testatem sibi arripuisset, ad quam non fuerat le-
„ gitime vocatus. Sic enim fore metuebant, ne
„ quicquam salvum esset, quod non reformatio-
„ nis obtentu abdicaretur. Itaque ferenda potius
„ ea scandala censebant, quam ut ita reformaren-
„ tur; qui lubentissime reformantes fuissent adiu-
„ turi, si et æquis limitibus, et iusta auctoritate
„ muniti, scandala, pro sua quisque ditione amo-
„ vissent. Accellitque ad augendam periculi su-
„ spicionem, quod legitima atque ordinaria voca-
„ tione

„ tione destituti ad extraordinariam confugere
„ coacti fuissent. Intelligebant enim viri pruden-
„ tissimi, quantam sceleratis portam aperturus es-
„ set prætextus ille quidlibet audendi, siquidem
„ sine extraordinariæ vocationis extraordinariis
„ argumentis admitteretur. „

Fefellit porro ipsos ratio, dum iugi etiam ex-
perientia, et conditione humanæ naturæ edocti,
secum haud perpendunt, nihil sine legitima aucto-
ritate, subordinatione et ordine, ordinatum, sibi
consentiens, constans et stabile esse posse in Ec-
clesia, quod caput imprimis attinet ipsam fidem,
cuius utique arbitrium per ipsum palladium suum,
libertatem conscientiæ, principi consignare non
poterant. Unde „ postquam, (ut memorati iam
„ M. Pfaffii verbis a) rem edicam,) ante annos
„ ducentos sacra reformarentur, contigit, ut
„ quævis fere ecclesia, a Romanis sacris quæ seces-
„ sit, peculiarem sibi faciem pingeret. Et in Ger-
„ mania quidem, ubi Martinus Lutherus divino
„ nutu primum sacra mutavit, ordo episcopalis
„ sublatus, ius sacrorum et absolutum principi-
„ bus summisque magistratibus redditum, et col-
„ legiale ad ipsos devolutum est. Sublata itaque
„ episcoporum dignitas, sublata legis diocesanae
„ præcipua iura, sublata iurisdictio episcopa-
„ lis &c. „

Idem tamen in dissert. *de successione episcopa-*
palis apud Protestantes pretio (quod magnum sta-

TOM. II.

E

scopa-

a) Iuris eccles. lib. II. c. 6.

scopalem dignitatem agit) responſionem electorum a parte Electoris Saxoniae et coniunctorum principum ad conventum Auguſtanum aſſert, in qua dicunt, quantum in iſtis fuit, auctoritatem et iuriſdictionem epiſcoporum haecenus fulcire ſe, et ſtabilire conatos fuiſſe &c. Subdit Pfaffius, non abludere prorſus Lutheri libellum Germanicum ad clerum, eo tempore Auguſtæ congregatum, ſcriptum. Fidiſſimus Lutheri achates Phil. Melanchthon, quid futurum abiecta hierarchia ſit, haud difficulter proſpexit, ad Camerarium ſcribens: *Video, qualem ſimus habituri eccleſiam diſſoluta politia eccleſiaſtica. Video poſtea multo intolerabiliorem futuram tyrannidem, quam antea unquam fuit.* Non hic de conſiſtoriis, quæ tunc necdum ordinata erant, loquitur Melanchthon, ſeu ſynedrio, quod ipſum apud Rob. Parkerum a) dicitur *papatu deterius*, cum idem antea b) dicat, ſuperintendentem ordinis tantum conſervandi cauſa eſſe in Germania, recensitis eccleſiis, in quibus obtinent. De epiſcopis Melanchthoni ſermo eſt. In alia quippe ad eundem paulo ante III. kal. ſept. data epiſtola Auguſtæ Vindelic. an. 1530. duranteſibus comitiis, „ Quidam legati (ſcribit) miriſce mihi ſuccenſent, quod videor reſtituere „ epiſcoporum regnum. Et mox altera die: Hoc „ male habet quosdam immoderatiores, reddi iuriſdictionem, reſtitui πολιτειαν eccleſiaſticam: „ hoc interpretantur reſtitionem dominationis „ pontificiæ. Neque ignoro, cur tantum abhorreant ab hoc conſilio. Ægre patiuntur civitates

„ tes

a) De politeia eccl. lib. I. c. 34. p. 107.

b) P. 79. 80. 82.

» tes, reduci in urbes illam episcoporum domi-
 » nationem. Et sapiunt, sed quo ore eripiemus
 » eis, si nobis permiserint, doctrinam? Quid,
 » quod omnia, quæ largiti sumus, habent eius-
 » modi exceptiones, ut hoc metuum, ne episco-
 » pi existiment, offerri *θήματα ἀντὶ ἀλλοτρίων*. Sed
 » quid potuimus aliud? Quamquam, ut ego,
 » quod sentio, dicam: Utinam, utinam possim
 » non quidem dominationem confirmare, sed
 » administrationem restituere episcoporum. Vi-
 » deo enim, qualem simus habituri ecclesiam dis-
 » soluta *πολιτεία* ecclesiastica. Video multo into-
 » lerabiliorem futuram tyrannidem, quam antea
 » unquam fuit. Et in epist. pridie Nonas sept.
 » data: » Quo iure (ait) licebit nobis dissolvere
 » *πολιτείαν* ecclesiasticam, si episcopi nobis con-
 » cedant illa, quæ æquum est, eos concedere?
 » Et ut liceat, certe non expedit. Semper ita
 » sensit ipse Lutherus, quem nulla de causa quidam,
 » ut video, amant, nisi quia beneficio eius sen-
 » tiunt, se episcopos excussisse, et adeptos libera-
 » tatem minime utilem ad posteritatem: qualis
 » enim, cedo, futurus est status ad posteros in
 » ecclesia, si omnes veteres mores sint aboliti, si
 » nulli certi sunt præsidēs? » Nec mutavit sen-
 » tentiam, sed post septem annos in conventu
 » Smalcaldico an. 1537. de ipso pontifice R. sta-
 » tuit Melanchthon: » Si evangelium admitteret,
 » posse ei, propter pacem et communem tran-
 » quillitatem christianorum, qui iam sub ipso sint,
 » et in posterum sub ipso futuri, superioritatem
 » in episcopos, quam alioqui haberet iure huma-

„no, etiam a nobis permitti „. Sed quid sibi vult conditio: *Si Evangelium admitteret?* Quali vero pontifex aut nos pontificii respueremus evangelium, tantum in hoc a Protestantibus diversi, quod nos eius interpretationem ab infallibili iudicio Ecclesiae accipiamus, quale illi, libertate conscientiae cuique relicta, nullum firmum habent quoad symbola, et confessiones fidei, ac multo minus quoad arbitria privata doctorum: quales erant utique Lutherus, Zwinglius cum aliis novatoribus, qui suam interpretationem aliis obtrudere voluerunt; imo principi et magistratui cuique in suo districtu arbitrium reliquerunt, ac ius reformandi.

Principi quibus gradibus in Saxonia primum ius circa sacra in manus traditum sit ab an. 1520. usque ad Pacem Religiosam an. 1555. qua, extortum illud Ecclesiae, principibus protestantibus addictum est, Laurentius Moshemius prosequitur a) de Lutheranis; de aliis vero etiam Protestantium sectis egerat iam cap. I. ubi Zwinglium fatetur, captandae benevolentiae causa nimiam circa sacra potestatem magistratui detulisse. Postea b) de presbyteranis, et episcopalibus in Anglia (ubi dum reges hierarchis potestatem suam circa sacra extorserunt, ipsi sua etiam circa politica frustrati sunt) agit Moshemius, et iam citatus Pfaffius c) huic ordini admodum addictus, de Danis et Suecis episcopis, penes quos Lutheranismus viget et Augustana confessio; nec ut in Anglia ordinantur

a) Allgemeines Kirchenrecht der Protest. c. 4. p. 542.

b) §. 14. p. 149. c) §. 17. et 18.

dinantur episcopi: ubi inverſo ordine preſbyteriani ius circa ſacra principi negarunt, indigne ſe-
rentes, quod caput Eccleſiæ ſe gerat rex, ab epi-
ſcopalibus ideo in ſynodo Londinenſi redarguti,
ut aput Pfaffium a) videre eſt. Quod mireris,
menioratus etiam Rob. Parkerus, dum principio
ſtatim probat, politeiam eſſe partem regni Chriſti,
nullam tamen ſubordinationem agnoſcit, preſby-
terianorum cauſam agens. Ex vita vero Matthæi
Parckeri refert ſæpe citatus Pfaffius b) Calvinum
ad Eduardum VI. et Eliſabetham reginam ſcripſiſ-
ſe, ſe cum ſuis hierarchiam epiſcopalem Anglica-
nam lubentiſſime agniturum, eamque et ſuis in ec-
cleſiis introducturum, ſi poſſit. Refert porro c) cum
epiſcopi Anglicani contra propoſitionem ſynodi
Dordracenæ de æqualitate miniſtrorum Eccleſiæ ſe-
cundum ius divinum proteſtarentur, et cauſarentur,
omnes in Belgio religionis turbas ex eo oriri, quod
epiſcopis deſtituerentur, theologos Belgas reſpon-
diſſe, ſe et eccleſiam Anglicanam et ordinem epi-
ſcopalem facere maximi, eumque cupere in ec-
cleſiis ſuis ſtabilitum, etſi id pro præſenti rerum
ſtatu fieri non poſſit: imo Bogermannum præſi-
dem expreſſe repoſuiſſe: *Nobis non licet, eſſe tam
beatis.* Notat porro d) Pfaffius unum ex Calvini-
ſtis epiſcopum, qui et titulum et præcedentiam
quamdam ſingularem aliis cum prærogativis ha-
beat, Berolinenſem nempe illum a rege Boruſſiæ
Friderico I. creatum, atque adeo neutiquam or-
dinatione eccleſiaſtica inſtitutum.

E 3

Nihil

a) P. II. p. 10. b) De ſucceſſ. epiſc. c. 3. p. 376.
c) Ibid. p. 377. d) p. 105.

Nihil adeo divini habet politeia ecclesiastica apud Protestantes; est vero apud nos tum ex ipsa ordinationis continua serie inde ab apostolis hierarchia constituta, prout iam meminimus, hoc quo orti sunt sec. XVI. Protestantes, a concilio Tridentino definitum, non quoad ipsam tantum hierarchiam, verum etiam, ut habetur Sess. XXV. de Reform. c. 20. *Ecclesiæ et personarum ecclesiasticarum immunitatem, Dei ordinatione et canonicis sanctionibus constitutam*. Immunitatem conservatam fuisse etiam apud Protestantes, admodum probat a) laudatus Moshemius. Pfaffius vero b) quod statum œconomicum concernit ministrorum, *cedro digna* iudicat illa Thomasi utut ministris Ecclesiæ insensissimi, *aurea plane verba*, quibus agnoscit, magnum piaculum fore, si aut principes aut populus christianus paterentur, ministros cultus divini deterioris esse conditionis, quam sunt alii officiales in republica. Bona vero Ecclesiæ, dum specialiter de illis tractat c) non aliter consideranda vult, quam bona certi cuiusdam collegii, et certæ societatis, cui a fundatoribus, veris dominis et possessoribus, in proprietatem sunt addicta, aut alio iusto titulo legitime acquisita, dominio quieta possessione, aut etiam publicis tabulis firmato: ficulneumque esse agnoscit illud Carpzovii, qui ait, bona Ecclesiæ nullius esse, cum Ecclesiæ sint, et collegii illius, quod Ecclesiam conficit. Affert tamen postea d) inter theses Carpzovianas sequentes; undecimam nimirum hanc: *De bonis et redditibus Ecclesiæ neque*

a) C. 2. §. 13. b) p. 325.

c) Iur. eccles. lib. IV. c. 2. p. 189. d) p. 196.

que vectigalia, neque tributa exiguntur, neque alia onera illis imponuntur. Et duodecimam: *Excepto summo necessitatis casu nequidem collectis extraordinariis clerici et bona Ecclesia gravantur.* Nec silentio præterit, quod Christ. Thomæus in dissertatione elegantissima, ut vocat a) *de officio principis evangelici circa augenda salaria et honores ministrorum Ecclesia* asserit; „ Quod principes „ evangelici eorumque ministri in primis etiam „ reformationis initiis non ubique piam intentionem reformationum pari intentione secundaverint, sed in opere reformationis emolumenta temporalia magis respexerint, vel ex tot querelis de bonis ecclesiasticis, et horum secularisationis abusu perspicuum esse potest. „ Hinc factum, ut politici iura principum in præiudicium cleri nimis extulerint, et nunquam, „ vel certe rarissime de officio principum erga „ ministros Ecclesiæ tractaverint „. Notat, ipsum Lutherum deplorasse hunc abusum, ut et de aliis constat, qui nempe Ecclesiam fructum honorum illorum non retulisse a principibus illis, doluerunt, quibus auctores ad diripienda monasteria, aliaque bona ecclesiastica fuerunt. Paulo ante laudatus Henr. Dodwellus b) in parænesi haud diffitetur, quantam sibi contumeliam fecerint primi statim novatores, nec quicquam habentes, unde factam iacturam compensarent, *ignobiles ipsi apud reformatos, et in ordinem vulgarium ministrorum redigendi.* „ Non dico (pergit,) hæc „ quam alienos fecerint a reformatione illos, quo-

E 4

„ rum

a) P. 203. b) De nupero schismate Anglic. n. 45. p. 206.

„ rum auctoritas in negotio reformandæ religio-
 „ nis debuit omnium esse præcipua. Id potius
 „ dico, quod apud pios cordatosque (quales hic
 „ deligimus) iudices, facile concedetur esse gra-
 „ vissimum, quod Deum ipsum, ut videtur,
 „ alienarint tot illa bonorum ecclesiasticorum
 „ sacrilegia, conciliandis principum animis, non
 „ permixta tantummodo, verum etiam aliquate-
 „ nus probata: tum hoc imprimis sacrilegium, po-
 „ testatis ecclesiasticæ iurium ecclesiasticorum om-
 „ nium sanctissimæ, et summi in Ecclesia ordinis
 „ extirpatio. Deum hæc Christumque, ut ex Igna-
 „ tio vidimus et Cypriano, episcoporum vindices
 „ irritarunt. Inde non est, quod miremur, secus
 „ rem, quam sperabamus, evenisse, atque indies
 „ rem reformationis publicam labescere, atque ad
 „ interitum vergere. „

Nec etiam defunt ex Protestantibus, qui in-
 genue fateantur, secularisationem monasteriorum,
 aliorumque proventuum ecclesiasticorum spem,
 quam in Ecclesia catholica habere non possent,
 principibus motivum mutandorum sacrorum fuisse.

Editum haud pridem prostat publicum adver-
 sæ parti minime suspectum in actis acad. Berol. an.
 1787. testimonium, causam progressus præten-
 sæ reformationis fuisse declarans, in Germania
 lucrum, in Anglia amorem, in Gallia novi-
 tatis studium. Ubi novatores primum Luthera-
 norum nomine veniebant, etsi doctrina cum
 Zwinglio, qui eodem cum Luthero tempore com-
 paruit, potius convenirent Galli, postea secuti ca-
 stra

stra Calvini, postquam ille institutiones suas edidisset, ausus eas Francisco I. regi dedicare, etsi, cum primum novaturire cœpisset Lutherus, eius in Gallia doctrina a Sorbona, Parlamento, ipsoque rege mox fuerit proscripta. Quo vero non obstante Calvinismus in Gallia ut cancer serpens infecit regnum, iam palam progressus post synodum Cabillonensem an. 1563. in qua dum contra regis perinde ac papæ auctoritatem, quam tyrannidem compellabant, esset conclamatum, Galliæ regnum et reges seditione, bello, coniuratione maximis periculis expositi fuerunt factionibus Huguenottarum (quod nomen acceperunt novatores nondum satis explorata appellationis causa) eo nonnunquam armorum progressu, ut extorris vi pacificationibus, ipsis satis consultum videretur, atque tandem etiam famoso edicto Nantenensi an. 1598. publicato autem 1599. postquam Henricus IV. iam in ecclesiæ gremium redierat, libertatem sibi assererent. Edictum illud non nisi an. 1685. revocatum fuit, redintegratum equidem quadantenus post seculum ipso hoc, quo hæc scribimus an. 1788. sed dies docebit, an ætatem ferat, aut quos eventuum casus? Observat Fr. Mezeray celebris Galliæ historiographus seculi præteriti, ipsam Huguenottarum ligam id saltem utilitatis tulisse, ut eius periculis fatigatum regem Henricum IV. atque maiora sibi suæque coronæ reformidantem ad maiorum suorum revocaverit fidem. Aliunde nobis facem accendit remonstratio cleri Gallicani facta an. 1579. Henrico III. regi de statu eorum temporum, quo epi-

scopatus, abbatiae et ecclesiae collegiatae erant penes militiae praefectos ac duces (haud veritos dicere *mon évêché, mon abbaye, mes prêtres, mes moynes*, ut in ea remonstracione habetur) a quorum manibus non tam facile extricare licebat, ut alibi gentium.

Nec iniuria ad simpliciora principia, quam factum in memoratis ephemeridibus acad. Berolin. an. 1787. meminimus, ex sententia D. Dargent regis Borussiae consilarii intimi (quam exposuit prima Iunii eius anni in generali academiae confesso) revocari ex parte magnatum queant progressus praetensae reformationis, ad unicum scilicet captandi lucri causam. Brevi profecto extinctus est amor Heinrichi VIII. Angliae regis erga Annam Bolenam, unde schismatis occasio est arrepta, nequiquam vero invadendi bona ecclesiastica cupiditas deflagravit, postquam rex ita sese in caput ecclesiae Anglicanae, inaudita exemplo ipsis Protestantibus improbatum, erexit, ut sibi arrogaret ecclesiasticam potestatem in spiritualia aequae ac temporalia; ut tamen hic etiam demonstraverit, non illam, sed hanc solam sibi cordi esse. Cum primum enim esset per Cramerum archiepiscopum facta visitatio regia auctoritate, mox secuta est monasteriorum deprædatio. Nec obstante orta post mortem Annae Bolenae rebellione an. 1536. cum frustra expectaretur mitigatio exactionum et deprædationum ecclesiarum et monasteriorum, an. 1539. eam spoliacionem consummavit rex ecclesiarum ac monasteriorum, et an. 1545. collegiorum et hospitalium, teste Sanderus. Quod autem fidem atti-

net

net a) non solum nihil in dogmatibus orthodoxæ fidei (pro qua ipse contra Lutherum calamm stringens a Romana sede axioma protectoris fidei commeruit) sibi immutandum duxit, verum ea quoque legibus firmavit, etiam sanguinariis. Brevis ante mortem poenitens facti, quod promiscuam in lingua vulgari S. Scripturæ lectionem indulserit, cum iam mala inde exorta, ut tunc in pleno Parlamenti confessu fuerat confessus, perspexisset, falsus palam, nunquam elanguisse magis charitatem morumque sanctitatem, ut apud Sanderum de schismate Anglicano legere est; doluitque, quod tam parum decretorum suorum ratio habita fuerit, editis tam severis pro fide orthodoxa legibus. At vero, quæ apud And. Duchesne b) authentica leguntur documenta, produnt Heinrichi hypocrisin in iis, quæ cum Protestantibus Germaniæ actitavit, qui eum protectorem ac ducem expectabant, ea inter alias primaria conditione, ut publicam redderet in regno sua doctrinam evangelicam, ut ipsi discitabant, in confessione Augustana expositam, c) quam ille sic acceptavit conditionem, tantum ut peteret clausulas nonnullas mutari, ac quædam, conventu consilioque mutuo doctorum habito mitigari in illa confessione, eiusque apologia. d) Et licet studium, conciliandi sibi imperatorem, a subscriptione illius confociationis absterret regem, fecit tamen illam Cromwellus eius nomine. Proximus equidem morti an. 1547. restitui ecclesiam Franciscanorum, quos eiecerat, Lon-

a) Vid. Bossuet hist. de variat. lib. VII.

b) Hist. d'Angleterre &c. P. II. lib. XX. p. 58. seqq.

c) Ibid. p. 60 d) Ibid. p. 67.

Londini iussit, atque ecclesiam parochialem instituit, ubi celebrata missa Ruffensis episc. regis facellanus populum hortatus est, ut deinceps religionis catholicae sacra ibidem celebrarent: ipseque rex audita missa viaticum ritu catholico sub una specie accepit. Extremo etiam decumbens morbo conventum praelatorum habuit, a) deliberaturus de suo in ecclesiam Romanam reditu. Sed enim aliis satis libere loqui verentibus, aliis regi adulantibus, episcopus Vintoniensis inprimis regem de salutari consilio avertit cum aulicis, dum timerent, reddenda esse ecclesiastica bona, quibus a rege ditati fuerant, levi, ut nobilitatem sibi conciliaret, venditis pretio.

Celebratissimus superiore seculo Angliæ scriptor Henr. Spelmannus singularem exaravit librum de sacrilegis et sacrilegorum punitionibus, qui cum iam esset imprimi coeptus, ut Gibson editor operum eius posthumorum testatur, suspensa fuit editio. Cuius rei causam ignorans Gibson probabilem hanc reddit, factum nimirum id in gratiam fuisse maioris et minoris nobilitatis, cuius deprædationes in illo opere revelabantur. Memorat plagulas impressas et Mss. periisse an. 1666. in Londinensi incendio. Est tamen præ manibus prospectus seu epitome illius operis ex editione Anglicana an. 1698. in linguam Gallicam translata, ex parte saltem Msc. operis in bibl. Bodleiana servata, cuius hæc est Gallica inscriptio: *Histoire et fatalités des sacrilèges vérifiées par des faits et des exemples tirés de l'histoire ecclesiastique et profane* &c. ut legitur in memorata epitome. b) Ubi cap. VII. ca

a) Ibid. p. 84. b) Ed. Bruxell. an. 1787.

ea quæ ad Henricum VIII. attinent, recensentur : prout in Spelmanni opere tractabantur per paragraphos, ex quorum primo aliqua hic excerpere iuvat.a)

a) Le premier présente le détail des sommes immenses que Henri VIII. avoit trouvées dans les coffres de son Père. Ce roi avare lui avoit laissé plus de deux millions de livres sterlings. Le produit des Monastères, dont il s'appropriâ les biens, lui rapporta au moins quatre fois au delà des revenus de la Couronne; sans y comprendre des trésors d'argent monnoyé, de vases sacrés, de vaiselles, de pierreries, d'*ex Voto* tirés des dépouilles des Monastères. En ajoutant à tout cela les Annates et les dîmes, on ne comprend pas comment cet océan de richesses put être épuisé en si peu d'années et dans un temps de paix. Il est hors de doute que la malediction de Dieu s'appesantit sur toutes ces déprédations, quand on réfléchit que quatre ans après que Henri eut détruit, et dépouillé trois cents soixante et seize Monastères, et fait rentrer toute leur substance dans ses trésors, il se trouva tellement à sec, que le Parlement vaincu par ses importunités, dût lui abandonner dans son trent - unième Statut, les Monastères qui restoit au nombre de six cents quarante - cinq. Mais cette ressource sacrilège fut épuisée en moins d'une année, et il fallut y ajouter de nouveaux subsides. Enfin tout s'évanouissant entre les mains de ce dissipateur, on lui accorda les grands revenus des chevaliers de saint Jean de Jérusalem tant en Angleterre qu'en Irlande. Qui eut cru qu'après l'invasion de mille vingt - un Monastères, de quatre - vingt - dix Collèges, de cent dix - huit Hôpitaux religieux, de deux mille trois cents soixante et quatorze Cantuaires et Chapelles, dont les fonds, les rentes, les épargnes et meubles montoient à une somme inestimable, l'usurpateur verroit jamais la fin de tant de richesses et de trésors accumulés. Rien cependant de plus certain; puisque l'année après la saisie des biens de l'ordre de Malthe, on fut dans le cas pour subvenir aux besoins de l'Etat, de lui passer *un grand subside*, car c'est ainsi qu'il est qualifié au livre des Statuts. Enfin après avoir tué la poule, qui lui pondoit des œufs d'or, et dissipé les œufs précieux, qu'il en avoit recueillis, il se réduit à des situations, qui la lui firent regretter inutilement. p. 24.

Post

nobilitate, feminis etiam nobilibus et civilibus &c. computante Sanderò, primatum a se usurpatum agnoscere recusantibus neci datis, martyrum numerum auxit cum proximis suis successoribus.

Accidit idem non solum in Europa occasione pseudoreformationis in pleraque regna introductæ, verum etiam alibi terrarum in ea recens detecta orbis terræque parte, in qua Deus defectum, quam catholica religio passa est apud nos, refarcire voluit, America inquam, missis illuc apostolis, ex quibus complures in munere apostolatus sui pro fide gloriosam martyrii coronam reportarunt: quos aliis iungens sæpe laudatus Pastorinus observat a) hæc recentioris ætatis id habere singulare, quod ultra octingentos vel nongentos annos non fuerint audita martyria: nulla scilicet ratione eorum habita, qui post priora tempora persecutionum ac martyriorum, Mahumedanorum exemplo, schismata et hæreses inter christianos armis sustentantes, promoventesque in eos etiam innumeros sævierant, quin ad martyrum illorum censum pertineant, de quibus S. Ioannes, b) postquam commemorasset aperuisse agnum sigillum quintum, *vidi*, subdit, *subtus altare animas interfectorum propter verbum Dei, et propter testimonium, quod habebant; et clamabant voce magna dicentes: usquequo domine, sanctus et verus, non iudicas, et non vindicas sanguinem nostrum de iis, qui habitant in terra? Et datæ sunt illis singulæ stolæ albæ: et dictum est illis, ut requiescerent adhuc tempus modicum, donec compleantur conservi*

a) Cap. VIII. b) Apoc. VI. 9.

conservi eorum, et fratres eorum, qui interficienti sunt sicut et illi.

Sic sancti martyres in cœlis, quibus radii divinitatis in operibus providentiæ, et gratiæ perspicui sunt, Deum vindicem implorant in patria, nos autem, ut Christus in cruce pro crucifigentibus, et Stephanus pro lapidantibus orare pro persequentibus iubemur. Dumque cernimus ad tubam quintam apertum puteum abyssi: et ascendisse fumum putei sicut fumum fornacis magnæ, et obscuratum esse solem de fumo putei: rogemus benignissimum numen, ut dissipet fumum putei fornacis huius magnæ, cuius illi flammam pro luce habent, nec vident, obscuratum esse solem et aerem de fumo putei, ac tenebricosum suum, quod sibi in sacra usurparunt, regnum. Quando Christus apostolos lucem mundi professus est, a) *non potest*, subdit, *civitas abscondi supra montem posita: neque accendunt lucernam et ponunt eam sub modio, sed super candelabrum, ut luceat omnibus, qui in domo sunt: secus igitur ac factum, atque a Deo promissum est, novatores statuere debent; Christum nempe civitatem, id est, ecclesiam in monte positam tot seculis absconditam esse sivisse, atque lucernam, quam posuit super candelabrum, ut luceat omnibus, qui in domo sunt, sub modio reliquisse toto illo tempore, quo defecit ex horum sententia Ecclesia Dei vivi, ex sententia apostoli b) *columna et firmamentum veritatis*. Verbis Christi modo ex Matthæo allatis mox subiungit Lucas XI. 34. ea, quæ Matthæi VI. Tom. II. F 22.*

a) Matth. V. 14. b) I. Tim. III. 15.

22. etiam leguntur: *Lucerna corporis tui est oculus tuus, si oculus tuus fuerit simplex, totum corpus tuum lucidum erit: si autem nequam fuerit, etiam corpus tuum tenebrosum erit.* Quam fuerit simplex oculus Protestantium, pauca, quæ attigimus, manifestant ex confessione propria, cupiditatem nimirum lucri et carnis, illud in secularibus, hoc in ecclesiasticis potissimum apostatis cælibatus pertæsis apparuit: a) accessit novitatis studium plus sapientium, quam oportet sapere. Quod totum quid est nisi concupiscentia oculorum, concupiscentia carnis et superbia vitæ? quam quidem omnium manifestissime antesignani pseudo-reformationis manifestarunt, plus se sapere præsumentes, quam tota etiam retro Ecclesia, eamque proprii iudicii in fide licentiam infimæ plebeculæ ac mulierculis tribuentes. Huius igitur licentiæ funestos effectus non potuit non eventus pro conditione filiorum Adam docere: statimque se in ipsis antesignanis pseudo-reformationis in diversa abeuntibus, seseque mutuo condemnantibus, demonstravit: dum libertatem sentiendi, quam quisque sibi apud Protestantes sumsit, aliis negarunt, solo forte post secula Friderico Borussiae rege in hoc etiam unico licentiam, quam sibi sumsit, aliis plenam indulgente: latissima quidem ad variationes aperta porta, ut nulla eas supplementorum volumina identidem multiplicata ad Bossueti de hac re libros, capere possint: ex vero in sacrosancto apud catholicos Ecclesiæ debito fidei obsequio, quo solo, ut est b) *unus Dominus, una fides* tuta præstari potest, locum

a) Rom. XII. 3. b) Eph. IV. 5.

locum habere non possunt. Protestantium econtra quivis in se suscepta discussionis propriæ obligatione, quasvis variationes disquirere ac diiudicare per sese obstringitur, ut videat, ne lumen, quod in se esse putat, tenebræ sint: neve, dum male sibi oculatus videtur quis, terribili se illa Christi constringat sententia: a) *si cæci essetis, non haberetis peccatum. Nunc vero dicitis: quia videmus. Peccatum vestrum manet.* Quod hæctenus lugemus in iis, qui lucernam fidei super candelabrum Ecclesiæ, ut videant omnes, qui in domo sunt, cernere nolunt, et non egerunt pœnitentiam ab operibus suis, b) in Ecclesiam Dei, c) quam Christus dilexit, et se ipsum tradidit pro ea, ut illam sanctificaret, mundans lavacro aquæ in verbo vitæ, ut exhiberet ipse sibi gloriosam Ecclesiam non habentem maculam, aut rugam, aut aliquid huiusmodi: sed ut sit sancta et immaculata. Nihil non egit pia hæc mater Ecclesia ad revocandas seculo hoc XVI. in ovile dominicum, dum tot ac tantos sibi constituunt peculiare greges, aberrantes oves. Celebratum hanc ob causam fuit generale Tridentinum concilium, quod inchoatum an. 1545. demum an. 1563. post tot rerum discrimina et maxima obstacula undequaque sese ingerentia aliquando etiam interruptum, atque aliorum translatum, pluribusque suspensum annis, feliciter absolutum: quod inter celeberrima profecto connumerandum vix ante se habuit, nec facile post se relinquet angustius.

F 2

Nihil

a) Ioan. IX. 41. b) Apoc. XVI. 11.
c) Eph. V. 26. &c.

Nilil non egit Carolus V. imp. ut in partes etiam traheret Protestantes, conciliaretque identidem invitatos, atque exspectatos. Petiit orator cæsareus, cum sess. XIII. ageretur de sacra Eucharistia, incideretque quæstio de ea sub utraque specie sumenda, ut articulus hic in eorum adventum differretur, ut et ipsi super hoc articulo possint audiri. Sperabatur nimirum, posse Protestantes (secus ac postea effectus respondit sub Ferdinando imp. facultatem hanc sub certis conditionibus a pontifice pro Germania impetrante) ad religionis concordiam revocari, si nonnulla, quæ per Ecclesiæ potestatem liceret, illis indulgerentur, præsertim laicis usus calicis, et sacerdotibus coniugium: quæ cæsar in libello *Interim* dicto usque ad concilii definitionem, et Paulus III. tribus Nuntiis, quos ad preces imperatoris in Germaniam ablegaverat, facultatem dedit, utrumque concedendi cum certis conditionibus, si qui peterent. Nec illibenter annuit oratoris cæsarei petitioni ad procrastinandam sessionem ad diem 25. Januarii an. 1552. dum interim urgeret imperatoris mandatum, ut, sicut in comitiis Augustanis communi consensu decretum fuit, se Tridentum conferrent ad concilium.

Oportuit vero sollicitos eos habere propria eorum discordia, quam sibi prævidebant in christiano orbis theatro de decori futuram; succurrit vero Melanchthon, qui iussu Mauritiæ Saxonie Electoris, articulos, quos possent omnium nomine Patribus exhibere, brevi complexus est scripto. Sed cum illi legitimam Ecclesiæ auctoritatem in
deci-

decidendis infallibili iudicio, sine quo in controversiis de genuino veroque scripturæ sensu quaestionibus nihil certi assertique haberi potest, causis fidei non agnoscerent, frustra omnia erant: præsertim quod Protestantes, in pace Passaviensi eodem anno in comitiis facta, inducias peterent deliberandi, quonam modo controversiæ essent componendæ, an in concilio generali, vel nationali, vel colloquio, vel conventu cæsareo seu comitiis? Id quidem postea in comitiis Augustanis an. 1555. in quibus Pax Religiosa inter proceres facta est, Ferdinandus R. Rom. multis adhortatus omnes ad unitatem fidei, egit, obtinuitque, ne iterum de dictis illis quatuor, componendi controversias fidei, modis deliberaretur. Dicitur pacis conditionibus lacrimans subscripsisse, quas imperator non subsignavit, pontifex vero usurpatam iurisdictionem incompetentem indignissime tulit.

Erat interea temporis concilium Tridentinum suspensum per decennium prope ab ultima sessione habita an. 1552. usque ad initia an. 1562. quod demum prima iterum sessio fuit celebrata; turbatum rebellionem Mauritiæ Saxonie Ducis contra imperatorem, quem Oeniponti, ubi, ut rebus concilii propius consulere posset, residebat, nihil timentem subito perruptis faucibus Tyrolensibus obruit, atque concubia nocte relicta cœna, urbe, fugam arripere in Carinthiam compulit Mauritius, paucis post Oenipontum horis ingressus consumptis epularum imperatori paratarum reliquiis. Acciderunt hæc sub. Iulio III. P. sub quo eiusque post Marcellum successore Paulo IV. cum aula cæsarea

stiliū in gregem incurſionum metu: quamobrem etiam epiſcopi Germani cum iam in ſeſſ. VI. abſentium tergiverſatio accuſata eſſet, habiti pro excuſatis ſunt; at vero nihilominus poſtea cum adventantibus certatim epiſcopis aliis ante ſeſſionem XII. conventus differrentur, ut Germani quoque poſſent diſcuſſioni rerum intereſſe, Moguntinus vero abſentiæ neceſſitate obtenta ſuo loco procuratorem ſe miſſurum promitteret, Creſcentius legatus neutrum admittere voluit, dictitans: cum propter Germanos in urbe Germaniæ concilium inſtitutum ſit, neminem minus habere abſentiæ cauſam, quam Germanos, unde factum, ut is Tridentum poſtea accederet, ac paulo poſt Trevirenſis, ac Colonienſis etiam ſeſſioni XIII. ad-eſſet. Cum vero ad ſeſſionem vigelimam varia capita reformationis in diſquiſitionem venirent, Eyſtettendiſ ep. ſuffraganeus, qui non pridem advenerat, verbis multis et acerbis poſtulavit, ut epiſcopi Germaniæ prius vocarentur, et exſpectarentur: immemor vel ignarus, eos per Nuntios apoſtolicos iam antea vocatos ob hoſtium metum ſeſe excuſaſſe.

Solus cum is eſſet tunc primum adveniens in ſynodo epiſcopus Germaniæ, iſque ex ſuffraganeis, de quibus abolendis aliquando inter Patres diſceptabatur; mirum videatur, potuiſſe aliquando in quæſtionem venire (quod in ſynodo Conſtantiendiſ inauſpicato caſu atque eventu primum aditatum, qui in tranſverſum egit potiſſimum ſynodum Baſileenſem) ut per nationes vota fierent, quod ante ſeſſionem XXIII. inſinuabant oratores cæſarei et
ante

ante sessionem XXIV. Hispanus, excitatis insuper oratoribus aliis, opponente legato pontificio, id esse probatissimo totius antiquitatis mori contrarium, quæ iam solita fuerit seculis quindecim quæstiones et causas in conciliis decidere non pro nationum, sed pro capitum numero.

In concilio porro Tridentino consulto evitata sunt disceptationes de superioritate papæ vel concilii in schismate natæ, et ad fovenda in Ecclesia schismata factæ; quam quæstionem ipsi Galli studiose declinabant: unde licet ex decem partibus Patrum novem voluerint, confirmari decretum concilii Florentini de potestate pontificis supra universalem Ecclesiam, synodus tamen omisit iteratam facere definitionem; cum tamen nulla gravius operosiusque esse ante sessionem XXIII. disceptata quæstio, quam divina hierarchici ordinis institutio, card. Lotharingo imprimis Ecclesiæ Gallicanæ partes agente: qui nihilominus ad finem concilii inter acclamationes solennes, quas ipse concepit, et pro veteri more præivit, mox in prima nominavit beneque precatus est *Beatissimo Pio papæ et Domino nostro sanctæ universalis Ecclesiæ pontifici &c.* cuius profecto piis concordibusque cum S. Carolo Bor. susceptis potissimum studiis cum cæteris hierarchis in communione potestatis ecclesiasticæ inter summos ecclesiæ pastores pontificem et episcopos in acceptis ferendus est felix, faustusque celebratissimæ huius œcumenicæ Tridentinæ synodi progressus atque exitus auspiciatissimus.

et gubernatoribus urbis obiecta, contra quæ cum ipse per se non prævaleret, in ditione principis constitutus, Romanæ sedis imploravit tutelam, ad violata Ecclesiæ iura ac immunitatem vindicanda: sacris etiam interdicto demum, cum frustra essent omnia alia, quæ summa, qua erat, animi moderatione adhibuerat consilia, supremo provinciæ moderatore eiusque fautoribus. Dispar in hoc erat S. Francisci Salesii fors, qui cum propitium haberet in suis sacris moliminibus non solum principes Sabaudia, in cuius provincia Anisien sedes episcopalis, Geneva deturbata, sita erat, verum etiam Henricum IV. et postea Ludovicum XIII. Gallia reges, tanto infensiores sibi hæreticos habuit, reddiditque, ad quorum conversionem totis viribus incumbens, ope principum fuerat usus, missionarii officio ei commissum a suo antecessore episcopo Genevensi. Iussus etiam a Clemente VIII. conversioni Theodori Bezae Calvini discipuli ac successoris in ministerio Genevensi operam dare, quem dicitur ad lacrymas etiam commovisse, non vero ad salutem: non semel Genævæ cum illo congressus etiam cum vitæ periculo, alias etiam non semel vitæ eius ab hæreticis structis insidiis, parato veneno, alias strictis gladiis, ne quid de calumniis et obtreptionibus dicam. „ At ille nullo infamiae metu, nullo insidiarum strepitu, nullo vitæ discrimine adduci potuit, ut tentatam fidei catholicæ restitutionem, aliqua ratione omitteret, sunt verba bullæ canonizationis eiusdem. In qua complura ab eo patrata miracula recensentur, quibus etiam in eius vi-

ta legitur illustrem reddidisse missionem suam pro convertendis hæreticis. Coadiutor electus episcopalis, missusque ab antecessore Romam, tum eam ob causam, cum etiam alia ob negotia catholica fidei, bullas seu litteras apostolicas inde retulit, conversionem hæreticorum concernentes, quas Taurini duci Sabaudiaë exhibendas accepit a pontifice, cui æque ac S. Franc. Salesio cordi fuit, ut fides catholica ubique per ditiones principis postliminio restitueretur, atque redintegraretur. Igitur sanctus apostolico, redux ab apostolica sede, animatus fervore resumit pristinum opus, missionemque suam profecutus est, non obstantibus belli turbis inter ducem et regem Galliarum, utrique acceptus, Henrico IV. ei etiam insignem episcopatum ultra, cum esset Parisiis, offerente; qui postea Parisiensem cathedram detrectavit, unice lætus de accepta a rege potestate, in agro Gexensi, qui in Gallorum ditione erat, de catholica religione habendi conciones, quarum et efficacia, qua pollebat summa, plurimos ad fidem Ecclesiamque catholicam reduxit, struatis ibi ei a ministris vitæ insidiis, quod duos nobiles viros Gexenses ad Ecclesiæ gremium revocasset.

„ Et tantum absuit (ut in laudata iam bulla canonizationis narratur) ut propterea ab incæpto
„ desisteret, ut constantius desudaverit in concionibus habendis, quarum vi Divione, Gratanopoli, Parisiis et alibi plures insignes viros
„ fidei catholicaë restituit, ac præcipue Claudium
„ Burcardum Laufannæ publicum theologiæ professorem, Franciscum ducem Diguerianum

„ Del-

„ Delphinatus proregem, Barberium, et Iacobum
 „ Philippum, celebres Calvinianæ sectæ pseudo-
 „ ministros „ Infra notatur, fama vulgatum esse,
 eum septuaginta hæreticorum millia Ecclesiæ ca-
 tholicæ subiecisse.

C A P U T XLIV.

Varia circa hierarchiam contentio Sec. XVII.

Cum tantum sec. XVI. esset effusum in Germa-
 nia religionis causa sanguinis, parum id erat,
 nec comparandum cum cruentissimis bellis, qui-
 bus sec. XVII. integra Europa, arce religionis ca-
 tholicæ Roma una fere excepta, conficiebatur:
 dum Augustanæ confessioni addictis superiori iam
 seculo adiuncti Calvinistæ societatis titulo, perin-
 de ac ipsi confessionistæ contra transactionem Pas-
 saviensem certatim bona ecclesiastica, prætenso iure
 territoriali, occupant, ac reformant non attenta,
 quam cuique integram volunt, conscientiæ liber-
 tate: dumque ineunte seculo XVII. occasione suc-
 cessionis Iuliacensis in unionem coitur inter refor-
 matos, cui liga catholicorum opponitur, ac variæ
 utrinque fiunt querelæ, quod paci religionis con-
 tra veniretur, succeduntque motus Bohemici: ex-
 itiale illud, quo integris triginta annis Germania
 conflagrabit, an. 1618. bellum exarsit. In Gallia
 Hugonottarum turbæ fuerunt eodem fere tempore
 sub Ludovico XIII. his vero a Ludovico XIV. ex-
 pulsas, religioni avitæ consultum fuit, uti etiam
 in Bohemia, aliisque ditionis Aultriacæ regioni-
 bus,

bus, secus ac in Angliā. Res catholicæ cum an. 1629. in imperio Germanico cæsaris sanctione de bonis ecclesiasticis, contra Pacem Religiosam occupatis, restituendis, quod *Reservatum ecclesiasticum* est dictum, profectum habere viderentur, illud recrudescente bello, atque an. 1648. in pace Westphalica statuto anno decretorio 1624. grandem iacturam fecit, maxime autem ius circa sacra, dum iure reformandi statibus imperii concessio, legitimis id possessoribus extortum est, ex sententia iurisconsultorum profanorum a principibus seculi, non vero legitima ecclesiastica potestate, determinatum.

Hugo Grotius, cui, dum viveret, restitutio christianorum in unum idemque corpus semper cordi fuit, sensit aliquando et cum eo multi, uti in Rivetiani apoleget. discussione legere est, a) non posse Protestantes inter se iungi, nisi simul iungantur cum iis, qui sedi Romanæ coherent, sine qua sperari non posset in Ecclesia commune regimen. Ideo optat, ut ea divulsio, quæ evenit, et causæ divulsionis tollantur. Inter has reponit, ablatum primatum episcopi Romani, secundum canones ei debitum, cum Melanchtone, qui eum primatum etiam necessarium putavit ad retinendam unitatem. Neque enim hoc est, ex eius sententia, Ecclesiam subicere pontificis libidini, sed reponere ordinem sapienter institutum. Is tamen in commentario posthumo de imperio summarum potestatum circa sacra b) dicere ausus est, ecclesiam legislativam potestatem lege divina non habere, quare,

a) T. IV. Opp. p. 744. b) cap. VIII. n. 10.

quare, inquit, quæ ante imperatores christianos in synodis conscripta sunt, ad ordinem aut ornatum facientia, habent aut solam consilii vim, aut obligant per modum pacti. Neque hæc tamen obstant, quo minus facultas aliqua legislativa ecclesiis, pastoribus, presbyteris, synodis concedi possit humana lege. Hanc autem, postea a) dicit, iurisdictionis partem primum obtigisse episcopis, postquam imperatores christianam fidem amplexi sint. Quæ nemo non intelligit, quam sint sacrosancta religione christiana, eiusque divino auctore Christo Iesu indigna, indigna etiam refutatione; quæ merito inepta, dicit auctor anonymus *de finibus utriusque potestatis ecclesiasticæ et laicæ*, plura huiusmodi etiam excerpta dans ex Puffendorffio, *de habitu religionis christianæ ad vitam civilem*. Illud vero ab impietate abesse non putat, in quo summam vim summi imperii circa sacra statuit Grotius, *quod in eius arbitrio sit, quanam religio publice exerceatur*.

Est vero palladium illud ex pace Westphalica a Protestantibus reportatum, ut cuius est regio, illius etiam sit religio; ut sicut post pacem Religiosam Protestantes ius episcopale, ceu avito illo catholicorum episcoporum suspenso, sibi arrogarunt, principes hoc iam veluti indignati, ex iure territoriali, quod enorme sane ac omnibus limitibus solutum statuitur, ius sibi circa sacra usurpent, ne scæminis quidem pudentibus, sese Ecclesiæ caput gerere, uti accidit sub Elisabetha regina in Anglia. Dum adolescente hoc sec. XVII.

card.

a) Cap. IX. n. 11.

card. Iacobus Perronius archiep. Ebroicensis in Gallia an. 1616. orationem evulgavit de papæ auctoritate in Ecclesia, et obsequio debito regum erga ipsum, Angliæ Iacobus I. rex contrarium scriptum edendum quidem duxit; nihilominus vero in monitoria præfatione ad christianos principes pro iuramento fidelitatis, ut habetur in edit. opp. an. 1689. dicit, *episcopos esse in Ecclesia debere, tanquam institutionem apostolicam ac ordinationem divinam semper se sensisse.* Cum his vero non conveniunt, quæ mox sequuntur, posteriori aut aliena manu addita, *politici duntaxat ordinis causa* se in episcoporum, et ecclesiasticæ hierarchiæ defensionem semper incubuisse. Carolo regi, an. 1649. a Scotis in Anglorum potestatem tradito, hæc etiam a senatu seu parlamento proposita est conditio, ut episcopale regimen, et novam liturgiam aboleret; sed, ut iam annotavimus, Angliæ rex sacra sibi arrogando, sua iam caret auctoritate; episcopi vero ibidem suam, quam quidem Puritani, atque ex his Rob. Parckerus de politia eccl. tyrannidem vocant, sustentant, egregie imprimis a Guilielmo Beveregio defensam.

Ab Anglicano systemate, quod politiam ecclesiasticam attinet, parum abesse multis videntur; Pragmatici Gallicani, qui a fidei quidem definitionibus principum cognitionem submovent, sed disciplinæ curam propemodum omnem ad eorum imperium revocant, ut de illis Petrus de Marca *a)* in prolegomenis ad libros de concordia sacerdotii et imperii loquitur apud laudatum anonymum

TOM. II. G de

a) p. 12.

de finibus utriusque potestatis, qui Petri huius de Marca, et Bossueti auctoritate congregitur contra hos *libertatum Gallicanarum confarcinatores*, ut vocant. Eos nominatim recenset l. c. Petrus de Marca: suntque probe notandi, ne si forte nomen libertatum ecclesiæ Gallicanæ audias, in errorem abducaris ob hos libertatum Gallicanarum, Græcis schismaticis ex sententia anonymi nostri haud dissimiles auctores, de quibus iam an. 1660. episcopus Augustodunensis in comitiis cleri Gall. proposuit, ut constituerentur ad eos solide refutandos viri docti.

Nihil remiserat clerus Gallicanus seculo hoc XVII. de suo vigore, quem semper pro domo Dei, quæ est *Ecclesia militans regnum Christi in terris*, ostendit, in conventu generali e. g. anno 1615. non solum omnem lapidem ad receptionem concilii Tridentini movendo, verum etiam palam profitendo, se ad illud acceptandum in conscientia obstringi, iuramento etiam idcirco ad sacra evangelia præstito a tribus cardinalibus, quinquaginta episcopis, et triginta ex clero minori: ex quo tam seculari, quam regulari usque ad annum famosæ declarationis 1682. fere omnes scriptores tam theologos quam canonistas infallibilitatem pontificis defendisse, testatur Pet. Ballerini. a)

Ed. Richerius vero facultatis Sorbonicæ syndicus, dum edito an. 1611. *de potestate ecclesiastica et politica*, libro non solum hierarchicæ, sed etiam regię auctoritati se iniurium exhibuerat,

a) Append. de infallibilitate Pontif. §. XII. p. 288.

rat, statum monarchicum non tantum Ecclesiæ oppugnando, omnem vero principatum a subiecti populi consensu suspendendo; Romam sibi, et a clero Gallicano in conciliis etiam provincialibus damnatus, atque a sacra facultate exauctoratus, aulamque regiam in se concitavit, a M. Charles inter alios magni nominis scriptores toto lib. IV. tract. de libert. Eccl. Gall. refutatus. Ubi recte in proœmio notavit ille, magnum illustrissimorum antistitum Gallicanorum odium potius, quam robur ex Richerianæ doctrinæ præsidio conciliari. Conventus porro generalis in encyclica añ. 1626. ad archiepiscopos et episcopos hortatur „ ut honorant S. sedem apostolicam et Ecclesiam Romanam, promissis Dei infallilibus, atque apostolorum et martyrum sanguine fundatam; admonet demum „ ut coerceant refractarios, qui in dubium revocare audent auctoritatem tam sacram, tot divinis humanisque legibus stabilitam, viamque, quam secuturo populo orthodoxo monstraverint, ipsi ineant primi „.

Anno 1650. episcopi 85. congregati, cum turbas ex Iansenii libro, *Augustinus*, inscripto excitatas compescere non possent, rem ad Innocentium X. P. deferentes, in hæc verba scripserunt: „ Maiores causas ad sedem apostolicam referre, solemnibus Ecclesiæ mos est, quem fides Petri nunquam deficiens perpetuo retineri, pro iure suo postulat: æquissimæ huic legi obsequentes, de gravissimo circa religionem negotio Sanctitati tuæ scribendum censuimus „. Delata autem pontificia in hac causa constitutione apostolica ad

clerum Gallicanum, hic iterum congregatus, ad eundem Innocentium X. an. 1653. rescribens inter alia, contestatur: „ Ecclesia catholica persuasum semper habuit, iudicia pro faciendis regulis fidei a summis pontificibus lata super episcoporum consultatione (sive suam in actis relationis sententiam ponant, sive omittant, prout illis collibuerit) divina æque et summa per universam Ecclesiam auctoritate niti: cui christiani omnes ex officio ipsius quoque mentis obsequium præstare teneantur „. Ipse etiam rex Ludovicus XIV. obsequentem se sedi apostolicæ in controversia Iansenistica filium præstitit, omnemque ad reprimendos motus movit lapidem.

At dum rex pontificem renitentem haberet in negotio regalæ, eius auctoritatem omni modo reprimere studuit. Iuvat, quod regaliam attinet, rem B. Bossueti verbis hic ascribere in hist. univ. ad annum 1682. a) Ad eius epistolam 94. T. IX. p. 305. de hac re narratur inter alia de episcopis Aletheni et Apamienfi, quod a pontifice appellantes in causa Iansenii, in negotio regalæ ipsi postea ad pontificem recurrerint. Sequitur ibidem p. 310. epistola cleri Gallicani in hac causa ad In-

a) L'origine de ce differend étoit, que le roi cherchant toutes sortes des moyens pour accroître les finances, s'étoit laissé persuader, d'étendre indifferemment le droit regale sur toutes les eglises de son royaume, dont plusieurs avoient été jusques-là exemptes. Le droit le rendoit maître des tous les revenus des évêches et des abbayes la première année de leur vacance, et le mettoit en état de jouir de toute l'autorité, et toutes les prérogatives annexées à la dignité du prelat vivant, excepté celles, qui regardent les fonctions spirituelles. &c.

nocentium XI. huiusque ad eundem clerum responsio, in qua illud propheticum usurpans p. 342. *Filii matris meae pugnauerunt contra me:* „ Quam-
„ quam, (subdit,) adversus vos ipsos potius pug-
„ gnatis, dum nobis in ea causa resistitis, in qua
„ vestrarum ecclesiarum salus et libertas agitur,
„ et in qua nos pro iuribus et dignitate episco-
„ pali in toto regno tuenda, ab aliquibus ordi-
„ nis vestri piis et fortibus viris appellati, absque
„ mora insurreximus, et iam pridem in gradu
„ stamus, nullas privatas nostras rationes secuti,
„ sed debitæ ecclesiis omnibus sollicitudini, et
„ intimo amoris erga vos nostro satisfacturi, Con-
queritur porro pontifex, quod nec unus esset,
qui se murum opposuisset pro defensione domus
Israel. Sequitur p. 356. epistola cleri Gallicani re-
sponsoria ad eundem pontificem, in qua se de
pacto cum rege in negotio regalæ inito excusant,
causati, iam a suis antecessoribus rem ad consisto-
rium regium esse delatam.

Acta sunt hæc in eodem conventu cleri Gal-
licani, in quo edita est celebris declaratio illa
anni 1682. postquam an. 1681. episcopi Parisiis
congregati in processu verbali extinctam prope-
modum iurisdictionem ecclesiasticam essent con-
questi, de Romano pontifice autem hæc professi:
„ Caput Ecclesiæ est: centrum unitatis: obtinet
„ ille in nos primatum auctoritatis et iurisdic-
„ tionis sibi a Christo Iesu in persona S. Petri colla-
„ tum. Qui ab hac veritate dissentiret, schisma-
„ ticus, imo et hæreticus esset „. In memorata
equidem declaratione statim in exordio incessit cle-

rus Gallicanus eos, qui libertatum Gallicanarum obtentu primatum S. Petri, eiusque successorum Romanorum pontificum a Christo institutum, iisque debitam ab omnibus christianis obedientiam, ac sedis apostolicæ, in qua fides prædicatur, et unitas servatur Ecclesiæ, reverendam omnibus gentibus maiestatem imminuere non vereantur. Sed, utinam! in hac ipsa declaratione, facta in comitiis iussu regis coactis contra Innocentii XI. potissimum, quæ formidabantur, molimina, non etiam principia in schismate magno olim nata, huic unioni sacræ adversa, fuissent inserta, ipsi quoque legitimæ contraria ecclesiasticæ potestati, dum ea stabiliri intenditur contra hæreticos, quorum etiam reuniendorum consilium in animo habuisse dicuntur.

Vix vero prodierat sæpe dicta declaratio, dum ecce Innocentius XI. P. per litteras in forma Brevis 11. April. an. 1682. omnia in memorato conventu acta rescidit, cassavit, interdixit, et perpetuo irrita esse declaravit. Mox etiam ubique gentium calamum in eam declarationem strinxerunt in orbe catholico sacrorum præsules, aliique doctores: ac quidem e nostris card. Cœlestinus Sfondrati in Germania; card. de Aguirre, et Rocca-bertus archiep. Valentinus Dominicanus in Hispania: D. Zelepechimi archiep. Strigonienſis in Hungaria: in Belgio Dubois et alii doctores academix Lovaniensis: Em. Schelstrate bibliothecarius Vaticanus, ibidemque Romæ, ac per Italiam cardinales Urſi, Lucini, de Blanchis, archiep. Mansi, Roncaglia, Pet. Ballerini presb. Gonzalez Ies. M. Char-

Charlas presbyter Galliæ: ubi ipse clerus Gallicanus declarationem suam illam revocavit, specialiter ipsi 4. episcopi eiusdem declarationis auctores: utque revocarent, quicumque ad episcopatum promoverentur, conventum cum Innocentio XII. quando ipse rex revocavit Edictum suum. Henr. Dodwellus ineunte hoc seculo a) in *paranesi ad exteros tam reformatos, quam etiam pontificios, qua iura episcoporum vetera eorundemque a magistratu seculari independentia omnibus asserenda commendantur*, causam illius controversiæ in Ludovicum XIV. reiiciens, clerum Gallicanum incesit, quod non antea revocaret, „quam idem „propositionum auctor princeps revocare iuberet. Quis inde non intelligat (pergit) quam „non sit iuris sui clerus ille, etiam in causa religionis, si ad regem conferatur, qui de suis „adversus pontifices libertatibus adeo gloriatur. „Non possunt pro principis arbitrio propositiones ipsæ e veris falsæ fieri. Et nequidem cleri „poterant mutari de iisdem propositionibus sententiæ, hoc solo argumento, quod regi visum „esset, eas revocandas. Si falsæ illæ fuissent propositiones, cur, quæso, pontificibus opponebantur? Si vero non, cur postea revocabantur? Cur „autem ipso iubente rege, si rex ipse clerum, „cum de religione ageretur, iudicem agnovisset? „Id certe faciendum erat, si fidus cleri amicus „esse vellet, ipsiusque religionis: laici ergo nulli sunt, quibus tuto credi possunt Ecclesiæ iura, si vel id maxime licuisset. „

G 4

Neque

a) De nupero schism. Anglic. n. 51. p. 231.

Neque vero latis sibi ipse cavet ecclesiasticus status, principiis venditatarum potissimum a tempore magni schismatis conciliique Basileensis libertatum abductus. Observare licet, eos, qui se tutos ex una parte præstare volunt, ne quid innovetur aulæ, ut timent, Romanæ sedis (cui nihil antiquius esse debet, ac fuit semper antiqua observantia canonum, quorum primarius sedes apostolica est custos) in Gallia perinde etiam contra concilia, eaque œcumenica (quæ tamen potestati pontificiæ opponunt) hoc libertatis scuto uti, si quid videatur adversum imprimis constitutionibus regni ac regis, quibus libertatem suam concreditam iam sustinet Gallia ecclesiastica, curiis etiam regiis obnoxia tum quoad personas, tum quoad res ecclesiasticas: dumque a curia Romana sese, contenderunt, a tempore præsertim magni schismatis expedire canonistæ Galli, seculo hoc XVII. a scriptoribus libertatum a Puteano editis, laicis omnibus causidicis et officialibus regiis, volentes nolentesque passim sunt abrepti. Quid est aliud, quod hæc studia et conatus cleri Gallicani pro receptione concilii Tridentini, quos paulo ante ab ineunte hoc seculo impenso memoravimus, sufflaminauit?

Ad hæc vero quid ab exteris ultramontanis et aliis sperare, aut æquo iure postulare possunt Galli, quando Constantiense ac Basileense concilium in scenam producunt? Petrus de Marca a) disceptionem illam de superioritate papæ aut concilii præ

a) Lib. III. de concordia sacerdotii et imperii c. 7. n. 1.

præ oculis habens, parum eam Gallorum referre fatetur: „ qui, (ut ait,) libertates perinde tue-
 „ mur, si de concilii generalis novis decretis, ac
 „ si de Romani pontificis constitutionibus agatur.
 „ Quin etiam receptos mores et consuetudines ec-
 „ clesiæ Gallicanæ nostro usui commodas adeo re-
 „ tinemus, ut, etsi canone concilii generalis de-
 „ stituamur, quo illæ firmatæ sint, tamen ab iis
 „ nobis discedendum esse, non censeamus. Qua-
 „ re non est, quod hæreamus in ea regula, quæ
 „ Romanis stomachum movet, et quæ rebus no-
 „ stris non prospicit, ut par est. Fruatur sum-
 „ mus pontifex aut æquo iure cum conciliis ge-
 „ neralibus, aut superiori. Illud unum in foro
 „ expenditur, an nova constitutio, vel novum
 „ rescriptum rebus Gallicanis consulat, aut nõ-
 „ ceat? Si receptos canones vel receptos mores
 „ infringat aliquo pacto, eius ratio non habebitur,
 „ nisi consensu publico accedente „. Me non mo-
 „ nente, quivis animadvertit, sermonem hunc esse
 hominis e foro potius, quam e clero, laicum
 magis sapere et pragmaticum, quam ecclesiasti-
 cum et hierarcham id genus, quos *Spiritus sanctus*
posuit episcopos, regere Ecclesiam Dei, quam acqui-
sivit sanguine suo. a) Et, ut alibi loquitur b) idem
 apostolus: *sic nos existimet homo, ut ministros*
Christi, et dispensatores mysteriorum Dei. Hic
iam quaritur inter dispensatores, ut fidelis quis in-
veniatur. Libertatem ostentat Petr. de Marca a
 legibus ecclesiasticis solutam, quam ipse hætenus
 clerus Gallicanus veris ac genuinis libertatibus ip-

G 5

sius

fius Gallicanæ ecclesiæ sensit tam perniciosam, universimque Ecclesia catholica experta est posterioribus seculis passim tam exitialem, experiturque prohi dolor! fere ubivis, in ipso etiam suo gremio et alibi gentium iam multo amplius, quam in Ecclesia Gallicana, opera et contentione pragmaticorum, quos vocant: quorum numero Petrus de Marca, dum libros de concordia sacerdotii et imperii scribebat, accenferi poterat. Nec diffitetur idem ipse in epist. ad Innocentium X. data, cuius fragmentum refert Steph. Baluzius in eius vita, operi de concordia sacerdotii et imperii præfixa, se eo libro principis partes pro muneris sui ratione fovisse, præsidemque potius egisse, quam episcopum. Erat nempe, cum opus illud scriberet, curialis præfès; retractavit vero postea, quæ oportebat, in variis libellis et epistolis, satisfacitque Romanæ sedi, cuius violaverat auctoritatem, in schedula etiam, quam Baluzius operi præfixit præfato, declarans; „quidquid præter „canonum et decretalium mentem in Gallia circa res ecclesiasticas agitur, id fieri ex privilegiis apostolicis, non autem mero iure regio, ut quidam autumabant, Marcæ persuasum esse „Memorat Steph. Baluzius eius amanuensis in ipsius vita, eundem retractationem suam coram notario et testibus die 19. Augusti an. 1647. solemniter fecisse, correctionem promisisse, et sibi demandasse. Accusat vero Fagetus Petri de Marca cognatus Baluzium, quod, neglecta hac expressa ultima voluntate, mortuo illo, libros eius incorrectos ediderit. Est vero in ipso exordio operis

nota-

notabilis locus, dum Petrus de Marca sic præcise admodum loquitur: „Secundum sententiam meam, „ omniumque Gallorum assero, præcipuum primumque libertatis ecclesiasticæ fundamentum „ apud nos esse, ut principatus apostolicæ sedis „ locum suum obtineat „. Qui vel ea, quæ memoravimus, memoria recolit, facile animadvertet, clerum maiorem Ecclesiæ Gallicanæ in conventu, et declaratione eius conventus an. 1682. complures vero ex clero minore, cum primis in controversiis Iansenisticis, cynosuram hanc præ oculis non habuisse.

Res autem quam vera sit et pragmatica, hucusque magis magisque persensit clerus Gallicanus, præsensit vero, et alta mente repositum habuit magnus Bossuetus; licet is non solum calamum suum accomodasse dicatur declarationi an. 1682. iussu regio factæ, verum etiam eodem constrictus mandato volumina quidem implevit pro eius defensione, a se tamen impetrare non potuit, ut publicaret, continuo retractans, dum viveret, opus, libros etiam eiusdem operis integros suppressere paratus, lubenti animo eiusdem declarationis revocationem, regio consensu factam, suscipiens, ita in prævia dissertatione ad Galliam orthodoxam (quod tamen non perfecit opus) effatus: *abeat ergo Declaratio, quo libuerit; non enim eam, quod sæpe profiteri iuvat, tutandam hic suscipimus*: licet hic etiam Gallorum partes tueatur, eoquod doctrina illa, cum ultramontanis controversa, reprobata a Romana sede non fuerit, atque adeo ipsi visa sit cum sedis apostolicæ defensione esse coniuncta

iuncta, cui se devotum passim declarat, haud diffitens, quid ex necessitate unionis cum centro hoc unitatis atque Ecclesiae catholicae capite ei debeatur. Intima certe hac unione cum centro unitatis ecclesiasticae Romana sede Ecclesia Gallicana in celebri illa Iansenistica controversia a schismate praeservata est, quod turba contententium inter se theologorum minabatur frustra quidem, integra nimirum persistente communione legitimae potestatis ecclesiasticae inter summos Ecclesiae pastores, pontificem et episcopos, Ill. Bossuet necessitatem huius communionis concentratae veluti ad unam cathedram in unione sedis apostolicae ob oculos ponit exemplo Anglicanae ecclesiae, ubi populus illudit, et illuditur: dum ex una quidem parte est ordo episcopalis sed sine capite, quod rex esse contendit, non contentus suprema sua politica potestate, ut est apud nos catholicos utraque in suo ordine suprema, a) seu *ambae potestates supremae, et principes in suo ordine coniunctae, et amicae, non una per se subdita subordinataque*, ut rem verbis Bossueti explicem, qui in oratione funebri habita reginae Angliae causam omnem discissae Ecclesiae in reiectam Ecclesiae auctoritatem reiicit, qua semel abiecta, deiectoque portu via ad omnem licentiam est aperta sine ullo freno.

Nec iam sectae tantum sunt multiplicatae, sed etiam, dum nullus est tutus portus, aut securae cynosura, plena vero libertas et independentia, indifferentia quaedam omnium religionum animos occupavit usque ad Deismum et Atheismum. „Fru-

„ itra

a) Def. 4. prop. cleri Gall. P. V. l. II. c. 37.

„stra reges Angliæ, (inquit Bossuetus,) stabili-
„to episcopatu in suo regno perniciosam licen-
„tiam cohibere se posse existimarunt. Quid enim
„valent episcopi, qui ipsi auctoritatem cathedra-
„rum suarum abiecerunt, atque reverentiam,
„quæ successioni debetur, quando illi palam præ-
„decessores suos condemnarunt? Quid est (per-
„git) episcopatus, qui se separat ab Ecclesia,
„cuius est episcopatus, et de ea sede, quæ est
„eius centrum, ut se contra naturam ad regiam
„potestatem ceu ad caput teneat? Duæ hæ po-
„testates diversi ordinis, mutuo sese impediunt,
„conficiuntque, quando inter se confunduntur:
„mansissetque maiestas regia inviolatior, si con-
„tenta sacris iuribus, non sibi iura et auctori-
„tatem Ecclesiæ usurpasset „ Quis vero est, aut
esse potest, qui sacram Ecclesiæ auctoritatem cum
dignitate, integritate præsertim fidei, consensuque
doctrinæ et disciplinæ sacre sustinere se posse con-
fidat, nisi ea sit legitimæ potestatis ecclesiasticæ
communionem ad centrum unitatis colligata, qua-
lem una sancta, catholica, et apostolica Romana
Ecclesia ostendit? Quod tribunal qui abiecerunt,
ac dignum sibi ipsis Protestantium nomen indide-
runt vano libertatis conscientie prætextu, nequa-
quam tamen se ipsos, sed principes potius iudi-
ces, suis rebus studentes, constituerunt. Rem su-
pra laudati Schilteri verbis edicamus sic a) loquen-
tis: „Imperio circa sacra nonnulli ita abusi ab
„adversariis inculpanitur, quasi bona ecclesiastica
„non melius administrata, sed secularisata et di-
„lapi-

a) De lib. eccl. Germ. lib. VII. c. 14. §. 11.

„ lapidata quandoque. Populus vero a cultibus
„ superstitionis liberatus, omnem divinum cultum
„ negligere adfuevit, ad Atheismum ubique fere
„ pronus: ut dum hæc inter sese comparamus,
„ parum absit, quin fateri habeamus, ecclesias
„ Germanicas ante superiorem reformationem mi-
„ nus fuisse infelices, quam in præsentem esse co-
„ gnoscuntur: quoniam penitius rem consideranti,
„ difficile est iudicare, utrum regnum Christi in-
„ ternum, quod ecclesiarum omnium anima est
„ ac vita, minus remotum ab isto ecclesiæ Germa-
„ nicæ statu fuerit, an ab hodierno, proh dolor!
In medium proposita est S. scriptura, quam utra-
que pars veneratur; apud nos catholicos vero
nemo sibi privatim arbitrium in eius interpreta-
tione arrogat; quivis quiete et placide degit; co-
gitatum suum in infallibilem auctoritatem iactando,
vere libertate illa christiana suæ conscientiæ gau-
det, quam frustra Protestantes ceu palladium de-
pereunt, inextricabilibus sese proprii examinis
controversorum dogmatum difficultatibus commit-
tendo, nunquam de veritate certi, nunquam secu-
ri, dum non nisi fallibili suo iudicio stant, tanto
maioris fallaciæ, et erroris periculo, quo est di-
versior in rebus controversis opinantium infinito-
rum sententia, prono proh dolor! ad indifferen-
tismum cursu, aut scepticismum illum, quem ad
finem seculi XVII. induxit infelix ille pestilensque
inter alios scriptor Pet. Bayle, ineunte adhuc hoc
seculo XVIII. quod est iam (cum fuerit præteri-
tum indifferentium et scepticorum in suis aucto-
ribus) irrisorum religionis ferax.

CAPUT XLV.

Status hodiernus Ecclesiae periclitans.

Versamur in seculo, in quo nunc sibi demum velut cum Phrygibus sapere videntur homines suffeni et iactabundi, plenis buccis, buccinisque extollentes lucem, quæ suo demum hoc ævo accensa sit: quasi nunc demum facta sit lux, atque ante se omnia tenebricosa fuerint, bruta, stolidi et stupida. Ast studiose nos lucem a tenebris discernere monet Christus: *Vide, inquit, ne lumen, quod in te est, tenebræ sint.* Terribile vero est illud dictum Christi a) postquam oculis corporis ac mentis donasset cæcum natum, qui est symbolum miseræ, qua nos nascimur filii Adæ, conditionis: *In iudicium ego in hunc mundum veni, ut, qui non vident, videant, et qui vident, cæci fiant. Et audierunt quidam ex Phariseis, qui cum ipso erant, et dixerunt ei: numquid et nos cæci sumus? Dixit eis Iesus: si cæci essetis, non haberetis peccatum: nunc vero dicitis, quia videmus. Peccatum vestrum manet.* Quod apostolus constitutos a se episcopos Timotheum et Titum de cavendis pseudodoctoribus, magistris prurientibus auribus, monet, in tanta licentia et libidine, quidvis in medium proferendi, asserendique, nunc vel maxime locum habere debet, nobisque, quod de Corinthiis ob pseudoapostolos, et doctores timuit, maxime timendum, *ne, ut ait b) sicut serpens Hevam seduxit astutia sua, ita corrumpantur sensus*

a) Io. IX. 39. b) II. Cor. XI. 3.

sensus vestri, et excidant a simplicitate, quæ est in Christo. Noluit benignissimum Numen in statu naturæ, ut vocant, puræ nos quasi nobismetipsis relinquere, sed ipse fieri dignatus est noster magister, et per gratiæ lumen doctor et ductor esse in statu naturæ integræ, se semet primis parentibus per revelationem communicando. Sed dum illi a serpente seducti, scientiam boni et mali, veri et falsi quasi sibi propriam habere volunt, affectantes esse sicut dii, in eum nos secum cæcæ ignorantia statum abduxerunt, ut videntes non viderent, et intelligentes non intelligant homines, ex paradiso quasi in labyrinthum proiecti, in quo circa lumen veritatis perplexi palpamus, nobisque nos relinquentes a recto aberrantes in puteum interitus prolabimur devii, degeneresque alios etiam nobiscum in foveam abducimus. *Omnis plantatio, quam non plantavit Pater meus celestis, eradicabitur. Sinite illos: cæci sunt, et duces cæcorum: cæcus autem si cæco ducatum præstet, ambo in foveam cadunt.* a) Dixit hæc Christus, dum ei referunt apostoli, quod Pharisei in eius sermone fuerint scandalizati: sicut nunc Ecclesiæ Christi non solum ab iis, qui, quia durus ipsis fuit divinus per ipsam propositus sermo, retro abierunt, contigit: verum etiam a filiis suis, qui de mensa eius communicant, et bonis cœlestibus sunt imbuti; ut merito pia mater Ecclesia conqueri cum psalmista b) possit: *Quoniam si inimicus meus maledixisset mihi, sustinuissem utique. Et si is, qui oderat me, super me magna locutus fuisset, abscondissem*

a) Matth. XV. 14. b) Psal. LIV.

*dissem me forsitan ab eo. Tu vero homo unan-
mis: dux meus, et notus meus: Qui simul mecum
dulces capiebas cibos: in domo Dei ambulavimus
cum consensu.*

Est hoc inauditum anterioribus temporibus fa-
cinus huius seculi, scelusque in piam matrem Ec-
clesiam, ut quæcunque eius hostes evomuerunt,
iam sint, qui recoquant ex ordine etiam ecclesi-
astico, et religioso, ut possit dicere: *filiis matris
meæ, pugnaverunt contra me.* Totum sapientiæ
studium ponitur in maledicendi, carpendi que pru-
ritu, invido proscindendi dente, insidiandi, inhi-
andique. Volant undique schedia smata, clamores
ingentes scriptiunculas proletarias replent, in vul-
gus sparsas, orbem ac Ecclesiam; ecclesiastica et
ecclesiasticos, religiosos et religiosa profiganda,
excindenda. Ad hæc iam fere recidunt præsen-
tis ævi studia, ac eruditionis famam dictatoria: vo-
lo hoc, nolo hunc, nego, pernego, nego totum:
quod vulgariter dicimus, unum stultum posse plus
negare, quam centum sapientes probare. In hac
gloriola laurea velut in multaceo quæritur: si quis
facultate polleat, quidvis in dubium vocandi, vi-
tuperandi, cachinnis et ludibrio res etiam sanctis-
simas excipiendi, exponendique. Ad hoc huic
Chami progeniei opportuna sunt infensissimorum
Ecclesiæ hostium viperina dicta et scripta, quæ re-
petuntur, recuduntur, et continuo ingeminantur.
At quomodo sic sibi constat ille, qui appingitur,
affingiturque color: ut refecatis illis ad vivum om-
nibus, quæ constitutos extra Ecclesiam, nævis
equidem, ut sunt res humanæ, suis haud desti-
Tom. II. H tutam,

tutam, fratres averfos offendunt, via ad reditum complanetur?

Improbanda haud foret, quin imo laudanda summo opere contentio, reuniendi dissidentes in religione christianos, si sincera sit intentio, nihilque sublit fermenti Pharisaici. Sed id tamen gigantibus illis, qui in se suscipiunt totum orbem christianum reformandum ingenti studio, et contentione, æqui bonique verti nequit, quod animadvertere nolint commune hætenus irenicorum huiusmodi studiorum fatum, ut in utramque impingant partem: quod expertus nuperrime nimis sero animadvertit Iustinus ille, ut se scripsit, Febronius Ictus, ostentans inustum stigma in fronte, indignatus theologi, vel canonistæ, vel episcopi, qualis est saltem in partibus, nomen et characterem, dum iuris, qualequale illud sit, consultum se nominat Nic. Honthemius suffraganeus Treverensis auctor libri singularis profecto: *De statu Ecclesiæ, et legitima potestate Romani pontificis ad reuniendos dissidentes christianos*. Qui mox in adversa pagina hoc, ex D. Chrysostomi hom. IV. in epist. ad Hebr. ad populum suum dicta, ponit lemma: *Melius est, ut vos me suspicemini audacem, sævum, et arrogantem, quam ut vos faciatis ea, quæ Deo non placent*. Quævis operis pagina prodit, merito vereri se audaciæ, sævitæ, et arrogantæ suspicionem ob Romanum pontificem, quem impetit *audax iuris peritus*, ut ipse alicubi Innocentium III. vocat. Titulus ac frons pacem ostendat, studium præsefert et contentionem ad *reuniendos dissidentes in religione christianos*; cum totum

tum opus compositum potius sit, ad dissidia in ipsa Ecclesia catholica cienda. Qua igitur fronte mox e regione huius paginae dedicare audet opus *Clementi XIII. summo pontifici, primo in terris Christi vicario?* Vult adeoque Febronius potius audax, sævus et arrogans erga communem Ecclesiæ patrem et caput (usurpatis sibi arroganter profecto verbis S. Chrysostomi erga suum populum, ad quem ex officio verba faciebat) videri, *quam ut vos, o summi pontifices! faciatis, quæ Deo non placent.* Iam non hic memorem legem charitatis. a) *Si autem peccaverit in te frater tuus, vade, et corripe eum inter te, et ipsum solum.* Febronius voluminosum a se opus non nisi multorum annorum clandestina lucubratione compositum, typis vulgatum mox in orbem protrudit, atra bile et multo felle tincto atramento scriptum; quod audax sane, ne iterum, quæ ipse sibi episcopi ad subiectum ei populum arrogat, verba repetam, summo pontifici dedicans sic insit: „Iunctus cathedræ Petri, tanquam centro catholicæ unionis, a quo separari nunquam permissum est: motus profundo respectu erga Romanam sedem, tanquam in Ecclesia primam: plenus sincera veneratione erga eum, quem divina providentia locavit in apostolico throno, quemque submissè se colo ut successorem principis apostolorum, qui primatum in universa Ecclesia divinitus institutum legitime tenet. &c. „

Audire ego mihi hic Petrum sæpe videor, tam ardentem pollicitum, se non negaturum ma-

H 2

gistrum!

a) Math. XVIII. iv. 15.

gistrum: *etsi omnes fuerint scandalizati in te, ego nunquam scandalizabor*, qui tamen postea ter Christum negavit; donec eum respexit Dominus, isque reatum suum flevit amare. Fecit et hoc Febronius, sed demum postquam *per quindecim annos dimicaverat*, sunt verba epistolæ III. Honthemii, quam facta sua retractatione ad me perscripsit, et arma illa sua ad sacros Pii VI. pedes non invitum proiecit. Atque sic iam ad se reversus dicere cum Petro vinculis liberato potuit: *Nunc scio vere, quia misit Dominus angelum suum, qui eripuit me de manu Herodis. &c.* Cum antea nesciret, quid diceret his verbis, quibus dedicationem suam ad Clementem XIII. auspicatur: *iunctus cathedræ Petri, tanquam centro catholice unionis, a quo separari nunquam permissum est.* Quis enim cathedræ se iungi necessario debere existimet, de cuius fide certus non sit? *Quis centro catholice unionis iunctum se eidem non fide integerrima committat? securitate omnimoda non cohæreat, a quo separari nunquam permissum est?* Adeoque ei iunctus tam infallibiliter tutum se censere debet, quam infallibile est divinum oraculum, quo relinquere hoc centrum permissum non est, et hinc piaculum est, non adglutinari, obsequi ac revereri *ut successorem Principis apostolorum, qui primatum in universa Ecclesia divinitus institutum, legitime tenet.*

Cum hac vero Febronii tam aperta confessione quomodo conciliari queant varia, quæ in ipso opere habet, asserta? Veluti schismaticum illud, prærogativas Petri non esse affixas Romæ: et inficetum illud ac paradoxum Marsilianum, et Riche-
rianum,

rianum (quod hodie Protestantes iterum recoxerunt, postquam viderunt, quam absone principi ceu domino territoriali competere ius dicatur circa sacra) clavium potestatem originaliter esse penes collegium seu corpus Ecclesiæ: quod, quæso, ubinam substitit, quando Petro primum singulariter, et deinde cum collegio apostolorum potestas ligandi et solvendi fuit collata? Et quidem quod datum est Petro singulariter, verbis de futuro est factum: *Tibi dabo claves regni cælorum &c. Tu es Petrus et super hanc Petram ædificabo Ecclesiam meam. &c.*

Quam vero singula, quæ in medium affert Febronius ad reuniendos dissidentes, nata sint ad ipsam Ecclesiæ unitatem sufflaminandam in suo centro, nemo non videt: veluti appellatio adversus papam refractarium ad concilium generale, flabelum illud Iansenistarum in Gallia; concilia nationalia ad determinanda iura S. Sedis cum consilio illo schismatico, constituendi patriarcham per nationes, cathedram nimirum contra cathedram: subtractio obedientiæ, qua schisma illud magnum Avenionense tamdiu in Ecclesia fotum est, et protractum: resistantia adversus pontificem ac retentio bullarum pontificiarum: interventio principum cum potestate reformandi; quæ ex eodem Febronio selecta examinavit, et quam absone sint, novissimus auctor Gallicus *de l'autorité de deux puissances* D. Pey canonicus metropolitanæ ecclesiæ Parisiensis solide et breviter demonstravit. a) Ipse vero mox in front

H 3

structu-

a) T. H. P. III. c. II. §. 2. art. 3. p. 306. &c.

structuram, seu cathedram contra cathedram Petri, super petram a Christo solidatam, destruxit, dum eandem cathedram Petri *pro centro unionis catholicae, a quo separari nunquam permissum est*, agnoscit, tunc quidem verba dans, postea autem in sua revocatione ex animo, *non invitatus* recognoscit cum ecclesia Gallicana, quam male deperierat, ac perperam sistit in contentiosis illis inde a tempore schismatis Avenionensis scriptoribus Gersone imprimis, postea Quesnellianis, toto coelo aberrantibus ab illis, qui, seu successores apostolorum in collegio episcoporum, constituunt ecclesiam Gallicanam, fueruntque ipsi delatores apud sanctam sedem Iansenii et Quesnelli; quæ factio paucos habuit ex ordine episcopali, ac nescio, an hodie ullum patronum: unde ipsemet Febronius causam eorum conclamata esse a) dicit: „Licet enim, „ (ait) nondum esset ultimato et in forma condemnatus (Iansenista) agnoscere tamen debet, „ adesse modo omnia materialia prævidendæ damnationis in futuro concilio generali &c. „

An non vero Honthemio ipsa hæc agnitio ac professio bonum æquumque præiudicium insinuaré debuisset pro summo pontifice contra præiudicia illa, quæ seculo XV, ut supra vidimus, in causa fuerunt, ut quasi cathedra contra cathedram statueretur, tribunalque pontificis, id est Petri, cum tribunali concilii (seu collegii episcopalis succedentis collegio apostolorum, at non excluso Petro) committeretur, revocata veluti contentione illa: *quis eorum videretur esse maior*, inter apostolos

a) De Ratu Eccl. T. I. c. 6. §. 8. n. 17. p. 434.

stoles iam non semel a Christo redarguta, mota scilicet controversia: An concilium sit supra papam &c. Quam nisi suam fecisset clerus Gallicanus in declaratione an. 1682. paulo ante memorata, causa Ianseniana finita fuisset brevi S. Augustini sententia illa in causa Pelagiana: *Iam hac de causa concilia missa sunt ad sedem apostolicam: inde etiam Rescripta venerunt; causa finita est; utinam aliquando finiatur error!* Atque hinc recte M. Charlas optimum sumi argumentum statuit ad probandum, iudicium summorum pontificum circa quaestiones fidei esse irreformabile, ex eo, quod nihil unquam ab ipsis sit propositum toti Ecclesiae, tanquam fide divina credendum, in quo a conciliis oecumenicis reformandum fuerit illorum iudicium; quin etiam eorundem sententia, tanquam ex Petri cathedra pronuntiata, semper cum reverentia suscepta sit. „ Certe (subdit idem „ auctor,) periculum mali, quod per tot secula „ nunquam contigit, non usque adeo metuedum erat, ut illustrissimi episcopi Gallicani, „ ommissis veris et praesentibus ecclesiarum suarum „ malis, huic incerto, vel potius nunquam futuro remedio praeparare curarent „. Ceteras profecto per orbem catholicum ecclesias, recta in hac re imbutas fide, haeresis Ianseniana necquicquam commovit, quae hactenus ecclesiam Gallicanam secum, imo cum aliis, commisit. Quos errores adversa Gallorum pars notat in Romanis pontificibus, ipsi fatentur, ceu eclipses esse, non diu perseverantes, fide ac sede Petri indefectibili, ut Ben. Bossuet fatetur in ipsa, post mortem eius

edita, defensione declarationis cleri Gallicani. At in proposita causa iam aberrasset Ecclesia Romana ultra duo secula, si epocha repetatur a Baio, longe ultra seculum, si ab Iansenio, per seculum fere iam, si a Quesnello.

Ipsa anno seculari 1700. episcopi Gallicani, ut superiore seculo in causa Ianseniana, iam in consobrina Quesnelliana a sede apostolica iudicium, turbis invalescentibus, flagitarunt, in angustias redacti. In ipsa causa Ianseniana cum an. 1701. a 40. Sorbonæ doctoribus probaretur famosus casus conscientiae, an. 1703. proscriptus a Clemente XI. quo asserebatur, obsequiosum silentium absque interno animi assensu sufficere, ut subscribatur praescripto formulario, seu illud eludatur potius: nova opus fuit constitutione: VINEAM DOMINI SABAOTH. Neque tulit pontifex, examini subiici bullam; nec admissi appellantes a bulla UNIGENITUS, an. 1713. ab eodem Clemente XI. promulgata, qua Quesnelli errores proscripti sunt, quatuor aut sex episcopi (aliis nonnullis haesitantibus, nonnemine suspendente iudicium) qui appellationis libellum vulgarunt an. 1717. cui quidem paulo post Sorbonæ doctores non pauci subscripserunt, eorum numero primum aucto, sed paulatim iterum decrescente, post instructionem imprimis illam pastorem, in qua venenum doctrinae in bulla UNIGENITUS damnatae detegitur, in comitiis cleri Gallicani a quadraginta episcopis factam, paucis tunc episcopis cum archiepiscopo Noallio, sed moderate admodum tergiversantibus, accedente identidem magis ad priorum numerum clero,

clero, ac quidem maiore ordinis episcopalis vix non omni, longe etiam potiore parte academiarum, cleri item tam regularis, quam secularis in Gallia. In reliquis vero orbis catholici partibus Germania, Hungaria, Polonia, Flandria, Sicilia, Hispania, Italia omnis tam clerus major, quam minor secularis et regularis, quidquid sit de nonnullis doctoribus, ultro bullæ UNIGENITUS detulit: ita ut, si statueretur etiam fallibile Romani pontificis per se iudicium, esset iam infallibile consensu Ecclesiæ per orbem dispersæ. Id quod dubium non relinquit de futuro iudicio Ecclesiæ in concilio generali congregatæ.

Silent modo appellantes ad concilium eiusmodi generale, huius pro temporum circumstantiis ac rerum congregandæ difficultates perspicientes, nec mutire audentes post solemnem actum, quem *Iustitiæ* vocant, a rege an 1756. pro receptione bullæ susceptum. Ipsi etiam Ultraiektini schismatici in Belgio (quo Quesnellus Bruxellis dilapsus carcere, cui iussu archiepiscopi Mechliniensis inclusus fuerat, aufugit, an. 1719. mortuus) unionem desiderantes cum Ecclesia Romano-catholica, erga sacram sedem in plerisque æquiores reverentioresque sunt. Febronius autem cum larvatus adhuc Ultraiektinam illorum schismaticorum synodum anni 1763. neque approbat, neque improbat, in commentario suo in suam retractationem aliter sentit, constitutionique UNIGENITUS, ut dogmatico sanctæ sedis et universalis Ecclesiæ decreto, defert. a)

H. §

Utinam

a) Posit. XXVI. p. 166.

Utinam sic etiam ad se redirent Ultraiektini, agnoscerentque divinam providentiam circa Ecclesiam suam a seculis illis, quæis diviso inter plures reges et principes imperio, illam sedem, quæ debet esse centrum unitatis, fecit Deus a subiectione principum liberam, quod iam a Nicolao III. c. *Fundamentum* 17. V. *Decet namque*. de Elect. in 6. est animadversum, fuit semper prerogativa illa velut sacra anchora ab illis episcopis agnita, qui in aliorum principum ac regum ditionibus versantur, ab ecclesia Gallicana nominatim, ut vidimus. Quæ etiam præcipuum caput libertatis constituit in primatu illo divinitus a Christo instituto, non honoris tantum illa ambitione, a qua ille suos apostolos absterret; non quod majoritatis locum non habeat dignitas, sed ut, qui maior est, sit sicut minister Ecclesiæ, nimirum sponsæ Christi: prout supra ex S. Chrysostomo explicavimus breviter discrimen dominatus regum gentium et hierarchiæ ecclesiasticæ in communione legitimæ potestatis ecclesiasticæ inter summos Ecclesiæ principes episcopos, et pontificem maximum Ecclesiæ caput. Quare an. 1728. deputati ad hoc a clero Gall. episcopi per litteras regi declararunt:

„ Comme interessant la foi catholique, savoir que
 „ I. Ch. a institué dans son Eglise une forme de
 „ monarchie visible dont St. Pierre est le chef:
 „ que I. C. a voulu que St. Pierre, et les succe-
 „ seurs fussent ses vicaires sur la terre, et se re-
 „ presentassent en la qualité de Chef, et que le
 „ pape ait de droit divin un primauté d'honneur,
 „ et de iurisdiction „. Quin imo gloriatur ipsa

monarchia Gallicana ad præsentem usque diem, inde ab origine sua, Francorum regnum tutum semper fuisse Romanorum pontificum perfugium.

Reges porro et imperatores Francici, quam hierarchico ordini reverentiam et obsequium etiam in sua inauguratione iuratam præstant, atque erga Ecclesiam præstiterunt fidem, eandem usque ad præsentem diem inviolatam servarunt, qui sese in felici impotentia versari gaudent, et gloriantur, leges violandi, uti palam profitetur Ludovicus XV. in responso an. 1766, ac novissimo edicto 1770. quæ auctor laudatus *a)* de auctoritate utriusque potestatis, sacræ nimirum et politicæ, citat, deinceps vero hinc inde eiusdem regis declarationes iam ab anno 1731. affert *b)* quomodo id sibi cordi sit, ut potestas sacra integra sua, quam a Deo accepit, fruatur auctoritate tam in doctrina fidei, quam in regulis morum et disciplinæ, in condendis eam in rem canonibus pro ministris Ecclesiæ et fidelibus in ordine ad religionem &c. Idem christianissimus rex non solum hæc anno 1766. repetiit, verum etiam primam hanc ac præcipuam sibi incumbere obligationem declaravit, impediendi, ne iura hæc Ecclesiæ divinitus accepta in quæstionem vocentur *c)* „ Notre premier devoir est, d'empêcher qu'on mette en question les droits sacrés d'une puissance, qui a reçu de Dieu seul l'autorité de décider les questions de doctrine sur la foi, ou sur la règle des mœurs; de faire de

„ Ca-

a) De deux puissances P. I. c. 5. T. I. p. 210.

b) T. II. p. 278. *c)* L. c. T. III. p. 163.

„ canons ou de regles de discipline, pour la con-
 „ duite de ministres de l'Eglise et des fideles. „

Quæ si Febronius attendisset, non tam procaciter, quod tam frequenter facit, ad exemplum et auctoritatem ecclesiæ Gallicanæ provocasset. Eminentissimus card. Bathiani edidit an. 1782. in sua remonstratione p. 137. recusa an. 1787. responsum cleri Gallicani ad denunciationem Febroniani operis factam a 1775. clero Gallicano a serenissimo Clemente archiep. Trevirensi, apud quem is suffraganei munere fungebatur, eoquod auctor suffragio cleri Gallicani abuteretur in pluribus opinionibus contrariis doctrinæ ecclesiæ Gallicanæ quam Em. præses card. de la Roche Aymon sess. 127. examinandam proposuit. Recusum est responsum illud nuper post secundum supplementum libri Gallici inscripti *Veritable Etat du différent élevé entre le Nonce apostolique, et les trois Electeurs ecclesiastiques* sub titulo *coup-d'œil sur le Congrès d'Emu tenu en 1786.* unde nos partem dogmaticam adscribere, operæ pretium ducimus: ubi postquam dictum esset, Febronianum opus vix cognitum paucis Galliæ theologis, subditur:
 „ Que loin d'avoir aucune autorité, il passe parmi
 „ ceux, qui le connoissent pour favoriser les opi-
 „ nions nouvelles, pour être inexact sur les ob-
 „ jets de la plus haute importance, et surtout
 „ pour s'écarter du langage dont le clergé s'est
 „ toujours fait une loi lorsqu'il a été dans le cas
 „ de s'expliquer sur la primauté d'honneur et de
 „ juridiction, qui appartient au successeur de S.
 „ Pierre et l'autorité de l'Eglise de Rome centre
 „ de

„ de l'unité, et mere et maîtresse de toutes les égli-
„ ses. Que la doctrine du clergé de France, sur
„ tous ces objets, consignée dans les déclarations,
„ et expositions de ses assemblées est le desaveu
„ le plus formel, qu'il soit possible, d'opposer à
„ ceux, qui osent sans fondement s'appuyer de
„ son autorité : qu'il faudroit, pour s'en prévaloir,
„ tenir le même langage que lui, d'après la doctri-
„ nes des Peres et des anciens canons, et que
„ pour tirer avantage du silence de l'Eglise de Fran-
„ ce, il faudroit que l'ouvrage de Febronius y fut
„ assez connu et repandu pour avoir mérité de
„ fixer son attention „. Fuit quidem Febronius
in Gallicam linguam conversus a religioso exule
et extorre a suo ordine, sed in Germania, ubi ab
episcopis publice fuit proscriptus, nihilominus ta-
men non sine damno serpens ac periculo apud
utrumque statum ecclesiasticum et politicum, dum
in suo opere Febronius se (ut repetam, quod
ipse sibi in fronte libri veluti *Saulus adhuc spi-*
rans minarum usurpat,) audacem, sævum et ar-
rogantem ostentat, legitimam ecclesiasticam pote-
statem secum in summis Ecclesiæ pastoribus com-
mittendo, eamque violentis exponendo manibus
summarum potestatum : nihil veritus, palam sum-
mo pontifici quasi in faciem edicere, se de huius
primatus iure tractare præsumpsisse, eiusdemque
terminos delineare aggressum, *ultra quos quidquid*
suscipitur, sanctæ nostræ religioni exitiosum esse
intelligitur. Enimvero horum se numero felici-
ter expedit, personatus Febronius, reverendis-
simus Honthemius. Is dum larvam suam deposuit

retractando Febronium, animi certe obstinati a se suspicionem est amolitus, etsi Fenelonii docilitatem non omnino assecutus fuisse videatur omnibus, notatus a suo archiepiscopo in litteris ad pontificem summum an. 1781. de mobilitate quadam animi, magis utique, quam hæreticorum pertinacia indulgenda.

Habitus fuit an. 1769. concipiente potissimum et parturiente simul atque obstetricante Febronio conventus deputatorum ab Electoribus ecclesiasticis, in quo gravamina, quæ in anterioribus imperatorum electionibus contra abusus quosdam tribunalium apud Nuntios apostolicos in Germania sunt facta, iam ad abolitionem Nuntiaturarum vergebant, tametsi Benedictus XIV. indulgentissimum se ea in re præbuisse (aliquanto etiam ultra ea, quæ in concilio Trident. a) de ordine appellationum sancita fuerant) atque optimus pontifex a vi inferenda concordatis Germaniæ sese maxime abhorre, ostenderet, contestatus: „Pessimi exempli
„novitatem esse, qua sacrorum canonum sanctiones parvipenduntur, et concordata inter
„SSmam sedem et nationem Germanicam inita et
„firmata violantur. „

Conquievisse res visâ est, donec an. 1782. præsentē pontifice Viennæ, Nuntio apostolico iurisdictione, qua hætenus usus fuerat, decreto cæsareo ablata fuit: dumque redux pontifex per Monachium petitioni Electoris de mittendo in ditiones Palatino - Bavaricas Nuntio apostolico annueret,

iam

a) Sess. XXII. c. 7. XXIV. c. 5.

iam non in eo res stetit, quod tribunal Nuntiatarum in Germania spectabat, imperatorque suo exemplo metropolitae Germaniae suum condixerat patrociniū litteris an. 1785. unde illi anno sequenti ex curiis suis singuli deputarunt ad conventum ad aquas Embenses agendum, Elector Moguntinus Valentinum Heimes suffraganeum, Trevirensis Ios. Ludov. Beck officialem, Colonienſis Georg. Hen. de Tautphæus consil. int. archiep. Salisburgensis Io. Mich. Boenicke consil. consistor. qui iam non in eo, quod agebatur, sibi hærendum existimarunt, et imperatoris et metropolitae abusi auctoritate, omnes prætergressi limites, totum pene a Deo in statu hierarchico constitutum, atque inde a S. Bonifacio Germaniae apostolo servatum apud nos ordinem, susque deque habere præsumserunt. Hi igitur præsetulerunt, redintegrare a Christo datam episcopis potestatem, quæ quantacunque est (de qua, multa in concilio Tridentino facta conquisitione, nihil articulatius definitum est) ipsorum episcoporum personæ inhæret. Quare immerito anonymus ille, qui præterito anno in Spirensē episcopum calamum strinxit, irreverenter etiam passim non solum Romanos pontifices, verum etiam ipsum Tridentinum concilium perstringit, in eo etiam, quod legatis episcoporum in concilio Tridentino suffragium non fuerit concessum. Id tamen ab anonymo hoc, cum ex tenore definitivo sententiarum, quo utuntur commissarii Embenses, contrarium potuisset videri, gratanter accipimus, quod in præfatione profitetur, nullum ex eorum assertionibus (positionibus nem-

pe seu thesibus ad ventilandum poni solitis) præiudicium fieri: „Vorgreifung und Neuerung war
 „sie nicht, sondern nur vorläufige Berathung und
 „Vorbereitung, eines Werks, das gemeinschaft-
 „lich zu seiner Vollkommenheit gebracht wer-
 „den sollte „. Postremum hoc *Gemeinschaftlich*
 sic ego in sensu catholico accipio, ut transigenda
 sint huiusmodi negotia in communione potestatis
 ecclesiasticæ inter summos Ecclesiæ pastores, epis-
 copos et pontificem; quem tamen, quomodo sibi
 in animum inducere potuerunt, fore concessurum,
 ut a privatis quatuor doctoribus (hoc enim solo
 caractere, uno excepto episcopo in partibus, Fe-
 ronii socio, sunt insigniti) omnibus suis propemo-
 dum iuribus spoliaretur? Quod egisse videri pos-
 sunt commissarii hi; quidquid præferant de Ro-
 mani pontificis primatu in Ecclesia ceu centri uni-
 tatis, a Deo ad id requisita iurisdictione instructi,
 cui catholici canonicam obedientiam debeant ac
 reverentiam; dum vero omnem recursum ad Ro-
 manam sedem quorumcunque diocesanorum ab epi-
 scopi nutu, exemptiones autem quasunque a pontifi-
 ce datas a licentia procerum etiam imperii Germanici
 suspendunt, religiososque ordines quosunque a
 nexu superiorum suorum exterorum liberant: epi-
 scopis facultatem omnem dispensandi in legibus
 universalibus Ecclesiæ atque pontificis tribuunt,
 etiam in sacramentis, si non videri queat poeniten-
 tiæ quoad reservationem casuum contra expressum
 Tridentinum canonem, saltem matrimonii: cum
 in materiis sacramentorum tamen tutior semper
 sit tenenda sententia. Haud minus est, quod ha-

betur

betur in punctationibus, ut vocant, eiusdem confessus de facultate dispensandi in voto continentiae ordini diaconatus et subdiaconatus annexo, atque solemnibus votis ordinum religiosorum et aliis dispensationum generibus, quarum facultatem singulis quinquenniis haecenus Roma petebant, obtinebantque episcopi; has autem facultates quinquennales prorsus cessare volunt isti: liberam item dispositionem relinqui volunt episcopis circa pias fundaciones, eas pro libitu cuiusque episcopi contra voluntatem fundatorum, atque destinatum ab ipsa fundacione finem: bullas pontificias non nisi ex arbitrio episcoporum suscipiendas, uti etiam declarationes congregationum Romanarum saluberrimo consilio institutarum, Nuntios apostolicos facultatibus quibusvis a pontifice instructos abesse Germania volunt, uti etiam notarios seu protonotarios apostolicos. Pro libitu porro restrictum sciscunt aut abrogatum, quidquid iuris haecenus in Germania pontifici fuit in dignitatibus, ac beneficiis ecclesiasticis, etiam secundum Concordata Germaniae, mutuo pacto firmatum; de annatis item &c. quasi suo et episcoporum solo arbitrio transigendum: atque iuramentum ab episcopis summo pontifici praestari solitum restringendum &c. ut mox articulatius videbimus.

Et si vero punctationes hae conventus Emsensis clementer a Caesare susceptae sint, iam tamen is ingens iisdem fecerat praedictum data ad Moguntinum anno antecedenti 1785. epistola, qua, quod beneficia attinet, ad claram omnino litteram standum inhærendumque sciscit Concordatis nationis

Tom. II. I nis

nis Germanicæ: cum vero illud maxime, quod de ipsis his punctationibus ad quatuor Germaniæ metropolitas perscribit, ut non solum cum episcopis exemptis et non exemptis res transigantur, verum etiam cum singulis imperii statibus, quorum in territoria diœceses singulæ sese extendunt. Ea cuiusmodi sint, nemo non videt, quot in imperio Germanico dominorum serva futura sit Ecclesia.

Est vero præ oculis epistola Electoris Moguntini ad suos suffraganeos, et alios quosdam episcopos Germaniæ, nunc primum data, in qua nihil de his punctationibus, sed de sola nova Monacensi, perpetuisque illis per Germaniam apostolicis Nuntiaturis. Dudum autem mihi mens Clementissimi Electoris Moguntini comperta est, quam semper is alienus fuerit ab eiusmodi innovationibus legatum Viennæ functus sub suo antecessore: qui ipse ille etiam, nunc quam maxime opportunum, ecclesiastici vigoris an. 1764. documentum præbuit, Romanæ sedis iura ut salva essent, et integra ab usurpationibus tribunalium secularium: „Quoad
 „ ea, quæ in derogationem libertatis iuriumque
 „ apostolicæ sedis ex laicis imperii tribunalibus
 „ hætenus emanarunt, ea omnino pro iuribus
 „ tolli curabo; neve unquam impofterum in exem-
 „ plum trahi possint aut debeant, omni sollicitudine obstitam. Manu propria subscripsi Emericus Iosephus princeps Elector „ Quod nimirum singulare semper fuit sacrosanctæ huic Moguntinæ, sedi S. Bonifacii Germanorum apostoli exemplo, ut eius successores veluti hæreditario tenerent

nerent devotionem præcipuam erga sedem apostolicam. De Electore Trevirensi quid dicam? Quo nemo maius testimonium dare potuit iis, quæ is egit ad Febronium in orbitam atque ad revocationem sui operis inducendum, quod archiepiscopus non dubitavit *partum satanæ* vocare, quò *beatissimi Petri*, sunt eius verba, *apostolicam sedem penitus evertere, et petram, supra quam Christus Dominus edificavit Ecclesiam suam, omni adhibito conatu tentat suffodere*. Quæ aliaque ad rem leguntur a) in supplemento secundo ad librum Gallice editum sub titulo VERITABLE ETAT &c. a nobis iam laudato, ubi etiam locum insignem b) affert auctor, ex eiusdem serenissimi Electoris Trevirensis de prærogativis Romanæ sedis epistola pastoralis edit. Parisiensis an. 1782. cui consona est epistola pastoralis c) Germanice edita Treviris an. 1780. integro volumine. Maximilianus vero Iosephi II. augustus germanus, Colonienſis Elector, quam devotum sese exhibuerit, observantemque erga Pium VI. P. cum ad Viennam diverteret, ipse testis non sine tenero animi affectu recordor. Nec compertum est aliquid, punctationibus Emſensibus eum aut cæteros collegas suos insistere, ultra causam perpetuarum Nuntiaturarum, Coldliensis imprimis ac novissimæ Monacensis, cum connexis quibusdam dispensationum facultatibus.

Mirum, dum primum lucem publicam aspexerunt punctationes, cursum mox, fatumque varium habuerunt in volantibus hodie undique schediasticis, ultro citroque sparsis. Nec locus aquarum

1 2

rum

a) p. 120. seq. b) p. 71. c) p. 220.

rum Emsensium Lutheranus inculpatus est relictus, atque insolens occasio concursus ad alia omnia varii, a re tali ac tanta alieni, ad huiusmodi balnea: unde esse sarcasum rumore illum existimo sparsum præterito anno, fore, ut brevi conventui Emsensi contradictorius sit habendus apud aquas Spadanas, vel Aquisgranenses. Id vero animos imprimis commovit, quod conventus hic ex quatuor compositus hominibus Pythagoricum illud: *αὐτὸς ἐφ' αὐτόν* tanto sibi supercilio usurpasse sit visus, ac si universum collegium apostolorum in suis successoribus congregatum cum suo capite ex cathedra pronuntiasset. Præferunt punctatores isti, incumbere se sub auspiciis potentissimis maiestatis cæsareæ ad restituenda postliminio primigenia episcoporum iura, quæ iisdem tanquam apostolorum successoribus ipso ore dominico data competant, habuerintque primis Ecclesiæ sæculis, quorum vero in punctationibus vix unum reperias (et si non agatur de lana caprina, in punctatorum præsertim munere) caput, quod ad primitivam illam missionem apostolicam referendum sit, a Christo in Evangelio factam. Minime vero eo referri possunt facultates illæ, ad quas pleræque punctationes redeunt, quæ sunt potius ad destructionem per indulta et dispensationes, quam ad ædificationem disciplinæ, et legum ecclesiasticarum, ab iis, quos Christus posuit, regere Ecclesiam Dei, successu demum temporis in Ecclesia constitutarum. Quæ si sint leges particulares ecclesiarum particularium, non autem generales Ecclesiæ universæ, per eos, quorum auctoritate sunt conditæ pro re-

rum

rum et temporum circumstantiis mutationem subire possunt: quo sensu dici potest S. Cyprianus cuivis episcopo *in solidum* curam Ecclesiæ suæ tribuisse; errore tamen iuris et facti in causa rebaptizationis hæreticorum deceptus. Quæ apostolis data est potestas ordinis et iurisdictionis in universum orbem ad constituendam Ecclesiam, ea cum apostolis exspiravit, dum singularum dioceseon sunt constituti limites, excepta fede Romana D. Petri, cui præter communem cum collegio apostolorum potestatem ligandi et solvendi, Christus dedit singulariter claves regni cœlorum, fundamentum insuper Ecclesiæ constituendo, adversus quam portæ inferi non sint prævalituræ. Quod hætenus experientia felici compertum habemus, dum undique cecidisse vidimus Ecclesias reliquas ab apostolis satas; tum vero integras non solum provincias, et regna, sed etiam orbis partes, Asiam, et Africam cum magna Europæ portione, quæ communione Ecclesiæ Rom. exciderunt, inconcussa semper Petri sede. Unde merito quisque cum S. Hieronymo ad Damasum P. scribente dicat: „ Ego nullum nisi Christum sequens, Beatitudini tuæ confocior. Super illam Petram ædificatam „ Ecclesiam scio. Quicumque extra hanc domum „ agnum comederit, profanus est. . . Quicumque „ tecum non colligit, spargit, hoc est, qui Christi non est, antichristi est.

Hæc se profiteri mecum dicent punctatores etiam Emsenses, principio statim Romanum pontificem superintendentem quasi (*Oberaufseher*) et primatatem professi. Sed, si ita dicere fas sit, 'superin-

tendentem illi significato protestantico, etsi iurisdictionis aliquam rationem pontifici tribuant, accipiunt, non plenam illam tamen ἐπισκοπήν, unde illi, quorum causam sibi videntur propugnare punctatores, episcopi vocantur: ut sicut hi, quod Ecclesiae universae attinet regimen, in partem sollicitudinis in suis episcopatibus vocati sunt, ita Romanus pontifex in sede apostolica, successionemque Petri episcopatum (ἐπισκοπήν) totius Ecclesiae in plenitudinem potestatis haereditaverit. Anterior vero haec vox est plenitudinis potestatis pseudodecretalibus illis Isidorianis, quibus punctatores usurpationes illas, ut vocant, Romanae sedis in praedictum iurium episcopatum primigeniorum adscribunt, de quibus iam locuti sumus, ostensumque abunde est, eas ex genuinis monumentis sec. IV. et confarctas esse, et, ut hoc solum hic opportune commemorem, comparuisse primum eas in Ecclesia Moguntina circa finem seculi VIII. sub Riculpho archiepiscopo, post S. Bonifacium Germaniae apostolum, ex cuius epistolis, cura Rev. Wurthweinii suffraganei Wormatiensis nuperrime editis, palam cumprimis erit, quam in plerisque punctationibus iniurii sint Romanae sedi, quamve multa perperam pseudodecretalibus tribuant, atque ob eas Romanos pontifices incessant, ubi earum ratio primum sec. IX. haberi coepit, ipso Nicolao I. P. tunc in scriniis Romanis eas, cum ab ipso peterentur, haud repiciente. Quid? quod novissime Spitlerus in historia iuris canonici earum auctorem Benedictum levitam, diaconum Moguntinum, cuius etiam

addi-

additiones ad collectionem capitularium Andegisi habemus, faciat; applaudente anonymo (qui nuperime ad art. XXII. congressus Emsensis lingua vernacula historiam appellationum in tribunalibus ecclesiasticis edidit) quod collectionem illam sub ementito nomine Isidori, sive Mercatoris, sive Peccatoris concinnaverit levita ille, cum tamen nomen Isidori sine fraude a S. Isidoro Hispalensi acceptum esse videatur; non quod ille auctor sit pseudodecretalium; sed quod adhucdum in Hispania supersit collectio S. Isidori, dispersita in duas partes, quarum prima continet canones conciliorum Græcorum inde a Nicæno I. concilio, deinde Africanorum, Francicorum, Hispanicorum, dum secunda pars continet Decretales summorum pontificum, sumto exordio a duabus epistolis S. Damasi ad Paulinum Antiochenum, post quas sequitur epistola S. Siricii, a qua collectio Dionysii exiguè exordium sumit. Sequuntur in collectione S. Isidori aliorum pontificum epistolæ usque ad S. Gregorium M. S. Isidoro coætaneum. Unde id saltem palam fit, quo loco in Hispania decretales summorum pontificum fuerint habitæ genuinæ illæ: quales etiam nonnullæ pontificum Romanorum epistolæ, plenæ vigoris apostolici habentur inde a Clemente I. S. Petri discipulo præter confictas illas Clementis, Lini, Cleti, Lucii, Melchiadis in collectione Isidoriana, ex qua diffiteri nemo potest, antiquam disciplinam quoad iudicia ecclesiastica immutationem accepisse; sed fere in iis capitibus, in quibus antiquam revocare hodie disciplinam, vix non esset impossibile, non tantum

contentione, aut vitio Romanæ sedis, quam reliqui etiam per orbem catholicum status hierarchici, præsertim in nostra Germania mutata rerum et personarum facie, ac temporum circumstantiis.

Dependet res, quod auctoritatem R. P. attinet, a notione iurisdictionis, quam, ut iam diximus, punctatores ad aquas Emsenses secundum systema ecclesiasticum Protestantium sibi potius effinxerunt, quam Ecclesiæ catholicæ. Unde etiam est, quod omnes omnino exemptiones abrogatas esse velint: quæ dudum ante pseudodecretales pontificum Romanorum in Ecclesia obtinuerunt, in conciliis ipsis iam inde a seculo V. firmatæ. Ex iis anonymus in additamentis ad librum Gallice scriptum, inscriptumque *VERITABLE ETAT* a nobis identidem citatum memorat a) Arelatense an. 455. et Carthaginensia duo, alterum a. 525. alterum a. 534. in hanc ipsam Emsensium punctationem: ibidemque b) remonstrationes in medium profert archiepiscopi Mechlinensis, card. et archiep. Strigonienſis regni Hungariæ primatis, ipsiusque Electoris Trevirensis factas imperatori: cuius exemplo etiam punctatores uno concidunt ictu omnem nexum, quem religiosi ordines erga suos superiores extra diœcesin aut territorium habent, habueruntque nonnulli ordines ab ipsa fundatione, unacum exemptione illa, qua, præterquam quod conservationi communibusque utilitatibus ordinis consulant, possint in diversis diœcesibus et regionibus per orbem christianum subsidio esse in cura anima-

a) Coup - d'œil sur le Congrès d'Ems p. 146.

b) p. 147. seqq.

animarum, aut etiam munere apostolico missionum apud fideles vel infideles nationes. Male vero sibi constant punctatores, suisque consulunt hierarchis, a quibus sunt deputati, dum eas exemptiones probant, quæ per leges imperiales auctoramentum habent, reiectis illis, quæ a legitima ecclesiastica potestate sunt constitutæ, ipsoque summo pontifice, cui tanquam primati Ecclesiæ canonicam obedientiam non abnuunt. Et siquidem hoc ad conciliares canones restringunt, præsto sunt etiam concilia generalia, Lateranensia sub Alexandro III. et Innocentio III. Lugdunense, Viennense ac Tridentinum, in quibus non solum legitime constitutæ sunt exemptiones, verum etiam rite ordinatæ, communionique potestatis ecclesiasticæ inter summos Ecclesiæ pastores, pontificem et episcopos, conformatæ in concilio præsertim Tridentino: in quo materia hæc de exemptionibus operosissime fuit disputata, atque diligentissime discussa, tandemque sic demum decisa a) ut sollicitè abusus omnibus, qui aut irrepererunt, aut evenire possent, cautissime prospiceretur, imprimis iuribus episcoporum, quod curam animarum attinet, ac cætera episcopalia munia, tutius relictis superioribus regularibus iis, quæ ad observantiam regularem spectant, earum rerum magis gnaris atque etiam studiosis, quam episcopis aut eorum curiis, quas sæpius novercam sunt experti; nec in ipsis semper episcopis paternum satis affectum. Vid. Tit. Decretal. *de excessibus prælatorum*.

I §

Quod

a) Sess. V. et XXI. de Reform.

Quod latum posterioribus demum seculis dispensationum in legibus ecclesiasticis campum attingit, quem totum punctatores episcopis vindicatum volunt; dum tamen ipsi scriptores Galli Petrus de Marca, Fleurius post Thomasinum ius dispensandi in legibus ecclesiasticis summo pontifici reservent, conservatum hætenus in Gallia perinde ac aliis catholicis regionibus ex avita observantia: tum etiam quod pontifici totius Ecclesiæ cura commissæ est, quam exerceat, dum conciliorum præsertim œcumenicorum rara sit, ac forte hodie pene nulla spes aut facultas: atque ipsa etiam provincialia concilia dudum in desuetudinem venerint, ad quæ anterioribus Ecclesiæ temporibus huiusmodi causæ fuerunt relatæ, in difficilioribus casibus relatione ad Roman. sedem haud infrequenter facta: ita tamen ut remotioribus Ecclesiæ seculis nullas legum ecclesiasticarum dispensationes deprehendere liceat, nisi postea quam leges iam infractæ fuissent. Quod tamen, multiplicatis cum tempore ecclesiasticis legibus, mirum adeo non est, tulisse mutationem. a) Ut vero

ea

- a) Mentem suam de hac re an. 1782. Clemens Elector Trevirensis in epist. ad Card. archiep. Mechliniensem sequentibus declaravit verbis. „ Plus j'ai réfléchi, dit S. A. E., „ & consulté sur les dispenses qu'on veut nous faire accorder, plus j'y ai trouvé d'inconvéniens & de danger, „ en admettant même que, lorsque le recours à Rome est „ impossible, les Evêques peuvent dispenser (ce que je „ ne crois pas, si ce n'est peut-être dans le cas d'une „ véritable & urgente nécessité); il me semble encore que, „ vu l'atteinte, qu'ils porteroient par-là aux droits du „ Saint-Siege, qui est le centre de l'unité, auquel malheureusement on ne tient presque plus; vu encore le „ scandale qui résulteroit de leur complaisance dans les

ea dispensandi in legibus generalibus facultas episcopis promiscua esse iam non potest, ita nec penitus demi valet: quando obversatur iusta legis epikia pro personarum, rerum ac temporum circumstantiis, quas illi propius inspicere possunt, in casibus præsertim particularibus, in legibus e. g. abstinentiæ et ieiunii, dummodo tamen caveatur periculum, ne in desuetudinem lex veniat aut despectum: neque superentur limites avitæ observantiæ, introductæque consuetudinis, nec non observantiæ et auctoritatis, universalis legum ecclesiasticarum custodis, Romani pontificis, præsertim in re sacramentaria poenitentiæ e. g. et matrimonii, de quo in concilio Trident. diu disceptatum est, an episcopis concedenda in impedimentis matrimonii dispensandi facultas. Qua de re etsi in decreto *a)* abstrahatur, nec fiat absoluta pontifici reservatio, usus tamen constans ius illud Romanæ sedis hactenus asseruit, nec ipsis dissentientibus punctatoribus. Quare de hac re episcopis cum pontifice conveniendum est, prout Viennæ factum an. 1782. cum præsentibus tunc Hungaricis et Germanicis episcopis, illis veluti coactis in synodum cum pontifice. SSmus P. N. Pius VI. P. M. postquam in epistola an. 1787. data Maximiliano Electori Colonienfi suæ sedis in hac re iura ex antiquitate

„ circonstances actuelles, ils devroient tenir ferme & s'abandonner pour les suites à la divine Providence „ Eadem adhuc pluribus edisserit in epistola eodem anno ad fratrem suum Albertum Sax. Ducem data. Vid. Reflex. sur les 73. articul. du pro Memoria pres. à la Diète de l'empire &c. à Ratisbonne 1788. p. 142.

a) Sess. XXIV. de reform. cap. 5.

tiquitate ecclesiastica, canonibus conciliorum, Coloniensis etiam novissimi an. 1536. ob oculos posuisset, „Si nunc (subdit) dispensari inciperet a te
 „ Ven. Frater, iure proprio, quid aliud ageretur,
 „ nisi ut sedes ap. suo spoliaretur iure, quod ab
 „ antiquissimo tempore sola semper exercuit,
 „ cuiusque exercendi tenuit non interrup-
 „ tam, sed constantem, receptamque in Ecclesia
 „ possessionem. Qui certe tam inveteratus posses-
 „ sionis titulus, etiam si alia deessent in suo pri-
 „ matu constituta fundamenta, valere per se ipse
 „ plurimum apud omnes deberet. Neque hic con-
 „ tra obijci ullum imperatoris edictum potest,
 „ cum eiusdem extet Nobiscum satis iam pervul-
 „ gatum Concordatum. Ex eodem patet, inter
 „ utrosque Nostrum convenisse, ut eæ dispen-
 „ sandi ab impedimentis facultates, quæ antea
 „ a sede apostolica concedebantur suarum ditio-
 „ num episcopis, extenderentur impolterum etiam
 „ ad divitum matrimonia, ita tamen, ut in præ-
 „ fixos arctiorum graduum limites non transcur-
 „ rerint „ Ibidem igitur agnoscitur ad summos
 pontifices dumtaxat pertinens, seu privativa ipso-
 rum iurisdicção in impedimentorum matrimo-
 nialium dispensationibus, quoniam, eadem uti
 conceditur episcopis ex pontificia delegatione:
 ipsique pontifici adhuc reservatur usus conce-
 dendarum in arctioribus gradibus dispensationum.
 Atqui vero præmissis his, legitime S. C. M.
 suarum ditionum episcopis *universis diœcesanis*
 fecit declarari, ipsis nunc liberum relinqui, ut
 facultates dispensandi circa impedimenta matri-

monii

monii in gradibus prohibitis consanguinitatis et affinitatis, in quantum hæ in gradu quarto et tertio, nullatenus tamen tangente secundum, ipsis hucusque pro pauperibus concessæ erant, etiam pro nobilibus et ditioribus ad dies vitæ impetrare, atque hac ratione ipsi etiam in formula consueta dispensare possint.

Pergunt punctatores dilatare fimbrias suas, ac quasi ex cathedra confidenter statuere, pertinere pariter ad potestatem cuiusque episcopi, obligationes, quæ ex sacris ordinibus oriuntur, tollere, *utenturque hac licentia ex urgenti ratione archiepiscopi et episcopi respectu sub-et diaconorum.* Causam hic facile subodoratus nobis aperuit anonymus ille, qui lingua Gallica stricturas edidit a) in punctationes conventus Emsensis: profertque ex Thomafino b) exemplum Casimiri Poloniæ regis, qui monasticam vitam sec. XI. Cluniaci professus, et diaconus, a pontifice dispensationem obtinuit. Quam etsi ipse Thomafinus *dispensationem novam* prorsus, et priori ætate inauditam vocet; inde tamen, quod Poloniæ proceres abbatem Cluniacensem primum convenerint, sed remissi ab eo, ut „supremum in terris tribunal, supremamque „ potestatem, sedem videlicet apostolicam Romæ, „ et vicarium Christi adirent, et necessitate publica regni declarata, principem Casimirum „ reddi deposcerent „; ut ex Longini hist. Polon. narrat: adnotat equidem, haud videri usque adeo tunc præiudicatum vulgo fuisse, non posse gravissimas

a) Coup. d'œil sur le Congrès d'Ems p. 165.

b) De Beneficiis P. II. l. III. c. 27. n. 3.

vissimas quasque dispensationes proficisci, nisi a sede apostolica, cum Poloni legati, imo et antistites electum a se Casimirum præsumerent, ab abbate Cluniacensi in regem sibi relaxari posse. Sed quid? quod primam et inauditam relaxationem hanc agnoscat Thomasinus, quamque, ut alibi a) loquitur, extrema regni calamitas, iamdiu turbulentissimis, et cruentissimis dissensionibus dilacerati inter diutini interregni difficultates exoravit. At tamen ex ipsorum legatorum apud cit. Longinum ad pontificem facta supplicatione discedere Thomasinus poterat, quo illi rem loco haberent: „Ex te (aiunt) sanctissime Pater, nostra et „ totius Polonici regni salus et restauratio pendet: tu solus patriæ nostræ potes sanare discrimen, tu bellicum furorem inhibere. Te patria nostra invocat, te intuetur, ad te fiducia, libus precibus recurrit, „ Nec nisi gravi cum cardinalibus et aliis, quod *res et supplicatio nova, et sine exemplo* esset, præmissa consultatione annuit pontifex.

Nec interest punctatorum, quod Casimirus monasticis quoque fuerit constrictus votis, quippe a quibus illi perinde potestatem dispensandi ex canonicis causis, cuique episcopo faciant. Quæ vero hic possunt esse causæ canonicæ dispensationis in votis solemnibus, quam sibi nullus unquam episcoporum usurpavit? Episcopis Hungariæ ultro Viennæ an. 1782. hoc præsentī pontifici contestantibus, ipse respondit pontifex, *neque se in votis solemnibus directe dispensare posse*: minime

a) P. III. lib. III. c. 24. n. 12.

hique compertum est, Pium VI. cum primum ad sedem R. assumptus esset, id firmiter apud se constituisse animo, nunquam se hic ulla usurum relaxatione: diuque in ea mente firmus stetit, donec ad evitanda maiora mala ad remittendum rigorem necessitate constrictus fuisset. Quæ vero, ut iterum quæram, potest subesse causa canonica licentiæ, tam promiscue dispensandi in voto solemnini, promissioneque ipsi Deo, in facie Ecclesiæ post integram unius anni deliberationem, quam non solum firmavit concilium Tridentinum, sed et quinquennium insuper ad reclamandum indulgit? Quo deveniet fides humana in promissionibus mutuis, factis etiam cum iureiurando, si fidem Deo datam post tantam temporis intercapedinem liceat tam facile solvere, aut fallere? et quidem per illos, quos Deus in sua Ecclesia ad eam sibi a commissis fidelibus præstandam constituit: hique ipsi eius collegii episcoporum socii, qui in spiritu sancto congregati Tridenti post tam maturam deliberationem discussionemque statuerunt, singuli sibi decreta illa immutandi licentiam usurpent? Id vero uno eodemque halitu punctatores Emsenses, quasi omnibus Ecclesiæ sanctissimis legibus superiores, mox iterum indulgent, dum constitutos ab eodem concilio Tridentino post multam disquisitionem, ut ex actis et hist. concilii Trid. a) constat, ad professionem solemnem ætatis annos immutare, nulli sibi religioni ducunt: et quidem tam enormiter, ut loco anni decimi sexti, quem olim etiam legimus a S. Basilio constitutum, concilium

a) Pallav. I. XXIV. c. 6. n. 2. &c.

ciliumque Tridentinum statuerat, ipsi in viris ad annum 25. in feminis ad quadragesimum usque pro-
rogent. Qua in re insigniter punctatores fefellit
ratio, non attento duplici, Deo sacratarum vir-
ginum, in antiquiore Ecclesiæ disciplina discrimi-
ne, de quo copiose agit Thomasinus in veteri et
nova disciplina a) de beneficiis: quod nunc iterum
recusum Moguntiæ opus consuli b) poterit. Ubi
post alia can. 19. concilii Agathensis citans, quo
statuitur, *sanctimoniales, quamlibet vita earum,
et mores probati sint, ante annum ætatis suæ 40.
non velentur.* Annotat vero Thomasinus: „De
„ consecrationis utique velo interpretandus est
„ hic canon, non de religiosæ professionis. Vo-
„ cantur enim sanctimoniales ante susceptum ve-
„ lum, de quo hic agitur: ætas 40. anorum de-
„ signata est, tum in conciliorum canonibus, tum
„ in legibus imperatorum ad diaconissarum con-
„ secrationem. De his ergo agere Agathensis
„ synodus existimanda est, non universim de mo-
„ nialibus. Infra docebimus, id in Gallia quoque
„ inolevisse tunc, ut filios rudes adhuc monaste-
„ riis offerrent, addicerentque ii, quorum in po-
„ testate erant, constringerentque impuberes eo
„ vinculo, quod dissolvi postea non posset. Non
„ ergo monastica ibi professio in an. 40. disse-
„ rebatur „. Quod mox de Gallia probat, par-
vulos in monasteria an. æt. 10. vel 12. assumptos fuisse:
pluribus autem deinceps c) capp. 56. &c. agit
de impuberibus utriusque sexus, quos propria vo-
luntas vel paterna devotio monasteriis dicabat. Sic

in

a) P. I. lib. III. c. 52. b) T. III. p. 409.

c) lb. p. 421. seqq.

in regula S. Benedicti a) statuitur: *Si ipse puer minore atate est, parentes eius faciant petitionem, quam supra diximus. Et cum oblatione ipsam petitionem, et manum pueri involvant in palla altaris, et sic eum offerant.*

Quod anonymus b) in punctationes Emsenses iam subodoratus fuerat, facultatem promiscue episcopis datam, dispensandi in votis solemnibus, ad destructionem status monastici tendere; nihil autem ad ruinam monasteriorum virginum esse accomodatius, quam statutam ætatem 40. annorum ad professionem virginum; id nemo non videt, facile futurum, si ex sententia punctatorum episcopis facultas sit, pro lubitu pias fundationes in alias convertendi; siquidem, quod iam ab experientia habemus, brocardicon hoc ad fundationes monasteriorum extendatur. Ex ungue leonem, vel potius, persequentem illum, ut habet fabula, Leonem. Hierarchæ illi, qui in Germania amplum territorium, immediati imperii principes, tenent, ipsi tamen sibi hic non satis consultum habent, dum aliis pessime consulunt iuxta illud, *summum ius, summa iniuria*. Ad unum omnes miseri Adami filii paradiso pulsi ad possidendam terram (neque enim quisquam hominum id sibi usurpet: Hæc omnia mea sunt, et cui volo, ea do) ius acceperunt, ut rerum, quas possident, proprietatem teneant, a qua sine iniuria depelli nemo queat, aut deturbari, nisi quis præadamita, aut aliter, quam communi humani generis fato, in hanc terram devenisset. Quanta

TOM. II. K vero

a) c. 59. b) Beleucht. der Bad. Emsischen Punctation. p. 49.

vero est hæc rerum catastrophæ, ut personæ, quarum res sub principibus christianis semper, cœu Deo sacræ, immunitate gaudebant, iam nec earum quidem proprietate gaudeant? Ex decreto conc. Tridentin. a) ut argumento ad hominem utar, omnia monasteria (præter ea Minorum de observantia, et Capucinorum, qui vocantur mendicantes primæ classis, qui omnium facillime in communitate sustentantur) capaces sunt possidendi bona immobilia. „ Quodsi (subditur) aliqua loca „ ex prædictis, quibus auctoritate apostolica bona possidere permixsum erat, eis spoliata sint, „ eadem omnia, illis restituenda esse decernit „ Fundatores quicunque bona sua, quibus cum proprio libitu disponere potuerunt, et reipsa disposuerunt, passim muniti publicis tabulis et auctoritate, non in genere, sed in particulari ad hos aut illos usus seu fines, hoc aut illud institutum, fundationes fecerunt; alias bona illa ac facultates commississent vel ecclesiasticæ vel politicæ potestati, ad disponendum de illis pro libitu earum. Illi vero, qui tunc et successu temporum ad utendum fruendumque bonis et facultatibus illis semel sunt legitime admissi, ius acquisitum habent, quo sine iniuria spoliari non possunt: siquidem corpus habent (manus licet mortuas hodie,) et de corpore sunt perinde ac alii in communitate cives, ad quos bona legitimo titulo devenerunt, sive illa ex prima fundatione sint, sive deinceps legitimo quocunque titulo acquisita. Si a fine fundationis deflexerunt, ad illum revocari possunt, neutiquam

a) Sess. XXV. c. 3.

nentiquam vero ad alium, quam a fundatoribus intentum destinari, aut alio quocunque demum modo de eorum sustentatione provideri: quin in solidum, non ex parte tantum, in possessionem immissi legitime, inviti illi deturbari nequeunt. Christi vicariis in terris illud hic accomodari potest, quod Christus a) illi, qui ab eo petiit, dicere fratri suo, ut dividat secum hæreditatem; *at ille dixit illi: Homo, quis me constituit iudicem, aut divisorem inter vos?* Eorum est invigilare et curare, ne alienentur, dissipentur, aut in alienum usum convertantur bona ecclesiastica, non ut ipsi faciant, quod ne ab aliis fiat, prospicere deberent. Punctatores demum id, quod ad hoc maxime attentionem excitare potest, ad calcem reservarunt: archiepiscopos nempe et episcopos posteaquam potentissimo Sac. Cæs. Maiestatis adiutorio in possessionem iurium suorum fuerint reducti, et a capitalibus adversus Romanam curiam gravaminibus liberati, tunc demum eos posse, secumque constituisse, quam primum emendationem disciplinæ Ecclesiæ per omnes partes communibus axiomatis suscipere ad profectum curæ animarum, ordinanda ea, quæ pro collegiis et monasteriis necessaria videbuntur, ad abusus radicitus evellendos.

Sed ante hæc adhuc, quæ pontificem attinent; tot ac tanta habent, quæ statuant, et quidem talia, ut memoria eorum excidisse videatur, quod principio edixerant, Romanum pontificem esse, ac manere superintendentem et primatem totius

K 2

Ecclesiæ,

a) Luc. XII. 13.

Ecclesiæ, centrum unitatis, atque ad hoc a Deo requisita iurisdictione instructum esse, catholicosque omnes semper eidem canonicam obedientiam cum plena reverentia debere. Nihil vero his obstantibus, facultates illas quinquennales (quibus nempe per singula quinquennia hactenus archiepiscopi et episcopi indulta quædam plura vel pauciora Roma petierunt, obtinueruntque) deinceps non solum non amplius esse requirenda, atque in iis, quæ facultates illæ continent, nisi obsint canonica obstacula, pro lubitu fore dispensandum; verum etiam dispensationes, quæ Roma obtinentur, pro nullis habendas fore, rotunde enunciant. Quod quid aliud est, quam pontificem omni potestate iurisdictionis, et auctoritate spoliare, dum mox etiam omnem vim et obligationem detrectant quibusvis Romanis bullis, brevibus, aliisque indultis papalibus, sine prævia episcoporum acceptatione: sine qua etiam nullæ declarationes, decisiones seu consulta et ordinationes Romanarum congregationum, quocunque nomine veniant, in Germania nullatenus recipiantur. Saluberrime institutæ sunt Romæ congregationes peritorum, atque in rebus, quæ ad munus suum attinent, versatorum vel ipso usu materialium ac praxi de sacris ritibus, interpretatione conc. Trident. de propaganda fide: iam vero, quæ in istis congregationibus operose disquiruntur ac studiose, vel ideo, quod Roma veniant, reiecta sint? cum potius ob expensas etiam, quæ in his congregationibus, earumque collaboratoribus faciendæ sunt, non solum gratiæ agendæ, sed etiam habendæ sint iu-

re merito Romanæ sedis, huiusmodi pro tota Ecclesia in se suscipienti curas et labores: quandoquidem ipsum conc. Basileense, antequam huiusmodi congregationes essent institutæ, loco annatarum prospiciendum censuit Romanæ curiæ de subsidiis pecuniarum ob expensas, in communem Ecclesiæ utilitatem Romæ fieri solitas. Id equidem episcoporum est, cum non omnia omnibus locorum et aliis circumstantiis congruant, hoc perpendere in rescriptis etiam pontificiis, bullis ac brevibus, ad decenter suggerendum pontifici, si quæ obstacula aut difficultates singulares obveniant, prout dudum Alexander III. ad archiep. Ravennatem rescripsit, habeturque a) in corpore iuris canonici: „Qualitatem negotii, pro quo tibi scribitur, diligenter considerans, aut mandatum nostrum diligenter adimpleas, aut per litteras tuas, quare adimplere non possis, rationabilem causam prætendas „ Rectæ hæc fiunt, si rite observentur leges communionis potestatis ecclesiasticæ inter summos Ecclesiæ pastores, pontificem et episcopos; qui tamen sibi caveant præsertim in rebus maioris momenti, sive ad disciplinam universalem, imprimis vero dogmata et fidem Ecclesiæ, attinent, ne inde exempla sumant, unde potius absterreri debeant ipso cleri Gallicani exemplo, qui hoc seculo satis iam perpendit, quam male prætextu libertatum Ecclesiæ Gallicanæ maiores sui vergente seculo superiore sibi consuluerint: quod valde verendum est, ne idem aliquando in Germania contingat. Antiquissima etiam

K 3

exempla

a) C. 5. de Rescriptis.

exempla abstertere deberent episcoporum Asiaticorum in causa paschatis, et Africanorum in causa rebaptizationis hæreticorum: imprimis vero totius Ecclesiæ orientalis, paulatim in schisma collapsæ æmulatione sedis Romanæ: cuius iam igniculos quosdam in Cpolitana I. et Chalcedonenſi conciliis generalibus, sed invito Occidente, ac reclamante sede Romana, deprehendere licet.

Pergunt Emsenses dictatores, quod modum dictatorium loquendi attinet, quem illi nec in papa loquente ex cathedra ferrent: Nunciaturæ, aiunt, in futurum omnino cessant. Vidimus hætenus eadem illos velut plenaria auctoritate suorum principum, Germaniæ metropolitanorum, complura capita ita pronunciaſſe, ac ſi deciſæ res eſſent, atque definitæ: cum unum hætenus a tribus annis habiti congreſſus agitur contra pontificem a quatuor archiepiscopis de Nuntiaturis; at longe aliter, quam a punctatoribus. Non diſſidentur archipræſules, ius competere pontifici, Nuncios per orbem catholicum mittendi, quo utique ſunctum munere ipſum S. Bonifacium M. Germaniæ apoſtolum non ignorant. Nec cum punctatoribus ſtatuunt, Nuncios apoſtolicos nihil aliud eſſe poſſe quam legatos papales; largientes id pontifici, ubi de cauſa fidei catholiçæ, unitate doctrinæ, evitando ſchiſmate in Eccleſiâ, aut aliis emergentibus gravioribus Eccleſiæ cauſis res agitur, poſſe a Romana ſede mitti Nuncios, legatosque a latere; de perpetuis tantum Nuntiaturis eſt quæſtio, quales a ſec. XVI. in Germania eſſe cœperunt. Neque ſtatim illi præiudicatam cauſam eſſe voluerunt, ac etiamnum volunt,

lunt, ut ex laudatis novissimis litteris Eminentissimi Electoris Moguntini ad suffraganeos suos et alios episcopos palam sit, quæ adhucdum ad rem conciliandam pacificeque transigendam cum pontifice præferunt animum. Quod ut ex voto cedat consilium, eo ardentius apud Deum flagitant quique unitatis, et pacis ecclesiasticæ atque communionis inter summos Ecclesiæ pastores, pontificem et episcopos, studiosi, quo dolentius coram cernunt afflictis animis, ob rem hanc universum imperium Romano-Germanicum commoveri. In spem vero conciliandorum Ecclesiæ hierarcharum eo fidentius erigimur, quo alieniorem optimi maximi pontificis animum esse, compertum est, a minuendis fratrum suorum episcoporum auctoritate ac iuribus, ut potius ea facta tactaque voluerit, mittendo Monachium nuper Nuncium, prout litteris ad p. m. Lud. Iosephum episcopum Frisingensem est contestatus, ad cuius diocesim pertinet Monachium Bavaricæ metropolis: dum eidem Nuntio expresse in mandatis dedit, „ Ut sibi;
„ scribit ad episcopum, tecum et cum aliis episcopis conveniret, utque omnium vestrum eam ipse haberet, quæ par est, rationem. Hunc in modum, nostræ voluntati Ecclesiæque et imperii legibus obsequens, tibi proximior habebis, qui nostro nomine defendat, et tueatur iura tua, et bene de ipsa religione mereberis, et populis eam conservabis utilitatem, quam S. Sedes iisdem cum proprio etiam impendio præstari per suos Nuncios curat, quorum utilitas ab ipso Hontheim admittitur, et fatetur in hi-

„ storia Trevirensi T. II. ad Dissert. Seculi XVI.
 „ §. 10. p. 540 „ Non igitur tunc memoria Hon-
 themii exciderat, qua se fide Romano pontifici
 iuramenti sacramento, dum episcopus ordinaretur,
 obstrinxerat.

Videbimus mox punctatores, ad nodum hunc
 Gordium animum advertentes, pro more suo su-
 periores quibusvis, quæ nodumnectere possent,
 Alexandri M. gladio eum solvere. Is tamen illis
 præsto non est in proximis punctationibus, quæ
 rem beneficiariam spectant, in quibus imperator
 sanctam esse vult Concordatorum Germaniæ fidem;
 quod punctatores latere non potuit, cum eorum
 Congressum litteræ cæsareæ in hanc rem integro
 antecesserint anno. Primum de re beneficiaria ca-
 put quasi peremptorium perinde ac fere alia dicta
 Emfensium punctatorum, attinet beneficiorum
 pluralitatem, in qua dispensandi omnimodam po-
 testatem penes episcopos esse, præcise decernunt,
 pseudodecretales iterum inclamantes: cuius im-
 putationis falsitatem palam fecit iam citatus ano-
 nymus *a)* Thomadini verbis, *b)* qui ex a Costa ob-
 servat, „ Ante Innocentium de pluralitate benefi-
 „ ciorum solitos episcopos dispensare. Enimve-
 „ ro inde manaverat, illa accumulandi, sine fine li-
 „ bido, cui Alexander III. mederi percupiit, nec
 „ potuisse se, professus est. Eas dispensationes apo-
 „ stolicæ sedi reservavit Innocentius III. et exin-
 „ de rariores aliquamdiu fuerunt „ Factum id
 in concilio Lateranensi œcumenico, ut idem ano-
 nymus

a) Beleuchtung der Bad-Emf. punctationen. p. 63.

b) De benef. l. III. c. 7. n. 1.

nymus annotat, simulque quid deinde in eadem re provisum sit (dum etiam in dispensationibus pontificiis excessus fierent) in Lugdunensi gen. conc. an. 1274. confirmato utroque decreto in conc. Tridentin. a) additis aliis saluberrimis in hac re cautelis b) magis adhuc constrictis Lateranensis, et Lugdunensis conc. decretis.

Porro quis non miretur, punctatores in subsequentibus punctationibus, varia Concordatarum Germaniæ capita spectantibus, Concordata illa, quæ ex una et alia partibus Romanæ Ecclesiæ et dictæ nationis (Germanicæ) nominibus... hinc inde approbata, conclusa, acceptata, et concordata fuerunt &c. levi reiicere brachio, atque subfodere. Idem porro fere fatum habere solent passim Concordata, quod Decretales, ut quidquid querelæ est contra Romanam sedem vel curiam, iisdem imputetur plerumque immerito ab iis, qui forte nec pseudo-decretales, nec Concordata aspexerunt oculis. Sunt, quæ per antiquos canones, vel antiquam consuetudinem Ecclesiæ Romanæ reservantur: quæ pleraque omnia tanquam primigenia iura ab aliis hierarchis reclamari nequeunt: ea e. c. quæ in Concordatis de confirmatione electionum tam abbatum quam episcoporum, de annatis et taxis Romanis, de reservationibus, et mensibus papalibus habentur.

Acta primum res est in comitiis Moguntinis an. 1439. de quibus egimus supra cap. 42. cum

K 5

illic

a) Sess. VII. c. 4. et 5. b) Sess. XXIV. c. 17.

illic legati conc. Basileens. adessent receptionem decretorum suorum flagitantes: „Neque (ut de hac re *a*) loquitur Iac. Abel) in iis adoptanda „studium suum desiderari passa fuit natio nostra. „Potius in iisdem adhuc comitiis memorata Basileensia decreta partim simpliciter, partim cum „certis modificationibus singulari Ecclesiae Germanicae bono magis adhuc attemperatis ab Alberti II. Romanorum regis oratoribus... acceptabantur, nullo papae interventu. „Concordata illa ab Orixio et Würdtwein *b*) novissime edita. Nominatim vero Basileensia singula notantur decreta, quae pro suo placito acceptanda sunt visa, repudiatis aliis. Unde fere accidit hic, quod factum in conventu Bituricensi a Gallis, ubi retractata pro libitu eadem Basileensia decreta. Id vero singulari divina providentia contigit, ut quae praecipua Basileae contra communionem potestatis ecclesiasticae inter summos Ecclesiae pastores ad divisum inter se reddendum regnum Christi in terris tam saepe sunt actitata, locum in his Concordatis non acceperint. Imprimis enim non solum non acceptarunt decretum *suspensionis sanctissimi D. N. papae, et aliorum, quae illam suspensionem concernunt: verum etiam circa illud, et alia certa dicti S. concilii decreta stare se velle, solemniter protestantur in prioribus nationis Germanicae protestationibus pridem factis, nec ab illis recedere, donec aliter duxerimus deliberandum: atque adeo totam concilii auctoritatem proprio isti suo relinquunt arbitrio. Praejudicium quidem mox facere videntur, dum primo loco recensent*
decretum

a) Disquis. de iure et off. summ. imp. tribun. &c. p. 57.

b) T. VII. subsid. diplom. n. XLII. p. 336.

decretum per sacrum Constantiense concilium factum, et per sacrum Basileense concilium renovatum de auctoritate et potestate sacrorum generalium conciliorum, temporibusque et modis eadem convocandi et celebrandi, quod est primæ sessionis, et incipit: „ Frequens generalium conciliorum celebratio agri dominici præcipua cultura est „. Sed dum rem restringunt ad primam sessionem concilii Basileensis, eo ipso excludunt decreta sess. IV. et V. concilii Constantiensis, quæ cum cap. *Frequens* in sess. I. conc. Basileensis non coniunguntur; sed primum in sess. II. habetur, in concilio autem Constantiensi demum sess. XXXIX. legitur cap. *Frequens*, itaque a decretis sess. IV. et V. longe remotum. Infra quidem in iisdem Concordatis recipitur *Idem decretum de collationibus beneficiorum, in tricesima prima sessione, et incipit, PLACUIT DIVINÆ PIETATI*; in quo mentio fit aliqua decretorum sess. IV. et V. conc. Constant. sed satis prospectum est communioni potestatis eccles. inter summos Ecclesiæ pastores, pontificem et episcopos, dum ex hoc cap. *PLACUIT* illa tantum ad rem esse Concordatorum, expresse notatur, quæ in illo habentur copiose *de collationibus beneficiorum*. Nec vel ipsis punctatoribus Emsensibus decreta illa conveniunt: quippe qui mox in fronte agnoscunt, pontificem esse centrum unitatis veræ utique ac orthodoxæ fidei, in una nempe sancta catholica et apostolica Ecclesia, atque adeo *in his, quæ pertinent ad fidem et exstirpationem schismatis*: quale schisma tempore conc. Constant. in ipsa Romana sede erat; quin tamen unitas fidei inter ca-

put

put et membra Ecclesiæ fuerit concussa; imo in ipso concilio contra hæreticos egregie constabilita, uti semper alias, et nunc et deinceps constanter erit iuxta promissionem Christi: *Ecce ego vobiscum sum usque ad consummationem seculi*, in apostolis etiam collegio episcoporum Ecclesiæ catholicæ factam, non utique excluso Petro, Petrique legitimis successoribus in sede Romana: quod cum sit centrum unitatis, idque divina ordinatione, divina utique providentia fieri nequit, ut, qui est centro huic divinitus constituto coniunctus, a vera fide in Ecclesiæ unitate aberret. Itaque hoc in tutoposito, reliqua in Concordatis illis principum an. 1439. ad constituendos ministros Ecclesiæ ac hierarchas, annatas et simoniam spectant: quæ ut robur acciperent a Romana sede, sollemnis delegatio an. 1447. Romam, dum Germania ab an. 1437. neutralitatem amplexa esset, novum in Ecclesia monstrum, ad restituendam communionem missa est ad Eugenium IV. iam extremo morbo colluctantem. Quatuor, quas legati petierant, datis ab Eugenio bullis, ingenti totius urbis iubilo omnia visa sunt integritati ac concordie restituta, quodque dubietatis reliquerat salvatorium eodem datum die ab Eugenio, paulo post defuncto, ne quid sedi suæ præiudicaretur, id Nicolaus V. ipso electionis die, conventus a legatis, secundum leges communionis potestatis ecclesiasticæ inter summos Ecclesiæ pastores visus est animo optimo atque æquissimis fuisse conditionibus: „Ego (inquit) quæ cum „natione Germanica meus antecessor fecit, non „solum

„ solum approbare, confirmareque volo, sed ex-
„ qui, et manutenere omnia. Nimis, ut mihi vi-
„ detur, Romani pontifices fimbrias suas exten-
„ derunt, qui nihil iurisdictionis cæteris episcopis
„ reliquerunt. Nimis quoque Basileenses aposto-
„ licæ sedis manus abbreviarunt. Sed ita evenit:
„ qui facit indigna, ut iniusta ferat, oportet. Ar-
„ borem, quæ in unam partem pependit, qui vo-
„ lunt erigere, in partem adversam trahunt. No-
„ bis sententia est, in partem sollicitudinis, qui
„ vocati sunt, episcopos suo iure minime spoliare.
„ Sic iurisdictionem nostram nos denique servatu-
„ ros speramus, si non usurpaverimus alienam: „
„ ut legitur apud Baluzium a) in relatione huius le-
„ gationis ad Fridericum III. imp. facta ab Ænea Syl-
„ vio, cuius postea potissimum opera sequenti anno
„ Concordata Aschaffenburgensia inter Romanam
„ sedem et nationem Germanicam inita sunt an. 1448.
„ adiecta in fine clausula: „ In aliis autem, quæ per
„ „ felicitis recordationis D. Eugenium P. IV. pro
„ „ natione præfata usque ad tempus futuri concilii
„ „ generalis permissa, concessa, indulta atque
„ „ decreta, et per memoratum dominum nostrum
„ „ papam Nicolaum confirmata fuere in quantum
„ „ illa concordia præsentis non obviant, ista vice
„ „ nihil extitit immutatum „ Cuius clausulæ perinde
„ ac ipsorum Concordatorum legalis interpreta-
„ tio ad utramque paciscentium partem pertinet.
„ Placèt vero punctatoribus, ut quamdiu adhuc Con-
„ cordata, quæ vellent abrogata, subsistunt, nec sibi
„ natio Germanica aliter prospexerit, decreta Basi-
„ leensia prout ea an. 1439. sub Alberto Moguntia
„ sunt

a) T. VII. Miscell. p. 525.

sunt recepta pro regula Concordatorum; ea vero, quæ in concordia Aschaffenburgensi (ut vocant) an. 1448. Romanæ sedis interim sint pacta iura, pro exceptione a regula sint habenda: etsi hæc-
nus, quando de Concordatis Germaniæ fuit sermo, vulgo existimatum fuisset, Aschaffenburgensia intelligi ceteris posteriora, quibus persuasum fuit, priora esse antiquata. Ostendit porro P. Zallweina) quo damno episcoporum et capitulorum Concordata illa abrogarentur, dum forte metropolitani aliquid lucrarentur; ita scribens in sede metropolitana rector academici Salisburgensis. At cautiones hic quid intendant punctatores, obscurum non est. Volunt vero interim, donec abrogentur Concordata, illa decreta Basileensia revocentur in usum, quorum Barthelius a natione Germanica, *generosa quadam reverentia*, cessionem factam fuisse, asserit. Hæc quidem ille ante, quam Orixius *Concordata nationis Germanicæ integra* in lucem protraxerat, ut tamen horum Concordatorum apud scriptores conservata fuerit memoria: veluti sec. XV. apud Aug. Patritium in hist. conc. Basil. et Florent. apud Labbeum conc. T. XIII. et Harzheimium Conc. Germ. T. V. §. LXXXVI. apud Cochlæum sec. XVI. in hist. Hussitarum lib. IX. apud Oderic. Raynaldum sec. XVII. in contin. Baronii editis quoque eam in rem bullis Eugenii IV. confirmatoris: nostro vero hoc sec. a Baluzio T. VII. Miscell. edita relatione de hac re ad Fridericum III. et in eiusdem imperatoris vita: quam Kollarius T. II. analectorum ex ipso autogra-

pho
a) Princip. iur. eccl. univ. et partic. Germ. T. III. Q. II.
c. 3. p. 8.

pho auctiorem dedit. Post hæc Spittlerus, professor Göttinganus nuperrime probandum suscepit, decreta Basileensia in Germania auctoritate non amplius pollere: id quod disertis verbis Aeneas Sylvius ad Mart. Mayerum cancell. Mogunt. perscripsit, ut apud Bzovium in Annal. eccles. T. XVII. p. 186. legere est his verbis: *Cum dictis decreta Basileensis concilii non custodiri, idque putas iniuriosum esse nationi, indignam dicimus esse querelam tuam, Propter decreta enim Basileensis concilii inter sedem apostolicam et nationem vestram dissidium cepit, cum vos illa prorsus tenenda diceretis, apostolica vero sedes omnia reiiceret. Itaque fuit denique compositio facta, in qua nos imperatorio nomine interfuimus. Ea certam legem dedit, deinceps inviolabiliter observandam, per quam aliqua ex decretis concilii prædicti recepta videntur, aliqua reiecta.* Dicta hæc Aeneæ ad Concordata Aschaffenburgensia pertinent, nulla priorum habita ratione. Atque ita etiam Spittlerus verba bullæ Eugenianæ, qua Concordata principum firmantur, interpretanda esse vult, ut confirmatio pontificia eatenus tantum valeat, donec aliter cum legato fuerit transactum. Quodsi vero subsit dubietas, ad pontificem utique magis saltem ut compaciscentem attineret verborum suorum interpretatio, quam æquitatem cernimus conspicuam hodie in doctore lutherano Spittlerò, quem superiore anno refutandum adgressus est B. F. Mols. Idem dum alibi a) instituta quæstione: *An potestas episcoporum*

a) Untersuchung der Frage: In wie ferne Streitigkeiten in der Deutschcatholischen Kirche zur Reichstaglichen berathschlagung geeignet seien? pag. ult.

scoporum immediate sit a Deo? asserit, historiam nimis clare contra archiepiscopos et episcopos loqui; quod nempe ecclesiæ nostræ Germanicæ status hætenus semper Romanus fuerit (*Unsere Kirchenverfassung war von jeher römisch*) non attendit, principiis protestanticis abductus, vel ob hanc ipsam originem ab Ecclesia Romana D. Petri, apostolicam esse ecclesiam Germanicam.

Concilium vero Basileense quod attinet, cuiusmodi illud fuerit, supra cap. XLII. depinximus, clero minore (potentia principum imperii quoque Germanici suffulto) ibi prædominante, dum inaudito anterioribus Ecclesiæ temporibus exemplo indiscriminatim eis datum fuit suffragii ius, frustra reclamantibus episcopis, paulatimque diffuentibus, maxime, dum concilium Florentinum instaurabatur, residuis plerisque tumultuarias sessiones deferentibus. In concilio Tridentino, in quo ordinis episcopalis dignitas restituta est, vix semel, nec nisi cum indignatione mentio conc. Basil. iniecta perhibetur. Quæ cum ita sint, consultumne sit ordini hierarchico, auctoritati eiusmodi insistere? Problema vero est, an non consimilis casus possibilis sit aliquando in nostra Germania per causas easdem, mutatis per provincias alias rerum aspectibus, qui in aliis eminus iam apparere videntur, conspici quasi per speculum? An non similis etiam extra concilium abusus et arrogatio contingere queat eorum, qui perinde divinam a se acceptam semel in sacra ordinatione potestatem restringi, aut non posse aut non debere, conclamarent, dum iam particulares eiusce-

modi

modi percipiuntur, legunturque fufurri. Scopæ atramen diffolutæ facile quidem franguntur. Sed fabula non est, quod poetæ canunt experientia comprobatum, Iovis fulmina esse frondosis quercubus, quam siccis stipulis aut arundinibus infestiora. Quod nupero bello septennali actitatum est, eis, quorum interest, clam esse nequit, cum attinens, qui cum Triumviris iam in capite libri est: designata vero res inde est, unde novissimum fœdus principum auspiciū cepit.

Sed ad punctatores denuo revertamur. Offendit hos quoque iuramenti formula in ordinatione ab episcopis præstari sucti Romano pontifici, quod iuramenti sacramentum non solum S. Bonifacius Germaniæ apostolus, dum in episcopum ordinatus fuit, ipse præstitit Gregorio II. P.; sed etiam ab aliis episcopis, ut iuramento sese constringerent Romanæ sedi, curavit. Non equidem iuramentum illud tunc in consuetudinem abiit, usque ad Gregorium VII. qui illud tum ab episcopis Italiæ, cum etiam Germaniæ in schisma prolapsis exegit. Fuit porro successu temporis aucta iuramenti huius formula; sed nihil obstitit hætenus, quominus eo iuramento obstricti hierarchæ Germaniæ imperii principes utrique statui, quod suum erat, redderent omnes ad præsentem usque diem. Florens apud Thomasinum *a)* ad tit. 8. Decretal. observavit, horum sacramentorum formulis, quæ ibi recensentur, inserta esse capita, quæ suspicantur aliqui ex natura et lege feudorum esse. „Sed ea sacramenta (subdit Thomasinus) feudis non pau-
TOM. II. L „ 10

a) De benef. P. II. l. II. c. 46, n. 13.

„lo antiquiora, simillimum veri est, quanquam
 „nec inter doctos constet de origine initiisque
 „feudorum „. Sed hactenus nihil sinistri in men-
 tem venit de formula illa iuramenti, prout per
 totum orbem catholicum typis vulgata in libris
 ritualibus habetur, eadem integerrima fide et re-
 ligione ab omnium nationum episcopis præstito
 iuxta illam sacramento. Videntur punctatores, ubi
 de annatis atque pecuniis, quas archiepiscopi pro
 pallio Romam mittunt, cothurnum aliquantum se-
 ponere, nec tam præcise totam, quanta res est, pon-
 tifici rotunde denegare: prout quidem in concilio
 Basileensi nomen potius, quam res, abrogatum fue-
 rat: voluntque rerum gnari recompensationis mo-
 dum, qui propositus fuerat, si non maioris, haud
 saltem minoris pretii futurum fuisse. Siquidem ibi
 pro oneribus, quæ summum pontificem pro regi-
 mine universalis Ecclesiæ subire oportet, proque
 sustentatione S. R. E. cardinalium, et aliorum ne-
 cessariorum officialium, sedi pontificiæ congruum
 subsidium ante dissolutionem concilii assignandum
 promittebatur, et in eventum provisorie assignaba-
 tur. Sed hæc qualiacunque sunt, quoad præsta-
 tiones eiuscemodi faciendas, altioris subsidii sunt,
 inter summos Ecclesiæ pastores transigenda, ut ini-
 tis necessitatis, æquitatisque rationibus, ratio de-
 coris sine nota dedecoris habeatur. Agebatur Ba-
 sileæ, et deinceps etiam non semel in SS. concilio
 Tridentino a legatis cælareis de numero cardina-
 lium minuendo, atque reducendo ad numerum vi-
 ginti quatuor, cui imperator duos adhuc, con-
 formiter decreto Basileensi, saltem iungebat: qua

ratione

ratione parceretur sumtibus faciendis pro eorum dignitate et splendore, qui hactenus tum Romæ cum alibi in catholico orbe fuit conservatus. Sed enim in ipsa papali aula, et curia non deprehenditur fastus cum luxu illo coniunctus, quo vetus Roma profana diffuens periit. Non illic pretiosus et numerosus aulæ vel aulicorum apparatus: non ibi pompa secularis aut prodigalitas in ludis aut lufibus, luxus in conviviliis, nec venatica exercetur. Est ibi pompa ac ornatus, sed religiosus; pretiosa suppellex auri, argenti, serici, sed in templo; ibique aulæ pretiosiora, quam in aula: ubi pontifex sibi et Ecclesiæ vivit solitarius, per urbem officiales negotiis religionis pro Ecclesia distenti per gradus varios quidem, ac dignitates, quibus congrua merces et auctoramentum præstetur. Cum sess. XXIV. *de Reformat.* iniecta de expensis Romam faciendis in episcoporum confirmatione, ac de annatis in SS. Trident. conc. ageretur, episcopus Neuceriensis dixit: *Reum esse læsæ maiestatis, qui negat, principi laico tributa solvenda; gravius illum errare, qui neget, esse pontifici solvendos ab ecclesiis fructus, omni iure debitos.* Miri hodie post punctatores in sparsis undique schediasmatis fiunt clamores et computationes immodicarum expensarum, ac quasi immensarum summarum Romam faciendarum pro dispensationibus, annatis, palliis; cuiusmodi computus pro ingenio confingunt etiam per secula. Sicut nonnemo per 280. annos milliones computavit. Ostendit vero anonymus quidam a) ea ipsa computatione quotannis

L 2

vix

a) Historische Bemerkungen über das sogenannte Resultat des Emsercongresses 47.

vix pendi Romam pretium unius beneficii canonici in Germania. Sed hæc præfiscine dicta sunt, relicta altiori, ut diximus, ad librandas, moderandasque rationes iudicio: salvo utrinque ac integro decore, honorisque ac honestatis existimatione. Sunt, qui iterum hic pseudodecretales inducant, Pelagii decretali in medium prolata; quidam etiam, quod Pallium attinet, indignantur punctatoribus, quod ornatum hunc suorum hierarcharum non penitus excusserint humeris; quem tamen, antequam pseudodecretales in lucem productæ fuerint, S. Bonifacius M. Germaniæ apostolus a Gregorio III. P. acceptum tam reverenter accepit.

Ex iis, quæ passim in hoc opere de pseudodecretalibus a primo eorum ortu in Germania diximus, palam fit, latiore eas explicasse campum in appellationibus ad Romanam sedem, rerum hierarchicarum, seu hierarcharum (quod spectata eorum dependentia a R. P., quæ non negatur in supplendis defectibus et negligentia prælatorum, quid sit, nemo non videt, ultra ex parte excessus fiant, aut præsertim hodie timeri possint) quod est postremum punctatorum Emsensium caput: in quo illi tales rationes ineunt, quæ ad separationem nimiam hierarchiæ patriæ a Romana sede in causis ecclesiasticis vergant, atque adeo ad subfodiendam communionem potestatis ecclesiasticæ inter summos Ecclesiæ pastores, pontificem et episcopos, fomitem dare possunt, quæ ab ipso Christo instituta, ab incunabulis Ecclesiæ semper sese conspiciam reddidit, ut hucusque videre licuit.

Non

Non equidem caput aliquod fidei apud nos in Germania attingitur: neque ea omnia in scenam producuntur, quæ nemo, nisi familiarius Italici Romæ etiam consueverit, sibi in animum inducere potuisset, fore, ut in ipsa Italia, haud procul ab urbe Roma sede apostolica iterum hodie moverentur, quæ superiore seculo non solum communionem inter summos Ecclesiæ pastores, verum etiam fidem ipsam in controversiis Iansenisticis concusserunt. Quas vero controversias in Gallia inter summos gaudemus Ecclesiæ pastores consopitas, videre est in magno Hetururiæ ducatu revocatas iterum efferbuisse, commotas contentione cleri numerosi tam secularis quam regularis, auspiciis principis congregati in synodo Pistoiacensi cum suo episcopo, paucis aliis colludentibus, dum reliquus Italiæ ordo hierarchicus, lata quoque nuperrime sententia contra Pistoiac. in frequentî metropol. synodo regni Sardinia, conspirat cum hierarchis Hetururiæ, qui in conventu Florent. nubes illas dispulerunt, ut speramus, averterantque Iovis illa fulmina, sedata tempestate, qua pars adversa in turbido remigare tentabat, ad disturbandam in Ecclesiæ capite communionem potestatis ecclesiasticæ inter summos Ecclesiæ pastores pontificem et episcopos. Fuit et in causa Pistoiacensi efficax Christi pro apostolis suis Patrem rogantis: *ut sint unum*, oratio, in eo quoque, quod circa iura hierarchica summorum Ecclesiæ pastorum pontificis et episcoporum fuit disceptatum variis etiam Patrum in conventu Florentino studiis, archiepiscopo Pisanò eorum sententiam, quod dispensationes R. P.

reservatas attinet, eo flectente, ut ad pontificem recurreretur: quod hactenus facere per facultates quinquennales consueverunt hierarchæ Germaniæ: nec hodiedum punctatores Emsenses in hac re præiudicium, quod intenderunt, facere valuerunt: eas quippe renovari fecit Moguntinus; obtentæ vero a Colonienſi an. 1784. necdum hodie penitus exspirarunt: id quod de Trevirenſi inde præſumitur, dum is facultates has pro dioceſi Auguſtana, cum utrobique eadem ſit ratio, petiit; neque ſecus de Salisburgenſi in re præſertim ſacramentaria perſuaſi ſumus. Et ſiquidem divina pietas mentes archihierarcharum eo inflexit, ne in tot aliis capitibus a punctatoribus in tranſverſum agerentur; idem de divina providentia confidimus fore, ut in controverſo adhuc negotio de Nuntiis apoſtolicis idem feliciter eveniat; dum iam percepimus ex Pii VI. P. M. epistoſa p. 151. quam is prompto ſit animo, tueri potius, quam quidquam derogare episcopaliſ iuribus. Id quod *animo paſifico*, ut verbis S. Baſilii in ſimili cauſa utar, *dignum eſt, non unum quidem coniungere, aliud vero diſiungere, ſed ad eam coniunctionem, quæ prior exiſtit, ea, quæ ſunt ſeparata, reducere.* Fuit hoc argumentum ſingularis libri a me lucubrati ante triginta annos, dum eminus tantum proſpicere liceret (ex iis potius, quæ in vicina Gallia potiſſimum a vergente ad finem ſeculo præterito actitata ſunt, quam domeſticis exemplis, dum apud nos perinde ac in Italia, Hiſpania et reliquo orbe catholico ſibi coniunctiſſima erat hierarchia) ſemina illa ſchiſmatis, lites et contentio-

nes,

nes, quas hodie coram cernimus inter summos Ecclesiæ pastores, pontificem et hierarchas Germaniæ exasperatas a curialistis, qui in curia et curialistis Romanis carpunt non raro acerrime, ac reprehendunt, insuper odiose pontificum et curiæ pontificiæ facta male vertunt quævis, ac talia, quæ a semetipsis sæpe patrata non animadvertunt. Nescio vero, an simul fuerunt unquam tot ac tanta, quanta uno veluti profusa halitu sunt accumulata a punctatoribus capita controversa, ad disturbendam communionem inter summos Ecclesiæ pastores, pontificem et episcopos simul cum capite centro unitatis collegium apostolorum in ordine hierarchico Ecclesiæ catholicæ repræsentantes, unionem illa, pro qua Christus in ultima ante passionem oratione rogavit Patrem: *ut sint unum*. Elongant vero isti enormi punctationum adversarum numero spem, quam bonus quisque tanquam certam conceperat, ex prompta ipsorum archihierarcharum voluntate, quam ad conciliationem cum sede apostolica hætenus præsetulerunt. Absit vero in Ecclesia sancta pseudopoliticum illud: pete iniquum, ut obtineas iustum, quod forte in mente habitum excusationis loco prætendi queat a punctatoribus.

Putant, illi causam suorum hierarcharum agere, dum contra eam Ecclesiam, ad quam, iudicio S. Irenæi M., quem primum in plaga Occidentis a nobis non admodum remotæ Ecclesiæ Lugdunensis hierarcham reveremur, qui cathedram suam suo sanguine pro Christo consecravit: ad quam, inquam, ex sententia sancti martyris et pontificis propter maiorem principalitatem necesse est omnem

Ecclesiam convenire, quod et ipse Romam concedens, et post eum innumeri hierarchæ fecerunt prima Ecclesiæ ætate ex florentissima tunc potissimum orientali Ecclesia, inviolabilem non solum illic fidei integritatem haurientes, sed etiam tutum in suis causis perfugium et tutelam, quod quam sacrosanctum tunc fuerit illic terrarum, unus ex his S. Athanasius, qui unice apud Romanam sedem undique ab utraque potestate apud suos, ecclesiastica et politica exagitatus, asylum reperit, testatus: *a fratribus definitum esse consonanter, ut vestra*, sic Iulium P. compellat, *sancta Romana interpelletur sedes, cui ab ipso Domino potestas ligandi et solvendi speciali privilegio super alias concessa est.* Hanc potestatem pleno illa semper iure per Ecclesiam catholicam exercuit per se atque per suos apocrysiarios, legatos seu Nuntios, in causis præsertim episcoporum, et aliis, quas maiores vocare postea mos fuit, quarum iudicium nec concilium Basileense Romanæ sedi ausum est detrudere, ipso nuperrime rem agnoscente Iosepho II. atque etiam Febronio, ut apud Iac. Abel ea in disquisitione, qua in novissimis controversiis contra Nuntios calamus strinxit, notatur mox a) in exordio, et postea b) circa finem: „Ad „ harum (inquit) causarum cognitionem discus- „ sionemque S. Pontifex utique pro arbitrio Nun- „ tios pontificios delegare potest, neque ulli „ Germanorum in mentem veniet, contradicto- „ rem se opponere. Sic recens memoria est pro- „ cessus informativi occasione novissimæ coadiu-

„ toriæ

„ toriæ Moguntinæ ex delegatione S. pontificis
„ a nominato in partibus Rheni inferioris Nun-
„ tio D. Pacca, nemine contradicente formati „

Est hic illustrissimus, novum exorienz in cœlo hierarchico primæ magnitudinis sidus Car. Theodorus B. de Dalberg, qui in spem maximam proximi quam maxime seculi anno præterito etiam in coadiutorem Cels. episcopi Constantiensis est electus, cui adeo, ut eram hætenus divinarum dotum admirator, ita deinceps ut Ordinario in diœcesi Constantiensi et metropolitæ in archidiœcesi Moguntina duplici vinculo integerrimæ observantiæ et obedientiæ obstrictus, non solum mihi, sed Ecclesiæ cumprimis gratulor, securus iam vel ex eo, quod modo retulimus felici omine, fore ut integram inter summos Ecclesiæ pastores, pontificem et episcopos, restituat harmoniam tantopere hodie a pragmaticis nostri ævi illis laceratam, qui dum in causis contentiosis fere ætatem terunt, assuescunt, in scirpo etiam nodum quærere, summos quoque hierarchas secum committendo.

Quales hætenus punctatores Emsenses sumus persecuti in suo Resultato, ut vocant, ad extremum iam caput delatos de causis fori ecclesiastici contentiosi, Nuntiis apostolicis (hic nullo tacto discrimine extraordinariorum, vel ordinariorum seu perpetuorum, de quibus solis modo controversia agitur) omnem prorsus iuris dicendi facultatem abnegantes: tum vero novum quoddam tribunal molientes, quod provinciale synodale iu-

dicium appellant, synodi nomine hic abutentes, dum in provincialibus synodis episcopis tantum semper fuit locus, apostolorum in collegio ac propria persona successoribus. Alias difficultates huius rei ob oculos posuit Christ. Reinsfeld hyperaspistes licet conventus Emsensis; ut tamen integrum illud sit, quod de iudicibus in partibus pro tertia instantia constituendis etiam in SS. Concilio Tridentino a) decretum est. Cui tantum abest, ut Romana sedes refragaretur, ut etiam Benedictus XIV. an. 1741. facultatem illam ampliaverit, quam concilium Tridentinum ea conditione dedit, ut iudices illi a conciliis provincialibus constituantur, in quorum restituendorum studio exemplum præclarum sese præbet S. Bonifacius Germanorum apostolus: qui id omni conatu viribusque egit, fategitque.

Iam meminimus, promittere punctatores, (quos vidimus hæcenus dictatum, qualis falso adscribitur Gregorio VII. ex adverso sibi usurpasse) postquam archiepiscopi et episcopi potentissima C. M. tutela in possessionem iurium restituti fuerint divina ordinatione sibi competentium, et a præcipuis gravaminibus contra Romanam curiam liberati, tunc se emendationi disciplinæ operam dare, apud se constituillæ, in omnibus suis partibus, cura nimirum animarum, reformatione collegiorum et monasteriorum suscipienda, et abusibus radicitus tollendis. Anne, ut hæc Athlantico profecto labore effectum eant, anne conducibile erit, si prius non solum in generalibus disciplinæ ecclesiasticæ

a) Sess. XXV. de Reform. c. 10.

siaſtica capitiſ, verum etiam in ſacramentis, et votis Deo ſolemniter factis, ordinibus ſacris, et ſtatui religioſo annexis, indifcriminatim omnibus epiſcopis diſpenſandi licentia facta fuerit? Cum contrariam e diametro ob rationem huiusmodi reſervationes a pontificibus, conciliis, generali præſertim Tridentino factæ fuerint. An ritus in Eccleſia, aliaque diſciplinæ capita maiorem firmitatem conformitatemque habebunt, ſi cuilibet epiſcopo integrum fuerit, ac liberum de illis diſponere? An non ſacroſanctius eſt, ac integrius, quod egit Tridentinum concilium in ſuis definitionibus de fide, moribus, et diſciplina, tam contra hæreticos, quam etiam diſcolos, refragarios &c. inter fideles, his præſertim depravatiffimis, ad omnem diſſolutionem, libertiniſmum, et irreligionem proclivibus temporibus? Quid vero ſi abiectis Congregationibus in hunc finem Romæ inſtitutis, poſthabitaque Romanæ ſedis auctoritate, quilibet epiſcopus, imo pro noſtræ ætatis licentia ac libertate, ſublata quin imo vix non epiſcopali ipſa poteſtate auctoritateque, quivis alius quidvis ſtatuat apud ſe, et agat pro lubitu?

Gravamina vero contra Romanam ſedem, dum cauſantur, eorum præcipuum mox dicunt punctatores, ipſa eſſe Germaniæ Concordata, quibus in exequendis iuribus fuerint hierarchæ cæteri impediti, ipſumque SS. Tridentinum concilium hic inculcant: cum tamen ex articulis illis a legatis Ferdinandi a natione Germanica concilio oblatis, quæ apud Lunigium a) leguntur, nihil de his habeatur,

ut

a) Spicil. eccl. P. I. p. 490. ſeqq.

ut sæpe laudatus anonymus notavit, observavitque a) ex celebri Barthelio, clausulam illam in Concordatis, nisi in futuro concilio de consensu nationis aliter fuerit ordinatum, haud eum ob finem appositam fuisse, ac si a generali concilio mitigationem in reservationibus vel annatis expectarent, sed ne vel papa per se, aut cum concilio, in quo forte nullus aut pauci episcopi Germaniæ adessent, sine nationis consensu adversus Concordata aliquid statuat vel addendo, vel demendo. Quid? quod Orixius consiliarius et professor Moguntinus dicat, clausulam illam spectasse tantum concilium ab Eugenio IV. ob alia nationis Germanicæ gravamina promissum. Vel hinc vero patet, quam lubricum sit, dum punctatores et quidem in termino duorum annorum concilium saltem nationale ad tollenda gravamina cogunt, aut ut per imperium ipsum prospiciatur. Quo utroque casu utraque pars conveniat, necesse erit, mutua auctoritate mutua pacta dissolvendo. Ubi utique integrum erit pontifici, sua quoque proferre gravamina: quæ iudicio doctorum etiam Germanorum a studio partium alienorum modica haud erunt. Id quod de novissimis his temporibus nemo æquus facile inficias ierit. Quid vero in concilio etiam generali (dum nationale, nisi pontifice accedente, parziale foret,) futurum esset in systemate punctatorum, vel inde divinare quadantenus licet, quod factum est tempore concilii Tridentini in causâ Protestantium pontificem tanquam partialem inter iudices in concilio detrectantium. Ne quid dicam,

a) Beleuchtung der Bad-Emsischen punctation p. 77.

cam, quid in ipsa Ecclesia futurum sit, posthabita communione inter summos Ecclesiae pastores, pontificem et episcopos: quando tot capita Ecclesiae erunt, quot episcopi invicem independentes (neque enim metropolitae arrogant ultra usus receptos aliquid sibi, vel arrogare possunt iuxta principia et declarationem punctatorum, qui initio statim omnia ad formam normamque primorum Ecclesiae seculorum revocanda volunt) dum quilibet dispensat ac disponit de legibus, ac inolitis consuetudinibus Ecclesiae soluta dependentia inter se et cum Romana Ecclesia matre Ecclesiae Germanicae, tum particulariter quoque iure patriarchali obstrictae, iure quidem humano, quo nec eget R. S. quidem, dum iure divino tenet primatum Ecclesiae universae. Quid vero demum illud, quod punctatores (statuta licet veluti mutua hierarchiarum independentia) ac si in ipsos omnes archiepiscopi compromiserint, passim eorum omnium nomine sciscant, transigant, decernant, definiant; dum tamen nec in uno capite integre et totaliter eis cum suis ipsismet conveniat archihierarchis; ut ostendimus de ipsis etiam Nuntiaturis, maxime perpetuis, quam causam solam illi apud comitia imperii urgent et prosequuntur? Qua quaeso fronte episcoporum sibi nomen et auctoritatem usurpare ausi sunt? Unus ex illis est haecenus Aug. comes de Styrum episcopus Spirensis qui mentem suam candide et aperte, quod conventum Emmentensem attinet, declaravit epistola ad Em. Electorem Moguntinum data, quam hic recensere ad rem est, nuper typis editam, mox in ipsa fronte

te posita orat. Missæ (quam collectam, memorat apologistæ epistolæ, an. 1788. Romæ in missa a pontifice recitari, præceptum esse) ad tollendum schisma: *Deus qui errata corrigis, et dispersa congregas, et congregata conservas: quæsumus, sæper populum Christianum tuæ unionis gratiam clementer infunde; ut divisione reiecta, vero pastori Ecclesiæ tuæ se uniens tibi digne valeat famulari. Per D. N. I. Ch. Amen.* Mox in præfatione ab editore epistolæ memoratur, plerosque archiepiscopos et episcopos Febronii librum, singularem profecto, e suis diocælibus proscripisse, quem punctatores, clausis ad eius revocationem oculis, non sequuntur modo, sed ulterius etiam progrediuntur, ut in memorata præfatione ostenditur, exponiturque consilium et ratio Cels. episcopi Spirenensis, ad viam amicabilis tractationis, et remonstrationis, apud sedem Romanam ineundam: positus ob oculos damnis ex dissidio, quod conventus Emsensis tam inter sedem pontificiam et archiepiscopos, quam etiam inter ipsos hos, et episcopos, excitavit: idque in periodo temporis, quo ea statuuntur placita illimitati iuris territorialis, contra quod nullus imperii nexus vel conventio, nullum ius privatum aut immunitas quid prævaleat, quando iura diocæfana, episcopalis iurisdictio, et ecclesiasticæ libertates partim per placitum territoriale, partim per sumtam sibi facultatem, proprios sibi constituendi episcopos, partim per impositum tributum dominicale undique infestantur, supprimunturque; quare necesse sit, ut minorum gentium status archiepiscoporum et episcoporum

scoporum missis pravis dissensionum exemplis, intime se cum Romana fede, et inter se uniant &c.

Hanc igitur mentem mox initio epistolæ episcopus declarat, ut via pacificæ compositionis et remonstrationis, nimirum apud pontificem ineatur: cumque possessio cuiusvis hominis privati secundum omnes leges iuris naturæ et positivi quælibet in tuto ponat, idem etiam iustum esse debeat pontifici iuxta principia iuris gentium, iuris publici et ecclesiastici. Magis hæc in apurum deducuntur in apologia a) huius epistolæ contra anonymum, qui præterito anno spissum volumen in ea refutanda epistola implevit. Demonstrat autem apologista, quam pessimi res exempli futura sit, si secundum principia hæc, modumque procedendi principes inter se, vel hi, statusque imperii contra episcopos, iurisdictionemque episcopalem, episcopi item contra archiepiscopos procedant. Id vero, subdit, cumprimis in statu ecclesiastico monarchico-aristocratico locum habere, ne, qui præest statui, possessione sua deiiciatur a natione, ut casus est, Germanica, quæ nexu suo, quo Ecclesiæ catholicæ coniuncta est, in rebus ecclesiasticis nequaquam libera est et independens, sed supremo capiti subordinata adeo, ut de essentialibus primatus iuribus sermo esse non possit. Accidentalibus autem si quæ pontifex habet iure ecclesiastico per concilia, generalia etiam, per eadem fore retractanda; si vero ea habet, eoquod concilia provincialia non celebrentur, nisi his restitutis,

a) Ungrund der Prüfung des Fürstlich-Speyrischen Antwortschreiben in betreff der Emser puncten &c. p. 13.

stitutis, ea demi pontifici non posse: si vero sint iura controversa, ea ipso facto demi non posse, sed non solum debite pontifici esse faciendam remonstrationem; verum etiam dum fit discussio, a possessione sua pontificem deiici non posse, eo quod parti alteri aliter quam pontifici videatur; inde vel minime, quo hodie sedis Romanæ auctoritas pressa sit, et deprimatur. Quodsi papæ ius decidendi non sit integrum, cum sit caput Ecclesiæ, quomodo hoc ius adversa pars arroget? Cum nec in concilio œcumenico aliquid nisi in unione et consensione pontificis cum episcopis confici queat, ac definiri. Affertur ibi ad calcem paginæ a) extractus literarum Vicariatus Argentoratensis consulti in hac re a Vicariatu Spirensi an. 1787. huiusmodi: „Ingenue nobis fatendum est, nos „in illis (punctis Emsensibus) paucis tantum „passibus exceptis tam nova, tamque dura invenisse, ut, si admitterentur, non solum omnia „susque deque in hierarchia verterentur, sed etiam „in gratissimæ sequelæ exitusque pro republica „christiana infelicissimi pertimescendi sint „. Episcopus Spirensis huiusmodi ingratissequelas ex utriusque reipublicæ statu hodierno mox initio epistolæ strenue prosecutus, ad singularia dein progressus, quid sibi emendandum videatur, etiam subinde aperit: e. g. de tollenda exemptione tam secularium quam regularium, tam quoad disciplinam externam quam internam, ut tamen nexus, et subordinatio cum exteris superioribus generatilibus ordinum permaneat; quod utique dicit supposita

posita amabili conventione cum Romana sede: religiosos etiam sibi necessarios esse, dicit, ad subsidium in cura animarum, in qua concilium Tridentinum omnes religiosos episcopis, non obstante exemptione, subiicit. Dispensationes vero in præceptis abstinentiæ et ieiunii, in coelibatu ordinum superiorum, ac votis religiosorum si episcopis permitterentur, agnoscit Spirensis, unitatem seu uniformitatem, in re disciplinari maximi momenti, concuti: consultum vero existimat, ut communi opera agatur apud Romanum pontificem pro minuendis diebus abstinentiæ, præsertim sabbati. Piarum autem foundationum mutationem episcopis relinqui, nequaquam consultum ducit; ut tamen bullæ et brevia, declarationesque congregationum ante episcopi acceptationem non publicentur. Nuntiis apostolicis, sciscit, non omnem iurisdictionem denegari posse ex ipso quoque imperatoris placito, tantum ne iurisdictioni ordinariæ episcoporum præiudicent, iuxta ac pontifex promisit de nova Nuntiatura Monacensi: Notarios apostolicos immatriculari apud curiam episcopalem, cupit. In pluralitate autem beneficiorum ut facultas dispensandi episcopis relinquatur, eo minus consultum putat, quo certius illæ multiplicarentur ex multis, quas affert, rationibus; optat vero, ut a Romano pontifice non nisi raro concedantur. Miratur porro, quod Emsenses punctatores, qui alias huiusmodi res, quæ hæcenus ad Rom. P. dispensandæ conferendæque pertinebant, extorqueant, eidem brevia eligibilitatis relinquunt, ex rationibus tamen facile divinandis. Quoad col-

lationes dignitatum maiorum post pontificalem, menses papales, via facti procedendum negat: abestque ab ista sententia, quoad annatas et pallia a cæsare aut concilio nationali solo remedium afferri posse. Dependendam porro episcoporum ab archiepiscopis moderandam potius, quam augendam vult. Iudicium autem, ut vocant, provinciale synodale omnino reiicit, nec hic quoad appellationes in synodalibus aliquid mutandum existimat; nec demum abusu emendationem usque ad restitutionem episcopalium iurium primitivorum, qualia esse punctatores opinentur, procrastinandam esse. Speciminis hæc loco sunt compromissi hierarchiæ Germanicæ in personas punctatorum Emsensium. Sunt tamen isti, qui ad calcem totius nationis Germanicæ votum depromunt, ut interventu S. C. M. apud pontificem, quandoquidem sacrosanctum concilium Tridentinum oecumenicum ipsis non satisfacit, promissum in Concordatis concilium ad minimum nationale in termino ad summum duorum annorum ab an. 1786. fixo cogatur.

Unum adhuc, quod bonum quemque ad causam agendam, suscipiendamque defensionem Romanæ sedis merito animare debet, ex apologista mox memorato epistolæ episcopi Spirensis animadvertendum est, hodiernis scriptoribus passim ea, quæ apud alios in eadem occasione et argumento festucam dicerent, dum de Romana curia res est, trabem videri. Idque cumprimis offendit, et offensionibus, præsertim autem scandalo pusillorum locum dat: quod quidquid a seculis actum fe-

re a tot summis pontificibus (non plerisque solo nomine sanctissimis) eorumque curia fuerat, zelo potius honoris proprii, quam divini tribuatur, ambitionique magis dilatandæ, quam ex officio exercendæ potestatis. Ex horum numero eximendus non est anonymus ille, contra quem scripta est apologia illa epistolæ episc. Spirensis: cui geminus est, qui eodem anno præterito historiam appellationum apud tribunalia ecclesiastica edidit, et tot alii, qui quævis dicta et facta pontificum in deteriorem partem accipiunt, exaggerant, exagitantque; atque ea singula omni studio in apri- cum producant, quibus eorum famæ aliquid detractum iri intelligunt. Iuvat hic adscribere, quæ ex ipsis Protestantibus recensor duorum huiusmodi librorum in Ephemeridibus Gottinganis a) præterito anno insolentiae huius pertæsus annotavit.

M 2

Attinent

a) Götting. Anzeige 39. Stuk, den 8. Merz 1788. Seite 388.

Einmal solte bey einer neuen Geschichte des Pabstthums das Absehen nicht mehr blos darauf genohmen werden, die Unrechtmässigkeit der Römischen Gewalt und die Grundlosigkeit der Päbstlichen Anmassungen durch historische Darstellung der Mittel zu zeigen, wodurch sich die Päbste jene zu verschaffen, und diese zu behaupten wußten. Gezeigt muß und kann dies immer noch werden; ja es muß der Natur der Sache nach immer noch Hauptgeschäft der Geschichte seyn; aber jezt sollte sie sichs nicht mehr zum einzigen Geschäft machen, und nicht mehr blos darauf ausgehen, in jedem Umstand, der zur Vergrößerung der Römischen Macht etwas beytrug, einen neuen Beweis von Herrschsucht, Vergrößerungsucht oder gar Raubsucht der Römischen Bischöfe zu finden. Jezt wäre es einmal Zeit, auch unpartheyisch ins Licht zu setzen, wie doch auch die Päbste manchmal durch bloßes Glück zu einem Zuwachs von Gewalt kamen, an den sie selbst nicht gedacht hatten, wie sie zu anderen Zeiten durch einen Zusammenfluß von äußeren Umständen unwidersteh-

Attinent hæc potissimum tempora, de quibus notatus modo anonymus ille verba faciens scriptor catholicus verba illa poetæ aptare non exhorruit Romanæ curiæ: *Monstrum horrendum, informe, ingens*. Quantopere nunc, quæso, passim paratragediantur de summa illa duorum millium florenorum Rhenensium, de quibus Æneas Sylvius apud Kollarium in *Analectis monumentorum omni avi Vindob. a)* quam ad expugnandos animos confiliariorum Moguntin. *bono animo cæsar solet*: ac Nicolaus P. postea quidem per Æneam Sylvium remisit. „Hi ergo (pergit ille) confiliarii, non „veritatis amore, sed acri dulcedine pellesti archiepiscopum Moguntinum ad voluntatem cæsaris inclinabant. Sed nolebat pontifex ille iratum fœdus abrumpere sine causa iusta, quæ „rebatque modos honestiores „

Mirum in modum exacerbantur violationes Concordatorum, de quibus cæteroquin tam luculenta tot pontificum habentur, quam mente alieni ab ea re fuerint, testimonia: quorum nonnulla
legere

lich gereizt wurden, Forderungen zu machen, auf welche sie sonst nie gekommen seyn würden, und wie sie wider zu andern Zeiten zu ihren scheinbar gewalthätigsten und übermüthigsten Schritten durch die dringendste Nothwendigkeit und durch das erste aller Gesetze, das Gesetz der Selbsterhaltung, gezwungen wurden: Vorzüglich sollte aber auch gezeigt werden, wie manchmal nicht nur der Geist, sondern auch das Interesse des Zeitakers, nicht nur die Einfalt, sondern auch der Vortheil der übrigen Gesellschaft, oft der Vortheil der bürgerlichen, wie der kirchlichen Gesellschaft, ihre Anmaßungen begünstigte, und eben damit ihre Behauptung erleichterte.

a) T. II. p. 122.

legere est apud ipsum Orixium. a) Negari nequit, querelas passim in eam rem fuisse factas a proceribus imperii, ipsam etiam in Capitulationem cæsaream illatas. Ubi tamen id prætereundum haud est, quod, cum an. 1663. de perpetua formula Capitulationis cæs. ageretur, etiam insertas illas fuisse Capitulationi illi perpetuæ querelas. Cuiusmodi alia eiusdem Capitulationis capita, ex usu potius quam veritate in Capitulationibus hæcenus fuisse conservata, iam ab aliis sunt notata. Cæterum violationes factas fuisse, haud ideo negaverim, ex supposito etiam aliquando illo falso, privilegia in illis contineri pontificia. Non ita multo tamen post Concordata inita Calixtus III. an. 1457. ad Fridericum III. excusationem affert, quæ in eiusmodi casibus deinceps potuit habere haud infrequenter locum: „Non sumus, (inquit,) me-
„ mores aliquid a nobis concessum contra Concor-
„ data prædicta. Quodsi quid tale factum est, ut
„ sæpe in multitudine litterarum ac negotiorum
„ aliqua transeunt neque bene gesta, neque revi-
„ sa, non est intentionis nostræ, Concordatis ip-
„ sis contravenire „ Nihil vero proclivius fuit,
quam a Nuntiis apostolicis per regiones longinquas
dispersis variis excedi modis, ac usurpationes fieri. Unde tot contra eos non paucos a seculis querelæ acerbæ haud raro ac comminatoriæ, ut nec minis tantum in eos res steterit violatæ inter sacerdotium et imperium concordie temporibus. Ea hodie dum omnia, novis exemplis ad posteros transmissis, plenis buccis in aprium deducta, in

M 3 invidiam

a) Concordata nat. Germ. integra T. I. p. 25. &c.

invidiam iusque vocantur. At enimvero hodiernus pontifex Pius VI. ad episcopum Frisingensem scribens, certum eum esse vult: „Siquis forte „abusus oriretur, et siquæ proveniret iurium ad „archiepiscopos, episcopos et principes imperii „spectantium violatio, promptos nos paratosque „fore, ad eos auctoritate nostra tollendos „. Non possum non hic ingenuo viri Protestantis eruditissimi B. de Senckenberg testimonio locum dare, quod in sua methodo iurisprudentiæ nobis reliquit a) „Ecclesia Romana (ait) mater christiano- „rum, et orbis inprimis Germanici benignissima, „data sua sacra auctoritate semper benigne tulit, „siquis iura sua, ea, qua par est, modestia conservare niteretur. Non opus ergo, nec conducit etiam, ut convellantur omnia, ut nexus et „Ecclesiæ, et imperio utilis ac necessarius dissolvatur. Oportet ordinem esse inter christianos, oportet esse caput, quod regat; non alius huic regimini magis aptus, quam Christi vicarius, beatum Petrum continua successione referens. Is ab omni ævo ea fuit æquitate, ut oves suas balantes exaudiret, ut gravaminibus mederetur. Non renixum certe novimus Hadrianum pont. M. cum Carolus Magnus non omnia eius postulata admitteret. Transactionem de investituris conflavit Calixtus II. in quamplurimis Friderico I. cessit Alexander III. nec in cunctis obstreperos pontifices experti Philippus et Fridericus, donec ultimus plane ab ipsa fide declinasse crederetur. Summa quæque consecuti sunt Rudolphus I. et Henricus VII. Usurus erat æquo „pontifice

a) Addit. IV. §. 3. p. 172.

„ pontifice Ludovicus IV. si sua tantum vindica-
 „ tuum ivisset, et ni mala istorum temporum inter-
 „ venissent. Certe, quod ille tantopere cupiebat,
 „ obtinuit Carolus IV. ut Italiæ dominaretur, et
 „ regia potestas penderet a sola Electorum au-
 „ thoritate. Iure adfirmari poterit, ne exemplum
 „ quidem esse in omni rerum memoria, ubi pon-
 „ tifex processerit adversus eos, qui iuribus suis
 „ intenti, ultra limites vagari animum non indu-
 „ xerint suum „. Scripserat hæc Senckenbergius,
 antequam in Germania nostra catholica esse vide-
 retur, qui inimico animo in sedem apostolicam,
 Romanum pontificem diceret: *Venient dies luctus*
patris mei a). Suspiciebat Senckenbergius in sede
 Romana sagacem illam ac circumspectam œcono-
 miam, qua iam a seculis identidem a rigore illo in
 moderando Ecclesiæ regimine remittebat, quem
 aliquando zelus secundum scientiam illorum tem-
 porum dictabat constringendum. Alienus igitur li-
 cet a sacris nostris illud tamen ad tribunal confi-
 dens, in quo causæ imperii Germanici religione
 inter se scissi secundum ius fasque alterutrius diri-
 bitæ aguntur, in Romano pontifice reveritus ca-
 put Ecclesiæ catholicæ, in qua nihil antiquius est
 unitate, ab eius centro Romano pontifice, expe-
 rientia inde a prima Ecclesiæ ætate edoctus, ni-
 hil non ad eam conservandam exspectavit litandum.
 Aliam chordam feriens, non ita multo postquam
 hæc scripserat Senckenbergius, oberravit Febronius.
 Superos is acherontaque movens libro suo singu-
 lari, quem, ut præsefert, in dubium haud vocem,

M 4

ad

a) Gen. XXVII. 41.

ad reuniendos ab Ecclesia catholica dissidentes elucubrasse, dum vero, quas machinas adhibet, nihil non haecenus pro dolor! mirum quantum contulerunt praesertim apud punctatores Emsenses ad dissolvendam communionem inter summos Ecclesiae pastores, pontificem et episcopos. Postquam vero Febronius fregisset barbiton, recantassetque, κακοφωνον harmoniae hierarchicae ac dissonantem imitari maluerunt punctatores Emsenses, tuba, quae inventore Febronio an. 1769. frustra inflata fuerat, classicum iterum in conventu Emsensi canendo, sibi victoriam polliciti ac triumphum. Spem sibi et alii indubiam faciebant ex luctu Patris: dici vero possunt, fodisse a) sibi cisternas veteres, cisternas dissipatas, quae continere non valent aquas. Nunquid servus est Israel aut vernaculus? Quare ergo factus est in pradam? Accidit porro, quod post Io. Cabasutium b) pro sua tunc Gallia, nuperime pro nostra Germania non equidem pari omnino sorte, a nonnemine c) ex Isaia illo VIII. observatum est: *Pro eo, quod abiicit populus iste aquas Siloe, quae vadunt cum silentio, propter hoc ecce adducet Dominus super eos aquas fluminis fortes, et multas.*

Dispar est hic admodum hodie non solum cleri minoris sed etiam maioris fors pro conditione varia immunitatis, ac libertatis, quod statum temporalem attinet, et territorialem: quo qui libero gaudent in imperio Germanico, sollicite cavere debent,

a) Ierem. II. 13.

b) Theoria et praxis Iur. Can. lib. III. c. 27. n. 6.

c) Coup-d'œil sur le Congrès d'Embs p. 251. n. a.

bent, ne aliorum iugum aggravent suo etiam exemplo. Neque vero minus periculum iurisdictionis sacræ est hodie, quam profanæ, soluto vel concusso nexu hierarchico in communione potestatis ecclesiasticæ summorum Ecclesiæ pastorum, pontificis et episcoporum. Optandum esset, ut ad omnium hierarcharum notitiam pervenisset monitum illud, quod Benedictus XIV. reliquit in insigni opere de *synodo diocesana* a) elucubrato ante suum pontificatum, cum esset archiepiscopus Bononiensis, collegis suis episcopis: „Ne in suis
„ constitutionibus aliquid obrepere sinant, quod
„ ulla ratione apostolicæ sedis aut auctoritati iniuriam irroget, aut iura diminuat: ob eam quippe coniunctionem et necessitudinem, quam membra cum suo capite habere oportet, maxime decet, ut ipsi primæ sedis prærogativas, quæ hac
„ præsertim tempestate, multorum invidia in discrimen vocantur, sedulo defendant, et pro viribus promoveant: suam enim causam agunt,
„ cum supremi pastoris auctoritatem propugnant,
„ et sustinent: quoniam, si huius iura evertantur,
„ paulatim pariter inferiorum præsulorum iurisdictione nutabit, et corruet. Subdit ad rem insignem Duziacensis concilii locum ex Harduini collectione. b) Quam vero doctrinam in tanta quidem hodie synodorum raritate migrandam prorsus animum induxit paulo ante memorata synodus diocesana Pistoiacensis in Italia. Sed non permisit Christus suarum promissionum memor datæque fidei in suis etiam successoribus (*super hanc petram*

M § *edificabo*

a) Lib. IX. c. 1. b) T. V. col. 1321.

adificabo Ecclesiam meam, et portæ inferi non prævalerunt adversus eam) ut cathedræ apostolicæ Petri admotæ cominus in principatu Florentino fortes machinæ eam divinitus firmatam possent cœcutere, aut ignis diu equidem etiam inibi sub cinere delitescens in apertam erumpere flammam, Ecclesiæque militans regnum Christi in terris commoveri in suo centro, re ad legitimum tribunal delata, atque in communione potestatis ecclesiasticæ inter summos Ecclesiæ pastores, pontificem et episcopos, ut supra memoravimus, composita: isque ex commotione hac est per divinam clementiam sperandus profectus, ut ebullientes illæ Tiberidis quoque ad petræas ripas collisæ aquæ deinceps in sinu suo sint conquieturæ materno, dum iam proximus ardet Ucalegon.

Modo audivimus, parum pensi haberi restitutam divino consilio in SS. concilio Trident. communionem illam inter summos Ecclesiæ pastores successores apostolorum, pro quibus in ultima illa ante passionem oratione Christus oravit, *ut sint unum*. Lacessita fuerat unio illa seculo antecedenti XV. facta inter apostolorum successores contentione, *quis eorum videretur esse maior?* in concilio Constantiensi et Basileensi, in quo, ut supra vidimus, collegium illud successorum apostolicorum, episcoporum nimirum, vix non ad nihilum redactum superiorem sustinuit inferiorem cleri ordinem, cuius suffragii, quod illi anterioribus Ecclesiæ ætatibus nunquam competiit, datum fuit, atque adeo multitudine suffragiorum longe superior vicit.

Fallitur

Fallitur hinc anonymus ille, qui superiore anno, occasione controversiarum de dispensationibus et Nuntiaturis, calamum in zelosissimum hodiernum Spirensen episcopum strinxit: dum, minori clero perinde ac laicis numquam in Ecclesia ius suffragii decisivi fuisse, p. 56. dicit. Animadversione, memoratuque dignus est, quem hic adscribam, locus a) vel inde maxime, quod auctor ex eorum sit numero, qui concilio Basileensi (in quo promiscue ius suffragii fuit clero minori, obniten- te maiori; quodque, ut suo loco ostendimus, fe- re ex inferioris subfellii clero post translationem concilii constabat) non solum auctoritatem in præ- senti causa præ SS. concilio Tridentino deferunt, (et quidem in posterioribus sessionibus, in quibus, dissoluta

- a) „ Was versteht der Verfasser hier unter Katholiken? Ent-
„ weder die Laien und geringere Geistliche, oder die Bi-
„ schöffe? Iene haben nach katolischen Grundsätzen wohl
„ die Freiheit, zu disputieren, aber nie das Entschei-
„ dungsrecht in der Kirche gehabt. Und wenn sie es auf
„ einige augenblicke hätten, was für ein unübersehliches
„ Meer von theologischen Wellen und Wirbeln würden
„ wir vor uns haben! Sovil Köpfe, sovil verschiedene Mei-
„ nungen würden entstehen, die kein Mensch vereinigen
„ könnte. Theologisch- und canonistisches Schulgezänke
„ kan also hier keine Norm abgeben, wornach man et-
„ was für streitig haben könnte „. Quorsum hæc, si ad
actionem concilii Basileensis, posterioribus præsertim ses-
sionibus, exigantur, contendanturque cum memorata pau-
lo ante synodo diocesana Pistoiacensi perinde ac conven-
tu Emsensi cum suis hysseraspitis. Experti sunt iam saga-
ces, quod anonymus de abeuntibus in diversa adversaque
concertationibus theologorum et canonistarum ait, hierarchæ
Galli in causa præsertim Ianseniana: experiuntur Germani
in hodiernis controversiis hierarchicis, et Itali ob causam
Florentinam in maximi momenti utroque articulo, fidei et
disciplinæ, circa constitutam divinitus ecclesiastici regimi-
nis formam.

dissoluta penitus communitate potestatis ecclesiasticæ inter summos Ecclesiæ pastores, pontificem et episcopos, a plerisque pro schismatico habitum et conciliabulo) verum etiam dignitatem eiusdem sacrosancti concilii Tridentini, auctoritatemque deprimere satagunt, fucum facientes ac suspicionem imperitis (quam hætenus passim dispulimus) et Illdorianismo, ob necdum tunc detectam pseudo-decretalium epistolarum fraudem. Hos inter, præter punctatores Emsenses et modo memoratum, etiam anonymus alter (nisi sit unus idemque homonymus, quod inde videri queat, cum uterque perinde disertus sit ac doctus) ille, qui superiore eodem anno historiam appellationum apud tribunaia ecclesiastica in lucem edidit: atque uterque rata vult ea, quæ in concilio Basileensi acephalo (neque enim fas fuit clero illic residuo, proprio Marte præsidem sibi constituere contra divinum primatus R. P. ius, communionemque potestatis ecclesiasticæ inter summos Ecclesiæ pastores, pontificem et episcopos: cum nec ista rata esse poterint, quæ ipsi legati contra mentem delegantis pontificis egerant) sessione XXXI. sunt decreta de appellationibus, non contenti iis, quæ in SS. concilio Tridentino in variis sessionibus in favorem cathedræ episcopalis de eadem re iudiciaria sunt constituta.

Notatur quidem decretum illud sess. XXXI. *de causis et appellationibus* in instrumento conventus Moguntini an. 1439. sed mox anno sequenti desideratur in concilio Frisingensi a) etsi diæce Moguntinæ

a) T. V. conc. Germ. p. 280.

Moguntinæ fiat mentio, in qua principes „ decre-
„ ta edita in sacra Basileensi synodo cum certis ta-
„ men restrictionibus modificationibusque tempo-
„ rum qualitatibus, ac dictæ Germanicæ nationi
„ accomodis, concorditer acceptarunt „ Quæ
restrictio amplioribus adhuc verbis seu conditio-
nibus in ipso quoque instrumento Moguntino le-
gitur, scilicet: „ Cuilibet nostrum (ut loquuntur
„ principes) singulariter in suis provinciis, dice-
„ cesibus, ac territoriis congruentibus et accomo-
„ dis factis, et fiendis suis loco et tempore oppor-
„ tunis exprimendis „ prout factum in concilio
Frisingenfi, habito pro lubitu selectu, nulla facta
attentione ad numerum aut seriem decretorum vel
concilii Basileensis vel conventus Moguntini, cuius
cæteroquin verba sua facit, ut alias, ita etiam,
ubi ad decreta sess. XXXI. ventum fuit; omissis
omnibus illis, quæ in instrumento Moguntino ad
decretum *de causis et appellationibus* pertinent.
Quam vero libertatem omittendi vel adoptandi pro
lubitu decreta Basileensia (quæ inter erant saluber-
rima complura si cæsus ille suis in finibus in
communione potestatis hierarchicæ stetisset, ma-
gnam deploratis illis temporibus Ecclesiæ afferre
utilitatem valuisset) multo adhuc ampliorem in ali-
is conciliis Germanicis tunc temporis habitis, pau-
cis quidem illis, in quibus deinceps mentio aliqua
concilii Basileensis est facta,prehendere est, a)
ipso in concilio Moguntino anni 1451. quod
multo pauciora decreta Basileensia, decretis qui-
dem integris appositis, acceptavit: ac primo qui-
dem

a) T. V. conc. Germ. p. 399.

dem loco ordinationem sive decretum sacri Basileensis concilii de provincialibus, et diocesanis conciliis celebrandis editum: de usuris: Post miserabilem. de vitio concubinatorum: Quicumque clericus de interdictis non leviter faciendis, addita Bulla Nicolai V. eiusdem item bulla pro executione Carolinae nulla amplius habita conc. Basileensis ratione. Sic sequuntur decreta de reformatione monasteriorum: de fratribus mendicantibus praesentis: de ostensione Eucharistiae: de corruptelis et abusionibus canonicorum: demum subditur legati pontificii Card. Nicolai de Cusa, qui Germaniam ad celebranda concilia provincialia et dioecesana obibat, confirmatio, etiam in conc. Moguntino an. 1455. nulla uspiam mentione quidem facta sess. XXXI. Basil. in qua contra mentem omnium hierarcharum et principum Eugenius IV. suspensus fuit: auspiciis vero eo ipso tempore coepit Ferrariae concilium ex Oriente et Occidente confluentibus hierarchis, Florentiae postea absolutum. Neque vero in ullo concilio alio eorum temporum legitur decretum Basileense de causis et appellationibus adoptatum, multo autem minus post concilii Tridentini a) de ea re decretum: „ Ut causae omnes ad forum ecclesiasticum quomodolibet pertinentes, etiam si beneficiales sint, in prima instantia coram ordinariis locorum dumtaxat cognoscantur . . . neque appellationes ab eisdem interpositae per superiores quoscunque recipiantur, eorumque commissio aut inhibitio fiat, nisi a definitiva, vel definitivae vim habente, et cuius ius

a) Sess. XXIV. c. 20.

„ ius gravamen per appellationem a definitiva re-
 „ parari nequeat. Legati quoque etiam de latere,
 „ Nuntii, Gubernatores ecclesiastici, aut alii quā-
 „ rumcunque facultatum vigore, non solum epis-
 „ copos in prædictis causis impedire, aut aliquo
 „ modo eorum iurisdictionem iis præzipere, aut
 „ turbare non præsumant, sed nec contra clericos
 „ aliasque personas ecclesiasticas, nisi episcopo
 „ prius requisito eoque negligente procedant: ali-
 „ as eorum processus ordinationesque nullius mo-
 „ menti sint, atque ad damni satisfactionem par-
 „ tibus illati teneantur „. Quo quidem nihil gra-
 „ vius pro auctoritate episcoporum decidi poterat,
 „ tantum displicet, quod deinceps „ ab his excipian-
 „ tur causæ, quæ iuxta canonicas sanctiones apud
 „ sedem apostolicam sunt tractandæ: vel quas ex
 „ urgenti rationabilique causa iudicaverit summus
 „ pontifex per speciale rescriptum signaturæ sancti-
 „ tatis suæ, manu propria subscribendum, com-
 „ mittere aut avocare „. Ea profecto non lli-
 „ dorianæ, ut clamant, sed antiquæ a primis Eccle-
 „ siæ seculis constanter observatæ disciplinæ congrua
 „ est conditio, dudumque etiam ante canonem Sar-
 „ dicensensem obtinuit, ut appellationes et evocationes
 „ ad sedem Romanam fierent: quod quidem antero-
 „ ribus seculis ab orientali Ecclesia frequentatum
 „ constanter fuerat, in ipsa urbe Cpoli constitutis le-
 „ gatis seu responsalibus, de quibus S. Gregorius
 „ M. ipse etiam ante pontificatum eo munere per-
 „ functus (lib. II. regest. ep. 7.) *qui nostri sunt,*
 „ inquit, *vel fuerint in urbe regia responsales,*
 „ *si mediocris est quaestio, cognoscant, vel huc ad apo-*

stolicam

solitam sedem, si ardua est, deducatur, quatenus nostra audientiae sententia decidatur: ut scribit ad archiep. Larissensem, minatus excommunicationem, quod episcopum Thebanum deposuisset, suffraganeum quidem, sed per Romanam sedem exemptum iurisdictione metropolitana Larissenfi. Ecce quo in statu ante pseudodecretales res manserint, donec ab Ecclesia orientali iam cum schismate conflictante an. 870. in synodo Cpolitana oecumenica octava ultima appellationum instantia sedibus patriarchalibus est relicta. Qua de re incassum gloriatur memoratus auctor historiae appellationum, atque insultat Romanae sedi, quod pati debuerit, appellationem ad Romanam sedem prohiberi sub excommunicationis quoque poena. Nec animadvertit, adversari istum canonem causae suae, dum appellationis tribunal apud sedem patriarchalem statuitur: qualis cum sit in Occidente Ecclesia Romana; non tamen est, cur hanc ostendet sedes haec apostolica praerogativam patriarchalem, quippe quae est institutionis ecclesiasticae, cum habeat primatum Ecclesiae ex institutione divina: non honoris, cuius typhum in suis apostolis Christus damnavit, sed iurisdictionis, dum iuris patriarchalis quoque pars in memorato canone synodi oecumenicae octavae agnita est, esse ius ac tribunal appellationum, quod hodie restringere gestiunt in occidentali ecclesia, in sede apostolica Romana. Acciderunt haec in Oriente, quando adhuc S. Ignatius Cpolititanus iure hoc appellationis ad Romanam sedem est usus fruitusque Sec. IX. a Photio autem restitutam in patriarchatum Cpoli-

tanum

tanum obfirmatum est paulo post schisma Ecclesiæ orientalis, paulatim, ut passim in hoc opere notavimus, inductum æmulatione novæ Romæ, quam distabant, contra veterem Romam sedem Petri, cathedra contra cathedram posita, rupta communione inter summos Ecclesiæ pastores, pontificem et episcopos, quam frustra concutere hactenus in Occidente sunt conati curiales quidam flamines, incentores novissimarum contentionum, summos Ecclesiæ pastores hoc seculo in Germania, ut præterito in Gallia, cum sede Petri Romana committendo: collatis etiam operis in quibusdam, quos memoravimus, habitis conventibus, non irritum quidem omnino conatu, Deo hierarcharum tamen mentes ad pacis conciliationisque studia inclinante; a) ut vero revocatæ inter hierarchiam seculo XV. contentiones, quibus concilia illius ævi sunt sufflamina, nos terreat, quibus posthabitis in SS. conc. Tridentino Ecclesia occidentalis inter summa pericula in tuto posita fuit in communione summorum Ecclesiæ pastorum, pontificis et episcoporum; dum econtra Ecclesia orientalis post restitutam eodem seculo XV. in concilio Florentino feliciter eandem communionem ac factam cum Ecclesia catholica unionem unius fere metropolitæ Marci Ephesini factione eadem excidens, recidivam passa est. Quæ merito terreat eos, qui in animum revocant, quam parvis initiis, dum in syn. Cpolit. I. Cpolitano episcopo *πρωτεύει τῆς τιμῆς* post Romam tantum sunt concessa, res eo tandem devenerit.

TOM. II.

N

Græca

a) Quæ hoc cap. diximus ad rem conformiter iis, quæ cap. XLII. de conc. Basileensi retulimus, illustrantur Dissert. Martii Lupi *de parochiis ante an. cb. millesimum.*

Græca Ecclesia equidem sub Mahomedana tyrannide gemit, suis tamen legibus ecclesiasticis ac iure hierarchico canonum utitur sub patriarcharum, metropolitaram et episcoporum gubernio, qui etiam res gravioris momenti in conciliis transigunt; alia ad patriarchæ tribunal revocantur, obvia ab episcopis et presbyterio ordinantur. Sic etiam ad nostra usque tempora Russica Ecclesia regebatur, donec protestantica principia in eam quoque Ecclesiam sese insinuarunt.

C A P U T XLVI.

Nil sibi constans apud Protestantes.

Nostra ætate secessionem fecit Anglorum factio per ingentes illas concertationes episcopalium, presbyterianorum et independentium. Dum illi nimirum inter se digladiantur, Georgius Fox Quackkerorum, (qui hætenus adduci non poterunt, ut aliquid sponte sua ad sustentationem status ecclesiastici conferrent) parens, et Thomas Hobbesius diversis viis eundem sibi finem ad subruendam omnem politiam ecclesiasticam proponunt: quorum ille nec docentium quidem in Ecclesia sua invisibili admittit munus; hic vero idem intendens, Ecclesiam cum statu politico confundit, sicque perturbata omnia fuisse vult ad Wilhelmum usque regem ineunte hoc seculo. Fructu econtra haud caruit paradoxum quidem ex multis titulis H. Dodwelli systema hierarchicum, ac parænesis eiusdem de vitando schismate ad vicinos Protestantes,

Protestantes, in qua eos ex damnis, quæ Anglia
perpeſſa eſt, quod regem caput Eccleſiæ conſtitu-
erit, cantos reddere ſtudet, ordinis hierarchici iu-
ra et poteſtatem revocare contendens; „ Plus
„ æquo hætenus (ſcribit a) poſt alia) principibus
„ indulſimus, iniquiores autem plerique fuimus,
„ qui cauſam reformationis profeſſi ſumus. Dum
„ ſcilicet ab eccleſiaſticis metuebamus, principes
„ autem propitios habuimus, non ſatis proſpexi-
„ mus Eccleſiæ conſervandæ, cum principes eſſent
„ a nobis in futurum alienores. Id certe conſe-
„ cuti ſumus nimia illa cleri infectatione, quæ
„ tum neceſſaria utilisque videbatur, ut et iuſtis,
„ iuribus clerum exuerimus, et laicos ubique cle-
„ ro inſenſos reddiderimus, minusque, quam par
„ erat, ſacri ordinis reverentes. Erat quidem prin-
„ cipibus gratiſſima poteſtatis acceſſio ex illorum
„ ſpoliis, a quibus ipſi olim fuiſſent ſpoliati, ſed
„ media potius via tenenda erat, ut dum caſari,
„ quæ ſua erant, aſſerebamus, ne interim Deum
„ Deique vicarios ſuis iuribus fraudaremur. Nec
„ ſenſimus, dum firma eſſet inter principes atque
„ eccleſiaſticos concordia, harum conſeſſionum in-
„ commoda. Dum idem utrique volebant, me-
„ tus erat nullus, fore aliquando, ut invicem
„ committerentur. Securi ergo deceſſorum erro-
„ res iuribus ſuis adverſos fovebant eccleſiaſtici.
„ Inde audentiores facti laici malignitatem, quam
„ in eccleſiaſticos conceperant, ſecurius iam atque
„ fidentius exercebant, ipſis eccleſiaſticis, ut vide-
„ batur, auctoribus, et minarum, quæ a laicis

N 2 „ imminebant,

a) Dodw. de nupero Schiſmate Angl. 2. § 1. p. 225

„ imminebant, metu iura etiam propria proden-
 „ tibus. Inde iurium suorum tepidior etiam apud
 „ ecclesiasticos defensio, dum et concordēs invi-
 „ cem essent in eorum oppugnatione laici, et dis-
 „ cordes ecclesiasticos fecerat illa ipsa proditio.
 „ Accessit ad partes laicorum firmandas, non mo-
 „ do vetus illa ante reformationem æmulatio iam
 „ adversarum partium confessione firmata, sed vis
 „ etiam externa, quam nullam præferebant no-
 „ stri antiquitatis primævæ cultores, sed princi-
 „ pum propriam omnem, sine æmulo, fateban-
 „ tur. Vim illam externam sequebantur ecclesia-
 „ rum redditus, illosque pars corruptior (quæ ma-
 „ iorem in corporibus plerisque partem facit) et-
 „ iam ecclesiasticorum „. Sed integra exscribenda
 foret illa Dodwelli parænesis ad externos tam re-
 formatos, quam etiam pontificios, ad hoc com-
 posita, ut iura hierarchica vetera, eorundemque
 a magistratu seculari independentia omnibus asse-
 rendâ commendentur maiori in Anglia, quam ali-
 bi apud Protestantes gentium, effectu: dum hie-
 rarchiæ in ecclesia Anglicana nunc sua auctoritas
 etiam definitiva et coactiva per censuras ecclesiasti-
 cas est restituta. Memorabilia eam in rem sunt
 episcopi Cliestrensis verba apud sæpe laudatum
 auctorem anonymum a) de potestate eccl. et polit.
 „ La jurisdiction spirituelle qui consiste dans l'exa-
 „ men de controverse de la foi, le jugement des
 „ heresies, l'institution des benefices est reservé à
 „ l'eglise, et les princes ne peuvent ni la lui don-
 „ ner, ni la lui ôter. Et encore: la jurisdiction
 „ „ exterieure

a) T. II. p. 562.

» extérieure est ou définitive ou coactive. L'au-
» torité définitive en matière de foi, et de reli-
» gion appartient à l'église. La puissance coactive
» qui se fait ou par violence, ou par censures spi-
» rituelles; en tant qu'elle consiste dans les cen-
» sures spirituelles, le droit de les porter appar-
» tient à l'église ».

Dum sic Ecclesia Anglicana propius systemati hierarchico Ecclesiae catholicae accedit; in Germania econtra Thomae Hobbesii doctrina introducitur auctore Christiano Thomasio. Qui quidem non ut Hobbesius pro fundamento posuit inimicitias omnium contra omnes; sed tamen inimicitias suas, animumque vindicandi sese de ministris, et theologis Lipsiensibus, qui eum statu docendi deiecerunt, spirans iras, sibi proposuit cum Hobbesio ecclesiam omnem, ordinemque præprimis ecclesiasticum etiam ministerialem tantum et docentium loco suo movere. Iam tunc puduerat Protestantes iuris illius episcopalis seu dioecesani, quod sibi velut sacrum ignem visi sunt suffurati, igne et ferro extortum tum Pace Religiosa, cum etiam Westphalica. Ius hoc Bened. Carpzovius magno studio principibus Protestantibus assertum esse voluit; displicere vero postea coepit, quidquid hierarchiam saperet, visumque est, Ecclesiam omni honore, ac iure spoliare. Sam. Puffendorpius id sibi iam in libro de *habitu religionis christianae ad vitam civilem* statuendum sumsit, Ecclesiam non esse a summo imperio civili distinctum, vel exemptum statum cum imperio nimirum, atque *præeminentia unius ad alterum*. Hoc posito fundamen-

to, Christianus Thomafius Puffendorffii discipulus Ecclesiam, super firmam petram a Christo positam super fundamentum apostolorum, penitus deiciendam sibi proposuit, principi ius absolutum et illimitatum adstruendo, ministeriumque ecclesiasticum, erga quod maximo odii et vindictæ spiritu agebatur, quodque eo usque apud Protestantes immunitate exactionum gaudet, hoc etiam et omnibus aliis iuribus et privilegiis spoliando, sublato omni discrimine bonorum ecclesiasticorum, quæ certatim principes, gavisi hac doctrina, sibi adscribenda duxerunt. Thomafii vestigia preffit in Hallesi ditionis Porussicæ academia I. Henningius Boehmerus et Ioannes Mich. Heineccius, quorum opiniones recensens anonymus ille sæpe laudatus *De finibus utriusque potestatis ecclesiasticæ et laicæ* sequens p. 39. epiphonema interponit: „Nostris quibusdam hæc serio perpendenda propono, qui contra veritatis, religionis, ac iustitiæ leges videntur rebus novis hoc tempore studere; non alia de causa, ut credere licet, nisi quia scientia theologica destituti, iurisprudentiam ecclesiasticam tractare aggressi sunt: qui sane theologicis disciplinis non probe imbuti, tutius iurisprudentiæ ecclesiasticæ adytis abstinuissent, quoniam sine theologiæ principiis eum præsertim frequentius necesse est errare, ac labi, qui de finibus seu limitibus potestatum scribere, vel docere alios susceperit „

Cacoethes hæc, quæ superiore seculo per auctores libertatum Gallicanarum Ecclesiam Gallicanam predidisset, nisi vigilantia et auctoritas hierarcha-

rum

rum obstitisset, nostro hoc sæculo Germanicam Ecclesiam occupavit, abreptam studio et lectione scriptorum illorum, qui vel ius ecclesiasticum Protestantium, ut tractat Boehmerus, vel Ius publicum tradunt ex doctrina eorum cum ecclesiastico, perinde ac Ius naturæ et gentium, commixtum quoad externa publica, ut vocant, a Mascovio ^{a)} definitum ius et auctoritas, quæ in imperio universo summæ Protestanticæ potestati circa sacra competit, ad conservandam conscientiarum libertatem, et pacem imperii publicam, legibus pactisque (in conventu non uno Germaniæ mutuo initis Protestantes inter et catholicos) stabilita. Exploferunt plerique nostri seculi Publicistæ Protestantes eos, qui ius circa sacra vel episcopale in principes Protestantes translatum ex transactione Passaviensi statuunt, vel eis tanquam membris præcipuis Ecclesiæ competere illud existimarent; quod ius *horridam philosophiam* vocat Boehmerus, qui id principi qua principi (adeoque etiam imperatori Turcarum &c. et cuivis infideli et hæretico principi) asserit cum aliis, quos nominavimus. Dum vero ex pace Westphalica etiam ius reformandi sic accipiunt, ut penes principem sit, pro lubitu statuere exercitium publicum religionis: infidelis aut hæreticus princeps utique iure suo utitur, usque fuissent magistratus Iudæorum et imperatores ethnici comminando apostolis et prohibendo, ne ultra nomen Christi prædicarent: et qui pro fide Christi martyrium subierunt, iure sic videri potuissent a tyrannis ad mortem

N 4

tem

a) Iur. publ. Germ. I. V. c. 3. n. 12.

tem condemnati. An minus horrida est hæc philosophia (theologicum etenim proferre in suam sententiam nihil possunt, ipsi falsi, in scripturis N. T. nihil ad rem esse; quod ipsa Ecclesiæ facies constanter alia fuerit primis præsertim seculis præfæ, nihil curant) quam illa, quæ principi, quidquid competit, qua primario membro deberi putant? quam sententiam natam putat Boehmerus a) „ ab erroneo falsoque, (ut ipse dicit,) principio, Ecclesiæ competere iurisdictionem: quod „ si verum est, Ecclesia quoque separatam rem- „ publicam constituere debet, id quod nostrates „ negant „. Attamen illi tantum hoc audent, et quidem nostro hoc demum seculo (quo, si viveret Bossuetus, insignè complementum suis libb. de variationibus hæret. adiungere posset) sic philosophari cœperunt, qui apud monarchas absolutos veluti Thomasius, Boehmerus, Heineccius stipendia merentes, eorumque causam agentes, ad ius territoriale etiam ecclesiasticum revocant; alii aliam hodie præsertim, absurda huius philosophiæ perspicientes, vel non sub absolutis monarchis viventes, rationem ineunt.

Sic Pfaffius Acad. Tubingensis olim cancellarius in Wirtembergia, ubi statibus ducatus sunt adhuc sua etiam iura, societatem a Christo et apostolis collectam distinctissimam agnoscit b) a statu civili vel republica, quæ ex sua suorumque sententia, sola per se ex imperantibus, et parentibus consistit: Ecclesiam vero saltem pro collegio in

a) Tit. XXXIII. de Maior. et obed. §. 15.

b) Iur. eccl. lib. I. c. 1. §. 6. &c.

in republica habet, in quo princeps, ubi membrum Ecclesiæ evadit, non ut princeps, sed ut auditor verbi spectetur. Hinc tamen ius principum circa sacra non penitus negat, sed iura sacrorum statuit, quæ collegio ut tali competunt; quæ quod necessitas reipublicæ id requirit, princeps sibiumat, ad nutum tamen collegii administranda; *quæ*, ait, *et eapropter collegialia dicimus*. Præsit Pfaffium difficultas illa de iure principum circa sacra, quæ nunc facit, ut ab ipsis Protestantibus hæc sententia deferatur, ut apud Laur. Mosheimium videre est in opere posthumo de iure ecclesiastico Protestantium communi *a)* ubi postremo de iure ecclesiastico communitatum Lutheranarum singula hætenus recensita systemata examini subiiciens, licet aliter se expedire nequeat, quam ut principi iuxta principia domestica cum suis illud attribuat, sententiam tamen illam, quæ principi idem ius vi iuris territorialis adscribit, non potest non novam agnoscere *b)* primum post pacem Westphalicam natam: quod etiam ius agnoscit *c)* nec demonstratum esse, nec demonstrari posse, esseque omnium periculosissimum a plerisque principibus iam reiectum, ac etiam paulatim a Iurisconsultis deferri, ac reiici, subditque: „Die Catholischen
„ Fürsten gebrauchen es in ansehung ihrer Evangelischen Unterthanen, die sie in ihrem Lande haben.
„ Sie sagen, wir haben die Superioritatem territorialen, und sind mithin nach euren eignen
„ Grundsätzen Herren über die Kirche in unseren

N 5 „ Staaten.

a) Allgemeines Kirchenn. der Protestanten c. 3. p. 469.

b) p. 577. *c)* p. 578.

„ Staaten. Nach diesem System können die Ca-
 „ tholischen Herren ihren Protestantischen so viel
 „ Eingrif thun, als ſi wollen. Der gelehrte Herr
 „ von Iktätt hat von den Protestantischen Rechts-
 „ gelehrten auf unfern Academien dieſes System
 „ gelernt, und er hat es ſehr wohl begriffen. Er weiß
 „ die Klagen der Protestanten unvergleichlich da-
 „ raus zu beantworten „.

Quibus tamen omnibus non obstantibus, cum aliud apud suos expediens non reperiatur Moshemius a) pro ſalute utriusque reipublicæ, neque communitates iura, quæ ipsis competunt, ipſæ adminiſtrare queant, Lutheranis principibus ſummam in ſpiritualibus rebus poteſtatem relinquendam demum ſciſcit, uno addito voto (quod tamen quæle ſit, et quid ſperandum, aut timendum potius, dum manibus armatis iura ſacrorum conceduntur, ex Dodwelli paræneſi de vitando ſchiſmate ad externos Proteſtantes diſcere potuiſſet) ut iura, quæ indubitato Eccleſiæ competant, apud ſuos non penitus conterantur, ſed confirmentur magis et dilatentur: deinde, quod honori religionis, miniſteriiſque eccleſiaſtici haud parvum proſectum alaturum ſit, ut auctoritas et proventus miniſtrorum augeantur. Ex his nemo non videt, quibus ſe ipſos conſtrinxerint vinculis Proteſtantes, quas in anguſtias coniecerint, quibus incitarum periculis ſeſe expoſuerint, dum iura et facultates Eccleſiæ principis arbitrio et voluntati commiſerunt.

Eiusmodi ſe laqueis irretiunt noſtro demum hoc ſeculo et ætate, quando Galli etiam pragmat-
 tici

a) §. 6. p. 579.

fici iam ad saniora consilia sunt revocati, doctores nostrates, dum incauti Protestantium placita Ecclesiæ obtrudere contendunt sub eumentita specie libertatum ecclesiasticarum, viri quoque ex ordine hierarchico editis libris, aut etiam hinc inde per quasdam provincias epistolis pastoralibus, ex quibus anonymus quidam a) anno præterito amaras querimonias S. catholicæ Ecclesiæ ob multiplicia accepta vulnera ab effroeni novandi studio, irreligione, irrisione, superbia, adulatione et protervia multorum catholicorum etiam scriptorum edens, tam multa colligere, proh dolor! potuit, dignitati Ecclesiæ Christi sponsæ adversa! Dum nimirum iura hierarchica aut convelluntur, aut perturbantur, atque a communione illa legitimæ ecclesiasticæ potestatis inter summos Ecclesiæ pastores summum pontificem et episcopos cum præsentaneo schismatis periculo sit abscissio, pax queritur, ubi non est pax: propriis utilitatibus, honori, et auctoritati, aut etiam allotriæ defertur, cum dispendio utilitatis, honoris, et auctoritatis ecclesiasticæ: incaute ac inconsulto ad remedia, malis Ecclesiæ intestinis aliunde afferenda, consilia capiuntur, quæ ad eandem dignitate ac potestate sua deiscendam vergunt, quam a Christo et apostolis accepit, semperque tum in statu pressio, cum etiam illo eluctata conservavit in orbe christiano, christianisque sub principibus, piis munificisque

a) Bittere Klagen der heiligen christkatholischen Kirche über die vervielfältigten Wunden, welche ihr durch die zügellose Neuerungsucht, Unreligion, Spöterey, Stolz, Heuchelei und Verwegenheit verschiedener catholischen Schriftsteller von Zeit zu Zeit versetzt werden.

nificisque erga se filiis, iurium et facultatum contra vim omnem et invasiones tutoribus, iuratis etiam Ecclesiæ advocatis.

CAPUT XLVII.

Inconcussa usque ad consummationem seculi in unitate fidei Ecclesia militans regnum Christi in terris.

Nihil non egerunt posterioribus etiam hisce seculis, quod vidimus agitalle imperatores, cum primum Christo nomen dederunt, ut exortis hæresibus ac schismatibus Ecclesiam redintegrarent; hæreticosque reconciliare, sed plerumque cum suis erroribus, allaborarunt. Id quod multo minus valet, quam in statua illa Nabuchodonosoris Dan. II. 43. ferrum misceri potuit testæ, seu *ferrum mistum testæ ex luto*: prout erant pedes et digiti pedum, quibus quartum regnum, Romanum scilicet imperium designabatur, partim ferrei, partim fictiles. Neque enim cum errore veritas consistere potest, aut cum unitate Ecclesiæ doctrinæ fidei varietas. Ecclesiam Dei vivi dico, quam qui non audierit, *sit tibi*, ait Christus a) *sicut ethnæcus et publicanus*, quamque apostolus b) vocat columnam et firmamentum veritatis. Continetur his irrefragabile testimonium legitimæ ecclesiasticæ auctoritatis, cui omnino deferendum sit. Magisterium hoc generale est, fidem, mores, politiam ecclesiasticam, credulitatem et obedientiam completens.

Nec

a) Matth. XVIII. 17. b) Tim. III. 15.

Nec minor est obligatio in alterutro genere officii, neque minor reatus, in quo quis se obnoxium reddat, an vitam christianam crimine contamine, aut rectam fidem errore: uti vero legitima a Christo instituta atque in Ecclesia relicta potestas ad probare crimen nequit, ita nec tolerare errorem in fide. D. Paulus Titum III. 10. ad Ecclesiæ ministerium instruens, *Hereticum*, ait, *hominem post unam et secundam correptionem devota*. Et ad Timotheum scribens, mox primo capite epistolæ primæ in ipso exordio notat eos, qui contra finem præcepti, charitatis nimirum *de corde puro, et conscientia bona, et fide non ficta, . . . aberrantes, conversi sunt in vaniloquium*. Et eodem adhuc capite Timotheum cohortans ad habendam fidem et bonam conscientiam, *quam quidam, pergit, repellentes, circa fidem naufragaverunt. Ex quibus est Hymeneus, et Alexander, quos tradidi satanæ, ut discant, non blasphemare*. Thessalonicenses rogat apostolus I. ep. V. 12. et, *ut noveritis*, ait, *eos, qui laborant inter vos, et præsumunt vobis in Domino, et monent vos, ὑπερῶν ὑμῶν*, castigando ac cohortando: *ut habeatis illos abundantius in charitate propter opus illorum: pacem habete cum illis*. Porro iisdem Thessalonicensibus epistola secunda cap. III. 13. &c. iubet: *Quodsi quis non obedit verbo nostro per epistolam, hunc notate, et ne commisceamini cum illo, ut confundatur. Et nolite quasi inimicum existimare, sed corripite ut fratrem*. Idem gentium apostolus sollicitè et graviter præmonet, maiores natu Ecclesiæ Miletum Epheso evocans Act. XX. 17.28. &c.

cavetque

cavetque ab instantibus iam tunc periculis ab huiusmodi lupis rapacibus: *Attendite vobis*, ait, et *universo gregi*, in quo vos Spiritus sanctus posuit episcopos, regere Ecclesiam Dei, quam acquisivit sanguine suo. Ego enim scio, quoniam intrabunt post discessionem meam lupi rapaces, non parcentes gregi. Et ex vobis ipsis exsurgent viri loquentes perversa, ut abducant discipulos post se. Propter quod *vigilate*, memoria retinentes: quoniam per triennium nocte et die non cessavi cum lacrymis monens unumquemque vestrum. Epistolas ad septem Asia Ecclesias S. Ioanni Apoc. II, et III. dictatas iam supra commemoravi: quarum prima statim Angelo, id est episcopo Ephesi ecclesie laudi datur cap. II. 6. *Quia odisti facta Nicolaitarum, quæ et ego odi.* Angelo Pergami vero ob eosdem Nicolaitas exprobratur: *quia habes illic tenentes doctrinam Balaam.* Qui nil nisi charitatem spirat idem S. Ioannes in suis epistolis, passim nominat hæreticos antichristos et seductores, moxque addit Epist. II. 8. &c. *Videte vosmetipsos, ne perdati, quæ operati estis: sed ut mercedem plenam accipiatis.* Omnis, qui recedit, et non permanet in doctrina Christi, Deum non habet: qui permanet in doctrina, hic et Patrem et Filium habet. Si quis venit ad vos, et hanc doctrinam non affert, nec Ave ei dixeritis. Qui enim dicit illi Ave, communicat operibus eius malignis.

Hæc dum tenerrimus dilectionis magister, dilectus Christi discipulus docet, quid de illis tenendum est econtra, qui securitatem dant, quam præstare non possunt? Ecclesia anathema dicit errori, et erranti in doctrina fidei, quem tu ab errore
absolvis?

absolvis? Quid si tu illum fallas, illeque falsus opinione sua, coram divino iudice reus æternum pereat? An tu miseri huius amicus es, ac eum diligis? An Ecclesia culpanda, quæ a magistro amoris S. Ioanne edocta talem non recipit, nec Ave ipsi dicit, falsam securitatem erranti demendo, ac errorem arguens, damnansque, ut ab eo abducatur, quem tu incurium reddis, et aberrantis obfirmas animum. Est hoc, quod prohi dolor! hodie millionibus hominum periculum creat, ac tantum quidem in negotio salutis æternæ! An non in re tanti, ac quantivis momenti tutius saltem et sequendum, et suadendum? O si possem ego, quam vellem omnes homines salvos, et æternum beatos! Sed quid iuvat dare securitatem, quam præstare non possum? Sic sæpe interpellatus ab amicis, constanter respondi, ne aliquando ingemiscere contingat; *Amici omnia perdidimus*, dicente Domino: *cæcus si cæco ducatum præbeat, ambo in foveam cadunt*. Quærat forte quis quempiam, an extra Ecclesiam unam catholicam possit esse salus, et is hoc aiat: quid iuvat, dum securum reddere non valet? Quid prodest sententia amici, si alia sit Dei? iudicium humanum, si aliud sit divinum? *Popule meus, qui te beatum dicunt, ipsi te decipiunt, et viam gressuum tuorum dissipant!* Quodsi hodie non tantus esset numerus eorum, qui falsam securitatem sibi faciunt, et dant aliis, forsan et infidelibus paganis; non foret tantus numerus æternæ salutis suæ incuriorum, indifferentium, irriforum, contemptorumque religionis, sibi suffenorum.

Studioſi

Studioſi hi amatores videri volunt, ac delicti generis humani, frena omni licentiæ ſentiendi vivendi laxantes, religionisque ſuffocantes ſenſus ſermonibus vanis et profanis ad delectandum compoſitis, de quibus epist. II. præcavens, Timotheum II. 15. ſollicite Paulus monet; *Cura ipſum probabilem exhibere Deo operarium inconfuſibilem, recte tractantem verbum veritatis. Profana autem, et vaniloquia devita: multum enim proficiunt ad impietatem. Et ſermo eorum ut cancer ſerpit: ex quibus eſt Hymeneus et Philetus.* Illud iam prima epistola memoravit tradidiſſe Satanæ cum Alexandro, ut diſcant non blaſphemare. Vides hic veram genuinamque charitatem in apostolo gentium, qui tanto ardebat amore, ut optaret, anathema eſſe a Chriſto pro fratribus; ipſe tamen, cum res poſceret, anathemata vibrat fratres, et ſatanæ tradit, nempe ad correctionem et ſalutem, *ut ſpiritus ſalvus ſit in die Domini*, et ad Corinthios a) ſcripſit; quibus argumentum charitatis non quærentis, quæ ſua ſunt, iam dederat in ſchiſmate inter eos ſui gratia orto, obſecrans *per nomen Domini*, ait, *noſtri Ieſu Chriſti*, ut *ipſum dicatis omnes, et non ſint in vobis ſchiſmata. Sitis autem perfecti in eodem ſenſu, et in eadem ſententia.*

Eius rei in haud abſimili cauſa Corinthios commonuit poſtea S. Clemens Pauli diſcipulus, et Petri in ſede Romana ſucceſſor in epistola b) ad eodem Corinthios prima n. 47. „Sumite (inquit „epistolam beati Pauli apostoli. Quid primum „vobis

a) I. Cor. I. b) T. I. Patr. apoſt. p. 175.

vobis in principio Evangelii scripsit? Profecto in spiritu ad vos litteras dedit de se ipso, et Cepha, et Apollo, quia etiam tunc diversa in studia scissi eratis. Sed varia illa animorum inclinatio minus peccatum vobis intulit, propendebatis enim in apostolum testatæ sanctitatis, et in virum ab illis probatum. Nunc vero quinam sint, qui vos perverterint, et nominatissimi fraterni amoris imminuerint decus, animadvertite, *nam prius a) eadem comparatione, qua D. Paulus de vultu corporis membris usus addit, universa con-
spirant, et ad conservationem totius una subiectione
tuntur.* Versantur in hoc argumento, singulari Dei providentia scripta Patrum apostolicorum pleraque: nprimis S. Ignatii M. epistolæ ad unam omnes unitem commendant b) Ecclesiæ, scilicet in auctoritate hierarchici ordinis, subordinationeque ac ordinata subiectione: *Ut una fide, una predicatione, una Eucharistia utantur, sicut Philadelphios obsecrat.* Et paulo ante: *Abstinete itaque ab herbis noxiis, quas vultus non excolit, sed fera hominum interfetrrix, non nim sunt plantatio Patris, sed semen maligni.* Sic Polycarpus Romæ Marcionem hæreticum offensus, *primogenitum diaboli* in faciem dixit. Pergit ergo S. Ignatius: „Fratres ne erretis, si quis eum sectatur, qui se absciderit a veritate, regnum Dei non hæreditabit: et si quis non abscedit a falsiloquo prædicatore, in gehennam condemnabitur. Nec enim a piis discedere oportet, nec cum impiis convenire. Si quis in aliena sententia ambulat, hic non est Christi, neque passionis eius parti-

ROM. II.

O

„ ceps,

a) n. 37. p. 169. b) T. II. PP. apost. n. 3. et 4. p. 73.

„ ceps, sed est vulpes corruptrix vineæ Christi;
 „ cum huiusmodi non commisceamini, ne cum illis
 „ pereatis, quamvis pater sit, quamvis filius,
 „ quamvis frater, quamvis domesticus. Non par-
 „ cet enim, inquit, oculus tuus super eum. O-
 „ fores ergo Dei, et vos odisse oportet, et super
 „ inimicos eius tabescere: non autem etiam ver-
 „ berare, aut persequi eos, ut faciant gentes,
 „ quæ ignorant Dominum et Deum, sed pro ini-
 „ micis habere, et ab iis segregari, eos tamen
 „ commonefacere, et ad poenitentiam cohortari,
 „ si forte audiant, si forte credant „.

Quantum vero Patres illi apostolici ab omni
 errore fidei seu hæresi abhorrerint, altera anti-
 quissimorum horumce scriptorum pars prodit con-
 tra hæreses, prout S. Iustinus M. in apologia l.
 ipse testatur, se contra omnes hæreses scripsisse.
 Hoc vero periit opus, uti etiam quod singulariter
 contra Marcionem exaravit. Desiderantur quo-
 que, quæ Eusebio teste de schismate scripsit S.
 Irenæus M. cuius vero prostant libri quinque ad-
 versus hæreses: quorum quarto cap. 33. n. 7. „ lu-
 „ dicabit autem (inquit,) et eos qui schismata
 „ operantur: qui sunt inanes, non habentes Dei
 „ dilectionem, suamque utilitatem potius confi-
 „ derantes, quam unitatem Ecclesiæ: et propter
 „ modicas, et quaslibet causas magnum, et glo-
 „ riosum corpus Christi conscindunt, et dividunt,
 „ et quantum in ipsis est, interficiunt, pacem
 „ loquentes, et bellum operantes. Nulla enim
 „ ab eis tanta potest fieri correctio, quanta est
 „ schismatis perniciēs. Iudicabit autem et omnes
 „ eos,

eos, qui sunt extra veritatem, id est, qui sunt extra Ecclesiam „

Constat schismatum etiam, proximis deinceps saeculis in Ecclesia ortorum, qualescunque ob causas, quæ et ipsa tamen ansam dederunt opportunitatem, singulari Dei providentia Ecclesie suæ prospiciente, ut zelo Dei accensi pastores talia ad profectum scripta, quæ semper fuerunt, eruntque pro galea, et clypeo Ecclesie Dei contra hæreticos et schismaticos quoscunque. Cuiusmodi est

S. Cypriani ep. et mart. liber inter alia eius scripta singularis de *Unitate Ecclesie*, ex quo unum locum alterumve ex plurimis in eandem sententiam referam: „ Quisquis, (ait,) ab Ecclesia segregatus adulteræ iungitur, a promissis Ecclesie separatur; nec perveniet ad Christi præmia, qui relinquit Ecclesiam Christi: alienus est, profanus est, hostis est. Habere iam non potest Deum Patrem, qui Ecclesiam non habet matrem „ Et post alia non minus gravia: „ Quis ergo sic est sceleratus, et perfidus, quis sic discordiæ furore vesanus, ut aut credat scindi posse, aut audeat scindere unitatem Dei, vestem Domini, Ecclesiam Christi „? Sic etiam Antoninum episc. instruens episc. 33. breviter eloquitur: *Quisquis ille est, christianus non est, qui in Christi Ecclesia non est.* Nec aliter locuti sunt, qui deinceps contra orta schismata, quæ plerumque tam leves, quam etiam speciosas videbantur habere causas, in rigore fidei et morum, pro Ecclesie unitate calamum intrinxerunt: quale contra S. Cornelium P. Romæ commotum, non potuit S. Cyprianus ita restin-

O 2 guere,

guere, ut non etiam in Hispania adhuc sec. IV. glisceret: Sic S. Hieronymus contra Luciferianos, qui ob Patrum Ariminensis concilii defectionem Ecclesiam quodammodo ex orbe periisse clamabantur contra schisma Donatistarum imprimis S. Augustinus et iam ante eum Optatus Milevitanus, quorum omnes iam alibi in demonstratione veræ religionis, veræque Ecclesiæ contra quasvis falsas recensuimus. Ex his Optatus a) generaliter contra omnes hæreticos et schismaticos præscribens: „Ergo (inquit, „Ecclesia una est, cuius sanctitas (quam Donatistæ perditam vociferabantur) de sacramentis colligitur, non de superbia personarum ponderatur? Ergo hanc unam columbam, et dilectam sponfam Christus appellat. Hæc apud omnes hæreticos, et schismaticos esse non potest; restat, ut uno loco sit „. S. Augustinus, cuius contra Donatistas scripta, et acta integrum volumen complent, universalem eandem præscriptionem facit singulariter in libro *de unitate Ecclesiæ* his inter alia verbis: „Quicumque credunt quidem, quod Christus in carne venerit, et in eadem carne, in qua natus et passus est, resurrexit, et ipse sit filius Dei; sed tamen ab eius corpore, quod est Ecclesia, ita dissentiant, ut eorum communio non sit cum toto, sed in aliqua parte separata inveniat, manifestum est, eos non esse in catholica Ecclesia: qui autem est extra Ecclesiam, eo ipso etiam extra viam salutis „. Unum addam locum eiusdem de Symbolo ad catechumenos: „Siquis ab Ecclesia alienus inventus fuerit, alio-

» nus

a) De schism. Donat. lib. II. c. 1.

- „ nus erit a numero filiorum : nec habebit Deum
 „ Patrem , qui Ecclesiam noluit habere matrem :
 „ nihilque ei proderit , quod crediderit , vel mul-
 „ ta bona fecerit „.

Uti vero schisma charitati , ita quivis error contra puritatem fidei refragatur veritati , quem dum damnat Ecclesia adversantem accepto a Christo fidei deposito , nullam ullo modo in sinu suo tolerat hæresin seu hæreticum sibi refractarium. „ Ne-
 „ que enim (ut loquitur b) S. Cyprianus) Domi-
 „ nus noster Iesus Christus , cum in Evangelio suo
 „ testaretur , adversarios esse eos , qui secum non
 „ essent , aliquam speciem hæreseos designavit ,
 „ sed omnes omnino hæreticos , qui secum non
 „ essent , et secum non colligentes , gregem suum
 „ spargerent , adversarios suos esse ostendit , di-
 „ cens „: *Qui non est mecum adversum me est : et*
 „ *qui mecum non colligit , spargit* „. Hinc est , quod
 toties tentata in nostra Germania unio Protestantium semper hætenus incassum cesserit , eritque ,
 quamdiu illi nomen Protestantium non penitus abiecerint , in gremium Ecclesiæ simpliciter redeun-
 do , unde exierunt : sunt ex eorum quippe nume-
 ro , de quibus I. Io. II. 19. *Ex nobis prodierunt ,*
sed non erant ex nobis : nam si fuissent ex nobis , per-
mansissent utique nobiscum : sed ut manifesti sint ,
quoniam non sunt omnes ex nobis. Igitur si ex
 animo cupiunt reuniri , ante omnia necesse est in-
 fallibile Ecclesiæ iudicium agnoscere , et quæ ab
 Ecclesia definita sunt , suscipere. Id quod illis ,
 qui me ad tentatam sub auspiciis Cels. Princ. epi-

O 3

scopi

a) Lib. I. epist. 6. ad Magnum.

scopi et abbatis Fuldenſis reunionem Proteſtantium cum Eccleſia catholica invitabant, reſpondi: ut ante omnia concilio Tridentino ſubſcribant, atque confeſſioni Fidei ad mentem eiſdem: deinde iudicio Eccleſiæ ſe ſubiiciant ceu infallibili. Primum enim niſi fiat, in Eccleſiam omnem hæreſim damnantem ſuſcipi non poſſunt: ſine altero, nihil ſtabile eſſe poſſet. Si reſilire ſemper integrum ſit cuique, fruſtra foret omnis unio perinde ac catechiſmi, confeſſiones fidei, ſynodi, pacta conventa apud eos, qui nullum agnoſcunt Eccleſiæ tribunal, arbitrio relicto cuiusque dictamini: fruſtra ipſa ſchiſmatis et hæreſeos appellatio ac ſcelus, quod in alios non cadit, quam refractarios, qualis nemo dici vult, qui ſuo eſt relictus arbitrio: unde lata cuique religioni atque etiam irreligioni ipſi aperitur via, inevitabili aberrandi periculo apud eum, qui erroneo ductus conſcientiæ dictamine, errorem pro veritate habet, tenebras pro luce; neque, ſi etiam ipſa irreligio foret, Iudaismus, vel paganismus, ſe ipſo arbitro, et iudice in cauſa, ſtringeretur.

Quodſi vero ſaltem religio chriſtiana pro norma ſuſcipiatur, et in ſyſtemate Proteſtantium pro regula fidei ſcriptura, continget deinceps, quod hætenus experti ſunt vel ipſi Proteſtantes ſibi ipſis non concordēs, qui nec ipſi ſentiendi licentiam, niſi per confeſſiones et catechiſmos, ſed contra palladium ſuum libertatis conſcientiæ, ſiſtere potuerunt; minusque poterunt, qui noviffime ſolum textum biblicum admittendum ſtatuant; quibuſcum facere videntur nuperrimi Halenſes

lenfes et Lipsienfes illi quidam, qui sub auspiciis magni monarchæ non sunt veriti, etsi omnem hierarchiam relinquant, Pio VI. tamen ipsi summo pontifici aliisque orthodoxis Ecclesiæ catholicæ et apostolicæ professoribus obrepere: qui vero ipsi apostolici dici volunt, necdum nati, ausique prodire in lucem. Cum manifesto Christi oraculo ea sit Ecclesia apostolica, quæ ab Hierosolymis incipiens, non hodie demum orta, per apostolos, a Christo in omnem terram ad prædicandum palam in lumine super tecta evangelium missos fundata vere apostolica est, eritque usque ad consummationem seculi, quousque se cum ipsis futurum promissit Christus, una catholica; eius autem dum labefactatur auctoritas. nec infallibilis agnoscitur, potiusque relinquitur fallibili humano iudicio proprioque arbitrio religio, quid nisi Babylonica quædam superest confusio linguarum, Deum profiteri sibi videntium, sed nec inter se, nec secum ipsis consentientium, prono ad irreligionem ipsam, quem quotidie accelerari, proh dolor! conspiciamus, curu?

C A P U T XLVIII.

Ecclesiæ militantis regni Christi in terris tempora novissima.

Sed quid? si quidem hæc ita se habeant, anne novissima illa tempora instare videantur secundi adventus Christi, de quibus Luc. XVIII. 8. *Filius hominis veniens, putas, fidem inveniet in terra?* Non potest esse quæstio, *de die illo vel hora*, quam

nemo scit, neque angeli cælorum, nisi solus Pater. Matth. XXIV. 36. cui Marc. XXI. 32 Filius etiam adiungitur. De illo temporis articulo sermo est, de quo nos mox Christus cum hæc dixisset, attentos, circumspectos, et sollicitos esse voluit a) eo ipso, quod diem et horam nesciamus. Videte, vigilate, et orate: nescitis enim, quando tempus sit.

Proxime ante passionem suam certiores a Christo facti discipuli de ruina templi accedentes ad eum secreto Petrus et Iacobus et Ioannes, et Andreas interrogabant eum b) dicentes: *Dic nobis, quando hæc erunt, et quod signum adventus tui, et consummationis seculi?* Quemadmodum vero illi interrogationem coniungunt de excidio templi Hierosolymitani, et consummatione seculi, ita etiam responsum tulerunt; ut utriusque eventus signa Christus apud Matthæum XXIV. Marcum XIII. et Lucam XXI. partim distincta protulerit, partim etiam coniunctim pro convenientia quadam utriusque eventus: quorum primus quidem non ita multo post adventum suum primum erat futurus in excidio Hierosolymitano: alter autem ante adventum suum secundum ad iudicium extremum, consummationemque seculi. Iudicii huius extremi cum mors hominis cuiusque sit imago, utriusque perinde consideratio semper præ oculis habita, nunquam non utilis est et opportuna. Ubi id considerandum est vel maxime, quod non solum huius iudicii seu consummationis seculi tempus sit incertum, sed etiam signa eiusmodi a Christo apud

tres

a) Marc. XIII. 33. b) Matth. XXIV. 3.

tres memoratos Evangelistas sint designata, quæ nos semper in salutari metu detineant, et in officio continere debeant perinde, ac incerta mortis hora, incertumque fatum, ac destinatio post hanc vitam: unde nos Sapiens a) monet: *In omnibus operibus tuis memorare novissima tua, et in aeternum non peccabis.* Ante omnia vero nos Christus a seductoribus cautos esse vult b) et circumspectos apud omnes tres Evangelistas. *Videte ne quis vos seducat, multi enim venient in Nomine meo dicentes ego sum Christus et multos seducent.*

Quod non de illis solum intelligendum, qui se pro pseudomesia venditarunt, aut venditabunt: de quibus apud Marcum XIII. 8. et Lucam XXI. 5. omisso Christi nomine habetur: *dicentes, quia ego sum.* Sed præcautio ad omnis generis seductores pertinet, qui nunquam defuerunt in Ecclesia militante, eruntque quam maxime illis periculosissimis temporibus, de quibus Christus c) quod *surgent pseudochristi, et pseudoprophetae, et dabunt signa magna et prodigia, ita ut in errorem inducantur, si fieri potest, etiam electi.* Quæ nobis ad cautelam sunt prædicta. Apostolos autem ipsos Christus præmonuit, non esse incaute post eos eundum, qui d) dicerent: *appropinquavit tempus: cum autem audieritis praelia et seditiones, nolite terreri; oportet enim primum hæc fieri; sed nondum statim finis. Tunc dicebat illis: surget gens contra gentem, et regnum adversus regnum. Et terræ motus magni erunt per loca, et pestilentia,*

○ 4

et

a) Eccl. VII. 40. b) Matth. XXIV. 4.
c) Matth. XXIV. 24. d) Luc. XXI. 9.

et fames terroresque de cælo, et signa magna erunt. Eadem apud Matthæum et Marcum memorantur, additur autem, hæc omnia initia esse dolorum. Tunc a) sequitur: *Videte autem vosmetipsos: Tradent enim vos &c.* Et apud Lucam; *sed ante hæc omnia iniicient vobis manus &c.* b) De Iudæis vero: *Va prægnantibus et nutrientibus in illis diebus. Erit enim pressura magna super terram, et ira populo huic. Et cadent in ore gladii, et captivi dacentur in gentes, et Ierusalem calcabitur a gentibus. Quod hodieque gentem et urbem manet fatum.*

Apud Matthæum omnia simul comprehenduntur, quæ sunt futura usque ad consummationem sæculi, postquam Evangelium in universo orbe prædicatum fuerit. Quod tunc et deinceps factum pro modulo credi poterat secundum notitiam, quæ habebatur terræ inhabitabilis, dum ecce novissimis his sæculis demum pars integra orbis America primum detecta fuit; quæ autem omnia tempora complexu suo pervadit Matthæus c) *Tunc tradent vos in tribulationem et occident vos: et eritis odio omnibus gentibus propter nomen meum. Et tunc scandalizabuntur multi, et invicem tradent, et odio habebunt invicem. Et multi pseudopropheta surgent, et seducent multos. Et quoniam abundavit iniquitas, refrigescet charitas multorum. Qui perseveraverit usque in finem, hic salvus erit. Et prædicabitur hoc Evangelium regni in universo orbe in testimonium omnibus gentibus: et tunc veniet consummatio.*

a) Marc. XIII. 9. b) Luc. XXI. 12. 24.

c) Matth. XXIV. 9. &c.

consummatio. Prædicit apostolis, quæ essent passuri mala iam ante excidium urbis Hierosolymitanæ, et postea eorum etiam successores in prædicando Evangelium regni, propaganda fide per orbem, ministerioque sacro in Ecclesia militante sub persecutoribus eiusdem, omnia velut in eorum præludium, quæ Ecclesiam militantem novissimis, extremis præsertim Antichristi temporibus manent mala, ac tribulatio magna: *qualis non fuit ab initio mundi usque modo, neque fiet. Et nisi breviati fuissent dies illi, non fieret salva omnis caro, sed propter electos breviabuntur dies illi.* D. Petrus epist. I. c. 4. fideles ad patientiam præmuniciens: *Charissimi, ait, nolite peregrinari in servore, qui ad tentationem vobis fit, quasi novi aliquid vobis contingat, sed communicantes Christi passionibus gaudete, ut et in revelatione gloriæ eius gaudeatis exultantes. Si exprobramini in nomine Christi, beati eritis: quoniam, quod est honoris, gloriæ et virtutis Dei, et qui est eius spiritus, super vos requiescit. Nemo autem vestrum patiatur ut homicida, aut fur, aut maledicus, aut alienorum appetitor. Si autem ut christianus, non erubescat; glorificet autem Deum in isto nomine. Quoniam tempus est, ut incipiat iudicium a domo Dei. Si autem primum a nobis, quis finis eorum, qui non credunt Dei Evangelio?*

Tales vero, prout a Christo prædictum supra meminimus, novissimis temporibus futuros D. Petrus ep. II. c. III. 3. designat: *Quod venient in novissimis diebus in deceptione illusores, iuxta proprias concupiscentias ambulantes, dicentes: ubi est promissio*

promissio et adventus eius? Ipse contextus, prout S. Augustinus a) affert totum, et explicat, manifeste prodit, de perditione mundi huius in consummatione seculi hæc esse sumenda. S. Iuda apostolus in sua epistola verba etiam S. Petri mutuatur V. 17. &c. Vos autem, inquit, charissimi, memores estote verborum, quæ predicata sunt ab apostolis Domini Nostri Iesu Christi. Qui dicebant vobis, quoniam in novissimo tempore venient illos, secundum desideria sua ambulantes in impietatibus. Hi sunt, qui segregant semetipsos, animales, spiritum non habentes. Dum apostolos nominat, S. Paulum etiam indigitat, qui ubi Timotheum instruit, indefinite novissima tempora accipi possunt pro tempore illo, quod ab apostolis defluxit; quæ hæcenus decurrit, decurretque ætas usque ad consummationem seculi; quousque se Christus cum suis apostolis, adeoque eorum successoribus futurum esse promisit, ut nimirum a seductoribus et illusoribus tutam reddant Ecclesiam militantem, conserventque: de quibus D. Paulus I. Tim. IV. 1. Spiritus autem, ait, manifeste dicit, quia in novissimis temporibus discedent quidam a fide, attendentes spiritibus erroris, et doctrinis damoniorum, in hypocrisi loquentium mendacium, et cauteriatam habentium suam conscientiam: prohibentium nubere, abstinere a cibis &c. Qualis nimirum doctrina erat Encratitarum, imprimis vero Manichæorum, et aliarum impiarum sectarum, quæ inde ab origine christianismi coniugium non continentiae causa spurcissimi quippe, ac libidinosissimi,

a) lib. XX. de civit. Dei c. 18.

issimī, et cibos quosdam suapte natura malos aut
 ceu lege Mosaica vetitos (quod fieri novissimis
 diebus forte ad fascinandos Iudæos potest, veluti
 nuptiæ dum vetantur, et libidini frena laxantur)
 reprobant, ut a nostris satis est demonstratum
 contra eos, qui cælibatum, (qui semper a pri-
 mordio religionis christianæ præcipuum Ecclesiæ
 decus fuit agnitus) et abstinentiam a quibusdam
 certo tempore cibis (qualem ipsi Apostoli in pri-
 mo concilio Ierosolymitano statuerunt) carpunt,
 ceu Antichristi in Romana catholica Ecclesia doctri-
 nam; ut potius contra ipsos hos sycophantas va-
 leant, quæ idem apostolus II. Tim. III. prænum-
 tiat, quod *in novissimis diebus instabunt tempora
 periculosa, erantque homines seipsos amantes, cu-
 pidi, elati, superbi, blasphemi, parentibus atque
 imprimis eis, qui a Christo in Ecclesia constituti
 sunt apostoli, et eorum successoribus non obe-
 dientes, ingrati, scelesti etc. semper discentes et
 nunquam ad scientiam veritatis pervenientes: nova-
 tores nempe in doctrina ab apostolis in Ecclesia
 relicta ceu deposito, quod D. Paulus Timotheum
 in utraque epistola a) custodire monet contra er-
 rores, de quibus I. Io. II. 18. Filioli! novissima
 hora est, et sicut audistis, quod Antichristus venit,
 et nunc Antichristi multi sunt, unde scimus, quia
 novissima hora est.*

Percurrit vero *Hora* hæc totum illud inter-
 vallum, quod inter utrumque Christi adventum
 intercedit, per quam intercapedinem incertum
 est, qua hora Christus venturus sit, *ut fur* scili-

cet:

a) I. Tim. VI. 20. II. I. 14.

cet: qua comparatione ipse Christus Matth. XXIV. 43. utitur. Et D. Petrus ep. II. c. III. 10. *Adveniet autem dies Domini ut fur*; et S. Paulus I. Thess. v. 2. *Ipsi enim diligenter scitis, quia dies Domini sicut fur in nocte, ita veniet. Cum enim dixerint, pax, et securitas, tunc repentinus eis superveniet interitus, sicut dolor in utero habenti, et non effugient. Vos autem fratres non estis in tenebris, ut vos dies illa tanquam fur comprehendat. Sic porro cuique quodvis vitæ suæ momentum novissima dici potest hora, quia nescit, qua hora Dominus venturus sit. . . Si autem dixerit malus servus ille in corde suo: moram facit dominus meus venire: et cœperit percutere conservos suos; manducet autem et bibat cum ebriosis: veniet dominus servi illius, in die, qua non sperat, et hora qua ignorat: et dividet eum, partemque eius ponet cum hypocritis, illic erit fletus et stridor dentium.* a)

Duplex hic infidelis servi distinguitur culpa in militante Ecclesia, percutere conservos, et manducare et bibere cum ebriosis; generalius vero est ebrietas nomen vitio luxuriantis naturæ: generalius adhuc Luc. XXI. 34. attendere iubemur *a crapula et ebrietate, et curis huius sæculi*. Addit Matthæus violentas percussiones conservorum, quales omnes conditione humana æquales sumus, christiana autem vocatione in libertatem filiorum Dei vindicati. Ad violentiam et oppressiones pertinent bella, cædes ac tyrannis, cuiusmodi nobis maxime de novissimis temporibus in prophetis et evangelii sunt prædicta, atque breviter Apoc. XX.

7. Cum

a) Matth. XXIV. 42. 48.

17. Cum consummati fuerint mille anni, solvetur
Satanas de carcere suo, et exibit, et seducet gentes,
qua sunt super quatuor angulos terræ Gog et Ma-
gog, et congregabit eos in prælium, quorum nu-
merus est sicut arena maris. Et ascenderunt super
latitudinem terræ, et circuierunt castra sanctorum,
et civitatem dilectam. Et descendit ignis et devo-
ravit eos &c. Hæc sunt novissimorum temporum
fata ac sors servi infidelis cum hypocritis: qualis
maxime futurus est homo ille peccati, cuius est ad-
ventus secundum operationem satanae in omni vir-
tute signis et prodigiis mendacibus, in omni seductio-
ne iniquitatis a) ut mox videbimus, Ita ut, ipso
Christo vaticinante, in errorem inducantur, si fie-
ri potest, etiam electi.

Diabolus solvendus.

Mala illa prædicta sunt futura soluto satana, ex-
pleto illo regno Christi millenario, qui nume-
rus, ut vidimus, non quantitatem temporis, ut
cum S. Gregorio b) rem exprimam, sed universi-
tatem, qua regnat Ecclesia, designat. Quo nimi-
rum tempore ligatus est Satan, ut non seducat
amplius gentes, donec consummentur mille anni, et
post hæc oportet illum solvi modico tempore. Est
que resurrectio illa prima, de qua S. Ioannes mox:
Beatus et sanctus, qui habet partem in resurrectio-
ne prima, in his secunda mors non habet potesta-
tem; sed erunt sacerdotes Dei et Christi, et regna-
bunt cum illo mille annis: et cum consummati fue-
rint

a) II. Thess. II. 9. b) lib. XVIII. in Iob. n. 67. et alibi.

rint mille anni, postea solvetur satanas. a) Epochā fixa est, et omnino determinata, manifestumque signum, ac terrificum solvendi Satanæ classicum post regnum illud Christi in terris, quod iam S. Ioannes Apoc. XI. 15 &c. postquam septimus angelus cecinit, denuntiaverat: Et factæ sunt voces magnæ in cælo dicentes: Factum est regnum huius mundi Domini nostri et Christi eius, et regnabit in secula seculorum: Amen. Et viginti quatuor seniores, qui in conspectu Dei sedent in sedibus suis, ceciderunt in facies suas, et adoraverunt Deum dicentes: Gratias agimus tibi Domine Deus omnipotens, qui es, et qui eras, et qui venturus es, qui accepisti virtutem tuam, et regnasti. Et iratæ sunt gentes, et advenit ira tua, et tempus mortuorum iudicari, et reddere mercedem servis tuis prophetis, et sanctis, et timentibus nomen tuum pusillis et magnis, et exterminandi eos, qui corruerunt terram. Versus hic postremus cap. XI. 18. paralellus est cap. XX. 4. de regno militantis Ecclesiæ in communione sanctorum Ecclesiæ triumphantis, donec solvendus sit Satan post mille annos regni huius sanctorum cum Christo; quod hic prædicit S. Ioannes *tempus mortuorum iudicari et reddere mercedem servis suis prophetis, et sanctis, et timentibus nomen tuum pusillis et magnis, et exterminandi eos, qui corruerunt terram:* pertinet hoc primo ad iudicium bestię, id est Romæ Ecclesiam persequentis: quod Bossuet in Apocalypsin *b)* ante regnum Ecclesiæ mille annorum statuit, Gog, et Magog autem post illud regnum; epocham vero persecutionis

a) Apoc. XX. 35. 6. 7. b) cap. XI. et XX.

donis Romæ gentilis in Ecclesiam repetit a cap. XI. Apoc. unde diabolus cap. XII. dicitur descendere, habens iram magnam, sciensque, *quia modicum tempus habet*, quæ eadem verba habentur cap. XX. 3.

Probe autem observandum cap. XII. 13. postquam iam draco *proiectus* esset *in terram*, persequi illum mulierem, id est, Ecclesiam militantem: Quin iam cap. V. 9. dictum fuit: *Proiectus est draco ille magnus serpens antiquus, qui vocatur diabolus, et satanas, qui seducit universum orbem: et proiectus est in terram, et angeli eius cum eo missi sunt.* Cap. XX. autem dicitur *draco serpens antiquus, qui et diabolus et satanas* ligatus et missus in abyssum, quem Viegas Luciferum esse dicit, eundemque Ribera, qui primum hominem seduxit, nempe serpens antiquus, princeps huius mundi a Christo proiectus foras, proiectus in terram: illud, dum redempto orbe per sanguinem suum regnum Christi institutum est in terris; hoc dum sub principibus christianis factus est Christus princeps regum terræ, ut prædictum fuit Dan. VII. *Et omnes reges servient ei, et obedient.* Et Apoc. XII. raptus dicitur *ad Deum et ad thronum eius, qui relicturus erat omnes gentes*, Christus nimirum ad Patrem rediens iuxta parabolam a) *homo ille quidam nobilis, qui abiit in regionem longinquam, accipere sibi regnum et reverti, ad rationem scilicet in die iudicii reddendam a servis suis, mittendumque in stagnum ignis et sulphuris, ubi et bestia et pseudopropheta*, diabolus, qui solus

TOM. II. P tus

a) Luc. XIX. 12.

tus seducebat gentes, quæ sunt super quatuor angulos terræ.

Gog et Magog. Defectio Romani imperii.

Nominat τὸν Γῶγ καὶ τὸν Μαγῶγ Ioannes Apoc. XX. de quibus Ezechiel. XXXVIII. 2. *Fili hominis! pone faciem tuam contra Gog, terram Magog principis Mosoch, et Tubal &c. Et v. 5. Persa, Æthiopes, Libyes cum eis, v. 6. et Gomer et universa agmina eius. Quæ inter regna media erat Iudæa, cum acerrime affligeretur ab Antiocho Antichristi typo, rege Syriæ, Ægypti et Orientis, quas iam regiones Turcæ tenent in Asia, olim Scythia. Esse porro etiam Magog Scythas ex Gen. X. colligitur, ubi filius Iaphet vocatur Magog, a quo, teste Iosepho, inhabitata fuit Scythia. S. Hieronymo in Ezech. XXXVIII. Gog et Magog sunt gentes barbaræ in intima Scythia trans Caucaſum. M. Paulus Venetus scribit in Tartaria in provincia Teuduch regiones esse Gog et Magog, quas Tartari vocant Lug et Mungug. P. Franc. Ribera h. l. etiam Sibyllam citat, fluviosque Æthiopie interpretatur sinum Persicum et Arabicum, inter quos sinus iacet Arabia. „ Si „ cut ergo (ait) Mahomet per Arabes, et Tamerlanes per Scythas et Tartaros ad imperium evocati sunt, ita per eundem evehendus et fulciendus videtur Antichristus. Hi ab emissariis Lucæ feri undique evocati „.*

Idem

Idem a) in caput XIII. 42. Romæ, quod sustinuit Ierusalem, fatum ominatur, postquam a pontifice defecerit. Addit vero: „Ego, vicarium, summum Christi semper Ecclesiam habiturum, esse, sine ulla dubitatione confirmo, atque hic, semper, ubicunque sit, episcopus Romæ erit, etiamsi illa penitus excisa sit „ Hanc nempe Ecclesiam sanguine suo D. Petrus sibi consignavit, consecravique: putat nihilominus, claves, quas Hierosolymis accepit, Christo in fine resignandas. Blasius Viegas, qui commentario in Apoc. XIII. non fert Dominici Soto distinctionem, qua is discessionem II. Thess. II. 2. a Romano Imperio civili et ecclesiastico sciscit, postea tamen b) Romam Babylonem profanam olim, et temporibus novissimis iterum sub Antichristo matrem fornicationum coniicit, Tertullianum et Hieronymum citans c) illum adversus Iudæos, hunc in epistola ad Algasiam Quæst. 1. et fuse in epistola ad Marcellam. Vultque urbem Romam evadendam a decem regibus tempore Antichristi; postquam a fide defecerit, potentem, et opulentissimam futuram, cum Franc. Ribera putat d). Nec abludit Lud. Alcasar, qui non dubitat, quin post regnum Christi millenarium in ipsa urbe Roma auferendum sit iuge sacrificium, et quidquid ad publicum christianæ religionis usum pertinet. Auctor hic e) totam Apocalypsin ad Hierosolymæ comparisonem cum Roma, et unius felicitatis cum infelicitate alterius collationem revocat; ita

P 2

ut

a) P. 456. b) p. 776. c) p. 778. d) p. 783.

e) In Apoc. cap. XIII. 14. XIV. n. 51. p. 458.

ut ex eius sententia a) prima tria capita prologum agant, deinde usque ad undecimum sermo instituitur de Ecclesia, quam Christus in Sion fundavit, ac de bello Hierosolymæ eidem rebelli illato, non de belli huius exitu, destructione nimirum Hierosolymæ a cap. 12. ad finem usque cap. 17. de Romanæ Ecclesiæ institutione, bello in eam victoria de Romano imperio &c. Cap. 19. nuptiæ cum agno referuntur: tribus sequentibus feliciter sistitur ex eius sententia 1. mille annorum regnum, 2. Victoria de Antichristo. 3. civitatis coelestis gloria; ita ut cap. 19. desinat in universi imperii conversionem, „ Quæ (ait) non aliud erat, quam „ universas gentes Ecclesiæ Romanæ subicere „ Cap. 20. mysterium illigationis Satanae, per „ per mille annos huiusmodi est, ut scilicet Ro „ manæ promittatur Ecclesiæ per victoriam et „ Roma ethnica partam, et post Romani imperii „ conversionem (quod est cap. 19. argumentum „ illam quiete ac pacifice suo sponso per publi „ cam religionis christianæ professionem diuturno „ no tempore futuram, nec huiusmodi otium et „ tranquillitatem ab aliquo fore perturbandam, „ quoad Gogi et Magogi bellum, id est, Anti „ christi persecutio adveniat „ Idem in singula „ ri volumine, quo eas veteris testamenti partes, „ quas respicit Apocalypsis, explicat; multa ad res „ notat libro I. ex cap. 38. Iob cum tribus sequen „ tibus, nempe de Behemot et Leviathan duabus „ belluis insignibus, terræ una, altera maris, ad quos „ Apoc. XIII. alludatur. Magis perspicua sunt, quæ „ ad

a) In cap. XII. Apoc. p. 258.

ad Ezechielis cap. XXXVIII. &c. observat: cumque varias notasset opiniones, unam de Antiocho, alteram de Turcis, tertiam de Antichristo, ipse prophetam de omnibus persecutionibus Ecclesiæ interpretatur iuxta Hieronymum. In ipso vero amplissimo commentario in Apocal. XX. postquam cum Pererio explosisset opinionem eorum, qui persecutionem hanc ad solam persecutionem a Turcis et Mauris tempore Antichristi pertinere existimant, ipse, quem Menochius et Tirinus ex eadem Soc. Iesu sequuntur, mystici Gogi et Magogi non unicam solum innuit peculiarem gentem, sed nationes omnes sub Antichristi vexillis militantes; nec præcipuam partem Antichristi exercitus ex Scythis constatum iri putat. Taceo per-vulgatam eorum a non paucis seculis sententiam, qui dudum regni Turcici interitum vaticinatum præstolantur ante novissima Antichristi tempora.

At enimvero alii novissimis temporibus Turcarum res admodum amplificandas existimant, qui antiqui Romani imperii amplissimam in Oriente partem hætenus tenent. Novissimus commentator in Apocal. S. Ioannis sæpe citatus Pastorinius presbyter Anglicanus plus ultra prorogandum imperium Turcicum contra spem, ac vota, vatesque christianos seculorum Mahumedanismo posteriorum, ominatur cap. X. in quo sextam novissimorum temporum epocham explicat aperto sexto sigillo, insonante sexta tuba, ac sexta phiala effusa: putatque, paradoxe admodum pro præsentierum statu, fieri posse, ut occupato regno Russo Turcæ sibi in cætera septentrionalia regna

viam complanent, unde navibus etiam in Americam victricia arma inferre queant. Reveretur vites sinister suo nomine compellare tres illas provincias seu regna, quæ Turcis desint ad completum numerum decem cornuum quartæ bestię seu monarchiæ Dan. VII. et Apoc. XIII. quæ iuxta Danielelem, *erat dissimilis valde ab omnibus, et terribilis nimis*; iuxta S. Ioannem autem *similis erat pardo, et pedes eius sicut pedes urfi, et os eius sicut os leonis*. Ubi observandum, ipsissimas esse has tres bestias, sub quarum figura Danieli tria priora regna repræsentabantur, quæ vero omni amplitudine sua quartum regnum seu bestia complectebatur, atque potissimam partem a Turcis possidentur, Babylonicum, Medorum et Græcorum regna, quo in postremo veluti meditullio Turcæ resident simili pardo: qua figura Danieli tertia, Græca nimirum monarchia ostendebatur, uti etiam de Romano imperio ceu bestia quarta locutus S. Ioannes: *bestia*, inquit, *quam vidi, similis erat pardo*, quod ipsum corpus attinet, cum pedes essent urfi et os leonis. Animadvertit autem Pastorinius, necdum omnia completa hætenus esse, quæ de quarta hac bestia Daniel. VII. leguntur: atque cum plerisque Turcam Gog et eius regnum Magog Apoc. XX. 7. interpretatur, soluto, cum consummati fuerint mille anni, satana: veluti etiam Apoc. XIII. 2. bestię virtutem suam et potestatem magnam satanas dedisse dicitur. Congruit origo Scythica Turcarum hodiernæ magnæ Tartariæ iis, quæ de Gog et Magog iam attulimus ex Ezechiel.

Ezechiel. XXXVIII. quo et sequenti capite velut historicam bellorum ac interitus Gog descriptionem prosequitur propheta, postquam Israelitarum in novissimo annorum reditum seu conversionem notasset; paucis autem omnia complexus S. Ioannes a) ait: *Et ascenderunt super latitudinem terra, et circuierunt castra sanctorum, et civitatem dilectam. Et descendit ignis a Deo, et devoravit eos.* Hæc congruunt omnino iis, quæ articulatius Ezechiel prosequitur. Observat insuper Pastorinius comment. in Apoc. cap. XII. cum bis b) in Apocalypsi legatur interitus Babylonis his verbis: *Cecidit Babylon magna &c.* nec soleat S. Ioannes repetere eandem rem, id semel de veteri, semel de nova Roma seu Constantinopoli, futura Antichristi sede, esse accipiendum, de ultimato nimirum Romani imperii in fine mundi interitu.

Ad ea vero, quæ a nobis paulo ante memorati interpretes Apocalypseos S. Ioannis afferunt, pro firmanda sua de novissimis Romani imperii fati, Tertullianum etiam et S. Hieronymum citantes, rememoranda hic sunt, quæ scripsimus supra, capp. VII. communem fere veterum Patrum opinionem explicantes, de propinquo fine mundi, eius duratione tamen usque ad novissima Romani imperii tempora: tum etiam alio loco *de Sublimi in Evangelio christi*. Ex quibus palam fit, opinionem de propinquo fine mundi inde potissimum a primis Ecclesiæ seculis tenuisse SS. Patres, quod Romani imperii interitum non longe abesse crederent. Qua sententia non solum a primordio religionis

P 4

nostræ

a) Apoc. XX. 89. b) XIV. 8. XVIII. 8.

nostræ detinebantur iudaizantes christiani Chilia-
 abusi spe et traditione iudaica, et Apocalypsi
 loannis, ipsaque eius inscriptione huiusmodi: *Apoca-
 calypsis Iesu Christi, quam dedit illi Deus, palam fa-
 cere servis suis, quæ oportet fieri cito.* Id quod
 ac aliæ eiusmodi enuntiationes, quibus Christus
 ipse cito se venturum denuntiat, sæpe per decem
 sum libri occurrunt. Accedunt prophetica Da-
 nielis præsertim II. VII et IX. prænuntiationes de
 quatuor monarchiis, earumque quartæ Romanæ præ-
 sertim, supremo fato secundum interpretationem
 somni Nabuchodonosoris Daniel. II. 45. Dum
*monte abscissus est lapis sine manibus, et comminuit
 testam et ferrum, et æs, et argentum, et aurum,*
 ut nimirum mox antea v. 44. explicaverat prophe-
 ta: *In diebus autem regnorum illorum suscitabit
 Deus cæli regnum, quod in æternum non dissipabitur,
 et regnum eius alteri populo non tradetur. comminuet
 autem et consumet universa regna hæc, et ipsum stabit in æternum.* Demum D. Paulus
 etiam, dum II. Thess. II. opinionem de instanti
 iam iam tunc proxime die Domini, iudicii ex-
 tremi, et consummationis seculi Thessalonicensibus
 demere vult, alteram tamen firmat de Romani im-
 perii extremis statibus. Est hæc undecima quæstio,
 quam S. Hieronymo Algasia ab extremis Galliæ
 partibus, nempe Germaniæ nostræ secundæ, pro-
 ponit a) in hæc verba: „ Quid sit, quod idem
 „ apostolus ad Thessalonicenses scribit: *Nisi discos-
 „ sio venerit primum, et revelatus fuerit homo
 „ peccati.* Igitur Thessalonicensium animos, vel
 „ occasio

a) T. IV. p. 208.

occafio non intellectæ epistolæ, vel ficta revelatio, quæ per somnium deceperat dormientes, vel aliquorum coniectura, Isaïæ et Danielis, Evangeliorumque verba de Antichristo pronuntiantia, in illud tempus interpretantium moverat, atque turbaverat: ut in maiestate sua tunc Christum sperarent esse venturum. Cui errori medetur Apostolus, et exponit, quæ ante adventum Christi debeant prætolari, ut quum illa facta viderint, tunc sciant Antichristum, id est, hominem peccati, et filium perditionis, qui adversatur, et extollitur supra omne, quod dicitur Deus, aut quod colitur, ita ut in templo sedeat, esse venturum. *Nisi, inquit, venerit discessio primum*, quod Græce dicitur ἀποστασία, omnes gentes, quæ Romano imperio subiacent, recedant ab eis, *et revelatus fuerit*, id est, ostensus, (quem omnia prophetarum verba prænuntiant) *homo peccati &c.* Et iterum: „Nec vult aperte dicere Romanum imperium destruendum, quod ipsi, qui imperant, æternum putant. Unde secundum Apocalypsin Ioannis, in fronte purpuratæ meretricis scriptum est nomen blasphemiarum, id est Romæ æternæ. Si enim aperte audacterque dixisset; non veniet Antichristus, nisi prius Romanum deleatur imperium, iusta causa persecutionis in orientem tunc Ecclesiam consurgere videbatur. Quodque sequitur: *iam enim mysterium operatur &c.* hunc habet sensum: Multis malis atque peccatis, quibus Nero impurissimus Cæsarum mundum premit, Antichristi parturitur adventus: et quod ille ope-

» raturus est postea, in isto ex parte completur;
 » tantum ut Romanum imperium, quod nunc
 » universas gentes tenet, recedat, et de medio fiat:
 » et tunc Antichristus veniet, fons iniquitatis,
 » quem Dominus Iesus interficiet spiritu oris
 » sui &c. »

Hæc singula ex S. Hieronymo hic recensenda
 existimavi, ut palam fiat de ruina imperii profani
 rem esse contra M. Ant. de Dominis, qui Eccle-
 siæ Romanæ ex S. Doctore calumniam struit: dum
 Romæ etiam in epist. ad Marcellam profecutus
 fata, ibidem clerum Romanum irritatus incessit.
 Sed meretricem purpuratam ibi intelligere, ex
 loco a nobis mox relato, perspicuum fit. Vid. P.
 Nicolaus Coëffeteau *Pro sacra monarchia Ecclesiæ
 catholicæ apostolicæ Romanæ adversus rempublicam
 M. Ant. de Dominis* P. II. discussione c. III. lib.
 IV. Notanda tamen hic est ad ea, quæ mox de
 urbis Romæ fati ex recentioribus quibusdam
 Apocalypsis interpretibus retulimus, D. Thomæ
 super cap. 2. epist. 2. ad Thessal. lect. 1. sententia,
 ubi: » Dicendum, (inquit,) quod nondum ces-
 » savit Romanum imperium, sed est commuta-
 » tum de temporali in spirituale, ut dicit Leo
 » papa in sermone de Apostolis: et ideo discessio
 » a Romano imperio debet intelligi non solum a
 » temporali, sed etiam a spirituali, scilicet a fide
 » catholica Ecclesiæ Romanæ. Est autem hoc
 » conveniens signum: nam Christus venit, quando
 » Romanum imperium omnibus dominabatur; ita
 » econtra signum adventus Antichristi est discessio
 » ab eo. »

C A P U T XLIX.

Iudaorum conversio. Duo testes.

Notat S. Hieronymus in citata epistola, Antichristum *in templo Dei vel Ierosolymis (ut quidam putant) vel in Ecclesia (ut verius arbitramur)* sedentem, illud ex opinione veterum Chiliastarum christianorum iudaizantium Apocalypsi S. Ioannis abutentium, imo variis commentis deturpantium. Quare in epistola ad Marcellam a) *de quinque quaestionibus*, ad tertiam quaestionem, „ de Enoch autem (scribit) et Elia quos venturos Apocalypsis „ refert, et esse morituros, non est istius temporis disputatio, quum omnis ille liber aut spiritualiter intelligendus sit, ut nos existimamus: „ aut si carnalem interpretationem sequimur, Iudaicis fabulis acquiescendum sit, ut rursus aedificetur Ierusalem, et hostiae offerantur in templo, et spirituali cultu imminuto, carnales obtineant caeremoniae „ Apoc. XI. ubi de duobus testibus agitur, nec Enoch nominatur, alibi in Scripturis solus Elias, veluti Mal. IV. 56. *Ecce ego mittam vobis Eliam prophetam ante, quam veniat dies Domini magnus et terribilis et convertet cor patrum in filios et cor filiorum ad patres eorum: ne forte veniam, et percutiam terram anathemate. Eccles. XLVIII. 10. dicitur Elias scriptus in iudiciis temporum lenire iracundiam Domini; conciliare cor patris ad filium, et restituere tribus Iacob. Beati sunt, qui te viderunt, et in amicitia*

tua

a) T. IV. p. 166.

tua decorati sunt. Nam vos vita vivimus tantum, post mortem autem non erit tale nomen meum. Mirum sunt, quæ sibi non Iudæi tantum, præstolati restitutionem regni Israel, verum etiam christiani iudaizantes Chiliastræ primorum post Christum seculorum de felicitate horum temporum pollicentur in terra sancta, huc interpretati, quam vidit Iohannes Apoc. XXI. 2. sanctam civitatem Ierusalem novam descendentem de caelo a Deo, paratam sicut sponsam ornata viro suo. S. Hieronymus commentariis, præsertim in prophetas, invehitur in commenta illa de Ierusalem aurea atque gemmata, qualem nobis mystice describit Apocalypsis, spiritualiter utique interpretandam, ubi fideles universis gentibus imperaturi sint iuxta conceptum Iudæorum de regno Messie terreno, quam opinionem fabulis suis adhuc magis conspurcavit Cerinthus; nec Papias etiam defœcatum tradidit regnum illud millenarium, ut initio huius operis sententias etiam primorum SS. Patrum, sed non impuras illas retulimus secundum probabilem quoque admodum opinionem, Iudæos, qui in primo adventu Christum crucifixerunt, ad Christum convertendos ante secundum adventum, in quo, ut S. Iustinus M. in dialogo cum Tryphone Iudæo n. 32. loquitur, agnoscetis, in quem pupugistis, et plangentibus vestra &c. eum intelligens planctum, quem edent Iudæi ad Christum accedentes. Sic futurum ait p. 40. ut Iudæi in eodem Ierosolymorum loco eum agnoscant, quem contumelia affecerunt. Ubi nimirum iudicium futurum existimat, atque etiam regnum millenarium transigendum. Eam ob rem

sic

fic a) interrogatus a Tryphone n. 80. „Sed age, dic
„ miki: vere hunc vos Ierosolymorum locum in-
„ stauratum iri fatemini, ac populum vestrum con-
„ gregatum iri, et cum Christo beate victurum
„ expectatis una cum patriarchis et prophetis, iis-
„ que qui ex nostro genere fuerunt &c. „

Afferret editor ex S. Iustino locum in præf. p.
LV. de Eliæ missione ad Iudæorum conversionem.
Quam opinionem S. Hieronymus Chiliaſtis tribuit,
Iudæos primum Antichristo adhæſuros, demum ve-
ro eum relicturos. Quid ipse vero de hac re sen-
tiat S. Hieronymus, in laudata epistola ad Algaſi-
am b) exponit, signa et prodigia Antichristi com-
memorans. „Facies (inquit) hæc omnia, non
„ sua virtute, sed concessione Dei propter Iudæos,
„ ut qui noluerunt charitatem recipere veritatis,
„ hoc est spiritum Dei per Christum, quia chari-
„ tas Dei diffusa est in corda credentium. Et ip-
„ se dicit: *Ego sum veritas*. De quo in Psalmis
„ scriptum est: *Veritas de terra orta est*. Qui
„ ergo charitatem et veritatem non receperunt,
„ ut Salvatore suscepto salvi fierent, mittet illis
„ Deus non operatorem, sed ipsam operationem,
„ id est fontem erroris, ut credant mendacio.
„ Quia mendax est ipse et pater eius. Et si qui-
„ dem Antichristus de virgine natus esset, et pri-
„ mus venisset in mundum, poterant Iudæi habe-
„ re excusationem, et dicere, quod putaverint
„ veritatem, et idcirco mendacium pro veritate
„ susceperint. Nunc autem ideo iudicandi sunt,
„ imo procul dubio condemnandi: quia Christi
„ veritate

» veritate contemta, postea mendacium, id est,
 » Antichristum susceperunt sunt. »

Aliter vero omnino rationem ex communi fidelium persuasione, quæ etiam hodie obtinet, init S. Augustinus, *De adventu Elia ante iudicium, cuius prædicatione scripturarum secreta referante Iudæi convertentur ad Christum*, ut inscribitur a) c. 29. lib. XX. de civ. Dei. Sic vero prosequitur, allato in medium celebri Malach. IV. 5. 6. loco:
 » Per hunc Eliam magnum mirabilemque prophetam exposita sibi lege, ultimo tempore ante iudicium, Iudæos in Christum verum, id est, in Christum nostrum esse credituros, celeberrimum est in sermone cordibusque fidelium. Ipse quippe ante adventum iudicis Salvatoris non immerito speratur. Curru namque igneo raptus est de rebus humanis, quod evidentissime sancta Scriptura testatur. Cum venerit ergo, exponendo legem spiritaliter, quam nunc Iudæi carnaliter sapiunt, *convertet cor patris ad filium*, id est, cor patrum ad filios: singularem quippe pro numero plurali interpretes septuaginta posuerunt. Et est sensus, ut etiam filii sic intelligant legem, id est, Iudæi, quemadmodum patres eam intellexerunt, id est, prophetæ, in quibus erat et ipse Moyses. »

Elizæ porro raptum in turbine Enoch iungit idem S. doctor, iamque S. Irenæi discipulus S. Hippolytus passim in interpretat. in Dan. de Antichristo, item Tertullianus de anima c. 50. Lactantius institut.

institut. l. VII. c. 17. S. Hilarius in Matt. c. 17. S. Ephrem serm. de Antichristo, S. Ambrosius in Pl. 45. passimque iam citatus S. Hieronymus, S. I. Chrysost. hom. 58. in Matthæum. S. Prosper dimid. temp. c. 13. S. Gregorius M. in Iob. l. IX. c. 3. estque communis persuasio doctorum ac interpretum Apocalypsis S. Ioannis, ubi cap. IX. duo testes producuntur. Unde non defuerunt, qui Eliæ Moysen vel Ieremiam, ut iam S. Hilarius in cap. XX. Matth. notavit, vel a) Ioannem sociarunt Evangelistam, aut Baptistam, qui ab angelo denunciatus est præiturus Christo in spiritu et virtute Eliæ, a quo ipso *Elias* appellatur Matth. XI. 14. et XVIII. 11. &c. ubi Christum interrogant discipuli: *Quid ergo scribæ dicunt; quod Eliam oportet primum venire? at ille respondens, ait: Elias quidem venturus est, et restituet omnia; ut nempe a Malachia b) prædictum erat: Ecce ego mittam vobis Eliam prophetam, antequam veniat dies Domini magnus et terribilis. Et convertet cor patrum in filios, et cor filiorum in patres eorum; ut scilicet unanimes sint in fide, fiatque unum ovile, et unus pastor Io. X. 16. Sic in ipso die redemptionis nostræ passionis Domini Ecclesia orat pro perfidis Iudæis, atque in Liturgia Gelas. Deum omnipotentem rogat: Multiplica in honorem nominis tui, quod patrum fidei spondidisti: et promissionis filios sacra adoptione dilata: ut quod priores sancti non dubitaverunt futurum, Ecclesia tua magna iam ex parte cognoscat impletum.*

Sed

a) P. 710. b) Mal. IV. 5. 6.

apostolus Rom. XI. 18. serio monens:
*riari adversus ramos. Quodsi gloriaris
radicem portas, sed radix te. Dices er
ti sunt rami, ut ego inserar. Bene: p
credulitatem fracti sunt. Tu autem fide
altum sapere, sed time. Si enim Deus i
ramis non pepercit: ne forte nec tibi par
ergo bonitatem, et severitatem Dei. I
dem, qui crediderunt severitatem; in te
nitatem Dei, si permanseris in bonitate
et tu excideris. Dudum est, quod dolo
cernimus, maximam ac florentissimam
partem in infidelium Mahumedanorum
venisse. Frustra maiores nostri elabor
vel ea terra, ubi salutem operatus est Ch
minus, recuperaretur in Oriente. In
apud nos quot, et quantæ regiones de
catholica fide et Ecclesia? Quæ vero he
in ipsa Ecclesia, quæ catholica dicitur,
eritque semper supra firmam petram fun
nbi. et apud quos. dum illic. nbi est*

supereſt: Sed et illi, pergit apoſtolus v. 23. ſi non permanſerint in incredulitate, inferentur: potens eſt enim Deus, iterum inferere illos. Nam ſi tu ex naturali exciſus oleaſtro, et contra naturam inſertus es in bonam olivam: quanto magis ii, qui ſecundum naturam, inferentur ſuæ olivæ? Nolo enim vos ignorare fratres myſterium hoc (ut non ſitis vobis ipsis ſapientes) quia cacitas ex parte contigit in Iſrael, donec plenitudo gentium intraret. Eſt hoc, quod Chriſtus a) dixit; Donec impleantur tempora nationum. Exemplo Iudæorum terreamur, qui propter incredulitatem fracti ſunt. Tu autem fide ſtas. Noli altum ſapere, ſed time. Quid ad hoc increduli hoc ſeculo ſuffeni, qui nunc demum et ſibi ſoli ſapere videntur? Ecce non vult vos ignorare apoſtolus myſterium hoc, ut non ſitis vobis ipsis ſapientes: Quia cacitas ex parte contigit in Iſrael, donec plenitudo gentium intraret. Haſtenus fide iuxta apoſtolum gentium ſtetit Eccleſia ex gentibus congregata: Quodſi aliqui ex ramis fracti ſunt, tu autem, cum oleaſter eſſes, inſertus es in illis, et ſocius radicis, et pinguedinis olivæ factus, noli gloriari adverſus ramos. Imo rogemus cum Eccleſia catholica, atque in eius gremio firmi ſpem concipiamus b) quandoquidem illorum delicto ſalus eſt gentibus, ut illos æmulentur. Quodſi delictum illorum divitiæ ſunt mundi, et diminutio eorum divitiæ gentium: quanto magis plenitudo eorum? Vobis enim dico gentibus: quamdiu quidem ego ſum gentium apoſtolus, miniſterium meum honorificabo: et ſic, qui ſunt præordinati et

Tom. II. Q parati,

a) Luc. XXI. 24. b) Rom. XI. 11.

parati, ministerium suum honorificabunt. Et sic omnis Israel salvus fieret, sicut scriptum est *a) venit Sion, qui eripiat, et avertat impietatem a Iacob etc. sine pœnitentia enim sunt dona et vocatio Dei. Sicut enim aliquando et vos non credidistis Deo, nunc autem misericordiam consecuti estis propter incredulitatem illorum: ita et isti nunc non crediderunt in vestram misericordiam, ut et ipsi misericordiam consequantur. Concluserunt enim Deus omnia in incredulitate, ut omnium misereatur. O altitudo divitiarum sapientiæ et scientiæ Dei, quam incomprehensibilia sunt iudicia eius, et investigabiles viæ eius!*

Taceo ex fanaticis, quos initio operis memoravimus, illos, qui propinquum regno Iudæorum futuro diem condicunt. Inter opera Ant. Arnaldi in huiusmodi *b)* pseudoprophetae superioris seculi notæ sunt solidæque stricturne (*Remarques sur les principales erreurs d'un livre intitulé: l'ancienne nouveauté de l'Ecriture sainte, ou l'Eglise triomphante en terre*) Ubi Arnaldus alios etiam quosdam recenset, qui regnum Christi terrenum proxime tunc futurum ex Apocalypsi præfagebant: curate autem refutat memorati anonymi librum, qui regem ex stirpe David veluti imperatorem (*Lieutenant*) Christi vergente seculo præterito futurum somniavit: qui postquam Romam vastaverit, Israelitis, ad Christi fidem conversis, Iudaicum sit restitutus regnum, urbemque Hierosolymitanam restauraturus, ubi sedes religionis, ususque spiritualium et terrenarum rerum atque mira abundantia. Sunt,

a) II. LIX. 20. *b)* T. IV. p. 327.

Sunt, qui diuturnum etiam ac florentem in terra promissa, urbeque et templo Hierosolymitano statum Iudæorum futurum existimant. Ex his bb. Duguet in regulis ad intelligentiam S. Scripturæ gallice editis prophetarum effata colligit, ut ostendat, post vocationem quidem gentium conversionemque orbis, at non demum in fine mundi, futuram hanc Iudæorum conversionem: vocandam totam, constituta Hierosolymis sede, gentem Israeliticam ex universa terra, ita ut reliquæ israel sanctæ, idololatria et hæresibus sublatis, ad Dominum Deum suum convertant orbem, redditum vere christianum. Sic ex Protestantibus, qui theocratiam N. T. in hierarchia ecclesiastica ignoscere nolunt, nuperime I. I. Hefs restaurandam aliquando theocratiam in stirpe David, gente Iudaica ad Christum convertenda, sciscit in opere *de regno Dei*. Ex nostratibus vero sunt, qui eminentem in hierarchia ecclesiastica, ad Iudæos cum vera Christi Ecclesia translata ante adventum ipsius secundum, ominantur statum eodem modo, quo a Iudæis in primo adventu Christi ad gentiles transit: cuius opinionis instar quoddam habent in antiquissimorum SS. Patrum Chiliaismo, mille annos inter secundum Christi adventum et extremum iudicium interponendo: veluti S. Iustinus M. futurum existimat in dial. cum Tryphone Iudæo, duplicem adventum Christi a) distinguens, „ alterum, in quo, ut inquit, eum velut „ emissarium seniores populi vestri et sacerdotes „ eduxerunt, manusque ei iniecerunt, et morte

Q 2

„ eum

„ eum multarunt: alterum vero, in eode
 „ solymorum loco agnosceitis eum, quem
 „ melia affecistis „

Sed procul abest hic Chiliaismus veteri
 centiori eorum, qui, uti Iudæi Messiam,
 si regnum Messiae alii citius, alii serius po
 demum chiliades a Christo nato adhuc ex
 theocratiam illam ab ipso in suis apostolis et
 successoribus, quibuscum se futurum ut
 consummationem seculi promisit, instituit
 Ecclesia militante regno Christi in terris, r
 tes. Ex quibus sunt, qui in eo etiam iuc
 quod regnum hoc ac theocratiam in gente
 ca, aliquando agnitura verum Messiam C
 Dominum, ad veterem illam promissione
 rant, qua Christo danda sedes David patris i
 mittitur, regnatura in domo Iacob, terra
 in hoc etiamnum mundo; quod nos æteri
 lud futurum esse non dubitamus regnum in
 sto, cuius non erit finis in cœlis, evacua
 in gente Iudaica promissione illa, postquar
 trum de Iuda translatum est, et cassatum f
 tium Aaronicum, cessavitque testamenti
 pactum illud, quod irritum tecerunt Ierem. 2
 32. Iudæi: *Quoniam*, ut locum illum leg
 Paulus, *ipsi non permanserunt in testament*
et ego neglexi eos, dicit Dominus. Quia
testamentum, quod disponam domui Israel po
illos, dicit Dominus, dando leges meas in n
eorum; quod ad legem gratiæ pertinet, ad
 aliquando convertendos, ut modo ex ap
 Ro

Rom. XI. audivimus, esse Iudæos, perspicuè admodum sunt aliorum etiam præter Jeremiæ relata, et a S. Paulo memorata testimonia, prophetiæ, veluti Isai. IV. X. XXXVII. et LIX. Ezech. XXXVI. XXXVII. et XXXVIII. Osee III. de reliquiis Israel in fine salvandis.

Sunt, qui locum illum a) D. Pauli: *Quodsi delictum illorum divitiæ sunt mundi, et diminutio divitiæ Gentium, quanto magis plenitudo eorum?* sic accipiant, ut sicut ex gente illa prodeuntes pauci præcones evangelii a Christo missi apostoli in omnem terram fidei lumen intulerunt; ita etiam aliquando a Iudæis, per Eliam ad Christum verum Messiam suum convertendis, defectio illa fidei postremorum temporum, a Christo notata, sit supplenda: quam quotidie magis ingruere cernimus per orbem christianum ex gentibus congregatum; postquam iam dudum a fide defecerunt integræ duæ orbis partes Africa et Asia, Mahumedanismo aut schismate ac hæresibus cum magna Europæ partē infectæ. Insuper theocratiam illam hierarchiæ in Ecclesia catholica et apostolica a Christo institutæ abiici certatim atque contemni, coram intuemur in ipso etiam paulatim orbe catholico cum præsentaneo fidei periculo, irreligiositate indies magis adcrecente ad ipsum Atheismum, Deismum ac Indifferentismum usque in promiscua illa sentiendi licentia, omni soluto repagulo. Unde amplissimus se aperit campus apostolici exerendi, exercendique zeli ac vigoris ad redintegrandum regnum Christi in Ecclesia mili-

Q 3

tante,

a) Rom. XI. II.

tate, et promissum illud in fine temporum consummationis plenitudo in eo, qui iuxta apostolum a) est pax nostra, ad medium parietem mœris solvendum, ludos minime inter et patet, ac remanentes ambrosius in nobis corpore habere per crucem, interficiens (Christus) immunitatem fructifica. Quam in spe iam concepta Tertullianus b) „Christum, (inquit,) de resurrectione haberi gaudere, et non dolere conveniet. Sed quoniam tota spes nostra cum reliquis Israelis c) spem habere coniuncta est. Et S. Io. Chrysostomus Hom. XIX. inquit ad Rom. XI. c) habere cum nobis aliam per oculos habens, „Nam si, (inquit,) tunc cum impigerunt, tot ex illis saltem erant, et si cum illi eiicerentur, tot sunt vocati; cogite, quid futurum sit, quando illi conversi fuerint. Non enim dixit: Quamvis magis conversio eorum, vel mutatio eorum, vel correctio eorum, sed: Quanto magis plenitudo eorum, id est, quando omnes accedent. Sic patet ante ostendens, tunc fore amplius amorem gratiae ac doni Dei, ac fere totum dandum esse. Apertissime S. Greg. M. d) „Cum ut dicitur illis, (ait,) Ecclesia quasi quodam semine fecundata per predicationem filios parere non valet, reminiscitur fecunditatis antiquae dicens: sicut fui in diebus adolescentiae meae: quamvis post eosdem dies, quibus deprimitur, iam tamen circa ipsum finem temporum grandi predicationis virtute roboretur. Add. hb

XXXV.

a) Eph. II. 14. &c. b) lib. de pudic. p. 724.
c) T. IX. p. 648. d) lib. XIX. Moral. in Iob.

XXXV. eiusdem operis Moral. in Iob. Licet porro illud, *Renovabitur ut aquila iuventus tua* psalmi CII. (quem S. Athanasius et Eusebius hymnum gratiarum actionis statuunt populorum, qui fidem Christi sunt amplexi) Iudæis aliquando ad Christum convertendis applicare: oleæ scilicet, iuxta apostolum nunc excisæ, seu ficui, a Christo arefactæ aliquando pullulaturæ: unde nos Christus, cum de excidio urbis et orbis indicia præbuit, discere parabolam voluit a) cum iam ramus eius tener fuerit et folia nata, scitis quia prope est æstas; ita et vos, cum videritis hæc omnia, scitote, quia prope est, et in ianuis, prout in considerationibus christianis de sublimi in Evangelio Christi explicavimus.

C A P U T L.

De Antichristo generalior idea.

Desideratur in Apocal. commentarius Melitonis, qui fuit episcopus Sardicenfis 50. post mortem S. Ioannis annis. Ad cuius ecclesiæ angelum seu episcopum habetur epistola Apoc. III. 1. &c. hortatoria ad poenitentiam et vigilantiam: *Si ergo non vigilaveris, veniam ad te tanquam fur, et nescies, qua hora veniam ad te.* Quibus verbis Christus in evangelio, et apostolorum principes Petrus et Paulus in suis epistolis utuntur ad salutarem de incerto ac improvise adventus Christi ad iudicium tempore incutiendum timorem. Cuius etiam se-

Q 4

cundi

a) Matth. XXIV. 32.

cundi adventus Christi tempus, cum aliis, quos supra citavimus, non longe abesse, existimasse S. Iustinum M. a) hinc inde colligi potest ex dialogo cum Tryphone: De Antichristo, „ Currentibus, „ (inquit) ad finem temporibus, iamque eo pro „ foribus adstante, qui impia et nefanda in Altissimum locuturus: quem quidem tempus et tempora et dimidium temporis dominaturum, Daniel declarat. Vos autem ignari, quam sit permansurus diu, aliud existimatis. Tempus enim centum annos interpretamini. Quod quidem si ita est, hominem iniquitatis trecentos ad minimum et quinquaginta annos regnare oportet, ut id quod a sancto Daniele dictum est, et tempora, pro duobus tantum temporibus numeremus. Igitur præfiguratus in Antiocho Epiphanie, (quem sacrorum Iudaicorum profanatorem quoque præ oculis habuit Daniel VII.) Antichristus, quem veteres Chiliastæ Iudæos primum secturos, postea vero relicturos existimabant. S. Irenæus vero Melitoni et Iustino suppar generatim b) Dominus autem (ait) hoc item non credentibus sibi dicebat: *Ego veni in nomine Patris mei, et non recepistis me: cum alius venerit in nomine suo, illum recipietis*: „ alium dicens Antichristum, qui „ alienus est a Domino, et ipse est iniquus iudeus, „ qui a Domino est, *quoniam Deum non timebat, neque hominem reverebatur*, ad quem fugit vidua oblita Dei, terrena Ierusalem ad ulciscendum de inimico. Quod et faciet in tempore regni sui. Transfert regnum in eam, et in templo

a) n. 32. p. 129. b) lib. III. adv. hæres. c. 25. n. 4. p. 51.

¶ i plo Dei sedet, seducens eos, qui adorant eum, quasi ipse sit Christus. Respicit hic locum S. Pauli II. Theff. II. 3. 4. Extat in edit. San-Maur. 339. fragmentum epist. S. Irenæi ad Florinum, in qua sibi gratulatur, iuvenem se auditorem S. Polycarpi fuisse, ab eoque percepisse familiarem consuetudinem, quæ illi cum S. Ioanne, ac reliquis, qui Christum viderant, intercessit, ut narrabat. Unde et eorum certior fieri potuit, quæ is ceteris Patribus apostolicis articulatus de Antichristo habet, ad ea explicanda, quæ de eo in veteris et novi testamenti scripturis habentur, apocalypsi Ioannis præsertim, dum adhuc in Asia S. Irenæus versaretur cum S. Polycarpo, ut diximus, Smyrnenensi episcopo, ad quem ipsum incomparabilem virum pertinet epistola mox altera Apoc. II. 8. Angelo Smyrna ecclesia scripta. Hinc S. Irenæus lib. V. c. 30. se accuratis, et antiquis exemplis *ἐκδοαίς καὶ ἀρχαίς ἀντιγράφοις* usum testatur, ubi de edisserendo numero bestię 666. Apoc. XIII. 18. prolixè agit, variis quidem allatis interpretationibus, ut tamen non solum nihil definiat, verum etiam, S. Ioannem tacuisse nomen, dicat, *quoniam dignum non est præconari a Spiritu sancto*. Egerat capite proxime antecedenti 29. de Antichristi doli, nequitia, vi apostatica, et cap. 28. ad Apoc. XIII. 11. de altera bestia, quam *Armigerum* prioris seu Antichristi vocat: *De Armigero eius*, ait, *quem et pseudopphetam vocat* (Ioannes) loquebatur, inquit, quasi draco, et potestatem primæ bestię omnem faciebat in conspectu eius: et facit terram, et qui habitant in ea, ut adorent bestiam

primam, cuius curata est plaga mortis eius. il
 faciet signa magna, ut et ignem faciat de coe- in
 descendere in terram in conspectu hominum, di
 seducet inhabitantes super terram. Hæc ne p- c.
 eum divina virtute putet signa facere, sed magi h
 operatione. Et non est mirandum, si demoniis, 20
 apostaticis virtutibus ministrantibus ei, per eos 20
 ciet signa, in quibus seducat habitantes super 20
 ram. Illustrant hæc, quæ dicuntur Apoc. XI. 20
 de bestia hac alia, quam vidit Ioannes as- 20
 dentem de terra, et habebat cornua duo similia 20
 ni, de quo Hab. III. 4. Cornua in manibus eius 20
 ibi abscondita est fortitudo eius, virtus nimis 20
 miraculorum, et prophetiæ, quibus ementis be- 20
 tichristus cum armigero suo mundum fascinat 20
 decipiet. Uti postea se vidisse testatur Ioannes 20
 poc. XVI. de ore draconis, et de ore bestie, et 20
 ore pseudoprophetae spiritus tres immundos in mo- 20
 dum ranarum. Sunt enim spiritus dæmoniaci 20
 facientes signa, et procedunt ad reges totius terre 20
 congregare illos in prælium ad diem magnum co- 20
 nipotentis Dei. Ecce venio sicut fur &c. Et Apoc. 20
 XIX. 20. Et apprehensa est bestia, et cum ea pseu- 20
 dopheta, qui fecit signa coram ipso, quibus p- 20
 luxit eos, qui acceperunt characterem bestie, et qui 20
 adoraverunt imaginem eius. Vivi missi sunt hi 20
 in stagnum ignis ardentis. Sic mox Apoc. XX. 20
 descendisse ignis dicitur de coelo, et devorasse eos 20
 et diabolus, qui seducebat eos, missus est in stagnum 20
 ignis, et sulfuris, ubi et bestia, et pseudopropheta 20
 cruciabuntur die ac nocte in secula seculorum. Tet- 20
 tullianus, cui in Apolog. c. 32. dicitur tempus
 illud

ad imminentis iudicii: *vis maxima universo orbi
minens, clausula seculi, quæ acerbitates borren-
s comminatur*, in libro de Resurrectione carnis
24. D. Pauli sæpe laudatum locum H. Thef. II.
c sequentem in modum circumscribit: „Obsecro
autem vos, fratres per adventum Domini nostri
Iesu Christi, et congregationem nostram ad il-
lum, ne cito commoveamini animo, neque tur-
bemini, neque per spiritum, neque per sermonem,
scilicet *pseudoprophetarum* neque per epistolam,
scilicet *pseudoapostolorum*, ac si per nostram, qua-
si instet dies Domini. Ne quis vos seducat ullo
modo: quoniam nisi veniat abscessio primo, *huius
utique regni*, et reveletur delinquentiæ homo, *id
est, Antichristus*, filius perditionis, qui adversa-
tur, et superextollitur in omne, quod Deus di-
citur, *vel religio*; ut sedeat in templo Dei, adfir-
mans Deum se. Nonne meministis, quod cum
apud vos essem, hæc dicebam vobis? Et nunc
quid detineat, scitis, ad revelandum eum in suo
tempore. Iamenim arcanum iniquitatis agitur;
tantum, qui nunc tenet, teneat, donec de medio
fiat: *quis nisi Romanus status, cuius abscessio in
decem reges dispersa Antichristum superinducet?* et
tunc revelabitur iniquus, quem Dominus Iesus
interficiet spiritu oris sui, et evacuabit apparentia
sui, cuius est adventus secundum operationem sa-
tanæ in omni virtute et signis atque portentis men-
dicii, et in omni seductione iniustitiæ eis, qui
pereunt „ Vid. Rigaltii notam in editione Paris.
an. 1674. p. 339. Et eundem Tertullianum lib. V.
contra Marcionem c. 16. p. 480. ubi ad veteres

et

et novos prophetas provocat Ioannem apostolum, qui, addit, *Antichristos dicit processisse in mundum præcursores Antichristi spiritus, negantes Christum in carne venisse, et solventes Iesum scilicet in Christo creatore.* Unus, ad quem hic provocat Tertullianus, nomine Antichristi ex scriptoribus Theopneustis utitur S. Ioannes in suis epistolis, et quidem in sensu generali; accommodate veni ad eam Christi intentionem, ut incertos nos, circumspectos, et paratos semper redderet. *Filii,* inquit, *novissima hora est, et sicut audistis, quia Antichristus venit, et nunc Antichristi multi facti sunt: unde scimus, quia novissima hora est. I. Io. II. v. 18.* Sic loquitur dilectus Christi apostolus, Christo factus cautus Matth. XXIV. 5. *Videte, ne quis vos seducat. Multi enim venient in nomine meo dicentes: Ego sum Christus: et multos seducent. Audituri enim estis praelia &c.*

Frequentes tunc inter ipsos Iudæos forrerrant pseudomessiae memorati Act. V. 36. Act. VIII. commemoratur Simon magus, qui iam, cum hæc scriberet S. Ioannes, interierat: supererant vero eius discipuli, alique, quos paulo post notat v. 22. *Quis est mendax, nisi is, qui negat, quoniam Iesus est Christus? Hic est Antichristus, qui negat Patrem et filium.* Et cap. IV. 3. *Omnis spiritus, qui solvit Iesum, ex Deo non est, et hic est Antichristus, de quo audistis, quia venit, et nunc iam est in mundo.* Ubi vero græcus textus habet τούτο ἐστὶ τὸ τοῦ ἀντιχρίστου qui nimirum adversam de Christo vero Deo vel homine doctrinam spargentes, rem Antichristi agunt eius præcursores,

surfores, ut laudatus Tertullianus S. Ioannem optime interpretatur, et semetipsum S. Ioannes Epist. II. 7. *Quoniam multi seductores exierunt in mundum, qui non consentunt, Iesum Christum venisse in carnem: hic est seductor et Antichristus.* Simon nimirum magus in suis discipulis Gnosticis, et Docetis, qui veritatem Incarnationis negantes oeconomiam redemptionis nostrae evertabant: dumque verbum specie tantum humana apparuisse dicerent, ipsi vera Antichristi imago ac præcursores fuerunt.

Passim a SS. Patribus hæretici præcursores Antichristi appellantur. (qualem apud S. Cyprianum a) S. Lucianus M. Decium imp. *metatorem Antichristi* vocat.) Patribus vero concilii III. Carthaginensis sub S. Cypriano b) generatim *Antichristus est doctor hæreticus.* In conc. Carthag. an. 256. quod extat inter opera S. Cypriani, ad laudatum etiam S. Ioannis de Antichristis multis provocatur locum. *Cum Dominus noster Christus dicat: Qui non est mecum, contra me est: et Ioannes apostolus eos, qui ab Ecclesia exeunt, Antichristos dicat: indubitanter hostes Christi, quique Antichristi nominati sunt, gratiam baptismi salutaris ministrare non possunt.* Ultimus, qui sententiam dicit ex Patribus in memorato concilio eo dem respicit, epistolam etiam ad Iubaianum citans, nempe „hæreticus secundum evangelicam et „ apostolicam contestationem adversarios Christi, „ et Antichristos appellatos, quando ad Ecclesiam „ venerit, . unico Ecclesiae baptismo baptizandos „ esse, ut possint fieri de adversariis amici, et de „ Antichristis

a) Epist. XXII. p. 202. b) T. I. conc. Hard. col. 159.

„ Antichristis christiani „ Præterquam vero,
 quod hæreticos universum de Antichristi spiritu
 secundum apostolos dicat S. Cyprianus in epist. ad
 Iubaianum epist. 73. in ep. 69. ad Magnum, S.
 Iohannem a) sic accipit, „ Ut nullam hæresin, ut
 „ schisma discreverit, aut aliquos speciatim pos-
 „ rit sed universos, qui de Ecclesia exissent, qui
 „ que contra Ecclesiam facerent, Antichristos ap-
 „ pellaverit dicens: *audistis, quia Antichristus*
 „ *venit, nunc autem Antichristi multi facti sunt.*
 „ *unde scimus quia novissima hora est.* Ex
 „ *his exierunt; sed non fuerunt ex nobis.* Subdit
 „ S. Martyr: Unde apparet; adversarios Domini
 „ et Antichristos omnes esse, quos constat a cha-
 „ ritate atque ab unitate Ecclesiæ Catholicæ reces-
 „ sisse „ Est hæc epistola in eodem argumento
 contra baptismum hæreticorum: „ Nisi, (ut infra
 „ dicit,) si iustum quibusdam videtur, ut illi,
 „ qui extra Ecclesiam apud adversarios et Anti-
 „ christos profana aqua polluuntur, baptizati in-
 „ dicentur „ Et mox sequenti ep. 70. S. Ioha-
 nis locum citatum repetens: „ Unde (subdit,)
 „ nos quoque colligere et considerare debemus,
 „ an qui adversarii sunt Domini, et appellati sunt
 „ Antichristi, possint dare gratiam Christi „ S.
 Hieronymus in cap. II. Nahum eundem locum
 epistolæ S. Iohannis afferens, *tot enim, ait, Anti-*
christi sunt, quot dogmata falsa. Et in cap. XXIV.
 Matth. Ego reor, subdit, *omnes hæresiarchas An-*
tichristos esse, et sub nomine Christi ea docere, quæ
contraria sunt Christi. Nec abludit Theodoretus,
 dum

a) I. Io. II.

Iam II. Thess. II. 7. *mysterium iniquitatis* omnes exortas hæreses significare a) dicit. S. August. lib. XX. de civitate Dei cap. 19. notat, qui verba illa apostoli: *Quid detineat scitis, et mysterium iniquitatis*, intellexerunt de malis et fœtis, qui sunt in Ecclesia, donec perveniant ad tantum numerum, qui Antichristo magnum populum faciat. Addit eos, qui ita sentiunt, etiam ad epistolæ S. Ioannis b) locum provocare: „sicut ergo (ait,) ante finem in hac hora, inquit, quam Ioannes novissimam dicit, exierunt multi hæretici de medio Ecclesiæ, quos multos dicit Antichristos: ita omnes tunc inde exhibunt, qui non ad Christum, sed ad illum novissimum Antichristum, pertinebunt, et tunc revelabitur „

Latissime Antichristi vocem in hunc epistolæ S. Io. locum accipit V. Beda: *Antichristos, ait, hæreticos. Sed et illi, qui fidem catholicam, quam constituentur perversis actionibus destruunt, Antichristi id est, Christo contrarii vocantur.* Et Abbot monasterii Dervensis inter opera Alcuini (T. II. p. 528.) in libello de Antichristo: *Quicumque, ait, sive laicus, sive canonicus, sive monachus contra iustitiam vivit, ordinis sui regulam impugnat, et quod bonum est, blasphemat, Antichristus, et minister satana est.* Sic quisque sese ad evangelium exigens absque iniuria Antichristianismi reum accusare potest. Relatus D. Pauli II. Thes. II. locus persuasit, ut etiam persecutores Ecclesiæ Antichristi haberentur Nero, Caius, Caligula ex sententia quoque recentiorum Grotii, Hamondi.

Quorum

a) T. II. p. 597. b) Ia. II. 18. 19.

Quorum ille annotat. ad cap. 17. Apoc. pendicem a) addit ad interpretationem locorum vi testamenti, quæ de Antichristo agunt, aut putantur, in qua via sternitur ad christianam concordiam. Dum nempe a Romano pontifice atrocissimam illam calumniam abstergit, qua Lathero, cui nec SS. Trinitas a scomatibus fuit communis, antesignano (paucis illis, quos commemoravimus, ex ordine Minorum exceptis, Antichristi nomen sensu improprio ac latiori sensu ferunt) factio quædam Novatorum Antichristi famiam sedi apostolicæ affingere non erubuit. si vero is esset homo peccati, filius perditionis, iniquus, quem Dominus Iesus interficiet spiritu sui, et destruet illustratione adventus sui b) quæ nimirum venturus est in maiestate sua ad iudiciu ac si, inquam, iste tam singulariter designatus possit intelligi de longa hominum, Romanorum nempe pontificum, serie per tot iam secula, post finem Babylonis, bestię, et meretricis, quam, ultro habemus adversariis, esse Romam sed profanam, bellatricem sanctorum: a cuius casu, imperii nimirum Romani urbe tam sæpe depopulata sec. V et VI. reputant plerique isti, ut ita dicam antipæstia, Antichristi tyrannidem seu dominationem. P. iam hodie ultra duas tertias diuturniorem, quæ fuisset regnum Christi Ecclesiæ, sponsæ, quæ acquisivit sanguine suo. Immo postquam vix rechoasset regnum illud sanctorum in terris, vel eluctata Ecclesia Christi statu suo presso sub persecutionibus imperatorum ac imperii seu monarchię

a) T. VIII. Critic. Sacror. p. 507. b) II. Thessal. II. 8.

æ per pedes designatæ in colosso regi Nabuchonofor in somno viso Danielis II. et VIII. per artam bestiam: ubi in Antiochi Epiphanis peria figuratum iam observavimus Antichristum astanti SS. Patrum traditione, collatis inter se prophetia Danielis et S. Ioannis Apocalypsi, iisque æ mox ex D. Paulo de Antichristo notavimus; em quidem Apostolus iam tunc operari mysterium iniquitatis dicit II. Theff. II. 7. in Simone go nimirum et aliis deinceps hæreticis et schismaticis Antichristi præcurforibus, Nerone etiamque Ecclesiæ militantis persecutoribus christiane nominis hostibus.

Quæ sint Romani imperii fata cum Ecclesiæ vissumis coniuncta, ostendimus cap. XII. mox et sequentibus demonstravimus, a) Romam propterea notari in Apocalypsi sub nomine meretricis, Babylonis, bestię; quod multo magis, ubi de Antichristo res est, locum habet, cuius typi et antiquus id etiam loquuntur: veluti Antiochus rex, imperatores, quos nominavimus, Nero imperator, quem SS. Patres et interpretes S. Scripturæ D. Pauli epist. II. Theff. II. 7. mysterium iam operari iniquitatis, constanter asserunt, utpote, ut Chrysostomus b) in hunc locum dicit, *qui fitus Antichristi. Ille enim volebat existimari De-*

Nec defuerunt, qui cum aliquando rediturum Antichristum putabant, abusi loco S. Ioannis c) eo dicit, *unum de capitibus occisum in mortem*,
 2m. II. R et

a) P. 57. &c. p. 66. &c.

b) Hom. IV. in II. epist. ad Theff. II. T. XI p. 529.

c) Apoc. XIII. 3.

et *magam mortis eius curatam esse*, de bestia in monarchia locutus, quam iam explicavimus similem pardo; et pedes eius sicut pedes urfi, et aures sicut os leonis, quæ animalia sunt simulacra priorum trium monarchiarum, quæ simul omnia quæ hodieque in se complectitur in orientis Turcicum imperio ex veteri monarchia Romæ consistit, ex qua monarchia constans est SS. Patres contra Antichristum iuxta sæpe citatum apoc. II. Theil. II. locum, qui id obscurius re-
 runt, veluti etiam nonnunquam SS. Patres rem circumscribunt florente adhuc imperio. Unde Lactantius a) novissimum illorum temporum miserum statum graphice describens; „Cuius, (subdit) vastitatis et confusionis hæc erit causa, quod „Romanum nomen, quo nunc regitur orbis (horret animus dicere; sed dicam, quia futurum est) tolletur de terra, et imperium in Asiam re-
 vertetur, ac rursus Oriens dominabitur, atque Occidens serviet „ Rememoranda hic sunt, quæ paulo ante de Gog et Magog notavimus ex novissimo etiam Apocalypsis S. Ioannis interprete Patitorinio, qui b) quæ habentur Dantel. VII. 8. de parvo illo cornu, e medio decem excrecente, familiam imperatorum Turcicorum ex Taurica Crimea fore coniicit, ex qua Antichristus sit oriturus, confidenter admodum determinans non adeo multo post (dum præsentis rerum circumstantiæ sæculi omnia præfagiunt) futura tempora. Quæ eo modo in benigniorem partem accipi possunt, quo cap. VII. opinionem de propinquo fine mundi lo-

de

a) Lib. VII. Instit. c. 15. b) Cap. X.

ab apostolicis temporibus, in libro quoque DE
 BLIMI IN EVANGELIO CHRISTI, ac passim in
 hoc libro explicavimus, ut incerti de novissimis
 temporibus, atque de eorumdem periculis cau-
 et circumspecti iuxta præceptum Domini sem-
 er vigilemus, oremusque: cum eiusmodi sint fu-
 ra illa novissima tempora, ut, si fieri posset, iux-
 effatum divinum in errorem abducerentur etiam
 cti. Tunc nempe, *cum consummati fuerint mil-*
anni, solvetur satanas de carcere suo, et exibit,
Seducet gentes, quæ sunt super quatuor angulos
tra Gog et Magog, et congregabit eos in præ-
ni, quorum numerus est sicut arena maris. Et
enderunt super latitudinem terra, et circuierunt
tra sanctorum, et civitatem dilectam a) lam
 avimus ex S. Hieronymo, fuisse, qui illud apo-
 t^{b)} de homine peccati filio perditionis Antichri-
 qui *adversatur et extollitur supra omne, quod*
etur Deus, aut quod colitur, ita ut in templo
ē sedeat, ostendens se, tanquam sit Deus, de
 ierosolymis acciperent, ubi iudæi sint postlimi-
 congregandi, ut vidimus. Nec obstat, quod
 S. Hieronymus verius de ipsa Ecclesia inter-
 etur, veluti etiam S. Chrysostomus c) dum di-
 : *Et sedebit in templo Dei, non quod est ieroso-*
ris, sed in templo Ecclesiæ, cum etiam Hieroso-
 mis, iudæis ad Christum conversis, templum
 clesiæ futurum esse possit. Quis hic non expa-
 scat prospiciens eminens novissimorum temporum
 Antichristo pericula, sedente in templo Eccle-

R 2

siæ,

a) Apoc. XX. 7. b) II. Thess. II.

c) Hom. III. in ep. II. ad Thess. n. 2. T. XI. p. 525.

sia, quæ hæcenus auctoritate sua, et potestate vinitus sibi collata plenam suis præstitit securitatem, servavitque fidei integritatem, si spreta hunc unice tuta cynosura, Antichristus in templo Ecclesiæ sedeat, eaque, quæ sunt a Christo Ecclesiæ data, sibi usurpet, et Antichristum se, ut in verbo exprimam, exhibeat, *qui adversatur*, et *tollitur supra omne, quod dicitur Deus*, antipolitur, velut ad se omnia reflectens, quæ sunt templo Dei unice ad Deum finem ultimum rem omnium, sacrarum præcipue referenda, ostendit se, *tanquam sit Deus?*

Mahumedana secta equidem præ cæteris disposita est ad Deum terrestrem sibi imaginandum persuadendumque: qualem nempe eorum principes in publicis edictis se iactant Deum terrestrem umbramque Dei. Sic Solymannus an. 1716, contra Austriæ bellum indicit, venditat, se *unicum in terra Deum: magnum, omnipotentem, et inter ceteros imperatorem: dominum ac regem omnium regni terræ, urbis Ierusalem victorem &c.* Unde facit Iudæos, expectantes Messiam domitorem orbis adsuetos etiam in veteri testamento portentis et miraculis, in suas primum, ut creditur pariter trahere queat a) *cuius est adventus secundum operationem satanæ in omni virtute, et signis, et prodigiis mendacibus:* quibus portentis etiam miraculis increduli alioquin passim iam hodie christianis dum ea ipsi coram non cernunt, adhæsurus Antichristo facilius fidem adhibebunt, quando erant propriis suis oculis conspicua, quæ iniquus ille, accepta

a) II. Thess. II. 9.

cepta a dracone infernali a) virtute sua, et potestate magna operabitur. Cedit hoc in commetam profecto poenam incredulitatis, ac infidelitatis erga veram Ecclesiam regnum Christi in terris, miraculis identidem illustratam, quæ quantisbet demum auctoritatibus asserta, quia suis ipsi oculis suffragari hi coram haud conspexerunt, negant ac derident; perinde ac christianæ religionis mysteria, quia humani intellectus captum excedunt. Siquidem iuxta apostolum b) erit Antichristi adventus, *in omni seductione iniquitatis iis, qui pereunt: eo quod charitatem veritatis non receperint, ut salvi fierent. Ideo mittet illis Deus operationem erroris, ut credant mendacio, ut iudicentur omnes, qui non crediderunt veritati, sed consenserunt iniquitati.* Ipsoque Christi Domini c) testimonio erit tunc tribulatio magna, qualis non fuit ab initio mundi usque modo, neque fiet. *Et nisi breviati fuissent dies illi, non fieret salva omnis caro: sed propter electos breviabuntur dies illi. Tunc si quis vobis dixerit: Ecce hic est Christus, aut illic: nolite credere. Surgent enim pseudochristi, et pseudoprophetae: et dabunt signa magna, et prodigia: ita ut in errorem inducantur, si fieri potest, etiam electi.*

C A P U T L I.

De Antichristo in fine mundi revelando antiquissimorum SS. PP. mens iuxta Danielelem.

Futurum est vero singulare monstrum hominis, quem non defuerunt, qui diabolum incarnatum

R 3

a) Apoc. XIII. 2. b) II. Thess. II. c) Matth. XXIV. 21.

„ quod iniquorum per ignem supplicium. Nam
 „ cum Dominus noster Iesus Christus ac Deus
 „ regia celsitate atque gloriæ claritate, ut leo pa-
 „ dicatus sit: eodem modo et Antichristum per
 „ ter leonem scripturæ vocitarunt, pro eius
 „ rannide violentiaque. Seducitor enim per om-
 „ nia similis videri vult Dei filio. Leo quidem
 „ Christus; et leo Antichristus. Exhibitus est Sal-
 „ vator ut agnus; ipse quoque pariter ut agnus
 „ apparebit, cum interius sit lupus. Venit Sal-
 „ vator in circumcissione in mundum; veniet
 „ ille similiter. Misit Dominus apostolos in om-
 „ nes gentes; et ipse perinde pseudoapostolos
 „ Salvator oves, quæ dispersæ erant, congrega-
 „ vit; ipse quoque pariter populum congregabit
 „ qui dispersus est. Dedit Dominus fidelibus for-
 „ signaculum; ipse quoque similiter dabit. Ap-
 „ paruit Salvator hominis habitu; ipse quoque
 „ hominis habitu veniet. Excitavit Salvator, ad
 „ sanctam carnem suam ut templum fecit, ipse
 „ itidem templum lapidibus constructum Hieroso-
 „ lymis excitabit. Ac quidem eius seducendi ar-
 „ tificia sequentibus declarabimus. Nunc vero ad
 „ subiectum argumentum revertamur „. Nempe
 „ ex sacris scripturis a Genesi incipiens colligit, quæ
 „ ad rem sunt, præsertim autem huc referens non
 „ solum Danielis caput secundum et septimum, ve-
 „ rum etiam nonum de septuaginta hebdomadibus,
 „ ultimamque hebdomadam in fine mundi futuram
 „ existimat ex computatione, quam in eo Photius
 „ in Bibliotheca a) vituperavit. De seducendi ar-
 „ culis

a) Cod. 202

nullis nihil, nisi unus II. Theff. II. locus occur-
 rit. Id vero argumentum tum interpretatione in
 Danielelem, tum vero prolixius tractatur in libro
 de consummatione mundi. In quo iterum nobis
 instituitur a) Antichristus in cornu illo seu rege Dan.
 VII. quod ex tribus aliis ortum, vocatque *κέρας*
ἐκ τριῶν *Quod dicitur cornu tanquam pullulans, parvum, ad-*
natum; unde apud S. Barnabam (prout eius episto-
 lam nonnisi in versione admodum corrupta habemus,) *pufillus*: ubi Vulgata iuxta textum He-
 braeum et Græcum habet *potentior* in hoc ipso Da-
 nielis cap. VII. 24. Videtur vero etiam sanctus hic
 ad rem respicere apostolus. Paulo ante dixerat,
 dies esse nequissimos, *contrariumque* habere huius
 seculi potestatem: et hoc ipso loco n. 4. b) „Con-
 summata enim (inquit) tentatio, sicut scriptum
 est, sicut Daniel dicit, adpropinquavit. Propter
 hoc enim Dominus interdicat (intercidit) tem-
 pora et dies, ut acceleret dilectus illius ad hæ-
 reditatem suam. Dicit enim propheta: Regna
 in terris decem regnabunt, et resurget retro
 pufillus. De hoc ipso dicit iterum Daniel: Et
 vidi quartam bestiam nequam et fortem sævio-
 rem cæteris bestiis marinis, et apparuerunt illi
 decem cornua: et ascendit aliud cornu breve in
 medio illorum, et deiecit cornua tria de maio-
 ribus cornibus „

Sunt equidem hodie pauci quidam Porphyrii
 ac Iudæorum, qui hæc omnia ad Antiochum Epi-
 phanem retulerunt, patroni, atque inter hos nu-

R 5 perrime

a) Apud Fabr. n. 16. 12.

b) n. 2. apud Coteler. Patres Apost. T. I. p. 56.

rabat, ut qui legit, intelligat. Et si enim dicatur: *Cum autem videritis, circumdari ab exercitu Ierusalem, tunc scitote, quia appropinquavit desolatio eius*: generalius tamen apud Matthæum XXIV. et Marcum XIII. dicta, cum antecedentibus et consequentibus simul considerata, utrumque nobis a memoriam revocare Christum voluisse, typum et antitypum, urbis et orbis excidium, quivis animadvertet, præsertim quæ apud Matthæum de novissimo tempore exposita immediate præcedunt: *Quoniam abundavit iniquitas, refrigescet charitas multorum. Qui autem perseveraverit usque in finem, hic salvus erit. Et prædicabitur evangelium regni in universo orbe, in testimonium omnibus gentibus: et tunc veniet consummatio. Cum ergo videritis abominationem desolationis, quæ dicta est a Daniele propheta, stantem in loco sancto: qui legit intelligat. Danielis IX. nimirum, ubi propheta desolationem illam deplorat, et describit in fine: *Erigitur in templo abominatio desolationis, et usque ad consummationem, et finem perseverabit desolatio. Et Dan. VII. 11 &c. Et a tempore, cum ablatus fuerit iuge sacrificium, et posita fuerit abominatio in desolationem, dies mille ducenti nonaginta. Beatus qui expectat, et pervenit usque ad dies mille trecentos triginta quinque.* Notat ad hæc Hippolytus*

a) in Daniele duas abominationes a Daniele prædictas, ultimamque Antichristi. „Duas igitur
 „(inquit,) abominationes prædixit Daniel.
 „unam quidem destructionis, alteram vero desolationis. Quænam est illa destructionis, nisi

„quam

„ quam ibi ad tempus statuit Antiochus. Quæ
 „ vero desolationis, nisi quæ erit ubique locorum
 „ quando adveniet Antichristus „? De ultima hac
 desolatione iam antea agens a) „ Cum enim, (ait),
 „ sexaginta duæ adimpletæ fuerint hebdomades,
 „ et Christus adfuerit, et evangelium in omni
 „ loco fuerit prædicatum consummatis temporibus,
 „ una hebdomada relinquetur extrema, in quæ
 „ aderit Elias, et Enoch, et in dimidio ipsius ap-
 „ parebit abominatio desolationis, nempe Antichri-
 „ stus, desolationem mundo denuncians. Quum
 „ vero ille advenerit, auferetur sacrificium, et li-
 „ bamen, quod modo ubique locorum a gentibus
 „ offertur Deo „. Et infra b) in eundem Danielis
 locum, „ Tres (ait,) cum dimidio annos An-
 „ tichristi significavit. Tempus enim annum, et
 „ tempora duos annos, dimidum vero temporis
 „ dimidium anni, intelligit. Hi sunt mille du-
 „ centi nonaginta dies, quos prædixit Daniel, cum
 „ adimpleta fuerit passio, et facta fuerit dispersio,
 „ præfente Antichristo; in diebus illis cognoscen-
 „ tur universa hæc. Et a tempore, quo ablatum
 „ fuerit iuge sacrificium, etiam dies mille ducenti
 „ nonaginta computandi sunt; abundabit iniqui-
 „ tas sicut etiam Dominus dicit: *Quoniam abun-*
davit iniquitas, refrigescet charitas multorum.
 Quod hebdomadam attinet Danielis ultimam,
 quam, ut iam notavimus, ponit in consummatio-
 ne mundi S. Hieronymus etiam in caput IX. Dan.
 24. sic explicat, ut eam dividat in Eliæ tem-
 pora et Antichristi, *ut tribus semis annis ultima*
hebdomade

a) n. 22. p. 110. b) p. 121. n. 43.

hebdomada Dei notitia confirmetur, de qua dictum est: Confirmabit pactum multis hebdomada una, et tribus aliis annis sub Antichristo deficiat hostia sacrificium. Adveniente Christo et iniquum spirituum sui interficiente, usque ad consummationem et finem perseverabit desolatio. In libro de Christo et Antichristo, postquam nova et vetera in medium attulisset, ex veteri nimirum testamento testimonium prophetarum, ex novo apocalypsin potissimum.

De tormentorum iudicio, quæ extremis temporibus, per tyrannorum, qui tunc erunt, iniuriam illam incessura sunt, operæ pretium vero est, (inquit a) n. 43.) ut et tempus illi genti examinè exponamus, quando scilicet futurum sit, ut hæc eveniant, et cornu illud parvum inter eos emergat. Nempe quando crura ferrea, quæ etiamnum rerum potiuntur, ad vestigia pedum, digitosque evaserint iuxta simulacri seu imaginis et statuæ manifestationem, bestięque formidabilis speciem, uti in superioribus designatum est; quando futurum est, ut ferrum et testa in unum misceantur. Ostendet vero nobis Daniel hæc ita proposita; Ait enim: *Et disponet testamentum multis hebdomada una. Erit: in dimidio hebdomadæ auferetur sacrificium meum et libatio (Dan. IX. 27.)* Unam ergo annorum hebdomadam extremam significavit, quæ in fine totius mundi futura sit; cuius hebdomadæ dimidium sument duo prophete Enoch et Elias. Hæc iterum repetuntur in libro de consummatione seculi, latius deductis illis, quæ ad ipsum

a) T. II. Bibl. PP. p. 431.

sum Antichristum, eius imposturas imprimis, gna et prodigia attinent, tum etiam apostasiam omnium ultimis præsertim diebus 1200. quando effante sacrificio abundabit iniquitas iuxta ea, quæ . martyr in Daniele ad rem profert eadem, quæ 1 libro illo de consummatione seculi his verbis aguntur: „Lugebunt etiam Ecclesiæ luctum magnum, quia nec oblatio, nec suffitus fiet, nec cultus Deo gratus. Sed ecclesiarum ædes sacræ tugurii instar erunt, pretiosumque corpus, et sanguis Christi non extabit diebus illis, liturgia extinguetur, psalmorum decantatio cessabit, scripturarum recitatio non audietur. Sed erunt apud homines tenebræ, lamentatio super lamentationem, væ super væ „. Idem in interpretatione in Daniele (p. 118. n. 99.) ad Dan. VIII. 3. &c. *Et post regnum eorum, cum creverint iniquitates, consurget rex impudens facie, et quæ se uantur, ex iis nobis Antichristum sic adumbrat:* Hæc igitur propheta ita enarrat de Antichristo, qui erit impudens, belli avidus, et tyrannus, qui super omnes reges, omnemque Deum elatus urbem Ierusalem ædificabit, et templum excitabit: hunc adorabunt veluti Deum refractarii, huic genuflectent existimantes ipsum esse Christum: hic duos testes et præcursores Christi, gloriosum ipsius a cœlis regnum prædicantes de medio tollet &c. „

Neque vero hæc ita accipienda sunt, ut adveri videantur tutissimo Ecclesiæ Dei præsidio, Christi promissioni, se cum suis *usque ad consummationem seculi* futurum esse. Nec sibi ipsi adeoque contrarius

contrarius videri debet S. Hippolytus, qui libro de Christo et Antichristo fidelium, dum ab infidelibus conculcantur, in filium Dei spem nequaquam remissam proponit, aut constantiam, ne refrigescentem charitatem, ubi n. 59. 60. 61. ultimam hanc persecutionem Antichristi ex prophetis utriusque testamenti explicat, mulierem illam sistens amictam sole, Ecclesiam fugientem a) in desertum per tempus et tempora et dimidium temporis.

„ Qui (ut idem S. Hippolytus interpretatur) sunt
 „ dies mille ducenti sexaginta (dimidium scilicet
 „ hebdomadæ) quibus tyrannus rerum potietur,
 „ perlequens Ecclesiam fugientem de civitate in
 „ civitatem, et in solitudine in montibus latitan-
 „ tem, nullo alio tutam præsidio, quam duarum
 „ alarum aquilæ magnæ, fidei scilicet Iesu Christi,
 „ qui extensis in sancta cruce sanctis manibus suis,
 „ duas extendit alas dextram atque sinistram, vo-
 „ cans ad se omnes fideles, ac velut gallina eos
 „ protegens. Nam et ait per Malachiam: *Vo-*
bis qui timetis nomen meum, orietur sol iustitia,
et sanitas in pennis eius „. Origenes, lib. VI. con-
 tra Celsum provocatus ab eodem de Christo et An-
 tichristo differere, dicit b) oportuisse hunc Christo
 e diametro oppositum, mali dæmonis, satanæ,
 diabolique filium dici; quod reipsa cum Hippoly-
 to non pauci senserunt, diabolum ex impura mu-
 liere proditurum in terram. „ Deinde, (sunt c)
 „ verba S. Hippolyti) quoniam tum maxime ma-
 „ lum cumulari, et ad fastigium pervenisse cogno-
 „ scitur, cum boni speciem præferret, idcirco ma-

„ lus

a) Apoc. XI. et XII. b) n. 45. 46. T. I. p. 667.

c) De consummatione mundi n. 22.

Ius ille, collaborante patre eius diabolo, signa, prodigia, et virtutes mendaces exerit. Nam supra auxilia, quæ dæmones hominum deceptores præstigatoribus ad pessima facinora ministrant, aliud præstatur a diabolo ipso, ad fallendum genus humanum „ Origenes vero posteam deinceps magnam partem capitis secundi epistolæ secundæ D. Pauli ad Thessal. *quomodo in gens hominum ille, et quando venturus sit, et quæ causa*, explicasset, ad Daniele prolapsus, ea in idium profert a) quæ is cap. VIII. 23. 24. 25.

Antiocho Epiphane, utpote typo Antichristi, bet. „ Est (inquit) et de eodem Danielis prophetia, quæ eiusmodi est, ut prudentem candidumque lectorem traducat in admirationem; adeo divinam et propheticam inspirationem sapit. Ibi dicta sunt ea, quæ ad regna futura spectant a Daniele ad usque mundi interitum. Cuilibet volenti licet eam legere. Sed, quæ ad Antichristum pertinent, vide, an non sint eiusmodi: Et sub finem regni eorum, cum creverint iniquitates, consurget rex impudens facie, et intelligens propositiones, et roborabitur fortitudo eius, et admirabilia destruet, et prosperabitur, et faciet, et interficiet robustos, et populum sanctum, et iugum vinculorum eius prosperabitur. Dolus in manu eius, et in corde eius magnificabitur. Dolus pessumdabit multos, et stabit in multorum perniciem, et ut ova manu conteret. Quod vero a Paulo dictum est his eius, quæ citavimus verbis, ut sedeat in templo Dei, ostendens

om. II.

S

se

a) n. 46. p. 668.

„ se quasi sit Deus, idipsum a Daniele expressum
 „ in hunc modum: Et in templo abominatio desola-
 „ tionis, et usque ad consummationem temporis con-
 „ summatio dabitur ad desolationem &c „ Quae
 capite nono Danielis ad finem sunt repetita, in
 septuaginta describuntur hebdomades annorum
 reedificatione templi post captivitatem Babylon-
 cam, donec occidetur Christus: civitatem autem
 sanctuarium cum templo dissipaturus esset populus
 cum Duce venturo: *Et finis eius vastitas: et post
 finem belli statuta desolatio.* Desolationem vero
 hanc quomodo cum verbis D. Pauli combinare po-
 tuerit, non video, nisi memoratum paulo ante
 Caii Caligulae facinus subintelligat, imaginem Ie-
 suam adorandam statuentis in templo, uti etiam fe-
 cerat Antiochus cum imagine Iovis: æmulus uter-
 que Antichristi typus. Sed enim funestis illis per-
 secutionum temporibus facile, huiusmodi desolatio-
 num typos animo concipere, orbisque cum im-
 perii Romani propinquo fine ominari, uti suo lo-
 co a) ostendimus etiam ex S. Hippolytho præci-
 sus figente tempus. Sic idem in interpretatione in
 Danielem nuper demum in lucem protracta, Ne-
 cesse est, ait, b) ut quarta bestia tanquam fortior,
 et maior omnium, quæ ante ipsam fuere, quingen-
 tis regnatura sit annis. Temporibus vero adim-
 pletis, et decem cornibus postremis ex ipsa (bestia)
 exortis apparebit in ipsis Antichristus. Hoc autem
 bellum et persecutionem adversus sanctos facientis,
 tunc oportet, manifestationem Domini de cælis ex-
 spectare.

CAPUT

a) Capp. 7. 8. b) p. 102. n. 7.

CAPUT LII.

Antichristus extraneus, atque adversus ordinem hierarchico iuxta S. Cyprianum.

Quosquos hactenus notavimus sive typos sive antitypos Antichristi, omnes illos principes, potentes huius seculi monarchas, non hierarchas fuisse intelleximus: non eos, qui sacris operati sint, sed qui ea contaminarint, coinquinaverintque. Qualis nobis infandus lib. I. cap. I. Machabæorum rex Antiochus ille sistitur: qui eo usque processerit, ut abominandum idolum desolationis *super altare Dei* ædificarit, uti modo notavimus Caium imp. simulacrum suum in templo posuisse, quem, ut iam meminimus, non defunt, qui pro ipso Antichristo habuerunt, aut alios etiam imperatores, qui se ipsos deos consecrarunt, aut consecrati passi sunt, quod homini illi peccati, filio perditionis congruit, *Qui, iuxta apostolum, adversatur et extollitur supra omne, quod dicitur Deus; aut quod colitur, ita ut in templo Dei sedeat, ostendens se, tanquam sit Deus.* Quod utique nemini minus convenire potest, quam ei, qui vicarius Christi in terris est, ac se ipsum servum servorum Dei profitetur. Multo id autem magis ab illis agitur, qui veluti idolum in templo Dei posuerunt seu simulacrum eorum, quibus iura sacrorum concrediderunt, illis erepta, quos Christus in Ecclesia sua constituit gubernanda: sacra etiam contaminarunt, coinquinaveruntque ac iuge illud sacrificium sustulerunt, quod Christus in cœ-

na instituit, ac faciendum in suam commemorationem iussit.

Horum ex antesignanis quidam non est veritus, papam venditare Antichristum iam tunc, cum necdum in libertatem esset vindicata Ecclesia Dei sponsa Christi, ita ut hanc iam ante mille quingentos annos in manus Antichristi devenisse oportuisset, ubi nondum trecentis annis sponsa hæc sanguinum fidelis mansisset. *Occisus es Domine et redemisti nos Deo in sanguine tuo ex omni tribu, populo et natione, et fecisti nos Deo nostro regnum et sacerdotes, et regnabimus super terram*, hoc esse iam tunc desiissent, cum adhuc ad exterminationem christiani quærerentur, sanguisque eorum ubique terrarum funderetur, ac necdum ex omni tribu, populo et natione constare posset regnum hoc sacerdotale, quod ubique gentium ad intercessionem quærebatur, et pessumdabatur. Igitur Ulricus Zwinglius in cap. II. epist. II. ad Thessal. Papam cum Luthero Antichristum proclamans, factum id esse, non veretur dicere *tempore Cypriani annis trecentis post Christum*. Fuit enimvero S. Cyprianus strenuus imprimis auctoritatis hierarchicæ assertor, ac propugnator, probe gnarus, aliter politiam ecclesiasticam sustineri, continerique (quod etiam supra ex primariis Protestantium non unum agnovisse intelleximus) non posse, nec aliter fidem et unitatem Ecclesiæ in salvo esse: „Neque enim (scribit a) ad Cornelium P.) aliunde hærefes abortæ sunt, aut nata schismata, quam inde, quod sacerdoti Dei non obtemperatur,

» nec

a) Ep. 59. p. 261. edit. Oxon,

» nec unus in Ecclesia ad tempus sacerdos, et ad
» tempus iudex vice Christi cogitatur. Cui si
» secundum magisteria divina obtemperaret frater-
» nitas universa, nemo adversum sacerdotum col-
» legium quidquam moveret: nemo post divinum
» iudicium... iudicium se iam non episcopi, sed
» Dei faceret: nemo diffidio unitatis Christi Eccle-
» siam scinderet: nemo sibi placens et tumens seor-
» sim foris hæresim novam conderet, nisi si ita est ali-
» quis sacrilegæ temeritatis et perditæ mentis, ut
» putet, sine Dei iudicio fieri sacerdotem. »

Hoc vero, quod divinitus institutæ potestatis
sacræ proditores hierarchiæ ipsi tribuunt, in eius
hostibus consimilibus iam tunc ceu novissimorum
temporum indicium S. Cypriani animum percule-
rat. » Cum talis; (subdit paulo post a) in eadem
» ad Cornelium P. se ipsum episcopum indigi-
» tans, epistola) frater charissime, a quibusdam
» desperatis, et perditis, et extra Ecclesiam con-
» stitutis impugnari videtur, apparet, quis im-
» pugnet. Non scilicet Christus, qui sacerdotes
» aut constituit, aut protegit; sed ille, qui Chri-
» sti adversarius, et Ecclesiæ inimicus, ad hoc
» Ecclesiæ præpositum sua infestatione persequitur,
» ut gubernatore sublato, atrocius atque violen-
» tius circa Ecclesiæ naufragia grassetur. Nec
» quemquam fidelem et evangelii memorem, at-
» que apostoli præmonentis mandata retinentem,
» movere debet, frater carissime, siquidem in ex-
» tremis temporibus superbi, et contumaces, et
» sacerdotum Dei hostes, aut de Ecclesia recedunt,

S 3

» aut

a) p. 262.

„ aut contra Ecclesiam faciunt, quando tales
 „ futuros, et Dominus et apostoli eius ante
 „ dixerunt „ Et postea a) in conclusione
 „ epistolæ gravius adhuc perorat: „ An ad hæc (in
 „ frater carissime, deponenda est catholica
 „ clesie dignitas, et plebis intus positæ fidelis
 „ que incorrupta maiestas, et sacerdotalis quoque
 „ auctoritas ac potestas, ut iudicare velle se
 „ cant de Ecclesie præposito extra Ecclesiam
 „ stituti? de christianis hæretici? de fano fauci
 „ de integrò vulnerati? de stante lapsi? de iudo
 „ rei? de sacerdote sacrilegi? Quid superest
 „ quam ut Ecclesia Capitolio cedat &c. Si pacem
 „ postulant, arma deponant: si satisfaciunt, qui
 „ minantur? aut si comminantur, sciant, quia
 „ Dei sacerdotibus non timentur: neque enim
 „ Antichristus, cum venire cœperit, introibit Ec
 „ clesiam, quia minatur; aut armis eius, et vi
 „ lentie ceditur, quia resistentes peremturum
 „ esse profitetur „ Hæc erigere periculorum
 „ nis illis novissimis Antichristi temporibus ec
 „ quibus gubernandam, propugnandamque Ecclesiam
 „ suam commisit, possunt et debent, certos, cum
 „ lis futurum Christum usque ad consummationem
 „ seculi, ut tuto dicere cum S. martyre et pontifici
 „ queant: „ Nostra nihil interest, aut a quo, et
 „ quando perimamur, mortis ac sanguinis præ
 „ mium de Domino recepturi. Illorum flenda
 „ et lamentanda concisio est, quos sic diabolus
 „ excæcat, ut æternæ gehennæ supplicia non co
 „ gitantes Antichristi iam adventum conentur
 „ imitari „

Supra

Supra iam notavimus, a S. Cypriano et Patri-
bus conciliorum Africanorum tunc in causa baptis-
mi hæreticorum promiscue eos Antichristos fuisse
appellatos: passim etiam persecutores Ecclesiæ pro
Antichristo habitos. Sic S. Cyprianus imminente
tunc persecutione ad plebem Tibari consistentem
scribens ep. 58. quasi rem extra dubitationem posi-
tam (ea nempe conditione, qua nos Christus in
evangelio vigilare, et semper paratos esse vult) re-
fert, a) „ Scire enim, (inquit) debetis et pro cer-
„ to tenere, pressuræ diem super caput esse cœ-
„ pisse, et occasum seculi atque Antichristi tempus
„ appropinquasse; ut parati omnes ad prælium
„ stemus: nec quidquam nisi gloriam vitæ æternæ,
„ et coronam confessionis dominicæ cogitemus „
Et epist. 61. Lucio Romano P. b) de confessione
pro fide et reditu ab exilio gratulatus: „ Regre-
„ dientibus vobis (scribit,) breviata non est in
„ episcopo confessionis suæ dignitas, sed magis
„ crevit sacerdotalis auctoritas, ut altari assistat
„ antistes, qui ad confessionis arma non verbis
„ plebem, sed factis cohortetur: et imminente
„ Antichristo, paret ad prælium milites non solum
„ sermonis et vocis incitamento, sed fidei et vir-
„ tutis exemplo „. Nos vero, qui post tot iam
secula magis propinqui utique sumus, tum vero
eos, qui ipsis Antichristi temporibus futuri sunt,
cautos simul reddere, ac solari debent, quæ idem
S. martyr epist. 67. in responso synodico in causa
lapsorum sub persecutione c) rescribit, ut nos eri-
gat: „ Nec vos moveat, fratres dilectissimi, si

S 4

„ apud

a) Ib. p. 255. b) p. 272. c) p. 290.

20 apud quosdam in novissimis temporibus aut li-
 21 brica fides nutat, aut Dei timor apud irreligio-
 22 sos vacillat, aut pacifica concordia non perseverat. Prænuntiata sunt hæc futura in seculi fine,
 23 et Domini voce, atque apostolorum confessione prædictum est, deficiente iam mundo,
 24 atque appropinquante Antichristo, bona quæque
 25 deficere, mala vero et adversa proficere. Non
 26 sic tamen, quamvis novissimis temporibus in
 27 Ecclesia Dei aut evangelicus vigor cecidit, aut
 28 christianæ virtutis aut fidei robur elanguit, et
 29 non supersit portio sacerdotum, quæ minime
 30 ad has rerum ruinas, et fidei naufragia succum-
 31 bat; sed fortis et stabilis honorem divinæ mai-
 32 statis, et sacerdotalem dignitatem plena timo-
 33 ris observatione tueatur.

Promissa nobis est plena securitas dicente Chri-
 sto ad apostolos suos tunc, cum eo esset, ut ad
 Patrem suum rediens, eos ad constituendam Eccle-
 siam suam in universum mundum mitteret: *Ego
 ego vobiscum sum usque ad consummationem seculi.*
 Apostoli fatis ac morte sua dum sunt defuncti, ne-
 cesse est ergo promissionem ad eorum successores
 pertinere *usque ad consummationem seculi* in uni-
 tate Ecclesiæ catholicæ, qua non interrupta serie
 unus post alterum inde ab apostolis successor or-
 dinatus est, si non semper in eadem ecclesia (præ-
 ter sedem enim Petri Romæ nulla hodie in unitate
 Ecclesiæ catholicæ superest ab apostolis ipsis fon-
 data) semper tamen manet ordinationis sacræ per
 orbem catholicum continuatio inde ab apostolis,
 eritque iuxta divina promissa ac institutionem us-
 que

que ad consummationem seculi; periculosissimis
 adeoque etiam illis novissimis Antichristi tempori-
 bus tutissimum electorum asylum, ne in errorem
 abducantur, in communione Ecclesiæ catholicæ
 centro unitatis consociatæ ac petræ, super quam
 Christus Ecclesiam suam ita firmavit, ut portæ in-
 feri nunquam sint adversum eam prævalituræ, quo-
 usque Christus promisit apostolis, se usque ad
 consummationem seculi cum ipsis futurum. Do-
 minus noster, scribit a) S. Cyprianus ad lapsos,
 cuius præcepta metuere, et observare debemus epi-
 scopi, honorem et Ecclesiæ suæ rationem disponens in
 Evangelio loquitur, et dicit Petro: Ego tibi dico,
 quia tu es Petrus, et super istam petram ædifica-
 bo Ecclesiam meam, et portæ inferi non vincent
 eam: et tibi dabo claves regni cœlorum, et quæ
 ligaveris super terram, erunt ligata in cœlis, et
 quæcunque solveris super terram, erunt soluta et
 in cœlis: inde per temporum et successionum vices
 episcoporum ordinatio, et Ecclesiæ ratio decurrit,
 ut Ecclesiæ super episcopos constituatur, et omnis
 actus Ecclesiæ per eosdem præpositos gubernetur.

Inconcussa semper stetit sedes Petri in com-
 munionem Ecclesiæ catholicæ inter procellas perse-
 cutionum, quibus exterius, et ventos hæresum ac
 schismatum, quibus interius quassatur. Obrutæ
 sunt hinc inde per orbem catholicæ aliæ sedes per
 decursum seculorum deiectæ; etiamnum iacent flo-
 rentissimæ aliquando Ecclesiæ ab ipsis apostolis apo-
 stolicisque viris constitutæ; una sedes Petri incon-
 cussa stat, ac cathedra, quam S. Cyprianus ad Cor-

S 5

nelium

a) Epist. 33. p. 216.

nelium P. a) scribens, *Ecclesiam principalem* vocat, unde *unitas sacerdotalis exorta est*. Ipse S. martyr suo nos exemplo et periculo docet, et cautos reddit in causa rebaptizandorum hæreticorum a sententia R. S. abscedens, non quod crederet, a centro hoc unitatis recedere, aliquando longius; sed quod talem controversiam esse existimaret, in qua salva unitate et communione ecclesiasticis diversum sentire integrum esset; „Neminem autem dicantes, (ut episcopos hac in causa congregatos Carthagine alloquitur) aut a iure communionis aliquem, si diversum senserit, amoventes. Neque enim quisquam nostrum episcopos se episcoporum constituit, aut tyrannico terrore ad obsequendi necessitatem collegas suos adigit: quando habeat omnis episcopus pro libertate, et potestatis suæ, arbitrium proprium, tamque iudicari ab alio non potest, quam nec ipse potest iudicare. Sed expectemus universi iudicium D. N. I. Ch. qui unus et solus habet potestatem et præponendi nos in Ecclesiæ suæ gubernatione, et de actu nostro iudicandi „ At deinceps Ecclesia catholica in concilio generali Nicæno congregata controversiam hanc non ita adiaphoram habuit, ut S. Cyprianus, in causis hæresum et schismatum tam severus, hic porro pro pace et unitate in communione potestatis ecclesiasticæ inter summos Ecclesiæ Pastores pontificem et episcopos nimio abreptus zelo, ac studio moderandæ hierarchiæ haud sinistro, iuxta præscriptum Domini contra ac *reges gentium dimittantur*

minantur eorum, καταχυσάμενος siquidem S. Stephanum P. et M. hic petere censendus fit, qui suam etiam pro Christo fudit sanguinem in cathedra Petri Romæ, quo ducendum hunc fore Io. XXI. prænuntiavit Christus significans, qua morte cum esset clarificaturus.

C A P U T LIII.

S. Victorini de Antichristo Nerone et imperio Rom. opinio; Lactantii item.

Romæ S. Petrus cruci affixus est sub Nerone, quem multi futurum Antichristum existimant, ut S. Hieronymus testatur in cap. XI. Dan. S. Augustinus lib. XX. de civit. Dei c. 19. et Sulpitius Severus lib. II. hist. S. Opinio hæc videtur ex opinione vulgi esse: cum teste Suetonio cap. 57. diu Nero post mortem crederetur vivere ac rediturus. S. Victorinus Petav. ep. in scholiis in cap. XI. Apoc. circa finem sec. III. Neronem, quasi reveritus maiestatem Romanam, tardius nominat Antichristum. Postquam enim duos testes ab Antichristo interficiendos commemorasset a) de bestia agens, quæ ascendit de abyſſo, eam ascensuram ex Ezech. et Isaia probatum in regno regnorum, id est Romanorum. Et mox: Fuisse autem eum in regno Romanorum, et fuisse inter cæsares, et Paulus apostolus contestatur: ait enim ad Thessalonicenses: Qui nunc tenet, teneat, donec de medio fiat; et tunc apparebit iniquus ille, cuius est adventus

a) T. IV. Bibl. PP. p. 69.

adventus secundum efficaciam satanæ, signis et portentis mendacibus. Et ut scirent illum venturum, qui tunc erat princeps, a) adiecit: arcanam iam malitiæ molitur, id est malitiam, quam falsus est, arcane molitur. Et iterum: Septem capita, septem reges Romanorum, ex quibus Antichristus est, ut in priori diximus. Et cornua decem, decem reges in novissimo tempore hos eodem dicit, ut plenius ibi tractabimus. Nempe postquam Antichristi initium sumendum a prælio Michaelis et angelorum eius in coelis dixisset ad finem cap. XI. ad cap. XII. et bestiam et reges septem iam etiam suo nomine appellat, e quorum numero sit bestia, Nero scilicet. Et mox: „Unum autem de capitibus quasi occisum in mortem, et plagam eius curatam, Neronem dicit. Constat enim dum insequeretur eum equitatus missus a senatu, ipsum sibi gulam succidisse. Hunc ergo suscitatum Deus mittet regem dignum, sed dignum, qualem meruerunt Iudæi „

Alii, teste Lactantio *De mortibus persecutorum*, Neronem esse translatus crediderunt, ac vivum reservatum, quos ipse deliros vocat. Fuerunt, qui Lactantio ipsi affingerent hanc opinionem, Neronem nempe interpretantes potentissimum illum regem lib. VII. Institut. c. 15. &c. qui cæteros decem sit superaturus iuxta Danielelem, ad occasum quartæ monarchiæ Romanæ, cuius finem, ut alibi vidimus, non adeo abesse putavit, cum aliis quamplurimis sanctis Patribus.

CAPUT

CAPUT LIV.

S. Cyrilli Hierosol. et S. Ephrem mens de Ecclesia novissimorum temporum tempore Antichristi.

§. Cyrillus Hierosol. catechesi XV. de secundo Christi adventu, etsi tempus non curiose inquirendum statim initio statuatur, „ Verum (addit) expediebat nos signa consummationis perspecta habere, et quoniam a nobis expectabatur Christus: ne decepti moreremur, et a mendaci Antichristo in errorem abduceremur, divino nutu moti, sapienti Dei consilio, apostoli ad verum magistrum accedunt, et aiunt: *Dic nobis quando hac erunt, et quod signum adventus tui et consummationis seculi?* Expectamus te secundo venturum, sed satanas transfiguratur in angelum lucis. Nos igitur tutos redde, ut non alium „ tui loco adoremus „ a) Tum S. Pater ex responsione Christi signa suis temporibus accommodata et propinqua colligit, impostores, bella tum externa Romanorum nominatim tunc cum Persis, cum interna seu Ecclesie diffidia eo tempore: „ Si „ audieris b) (inquit) quod episcopi adversus episcopos, et clerici adversus clericos, et populi „ in populos ad sanguinem usque grassentur, ne „ perturberis; prædictum enim antea fuit in scripturis „ Proximum signum statuit deinde abominationem desolationis, hoc est Antichristum cum defectione a fide in duabus sibi tunc oppositis Sabelliana

a) n. 4. p. 225. b) n. 7. p. 227.

Sabelliana et Ariana hæresibus. Subdit a) vero: „Ti-
 „ bi igitur provide o homo, et animam securam rel-
 „ de. Testificatur nunc tibi Ecclesia in præsentia Dei
 „ viventis, et quæ Antichristum spectant, præ-
 „ nuntiat tibi, antequam eveniant. Eaque sive tuo
 „ tempore futura sint, nescimus, sive posterius
 „ nescimus: optimum tamen, te horum gnarum
 „ præmuniri. „

Hoc tamen, quod notavimus de Romano impe-
 rio (quod iam catech. XII. 28. notaverat, et hic
 deinceps n. 30. dicit, hoc ecclesiasticos auctores
 tradidisse) mox præcise statuit, Antichristum ma-
 gum indigitans, „ Qui (ut ait) et Romani imperii
 „ dominationem usurpabit, et falso se Christum
 „ appellaturus est, et per hanc Christi appellatio-
 „ nem Iudæos, qui unctum (seu Messiam ac Chri-
 „ stum) expectant, decipiet, gentilesque magicis
 „ præstigiis ac dolis pertrahet. Veniet porro
 „ præfatus iste Antichristus, cum Romani imperii
 „ completa fuerint tempora, iamiamque mundi
 „ finis proximus erit. Tum simul Romanorum
 „ reges exsurgent, in diversis forte locis. Post
 „ hos vero undecimus erit Antichristus, magicæ
 „ artis adminiculo Romanum imperium usurpans.
 „ Tres eorum, qui ante se regnaverint, humilia-
 „ bit, septem vero reliquos suæ ditioni subiectos
 „ habens. Ac primum quidem veluti eruditus et
 „ prudens quispiam clementiam, temperantiam,
 „ humanitatemque simulabit: at Iudæis per signa,
 „ falsa ex magicis artibus prodigia, quasi ipse
 „ expectatus Christus esset, deceptis, omnibus
 „ deinceps

deinceps crudelitatis, et sceleris inscribetur notis, ita ut omnes iniustos et impios, qui ipsam præcessere, improbitate superet: sanguinarium præfractæ duritiæ, inmisericordem, et versipellem, cum adversus omnes, tum vero maxime contra nos christianos animum gerens. Postquam vero tres annos et menses sex duntaxat talia designaverit, ab secundo unigeniti Filii Dei Domini et Salvatoris nostri Iesu Christi glorioso de cœlis adventu abolebitur: qui spiritu oris sui Antichristum interficiens, illum igni tradet sempiterno. Quod dixit de tribus et dimidio anno iterum a) repetens: „Quod (subdit) non ex apogryphis dicimus, sed ex Daniele, ait namque: *Et dabitur in manu eius usque ad tempus, et tempora et dimidium temporis.* Ac demum: Te ipsam igitur hortatur, o homo: habes signa Antichristi, neque solus ea recordare, sed et omnibus absque invidia communica. Si filium secundum carnem habes, illum iam instrue, et mone: et si quempiam per catechesin, hunc quoque cautum redde, ne falsum (Christum) sicut verum recipiat. Iam enim mysterium perficitur iniquitatis. Terrent ecclesiarum scissiones, terret fratrum odium. Et hæc quidem dicantur tantum, absit vero, ut nostris temporibus compleantur, cauti tamen interim fiamus. „

P. A. A. Touttée editor S. Cyrilli in nota I. ad n. XVI. huius catechesis b) ubi fideles animat ad resistendum fortiter Antichristo, *Non enim, aiens, robur et nervos Ecclesiæ desperatos habeo*, etiam S. Ephrem

a) n. 16. b) p. 232.

Ephrem inter eos refert, qui cultum Ecclesie Antichristi tempore cessaturum potent, qui nempe in sermone de Antichristo pagina 229. „Lugebit
 „ (inquit) terra et mare, quia vox psalmi et orationis repente cessavit ab ore hominum: lugebunt ecclesie Christi universae luctu maximo, eoquod amplius non afferatur divina et sancta oblatio. Necdum commentarius S. Hippolyti in Daniele in lucem prodierat, dum hæc scripsit P. Touteus, alias facile rationem invenisset, S. Hippolytum sibi conciliandi, atque etiam S. Ephrem sic interpretandi, ut nequaquam pugnet cum Christi promissione, se cum suis suaque Ecclesia futurum usque ad consummationem seculi. Meminisse porro oportet, quale sit futurum illud tempus, ut nisi abbreviarentur dies illi, non fieret salva omnis caro. Conferamus iam obtutum nostrum in florentissimam olim Orientalem ecclesiam, ubi a seculis iam cessarunt sacra christiana; in magna vero Occidentis parte oblatio, et sacrificium incruentum Missæ antiquatum est, et abolitum.

Quodsi iam nostrum hoc præsens circumspicimus tempus, et quæ futura sint illis diebus, quibus, si fieri posset, in errorem inducerentur etiam electi, simul in animum inducamus, nec S. Hippolytum culpabimus differentem, commentantemque in Daniele (ubi hic nobis Antiochum Antichristi typum sistit) nec S. Ephrem ex eius sententia perorantem: quod timide admodum facit, sic sermonem in *Adventum Domini et de consummatione seculi, et in adventum Antichristi au-*

spicatus

icatus a) „ Quomodo minimus ego peccator Ephrem, plenusque delictis enarrare ea potero, quæ meas excedunt vires? Quia tandem Salvator noster pietate sua indoctos sapientiam docuit, perque eos fideles ubique illuminat, et ipse linguam nostram affatim movet, ad ea recensenda, quæ in communem utilitatem ædificationemque, et mihi dicenti, et cunctis auditoribus cedere possint, verba in doloribus facturus sum, et cum suspiriis dicam de instanti huiusmodi consummatione, impudentissimoque ac sævissimo dracone, qui turbaturus adveniet omnem sub cœlo regionem, timorem ac pusillanimitatem, gravemque perfidiam multorum simul hominum pectoribus iniiciens; prodigia quoque ac signa terroresque protendens, ut si fieri possit, in errorem etiam ipsos inducat electos, omnesque decipiat in falsis ac mendacibus signis, prodigiorumque imaginibus, quæ ab illo fient. Siquidem sancti Dei permissu potestatem, decipiendi mundum, accipiet, quod impleta iam sit impietas seculi, quodque ab omnibus, et ubivis locorum pessima quæque perpetrentur. Eam igitur ob rem immaculatus Dominus spiritu erroris tentari patietur mundum propter eorum impietatem: quandoquidem sic Deo derelicto, placuit hominibus adhærere maligno. Magnum, fratres! tunc cunctis hominibus fidelibus erit certamen in diebus illis, quando signa et prodigia in magna potestate ab ipso dracone perficientur: quando rursus seipsum ut Deum ostentabit, for-

Tom. II.

T

„ midabilibus

a) T. II. opp. Græc. lat. p. 222.

„midabilibus portentis per aera volitans, cun-
 „que dæmones in forma angelorum coram tyra-
 „no in aere sublimes volitare conspiciuntur.
 „Clamabit enim in fortitudine, etiam formas in-
 „mutans, ad immensum terrorem cunctis inci-
 „tiendum hominibus. Quis, quæso fratres, si
 „tunc reperietur mundus, et immobilis persistens,
 „ut evidens tunc argumentum secum in animo
 „habeat, iam sanctum unigeniti filii Dei adven-
 „tum adesse, quando inenarrabilem illam viderit
 „tribulationem, ubique super omnem animam
 „fieri. Et paulo post: „Quis, obsecro dies illi
 „feret? Quis intolerabilem illam sustinebit? Quo-
 „do viderit confusionem populorum undique ab
 „ultimis finibus terræ venientium ad videndum
 „tyrannum, multosque coram tyranno prociden-
 „tes, clamantesque magno cum tremore: Tu
 „es Salvator noster. Sic sæpius ille Antichri-
 „stum tyrannum nominat ^{a)} et adumbrat, apostatam
 „etiam compellans, et impostorem: „Veniet (ait),
 „scelestinus ille sicut fur: et ut cunctos deci-
 „pere possit, se humilem simulabit, atque quie-
 „tum, iniustitiæ osorem, averforem idolorum,
 „magnum pietatis æstimatorem, benignum, pau-
 „perum amatorem: supra modum autem Iudæo-
 „rum gentem honorabit, quod scilicet maxime
 „illius exspectant adventum &c. Idem iam an-
 „tea de charactere Antichristi in dextera et fronte,
 „ne scilicet (inquit,) facultas sit homini, dextera
 „se signandi signo crucis, neque rursus in fron-
 „te ullatenus sanctum Domini nomen imprime-

„ TC

a) P. 224. 226. 227. 228.

„ re queat , aut gloriosam , et honorandam Chri-
 „ sti crucem „ Habetur porro eiusdem argumen-
 ti sermo T. III. p. 140.

C A P U T XV.

S. Chrysostomus in epistolam II. Thessal. II.

S. Io. Chrysostomus hom. I. in epist. II. ad The-
 salonicenses fabulas tunc de Antichristo in vul-
 gus pervagatas notans, utilem nobis dicit fuisse etiam
 Thessalonicensium dubitationem , ut a S. Paulo
 percunctandi locum sumerent, „ Non enim (ait,)
 „ illis solum, sed nobis quoque sunt hæc utilia,
 „ ut a fabulis puerilibus, et ab anilibus deliriis
 „ liberemur. An non sæpe audivistis, cum pueri
 „ essetis, quosdam multa dicere de Antichristo,
 „ et de genuflexione: adhuc enim teneris nostris
 „ animis hæc inserit diabolus, ut dogma augeatur,
 „ et nos possit decipere. Non hæc ergo præter-
 „ misisset Paulus, de Antichristo differere, si fuif-
 „ sent utilia. Ne ergo hæc quæramus. Non enim
 „ sic veniet inclinans genua, sed se efferens supra
 „ omne, quod Deus dicitur, aut colitur: adeo
 „ ut in templo Dei tanquam Deum se collocet,
 „ ostentantem se esse Deum. Quemadmodum
 „ enim diabolus cecidit ex arrogancia, ita etiam
 „ qui ab ipso movetur, instructus est ad arrogan-
 „ tiam „ a) Et hom. III. de persona Antichristi
 sermonem instituens b) quis sit ille filius perditio-
 nis, „ Quis est autem ille, (quærit.) Nunquid

T 2 „ Satanaz?

a) T. XL. p. 511. b) n. 2. p. 525.

„Satanas? Nequaquam, respondet. S
 „mo quidam suscipiens omnem eius op
 „nem. *Et revelatus fuerit homo, inquit*
 „*qui extollitur supra omne, quod dicitur*
 „*aut colitur.* Non enim illos inducet ad
 „idolorum, sed erit quidam Dei adversari
 „solvet et destruet omnes deos, et iubebi
 „sum pro Deo adorare. Et sedebit in
 „Dei, non quod est Ierosolymis, sed in
 „Ecclesiae. Ostendit, inquit, seipsum
 „Non dixit, dicentem, sed tentantem ost
 „Facies enim magna opera, et signa o
 „mirabilia „ Hom. IV. a) quærenti for
 „piam, quid sit illud: *quod detineat tam c*
 „ab apostolo positum? „ Alii quidem dicur
 „spondet,) gratiam spiritus, alii autem Rom
 „imperium. Quibus ego maxime assentior.
 „re? Quoniam si voluisset, dicere spiritum
 „dixisset obscure, sed aperte, quod nun
 „que eum detinet gratia spiritus, hoc est
 „mata, seu dona gratuita... Quoniam aute
 „dicit de Romano imperio, merito iam æt
 „tice et adumbrate est locutus. Neque en
 „lebat supervacaneas suscipere inimicitias,
 „tilia pericula. Nam si dixisset, futurum
 „ut paulo post Romanum everteretur impe
 „eum protinus tanquam exitiosum, et p
 „rum hominem confodissent, et fideles o
 „ut qui sub eo viverent, et militarent,
 „neque hoc, neque cito futurum, dixit: c
 „quam semper idem dicit. Sed quid? ut

„ leti

, letur; inquit, ipse in tempore suo. Nam mysterium iam operatur. Neronem hic dicit, ut qui sit typus Antichristi. Ille etiam volebat existimari Deus. Recte autem dixit, *mysterium*, non enim aperte, sicut ille, neque omni exuto pudore. Si enim ante illud tempus inventus, inquit, fuit, qui in vitio non multum abfuit ab Antichristo, quid mirum, si iam erat? Sic obscure dixit, neque enim voluit reddere manifestum, non propter timorem, sed nos erudiens, ne supervacaneas inimicitias suscipiamus, cum nihil sit, quod urgeat. Ita hic quoque dicit: *Tantum, ut qui tenet nunc, teneat, donec e medio fiat.* Hoc est, quando Romanum imperium de medio fuerit sublatum, tunc ille veniet. Et merito. Quamdiu enim fuerit metus huius imperii, nemo cito subiicietur. Quando autem hoc fuerit subversum, vacans invadet imperium, hominumque et Dei imperium aggredietur rapere. Sicut enim eversa sunt, quæ ante illud fuerunt, regna, ut Medorum a Babyloniiis, Babyloniorum a Persis, Persarum a Macedonibus, Macedonum a Romanis; ita hoc quoque ab Antichristo. Et hoc cum magna evidentiâ nobis tradit Daniel „.

C A P U T LVI.

S. Hieronymus eandem epist. cum Daniele conciliat. Item Theodoretus.

Intelleximus iamiam S. Hippolythum ad rem etiam in Daniele commentantem; concordant alii

SS. Patres, imprimis S. Hieronymus tum in alio etiam prophetas, cum vero eodem, quo S. Chrysostomus, versatus argumento in libro questionum seu epistola ad Algasiam responsoria ad questionem undecimam ab ea propositam ad locum D. Pauli: *Nisi discessio venerit primum, et revelatus fuerit homo peccati, et rel.* Sic vero S. Pater a mentem D. Pauli pandit respondentis ad dubia, ipsi a Thessalonicensibus proposita: „ Igitur The-
 „ lonicensium animos vel occasio non intellecta
 „ epistolæ, vel ficta revelatio, quæ per somnium
 „ deceperat dormientes, vel aliorum coniectura,
 „ Isaia et Danielis, evangeliorumque verba de
 „ Antichristo prænunciantia in illud tempus inter-
 „ pretantium moverat, atque turbaverat, ut in mai-
 „estate sua tunc Christum sperarent esse venturum.
 „ Cui errori medetur apostolus, et exponit, quæ
 „ ante adventum Christi debeant præstolari, ut
 „ quum illa facta viderint: tunc sciant Antichri-
 „stum, id est, hominem peccati, et filium per-
 „ditionis, qui adversatur, et extollitur supra om-
 „ne, quod dicitur Deus, et quod colitur, ita
 „ ut in templo Dei sedeat, esse venturum. Ni-
 „ si, inquit, *venerit discessio primum*, quod gra-
 „ce dicitur *ἀπασαρία*, ut omnes gentes, quæ Ro-
 „mano imperio subiacent, recedant ab eis, et
 „ *revelatus fuerit*, id est, ostensus (quem omnia
 „ prophetarum verba prænuntiant) *homo peccati*,
 „ in quo fons omnium peccatorum est, et *filius*
 „ *perditionis*, id est, diaboli: ipse est enim uni-
 „versorum perditio, qui adversantur Christo, et
 „ ideo

„ ideo vocatur Antichristus: et extollitur supra
 „ omne, quod dicitur Deus, ut cunctarum gentium
 „ deos, siue probatam omnem veram religionem
 „ suo calcet pede: et in templo Dei, vel Ierosoly-
 „ mīs (ut verius arbitramur) sederit, ostendens
 „ se, tanquam ipse sit Christus filius Dei. Nisi,
 „ inquam, fuerit Romanum imperium ante deso-
 „ latum, et Antichristus præcesserit, Christus non
 „ veniet; qui ideo ita venturus est, ut Antichri-
 „ stum destruat &c. Nec vult aperte dicere, Ro-
 „ manum imperium destruendum, quod ipsi im-
 „ perantes æternum putant. Unde secundum Apo-
 „ calypsin Ioannis in fronte purpuratæ meretricis
 „ scriptum est nomen blasphemiae, id est, Romæ
 „ æternæ. Si enim aperte audacterque dixisset,
 „ non veniet Antichristus, nisi prius Romanum
 „ imperium deleatur, illa causa persecutionis in
 „ orientem tunc Ecclesiam videbatur „ Mox
 „ etiam quod sequitur apud apostolum: *Iam enim*
 „ *mysterium operatur* &c. De Nerone impurissimo
 „ cæsarum interpretatur: „ Et quod ille operaturus
 „ est postea, in isto ex parte completur, tantum
 „ ut Romanum imperium, quod nunc universas
 „ gentes tenet, recedat, et de medio fiat: et tunc
 „ Antichristus veniet, fons iniquitatis, quem Do-
 „ minus Iesus interficiet spiritu oris sui, divina
 „ scilicet maiestate &c. „

Alibi iam S. Hieronymi lamenta audivimus, quæ
 tunc de capta Roma, cum commentariis in prophe-
 tas incumberet, passim in suis prologis edit: pro-
 logo in Ezech. a) *Clarissimum terrarum omnium lu-*

men extinctum deplorat, imo Romani imperii truncatum caput &c. in prologo lib. VIII. a) quasi iam oblitum seculi calamitatum animum pendens, quod, ait, in extremo sine iam positum, congemiscit, et parturit, donec qui tenet, e medio fiat, et pedes statua quondam ferrei fragilitate digitorum scissilium conterantur. Me non montes quivis intelligit, statuam Nabuchodonosori in somno visam indigitari, qua quatuor regna Dan. II. representabantur, uti etiam postea Dan. VII. per quatuor bestias, quæ deinceps S. Hieronymus interpretatur, tum vero ad verba illa: *Aspicebam propter vocem sermonum grandium, quos cornu illud loquebatur etc. b)* „Dei iudicium (inquit,) venit propter humiliandam superbiam. Idcirco Romanum delebitur imperium: quia cornu illud loquebatur grandia. Et vidi, quoniam interfecta esset bestia, et periisset corpus eius. In uno Romano imperio propter Antichristum blasphemantem, omnia simul regna delenda sunt, et nequaquam terrenum imperium erit, sed sanctorum conversatio, et adventus Filii Dei triumphantis, de quo dicitur; *Et ecce cum nubibus cæli quasi filius hominis veniebat*; qui in somno Nabuchodonosor lapis scribitur abscessos sine manibus, Christus nempe humilis in adventu primo, hic autem cum nubibus cæli in maiestate sua. Et iterum de Antichristo: *Et sermones contra excelsum loquetur &c.* „Sive, (iunt c) verba S. Hieronymi,) ut interpretatus est Symachus; Sermones quasi Deus loquetur, ut qui

„ Dei

a) P. 867. b) Dan. VII. 11. p. 1102. c) p. 1103.

„ Dei assumit potentiam, verba quoque divinæ
 „ sibi vindicet maiestatis. *Et sanctos Altissimi con-*
 „ *teret, et putabit, quod possit mutare tempora et*
 „ *leges:* Præliabitur enim Antichristus contra
 „ sanctos, et superabit eos: in tantamque erige-
 „ tur superbiam, ut leges Dei, et ceremonias mu-
 „ tare conetur, et elevetur supra omne, quod di-
 „ citur Deus, religionem cunctam suæ subiiciens
 „ potestati „. Quæ deinceps Dan. VIII. sequun-
 „ tur, ad Iudæos quidem pertinent, etiam c. XI.
 „ monarchiæ tertiæ tempore in regno Seleucidarum
 „ in Syria, sub Antiocho Epiphane præsertim, et
 „ Machabæis. *Nostri autem, addit a) S. Hierony-*
 „ *mus, hac omnia de Christo prophetari arbitrantur:*
 „ Tanquam typo scilicet in Antiocho rege, exem-
 „ plo adducto ex psalmo 71. *qui prænoscitur Sal-*
 „ *monis, et omnia, quæ in eo dicuntur, Salomoni*
 „ *non valent convenire.* Et mox: „ Sicut igitur Sal-
 „ vator habet, et Salomonem et cæteros sanctos
 „ in typum adventus sui; sic et Antichristus pes-
 „ simum regem Antiochum, qui sanctos persecu-
 „ tus est, templumque violavit, recte typum sui
 „ habuisse credendus est „. Sic etiam S. Hierony-
 „ mus Iob. III. de iudicio gentium populum Dei
 „ affligentium *b)* interpretatur: „ Hæc iuxta literam
 „ sibi Israel miserabilis repromittit. Nos iuxta
 „ coeptam tropologiam et gentes dæmonum, et
 „ eos, qui quotidie contra Ecclesiam dimicant,
 „ et in ultimo sub Antichristo adversum sanctos
 „ Domini pugnaturi sunt, accipere possumus:
 „ qui idcirco congregantur, ut pereant „. Non-

T 5

nulla

a) P. 1127. b) p. 1365.

nulla eiusmodi a se explicata postquam collegit
 in cap. II. Sophoniæ, in illud præsertim ultimum
Hæc est civitas gloriosa, habitans in confidentia,
quæ dicebat in corde suo: Ego sum, et extra me
non est alia amplius: quomodo facta in desertum,
cubile bestia? Omnis, qui transit per eam, sibi
bit, et movebit manum suam. „ Ecclesia autem
 „ (pergit,) videtur prima fronte esse blasphemum,
 „ quod ea futura sit invia, et deserta, et bestia
 „ habitent in ea, et postea ei cum insultatione da-
 „ catur: *Hæc est civitas malis dedita, quæ habi-*
 „ *tabat in spe, quæ dicebat in corde suo: Ego*
 „ *sum, et non est præter me amplius: quomodo*
 „ *facta est in solitudinem, pascua bestiarum? Sed*
 „ *qui consideraverit illud apostolicum b) in quo dici-*
 „ *tur: „ In novissimis temporibus instabunt tempo-*
 „ *ra pessima: et erunt homines sui amatores, avari,*
 „ *arrogantes, superbi, blasphemi, parentibus non ob-*
 „ *edientes, ingrati, scelesti, sine affectione, sine pa-*
 „ *ce, odio habentes bonum, proditores, temerarii,*
 „ *inflati, voluptatum amantes magis, quam Dei;*
 „ *habentes formam pietatis, virtutem autem eius*
 „ *denegantes; Nec non et hoc, quod in evangelio*
 „ *scriptum est: quod multiplicata iniquitate re-*
 „ *trigescet charitas multorum: in tantum, ut in*
 „ *illo tempore compleatur: Veruntamen venient*
 „ *filius hominis, putas, inveniet fidem super terram?*
 „ non mirabitur de extrema Ecclesiæ vastitate:
 „ quod regnante Antichristo, redigenda sit in so-
 „ litudinem et tradenda bestiis, et passura, quæ-
 „ cunque nunc propheta describit. Si enim Deus

„ propter

a) P. 1668. b) II. Tim. III. 1.

propter infidelitatem ramis naturalibus non percit, sed fregit eos, et posuit flumina in desertum, et fontes aquarum in sitim, terram fructiferam in saluginem propter malitiam habitatorum eius: cur non e contrario eos, de quibus dixerat: *Posuit desertum in paludes aquarum, et terram sine aqua in fontes aquarum, et habitare fecit ibi esurientes*, et cætera: et quos inseruit de oleastro in radicem bonæ olivæ, si immemores beneficii recesserint a conditore suo, et adoraverint Assyrium, evertat, et ad eandem sitim reducat, in qua prius fuerant? Quod quum generaliter in adventu Antichristi, sive in fine mundi possit intelligi; tamen quotidie in his, qui simulant, se esse de Ecclesia Dei, et operibus negant: auditoresque legis sunt, et non factores, accipi potest &c. „ Quem hic S. Hieronymus locum D. Pauli Rom. XI. 11. &c. innuit, attulimus supra, ubi de conversione Iudæorum locuti sumus.

Qui conversionem hanc novissimis demum temporibus futuram existimarunt, illa Christi usurpantes Io. VI. *Ega veni in nomine Patris mei, et non accipitis me: veniet alius in suo nomine, et hunc accipietis*, putant, Iudæos primum Antichristo adhæsurus, sed eum relicturos, ut diximus, conversos a duobus testibus, aut uno Elia, quem Christus præcursores secundi adventus sui fore, ipse testatur. Ita etiam Theodoretus a) de Antichristo lib. V. hæret. fab. In Daniel. VII. porro cum S. Hippolytho M. decem cornua decem reges quat-

ta

a) T. IV. p. p. 302.

te seu Romane monarchie interpretatur a) qui
 circiter finem regni exsurgent; cornu autem pu-
 rum e medio ipsorum exsurgens Antichristum, et
 bestiam quartam ad Dan. VII. 23. designare dicit
*regnum quartum nimirum, quod superabit omnia
 regna et devorabit &c.* „ Hæc autem (ait) illi
 „ per ænigmata discebant: nos vero ipsa experi-
 „ entia didicimus, qui videmus prædictionis even-
 „ tum, exactionem tributorum, paupertatem com-
 „ plures opprimentem, et alia fieri quotidie cer-
 „ nimus. Tunc postquam probasset decem re-
 „ ges, de quibus Dan. V. 24. non successive, sed
 „ simultanee futuros, „ Perspicuum est igitur (per-
 „ git) ita prædicent, fore, ut decem circa finem
 „ simul exsurgant, et postremus Antichristus ex-
 „ oriatur, regnumque obtinere contendat: quem
 „ cum ipsis bellaturum, ac tres ex ipsis eversum
 „ asserit. Qui quidem non contentus ea victoria,
 „ quam de hominibus reportavit, etiam (ut in-
 „ terpretatur locum Daniel. VII. 25.) sermones
 „ contra Altissimum loquetur, et sanctos Altissimi
 „ veterascere faciet, et, ut quædam habent ex-
 „ emplaria, *humiliabit, et cogitabit, mutare tem-
 „ pora et leges.* Tanta enim rabie et insania con-
 „ citabitur, ut superba verba, et maledicta contra
 „ Deum altissimum coniiciat, omneque supplicii
 „ genus inferat iis, qui ipsi Deo grato et benevo-
 „ lo animo inservientes, sanctitatis participes fue-
 „ rint: opinabiturque, posse se pietatem, quæ tunc
 „ vigeat, funditus evertere, optimamque ipsius
 „ rempublicam commutare. Hoc enim innuit,
 „ cum

a) L. VII. T. II. p. 636.

„ cum dixit: *cogitabit mutare tempora et legem*,
 „ hoc est, eam rempublicam, quæ tunc res ad-
 „ ministrabit „. Cum aliis porro non amplius
 quam tres cum dimidio annos tribuit Antichristi
 tyrannidi. Hucque ad figendum tempus revocat,
 quæ Dan. XII. de ultima septuaginta hebdomada-
 rum habentur: *a tempore enim mutationis iugis*
sacrificii, et ut data fuerit abominatio desolationis,
et dies mille ducenti nonaginta, subdit Theodoretus:
Tempus igitur, et tempora, et dimidium tempo-
ris, tres annos cum dimidio dicit, quibus cornu
illud magna loquens imperabit. Et postquam rem
 omnem verbis apostoli II. Thess. II. ipsisque
 Christi Domini illustrasset: *Videte*, concludit,
quemadmodum ea, quæ angelus ænigmatice inter-
pretatus est, aperte beatus Paulus docuerit. In
 commentario porro epistolæ II. ad Thessal. a) dum
 illud *mysterium iniquitatis* alii de Nerone accipiunt,
 ut monet, *Ego autem*, subdit, *existimo, aposto-*
lum exortas hæreses significare.

C A P U T LVII.

S. Augustinus de Antichristo.

Hoc vero iam paulo supra memoravimus, uti et-
 iam, quod in eandem sententiam de malis et
 fideis, qui sunt in Ecclesia, commemoravit S. Au-
 gustinus lib. XX. de civit. Dei cap. 19. ubi totum
 illud, quod apostolus II. Thess. II. de manifesta-
 tione Antichristi ibi habet, ex professo illustrat b)
 nec dubitat apostolum „ de Antichristo ista dixit-

„ se,

a) T. III. p. 387. b) T. VII. n. 2. p. 597.

„ se, diemque iudicii (hunc enim appellat diem
 „ Domini) non esse venturum, nisi ille prior ve-
 „ nerit, quem refugam vocat, utique a Domino
 „ Deo. Quodsi de omnibus impiis merito dici
 „ potest, pergit, quanto magis de isto? Sed in
 „ quo templo Dei sit sessurus, incertum est: u-
 „ trum in illa ruina templi, quod a Salomone
 „ rege constructum est, an vero in Ecclesia. „
 „ Ubi quorundam notat sententiam, qui hic „ non
 „ ipsum principem, sed universum quodammodo
 „ corpus eius, id est, ad eum pertinentem ho-
 „ minum multitudinem simul cum ipso suo prin-
 „ cipe hoc loco intelligi Antichristum volunt. „
 „ Iam vero in mentem revocemus deplorandum il-
 „ lum statum Ecclesiæ, quo Apoc. XX. 7. solven-
 „ dus dicitur *satanas de carcere suo, et exhibit, et*
 „ *seducet gentes, qui sunt super quatuor angulos ter-*
 „ *ræ*, eo præsertim tempore, quo evangelium apud
 „ omnes gentes prædicatum fuerit, quod Christus
 „ in evangelio signum nobis sui adventus ad iudici-
 „ um dedit. Seducturus nempe dicitur *satanas solu-*
 „ *tus gentes, quæ sunt super quatuor angulos terræ,*
 „ *cum consummati fuerint mille anni*, quibus com-
 „ prehenditur tempus regni Christi. *Hæc est resur-*
 „ *rectio prima*, ut suo loco expositum est. *Beatus*
 „ *et sanctus, qui habet partem in resurrectione pri-*
 „ *ma: in his secunda mors non habet potestatem;*
 „ *sed erunt sacerdotes Dei et Christi, et regnabunt*
 „ *cum illo mille annis.*

S. Augustinus c. 13. eiusdem libri p. 590. ob
 oculos habens hunc locum, quæstionem instituit:
 an etiam ad tempus Antichristi pertineat hoc re-
 gnum,

gnum? „ Quis (ait) audeat dicere, tunc cum
 „ illo non regnatura membra, quando ei maxi-
 „ me atque fortissime cohærebunt: et quo tem-
 „ pore quanto erit acrior impetus belli, tanto
 „ maior gloria non cedendi, tanto densior coro-
 „ na martyrii? Aut si propter tribulationes, quas
 „ passuri sunt, non dicendi sunt regnaturi, con-
 „ sequens erit, ut etiam in superioribus diebus
 „ in eisdem mille annis quicunque tribulabantur
 „ sanctorum, eo ipso tempore tribulationis suæ
 „ cum Christo non regnasse dicantur. Sic di-
 „ ci nequit, regnum Christi non fuisse primis Ec-
 „ clesiæ pressæ seculis: quando potius dici potuit,
 „ illud per sese substituisse, dum persecutores extra
 „ Ecclesiam fuerunt, secus ac persecutio eius soluto
 „ Satana, quando ipsum regnum Christi impetitur,
 „ estque in statu presso (non oppressa uti nec sub per-
 „ secutionibus Ecclesia, cum qua se Christus futu-
 „ rum promisit usque ad consummationem seculi)
 „ quo Christi regno ab aliis, quam quibus ab ipso
 „ commissa est potestas, usurpari suscepto: dum
 „ quivis, legitima ecclesiastica auctoritate spreta, suo
 „ relinquitur arbitrio ac libertati, ex parte cognos-
 „ cimus, nec obscure divinamus tempus etiam il-
 „ lud, quod apostolus sæpe laudata epistola secunda
 „ ad Thessalonicenses designat: quod præ oculis ha-
 „ bens S. Augustinus a) cum aliis, quos memoravi-
 „ mus, illud, quod ait apostolus: *tantum qui mo-
 „ do tenet, teneat, donec de medio fiat*, de ipso Ro-
 „ mano imperio dictum credit, *tanquam dictum sit:
 „ tantum qui modo imperat, imperet, donec de me-*

dio

a) Loco cit. lib. XX. de civ. Dei c. 19. n. 3,

dio fiat, id est, de medio tollatur. Et tunc re-
 labitur iniquus, quem significari Antichristum,
 nullus ambigit. Explicat deinceps aliam, ut iam
 notavimus, aliorum opinionem, qui quod ait
 Apostolus: *Quid detineat, scitis, et; mysterium*
operatur iniquitatis, dictum putant de malis et fictis,
 „ qui sunt in Ecclesia, donec perveniant ad tan-
 „ tum numerum, qui Antichristo magnam popu-
 „ lum faciat; et hoc esse mysterium iniquitatis,
 „ quia videtur occultum. Hortatur autem apo-
 „ stolus fideles, ut in fide, quam tenent, tenaci-
 „ citer perseverent, dicendo: *Tantum, qui modo*
 „ *tenet, teneat, donec de medio fiat*; hoc est: do-
 „ nec exeat de medio Ecclesie mysterium iniqui-
 „ tatis, quod nunc occultum est „. In hac opi-
 „ nionum diversitate illud pro indubitato habet S.
 „ Augustinus ex apostolo, Christum non venturum,
 „ iudicare vivos et mortuos, „ nisi prius venerit
 „ ad seducendos in anima mortuos adversarius eius
 „ Antichristus, quamvis ad occultum iam iudicium
 „ Dei pertineat, quot ab illo seducentur. Pra-
 „ sentia quippe eius erit, sicut dictum est, *secun-*
 „ *dum operationem satanae, in omni virtute, et si-*
 „ *gnis, et prodigiis mendacii, et in omni seductio-*
 „ *ne iniquitatis his, qui pereunt*. Tunc enim
 „ solvetur Satanas, et per illum Antichristum in
 „ omni sua virtute mirabiliter quidem, sed men-
 „ daciter operabitur „. a) Idem S. doctor eiusdem
 libri XX. de civit. Dei c. 23. *Qua prophetaverit*
Daniel VII. 15. etc. de persecutione Antichristi et
de iudicio Dei, regnoque sanctorum, in medium
 affert;

fert; a) provocat autem ad S. Hieronymi in Da-
 ni- eielem commentarium. Tum de regno et perse-
 cutione Antichristi exiguo trium et dimidii anni
 spatio, de quo ipso cap. 13. eiusdem libri b) dis-
 quisivit, an mille annis annumerandum sit? sen-
 tentiam fert c) in hæc verba: „Antichristi adver-
 sus Ecclesiam sævissimum regnum, licet exiguo
 spatio temporis sustinendum, donec Dei ultimo
 iudicio regnum sancti accipiant sempiternum,
 qui vel dormitans hæc legit, dubitare non fini-
 tur. Tempus quippe et tempora, et dimidium
 temporis, annum unum esse et duos, et dimi-
 dium, ac per hoc tres annos et semissem, etiam
 numero dierum posterius posito dilucescit; ali-
 quando in scripturis mensium numero declaratur.
 Videntur enim tempora indefinite hic dicta lin-
 gua latina: sed per dualem numerum dicta sunt,
 quem latini non habent. Sicut autem Græci,
 ita hunc dicuntur habere et Hebræi. Sic ergo
 dicta sunt tempora, tanquam si dicerentur duo
 tempora. Vereri me sane fateor, ne in decem
 regibus, quos tanquam decem homines vide-
 tur inventurus Antichristus, forte fallamur, at-
 que ita ille inopinatus adveniat, non existenti-
 bus tot regibus in orbe Romano. Quid enim
 si numero isto denario universitas regum signi-
 ficata est, post quos ille venturus est, sicut mil-
 lenario, centenario, septenario significatur ple-
 rumque universitas: et aliis atque aliis numeris,
 quos nunc commemorare non est necesse „

TOM. II.

V

Multa

a) P. 604. b) p. 590. c) p. 605.

Multa S. Augustinus, postquam hæc scripsit, fuit expertus a barbararum nationum in Romanum imperium irruptionibus, ipsemet obsidioni urbis Hipponensis per Wandalos immortalus. Commentator profecto in Apocalypsin inter opera eius iam decem omnino nationes barbaras Romano imperio incubantes recensere potuit. Quid vero nos, qui dimembrationem Romani imperii iam a multis seculis inolitam veluti indigitare, seu digitis dinumerare possumus non admodum indigne, pedibus quam manibus accommodatius ad literam Danielis II. de statua Nabuchodonosori in somno repræsentata? His Dan. VII. 8. respondet cornua decem: *Et ecce cornu aliud parvulum ortum de medio eorum*, Antichristus scilicet.

CAPUT LVIII.

S. Gregorius M. de novissimis temporibus.

Vidimus supra alias S. Gregorium M. frequenter cum primis ad novissima tempora, quæ iam tunc instarent, provocare. Id quod facit etiam, Antichristo in medium allato, terrendo: veluti lib. VII. ep. 31. ad Cyriacum episc. Cypriotum: „Quia (inquit,) hostis omnipotentis „ Dei Antichristus iuxta est, studiose cupio, ne „ proprium quid inveniat, non solum in moribus „ sed etiam in nomine sacerdotum „. Ad idem argumentum pertinent, quæ lib. IX. ep. 68. perscribit ad episcopos Ecclesiæ orientalis. lib. XXXII. in cap. XL. lob. a) locum illum Apoc. XX. 7.

B

a) T. II. p. 1059.

Et postquam consummati fuerint mille anni &c. persans; „ Millenario namque numero (scribit,) „ universum pro perfectione sua hoc, quantumlibet sit, Ecclesiæ tempus exprimitur. Quo peracto antiquus hostis suis viribus traditus, paulo quidem tempore, sed in multa contra eos virtute laxatur „

Ut passim in illo opere Antichristus inducitur, sic etiam multa de eo, loco modo citato in figura Antiochi, quæ de eo Dan. VIII. leguntur, cum iis, quæ S. Paulus II. Thessal. II. habet, con- tendens, Antichristum caudam draconis appellat a) et postea in cap. XLI. eius prædicatoribus appli- cat illud Apoc. XIII. 11. *Vidi aliam bestiam ascen- dentem de terra, habentem duo cornua similia igni, et loquebatur ut draco*; Sic effatus: „ Prio- rem quippe bestiam, id est, Antichristum supe- riore iam descriptione narraverat; post quem etiam hæc alia bestia ascendisse dicitur, quia post eum multitudo prædicatorum illius ex ter- rena potestate gloriatur. De terra quippe ascen- dere, est de terrena gloria superbire. Quæ ha- bet duo cornua igni similia: quia per hypo- crisin sanctitatis, eam quam in se veraciter Do- minus habuit, singularem sibi inesse et sapien- tiam mentitur et vitam. Sed quia sub agni spe- cie auditoribus reprobis serpentinum virus in- fundit, recte illic subditur: *Et loquebatur ut Draco* „

Apertius ex eodem S. Gregorio b) Alulfus su- per Apocalypsin c. 30. id explicat: „ Antichristus

V 2

„ veniens

a) n. 59. p. 1110. b) T. IV. append. p. 942.

„ veniens ipsas etiam summas huius seculi po-
 „ states obtinebit: qui duplici sæviens error,
 „ conabitur ad se corda hominum et missis præ-
 „ catoribus trahere, et commotis potestatibus in-
 „ clinare „. Et infra a) „ Tunc antiquus hostis
 „ suis viribus traditus, paucis quidem tempore,
 „ sed in multa contra nos relaxabitur virtute,
 „ sicut supra scriptum est: *Post hæc oportet illum
 „ solvi modico tempore. Quem quamvis sævus
 „ ad crudelitatem dilatet, superna tamen miseri-
 „ cordia brevitatem dierum angustabit, sicut ipse
 „ veritas ait: Nisi breviati fuissent dies illi, non
 „ fieret salva omnis caro. Quia enim superbus
 „ nos et infirmos Dominus conspicit, dies quos sin-
 „ gulariter malos intulit, misericorditer breviter
 „ dicit: profecto ut et superbiam terreat de tem-
 „ poris adversitate, et infirmitatem refoveat de
 „ brevitatem. Superba itaque Antichristi celsitudo
 „ super reprobos mentes hominum fastu gloriæ
 „ secularis erigetur, ita ut homo peccator, et
 „ tamen homo despiciens æstimari, Deum se super
 „ homines mentiatur. Unde Paulus apostolus di-
 „ cit: *Ita ut in templo Dei sedeat, ostendens se,
 „ tanquam sit Deus.* Sed hæc eius superbia di-
 „ stricti iudicis erit adventu ferienda „.*

CAPUT LIX.

Opiniones mediæ ævi de Antichristo.

Ubi supra Ecclesiam militantem regnum Christi
 in terris spectavimus per medium ævum, vi-
 dimus

a) C. 59. p. 954. &c.

dimus timorem Panicum, quo tunc concussus fuit orbis christianus ob pericula, quæ videbantur imminere postremorum temporum. Exterrebat tunc veterum opinio de regno Christi mille a) annis duraturo, quo magis ad terminum vergebat tempus illud: circa decimum præsertim seculum ad expeditiones in terram sanctam exstimulabat, aut erigenda monasteria, ut expeditos facultatibus huius seculi venturo iudici sisterent sese; terrebat Mahumedanismus, portendebatque discessionem illam seu apostasiam a D. Paulo notatam, b) dum veluti rapidissimus torrens florentissimam orientalem Ecclesiam, Asiam, Africam, ac nobilissimam Europæ partem inundans undequaque in illis plagis christianam expelleret religionem, minabaturque toti Romano imperio interitum: id quod est ab apostolo c) designatum his verbis: *ut qui tenet nunc, teneat, donec de medio fiat.* Perduravit periculum illud ad nostra usque tempora, ut mirum haud sit, fuisse, atque etiamnum esse, quibus visus sit revelandus ex secta illa, aut iam velut saltem in stirpe seu germine revelatus, ille *homo peccati, filius perditionis* Antichristus: bestia illa, quam d) vidit S. Ioannes *de mari ascendentem habentem capita septem, et cornua decem, et super cornua eius decem diademata, et super capita eius nomina blasphemiarum*: deque qua antea e) Ioannes, ubi de duobus testibus agit: *Et cum finierint testimonium suum, bestia, quæ ascendit de abyssu, faciet adversus eos bellum, et vincet eos, et occidet eos.* Finxit et ipse Mahomet Antimahometem suum,

V 3

a) Ad p. 195. b) II. Thess. II. 3. c) v. 7.
d) Apoc. XIII. 1. e) Ap. XI. 7.

suum, habens et in hoc nomen blasphemiz, dicit, Iesum Christum fore ducem supremum piarum eius, rediturum in terram ad devotum Antimahometem illum, ad iudicium extremum venturum demum Mahometem: iuxta nostros illos, quos memoravimus modo pra vero novissimum Apocalypsis interpretum (istorinium) ex gente illa Mahomedana *revelare ille iniquus, quem Dominus Iesus interficiet tu oris sui, et destruet illustratione adventum.* a) Cui vero christianorum non ex volunt homo ille peccati potius ex perfida Mahometanorum gente sit oriturus *filius perditionis*; equidem revelandus prius, nisi venerit diutius, seu apostasia, quam futuram quante adventum suum b) praedixit Dominus: *ve pro dolor! hodie tantopere, inundare christianum cernimus, quod pium quemve reat; quemadmodum in hoc opere vidimus, solo non tempore salutari hoc timore concussio se fideles, exterritos iam ab apostolo periculissimorum temporum Antichristi, ut revivendo suo tempore. Nam mysterium iam operatur quitatis, tantum ut qui tenet nunc, teneat, de medio fiat. Quod dum plerique omnes domino imperio sunt interpretati; fuerunt vero hodie hoc aeo, qui hoc cum discessione illa qua prius apostolus, confuderint. Hos auctor libelli de Antichristo inter opera Rheni Mauri, quem Rhabano dubium facit diversitas, qui tamen in commentario c) in*

a) II. Theff II. 8. b) Luc. XVIII. 8.

c) T. V. opp. p. 488.

II. ad Theſſal. II. cum prius diſceſſionem ſeu apo-
 ſtaſiam interpretatus fuerit noviſſimam Antichriſti
 tempus illud, eo quod paulo minus omnes tunc
 deſecerint a pietate, et accurrerent ad eum hominem
 &c. poſtea tamen eandem apoſtaſiam de omnium
 gentium deſectione ab imperio Romano accipit.
 Nifi, (inquit) ante Romanum imperium fue-
 rit deſolatum, et Antichriſtus præceſſerit, Chri-
 ſtus non veniet, qui ideo venturus eſt, ut An-
 tichriſtum deſtruat. Meminiſtis, ait, quod hæc
 ipſa quæ nunc ſcribo per epiſtolam, cum apud
 vos eſſem, præſenti ſermone narrabam, et di-
 cebam vobis, Chriſtum non eſſe venturum,
 niſi præceſſiſſet Antichriſtus, *et nunc quid deti-
 neat, ſcitis, ut reveletur in ſuo tempore*; hoc eſt,
 quæ cauſa ſit, ut Antichriſtus in præſentiarum
 non veniat, optime noſtis. Nec vult aperte
 dicere, Romanum imperium deſtruendum, quod
 ipſi, qui imperant, æternum putant. Unde
 ſecundum Apocalypſin Ioannis in fronte pur-
 puratæ meretricis ſcriptum eſt nomen blaſphe-
 miæ, id eſt, Romæ æternæ: ſi enim aperte,
 audacterque dixiſſet, non veniet Antichriſtus,
 niſi prius Romanum deleatur imperium, iuſta
 cauſa perſecutionis in orientem tunc Eccleſiam
 conſurgere videbatur. Quodque ſequitur: *Iam
 enim myſterium iniquitatis operatur, tantum ut
 qui tenet nunc, teneat, donec dimidium (de me-
 dio) fiat, et tunc revelabitur ille iniquus*, hunc
 habet ſenſum: multis malis, atque peccatis,
 quibus impuriſſimus cæſarum mundum premit
 Antichriſti parturit adventus, et quod ille ope-

raturus est postea, in isto ex parte completur;
 tantum ut Romanum imperium, quod nunc
 universas gentes tenet, tenere cedat, et deinde
 fiat, et tunc veniet Antichristus fons iniqui-
 tatis &c. Quae ad verbum sunt ex S. Hieronymo
 supra relato desumpta. Mox memorato li-
 bello *de Antichristo* consonus, ut iam est in-
 madversum a scriptoribus historiae literariae Franc. a)
 alter eiusdem argumenti, quem altero post Rhaba-
 num seculo decimo medio Abson adhuc mon-
 chus Luxoviensis, abbas postea Dervensis, scrip-
 sit libellum *de Antichristo* ad Gerbergam Ludovici
 Ultramarini regis Franciae uxorem Ottonis I. imp-
 sororem ex Henrico Aucupe b) in quo multa et
 vulgaribus opinionibus magna confidentia narrat;
 id vero iuxta apostolum secundum traditionem
 SS. Patrum hic et alias, a nobis explicatum c) asse-
 rit, antea Antichristum in mundum non esse ventu-
 rum, nisi venerit abscissio primum, id est, nisi
 omnia regna mundi discefferint a Romano impe-
 rio, cui prius subdita erant. Et licet iam tum
 ad Germanos transierit imperium, tamen ex eius
 sententia: *quamdiu reges Francorum duraverint,
 qui Romanum imperium tenere debeant, dignitas
 Romani imperii ex toto non peribit, quia stabit
 in regibus suis.* De eo; quod addit, unum ex re-
 gibus Francorum Romanum imperium ex integro
 habiturum, ultimum in novissimo tempore, le-
 genda est nota Ill. editoris Frobenii Forsteri. Se-
 culo sequenti Adelmannus in epistola ad Beren-
 garium

a) Hist. lit. de France T. V. p. 174.

b) Inter opera Alcuini Ed. S. Emeran. T. II. Vol. II p. 577.

c) p. 529.

garium de veritate corporis et sanguinis Domini nuper auctiore edita somnium etiam primum Nabuchodonosoris Dan. II. de lapide e monte abscisso huc applicat, Christo nimirum et eius Ecclesiæ:
» Quia (inquit,) corpus, quod de massa humani generis assumpsit, accedente undique fidelium
» numero, in immensum se dilatans, crescere usque in finem seculi, donec totam terram impleat, non desistit; dicente nimirum a) Christo:
Et predicabitur hoc Evangelium regni in universo orbe in testimonium omnibus gentibus, et tunc veniet consummatio.

Argumentum hoc facere Otto episcopus Frisingensis voluit libri VIII. chronici sui, veluti S. Augustinum de civitate Dei imitatus; nec tamen terrenam tantum a civitate Dei discernit, librum suum de duabus civitatibus inscribens, trifariam distinguens „ Cum enim (inquit in prologo) civitas Christi seu regnum eius, secundum præsentem statum vel futurum Ecclesia dicatur, aliter se modo, quamdiu bonos et malos in uno gremio fovere cernitur, habet: aliter tunc, cum solos bonos in superni sinus gloria servabit; aliter sub principibus gentium vivens se habuit. Denique quod Ecclesia non solum cum Christo regnans, sed et in præsentī horreo granum et paleam continens regnum Christi vocetur, in evangelio manifestissime habes, ubi de regno suo scandala, quæ nulla profecto in cœlesti patria tranquillissima et felicissima fore poterunt, auferenda prædicuntur. Ea ergo locutione.

V 5

» qua

a) Matth. XXIV.

„ qua Christus propter Sacramentorum commu-
 „ nionem malos et bonos, fidem istos per chari-
 „ tatem operantem, illos sine operibus mortuum
 „ habentes regnum suum nominat, etiam nos ci-
 „ vitatem eius hunc præsentem statum vocamus.
 Veluti vero civitatis huius electæ triplicem statum
 distinguit, ita etiam perversæ, sed de tertio tan-
 tum statu acturus tam satanæ quam Dei civitatis,
 „ Quomodo videlicet (inquit) hæc ad summam
 „ beatitudinem profectura, illa ad ultimam mi-
 „ seriam defectura et casura sit iudicante, ac
 „ examinante in ultimo iudicio iustissimo iudice
 „ utriusque urbis causam, in hoc octavo opere
 „ dicendum restat. Verum quia, ut ait Salomon,
 „ ante ruinam exaltari cor, et ante gloriam fre-
 „ quenter solet humiliari, quæ hanc gloriam ci-
 „ vitatis suæ humiliatio, quæ hanc civitatis per-
 „ versæ momentanea sub Antichristo præcedat ela-
 „ tio, quantum ex authenticis libris colligi datur,
 „ præmittere aptum reor „.

Scripsit hæc eo tempore, quo zizania abun-
 dabant in civitate Dei, atque republica: in utra-
 que ecclesiastica et politica gravissima scandala
 præcellerant, et imminebant: erantque tunc servi,
 qui ante tempus colligere zizania volebant, quæ
 inimicus homo levit, prohibente a) Domino agri:
*Ne forte colligentes zizania eradicetis simul cum
 eis et triticum. Sinite utraque crescere usque ad
 messem, et in tempore messis dicam messoribus:
 colligite primum zizania, et colligate ea in fasci-
 culos ad comburendum, triticum autem congrega-*
 te

a) Matth. XIII. 26.

te in horreum meum. Iam tunc, quos suo loco notavimus, erant, qui ipsum agrum dominicum civitatem Dei, regnumque Christi Ecclesiam blasphemabant, et impie Antichristum cum Christo in eius vicariis, quærebant, quos Otto cap. 2. notat de discessione tractans, quam Paulus II. Theff. II. memorat præcessuram revelationem mysterii iniquitatis in homine peccati, filio perditionis, Antichristo, uti hætenus ex traditione SS. Patrum explicavimus, ac ipse ibi tangit Otto, illud D. Pauli præ oculis habens: *Quid detineat, scitis, ut reveletur in suo tempore:* „ Tanquam si diceret,
„ Non ante revelabitur, quam completa malitia
„ Amorrhæorum tempus, quod manifestari debet,
„ adveniat. Unde et hanc ipsius revelationem discessionem præcessuram narrat. Tunc enim vere caput erroris apparebit, cum relicta veritate, a veritatis auctore totus pene mundus discedet.
„ Quidam discessionem, et hoc quod dicitur:
„ *Qui tenet, teneat, donec de medio fiat,* ad regnum interpretantur, ut scilicet omnibus amore scelerum iustitiæ renitentibus, ac per hoc a iustitia regni discedentibus, ad tantam, qui regnum tenet, deiectionem veniat, ut sine reverentia de medio, id est, de communi quilibet de plebe fiat. Unde et aiunt, apostolum hæc sub tegumento, verborumque involucris posuisse, ne videlicet Romano imperio, quod ab ipsis æternum putabatur, calumniam intulisse, videretur. Qua de re et hoc dictum putant: *Quid detineat scitis,* ac si diceret, hoc quod vos scitis, alienigenas manifesta demon-

„ stratione

Quærens postea Otto capite mox sequi
nimirum, de ipso Antichristi adventu,
tione, quæ sub ipso fiat: „ quare Domin
„ suam tam immaniter tribulari per
„ eius hosti tantam malefaciendi efficac
„ at non est mirum (respondet,) si E
„ clesiam suam de nihilo fuscitatam,
„ mum in terra fastigium, ut supra dix
„ tatam ante ultimæ tribulationis br
„ longo dissoluta otio in amore sui
„ torpeat, excitatam gravissima pri
„ palæstra. Erit autem hæc persecutio
„ dictum est, violenta et fraudulenta
„ ta non quidem per se, sed per po
„ sonam, ut mihi videtur, exercebi
„ Psal. *Sedet insidiis cum divitibus in*
„ *interficiat innocentem*: id est, occul
„ mentis potentes mundi ad hoc, u
„ sanctis irrogent supplicia, incitabit.
„ puto bestiam in Apocalypsi vocatam.

exteriora per se sanctis inferendo, sed signis mendacii, et specie religionis, ac imagine rationis fraudulenter mundum decepturum, tormenta vero per potentem adhuc sibi ascitum sanctis intentaturum. Si qui vero unum eum potentem, utpote Romanorum imperatorem ad hoc adscire contendunt, et hunc bestiam dictum, non calumnior „ Vides, quid ob iniquitatem temporum dolor extorserit pio sacrorum præfuli Friderici I. tunc imperatoris patruo, forte ad salutarem ei incutiendum terrorem, atque configendum timore Domini. Quæ de eius nepote Friderico II. circumfertur fabella perinde ac de Nerone adhuc superstite, in Fastis Rudolphinis codici epistol. Rudolphi I. R. R. præmissis indicavimus p. CXLV. *de quo, ut Volmarus apud Oeselum adhuc sec. XIV. est testatus, usque in hodiernum diem dubitatur a multis, utrum mortuus sit vel vivat; et est infinita contentio.*

Crevit semper, ut vidimus, successu temporis certum aliquem statuendi diem, et conditionem Antichristi, ac iudicii extremi tempus, prurigo. Unde necesse fuit in concilio lateranensi ultimo cap. 11. *Superna maiestatis*, id concionatoribus interdicere; quod tempus illud incertum nobis esse voluerit divina providentia, perinde ac mortis momentum, neque constabunt tunc hominibus Antichristi, quando erunt, tempora, nec certo constat de ludæorum conversione, an, vel quando futura sit ante vel post Antichristi tyrannidem. Posterius etiam Otto noster statuit c. 7. „ Percusso (inquit,) impiæ civitatis ca-
„ pite,

„ pite, infidelis Iudæorum populus iam se dela-
 „ sum cernens, ad conversionem venire creditur
 „ iuxta illud prophetæ: *si fuerit numerus filiorum*
 „ *Israel sicut arena maris, reliquæ salva fient.* Post
 „ hoc locus poenitentiae manet, cuius spatium om-
 „ nes mortales latet. Igitur omnibus, quæ præ-
 „ dicta sunt, consummatis, signisque universis in
 „ sole et luna, et stellis, marique transactis, cunctis
 „ præ timore, et expectatione, quæ superveniet
 „ universo orbi, arescentibus, reprobæ civitatis
 „ interitus et civitatis Christi profectus, diesque
 „ Domini iuxta veritatis vocem, quæ suos blan-
 „ de consolans, *Cum videritis, inquit, hæc fieri,*
 „ *scitote, quia prope est regnum Dei,* qui tanquam
 „ fur in nocte, id est, non prævisus, edentibus,
 „ et bibentibus, nubentibus, nuptui dantibus,
 „ iuxta Domini rursus vocem, venire non dubi-
 „ tatur. Quod non crudeliter, sed magna con-
 „ ditoris providentia sapienter fieri, credendum est,
 „ ut semper ad rationem reddendam parati inve-
 „ niamur „

CAPUT LX.

*Incertum consummationis seculi momentum,
 ut vigilemus, semper parati.*

Hæc unice salutaris, quod consummationem huius
 seculi attinet, est philosophia, perinde ac
 theologia, quam sunt, qui etiam procaciter ac
 irreligiose miscere cum illa sunt ausi nuper Angli
 duo, Thomas Burnetus in sua theoria sacra tellu-
 ris,

ris, quique eam expolivit Whistonius gentilis
suus, non equidem novam penitus rem, dum
iam S. Chrysostomus a) homilia in illud apostoli-
cum dictum II. Tim. III. 1. *Hoc autem scitote,*
quod in novissimis diebus erunt tempora gravia,
quæstionem instituens: *cur in consummatione tot*
et tantæ simul calamitates? „ Quidam dicunt (re-
spondet,) fatiscentem et infirmantem naturam,
sicut corpus quoddam senio confectum multos
attractit morbos, sic eam senescentem multas
contrahere calamitates.... Neque enim ideo
accidunt hi morbi, quod creaturæ consenescant,
fames, nempe, pestilentia, et terra motus per
loca, sed quia hominum animos corrumpi futu-
rum est „ Iterum quærit: *Quare tunc augen-*
tur? ac respondet: „ Quoniam, ut mihi videtur,
iudicium et poenæ in diuturnum tempus dif-
feruntur, ac nondum advenit iudex; qui ratio-
nem reddituri sunt, segniores evadunt. Id quod
etiam Christus de servo nequam dicit, ipsum
ideo negligentiores fuisse. *Moras trahit Do-*
minus meus, inquit ille servus; ideo conservos
verberabat, et heriles facultates pessumdabat.
Idcirco Christus accedentibus discipulis, et
quærentibus ediscere diem consummationis, non
indicavit; ut futurorum incertos nos assidue im-
timore servet, et singuli semper futurum ex-
spectantes, et in spe Christi adventus versantes,
diligentiores essent „ Nec igitur, cum mo-
mentum nescimus, incogitantes simus, aut incu-
rii, aut cum servo nequam ebrii oblectamenti huius
seculi,

a) T. VI. p. 278. 286.

seculi, aut curis huius vitæ, aut in conservos tyrannidem exerceamus, et superveniat in nos *repentina dies illa* (*Tanquam laqueus enim superveniet in omnes, qui sedent super faciem terræ*) sed vel ob hoc ipsum quod tempus lateat, tanto sollicitiores simus, ac magis timidi, quo peiora nobis de novissimis illis temporibus ac maiora animarum pericula sunt prænuntiata: quæ vidimus in hac tractatione semper ceu præsentia præ oculis habuisse sanctos Patres ac maiores nostros; sedulos præprimis pastores de instanti periculo fideles serio præmonuisse Christi in evangelio, et apostolorum exemplo, quale nobis in D. Paulo S. Io. Chrysostomus in memorata homilia exhibet in illud II. Tim. III. 1. *Hoc autem scitote, quod in novissimis temporibus instabunt tempora periculosa.* „ De con-
 „ summatione, (inquit S. Doctor) loquitur.
 „ Quid hoc ad te, beate Paule? Quid ad Timotheum? Quid ad illos, qui tunc audiebant?
 „ Brevi postea tempore morituri erant, a futuris
 „ illis calamitatibus et a pravis hominibus eripien-
 „ di. Verum non præsentia tantum respicio, in-
 „ quit, sed futura prævideo. Non præsens tan-
 „ tum grex mihi sollicitudini est, sed etiam pro
 „ futuro grege angor, et timeo. Nos vix iis,
 „ qui nobiscum versantur, hominibus **prospicimus;**
 „ ille vero pro iis, qui nondum nati erant, mul-
 „ tam gerit sollicitudinem. Sic et pastor opti-
 „ mus, non cum viderit, lupos irruentes in gre-
 „ gem iam prope oves accessisse, tunc id prædi-
 „ cit tantum, sed etiam procul adhuc versantes
 „ indicat. Ita quoque Paulus, sicut pastor opti-
 „ mus,

„ mus, in excelso loco, in prophetiæ nempe di-
 „ gnitate sedens, ac propheticis oculis sursum
 „ positus, invasuras feras prævidens prædicit, et
 „ præsignificat; ut eos etiam, qui nondum nati
 „ erant, ad vigilandum induceret, et prophetia
 „ totum muniret gregem „. Affert deinceps S.
 Chrysostomus exemplum patris prolem amantis,
 pro nepotibus etiam et posteris sollicitudinem ge-
 rentis: et regis urbem mœnibus circumdantis,
 non ob machinas tantum illius temporis, sed ut
 posteris etiam sint tutamini &c. Tum apostolos
 inducit ex Christo sciscitatos; *Quod signum ad-
 ventus tui, et consummationis seculi?* „ Viden’
 „ (prosequitur,) illos etiam de consummatione
 „ seculi interrogare, et de futuris hominibus es-
 „ se sollicitos? Non enim sua vident apostoli,
 „ sed quæ aliorum sunt, et simul omnes, et seor-
 „ sim singuli. Petrus itaque Chori illius chory-
 „ phæus, os apostolorum omnium, caput illius
 „ familiæ, orbis totius præfectus, fundamentum
 „ Ecclesiæ, ardens Christi amator; nam, ait, Pe-
 „ tre, *diligis me plus his?* Ideo eius laudes pro-
 „ fero, ut discatis, eum vere Christum dilexisse:
 „ certe eius erga Dominum amoris argumentum
 „ maximum erat sollicitudo famulorum eius.
 „ Non ego hæc dico, sed ipse dilectus Dominus:
 „ *Si amas me*, inquit, *pasce oves meas* „. Idem
 S. Pater in cap. XXIV. Matthæi ad exemplum,
 quod Christus affert v. 22. *Sicut erant in diebus
 Noe comedentes et bibentes &c.* illud I. Thes. V.
 3. a) applicans: cum pacem dicunt et securitatem,

X

Tom. II. tunc

tunc repentinus instat interitus. „ Quem (inquit,) inexpectatum declarans dicebat: *sicut dolor in utero habenti.* Quomodo ergo (pergit,) dicit; *Post tribulationem diernus illorum?* Nam si deliciae, et pax et securitas, ut dicit Paulus, quomodo dicit; *post tribulationem diernus illorum?* Si deliciae, quomodo tribulatio? Deliciae et pax sunt iis, qui nullo sensu sunt affecti. Propterea non dixit; Quando pax erit; sed quando pacem et securitatem dicent, stoliditatem illorum ostendens, sicut illi in tempore Noe, qui in tantis malis deliciis operam dabant; et non item iusti, qui in ærumnis et mærore versabantur. Hinc significatur, adveniente Antichristo iniquos, et eos, qui de salute sua desperabunt, turpibus voluptatibus se amplius dedituros esse. Tunc ingluvies, commestationes, et ebrietates. Quapropter exemplo utitur congruenti. Nam quemadmodum, cum arca fieret, non credebant, inquit, sed licet arca in medio posita, futura mala prænunderet, illi videntes eam, ita deliciabantur, quasi nihil mali futurum esset. Sic et nunc Antichristus apparebit, post quem consummatio, et poenæ in consummatione futuræ, supplicia intoleranda „

S. I. Chrysostomum in homilia illa in illud Apostoli II. Tim. III. 1. *In novissimis autem diebus instabunt tempora periculosa,* patris et regis comparatione uti vidimus, quæ utraque veluti recapitulatur in similitudine illa, quæ Matth. XXIV. 43. habetur, postquam Christus nos ad vigilandum fuit adhortatus: *Vigilate ergo, quia nescitis,*
quæ

qua hora dominus vester venturus sit. Illud autem scitote, quoniam si sciret paterfamilias, qua hora fur venturus esset, vigilaret utique, et non sineret perfodi domum suam. Ideo et vos estote parati, quia, qua hora non putatis, filius hominis veniet. Quæ in Christi verba S Chrysostomus: „ Propterea dicit, qua hora non expectatis, ut sollicitos reddat, et virtutis colendæ studiosos. Illud autem sibi vult; si scirent plerique homines, quando nam sint morituri, diligentiam suam circa illam diem exhiberent. Ne igitur de illa sola solliciti essent, neque communem illam diem, neque cuiusque horam declaravit, ut semper illam expectarent, semperque eodem studio tenerentur, ideo cuiusque vitæ finem incertum reliquit „

Nemo frequentior S. Gregorio M. ut passim alias etiam notavimus, in hoc argumento versatur, sic loqui solitus, quasi iam instaret tempus, quo ad vigilantiam excitandam nihil accommodatius est. „ Cur enim (Andream Scholasticum a) alloquitur) magnifice fili, non consideras, quæ mundus in fine est. Omnia urgentur quotidie: ad reddendas rationes æterno et tremendo iudici ducimur. Quid ergo aliud, nisi de adventu illius cogitare debemus „? Postquam calamitates b) Romæ explicasset, pergit: „ De vicinis autem urbibus strages quotidie mortalitatis nobis nuntiantur. Africa autem qualiter mortalitate et languoribus vastetur, quanto viciniore estis, tanto credo, quod subtilius cognovistis.

X 2

„ De

a) L. VII. ep. 29. T. II. p. 875. b) L. IX. ep. 123. p. 1032.

„ De Oriente vero qui veniunt , graviores
 „ tiones nuntiant. In his itaque omnibus
 „ pinquante fine mundi generalem percuss
 „ esse cognoscitis ; affligi nimis de molesti
 „ priis non debetis. Sed sicut sapientes
 „ decet , omne cor ad animarum curam re
 „ districtum iudicium , quanto sit vicinius
 „ timete. Studiis pietatis intendite , de qua
 „ tum est , quod promissionem habeat vita
 „ sentis et futuræ „. Sic postquam a) Edil
 Anglorum regi eiusmodi calamitates tem
 exposuisset , „ Vos itaque (subdit ,) si qua
 „ evenire in terra vestra cognoscitis , nullo
 „ vestrum animum perturbetis : quia idcirco
 „ signa de fine seculi præmittuntur , ut de
 „ bus nostris debeamus esse solliciti , de
 „ hora suspecti , et venturo iudici in boni
 „ bus inveniamur præparati „. Studiose
 vigilantia a Christo tam sollicite nobis in
 diximus in Considerationibus christianis de
mi in Evangelio Christi.

C A P U T LXI.

*Ecclesiæ militantis , regni Christi in terra
 fretæ in illa tribulatione conditio.*

Quemadmodum vero incertos nos perinde
 voluit de hora mortis , et consumma
 seculi , ut semper vigilemus , et paratos nos
 stemus ; ita etiam apud tres Evangelistas Matth.
 Marcum et Lucam ea , quæ pertinent ad die
 dic

a) L. XI. ep. 66.

dicii, commemorantur simul ac excidium urbis Hierosolymitanæ, typum cum antitypo neſtendo: apostoli et SS. Patres ſemper terrent, quaſi iſtet dies Domini. Ita quoque Ioannes in Apocalypſi, dum deſcribit fata utriusque regni Chriſti, et huius mundi uſque ad caput vigefimum, quo regni utriusque in terris finis habetur; in prioribus tamen etiam capitibus ſemper quædam miſcet, quæ pertinent ad principale obiectum conſummationis ſeculi; dum excidium Hierosolymæ ac fata urbis Romæ profanæ explicat: quæ erant ſimul figuræ quædam, imagines, et præambula excidii orbis. Sic etiam S. Victorinus ep. Petav. et M. nobis a) ſiſtit Eccleſiam in caput XXI. 16. Schol. in Apoc. „ Civitatem (inquam) quadratam, ſanctorum adu-
 „ natam turbam oſtendit, in quibus nullo mo-
 „ do fides fluctuare poteſt „. Id quod perinde pertinet ad *glorioſiſſimam civitatem Dei*, ut cum S. Auguſtino b) loquar, finiamque, unde exorſus ſum, „ ſive in hoc temporum curſu, cum inter
 „ impios peregrinatur, ex fide vivens, ſive in illa
 „ ſtabilitate ſedis æternæ, quam nunc exſpectat
 „ per patientiam, quoaduſque iuſtitia converta-
 „ tur in iudicium, deinceps adeptura per excellen-
 „ tiam victoria ultima ex pace perfecta „.

Neque enim unquam, præſertim autem per-
 turbatiſſimis temporibus ex oculis dimittenda eſt
 Chriſti apoſtoliſ facta promiſſio: *Ecce ego vobis-
 cum ſum uſque ad conſummationem ſeculi*: in ſpem
 et ſolacium Eccleſiæ electorum tunc, quando, ni-

X 3

ſi

a) T. IV. Bibl. PP. p. 63.

b) Lib. I. c. 1. de civ. Dei T. VII. p. 1.

c) Matth. XXIV. 22. 24.

si brevianti fuissent dies illi, non fieret salva omnis caro; sed propter electos breviabuntur dies illi: Ita ut in errorem inducantur (si fieri potest) etiam electi. Erit ergo semper, et inconcussa stabit Ecclesia electorum nullis unquam concutienda periculis. Non enim, ut iterum S. Cyrilli Hieros. a) utar verbis, robur et nervos Ecclesie desperatos habeo. Quæ est civitas illa quadrata sive in coelis, sive in terra sanctorum adunata turba iuxta laudatum S. Victorinum, „in quibus nullo modo fides fluctua-
 „ re potuit. Sicut Noe (pergit,) præcipitur, ut
 „ ex quadratis lignis faceret arcam, quæ diluvii
 „ posset impetus ferre; pretiosos lapides, qui
 „ fluctuare non possunt, in persecutione sanctos
 „ viros ostendit, qui nec tempestate persecutorum
 „ moveri, nec impetu pluvie a vera fide dissolvi
 „ potuerunt; propterea auro mundo sociantur,
 „ ex quibus regis magni civitas decoratur. Plateæ
 „ vero eorum ostendunt corda ab omnibus mun-
 „ data sordibus, perspicua luce fulgida &c. Portas
 „ vero duodecim apostolorum esse credimus nu-
 „ merum, qui in quatuor virtutibus, ut pretio-
 „ sæ margaritæ fulgentibus, inter sanctos lumen
 „ doctrinæ suæ manifestantes civitatem cœlestem
 „ ingredi faciunt, ut de conversatione eorum ag-
 „ gelorum lætetur chorus. Non posse autem clau-
 „ di portas, evidenter ostenditur, nulla contra-
 „ dicentium tempestate apostolorum doctrinam
 „ separari a rectitudine, etiam si fluctus gentium,
 „ et hæreticorum vanæ superstitiones contra fide-
 „ dem eorum veram insurrexerint, superati
 „ spumæ

*) Catech. XV. de secundo Christi adventu n. 16, p. 231.

„ spumæ dissolventur , quia petra Christus est ,
„ a quo et per quem Ecclesia fundatur „

Erant, cum hæc scriberet sanctus martyr, persecutionum tempora, quæ tamem in comparationem venire non possunt cum novissimis illis, de quibus a) Christus: *Erit enim tunc tribulatio magna, qualis non fuit ab initio mundi usque modo, neque fiet*; sed ad spem magis quam desperationem electorum, ad quam b) erigit Christus: *His autem, inquit, fieri incipientibus, respicite, et levate capita vestra: Quoniam appropinquabit redemptio vestra.* Quando nimirum Ecclesia militans in terris consociabitur Ecclesiæ triumphanti in coelis. Nam, ut laudatus S. Victorinus mox subdit c) clauditque sua in Apocalypsin scholia, *regnum Christi tunc est sempiternum in sanctis, cum fuerit gloria post resurrectionem manifestata sanctorum &c.* Cum nimirum venerint electi ex magna tribulatione et prælio illo, quod futurum est a gentibus seductis a soluto Satana, Apoc. XX. 7. prædictum: *quorum numerus est sicut arena maris. Et ascenderunt super latitudinem terræ, et circuierunt castra sanctorum, et civitatem dilectam. Et descendit ignis de cælo, et devoravit eos: et diabolus, qui seducebat, missus est in stagnum ignis, et sulphuris, ubi et bestia, et pseudopropheta cruciabuntur die ac nocte in secula seculorum. Et vidi thronum magnum, candidum et sedentem super eum, a cuius conspectu fugit terra et cælum, et locus non est inventus eis.* Articulatus hæc Luc. XXI. describuntur, ubi electi

X 4

levare

a) Matth. XXIV. 21. b) Luc. XXI. 28.

c) T. IV. Bibl. PP. p. 64.

levare capita iubentur, „Ac si aperte (sunt
 „ S. Gregorii a) in eam Lucæ lectionem v
 „ electos suos admoneat, dicens: Cum plagæ
 „ di crebrescunt, cum terror iudicii virtu
 „ commotis ostenditur, levate capita, id est
 „ hilarate corda, quia dum finitur mundus
 „ amici non estis, prope fit redemptio vestra.
 „ scriptura etenim sacra sæpe caput pro mem
 „ nitur: quia sicut capite eriguntur membra
 „ et cogitationes mente disponuntur. Levat
 „ que capita, est, mentes nostras ad gaudia p
 „ cœlestis erigere „

Est vero hoc tempus iusti iudicii Dei, i
 do venturus est Christus iudicare vivos et mo
 et seculum per ignem, reddere retributionem
 sibus suis, ac triumphum Ecclesiæ militanti
 tra persecutores aut contemtores suos.

Prætolati iam tunc hoc erant Thessalor
 ses, cum eis visus esset S. Paulus in prim
 epistola quasi instantem diem Domini denun
 cum persecutiones et tribulationes paterentur
 quibus se b) testatur gloriari in ecclesiis De
 earum patientia et fide, et in omnibus persecu
 bus vestris, et tribulationibus, quas sustinetis.
exemplum iusti iudicii Dei, ut digni habeam
regno Dei, pro quo et patimini. Si tamen i
est apud Deum, retribuere tribulationem iis
vos tribulant. Nunquam Ecclesiæ militanti de
 bella, quæ bellaret, tribulationes et persecuti
 quas sustineret, nec deerunt; sustinebit a
 quæ

a) T. I. L. I. hom. I. p. 1437 .

b) II. Thes. I 4

quam maxime novissimis illis temporibus. Quem-
admodum autem Thessalonicensibus accidit, ut
crederent, tanta esse sua mala, quæ paterentur, tri-
bulationes et persecutiones, quæ iustum iudicem
movere possent ad accelerandum extremum iudicii
diem, ita deinceps identidem, ac nulla non æta-
te ob iniquitatem temporum fuit, ut vidimus,
huiusmodi in Ecclesia militante expectatio, ge-
mentibus ob mala seculi piis mentibus, et ad Deum
conversa Ecclesia, civitate Dei, dum a civitate
terrena, quæ, ut cum S. Augustino a) loquar.,
*cum dominari appetit, etsi populi serviant, ipsa ei
dominandi libido dominatur*, premitur variis mo-
dis, et angustiatur; solatium accipit autem a suo
Salvatore Luc. XVIII. 6. &c. comparatione iudicis
etiam iniqui, ob molestiam tamen viduæ tandem
deferentis: „Audite, quid iudex iniquitatis dicit:
„Deus autem non faciet vindictam electorum suo-
„rum clamantium ad se die ac nocte, et patientiam
„habebit in illis? Dico vobis, quia cito faciet
„vindictam illorum: verumtamen Filius homi-
„nis veniens, putas, inveniet fidem in terra„?
Vides hic extremum orbis casum, ac funestissimam
infidelitatis conditionem, cum *revelatus fuerit
homo peccati, filius perditionis: qui adversatur,
et extollitur supra omne, quod dicitur Deus.* b)
Quod sibi iam tunc imaginabantur Thessalonicen-
ses, ab apostolo non ad petendam vindictam de
persecutoribus (quam soli sibi Deus reservatam
esse voluit: *Mibi vindicta, ego retribuam*) anima-
ti, sed ad spem concipiendam: *vobis*, inquit c)

X 5

qui

a) Lib. I. de civ. Dei c. 1. T. VII. p. 2.

b) II. Thess. II. 3. c) Ib. I. 7.

creditum est testimonium nostrum super vos

De die ac tempore hoc epistola prima
fit ad Theſſalonicenſes V. 1. &c. *De t
autem et momentis, fratres, non indigeti
bamur vobis: ipſi enim diligenter ſcitis,
Domini, ſicut fur in nocte, ita veniet.
tem dixerint pax, et ſecuritas, tunc
eis ſuperveniet interitus, ſicut dolor in ut
ti, et non effugient. Vos autem fratres
in tenebris, ut vos dies illa tanquam fu
bendat: omnes enim vos filij lucis eſtis, ei
non ſumus noctis, neque tenebrarum. I
dormiamus ſicut et ceteri, ſed vigilemus,
ſimus. Hæc eſt ergo civitatis Dei, et te
ſparitas in exſpectatione diei Domini,
Chriſti, et apoſtolorum monitis edocta,
reputans momentum, continuo vigilet,
ad ſuſcipiendum iudicem, ſuſtinendum
cium paratam nunquam non, promptam
beat cum accenſis lampadibus: Quis pu
dalis. Cuius et audiamus. Quam præſtiterit*

eo vobis, quoniam super omnia bona sua constituet eum. Si autem dixerit malus servus ille in corde suo: *Moram facit dominus meus venire*: et coeperit percutere conservos suos, manducet autem, et bibat cum ebriosis: *veniet Dominus servi illius in die, qua non sperat, et hora qua ignorat: et dividet eum, partemque eius ponet cum hypocritis, illic erit fletus et stridor dentium.* a) De his vero Christus suos commonens b) praeveniensque: *Attendite autem, ait, vobis, ne forte graventur corda vestra in crapula et ebrietate, et curis huius vitae: et superveniat in vos repentina dies illa: tanquam enim laqueus superveniet in omnes, qui sedent super faciem omnis terrae. Vigilate itaque, omni tempore orantes, ut digni habeamini, fugere ista omnia, quae futura sunt, et stare ante filium hominis: quando nimirum Congregabuntur ante eum omnes gentes, et separabit eos ab invicem, sicut pastor segregat oves ab haevis.* c)

Quod autem ex ore Christi d) D. Petrus e) dicit: *adveniet dies Domini ut fur, modo a D. Paulo dictum quoque audivimus: Quia dies Domini sicut fur in nocte, ita veniet. Cum enim dixerint pax, et securitas, tunc repentinus eis superveniet interitus.* Quem locum S. Augustinus in altera ad Hesychium ep. Salon. epistola f) de fine seculi non curiose inquirendo, versans, „Hoc ergo (inquit) scire opus est, ut curent filii lucis esse, et parato corde vigilare, qui nolunt ab illa hora sicut a nocturno fure deprehendi. Nam si „ ad

a) Matth. XXIV. 45. b) Luc. XXI. 34.

c) Matth. XXV. 32. d) Matth. XXIV. 43.

e) II. Pet. III. 10. f) Epist. 199. n. 9. T. II. p. 745.

„ notum. Sed non tamen esse ven-
„ que hoc sciendo essent ipsi vigilan-
„ post quantalibet tempora veniret; et f-
„ vit modum, ut licet apostolus, non i-
„ sumeret alios docere, quod apost-
„ num dixisse cognoverat; *Non est vest*
Et infra a) Hesychio respondens, qui, si
tus iam tunc adesse, sibi in animum
„ Si ergo ista mala, quæ nunc patitur
„ manum, certa sunt indicia iam Dor-
„ venturum, quid est, quod ait Apost
„ dixerint pax et securitas? Cum eni
„ evangelium: *arescentibus hominibus*
„ *et expectatione*, continuo subiunxit:
„ *tutes cælorum movebuntur, et tunc*
„ *lium hominis venientem in nube cu*
„ *magna et maiestate.* Videmus itaque
„ melius intelligatur, non ea modo im-
„ prædicta sunt illis verbis, sed tunc
„ ventura, quando sic erit tribulatio u-
„ bi, ut ad Ecclesiam pertineat, quæ u-

„ ut repentinus illis superveniat interitus, et eos
 „ adventus Domini sicut fur in nocte comprehen-
 „ dat, quando e contrario gaudebunt, et exulta-
 „ bunt, qui diligunt manifestationem Domini.
 „ Nunc autem ista mala, quæ tanquam summa et
 „ extrema creduntur, utrique genti et utrique
 „ regno, et Christi scilicet et diaboli videmus
 „ esse communia. Pariter quippe his et boni af-
 „ fliguntur et mali, nec est, qui dicat; *Pax et se-*
 „ *curitas*, ubicunque contingunt, vel metuitur,
 „ ne contingant. Inter quæ tamen mala adhuc
 „ usquequaque frequentantur luxuriosa convivia,
 „ fervet ebrietas, avaritia grassatur, perstrepunt
 „ lascivi cantus. Organa, tibix, lyræ, citharæ,
 „ tesseræ, multa et varia genera sonorum atque
 „ ludorum. Hoccine est, arefcere præ timore,
 „ an potius madescere præ libidine? sed hæc filii
 „ tenebrarum abundantius habebunt, et exerce-
 „ bunt, cum dixerint: *Pax et securitas* „. Haud
 „ dispar videtur esse hodieque rerum utriusque civi-
 „ tatis Dei et diaboli status. At vero ea nos post
 „ mille ducentos et amplius ab ætate S. Augustini an-
 „ nos propius iam contingunt tempora, de quibus a)
 „ Christus: *Et prædicabitur hoc evangelium in uni-*
 „ *verso orbe, in testimonium omnibus gentibus, et*
 „ *tunc veniet consummatio.* De quibus mox ante:
 „ *Et tunc scandalizabuntur multi, et invicem tradent,*
 „ *et odio habebunt invicem, et multi pseudoprophe-*
 „ *tæ surgent, et seducunt multos, et quoniam abunda-*
 „ *bit iniquitas, refrigescet charitas multorum: qui*
 „ *autem perseveraverit usque in finem, hic salvus erit.*

Hæc

a) Matth. XXIV. 14. v. 10.

Hæc erit beata Ecclesiæ electorum fors ac spes certa in magna illa tribulatione, *qualis non fuit ab initio mundi usque modo, neque fiet*: periculosissima illa tempora Ecclesiæ tunc contra hostes vel maxime militantis, quam modo vidimus a) viduæ nomine a Christo repræsentatæ, Deo faciente *vindictam electorum suorum clamantium ad se die ac nocte*: Verumtamen, addit, *filius hominis veniens, putas, inveniet fidem in terris*? Ut modo intelleximus charitatem multorum refrigescentem, ita hic habemus fidem deficientem in terris, quam iam supra notavimus, locuti de Iudæorum conversione aliquando futura, atque ita quidem ex nonnullorum sententia, ut quando fuerint impleta *tempora nationum*, b) Ecclesiæ nimirum ex gentibus, qualis hodie est, congregatæ, novissimis temporibus Ecclesiam ex Iudæis fore re florituram. Qua de re quidquid sit, ingemiscimus profecto hodie in ipsa Ecclesia eorum numerum augeri, qui impune christianam religionem abiiciunt, aut quidvis sibi de ea sentiendi tenendique licentiam sumunt eandem, qualem illi sibi arrogarunt, qui proximis seculis secessionem ab Ecclesia catholica fecerunt: ubi equidem orthodoxo cuique in gremio Ecclesiæ facile fuit, fidem suam in tuto ponere obsequio fidei Ecclesiæ debitæ; at vero auctoritate hac contempta, quis sibi iam consulat, aut satis caveat? Quis non ea imminere tempora timeat, quibus, si fieri posset, in errorem abducerentur etiam electi? ea inquam tempora, de quibus Christus: *filius hominis veniens, putas, inveniet fidem in terra*? Quis
in

a) Luc. XVIII. 7. b) Luc. XXI. 24.

in tanto periculo non se iungat Petrae illi, supra quam se Christus promisit ædificaturum Ecclesiam suam: Petrae illi in sede Petri, contra quam portæ inferi non prævalebunt: tunc etiam, *cum consummati fuerint mille anni Ecclesiae militantis regni Christi in terris, quando solvetur Satanæ de carcere suo, et exhibet et seducet gentes, quæ sunt super quatuor angulos terræ, Gog, et Magog, et congregabit eos in prælium, quorum numerus est sicut arena maris. Et ascenderunt super latitudinem terræ, et circumierunt castra Sanctorum, et civitatem dilectam.*

Est ista omnium gravissima per universum orbem catholicum persecutio, erunt funestissima Ecclesiae militantis fata, quando civitas Dei regnumque Christi in terris, veluti in prædam erit civitati terrenæ et regno diaboli, electique Dei in tribulatione magna, *qualis non fuit ab initio mundi usque modo, neque fiet a)* etiam sub dirissimis Ecclesiae primis seculis pressæ temporibus, *Et nisi breviati fuissent dies illi, non fieret salva omnis caro: propter electos autem breviabuntur dies illi.* Quod unice solatio tunc erit Ecclesiae militanti, ac vix non sub malis succumbenti: quando mundus de hoste veluti prostrato, atque ad incitæ redactæ lætus, et manubiis ovans atque tripudians, civitasque terrena et regnum diaboli triumphasse de civitate Dei, regno Christi, Ecclesia militante sibi videbuntur, dum ad interitum proximi erunt: *cum enim dixerint, pax et securitas, tunc repentinus eis superveniet interitus, sicut dolor in utero habenti, et*

non

a) Matth. XXIV. 21.

*optionem filiorum Dei expectantes, et
corporis nostri. Nimirum quando Ec-
clians in terris, civitas et regnum Christi-
anum in Ecclesiam triumphantem in
surrectione secunda. Sic Io. XVI. 21. *Ad
parit, tristitiam habet, quia veni-
tum. Cum autem pepererit puerum, iam non
pressuræ propter gaudium, quia natus
mundum. Quæso, quod gaudium reser-
vati in cœlum? ab exilio in patriam?
huius vitæ et pressuris novissimorum te
gaudium Domini intrare? Cum sit ho-
lidum inter ærumnas huius vitæ solatio
cumprimis animare debent fideles, ac p-
incertum periculosissimorum novissimor-
um momentum. Propter quod chari-
tatem nos D. Petrus d) hæc expectantes se
maculati, et inviolati ei inveniri in pa-
mini nostri longanimitatem salutem as-
piciet et charissimus frater noster Paulus**

novissimorum temporum instruit in suis epistolis, autosque reddit Ecclesie cum primis prepositos: *Ipse enim, ad Titum II. 11. scribit, gratia Dei salvatoris nostri omnibus hominibus, erudiens eos, ut abnegantes impietatem, et secularia desideria, sobrie, et iuste et pie vivamus in hoc seculo, expectantes beatam spem, et adventum glorie magni Dei et salvatoris nostri Iesu Christi.* In Timotheo item pastores instruit, ut sibi met, sibi que commissis caveant a seductoribus maximisque seductionum periculis, de quibus ubivis in hoc opere nonuimus; pramonemurque, ut vidimus, passim in divinis scripturis, veteris et novi Testamenti: *et memores sitis eorum, quae pradixi, verborum, ait D. Petrus, a) a sanctis prophetis, et apostolorum vestrorum praeceptorum Domini et salvatoris.* Hoc scientes, quod venient in novissimis diebus in deceptione illusores, iuxta proprias concupiscentias ambulantes, dicentes: *ubi est promissio, aut adventus eius?* Sunt, eruntque hi ipsissimi illi, de quibus iam audivimus *b) S. Paulum: cum dixerint: Pax et securitas, tunc repentinus eis superveniet interitus.* Quem locum S. Irenaeus affert *c) de Antichristo agens, cuius nomen in Apocalypsi S. Ioannis numeris 666. designatur: „Scientes, (inquit,) firmum numerum, qui a scriptura annuntiatus est, id est sexcentorum sexaginta sex, sustineant primum quidem divisionem regni in decem: post deinde illis regnantibus, et incipientibus corrigere sua negotia, et augere su-*

TOM. II. Y „ um

a) Ib. v. 2. b) I. Thes. V. 3.

c) Lib. V. contra haeres. c. 30.

„ um regnum, qui de improvise advenerit, re-
 „ gnum sibi vindicans, et terrebit prædictos, ha-
 „ bens nomen continens prædictum numerum,
 „ hunc vere cognoscere, esse abominationem de-
 „ solationis. Hoc et apostolus ait: Cum dixerint
 „ pax, et munitio, tunc subitaneus illis superve-
 „ niet interitus „. Affert deinde nomina quædam,
 „ quæ continent numerum 666. „ *εωυδας*, de quo
 „ (ait,) quæritur: sed nihil de eo affirmamus. Sed
 „ et *Δαριωος* nomen habet sexcentorum sexaginta
 „ sex numerum: et valde verisimile est, quoniam
 „ novissimum regnum hoc habet vocabulum, la-
 „ tini enim sunt, qui nunc regnant; sed in hoc
 „ nos gloriabimur. Sed et *τιταν* (cui nomini S.
 „ martyr magis inhæret,) ut etiam (inquit,) sol
 „ Titan vocetur ab his, qui nunc tenent; et
 „ ostentationem quandam continet ultionis, et
 „ vindictam inferentis, quod ille simulat, se mi-
 „ le tractatos vindicare. Et alias autem, et anti-
 „ quum, et fide dignum, et regale, magis autem
 „ et tyrannicum nomen „. Id quod Antichristo
 „ maxime congruit, tyrannidem exercituro in orbe
 „ christiano: „ Cum autem, (ut cum eodem S. Ire-
 „ næo concludam,) vastaverit Antichristus hic
 „ omnia in hoc mundo, regnans annis tribus et
 „ mensibus sex, et federit in templo Hierosoly-
 „ mis; tunc veniet Dominus de coelis in nubibus
 „ in gloria Patris, illum quidem et obedientes ei
 „ in stagnum ignis mittens, adducens autem in-
 „ stis regni tempora, hoc est: requietionem, septi-
 „ mam diem sanctificatam; et restituens Abrahæ
 „ promissionem hæreditatis: in quo regno ait Do-

„ minus

„ minus, multos ab Oriente et Occidente venien-
 „ tes, recumbere cum Abraham, Isaac, et Iacob „

CAPUT ULTIMUM.

Anacephaleosis.

Ecclēsiā militantem regnum Christi in terris,
 in theocratia vet. Test. adumbratam, atque
 a prophetis præconiatam, Daniel a) nobis in sua
 amplitudine repræsentavit per lapidem illum, qui
 percusserat statuam, qua regi Nabuchodonosori
 quatuor regna mundi in somno sunt ostensa, at-
 que factus est mons magnus, et implevit universam
 terram. Lapis hic Christus Iesus est, quem re-
 probaverunt Iudæi b) ad quos missus est Christus:
hic factus est in caput anguli. A Domino factum est
istud, et est mirabile in oculis nostris. Ideo aufe-
retur a vobis regnum Dei, et dabitur genti facien-
ti fructus eius. Est hoc, quod refragariis, et per-
 vicacibus Iudæis c) denunciatur, qui contradicebant
 his, quæ a Paulo dicebantur, blasphemantes. Tunc
 constanter Paulus, et Barnabas dixerunt: *Vobis*
oportebat primum loqui verbum Dei; sed quoniam
repellitis illud, et indignos vos iudicatis æterna vi-
ta, ecce convertimur ad gentes. Prioribus eorun-
 dem actuum capitibus iam narratum fuerat, quid
 egerint apostoli accepto spiritu sancto, quidque a
 Iudæis perpeffi sint cæsi, ac in carcerem missi; quos
 cum comminantes dimississent d) unanimiter illi
 elevarunt vocem ad Deum e) orantes: *Et nunc Do-*

Y 2

mine

a) Dan. II. 34. 35. b) Matth. XXI. 42.

c) Act. Apost. XIII. 45. d) Act. IV. 21. e) v. 29.

mine respice in minas eorum, et da servis tuis cum omni fiducia loqui verbum tuum. In eo quod manum tuam extendas ad sanitates, et signa, et prodigia fieri in nomen sancti filii tui Iesu. Et cum orassent, motus est locus, in quo erant congregati: et repleti sunt omnes spiritu sancto, et loquebantur verbum Dei cum fiducia.

Igitur apostoli, a perfidis Iudæis se ad gentes converterunt, ut iussi a) fuerant a Christo: *Quicumque non receperit vos, neque audierit sermones vestros: exeuntes foras de domo, excutite pulverem de pedibus vestris. Amen dico vobis: tolerabilius erit terræ Sodomorum, et Gomorrhæorum in die iudicii, quam illi civitati.* Quod experta est postea civitas Hierosolymorum excisa, unde gens Iudæorum per orbem dispersa etiam nunc vagatur in testimonium perfidæ obstinaciæ suæ, qui evangelio regni renitebantur etiam inter gentes, ante et post dispersionem suam, quæcunque poterant, ponentes obstacula (ut non solum acta et scripta apostolorum, verum etiam historia Romana docet) lucentes, quas diximus, poenæ, perinde ac deinceps alii Ecclesiæ hostes et persecutores. Est hoc argumentum apocalypsis S. Ioannis, in qua singulis tubis, quibus Ecclesiæ imminens persecutio denunciatur, phialæ iræ Dei in persecutores respondent.

— Porro Iudæi sese etiam in ipsa Ecclesia exhibuerunt auctores plerumque hæresum, quæ in primitiva Ecclesia divinitatem Christi inceperunt auctores

a) Matth. X. 14.

auctores etiam seu commentatores regni cuiusdam millenarii Ecclesiæ præter Ecclesiam militantem regnum Christi in terris, quod primis huius tractationis capitibus discussimus, ac ultimis, mirati, esse hodieque inter christianos, qui etiamnum regnum quoddam Messiae in gente Iudaica, stirpeque David præstolentur potius, quam ut agnoscant hierarchiam in Ecclesia militante, regno Christi in terris: quam a Christo in suis apostolis institutam in evangelio, ab iisdemque tam potenter contra omnem potestatem huius sæculi constitutam plena auctoritate, ex actis et scriptis apostolorum tam luculentis testimoniis demonstravimus, a principe præsertim apostolorum D. Petro: cuius successorum quisquam, si, quam is in Ananiam et Saphiram, severitatem exerceret, quanti quæso clamores fierent? Cuius tamen sedis Petri ut eluderet primatum doctissimus alioquin hierarchiæ ecclesiasticæ assertor Hen. Dodwellus, potius primatum quendam Ecclesiæ primitivæ in primis Ecclesiæ Hierosolymitanæ præsulibus ex familia Christi, Iacobo minore, Symeone &c. quasi per nepotismum quendam comminisci voluit, (quæ brevi excisa urbe disparuit sedes) quam agnoscere in sede Petri, quæ hætenus inconcussa perstat, auctoritatemque Petrus suam constanter in successoribus suis adversus omnes, qui vel Ecclesiam schismate scinderent, vel erroribus contaminarent, exeruit: quales hæreticos primos modo indicavimus christianos iudaizantes, qui Christum merum hominem dicebant. Illa de hæresi Eusebius Cæsar. a) testimonium

Y 3

auctoris

a) Lib. V. Hist. eccl. c. 28.

auctoris cuiusdam sec. II. affert in medium; a Victore et Zephyrino Petri successoribus calumniam abstergens, qua eorum temporibus veritatem adulteratam dicebant: „ Quomodo, (sunt auctoris illius verba,) eos non pudet, huiusmodi calumniam adversus Victorem concinnare, cum certo sciant Theodotum coriarium, qui defectionis illius Deum abnegantis parens et auctor fuit, primusque Christum nudum esse hominem adseruit, per Victorem a communione Ecclesie eiectum fuisse „ Est hic idem S. Victor D. Petri successor, qui invicto animo Ecclesie Asiaticae aliquin celebratissimae, in causa paschatis, uti postea Africanæ in causa rebaptizandorum hæreticorum tempore S. Cypriani S. Stephanus pontifex et martyr sese opposuerunt, sententia totius postea Ecclesie iudicio firmata. Conticuerunt iam, qui tanta contentione nuper, Petrum Romæ unquam fuisse, negare perfricta fronte sunt ausi, contra apertissima totius antiquitatis ecclesiasticæ monumenta ac testimonia.

Ex his a Baluzio primum in lucem protractus Laclantii liber DE MORTIBUS PERSECUTORUM causam etiam ortæ hinc primæ in christianos persecutionis a Nerone excitatæ pandit, dum Petrus tunc Romanam adveniens multos convertit „ ad iustitiam, „ Deoque templum fidele et stabile collocavit. „ Qua re ad Neronem delata, cum animadvertet, non modo Romæ, sed ubique quotidie magnam multitudinem deficere a cultu idolorum, „ et ad religionem novam, damnata vetustate, „ transire; ut erat execrabilis et nocens tyrannus, „ profilivit

proflavit ad excidendum ecclesie templum, delendamque iustitiam, et primus omnium persecutus servos Dei, Petrum cruci affixit, et Paulum interfecit. Nec tamen habuit impune; respexit enim Deus vexationem populi sui. Deiectus itaque fastigio imperii, ac devolutus a summo tyrannus impotens, nusquam repente comparuit, ut ne sepulturæ quidem locus in terra tam malæ bestię appareret. Unde illum quidam deliri credunt, esse translatum, ac vivum reservandum. Non minus insigne argumentum idem mox Lactantius phialæ Apocalypticæ iræ et vindictæ divinæ in Domitianum imp. quem Eusebius a) vocat Neronianæ impietatis et odii adversus Deum successorem, exhibet, testatus eum, postquam ad persequendum iustum populum instinctu dæmonum incitatus est, tunc traditum in manus inimicorum fuisse poenas. *Nec satis*, addit, *ad ultionem fuit, quod est interfectus, domi etiam memoria nominis eius erasa est.* Præterit Lactantius, quæ tertia numerari solet inter decem, persecutionem Traiani longius a Roma in Asia sævientem, unde S. Ignatius (qui se Theophorum in suis epistolis et coram Traiano vocat, interrogatus: quis esset? Theophorus, respondit: *(Qui Christum habet in pectore)* Romam missus ab imperatore feris obiciendus: ut postea S. Polycarpus Smyrnæ agente multitudine gentilium et ludæorum, qui urbem incolebant, ut vivus combureretur, est condemnatus a proconsule sub M. Aureliō, sub quo quarta persecutio in Oriente cœpta

Y 4

non

a) Lib. III. hist. eccl. c. 17.

non solum Palæstinam, Syriam, Ægyptum, Asiam minorem, et Græciam, quod etiam haud raro non iubentibus principibus factum, pervasit, verum etiam in vicinam Galliam prorogata est, in qua S. Pothinus Lugdunensis episcopus cum sociis ex Lugdunensi et Viennensi ecclesia (quarum extat de hoc martyrio epistola ad ecclesias Asiæ et Phrygiæ) pro fide occubuit. Sic postea ibidem S. Irenæus eius successor, quem martyres Lugdunenses in epistola ad Eleutherium P. ut æmulatorem testamenti Christi commendant, sub Severo martyrio coronatus fuit: censenturque hæ inter decem quarta et quinta; sequens vero Maximini sexta persecutio, quas præterit Lactantius, qui persecutores Ecclesiæ in hac etiamnum vita expertos divinam nemesis, quæ in altera, dum quod differtur, non aufertur, omnes manet, persequi instituit, atque immiores tyrannos. Igitur Domitiano mox Decium iungens *execrabile animal* vocat, „Qui vexaret Ecclesiam.... Et quasi huius rei gratia proventus esset „ad illud principale fastigium, furere protinus contra Deum cœpit, ut protinus caderet. Nam profectus adversus Carpos, qui tunc Daciam, Mæsiamque occupaverant, statimque circumventus ab barbaris, et cum magna exercitus parte deletus, nec sepultura quidem potuit honorari: sed exutus ac nudus, ut hostem Dei oportebat, pabulum feris, et volucribus iacuit. Non multo post, (pergit,) Valerianus quoque non dissimili furore correptus impias manus in Deum intentavit: et multum, quamvis brevitempore, iusti sanguinis fudit. At illum Deus novo ac singulari pœnæ genere adfecit, „

„ posteris

„ esset posteris documentum, adversarios Dei sem-
 „ per dignam scelere suo recipere mercedem. Hic
 „ captus a Persis, non modo imperium, quo fue-
 „ rat insolenter usus, sed etiam libertatem, quam
 „ coeteris ademerat, perdidit, vixitque in servi-
 „ tute turpissime. Nam rex Persarum Sapor, is,
 „ qui eum ceperat, si quando libuerit, aut vehi-
 „ culum ascendere, aut equum, inclinare sibi Ro-
 „ manum iubebat, ac terga præbere, et imposi-
 „ to pede supra dorsum eius, illud esse verum,
 „ dicebat, triumphus genus „ Referta sunt de hac
 „ persecutione S. Cypriani scripta, qui in ea glorio-
 „ sum martyrium subiit, strenuus ille vindex disci-
 „ plinæ in potestate clavium contra eos, qui erga
 „ lapsos in illa persecutione indulgentius agendum
 „ existimabant, „ Aditum se, ut a) ad Cornelium P.
 „ scribit, sibi non lamentationibus et satisfactio-
 „ nibus, sed terroribus facere, pro certo habeant,
 „ contra tales clausam stare Ecclesiam Domini,
 „ nec castra Christi invicta, et fortia, Domino
 „ tuente munita, minis cedere. Sacerdos Dei
 „ evangelium tenens, et Christi præcepta custo-
 „ diens, occidi potest, vinci non potest „ Gemi-
 „ na est sententia, qua utitur in epistola mox sequen-
 „ ti ad Thibaritanos b) *de exhortatione martyrii* :
 „ Fungamur exitu mortis cum præmio immorta-
 „ litatis, nec vereamur occidi, quos constat,
 „ quando occidimur, coronari „

Poenas porro Romanum imperium satis tunc
 luit suæ in christianos immanitatis invasione bar-
 barbararum undique gentium in provincias, Gothis

Y 5

Thraciam

a) Epist. LV. b) p. 91. ed. Baluz.

tura vesano, et præcipiti, „ Quamvis
„ civitatem Valeriani meminisset, ta
„ sceleris eius et poenæ, iram Dei cruc
„ laceravit. Verum illi ne perficere q
„ cogitavit, licuit, sed protinus inter
„ roris extinctus est „ Tum Diocle
sequitur, „ qui, (inquit,) scelerum
„ malorum machinator, cum disperdi
„ nec a Deo quidem manus potuit abst
„ orbem terræ simul et avaritia et tin
„ vertit. Tres enim participes regn
„ in quatuor partes orbe diviso „
Maximianus frater, *qui est dictus Her*
dissimilis ab eo. Alter Maximianus dicti
quem sibi generum asciverat. De quibus
„ Vexabatur ergo (ait,) universa terra
„ Gallias ab oriente usque ad occasum
„ bissimæ bestię sæviebant „ Quoru
tum Maximini item, sævitiam in chri
commeritas poenas prolixius persequi

tyranno Antiocho, rediisse mentem, Galerio in extremis non solum Deum coacto confiteri, verum etiam polliceri, se restitutum Dei templum, fatisque pro scelere facturum, edito etiam pro christianis, quod Lactantius affert, edicto. De Maximino vero narrat postea, exclamasse eum: „ sicut ii, qui torqueri solent, et non se, sed alios „ fecisse dicebat. Deinde quasi tormentis adactus, „ fatebatur, Christum subinde deprecans, et plorans, ut suimet misereretur. Sic inter gemitus, „ quos tanquam cremaretur, edebat, nocentem „ spiritum detestabili genere mortis efflavit. Hoc „ modo Deus universos persecutores nominis sui „ debellavit, ut eorum nec stirps nec radix ulla remaneret „

Quod vero maius esse potuit argumentum pro divinitate religionis christianæ, quam hæc eius propagatio inter continuas persecutiones, inter flagra et tormenta, enses et cruces, proscriptiones et mortes: ut inter has tyrannides Tertullianus in sua apologia pro christianis palam edicere potuerit, sanguinem christianorum esse semen religionis christianæ iam tunc tantopere amplificatæ, ut si vis vi esset repellenda, gentilibus facile forent superiores christiani? Tum vero integro illo trium seculorum intervallo, quo principes ethnici dominabantur orbi, manifestum fecit divinum numen, suæ solum potentiae, non terrenæ cuiusque voluisse hoc esse opus.

Quod dum primi illi christiani principes a Constantino I. inde non satis in animum induxerunt,

ut

ut singulatim suo loco ostendimus, in viscera favientes, Ecclesiam conturbarunt, locum ac tutelam dantes zizaniis illis, quæ inimicus homo, quamprimum quidem etiam in exoriente Ecclesia spargere coepit, sed minori successu, quam dum idololatria paulatim eradicata, hæresis Ariana pullulans aliquando sementem veræ fidei suffocasse, est visa. Vel unum quinque libris comprehensum S. Irenæi M. sec. II. opus contra hæreses ostendit, quot errorum monstra ac hæreses iam tunc agrum dominicum infecerint, sed excrefcere, ac caput erigere non prævaluerunt, nulla potestate externa illa suffulti, qua postea mox post persecutionum tempora omnium infestissima Ariana orbem iam christianum factum implevit, dum principes christiani perverso religionis zelo abducti errori sunt patrocinati. Qua de re S. Hilarius in libro contra Arianos a) „ Ac primum (ait) miserari licet

„ nostræ ætatis laborem, et præsentium temporum stultas opiniones congemiscere, quibus patrocinari Deo humana creduntur, et ad tuendam Christi Ecclesiam ambitione seculari laboratur. Oro vos, o episcopi, qui hoc esse vos creditis, quibusnam suffragiis ad prædicandum Evangelium apostoli usi sunt? Quibus adiuti potestatibus Christum prædicaverunt, gentesque fere omnes ex idolis ad Deum transtulerunt!

„ Anne aliquam sibi assumebant e palatio dignitatem, hymnum Deo in carcere inter catenas, et post flagella cantantes, edictisque regis Paulus, cum in theatro spectaculum ipse esset Christo, Eccle-

„ fiam

a) Lib. contra Auxentium n. 3. et 4. p. 1264. &c.

, fiam congregabat? Nerone se, credo, aut Ve-
, spasiano, aut Decio patrocinantibus tuebatur?
, quorum in nos odiis confessio divinæ prædica-
tionis effloruit. Illi manu atque opere se alen-
tes, intra coenacula, secretaque coeuntes, vi-
cos et castella gentesque fere omnes terra ac
mari contra senatusconsulta et regum edicta
peragantes, claves, credo, regni cœlorum non
habebant? Aut non manifesta se tum Dei virtus
contra odia humana porrexit, cum tanto ma-
gis Christus prædicaretur, quanto magis prædi-
cari inhiberetur? At nunc, proh dolor! divi-
nam fidem suffragia terrena commendant, inops-
que virtutis suæ Christus, dum ambitio nomini
suo conciliatur, arguitur „

Hæc S. Hilarius post S. Athanasium maximus
auctoritatis hierarchicæ stator contra adversantem
orthodoxæ fidei, in synodo Nicæna legitima po-
testate ecclesiastica trecentorum Patrum præscrip-
tæ, tunc maxime Constantium imp. Arianorum
patronum. Nec minore vigore deinde S. Basilius
contra Valentem Arianum orthodoxorum persecu-
torem usque ad mortes, ac gloriosa martyria:
qualia etiam ingenti numero in Africa postea visa
sunt sub Genserico, Hunnerico, et aliis Vandalorum
regibus pro consubstantialitate verbi divini, ut nul-
la unquam fuerit visa persecutio atrocior, aut diu-
turnior, Deo tamen non tardante, e medio tollere
persecutores Ecclesiæ suæ, ac vindictam sumente,
ut vidimus, in persecutoribus imperatoribus gen-
tilibus, conspicuumque fuit item in Iuliano apo-
stata, qui cum primum fraudulenter persequeretur,
aperte

aperte sevens in christianos añ. 362. cum conflagrasset templum Apollinis in Daphne, mox anno sequenti ictu cœlitus immisso interit. Alia huiusmodi exempla notavit B. Bossuet in commentario in Apocalypsin. Quibus accensenda est mors Valentis in prælio, ac Neronis instar disparente cina cadavere.

Post eum dum Theodosius senior obsecundans sententiæ Patrum, hierarcharum nimirum, penei quos est depositum fidei, in synodo Cpolitant contra Macedonium, iunior vero contra Nestorium, utrumque regiæ urbis Cpolitanz antistitem, in concilio Ephesino, et postea Marcianus contra Eutycheten in concilio Chalcedonensi sustentarunt orthodoxam fidem, eorum successores ipsi sese causis fidei immiscentes, Zeno suo Henotico, Heraclius Eclesi, Constans Typo, et alii deinceps male Ecclesiæ consuluerunt, perinde ac postea Iustinianus in causa trium, ut vocabantur, capitulorum, qui tamen in aliis, ut par erat, quod res ecclesiasticas attinet, Ecclesiæ legibus accommodavit se, proscriptis quoque suis legibus hæreticis. Sic dum passim imperatoribus Orientis fautoribus florentissima Ecclesia, (ut suo loco meminimus) hæresibus fuit infecta, paulatim suæ ruinæ propinquat, quam experiebatur iam imperium occidentale, ipsaque Roma profana, ebria sanguine sanctorum toties sec. V. et VI. capta et depopulata Babylon et bestia Apocalyptica, Romanumque imperium incurssione gentium barbararum accisum; dum interim Roma sacra efflorescit, Ecclesiaque militans, regnum Christi in terris exaltatur, præparatus mons Domi-

in vertice montium, atque ut canit S. Gregorius Nazianzenus in carmine de vita Tua de prerogativa veteris Romæ:

Fides vetustæ recta erat iam antiquitus
Et recta perstat nunc item, nexu pio
Quodcunque labens sol videt, devinciens,
Ut universi præsidem mundi decet,
Totam colit quæ numinis concordiam.

Idem sanctissimus hierarcha palam orat. XVII. principes allocutus, „ Nam vos quoque (inquit,)
„ imperio meo ac tribunali lex Christi subiicit:
„ imperium enim nos quoque gerimus: addo
„ etiam præstantius ac perfectius, alioquin carni
„ spiritum, et terrenis cœlestia cedere oportebit.
„ Omnino te libertatem illam meam accepturum
„ in bonam partem, scio. Sacri mei gregis ovis
„ es, serva et alumna magni pastoris „. Hoc S. Remigius Remensis ep. baptizaturus Clodovæum, primum christianum Francorum regem, commonefacere his verbis voluit: *Mitis depone colla Sicamber*, subiturus nempe iugum Christi, non sibi Christi Ecclesiam subiugaturus. Nihil accessit Clodovæi imperio (perinde ac olim christianis imperatoribus inde a Constantino) dum christianam religionem amplexus est, factus ovis Christi **SERVA ET ALUMNA MAGNI PASTORIS**. Nihil is iuris potestati politicæ dedisse legitur in regnum suum in terris Ecclesiam militantem! Vidimus quam male cesserit, dum primi statim principes, limites suos prætergressi, aliquid sibi usurparunt in rebus ecclesiasticis, præter tutelam illam ac præsidium,

dium, de quo S. Leo P. ad Leonem imperatorem:
 „ ut ausus nefarios comprimendo, et quæ bene
 „ sunt statuta, defendas, et veram pacem in,
 „ quæ sunt turbata, restituas „ Quam in rem
 Facundus Hermianensis exemplum Marciani imp.
 principibus proponens, qui Oziæ exemplo im-
 pune sibi cedere non posse cognoverit; „ vel quæ
 „ iam de fide rite fuerant discussa, discutere,
 „ quod nullatenus licet; vel novos constituere ca-
 „ nones, quod nonnisi multis in unum congre-
 „ gatis primi ordinis sacerdotibus licet „

Vidimus quam sacrosanctum hoc semper regi-
 bus Francorum tam Merovingicæ stirpis a Clodo-
 væo inde, quam etiam Carolingicæ postea fuerit.
 Tutores se illi præstiterunt Ecclesiæ legumque
 ecclesiasticarum, non conditores, conservata con-
 cordia sacerdotum inter et regnum in suis con-
 ventibus ex utroque ordine, hierarcharum, et
 procerum imperii, ut mutuam operam ferrent et
 tutelam, foro et iuribus nullatenus permixtis: ut
 ecclesiastica seorsim hierarchæ tractarent, quibus
 in capitularia regum Francorum collectis vis etiam
 et robur ex præsidio ac tutela principum accede-
 ret, regum Francorum religionis christianæ (dum
 in Hispania reges plures violenter Arianam perfi-
 diam obtruderunt) non solum tuendæ verum etiam
 propagandæ studiosissimorum, inde a Clodovæo:
 qui, neophytus, licet in devictam Germaniam seu
 Alemanniam lucem fidei intulit, ut postea Caro-
 lus M. in Saxoniam: dum iam sub eius antecesso-
 ribus in reliquis Germaniæ provincias a S. Bonifa-
 cio præprimis, aliisque ex Britannia apostolis (ubi
 evangelii

evangelii lux dudum extincta a S. Augustino et sociis iterum accensa fuit) fides esset illata ac firmata in Bavaria, Thuringia, Hassia, Frisia; operam simul conferentibus in Occidente ipsis monasteriis ad paganicas evertendas reliquias, exemplo D. Benedicti, lucos succidentis: dum eius filii in silvis et nemoribus, montibus et vallibus monasteria extruentes, solum etiam excolere præsertim in Germania totis viribus allaborarunt, insigni cum primis S. Sturmil, eius rei gratia per Buchoniæ vastissimam solitudinem a S. Bonifacio missi exemplo lectu dignissimo in eius vita apud Mabilonium Act. SS. Ord. S. Bened. sec. III. P. II. p. 273. alia ad rem persecuti sumus passim in HISTORIA NIGRÆ SILVÆ coloniæ ord. S. B.

Sec. IX. lux evangelii ad septentrionalem plagam propagata fuit per S. Anscharium primum sub Ludovico pio in Dania apostolum; et dein in Suecia alibi que ad septentrionem gentium, dum etiam ex orientali imperio ad Sclavos, et Russos, et Bulgaros evangelium Christi pervenit sub Theodora imperatrice; uti prius, Irene matris Leonis Constantini illi opera, orientalis Ecclesia, quam ob cultum imaginum Leo Isauricus, et Constantinus Copronymus turbaverant, unioni catholicæ Ecclesiæ fuit restituta: donec ab ea iterum sub Photio scissa fuit sec. IX. schismate firmato postea sub Michaeli Cæulario patriarcha Cpolitano medio sec. XI. quo ineunte Hungaria ad fidem christianam fuit conversa, S. Stephano rege, per S. Adalbertum baptizato, ipso agente apostolum. Sic compensatum est, restitutumque Ecclesiæ catholicæ in Occidente,

dente, quod ei decessit in Oriente iam inde a seculo VII. per sectam Mahumetanam seu Saracenos: contra quos a fine seculi XI. bella sacra seu cruciatæ sunt susceptæ, recuperata quidem a Godofrido Bullionio terra sancta ipsaque urbe Hierosolyma; deinceps vero repetitis illis sacris expeditionibus agente imprimis sec. XII. S. Bernardo, easque postea sec. XIII. ipso S. Ludovico rege Francorum cum Henrico II. Angliæ rege suscipiente, minus prospero successu, iam prius ab imperatoribus etiam Germanicis inter discordias illas sacerdotium inter et imperium sub Henrico IV. ob investituras primum exortas, atque variis deinceps utriusque potestatis, sacrae et profanae, studiis ac contentione (ex translatione potissimum imperii Romani ad Germanos ab Ottonibus Saxonibus piis, felicibus, sec. X.) restauratas, fotas usque ad Rudolphum I. Habsburgicum pacis publicæ sacrae et profanae statorem cum suis eiusdem stirpis in imperio successoribus, quidquid sequenti XIV. seculi iterum Ludovicus Bavarus designasset. Ubi animadvertere licet, singulis tubis respondisse iuxta apocalypsin S. Ioannis phialas suas, ac in caput familiarum principum, incentorum malorum, Franconicæ atque Suevicæ, et Bavaricæ recidisse, in auspiciis augustæ Habsburgicæ gentis, hactenus per secula Germanicum imperium (aliquando etiam cum sceptro Hispanico, quando illi sol nunquam occidere visus est, donec regnum illud initio huius seculi christianissimorum regum Galliæ stirpi cederet) tenentis consociata nostra ætate in Francisco I. et M. Theresia impp. paterna et materna sanguinis

sanguinis Habsburgici et Lotharingici nobilitate, quæ radice illa sancta, ex Berswinda matertera S. Leodegarii ep. Augustodunensis S. Odiliam protulit filiam, unamque olim agnoscebat sec. VII. stirpem in Ethicone I. Alfatizæ Duce.

Concordia sacerdotium inter et imperium restituta sec. XIV. una alterave tuba Ecclesiam militantem, regnum Christi in terris ad certamen in ipsis provocavit visceribus, hæresi, et schismate, quod ipsam Romanam sedem diu divexavit, dum Clemens VII. oppositus est pontifex Urbano VI. qui cum errores quosdam Wicleffi doctoris academiz Oxoniensis, concordantibus cum pontifice episcopis Angliæ, damnasset, illum in rabiem egit, ut inter cætera hierarchicum ordinem in capite et membris incesceret, pontificem caput esse Ecclesiæ, negans, nec episcopos esse ordine superiores presbyteris statuens. Cum in Anglia hæresis, destituta præsidio potestatis secularis, proficere non posset, ea Wenceslai imp. ignavia a Io. Hufs rectore academiz Pragensis progressum habens, regnum illud intestinis bellis postea infestavit, ob usum calicis, cum iam cæteri errores essent damnati in concilio Constantiensi; ubi etiam diuturno schismati in Romana sede finis impositus esse videbatur, nisi canones sessionis IV. et V. ad tollendum schisma inter pontifices compositi, ansam dedissent ad turbendam communionem inter summos Ecclesiæ pastores, pontificem et episcopos, et ad novum schisma in concilio Basileensi, usurpata sibi in verum legitimumque pontificem Eugenium IV. potestate a Basileensibus, qui sibi videbantur aucto-

ritate concilii Constantiensis agere in hac re, eius auctoritatem tamen in alia contra Wicleffum damnata causa lacefferunt, de superioritate nimirum ordinis episcoporum præ presbyteris: quandoquidem non solum hos promiscue inter Patres admiserunt, verum etiam horum pene solorum suffragio pontificem sede moverunt, postquam episcopi pene omnes recessissent, indicta ab Eugenio synodo Ferrariensi ad unionem Græcorum, quæ etiam, translato Florentiam concilio, feliciter facta fuit; sed dum hæc unio (perinde ac illa an. 1279. in concilio Lugdunensi timore potius infestationis a latinis principibus facta) brevi dilabitur, post reditum Ecclesia illa, non multo post capta a Mahomete II. urbe regia Cpoli, Romæ æmula, in Turcarum servitutem redacta phialam suam experta est.

Sic proximo seculo XVI. Ecclesia occidentalis variis hæresibus infestata, continuis inter se bellis per secula conflictata magnam partem regno Christi in terris Ecclesia militante exclusa, ad hodiernum usque diem miserum in modum scissa discerpitur libertate sentiendi, cuique relicta, ac iudicio privato in rebus religionis, non solum lata omnibus erroribus aperta via, verum etiam occlusa ad unionem unquam sperandam, toties iam in vanum tentatam tam Protestantium cum catholicis, quam eorum secum ipsis, re comperta mox in primordiis inter Lutherum, Zwinglium et Calvinum: estque abscissa prorsus omnis consensionis spes, nisi legitima restituta potestate ecclesiastica ad infallibile, quale in Ecclesia catholica habetur,

in

in rebus fidēi, iudicium ferendum, cui omnino sit deferendum. At primī novatores freti tunc potestate seculari legitimū abiecerunt Ecclesiæ iudiciū, quod aliquando expostulasse visi sunt synodi œcumenicæ, flocci habita pontificia Leonis X. contra Lutherum sententia: frustra etiam Leonis X. successore Hadriano VI. (cuius æquanimitas sedis quoque apostolicæ inimicis est commendata) principes Saxoniz, a præsidio Lutheri revocare conato, terrore iudicii divini his ad Fridericum Saxoniz ducem perscriptis verbis: „Hoc tibi denunciamus in virtute omnipotentis Dei, et Domini nostri Iesu Christi, cuius in terris vicarius sumus, nec te in præsentī seculo hoc laturum impune, et in futuro æterni te ignis expectare incendum„. Fuit Hadrianus ante pontificatū præceptor Caroli V. imp. et regis Hispaniarum: unde post Ferdinandum et inter Philippos evangelii lucem per totum orbem terraqueum in America recens detecta auspiciatius accendere allaboravit, quam in Germania cum suis successoribus impp. ex gente Habsburgica orthodoxam fidem (quæ hætenus in Hispania illibata fuit, et in Gallia a Ludovico XIV. restituta fuit) conservare: dum passim principes huius mundi, spoliū ex bonis ecclesiasticis spe allekti, libentius audierunt a Luthero, dici pontificem Romanum Antichristum, quam vicarium Christi.

Pontificiam auctoritatem hodieque sub spectri nomine (phantome) delitescētes vilipendunt Iansenistæ, qui cum suo nomine in fronte prodire non audent (parva illa in Belgio, ut vocatur, Ec-

clesia, hæreticorum scilicet tuta præsidio, excepta) Ecclesiæque sinum latenter exulcerant, tantum se esse existimantes, ob quos totus orbis catholicus in concilium generale coactus (idque contendunt, qui gloriantur esse Augustini *a*) dicentis in suamet quam maxime causa contra Pelagianos: *Quid adhuc queris examen, quod apud sedem apostolicam factum est?*) commoveatur, cum sint dudum iam iudicio summorum Ecclesiæ pastorum, pontificis et episcoporum, per orbem catholicum in communione legitimæ potestatis ecclesiasticæ damnati. Igitur incassum appellant ad concilium generale, factum anterioribus Ecclesiæ temporibus inaudito; sequiori autem ævo dum fuerat tentatum, semper caruit effectu, ipso Petro de Marca *b*) fidente cum aliis, nunquam in Ecclesia admissam fuisse provocationem a papa ad concilium: nec semel summi pontificis sententiam peremptoriam vocat S. Bernardus. Epist. 217. et 239. Dum vere scripta præcipuorum huius sectæ hyperaspitum Arnaldi et Nicolii (felle et acrimonia non minus in episcopos, quam pontificem referta) forte eos non magis illorum, quam concilii sententiæ delaturos fuisse suspicionem ingerant vel ex ipsa eorum obstinacia, qui illos hodieque (quando iam ipsum sacrosanctum concilium Tridentinum in ipso Ecclesiæ gremio posthaberi, et sacrilege proscindi cernimus) sectantur, et post seculum non verentur, sibi in animum inducere in communione potestatis ecclesiasticæ inter summos Ecclesiæ pastores, pontificem et episcopos, non nisi monstrum,

a) Oper. imp. perf. contra Julian. lib. II. c. 11.

b) De concordia sacer. et imp. l. II. c. 17. n. 1.

strum, spectrum, phantasma, ut ipsi suam sectam appellant, fuisse debellatum: dum palam est, in damnando Iansenismo concordem cum pontifice esse, atque adeo etiam in concilio generali futuram esse sententiam. Ad præsens usque seculum Gallia continebatur hæc secta, paucis ibidemque cum ea facientibus episcopis. Idem contigit, quando a Clemente XI. ineunte hoc seculo XVIII. edita est bulla UNIGENITUS, acceptata ab archiepiscopis et episcopis Galliæ (cum alibi gentium nec disceptatio de ea esset) paucis refractariis exceptis, qui iudicio et auctoritate tum Gallorum, cum etiam aliarum catholicarum gentium episcoporum unanimi ad silentium seu ad nihilum fuerunt redacti: robur quoque addente tutela Galliarum regis, atque in Belgio catholico Caroli VI. imp. cum illic gliscere inciperet secta: prout hæc breviter narrata leguntur in remonstratione archiepiscopi Viennensis cardinalis de Miggazzi an. 1781. ad Iosephum II. imp. qui delatione quadam deceptus, ac si bulla UNIGENITUS potestatem papæ in temporalia principum stabiliret, eam vetito in Belgio iuramento episcoporum super formulare Alexandri VII. proscripserat, revocata tamen paulo post sententia, contentionibus scholarum tantum, salvo dogmate, prohibitis. Qua de re ipse pontifex in suo reditu Vienna literis archiepiscopum Mechliniensem, cardinalem de Frankenberg (qui cæsarem an. 1781. in Belgio divertentem iam edocuerat, bullam UNIGENITUS continere decisionem in materia fidei per omnes episcopos paucis exceptis refragariis acceptatam) certiore fecit, quæ le-

guntur in collectione repræsentationum &c. Belgicarum a) ꝑnacum iis, quæ modo memoravimus præter epistolam card. Miggazzi etiam excerpta ad hanc rem ex remonstratione archiep. Strigoniensis primatis Hungariæ card. Bathiani, et item, quæ iidem cardinales cum cæteris Hungarici regni episcopis a Pio VI. P. an. 1782. vivæ vocis oraculo quoad hoc et alia in responsis b) acceperunt: „ Oportere, tradi bullam in scholis, et quidem non historice sed dogmatice; „ qualis enim theologus, qui bullam UNIGENITUS nescit? Nec tamen necesse est, ut de hac „ fiant disputationes: proinde fieri posse, ut mandatum cæsareum publicetur cum declaratione, voluntatem regiam tendere ad impediendas „ omnes controversias „. Uterque porro Cardinalis, Bathiani perinde ac card. Miggazzi inconcussis demonstrant testimoniis, c) ubique gentium a summis Ecclesiæ pastoribus fuisse receptam bullam UNIGENITUS per orbem catholicum dispersis. Card. Miggazzi ad ditiones Austriacas se restringens rationem reddit, cur bulla UNIGENITUS in cæteris Austriaci imperii provinciis eadem, qua in Belgio, celebritate non fuerit publicata: quod turbæ nempe, turbarumque duces, et auctores, atque Iansenii et Quesnelli asseclæ in illis nulli extiterint: neque tamen, subdit, propterea bullæ acceptationem in dictis provinciis factam esse, negari posse, cum archiepiscoporum et episcoporum in iisdem provinciis existentium testimonia prompta et parata sint: archiepiscoporum, nimirum Salisburgensis

a) Partie ecclési. I. et III. partie du second recueil.

b) Ib. P. III. p. 255. c) P. I. p. 110 &c. et 131.

genfis primatis Germaniæ, Pragensis in Bohemia, cuius successor card. Bathiani, latius expaciatus receptionem bullæ factam demonstrat tum in Gallia, exceptis quibusdam episcopis, cum in Italiæ regnis extra ditiones pontificias, Siciliæ et Sardinia seu Pedemontii ac rebus publicis Genuensi, et Veneta per patriarchas et primates, quos nominat, perinde ac Hispaniæ, Lusitaniæ et Poloniæ primates; Germaniæ porro singillatim recenset plures episcopos, archiepiscopos, et Electores ecclesiasticos. An non perinde hoc est, ac si sententiam dedissent in concilio generali congregati? a) Imo in

Z 5

maius

- a) L'Eglise dispersée jouit certainement de la même infallibilité, sunt verba C. de Frankenberg in laudato lib. I. c. P. III. p. 296. que lorsqu'elle se trouve rassemblée dans un concile général; sans cela il s'ensuivroit, que Iesus Christ ne l'auroit point suffisamment munie d'autorité, pour pouvoir reprimer, et condamner les hérésies, qui s'élèveroient contre elle: puisque les hérétiques (comme ils en ont usé de tout tems) chercheroient toujours à eluder les anathèmes, en appelant au futur concile, auquel ils se soumettroient aussi peu, qu'aux décisions du saint siège, ce que l'expérience a constamment prouvé. Cette Bulle étant donc évidemment une décision formelle de l'Eglise en matière de foi, les Evêques ne pourroient pas même cesser d'y adhérer sans se séparer du chef suprême de l'Eglise, rompre l'unité de la paix, et se rendre prévaricateurs de leur devoir en trahissant les intérêts les plus précieux de la religion, et le dépôt sacré de la Foi même. Clemens archiep. Trevirensis imp. Elector ad eundem loc. II. imp. in eandem sententiam sic scribit: La constitution UNIGENITUS est évidemment une constitution dogmatique du S. Siège, acceptée soit expressement, soit tacitement par tous les Evêques catholiques. C'est par conséquent un jugement en dernier ressort, et infaillible de l'Eglise universelle. Tous les Princes catholiques, et notamment l'ayeul de V. M. Charles VI... se sont fait un devoir de s'y soumettre, et de la publier dans leurs états. En effet comment auroient ils pu refuser, d'adhérer à un jugement doctrinal de l'Eglise

maius hoc cedit documentum divinæ præsentia a Christo usque ad consummationem sæculi promissæ apostolis in eorum successoribus in communionem potestatis ecclesiasticæ inter summos Ecclesiæ pastores, pontificem et episcopos: estque illustrissimum divinæ providentiæ argumentum inconcussæ fidei petrae illius, super quam ædificavit Christus Ecclesiam suam, quin portæ inferi unquam prævalituræ sint adversus eam; dum hic cernimus machinas omnes adversus bullas et decreta illius in vanum abiisse. Quare, quicumque sive laicorum sive clericorum detrectat suscipere bullam **UNIGENITUS**, sive iuramentum deponere, ac subscribere formulari Alexandri VII. contra mandatum summi pontificis et episcopi sui in communionem legitimæ potestatis eccl. rebellis et refragarius Ecclesiæ hæreticus cenferi potest; si episcopus sit, seorsim sibi cathedram constituens, adversus cathedram a Christo constitutam apud successores apostolorum

in

universelle, sans encourir l'anathème, que. I. C. lui-même a prononcé contre ceux, qui n'écoutoient pas son Église? L'autorité des Princes, quelque grande, quelque respectable, quelque souveraine qu'elle soit dans son ressort, ne peut rien contre cet arrêt du Tout-Puissant. Les Papes, et les Evêques étant de droit divin les pasteurs et les docteurs des Fideles, aucune puissance humaine ne sauroit avoir le droit d'empêcher qu'ils ne leur fassent entendre leur voix pour les diriger dans l'ordre de religion &c. Paucis remi complexus est Pius VI. P. M. br. ad episc. Brixinensem an. 1781 dato: Neque tuam, nec ullius catholici episcopi prudentiam fugere potest, bullam **UNIGENITUS** a summo pontifice Clemente XI. primum editam, ab eius in S. Sede successoribus sæpe confirmatam, universali ecclesiarum, cum plurimarum expresso, tum aliarum tacito saltem consensu receptam esse, eamque dogmaticum ac irreformabile S. Sedis iudicium continere, cui nemo queat obedientiam detrectare.

In communione potestatis eccl. inter summos Ecclesiæ pastores, pontificem et episcopos.

Ausus est hoc Scipio Riccius episcopus Pistoriensis (di Pistoia et Prato) iniuria ordinis sui episcopalis in contemptum suorum coepiscoporum ipsiusque summæ sedis Romanæ, in synodo diocesana, contra morem omnis ævi, cum meris sacerdotibus secundi ordinis ea tractanda suscipere, quæ solum ad conventus et iudicium episcoporum in communione potestatis a Christo in suis apostolis eorum successoribus datæ, pertinent, eaque præsumsit decidenda, quæ iam suffragio summorum Ecclesiæ pastorum pontificis et episcoporum sunt repudiata; avitos porro pro suo lubitu ecclesiasticos ritus ac disciplinam immutandi, licentiam sibi sumsit, morumque censuram illam adoptandi, quæ ad desperationem et aversionem potius, quam amorem divini numinis ducat, secutus doctrinam eiusdem sectæ illius, quæ perinde alterum præceptum dilectionis, in quibus lex pendet et prophetæ, dum spirat ore, pervertit amaro corde, et calamo, felle tincto, dicente S. Ioanne, *si quis dixerit, quoniam, diligo Deum, et fratrem suum oderit, mendax est.* a) lamdiu reluctatus est Riccius ad tam serias, paternasque Pii VI. P. M. reprehensiones, archiepiscoporum, et episcoporum collegarum, et presbyterorum parochorum, aliorumque amicorum, ac ipsarum ovium suarum censuras et monita, proluxe etiam in scriptis publicis typis evulgata, brevique temporis intervallo sæpius impressa, communique voto et calculo com-

probata,

a) I. Io.

probata. Quæ vero omnia necdum animum ad sinceram, et veram resipiscentiam, de qua quidem fama est, inflexisse censerique queat; siquidem novum de rebus iam præiudicatis, instaurari iudicium contendat: dum potius seria confessio tot gravium errorum ab eo expectari debeat, atque scandalorum reparatio non solum apud suas oves, in pristinum statum restitutis, quæ temere instituit, revocatisque, quæ male docuit in suis instructionibus ac literis pastoralibus, verum etiam apud illos omnes, quibus illæ suæ aberrationes typis vulgatæ offensionem, maloque exemplo fuerunt, synodus præsertim diocesana, in qua is ex clero minore seculari et regulari doctores ac iudices incompetentes sibi ascivit rerum, ad synodos episcoporum tantum attinentium, quos episcopi Ægypti in Synodo Ephesina *superfluos foras* mitti voluerunt: *Synodus*, aiunt, *EPISCOPORUM est, non clericorum*. Et S. Cœlestinus P. ad episcopos Galliciarum scribit, scire debere presbyteros, *se vobis esse subiectos*, episcopis nempe, quos dum sibi in causa Iansenii et Quesnelli conciliare, atque in partes trahere desperarunt Iansenistæ, doctores secundi ordinis, Riccianæ factionis focii, ius illud suffragii (presbyteros quasi episcopis æquiparando, ut novissime Petrus Tamburini in regione illa) sibi contra constantem Ecclesiæ catholicæ morem arrogare contenderunt, quod in concilio Basileensi usurpatum Patres Tridentini ita abhorruerunt, ut etiam de reiiciendis episcopis *in partibus*, quorum unus Eichstadiensis episcopi suffraganeus aderat, inirent consilia: qui ipsi hodie hic et illic imbuti

comparuerant principiis illarum partium schismaticarum, in quibus eorum solent existere sedes in Oriente, semina schismatum spargentes in Occidente: quorum quod unus, qui tamen ductus poenitentia revocavit, egit opere edito ad reunieudos diffidentes, caulasque separatas habentes a catholica Ecclesia ovili Christi, alter desertam redintegrans pugnam novissime suam operam in conventu Emensi conduxit ad diffidentes inter se reddendos ecclesiae pastores. At gregarios hos in communionem potestatis ecclesiasticae inter summos Ecclesiae pastores, vicarium Christi pontificem, et episcopos, oves propriae non audiunt: *sed qui pastor est ovium, huic ostiarius aperit, et oves vocem eius audiunt, et proprias oves vocat nominatim, et educit eas. Et cum proprias oves emisserit, ante eas vadit: et oves illum sequuntur, quia sciunt vocem eius. Alienum autem non sequuntur, sed fugiunt ab eo, quia non noverunt vocem alienorum.* a)

Est hoc quod hodie vel maxime sollicitos tenet alicubi saltem gentium, ac tenere oportebat omnes, quibus Christus ovile suum commisit in tanta ovilium confusione, pastuque promiscuo, ne oves propriae sequantur pastorem alienum, cui Christus non commisit ovile, quales ante se notavit Christus fures et latrones. *Ego, inquit, sum ostium. Per me si quis introierit, salvabitur: et ingredietur, et egredietur, et pascua inveniet. Fur non venit, nisi ut furetur, et macet, et perdat.* Misit Christus apostolos suos sicut oves in medio Luporum; alibi eos sibi attendere vult ab illis,

qui

num mente corruptorum, et qui veritate privati sunt, existimantium, quæstum esse pietatem. Quod tum maxime fit, quando perverso fine, religio in Deum in Ecclesia Dei, regno Christi in terris, in mundo, accomodatur commodis regni de hoc mundo, dum una est Ecclesia militans, regnum Christi in terris, cum Ecclesia triumphante, regno Christi in cœlis, unusque rerum omnium finis ultimus, gloria Dei intime coniuncta cum salute nostra, quam operamur in Ecclesia militante regno Christi in terris, aterna fruituri felicitate in Ecclesia triumphante, regno Christi in cœlis, quem aspiciebat Daniel VII. 13. in visione noctis, et ecce cum nubibus cœli quasi filius hominis veniebat, et usque ad antiquum dierum pervenit: et in conspectu eius obtulerunt eum. Et dedit ei potestatem, et honorem, et regnum: et omnes populi, tribus, et lingua ipsi servient: potestas eius potestas aterna, quæ non auferetur: et regnum eius, quod non corrumpetur. Frustra igitur sunt, qui Ecclesiam militantem, regnum Christi in terris, divisum esse posse existimant, aut contra se divisum reddere conantur, quod non corrumpetur; dum Matth. XII. 25. Christi effato, Omne regnum, divisum contra se, desolabitur: et omnis civitas, vel domus contra se non stabit.

F I N I S.

INDEX

INDEX RERUM MEMORABILIUM.

PRIMI, ET SECUNDI TOMI.

A

Africana Ecclesia sec. vi.
l. 280.

Ambrosius (S.) Arianis fortiter resistens, l. 209. seq. eius epistola ad Valentinianum contra idololatriam ibid. 229. seq.

America lux fidei illata, II. 357.

Anscharius (S.) apostolus Daniæ, II. 353.

Antichristus: coniecturæ de eo et consummatione seculi, I. 3. 4. de eius adventu fama sec. xii. ibid. 354. seq. idea generalior de illo, II. 247. seq. de eodem S. Iustini M. et antiquissimorum SS. PP. mens, 248 seq. de eiusdem ortu, 258. de eo in fine mundi revelando, 261. seq. 273. seq. de Antichristo Nerone, 283. seq. opiniones medii ævi, 308. seq. eius nomen in apocalypsi 337.

Appellationi ad concilium generale a pontifice nunquam delatum, II. 358.

Apocalypsis. S. Iohannis de regno Christi in terris, l. 129 seq. varix de eius partibus sententiæ, 136. seq. lectionis utilitas, 138. seq. Apo-

) 1 (

calyptica meretrix, l. 66. seq.

... mille anni, l. 83.

... Egilla septem, l. 141 seq.

... tubæ septem, l. 142 seq.

Apostoli intrepidi in periculo quibusvis, l. 113. seq.

... eorum dominium in re sua familiari, l. 117. seq.

... hierarchica potestas, l. 119. seq. it. l. 123. seq.

... potestas legislativa, l. 124. seq.

Argentoratensis Vicariatus consultum de punctis Emfensibus, 176.

Arnaldus Brixienfis, 353 seq.

Atbanasii (S.) fata sub Constantio, l. 193 seq.

Avenionense schisma, II. 25.

Augustana confessio, II. 58.

Augustinus (S.) duplicem agnoscens discessionem l. 58. seq. de duratione mundi 35. de unitate ecclesiæ II. 212. seq.

Aurelianus imp. Ecclesiæ persecutor pœnas dat, II. 346.

Aurelii M. imp. persecutio late per regiones, II. 343. etiam in Gallia, 344.

B

Babylon septicollis. Roma, l. 71. seq.

... apo-

INDEX RERUM

... apocalyptica capta, ibid.
250. seq.

Barbarorum incursiones sec.
111. l. 238. seq. iidem ro-
manum imp. invadunt, 11.
345.

Basileense concilium, II 32.
seq. variaz in eodem con-
tentiones, 33. seq. sessio
xxx1. huius concilii ace-
phali 188. seq. 355.

Beda V. opinio de duratione
mundi, l. 36.

Benedicti S. P. prophetia de
Roma, l. 275. in Cassinum
commigratio, 283.

Bernardi Clarevall. abbat.
Epistola ad Honorium II.
P. pro Heinricho senon. ar-
chiep., l. 353. eiusdem de
Arnaldo. itidem, ad Euge-
genium P. et curiam roma-
nam, 358. seq.

Bestiarum quatuor apud Da-
nielem interpretatio, l. 82.
seq. it. 88. seq. bestia quarta
comminuta, 95. it. 327. seq.

Bonifacii (S.) labores apo-
stolici, l. 298. seq.

Bossueti demonstrationes de
excidio Babylonis, l. 73.
de Episcopis Angliæ 109.
de schismate Græcorum,
347. seq.

C

Calvinismus in Gallia, II.
73.

Candelabra septem apocalyp-
tica, l. 131. seq.

Canones apostolici, l. 269. seq.

Canonici iuris corpus, l. 367.

Caroli (S.) Borrom. labores in

concilio Trident. II. 89.
seq.

Carolus M. Romæ imperator
salutatus, l. 308. hostium
Ecclesiæ everfor, 313.

Catholica fides in Hispania
efflorescens sec. VI. l. 278.
seq. sec. VII. 288. seq.

Centuplum in hac vita omnia
relinquentibus, l. 165. seq.

Cerinthi apocalypsis, l. 11.

Chiliasmus, l. 1.

Chiliasia nostræ ætatis, l. 6.
seq. eorum primorum opi-
niones variaz de regiminis
modo l. 9. adventus triplex
Christi, 3. Primorum Ec-
clesiæ seculorum l. 11.

Christi in terris regnum efflo-
rescens, l. 1. portis inferi
semper prævalens, 54. de
regno hoc prophetiæ Danie-
lis, 78. seq. et Doctrina
evangelii de illo, 95. seq.
de eodem parabolæ, 104.
regnum Christi in hoc mun-
do, 100. seq. in regno Fran-
cico efflorescens, 272. 277.
it. 295. seq.

Christus crucifixus Iudæis scan-
dalum in eorum perniciem,
l. 116. lapis, factus mons
magnus, II. 339.

Chrysostomus (S.) Arianis re-
sistens, l. 214. seq.

Collecta seu oblationes in pri-
mitiva Ecclesia, l. 168. seq.

Colonia monachorum in Ger-
mania sec. VII. l. 293.

Communio sanctorum in cœlis
cum regno Christi in terris,
l. 45. seq.

Concilium de sanctis viris ad
præ-

MEMORABILIU M.

prædicandum evangelium mittendis, l. 290. seq.
Concordata Germaniæ, ll. 153. seq. de eorum violationibus querelæ, 180. seq.
Concordia sacerdotium inter et imperium restituta, ll. 7. seq.
Congregationes Romæ saluberrime institutæ, ll. 148. seq.
Coniectura de Antichristo et consumatione seculi, l. 324.
Constantiensis concilii decreta, ll. 30. seq.
Constantinopolitanus patriarchatus, l. 50. seq.
Constantinus M. ab Arianis in transversum actus, l. 189. seq.
Constantinus Pogon. orthodoxam fidem suscipiens, l. 292.
Constantius ab Arianorum partibus, l. 192. seq.
Cornua decem apocalyptica, l. 70. seq.
Cruciata, seu bella sacra l. 2. ll. 354.
Cusa (de) Nicolai coniectura, ll. 3.
Cyprianus (S.) de hierarchia primis militantis ecclesiæ seculis, l. 162 seq. de unitate ecclesiæ, ll. 212. seq.
Cyrilli S. Hierosol. de virga ferrea interpretatio, l. 86 seq. de Antichristo. ll. 285. seq.

D

Dalberg (L. B. de) Coadiutor Mog. Worm. et Coastant., ll. 169.

Damasceus (S.) Ioann. imaginum cultum defendens, l. 303. seq.
Damiani S. Petrus de ecclesiis in partibus Italiæ sec. XI., l. 334.
Danielis prophetia de regno Christi, l. 78 seq.
Decretales summorum pontificum, l. 271. Isidorianæ, 296. 316. seq. 321. seq.
Decius imp. Ecclesiæ persecutor, ll. 344. pœnas dedit. ibid.
Diabolus ligatus, l. 55 seq. solvendus, ll. 223 seq.
Diaconi rei familiaris administratores, l. 171. seq.
Diocletianus imp. ecclesiam persecutus pœnas dat, ll. 346.
Discessio, de qua S. Paulus, l. 58.
Dodwellus Heinric. de sacrorum iure, ll. 63 seq. de immunitate, 71. seq. eiusdem systema hierarchicum, 194. seq. ac fictitius primatus Ecclesiæ in familia Christi, 341.
Domitianus imp. ob persecutionem Ecclesiæ punitus, ll. 343.
Donatistarum schisma oppressum, l. 216 seq.

E

Ecclesia militans præparatus mons Domini, l. 268 seq. in unitate fidei inconcussa, 204. seq. excrevit sine ope brachii secularis, ll.

Ecclesia status temporalis primis

INDEX RERUM

- m^{is} seculis, l. 164. seq. sec.
 iv. et v., l. 174. rerum fi.
 sco addictarum restitutio,
 ibid. sec. vi., 272. seq. sec.
 vii. per sectam Mahumeta-
 nam in oriente accisus, in
 occidente accrescens, 285.
 seq. ll. 350. sec. viii., l.
 295. seq. sec. ix., ibid. 310.
 seq. sec. x., ibid. 319. seq.
 sec. xi. pericula profligata,
 ibid. 329. seq. sec. xii. eius
 ac imperii status inter se col-
 lisus, ibid. 350. seq. hodie-
 nus eiusdem status, ll. 3.
 seq. Ecclesie tempora novis-
 sima, ll. 215. seq. it. 285.
 seq. persecutiones sub im-
 perat gentilibus, ibid. 342.
 quædam a Lactantio omisse,
 344. eius persecutores pæ-
 nas luunt 343. seq. 354.
 propagatio divina medias
 inter persecutiones, 347.
Ecclesiasticarum personarum
 immunitas sec. iv. v., l.
 174.
Electorum ecclesiastic. erga
 sedem apostolicam devotio
 sec. xviii. 130. seq.
Elisabetha Angliæ reginæ in
 catholicos crudelitas, ll.
 76. seq.
Emenses ad aquas conventus,
 ll. 127. eiusdem punctatio-
 nes, 129. 132. 134. de
 Nuntiaturis in Germania,
 126 seq. de episcoporum
 potestatis a Christo datæ re-
 dintegratione, 127. seq. de
 exemptionibus, 136 seq. de
 iurisdictione R. P. ibid. seq.
 de dispensationibus, 138.
 seq. de ætate ad professio-
 nem solemnem requisit
 143. seq. de ætate virgin
 ad professionem requis
 144. de facultate episco-
 rum foundationes in
 convertendi, 145. seq.
 romanis bullis, brevi
 &c., 148. de re benef
 ria, 152. seq. de Conco
 tis germaniæ, 153. seq.
 171. de iuramenti fort
 in ordinatione episcopos
 161. seq. de annatis,
 de appellationibus ad ro-
 nam sedem, 169. de en-
 datione disciplinæ, 170
 concilio saltem nation
 172. seq.
Episcoporum cum pont
 conventus Viennæ de
 spensationibus in imp
 mentis matrimonii, ll.
 seq.
Ethnicorum imperat. auri
 l. 172.
Evangelii de regno Ch
 doctrina, l. 95. seq.
Euthychiani in oriente
 vii., l. 288.
Expeditiones sacræ sec. xi
 ll. 4. 11. seq.

F

- Febronius*, 296. eius de
 tu ecclesiæ et potes-
 R. P. sententia, ll. 114.
 it. 124. seq. eiusdem r-
 catio, 118.
Florentina causa, ll., 86.
Festorum dierum numerus
 nutus, l. 54.
Francorum reges eccle-
 militantem ornantes,

MEMORABILIMUM.

293. seq. regum ius capitularium, l. 295. seq. it. 320. seq. it. 329. seq. eorum fides inviolata erga Ecclesiam, 123. seq. et in eandem pietas. ll. 352.

Franciscus Salesius (S.) de prerogativis in sede Petri divinis, ll. 90. seq. eiusdem hæreticos convertendi labores, 92. seq.

Friderici I. authentica, l. 364.

G

Gallicani cleri declaratio de iurisdictione ecclesiastica, ll. 101. seq. eadem irrita declarata, 102. eiusdem revocatio, 103.

Gerfox Ioann. de superioritate concilii, ll. 24.

Gog et *Magog*. ll. 226. it. 258.

Gottlinganus censor de insolentis erga papam curiamque romanam, ll. 179.

Græcorum schismata sec. XI., l. 347. seq.

... unio facta in conc. lugdun. et florent. T. ll. 356.

Gregorius (S.) Nazianzenus de Constantio, l. 200. seq.

Gregorius (S.) M. S. P. fidem catholicam in Anglia plantans, l. 282. seq. in Sardinia, 283. eius zelus apostolicus in reducendis hæreticis, 284. eiusdem opinio de propinquo fine mundi. ibid. 25.

Gregorius VII. S. P. iurium pontificiorum vindex, l. 338. seq. Zelo a Christo animatus et imperterritus, 342.

seq. Hugonis Dienensis episc. de eo iudicium, 342. eius obitus, 344.

Guntrauni præceptio, l. 288.

H

Habsburgica familia hodie iterum coniuncta Lotharingicæ, ll. 354. seq. ex hac famil. imperatores studiosi pro fide contra Lutheranos 357.

Hadriani VI. monita ad defendendum Lutherum, ll. 357.

Hæreses legibus imperatorum repressæ, l. 217. seq.

... eadem progressum fecerunt fautoribus christianis imperatoribus, ll. 348. præsertim in oriente, 350.

Heinrici IV. R. l. abdicatio, l. 336. seq.

... Simoniaca pravitas, 348.

Heinricus V., l. 351. seq.

Heinricus VIII. A. R. potestatem ecclesiasticam sibi arrogans et bonorum eccl. invasor ll. 74. eius mores, 75. seq.

Heraclii Ecthesis, 287.

Hierarchia ecclesiæ Christi iuxta doctrinam et sanctiones apostolicas, l. 121. primis ecclesiæ seculis, 117. it. 154. seq. de ea S. Ignat. M. 159. seq. sub primis christianis imperatoribus, 182. seq. contentiones circa illam sec. XVII., ll. 94. seq. huic etiam principes subsunt, ll. 351.

Hieronymus S. de calamitosis temporibus sec. IV., l. 239.

seq.

INDEX RERUM

- seq. de Antichristo, II. 293.
seq.
- Hilarinus** S. in orthodoxa fide
firmans patriam, I. 209.
eius fata sub Constantio,
194. seq.
- Hippolyti** S. opinio de duratio-
ne mundi, I. 28. it. 30.
- Hispania** catholica fides sec.
VII., I. 288. seq.
- Honorii** P. fides vindicata, I.
287.
- Hugo** Grotius de iure circa sa-
cra, II. 95. seq.
- Hugonis** Dienis episc. testi-
monium de Gregorio VII.,
I. 342.
- Hungaria** ad fidem conversa
sec. XI., II. 353.
- I
- Iacobus** (S.) Nisibit. de qua-
tuor monarchiis, I. 61 seq.
de regno quarto et lapide
percutiente statuam, 85.
- Iansenii** ypr. episc. Augusti-
nus, 99. seq.
- Iansenista** sedis rom. inimici
appellant ad concilium ge-
nerale, II. 358. seq. eorum
ecclesia parva in Belgio,
357.
- Iconoclasta** imperatores, I.
301 seq. iis imperium abla-
tum, I. 305. seq.
- Ignatius** (S.) M. de hierarchia
sacra, I. 159. seq.
- Imaginum** cultus restitutus, I.
304. eundem fortiter defen-
dentes, 306. idem in orien-
te ablati, 309.
- Imperatores** crudeles in exi-
gendis tributis sec. IV. V.,
I. 180. seq.
- eorum epocha sec. XI
332. seq.
- primi christiani hæ-
corum fautores, III. 350. alii eorum impu-
tores ibid.
- Imperii** epocha sec. VIII.
295. seq.
- status sec. X., I. 319.
- occidentalis restaur.
I. 40. seq. status sec.
ibid. 310. seq.
- orientalis casus per
ma, II, 40. excidium,
seq.
- Impropetia** protestantium
papa antichristo II. 4.
- Interim** a Carolo V. prola-
II. 59. seq.
- Irenæi** (S.) interpretati
regno millenario, I. 13
eius de duratione m-
sensus, 28. seq. de de-
Christi adventibus in-
ris, 14. de Danielis pro-
phetia, 79. de hierarchia
mis militantis ecclesia
culis, 161.
- Iudei** persecutores prim
ecclesiar, II. 340. et a-
res hæresum, ibid. et
iis reiectis evangeliur
gentes delatum. ib.
eorum conversio ibid.
- Induizantium** christianor
errores, I. 111. seq.
- Indianus** apostata idololat
restituere conatur, I.
seq.
- Iulii** Q. opinio de durat
mundi, I. 31.
- Iurisdictio** ecclesiastica,
seq. Cleri Gallic. de ea
clarat

MEMORABILIVM.

claratio ibid.
Iustini M. confessio fidei, I. 274. seq.
Iustiniani imperat. confessio fidei, I. 273. seq.

L

Lactanti opinio de duratione mundi, I. 33. de mortibus persecutorum, I. 237. seq.
Leo IX. (S.) de romana sede sec. XI., I. 333.
Leo Isauricus, I. 202. seq.
Lotharingia sancta hodie iterum coniuncta Habsburgicæ, II. 354. seq.
Lucifer Calaritanus ep. de Constantio, I. 198. seq.
Lutherus hierarchiam ecclesiæ abiciens II. 56. imperio proscriptus ibid. eiusdem hæresis, ibi 356. seq.

M.

Mabomedis secta in oriente, I. 285. seq. it. 291. seq.
Martinus (S.) idololatriam in Gallia subvertens, I. 233. seq.
Masi vaticinium I. 7.
Maximianus Galerius nimis sevo poenitens poenas dat. II. 347.
Melanchton Phil. de hierarchia et episcopis, II. 66. seq.
Metrrix apocalyptica, I. 66. seq.
Messa regnum in gente iudæica perperam adhuc expectatur, II. 341.
Meyerus de regno Christi in apocalyp̃s, II. 133. seq.

... de septem sigillis, 135.
Mille anni apocalyptici, I. 83.
Monachi ob imaginum cultum persecutionem passi, I. 304. 306. 309.
Monarchia quatuor, I. 61. seq.
Monasteria in silvis et nemoribus, II. 353.
Montis Domini, de quo Isaias et Psalmista, interpretatio, I. 87. seq.
Mortuorum piorum animæ membra regni Christi, I. 49. seq. it. 151. seq.
Mosheimius de iure circa sacra, II.
Mosyer archidiaconus Antioch. ad pontif. romæ ablegatus, II. 52.
Mundi de duratione opinionēs, I. 26. seq.

N

Nannetense edictum, II. 73.
Nero imp. persecutor primus poenas dedit, II. 343.
Nisibenus S. Iacobus de quatuor monarchiis, I. 61. seq. de regno quarto et lapide percutiente statuam ibid. 85.
Novissimorum temporum pericula, II. 337.
Nuntiatura in Germania sec. XVIII., II. 126. seq. 150. seq.

O

Occidentalis ecclesia efflorescit orientali hæresibus accisa II. 350.
Occidentis imperium restauratum, I. 40. seq.

Off.

INDEX RERUM

- Officium* inquisitionis hæreticæ, II. 14. seq.
- Oriens* hæresibus contaminatus, II. 213. seq. moribus depravatus, 220. seq. imperium schismate corrumpens, 40. eius excidium sec. xv., 49. seq. ecclesia hæresibus accisa corrumpit, ib. 350.
- Otbo* IV. imperat. concordiam sacerdotum inter et imperium restituere satagit, I. 2.
- Othones* in ecclesias et personas ecclesiasticas munificentissimi, I. 323. seq.
- P**
- Parabola* de regno Christi in terris, I. 104.
- Pastorinii* historia apocalypticæ, I. 143. seq. it. 155.
- Patriarchatus* Cyprianus, II. 50. seq.
- Patrum* primorum interpretatio de ecclesia militante, I. 13. seq. opinio de propinquo fine mundi, 19. seq. de mundi duratione, 26. seq. de duratione regni Christi in terris, 37. seq. 41. seq.
- Paulus* D. de regno novo, veteri succedente, I. 121. seq.
- Pax* religiosa, II. 62. seq.
- Penda* regis conversio, I. 290.
- Petrus* (S.) ap. Romæ ecclesiam constituit, II. 342.
- Petrus* (S.) Chrysologus de Calendis Ianuarii, I. 266.
- Petrus* de Marca de concordia sacerdotii et imperii, II. 104. seq. eiusdem retractatio, 106.
- Pfaffius* de immunitate 70. seq.
- Philippus* pulcher Gal rex, II. 18. seq.
- Pipini* donatio R. fedi I. 300. seq.
- Pistoriensis* seu Pistori synodus, II. 165. 36.
- Pontifices* summi cultum ginum fortiter defend I. 306.
- Pragmatica* sanctio, II.
- Pragmatici* Gallicani, seq.
- Primitiva* ecclesiæ hier. I. 117. 154. seq.
- Principum* opera pro f. tholica sec. XIII., II. defensores ecclesiæ, 352. robur addunt I. ecclesiasticis ibid. p. ad fidem converso r. ius accedit novum, ib. nec licet condere leg. cras, ibid.
- Profana* solummodo Ro. apocalypsi notata, I. 7.
- Protestantes* sacra muta II. 53. seq. hierarchian. cientes, ibid. eorum phemix in romanam. siam de Babylone, b. meretrice apocalypticæ 76. seq. apud eos nihi. stans, 194. seq. mer. rundem de iure circa I. 127. seq.
- Psalmi* II. interpretatio 87. seq.
- ... LXVII. ... I. 95. I
- Q**
- Quernelliana* causa, II. seq.

MEMORABILIMUM.

R

- R***egale* sacerdotium in regno millenario, I. 10.
- R***egalia* negotium in Gallia sub Ludovico XIV., II. 100. seq.
- R***egimen* ecclesiæ primitivæ secundum acta apostolorum, I. 3. seq.
- R***egnum* a Iudæis ablatum, I. 105.
- R***egnum* Christi in hoc mundo non de hoc mundo, I. 100. seq. eius tribunal a Christo constitutum, 106. seq. ab apostolis potenter instructum, II. 341.
- R***egnum* Francorum fide inviolata erga ecclesiam, I. 123. seq.
- R***eservatum* ecclesiasticum, II. 95.
- R***icherius* Ed. de potestate ecclesiastica et politica, II. 98. seq.
- R***oma* gentilis meretrix apocalypica, I. 66. seq.
- ut a veteribus quoque statuitur, I. 70.
- profana solummodo in apocalypsi notata, I. 76. seq.
- moribus depravata 220. seq. capta, I. 248. seq.
- sacra efflorescens, I. 248. 258. seq.
- R***omana* ecclesiæ primatus, II. 351.
- R***omanum* imperium in imperio germanico, I. 65. seq.
- R** accisum, 20. seq. eius fata cum ecclesiæ novissimis coniuncta, 57. seq. eius delectio, II. 126. seq.

Romanus Pontifex, eiusque potestas in ecclesia, I. 296. seq. primatus, II. 351.

Russicam ecclesiam cum Romano catholica uniendo Rudium, II. 53. seq.

S

- S***acerdotii* et regni consensio sec. VII., I. 289.
- S***acrorum* ius principibus frustra assertum, II. 62. seq. 198. seq.
- S***alvianus* de idololatria sui temporis, I. 224. seq.
- S***chismata* sec. XIV., II. 19. seq. orientale seculo IX. I. 310. seq. et XI., II. 353. in ecclesia romana sec. XII., 363. seq. Avenionense, 25. magnum schisma sec. XV. II. 355.
- S***criptores* de regno Christi in terris usque ad consummationem seculi duraturo, I. 41. seq.
- S***ecta*, ecclesiæ catholicæ interitum minitantes, I. 3.
- S***eculum* hoc XVIII irrisorum religionis ferax, II. 113. seq.
- S***emckenberg* (L. Bar.) testimonium de ecclesia romana, II. 182. seq.
- S***icilia* regnum, I. 363.
- S***igilla* septem apocalypica, I. 141. seq.
- S***pelmannus* de sacrilegis, II. 76. seq.
- S***pirensis* episcopi epistola de via amicabile transactionis apud sedem romanam inventa, II. 174. seq. de conventu

INDEX RERUM

ventu Emsensî damnoſo,
ibid. ſeq.
Status primitivæ eccleſiæ ſe-
cundum acta apoltolorum,
I. 3. ſeq. regiminis eccleſia-
ſtici ſec. ix., ſeq. ſec. x.,
319. ſeq. utriuſque reipu-
blicæ turbulentus ſec. xiv.
16. ſeq.
Stephanus (S.) pro chriſtiana
lege teſtis, I. 108.

T.

Tancbelinus ſec. xii., I. 153.
Tertullianus de prophetia Da-
nielis et Iſaiæ, I. 80. ſeq.
de hierarchia primis miſi-
tantis eccleſiæ ſeculis, 161.
ſeq.
Theocratia prioribus mundi
ætatibus, I. 39.
Theodoretus de regno roma-
norum, I. 85. ſeq.
Theodorus ſtudiâ imaginum
cultum defendens, I. 109.
Theodoſii M. I. pœnitentia, I.
213.
Thomas (S.) archiep. cantuar.
immunitatis eccleſiaſticae
vindex, I. 368.
Thomasſinus de ætate ſancti-
monialium ad profeſſionem
requiſita, II. 144.
Totila Italiam occupans, I.
275. ſeq.
Tribunal a Chriſto pro ſuo in
terris regno conſtitutum, I.
106. ſeq.
Tridentinum concilium, II.
83 ſeq. ſeq. in eodem pro-
teſtantes ad romanam ec-

cleſiam revocandi
ibid. ſeq. eius dec
capacitate mona
poſſidendi bona in
146. de reſtituer
quibus ſpoliati ſun
Tuba ſeptem apocaly
142. ſeq.

V

*V*a tria apocalyptic
Valens arianus ortho-
perſecutor, I. 201
Valentinianus ſenior
ligionem indifferen-
ſeq.
---- iunior defraud
209. ſeq.
Valerianus imp. ecc
ſecutor pœnas di
345. a rege Perſar
tus, ibid.
Victor S. P. Theode-
reticum eccleſia e
342.
Viſtorinus (S.) du-
guens reſurrectione
Virga ferrea inter
I. 86.
Viterbienſis Ioann. va
I. 3.
Unigenitus bullæ I
II. 100. ſeq.
Votorum diſpenſatio,
ſeq.

W

Wicleſſi errores dar
29. ſeq. hæreſi
ſeq.

Errata Tom. I.

3. lin. 10.	chiliaſtorum	leg. chiliaſtarum
7. lin. 16.	quo	leg. quod
11. lin. 1.	graviorum	leg. gravior.
11. lin. 12.	apocraphis	leg. apocryphis
18. lin. 27.	facta	leg. fata
19. lin. 4.	Dei	leg. Deus
21. lin. 20.	qui	leg. quæ
71. lin. 1.	hi,	leg. hæc
bid. lin. 25.	erpmebant,	leg. premebant
77. lin. 23.	ſtarunt.	leg. ſtatuunt.
78. lin. ultim.	proemio	leg. proœmio.
87. lin. 15.	Pſalm. LXVI. 17.	leg. LXVII. 16.
114. lin. 11.	aniam	leg. animam
122. lin. 9.	a	leg. de
135. lin. 7.	caput.	leg. capit.
164. lin.	penultima Ecoſia	leg. Eccleſia
83. lin. 23.	voluntem	leg. voluntatem
76. lin. 27.	ectatus	leg. ſectatus
197. lin. 28.	pugaremus.	leg. pugnaremus
180. lin. 3.	mporio	leg. imperio
bid. lin. 4.	exponebantur	leg. exponebantur
196. lin. 12.	hi,	leg. his.
106. lin. 26.	odioſa	leg. odiôſa.

Tom. II.

89. lin. 11.	partibus	leg. patribus
ibid. lin. 16.	effe	leg. effet
117. lin. ult.	front	leg. fronte
134. lin. 9.		leg. ἐπιτοκονῶν
146. lin. 9.	capaces	leg. capacia
214. lin. 3.	autc	leg. ante

AUG 27 1971

1

